IOANNIS MESVAE GRABADIN

IDEST COMPENDII SECRETORVM MEDICAMENTORVM,

Liber Primus.

Quo medicamenta composita alijs celebriora describuntur.

EX IACOBI SYLVII INTERPRETATIONE.

VM in commentarios nostros quædam à nobis experta commemoratione digna coniecissemus, nobis visum est hæc in opus vnum ordine idoneo cogere, cui titulū Grabadin, * seu de antidotis, fecimus: in quo medicamenta experta, & secretiora, tum à nobis inuenta, tum ab his accepta, qui artis medicæ arcana perscrutati sunt, compendio tradere dignum existimauimus. Hoc autem opus totum in libros duos diuisimus. Priore medicamēta describimus composita alijs celebriora. Altero singularum corporis partium morbos proprijs cuique remedijs curare edocemus. Priorē vero in sectiones duodecim diuisimus, docuimusque, harum Prima antidota, quæ electaria vocant. Secunda, medicamenta opiata. Tertia medicamenta solutiua. Quarta, condita. Quinta, eclegmata, seu linctus. Sexta, syrupos, & succos. Septima, decocta, & infusa. Octaua, trochiscos. Nona, pilulas. Decima, puluercs. Vndecima, vnguenta, & emplastra. Duodecima, olea.

* Quid sit compendiū secretorum.

CHRISTOPHORI GEORGII De honestis Florentini, super Antidotarium Mesuæ expositio.

QVIA omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum, congruum est ad ipsum pia mente recurrere cum verbis Psalm. auxilium petendo. *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis*, vt principium huius operis medium ac finis sit ad eius laudem, gloriam, & honorem, & ad vtilitatem cuiuslibet, qui hoc opus inspexerit. Itaque totus hic liber diuiditur in quatuor partes. Nam in prima parte determinat de canonibus generalibus pertinentibus ad rectificationem medicinarum simplicium solutiuarum, ac etiam non solutiuarum, & maxime circa debitum modum rectificationis, & administrationis earum. Et in hac parte ponitur etiam modus succurrendi nocumentis, si ex eis proueniant. Et super hac prima parte Dynus de Floren. medicinæ dilucidator scripsit ad plenum. In secunda parte determinat de electione medicinarum A simplicium quocunque modo soluentium, ponendo illarum doses, complexiones, & posse circa humores, ad quos habent aspectum. ac etiam ponit modum correctionis earum, & de hac parte aliquid succincte notabo, cum de simplicibus medicinis faciam mentionem. In tertia parte principali, quam nunc tentamus exponere, determinabit de medicinis compositis solutiuis, & non solutiuis, sub diuersis modis, & formis, ac diuersimode præparatis, vt legendo patebit, ponendo cuiuslibet determinatam descriptionem, vtilitatem, & doses, & verum modum compositionis earum: licet doses earum in pluribus dispositionibus varientur, vt in quibusdam addendum, & B in quibusdam minuendum sit de dosi: in paucis autem, vt scriptæ sunt æqualiter permanendo. In quarta autem & vltima parte determinat de curis particularium ægritudinum cuiuslibet membri vsque ad ægritudines cordis, omissis earum signis, & causis, vt ibidem apparet. additiones autem curatiuæ, vsque ad extrema corporis concernentes, fuerunt à Petro Ebano æqualiter compilatæ, Nomen authoris præsentis operis, vt scribitur est Ioan. filius Mes. natus de stirpe Regia de Damasco in Orientalibus partibus, A multis autem asseritur ipsum fuisse S. Ioan. Chrysost. vel Ioan. Damas. sed ego hoc non affirmo. Assumo ergo, & aggredior tertiam par- C tem princip.

Hæc tota tertia pars suæ Grabadin: siue Gradin, siue Grabatin, quæ his tribus vocabulis nominata reperitur in scriptis, id est Antidotarium, inuentum ex gratia Dei, vt in Græco profertur, principali diuisione diuiditur in partes xij. vt in textu patet. Notandum antequam procedā pro declaratione dictorum, ac etiam dicendorum, quod Antidotariū idem est, quodlibet includens diuersas descriptiones medicinarum ad diuersas, & varias dispositiones, vel passiones. Et inde dicitur antidotum. i. contra vitium datum, quia contra ægritudines principaliter: & sic quælibet medicina, vt sic composita, potest antido- D tum nominari.

Secundo notandum, quòd gradin, siue grabatin, siue grabadin: idem est, quod antidotarium ex gratia Dei datum.

Tertio intelligendum, quod etiam Nicolaus duo antidotaria composuit, magnum & paruū vtili sermone, quæ ambo communiter habemus in vsu.

Quarto notandum, quod medicina tripliciter accipitur, communiter, proprie, & magis proprie. communiter accipitur pro omni opere medici in corpore humano, siue sit opus conseruatiuum, siue præseruatiuum, siue curatiuum. quocunque instrumento

operetur, proprie accipitur pro actu curationis, qui
solum debetur corpori ægro cum quocunque instru-
mento: magis proprie solum accipitur pro modo
curationis, qui debetur corporibus ægris, solũ in mẽ-
dicina solutiua. Et hic vlterius est notandum, quòd
solutio ventris fit cum medicina solutiua virtualiter
attrahente humorem, ad quem principaliter habet
aspectum cum sua proprietate, sicut de scammonea
& reubarbaro, quod purgat choleram, & de colocyn-
tide, & turbith, quod euacuat phlegma, & de lapide
lazuli, & epithymo, qui euacuat melancholiam, &
omnes prædictæ medicinæ, & consimiles dicuntur
exoluendo euacuare. Quandoque fit solutiuo ventris
cum medicina attractiua, quæ dicitur compressiua,
quare comprimendo euacuat, seu extrahendo humo-
rem extractum ad ipsa intestina, sicut dicitur de my-
robalanis, qui aspectum habent ad particulares hu-
mores, illos attrahendo, & per consequens euacuat
comprimendo. Quandoque fit solutio ventris cum
medicina lenitiua, quæ magis proprie dicitur leni-
tio ventris, sicut cum manna, vel cassia: & licet in
eis, & in qualibet de per se sit etiam aliqualis virtus
attractiua humoris cholerici, vnde administrantur
in purificando sanguinem ab ipso humore choleri-
co, plus tamen eis dominatur lenitio pura. Quando-
que fit lenitio ventris cum medicina lubrificatiua,
quæ solum lubricando humores, seu egestiones re-
pertas in stomacho, & intestinis euacuat, sicut fit cũ
iure pulli, & alijs pinguib⁹ vnctuosis, & mucilagini-
bus. Et similiter fit solutio ventris cum medicina lã-
bificatiua, quæ proprius dicit abstersiua, sicut quan-
doque cum aqua hordei, & puluere zuccari, materies
educimus de stomacho, & intestinis. Et his quinque
modis de medicina solutiua loquendo fit solutio vẽ-
tris, vt inferius apparebit. proprie tamen illa dicitur
medicina solutiua, quæ principaliter attrahendo, ac
etiam exoluendo euacuat, vt in præcedentibus di-
ctum est. Diuersimode tamen, & diuersis modis, &
formis vtimur medicinis supradictis, vt quandoque
in forma potabili, quandoque in forma pulueris,
quandoque in forma dactyli, quandoque in forma
electarij, & illa omnia inferius apparebunt.

Quinto notandum quod confectio, vt inferius ap-
parebit, est nomen commune ad electaria, quæ ad
formam solidiorem reducuntur. Isto modo confe-
ctio idem est, quod compositio. Differt autem ele-
ctarium à confectione. Primo quia electarium po-
test confici cum zuccaro, vel cum melle, & sic sæpe
conficitur, vel cum vtroque simul. Confectio non
nisi cum zuccaro, sed si debet diutius conseruari pro-
prie loquendo, vt communiter præparatur. Secundo
differt, quia confectio in solidiorem formam reduci-
tur per vlteriorem cocturam, quam fiat electarium,
quod non tanto decoquitur tempore, & sic diacito-
nite, & zinziberata, quæ cũ melle conficitur, ad for-
mam solidissimam reducuntur, ac quia diutius con-
seruata ex vltimata decoctura dicitur euenire, tamen
semper consistunt cum mollitie quadã viscosa, quod
in natura confectionis cum zuccaro non contingit,
vt diacitonite, & aliæ nunc dictæ proprie confectio-
nes esse dicuntur. Alia describitur differentia, eo,
quod ad constructionem electarij, species, quæ ad
compositionem ipsius ingrediuntur duplicantur in
pondere. In confectione autem minuuntur. vt de-
lectatio confectionis sit maior in gustu, & displicen-
tia minor, & largo modo loquendo, trochisci pos-
sunt poni sub nomine confectionis: vnde confectio
aliquando idem est, quod plurium rerum composi-
tio. Etiam notandum, quod medicina opiata, seu *Medicina opiata.*
electarium opiatũ, est illud in quo ingreditur opiũ,
vel mandragora, vel consimilis medicina; virtute
cuius tollitur sensus à membro, & spiritus incrassã-
tur, & ipsorum transitus ad membra prohibetur: ab
eis enim est omnino cauendum, nisi casus magnæ
necessitatis occurrat. Condita autem sunt illa, quæ *Condita.*
cum melle, & zuccaro constituuntur, seu conficiun-
tur cum leui decoctione ad ignem, seu positione ad
solem, vt humiditas superflua rei conseruandæ ali-
qualiter exsiccetur, vnde conditum cum melle, vel cũ
zuccaro conseruatur, & illo modo præparatur, & fiũt
zingiber conditum cum zuccaro. nuces recentes
cum melle, & violæ cum zuccaro, vel cum melle, &
similiter rosæ, & plura alia inferius declaranda, tam
de floribus, quam de fructibus herbarum, & radici-
bus. Loch vero est electarium in liquida forma re- *Loch.*
ductum cum zuccaro, vel cum melle, & cum tena-
citate aliquali, vt in descensu eius ad stomachum mo
ram contrahat in meri, & adhærentiam aliqualem,
tamdiu quamdiu virtus eius trãseat ad partes pecto-
ris, & pulmonis, & contiguitatem, quæ est inter can-
nam, & ipsum meri. vnde loch dicitur à lambendo,
idest paulatim descendendo. & vsus ipsorum est so-
lummodo in passionibus pectoris, & pulmonis, vt
inferius apparebit, fiunt autem de ipsis diuersæ de-
scriptiones. Notandum etiam, quod syrupi diuer- *Syrupus.*
simode formantur in operationibus suis ex compo-
nentibus ipsos: &, vt sic diuersas operationes effi-
ciunt. fiunt autem & operantur in forma potabili cũ
aquis distillatis, seu decoctionibus alijs, aut cum sim-
plici aqua, vt ipsorum virtus, atque substantia tran-
seant facilius ad loca profunda, vt etiam vigoretur
virtus in eorum operationibus. Iuleb autem differt à
syrupis compositis. Primo, quia syrupus longe plus *Differentia inter Iuleb. & syrupũ.*
decoquitur quam Iuleb: vnde non sic ad tenacitatẽ
reducitur. Secundo, quia Iuleb absque admixtione
alicuius decoctionis componitur. non sic syrupus,
vt exemplo patet de Iuleb rosato, vel violato. Syru-
pus autem acetosus simplex, locum medium tenet
inter verum Iuleb, & veros syrupos cõpositos, quia
non sic decoquitur Iuleb. Robub aũt est succus her- *Robub, & Rob.*
barum, vel fructuum inspissatus ad ignem, vel solem,
quandoque permixtus cum zuccaro: vel plurimum
sine ipso: large tamen omnis succus potest dici ro-
bub. Sed proprie succus fructuum à medicis robub
vocatur. Rob absolute prolatum est idem, quod sa-
pa. Decoctiones autem non sunt aliud, quàm deco- *Decoctio.*
ctio rerum medicinalium in aquis distillatis, vel in
qua simplici, vt communiter præparantur pro di-
stemperatione syruporũ, vel pro clysterijs construen-
dis: diuersificantur autem secundum diuersam ad-
mixtionem, & aquarum, & rerum cum quibus de-
coquitur, & secundum leuem, vel multam decoctio-
nem ad ignem, potest etiã decoctio construi cũ vino,
sed raro. Etiam quandoque decoctiones sumũtur co-
latæ per se permixtæ cum zuccaro, vel sine ipso vice
syrupi. Infusiones autem fiunt rerũ, quæ in aquis, *Infusio.*
vel vino, seu syrupis, vel in alio quocunque liquore
ponuntur per spacium aliquod absque vlla decoctio-

ne ad

ne ad ignem,vel cum leuissima decoctione ad ignem cum expressione rerum infusarum,& tamẽ in liquoribus,vt nucum viridium,& taliũ,& tali expressione, vel colatura vtimur in medicinis,sicut cõmuniter fit, cũ infunditur agaricus,vel turbith, vel aliæ consimiles medicinæ, At trochiscus idem est,quod confectio rotunda, seu confectiõ facta ad similitudinem lupinarem,seu pedonem,quæ in scachis habetur. Diuersi autem trochisci ex diuersis pulueribus componuntur cum aliquo bono liquore, & sic diu conseruãtur, & tempore necessitatis, ægritudinibus,in quibus cõueniunt, pulueri zati tribuuntur, vel cum electarijs admiscentur, quorum compositiones ab authoribus describuntur, sicut sunt trochisci de thiro, & plures alij in descriptione theriacæ descripti. Suf vero idem est,quod puluis subtilissimus redactus ad similitudinẽ atomorum, qui in radijs solaribus demonstrãtur, ex pluribus rebus cõpositus, & maxime aromaticis, & sic in forma pulueris deglutitur cum vino,vel alio liquore, secundum exigentiam dispositionis pro qua exhibetur. Puluis absolute prolatus differt à suffuf, vel quia est simplex nõ permixtus ex pluribus rebus, vel quia non sic tamen eodem modo assumitur.

Trochiscus. *Suffuf.*

Pilula. Notandum etiam ꝙ pilulæ generaliter omnes,vel saltem plures ex his, quæ habentur in vsu euacuant exoluendo, fiunt autem in forma rotunda,vt de facili pertranseant meri. Fuerunt autem pilulæ adinuẽtæ duplici de causa. Primo cũ ipsę cõiter componantur ex rebus amaris; ne ipsarum amaritudo (si in forma potabili acciperentur) percipiatur in gustu. Et ex hoc multi faciunt ipsas folijs auri cooperiri,vel cũ melle, vel cum alio liquore.Et quidã eas assumunt cũ vino, vel cum aqua. Non aũt debent assumi cũ grano vuę: vel cum simili re alia: quæ non dissoluatur in stomacho,vnde pilulæ exeant nulla operatione ipsarum facta. Secundo adinuentæ fuerunt,vt diu trahant morã in stomacho, propter ꝙ melius attrahant à remotis. & ideo plus conferunt ægritudinibus capitis, & membrorũ remotorum à stomacho, q̃ potiones,imò vna sola pilula crassa eiusdẽ ponderis ex eisdẽ rebus cõstructa,multo plus operatur, & soluit,quam septẽ pilulæ eiusdem ponderis cum solutiuo: quia diutius moratur in stomacho,cũ tardius dissoluatur. Cõiter autem ex pondere drach.j.vij. pilulæ conficiuntur,& sic,vt plurimum est dosis earũ. Nec habenda est cura de ipsarum numero pari, vel impari, nisi secundum voluntatẽ recipientis,solum autẽ est aspiciendum ad pondus ipsarũ,vt non sit excessus earũ: conseruantur autẽ diu magdaleones,& est illa permixtio cum quadam longa rotunditate, & crassitie,ex quibus pilulæ construuntur quãdo nouiter assumuntur,licet multis alijs modis possint distincte conseruari,vt in forma pulueris sint admixti:et in pyxide reseruari.Quãdo aũt sit tempus assumptionis earũ, & quomodo,& pro quibus dispositionibus,inferius patebit. Vltimo notandũ,quod emplastra cõiter fiunt absq; ceræ admixtione,ex farinis,pulueribus,vel alijs cõsimilibus: & cum herbis,& radicibus cõmixtis cum aqua,vel lixiuio, quandoque cum alijs liquoribus similibus istis,vt cum pinguedinibus,& cũ oleis, & quandoq; mucilagines immiscendo,& quandoq; sine,& quandoq; sine oleis componuntur in quibus res non multum conteruntur, sicut fit in vnguentis,& ex hoc nõ ita cito penetrant cum ipsorum virtute ad membra profunda, sicut vnguenta, quæ velocius operantur, virtus autem emplastrorum est magis perdurans in membro cui approximatur, nec sic cito resoluitur, vt ab vnguentis, vel alijs vnctionibus absque cera. Vnguentum autem componitur ex cera,& oleo,& si aliquando pulueres subtilissimi addantur,dum modo sit cera,& oleum. Cerotum autem licet,vt plurimum fiat cum cera, & oleo, tamen quia per coctionem ad solidiorem formam reducitur, non vocatur vnguentum, & quia communiter extenditur super corio, & sic alicui membro particulari approximatur. Olea autem sunt communiter nota: ideo non aliter hic de eis prolongo sermonẽ: sed vlterius transeo dicendum. pro quibus omnia supradicta erunt summe vtiliter declarata. vnde suht memoriæ commendanda: nec cum ipso potest locus inungi,sicut communiter cum vnguentis.

A B

IACOBI SYLVII ANNOTATIONES.

ANTIDOTARIVM est vocatum, quod contineat descriptiones antidotorum, hoc est medicamentorum, quæ non foris admota corpori, sed in corpus recepta,affectus medentur. Antidotus autem hęc, vel hoc antidotum. Græcis dicitur contra affectus datum,vnde Galen. libro de hac materia scriptum, *περὶ ἀντιδότων*, idest de antidotis vocauit: nostrates vero libros hac de re scriptos, Antidotarium inscripserunt, etiam si non sola antidota,quæ omnino sumuntur,sed etiam admouenda, olea,vnguenta, cerata,emplastra,ex æquo continerent. Quæ duo causarum salubrium materias præcipue comprehendunt, quanquam educenda,& facienda ipsarum reliqua duo genera magni etiam momenti sunt in multis morbis. De sumendis igitur tantum,& admouendis Mes. scribit,& illa tanquam præstantiora, plura, vsu frequentiora, & ferè priora præponit: quibus etiam educendorum ratio quædam complicatur. Hæc propter oppositas rationes postponit: in ipsorum tamen vtrisque quorundam ordinem cur mutarim,paucis accipe. Inter sumenda statui prima omnium condita,quod hæc parte sua plurima sint alimenta,non omnino medicamenta. Vt igitur a re nobis familiari magis incipiat oratio, hæc in prima acie locaui. Post hęc autem ptilepos,& syrupos natura prope tota,viribus,consistentia,parandi modo conditis proximos (nisi si quis sint medicamentosi magis, & compositi) vt omittam syrupo suo condita seruari. Sunt item syrupi succorum, & aliorum quorundam velut condituræ,ad saporis gratiam,& custodiæ diuturnitatem. Quoniam vero in syrupis plerique sunt thoracici, præsertim quos descripsimus postremos: ob id eclegmata viribus his affinia prope omnia subiunximus sectione tertia. Sectione autem quarta descripsi decocta, atque infusa his consistentia proxima,& quibusdam syrupis aliuum soluentibus facultate affinia: vt alicunde inciperet antidotorum proprie appellatorum tractatio. Quanquam & infusiones, & decoctiones syrupis sint necessariæ, sed aliæ multo quam quæ his Mesue decoctis,& infusis,vel purgatorijs, vel saltem eccoproticis, & stercus deijcientibus describuntur. Sectione quinta antidota cõclusi,tum quæ electaria vulgus vocat,tum alia: sed in his priora,quæ sapore sunt iucundo: post hæc amara,& hiera,& alia purgatoria. Sectione sexta descripsi catapotia purgatorij; his proxima viribus,neque iucunda,& consistentia non multo duriora. Septima sectione trochiscos multo his duriores ac sicciores. Octaua autem pulueres quosdam omnium siccissimos. In admouendis præterea ordinem mutãdum censui,ac olea cæterorum materiam, omniumque liquidissima, & ferè simplicissima, vsu frequentissima,vsu prima,non postremà scripsi cum Mes. sed reliquis præposui sectione nona. Decima vero, his consistentia,& viribus propinqua vnguenta, adeo vt sæpe olea vocentur. Vndecima autem sectione cerata ex præcedentibus, & cera constãtia,ac magna ex parte emplastrorum materiam. Postrema descripsimus emplastra,tanquam maxime composita,& durissima. Habes rationem ordinis in hoc Antidot. à nobis parum mutati, non modo in sectionum ordine,sed in plerisque etiam sectionum singularum compositis, vt lectio te docebit: qua autem ratione id fecerim, facile tu ipse coniectabis, vt cur ex fine syruporum condita quædam incondita retulerimus: in syrupis,cur calidos,thoracicos,iunximus: in eclegmatis,cur viribus finitima: & in cæteris similiter. Ea tamen cautione prædicta mutaui,vt nullam omni-

C D

no Mes. compositionem omiserim, aut truncauerim: sed omnes integras, verbis tamen non paulo purioribus descripserim, licet interdum coactus barbaras quasdam voces retinu. Ipsas item libri totius particulas breuiores, quam vt libri nomen mererentur, sectiones appellauimus, Hippocratis in epidemijs, & Aristot. in problematis τμήματα hoc est (vt Gaza in Aristot. vertit) sectiones, imitati. An vero probem omnes scriptas hoc lib. compositiones, siue à Mes. inuentas, siue ex alijs corrogatas, dicere malo cum Galen. illas me vt antiquas, & multorum experientia probatas, recipere, & Galen. consilio satius esse multo vsu expertas, & confirmatas compositiones sequi, quam nouas effingere? cum præsertim methodo summa siquis alius expendat, plurimas Arabum compositiones conscriptas iudicaturus sit: quas vero pau cas damnare conaberis, si pauca quædam Arabibus certissima receperis, in illorum sententiam omnino abibis, nullamque improbandam iudicabis. Quanquam enim harum multæ vsu exciderint, vitiosæ ob id existimandæ non sunt, aut Hipp. suum peplium, & elleborum nigrum vitio verteris, medicamenta illi etiam in morbis acutis ad corpus purgandum consuetissima, quæ ob violentam actionem hodie attingit nemo. & quot purgatoria medicamenta, antidota, emplastra, vnguenta, trochisci, malagmata, acopa, myracopa, & id genus alia, Dioscor. Gal. alijsque celeberrimis medicis magno in pretio habita, nunc omnino vsurpari desierunt. Vt rerum quæ verborum, conditio quædam similis & vicissitudo sit. Quomodo enim de verbis cecinit ille, sic nos de remedijs pronuntiare possumus, quod scilicet,

Lib. 2. rat. vic. acut.

Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque
Vsurpata modo medicamina, si volet vsus
Et ratio, Medicis duo præstantissima doctis
Instrumenta, quibus quærunt, carpuntq;, docentque.

Quæ vicissitudo in ijs Mes. compositionibus vbi contingerit, notas prope singulis adscriptas à nobis mutare cuiuis licebit. Adscripsimus autem opinor non temere notas huiusmodi, ne scilicet in obsoletis hodie multam operam collocet bonus lector, quibus arithmeticorum neotericorum circulum nullius per se numeri indicem cernet præpositum: in reliquis esset diligentior, præsertim celebrioribus, & vsu frequentioribus, quas asterisco & stellula quadam illustrauimus: vti quæ mediam horum conditionem sustinent cruce signauimus: ne verba hæc vsitatum insitatum, toties mihi essent repetenda: vtque (quod nu per dixi) bonus lector in scripturis hodie consuetioribus operæ plus ponat, quam in dissuetis. Quas ob id veru, vel obelisco confodiendas non censui, quòd non improbarem, quodque horum nonnullæ forte fortuna haud ita multo post asteriscos alijs rapient. Tempestiuum mihi iam videtur pauca quædam de mensuris, & ponderibus Mesuæ consuetis dicere, ne quorundam nouitas inaudita lectori adhuc rudi, aut imponat, aut sit remoramento. Mensuris admodum paucis vtitur Mesues, vt libra mensurali, sextario, quem κοτ pro ξεστ interpres vocabat, mina. Ponderibus vtitur ferè Græcis κεφάλαιον ἡμισυ, δραχμὴ, γραμμὴ autem ideſt scripulo, raro: gaudet namque parua poudera exprimere per drach. vnius partes 3. 4. 5. 6. vel partè 3. 4. 5. 6. vtimur & aureo. Κεράτιον autem ideſt corniculi κερατ apocope interpreti vocabatur, vt Actuarius καββάθιον appellat: quo nomine etiam hodie vulgus, & Mesues siliquam ipsam appellat, grana circiter tria lupinis similia, sed minora in carne lignosa, & dulci continentem. Horum granorum quodque grana hordei quatuor pendit: octo autem lentis, etiam κεράτιον Græcis, Mesuæ κεραt quod in eo ponderum aliorum more per apocopen scriptum est. Latinis siliaque dicitur. Κερ autem pro ξερ corruptum ab interprete puto, quod etiam apocope pronunciatur vocis Græcæ: ξέστης enim Græcis dicitur, Latina voce sextarius: in hanc detorta, vt λίτρης ex libra ijsdem detorta est. ὑγιὲς vero integrum est. Sextarius autem Italicus vt Galeno, sic Mesuæ vsurpari videtur, qui duas cotylas seu heminas, seu libras mensurabiles, ideſt vncias xxiiij. implet. Sed varium pondus efficit, ob rerum metiendarum naturam: vini enim sextarius capit vnc. mensurales xxiiij. Pendit autem libram, & bessem, seu vnc. xx. mellis: sextarius duas li. & semissem: olei sextarius vnc. xviij. pendit. Vnius drach. partes duæ scilicet ex tribus, sunt scripula duo: partes vero tres, scilicet ex nij. sunt scripula ij grana v. seu grana xlv. quæ sunt partes iij. granorum lx. quot sunt in drach. Quantum autem pondus drach. tribuat, & quot drach. vnc. impertiat, & quot vnc. lib. non perinde compertum est. Drachmam autem ipsi pondus minus aureo apertum est ex locis non paucis in simp. & in Antid. vbi elect. pſyllij dat à drach. ij. ad aureos tres, Elect. Hamech à drach. ij. ad aur. ij. & in catapotijs sæpe à drach. j. ad aur. j. hoc est sesquidrachmam, vt quibusdam videtur: vt alijs pondus granis v. aut vj. drachma gratius, quale est nostri aurei solaris. Idem pondus etiam solidus, & eum Actuario ἱξάγιον dicitur. Aureum autem scribit Mesues in hiera

Mensura, & pondera Mesuæ.

Archigenis à Paulo descripta: vbi tamen Paul. semper habet drachmam: id quod in alijs ex Paulo sumptis obseruare licet. Quid, quod Serapioni in probanda theriaca, aureus est pondus duorum lupinorum, & Auic. in curando ascite dat catapotiorum quorundam aureum vnum debili: drachimam j. forti? Alijs aureus in cõpositionibus purgatorijs est pars septima vnciæ: in alijs est sesquidrachma. Vnciæ autem drach. viij. cum Græcis non videtur tribuere. Nam in Hiera Rufi scribit drach. viij. vbi scribere potuit vnc. j. si illi drach. viij. tribueret. In apozemate adianti albi sectione quarta fumariæ vnc. j. mox addit, lupuli, violarum siccarum, ana drach. viij. cum scribere potuisset, vt alibi semel facit, tantundem: vel omnibus simul connumeratis subscribere ana j. æqualiter particulam Galeno frequentem. In elect. Hamech, sennæ & aliorum vnc. j. polypodij drach. xvj. cum scribere potuisset vnc. ij. In tryphera vero Persica myrob. flauarum vnc. j. & semepul. Indiana vnc. j. belleric. emblic. ana drach. iiij. hic. pro vnc. dimidia videtur accepisse, vt proportione quadam pondus diminuat. Neque vnciam drach. ix. Mesuæ esse potes conuincere: cum in hiera sua scribat drach. ix. vbi dicere potuit vnc. j. si vnciæ drach. ix. tribueret. Mallem tamen cum alia Galeni pondera, & mensuras seruatur, etiam cum Galeno vnciæ huius drachm. viij. tribuere: non autem nouem cum imperitis quibusdam pharmacopœis, nulla eius authoritate, nec ratione probantibus. Pondera autem drach. minora vitauit: scripulo tamen vsus in Antidoto ex cocco baphica, & Antidoto aromatico Gabrielis; alias drach. vnius partes 2. 3. 4. 5. 6. dicere maluit, vt ante diximus.

SYLVIVS DE ELECTARIIS.

ELECTARIVM qua forma antidotarium dicitur, compositio, scilicet electa aliquot simplicia medicamenta comprehendens: id quod licet medicamentis omnibus compositis commune sit (omnia enim delectis summa diligentia simplicibus perfectissimis componi debent, non adulteratis, aut aliter vitiatis, & imperfectis) tamen, vt antidotorum genus duplex contractum est vsu neotericorum. Alterum solidum, & durum, reliquum molle, non tamen liquidum. Fit vtrunque ex pulueribus maxime, ijsque, vel saccharo, vel melle, vel vtroque comprehensis addito etiam melle aereo, nonnunquam penidijs quandoque miua, sapa. Quæ quidem ijs miscentur, non modo, vt pulueres per illa comprehensi facilius deuorentur: sed etiam diutius efficaces seruentur, & vt dulcorentur, præsertim qui sunt gustu ingratiores. Qui enim grati sunt, in sculis inspergi, & condimento possunt, & salis vice sumi qualia sunt Galeno, diatrion pepereon, diacalaminthes, & quæ Mesues prima scribit. Possunt tamen hæc etiam ijsdem authoribus melle despumato excipi, vel etiam Arabum, & neotericorum more, saccharo in aqua rei propositæ idonea dissoluto, & ad iustã crassitiem cocto cõprehendi, mox cõplanari, & in tabellas soladas, nũc quadratas, nunc quadrangulas, sed oblongas, nũc rhõboides secari quas vulgus lozẽgas vocat, vt oblongas manum Christi, à digitorum longitudinis forma. Qui vero pulueres sapore sunt ingrato magis, melle omnino, vel saccharo, vel penidijs, vel miua, vel simili sunt dulcorandi, siue solidum, siue molle faciendum sit electuarium, quamuis mel, & miua mollibus sit ferè destinata, vt saccharum, & penidia duris. Sic, vt pro vnc. iij. pulueris aromaticum. & aliarum specierum mitarum, & cretarũ, misceat libra j. vel mellis, vel sacchari, vel vtriusque, ana selibra. Quo autẽ plus horũ habet dulcium, minus est efficax, sed delicatius: eb id libra sacchari, vt loquuntur, syrupizati, & perfecte cocti, hodie vnciã tantũ vnam puluueris specierum tenuissime triti, & creti cõprehendunt: alij etiã semũnciam: sunt qui tantum drach. iij. vel etiã ij. quando delicatissimis hominibus scilicet tabellas solidas paramus. Creti addo propter amygdalas, & semina alia, gũmi, q̃ cum cribrari nequeant, nõ æstimantur: ob id in diatragacantho Nicolai quia pauca sunt cretæ, vnc. ij. puluueris miscemus vni libræ sacchari, licet gummi aqua violarum, vel alia scopo idonea melius dissoluatur. Quæ vero electaria mollia tam grata palato, quam ingrata paramus, mellis despumati lib. j. & puluueris specierum tribus vnc. omnino temperamus apud Mesuen, & alios, nisi in alicuius gratiam, aut mel augemus, aut puluerẽ etiam vnc. j. minuimus, cuius quanto plus habet medicamentum, tanto est valentius, cũ vis eius omnis à puluere pendeat, cuius parua quantitas mellis, aut sacchari copia obtunditur. molle autem sicco est efficacius, quia puluueris plus capit, melius feruet, ægre expirat, promptius in corpus distribuitur. Qua propter vni libræ sacchari parum coctæ, sunt, cui misceant hodie rhabarbari puluueris, vel alterius vnc. iij. v. vj. palati voluptate vtcunque neglecta. quando parum diu seruare libet. ac paucis tabellis magis medicamentosis æger gaudet potius, quã multis

tis minus efficacibus. Id quod in electarijs quoque mollibus quidam hodie etiam factitant. Nec fortasse alienum à ratione est, quòd hodie sicco electario, quam humido minus puluerum misceemus, quòd in subiecto sicco valentiores appareant, præsertim cum maxima ex parte potentia sint calidi. Sunt autem, qui puluerres electarijs vtriusque parcius misceant, non de palato ægrotum soliciti, sed sumptum fugientes, præcipue cum puluis præciosus est, vt in electarijs cardiacis. Quam rem à medicis animaduerti, quam diligentissime vellem. Alij preciosa medicamenta pondere medico appendunt, alia viliora pondere (quod medicum quoque, sed grassum vocant) tam graui tamen, vt vncijs suis xij. (quot libra medica complectitur) æquet pondus vnc. sexdecim, quot libra mercatoria, & negociatoria continent. Nec desunt quibus drachmas nouem vncia habet: & octo his preciosa, illis vilia appendentes, hoc se modo compositioni satisfeciisse rati. Quam vero differentiam Arabistarum vulgus inter confectionem, hoc est, compositionem, omni composito medicamento conuenientem. & electarium sint, commenti, non seruant ipsi perpetuo, vt illa solum sit electarium solidum: electarium vero latius pateat, & etiã molle comprehendat. Quam nominum confusionem plane indicabat Mesuæ interpres, scribens confectionem de baccis lauri, confectionem alkermes, confectionem pilularum talium, & talium, & alibi sæpe. Sed hæc nominum portenta ex Mes. de industria sustulimus, vt facie paulo tersiore lectorem magis alliciat, & contentum reddat. Nec tantum dulcia, & amara sunt electaria, sed etiam acida, vt diaprunum, diatamar Indorum Nicolai, & quouis sapore prædita inueniuntur. *Sed ad hos sapores duos, dulcem & amarum, tanquam ad gratum, & ingratum Mes. reduxit,* quomodo & odorum *species* omnes, (quæ Gal. tot sunt, quot saporum, sed non omnes nominatæ) ad suaueolens, & graueolens, seu odorem gratum, & ingratum reduxerunt maiores nostri. Nec omittendum est, quod cæteris paribus electarium molle valentius est sicco: hoc est, si pondus idem specierum libra mellis ad molle, libra sacchari ad durum acceperit, potentius aget molle, quam siccum, etiam si mox à componendo vtrunque sumatur. Qua de causa hieran mellitam potentius purgare censuit Galen. libro septimo meth. sed si vtrunque seruetur, quod dicimus apparebit euidẽtius, nam electaria sicca initio sunt valẽtiora, & quo diutius seruantur, quia vis eorum promptius exhalat ex corpore tabellarum tenui, eo imbecilliora euadunt. Mollia contra tempore in se mutuo agentibus ipsis simplicibus, & patientibus, à suo calore natiuo tandem coquuntur illa sua velut fermentatione, tantarum virium, vt medicamentum vires acquirat, non modo his quas recens habebat cõtrarias, sed à simplicium omnium viribus diuersas, vnam scilicet velut specificam formam nouam adeptum: id quod theriace & opiata multa alia medicamenta Sole clarius ostendunt, quæ mox, vt sunt composita, tam valentes habent opij, & aliorum refrigerantium vires, vt stupefaciant, & tanquam partes *mortificent*, vbi vero post menses, aut annos coctionem acceperunt, nunc celeriorem, vt si optimum recipit cinnamomum theriace, nunc tardiorem, si deterius: iam calefaciunt, & quo diutius seruata sunt viribus integris, eo calidiora euadunt, & suam velut florentem ætatem ostentant. Tuncque non modo calefaciunt pro simplicium suorum ratione, sed etiam valentius: & facultatem sortiuntur à forma acquisitia nouam: vt cum ex maza fermendo euasit fermentum, vires à maza diuersas omnino nanciscitur, & ex vino acetum, & ex vino nouo vinum idem vetus, id quòd Galen. in theriaca abunde docuit, & in Antidoto Philonis libro methodi medendi. Vt molle item electarium sicco sit præstantius, nisi quando potentius siccandum, non mediocriter facit promptior ipsius in corpus distributio. Vt enim potu, quam cibo impleri est facilius, sic medicamenta quanto leuius trita sunt & liquidiora, tanto celerius in corpus rapiuntur: tamen pro cuiusque palato nunc illud, nunc hoc sumendum est, nisi aliud intercedat, quod vnum altero reddat, vtilius. Electaria autem tam solida, quam mollia non purgatoria, sumantur horis ij. ante cibum, si apparare humores expulsioni, obstructiones liberare, vrinas, aut menses, aut sudores mouere, crudos in corporis habitu succos coquere debent: horis quoque ij. ante cœnam sumi possunt. quæ vero coctionem iuuant, partes nutritorias roborant, aut etiam cor, illa mox ante, vel post, vel etiam inter epulas sumi possunt, vti & analeptica inter cibos ferè sumuntur, quæ alimenti in corpus distributionem iuuant, absoluta in ventriculo coctione, id quod ex cibi ingesti quantitate, qualitate, & tempore coniectabis: ad hæc ventriculi coctricis robore, aut imbecillitate consueta: ad hæc ructu nullam alimenti prioris qualitatem referente, ventriculi tumore iam submisso, & noui alimenti appetentia. Quæ cerebrum roborant, mox à cibo, vti, quæ os ventriculi respiciunt, simul enim cum vapore ex alimentis elato, vis medicamenti sursum tolletur. Cerebrum autem roborantia, quidam exhibent hor. ij. à cœna: quæ appetentiam iuuant, paulo ante cibum: quæ flatus dissipant, eruditates & obstructiones corrigunt, ventriculo vacuo, iij. aut iiij. hor. ante cibum: quæ coctionem iuuant, etiam inter epulas, & paulo ante, aut paulo post cibum, aut etiam mox à cibo: sed cardiaca ore tenenda. Quæ item hypnotica sunt, paulo post cœnam, hora scilicet qua æger per sanitatem dormire consueuit, sumenda sunt: eadem stupefacientia si ad dolorem sedandum, aut sanguinem sistendum, dantur horis v. ante cibum, stomacho vacuo. Purgantia vero mane hor. ij. iij. iiij. ante cibum, pro medicamenti virib. tardis, celeribus, & corporis humore multo pauco, crasso, tenui, lento, liquido, pleni natura, & morbi temperie. Ad annum seruari possunt: sed electarium quo vtuntur Reges, ad dies tantum xx. aut xxx. nam rancescit facile. Pulueres autem miscendi melli, vel sacchar o modice refrigeratis, non autem multum adhuc calentibus: nam aromatum vires calor dissipat.

DISTINCTIO PRIMA

DE ELECTARIIS.

Et primum de delectabilibus Trigintasex.

ELECTARIVM de aromatibus, Galeno adscriptum, ad ventriculi, & hepatis affectus frigidos, ex pituita crassa, & flatibus natos efficax. flatus enim dissipat, coctionem iuuat; ob id acidos ructus, nauseam, cibi fastidium compescit, colorem cuti floridum affert, canitiem tardat, oris, & sudoris odorem commendat: sed hepar & renes immodice calfacit, ac inde semen & venerem promouet. Recipit autem igni aloes crudi, rosarum, ana aur. xij. calami aromatici aureos quatuor galliæ moschatæ, macis, doronici, piperis longi, nucis mosc. mentæ siccæ, spicæ, nardi, cassiæ, mastiches, cinam. caryoph. asari, ana aur. iij. croci, cardamomi maioris, & minoris, trium santalorum, rhabarbari, costi, cubebarũ, zingiberis, seminis fæniculi, & anisi, & * lyguſtici, ana aur. ij. sacchari vnc. vj. miuæ aromaticæ vnc. xij. mellis despumati, quantum sufficit. Datur à drach. ij. vsque ad aur. sex. * Chelſm.

CHRISTOPHORI GEORGII EXPOSITIO.

ELECTARIVM de Aromatibus, dicit fuisse inuentum à Gal. non tamen reperitur liber in quo ipsum posuerit. Certum tamen est, quod Galen. magnum antidotarium composuit, quod translatum penes nos non habemus: sed ipsum vidit, & habuit hic author, Auicen. Nic. & alij authores, qui *ipsum* approbant, & allegant. Notandum, quod licet in hac descriptione ponatur rhabarbarum, non tamen propter hoc redditur sensibiliter solutiuum, quia quantitas eius est adeo parua comparatione aliorum quæ hic ponuntur, vt eius virtus facile obumbretur in parua dosi qua assumitur. Notãdum etiam, vt habeatur coueniens modus constructionis cuiuslibet electarij, tam solutiui, quam non solutiui, & similiter

cuiuslibet veræ confectionis tendentis ad formam ſolidiorem per vlterioré decoctionem, quam in electarijs nõ facimus, ſiue fiant cum zuccharo, ſiue cũ melle conuenienter, & ſicut conſuetum erat antiquitus, quod ad quãlibet libram mellis, vel zucchari apponantur, ſicut, & debent. iij. vnc. aromatum ingredientium compoſitionem talis electarij, vel confectionis: licet, vt eſt ſuperius dictum, minor quantitas aromatum requiratur ad compoſitionem confectionis, quã electarij: hodiernis autem temporibus ſolum vnc. ij. ponuntur aromatum: & minor quantitas in confectionibus propter complacentiam infirmorũ, quærendo potius delectationem in guſtu, quàm vtilitaté infirmi, & ſalutem ipſius, propter defectum eorum, qui ipſa de nouo conſtruunt, & conficiunt. & ex hoc nec electaria, nec confectiones virtualiter operantur ſicut ab auctoribus deſcribuntur. Circa hoc autem eſt habenda diligentia magna, & maxime in electarijs: nam operationes fortificantur, ac etiã minuuntur, ſecundum quod additur, aut minuitur in aromatibus, quæ ponuntur ab vnc. ij. vſque ad iij. cum lib. mellis, vel zucchari.

Vlterius generaliter eſt notandum, quod omnia electaria non ſolutiua, de quibus ad præſens eſt ſermo, ſiue ſint cum zuccharo, ſiue cum melle, regulariter debent aſſumi ante alicuius cibi, vel potus aſsũptionem per duas horas ad minus: immo etiam facilius, & melius operantur ſi mundificato ſtomacho aſſumantur, à ſuperfluitatibus, quæ multiplicantur in ipſo, à cibo prius aſſumpto. Nec eſt inconueniens ſi quandoque ſumantur mane, vel veſpere, cum accelerare volumus operationem. & eodem modo eſt ſequendum, ſi ad formam ſolidam confectionis reducantur, & fiant, quæ cum ſolo zuccharo conſtruuntur. Electaria autem, quę habent inducere ſomnum, & generaliter omnia ſomnifera ſunt per horam ſumenda poſt cibum, vt facilius, & melius cum virtute euaporent ad caput, ad ſomnum prouocandum, & ſimiliter eſt ſumendus ſyrupus de papauere, vt inferius patebit. Electaria autem ſolutiua ante cibum ſunt præmittenda: immo cibus, vel potus nullatenus eſt aſſumendus poſt aſſumptionem electarij ſolutiui, vel alterius conſimilis medicinæ in quacunque forma exhibitæ, ſiue in forma dactyli aſſumatur, ſiue in forma potionis, niſi vbi totalis ipſius operatio ſit completa de ventris ſolutione, vt notabiliter inferius declarabitur. Communiter autem confectiones confortatiuæ virtutis; ſicut eſt confectio de margaritis, & ſimiles, poſſunt conuenienter ſimul aſſumi cum cibo & ante, & poſt, ad placitum ægrotantis: aliæ autem confectiones ſunt præmittendæ, vt de electarijs dictum eſt.

MANARDVS, In Electarium de Aromatibus.

AB ODORATIS rebus nomen accepit, ex quibus componitur: nuſquam tamen, quod norim, paratum inuenitur.

QVOD ſcripſit Gal.) Cum ingrediantur Sandali, non poteſt eſſe Galeni: ſiquidem apud eum, aut antiquos alios, de his nulla mentio.

LIGNI aloes.) Agallocon Græci vocant.

CRVDI.) Quia ſi coquatur, vt quidam excipiendi odoris gratia faciunt, vim amittit. GALLIÆ muſcatæ.) Compoſitio eſt, quam habes infra inter trochiſcos.

E CASSIÆ.) Intellige quod nunc cinnamomum vocant. MACIS.) Cortex eſt nucis moſchatæ interior, duplici enim tegitur. Græci macerem, Plinius macirem vocat, niſi in libris ſit menda.

DORONICI.) Doronicum vocant: ſunt radices odoratæ paſſim cognitæ. SPICÆ.) Nardum intellige.

CINNAMOMI.) Verum ad nos nunc non adfertur. pro eo accipe vulgare duplo pondere. Calami aromatici.) Et hoc caremus: radicem enim, non calamum officinæ oſtendunt: atque alterius rei, non ipſius calami.

CARDAMOMI maioris, & minoris.) Quod Græci cardamomum, id Arabes Cordumeni vocant. Plinius quatuor ſpecies cardamomi enumerat. Vidi ego tres res, quæ nunc cardamomum dicuntur, inter quas neſcio an vna ſit, quæ verum ſit cardamomum. CHESISIN.) Ligyſticon Græci vocant, pro quo herbam aliam oſtendunt officinæ, quæ non eſt verum Ligyſticon, veruntamen nunc cœpit agnoſci.

F

SYLVII ANNOTATIO.

HOc medicamentum ex aromatum catalogo commiſtum, vnde nomen habet. valenter calfacit, leniter adſtringit: in vſu eſſe deſijt, neque ignauum fuerit etiam ſi componatur abſque cinnamomo, vel calamo aromatico, cardamomo, ſemine libiſtyci, ſimplicibus & hodie in Gallia deſideratis, atque etiam ſine reliquorum bona parte, quando ſingula prope idem pollent, calfaciunt enim tenuant, incidunt, tergent, quædam adhæc leniter adſtringendo roborant. Hoc antidotum non eſſe Galeni aperte declarant gallia moſchata, nux moſchata, macis, doronicum, caryophylla, ſantala, rhabarbarum, cubebæ, mina aromatica. omnia Galeno ignota, & ſaccari vſus infrequens: etiam ſi non id modo, ſed alia non pauca tam ſimplicia, quam compoſita Galeno, vel ignota, vel indicta Meſſies, ex Galeno citet, niſi fortaſſe antidotarium aliquod falſo Galeni titulo circumlatum viderit Meſſues, & præter eum Auicennas, & Nicolaus medicus Salernitanus in Antidotario ſuo, tum magno, tum paruo Galenum perſæpe citantes authorem compoſitionum ipſi indictarum. Quanquam certum eſſe magnum aliquod antidotarium à Galeno ſcriptum, nondum tamen Latinitate donatũ affirmet Chriſtophorus Georgius Florentinus, quod falſum eſſe præter dicta facile comminiſcit, quod eius nuſquam Galenus meminit, nec in numero, nec in ordine librorum ſuorum, nec in libris duobus de Antidotis, homo alias eius rei ſtudioſus maximè. Rhabarbarum huic ineſt parcius, quàm vt purgare poſſit.

G

IOANNIS COSTÆI ANNOTATIONES.

IN hac Syluij quam proponimus verſione non Syluij nomen, ſed proprium Authoris Meſuæ inſtitutum ſeruandum putauimus. Ob id ordinem in proponenda diuiſione hu H ius libri à Syluio perturbatum reſtituimus. reliqua vt ab ipſo ſcripta ſunt, fide reliquimus, varijs tamen lectionibus ex veteri interpretatione margini affixis, vt ſuum quiſque in hiſce parandis medicamẽtis iudicium, & genium ſequatur.

ELECTARIVM de Aromatibus, Gabrielis eſt antidotum, cuius frequenter meminit: non Galeni, cui ex his aromatibus ignota ſunt plura.

Ligni aloes crudi. Probatiſſimum intellige, quod neque ignis vim ſit paſſum, neque adulterium vllum. De quo fuſius ſuo loco.

Galliæ moſchatæ. Galliam moſchatam ſume, de qua hic author diſtinct. 8. vbi de trochiſcis. Errant vero qui Nicolai galliam vſurpant, quam Meſ. ne nouit quidem.

Doronici. Doronicum quod affertur Venetias ex Apulia,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0190-2 DFG

Apulia, aconitum esse pardalyanchen Dioscoridis, & Telyphonon Theophrasti, quem alij etiam scorpionem vocant, collata historiæ planta plane discesitanobis. Marantha vir doctissimus in suo de cognoscend. simpl. meth. persuasit. Neq; ab hac sententia nos mouet quod obijciunt inesse plura doronico folia quã Dioscor. illi aconito ascribat: quod item huic folia non sint cyclamini, aut agrestis cucumeris: quod admotum non stupefaciat scorpionem: neque exhibitũ feras necet. Pulchre enim quod ad folia attinet, satisfacit Marantha: quando neque omnibus locis idem foliorum est numerus. in colle quippe prope Venusiam vidit Maran. folia illi inesse nõ plura tribus aut quatuor, alibi tamen etiam ad denariũ numerum accedere. folia vero cyclamini, aut agrestis esse cucumeris, & radicem scorpioni similem certius est quam vt quis ambigat. An autem scorpio illo admoto stupeat, nobis obseruatum nõ est: sed neque Dioscor. aut Theophr. pro certo affirmant, qui ita ferri aiunt. Quod vero feras necet, astipulatur experimentum. Iacobus Ant. Cortesius vir diligẽtissimus atq; idem mentiri nescius, canes, simias, & sues doronico enectos affirmat. Ergo, si doronicum aconitum est, vti ne eo medicis licet? Theophrastus suum telyphonon quamuis feras necet, hominibus tamen epotum contra scorpionum ictus proficere literis tradidit. Et vere doronicum prægnantibus exhibitum nihil vnquam pernicioſi attulisse à multis est obseruatum. Repentinus tamen Conradi Gesneri interitus post assumptum doronicum, quamuis seuorum symptomatum in quæ incidit, infrigidæ potionem ipsemet reiecerit, nos ab hoc medicamento adeo deterret, vt vel nullo pacto vsurpandum, vel non nisi exigua admodum mensura, atque alijs commistis aromatibus, vt Arabum est mos, assumendum putem. ita etiam viperarum carnes, crocum, & alia quæ seorsum necant, si alijs miscentur rebus, neq; modum excedunt, venenis aduersantia, & salutaria reddi solent.

Mentæ siccæ. Venetijs menta alitur quam garyophyllatam vocant, odoratissima. hanc semper deligerem, & ex sicciori solo. quæ autem vliginoso, aut stercoroso prouenit, inutili scatet humore, neque admittenda, si copia sit alterius. Sunt vero odore, & sapore præstantiores plantæ, quæ arido loco nascuntur. falli ergo eos puto, qui ex vdo loco colligẽdam hanc aiunt, quum humidæ mentæ fit mentio. Crassum vero etiam id, quòd siccam in electario hoc assumi dicũt, quia recens flatus pariat, & ventrem perturbet. si enim puluerãda est, vt cetera, siccandam quoque antea constat. cum tot vero etiam discussorijs rebus, quæ hic cum ea simul veniunt, quid flatum excitare possit recens, non intelligo.

Casię. Casia odorata est quicquid fere ad nos sub cinnamomi seu cannellæ nuncupatione affertur, vt peritioribus placet. Eius historiam fusius docent Dioscor. & Gal. fusissime vero Matthiol. & Garcias.

Cubebæ. De Cubebis agens Auic. eadem refert quę de carpesio Gal. in eo tamen varius, quod erithrodano ipsum cõparet, phu vero Gal. De his tamẽ agens Serap. primum eadem affert quæ Dioscor. de oximyrxine, post etiam quæ de carpesio. Gal. quæres in Serapionem oẽs excitauit, turpi, vt aiunt, errore agrestem myrtum cum carpesio confundentem. Ceterum, horum pace, non ignorauit Serap. differre ab oximyrsine carpesium: quin postremo loco scribens, neq; Dioscor. egisse de cubebis, neq; Gal. de myrtho agresti, differre hæc inuicem inuit, sed eodem tamen nomine nũcupari, quod apud Arabes forte Serapionis tempore obseruabatur. Quare quum postremis verbis scribit. Et vidi quod descriptio Galeni super cubebas est descriptio Dioscor. super myrthum agrestem, descriptionis voce nõ historiã sed titulum intelligendum existimarim. admonere, scilicet, Serapionem historię de carpesio Galeni, & de oximyrsine Dioscoridis ascriptum fuisse titulum de cubebis, quamuis hæc inter se differant. qui error licet non sit in Græcis, aut Latinis codicibus, in Arabibus forte erat Serapionis ætatæ. Sane de carpesio quid sit, & de vulgatis cubebis quid sint, adhuc obscurum est. Illud autem certum, vulgatas cubebas Galeni carpesium non esse, quãdo cubebe semina sunt, carpesium festucas esse herbæ phu similis. 1. lib. de antido. ait Galenus. Cubebas autem nostras eiusdẽ esse generis cum pipere illo caudato, quod in Benin Aethiopiæ regno nascens vulgato pipere longe acrius, Lusitanorum idiomate vocatur pimienta del Rabo: sicuti vbi vtriusque faciem spectes verisimile est: ita vel non nisi multa vetustate tabidas ad nos afferri, vel certe alio solo ortas longe imbecilliores esse est arbitrandum. tantum enim abest, vt hæc vulgato pipere acriores sint, vt ne vix quidem acrimoniæ quidpiam habeant, quum caudati piperis semunciam vulgati piperis selibra efficaciorum esse ex recentioribus historijs constet.

Costi. De costo fusius in Diacosto. nunc eius loco zedoaria sumi potest.

Zucchari. Antiquorum saccarum salis modo coactum, dentibus, vt sal fragile, ac splendidum, ex eadem planta prouenire ex qua nostrum saccarum vulgare, discesex Indiæ commentarijs. adhuc enim apud Bathecalam Indiæ tale videre est ijsdem arundinibus sponte adnascens, ex quibus reliquum purius atq; impurius conficitur. Antiquo illi tam simile est nostrum factitium candidum, vt nihil supra. Falluntur ergo qui antiquorũ saccarum concrescere ex rore, & mellis speciem esse contendunt. neq; enim sole dissoluitur vt mel seu aereũ seu quod colligere apes: sed concrescit magis. quare Dioscor. & Gal. eiusdem vtriusq; generis arbitrantes saccari historiam non satis norunt. neq; mirum, quando non tam late patuere Indiarum tractus illorum ætate, vt nostra. Sane factitij sacchari conficiendi, & depurandi ratio non vulgata est ętate nostra albissimũ crebra depuratione, (vt hac voce vtar,) redditur. id vero taberzeth sicut, & probatissimũ mel Mauritanis scriptoribus nũcupatur, medicis nostris albũ, vulgo fino, quod finẽ assequutum sit puritatis, & candidius reddi arte non possit. tale autem etiam siccius, & calore inferius est impuro. Meminit & de saccharo Albusar seu Allasser Auic. qđ mannam quoq; vocat, sed diuersa res hęc. ineſt enim illi amaror & astrictio, quæ non saccaro, propterea etiam non facit sitim, quia minus dulce: & ex arbore colligitur Serapionis testimonio nõ ex arũdine, quanquam & in hoc à Serapione differt Auic. quod hic rorem, is gummi eius arboris putat. qua in re falli Auic. potuit, vt nostri qui mannam Calabram rorem esse arbitrantur. Ex his ergo patet infirmum esse recẽtiorum argumentum, quo antiquorum saccharum rorem esse contẽdunt. Illud autem animaduersione hoc in loco dignum, cur in electarij huius confectione vtraq; & succharum, & mel veniant. Si enim vt Nicolaus quoq; Alex. docet, mellis in medicamentis componendis triplex est vsus, conseruandi, abstergendi, & condiendi, conseruat autem siccitate præsertim sua qua aduersatur putredini, &

tore qui ambientis aeris aditum excludit, abſtergit eadem ſiccitate, condit dulci ſapore, cuius gratia præſtare, & alia multa poteſt, quæ in lib. Can. Meſ. atqui eadem commoda præſtat ſaccarum, ſeruare poteſt ſiccitate, & lentore ſuo, abſtergere ſiccitate, condire ſapore dulci, Cur ergo vtrumque hic? nonne alterum ſatisfaciat? Aiunt nonnulli inuiſcandi ratione addi ſaccarum, nempe quum ad diſcutiendos flatus hoc paretur medicamentum, addito ſaccaro, diutius hærere ventriculo ob illius lentorem. Atqui non minus lentum mel puto. atq;, quum multa ab hoc eodē ſcriptore pro diſcutiēdis flatibus deſcribantur medicamenta, cur nō in omnibus tamen ſaccarum aſſumitur? Arbitror ergo condimenti potius gratia ipſum adiici, ſuauius enim eſt melle. At cur non ſolum ſaccarum ſatisfacit? Quia mel abſtergit magis.

Miuæ. Miuæ parandæ modos quinque deſcribet hic author diſtinc. 6. Hic vero non alia quam aromatica vſurpanda eſt ex authoris præſcripto, quanquam in ea conficienda multa veniunt, quæ in hoc itidem electario aſſumuntur.

Mellis deſpumati, &c. Mellis vſus in medicina admodum eſt frequens, ſed non vno tantum modo vſurpatur. ſæpiſſime coctum, interdum etiam crudum admittitur Meſ. in confect. de moſcho, & in cardiacis medicamentis Auicen. crudum fere aſſumit, in cæteris deſpumatum. arbitror ea in cardiacis poni non importune quæ flatus mediocriter pariunt, quod ſpiritus vitales flatus ipſi excitant, ac veluti alacriores reddunt, propterea crudum in ijs mel ſed puriſſimum tamen atque ignis expers quod virgineum vocant accipitur. In ceteris, præſertim flatuum diſcuſſorijs deſpumatum quæritur. coctione enim quidquid flatuoſum aut cereum illi ineſt ſeponitur. At vero mellis coquendi ac deſpumādi ratio non eadem eſt vbi craſſum atq; vbi liquidū parare oportet medicamentum. vbi craſſum futurum eſt per ſe coquitur, vbi liquidum, aqua, vinum, acetum, aut herbaceus aliquis ſuccus addi ſolet proſcopo medici diuerſo. Nunc quando electarij conficiēdi gratia mel deſpumatum expoſcit Meſ. atq; coquendum id per ſe neque aliud immiſcendum, quo pacto fieri hoc debeat paucis dicam. Quia mel igne multo immodice efferueſcit, exundat atque incendij periculum incurrit, propterea vaſi amplo aut æreo, & ſtanno illito, aut quod longe melius eſt lapideo, tales autem lebetes. Italia ad coquinas vſurpat, aut lateritio quod ſit vitro incruſtatum, injiciendum puriſſimum mel. admouendus vero leniſſimus ignis. vbi feruere, & extumeſcere incipit, aliqui aquæ exiguum injiciunt, quam, ſi non multa ſit, non improbo: euaneſcit enim quę pauca eſt parno negotio. tu vero aut ignem ſubtrahes, aut vas ſuſtolles: & mox ſedato paulum tumore deſpumabis. admouebis autem rurſum igni vas, atque quum rurſum efferueſcit idem ages quod prius, ac id ſæpius repetes quouſq; purior ſpuma appareat, & mel craſſeſcat. hic enim erit coctionis finis. nempe expectandum hic non eſt, ſi abſq; humore incoxeris, vt mel ſpumam non regerat, quando ea etiam trigeſies detracta alia ſemper emergit ſpuma. Hoc pacto ergo deſpumandum mel quod in craſſiora medicamēta eſt vſurpandum. præſtatq; hic vt abſque humore omni mel coquas, quòd diutius ſeruantur, & ſitum nunquam cōtrahunt quæ alieni humoris expertia ſunt. Sed hic etiā niſi pharmacopœus diligentiſſimus ſit id periculi imminet, ne mel ſupra modum excoquatur atq; amareſcat. Quo fit vt alia coquendi ratio mihi magis arrideat, in duplici vaſe quòd balneum mariæ vocant. vſuſq; ea eſt Gal. in arteriacæ cuiuſdam compoſitione 7. de compo. med. per loca. hoc autem pacto ſi mel excoquas, emergit primo fere feruore quicquid illi ſordium ineſt, ac detracta ea ſpuma, tam purum id remanet vt nullam aliā ſpumam regerat, aut aliam operam deſideret. longe præſtat hic deſpumandi modus ſuperiori, & elegantia, & facilitate: ſed maioris etiam is medicinæ eſt vſus, quando neque veluti in ſuperiori vt aſſetur atque amareſcat periculum eſt, neq; ut acrius euadat: ſed ſua mellis temperie nihilum immutata ſorde omni expurgatur, & ſeruandis rebus quarum gratia excoquitur, redditur præſtantiſſimum. His ita conſtitutis quia Meſ. de certa mellis menſura in hoc electario recipienda nihil firmi affert, ſed quod ſatis eſt aſſumi tantum iubet, ambigūt ſeplaſiarij quantum mellis aſſumendum, & certam dari normam poſtulant. Id autem hic dubitandi anſam præbet quod eorū quos in medicina veluti duces ſequimur, nullus certam unquam menſuram preſcripſit. quin, ſi eorum inſtitutum ſpectes, nonnunquam mellis quadruplum, collato, ſcilicet ſpeciebus melle aſſumunt, vt indiamoſcho dulci, & Philonio ex inuentione propria Meſ. quandoq; triplum, ut in Triphera magna Auic. interdum tantundem, vt in hierapicra nonnunquam fieri idem Auic. teſtatur: aliquando etiam ſexcuplum, vt in diacydonite purgatorio Meſ. diſt. 3. in quo binis ſpecierum vncijs mellis lib. 1. adiungi obſeruabis, ſucco cydoniorum excepto. Hæc ergo quum ita ſe habeant, non mirum ſi torquētur pharmacopœi atq; hac in re hęſitant. Cæterum ſi in tanta diſcordia nobis quoq; periclitari liceat, de electarijs primum omnium ita puto diſtinguendum. ſint ne purgatoria an non. Quibus. n. expurgandi vis ineſt, ſicuti maiori exhibentur periculo, ita & maiori ſolent conſtrui artificio. Quæ non expurgant, ſi perpendas, ex tam multis eiuſdem vſus interdum conſtant, vt fortuito congeſta potius videantur quā cōſilio, quanquam, & in ijs componendi ratio atq; ars non deeſt. ita equidem in Theriaca, Mithridatica antidoto, & alijs id genus. Contra vero in purgatorijs ſi à docto viro ſint conſtructa, artificium ſtatim elucet mirum. vnius etenim aut alterius ſimplicis medicamenti actio quum ſit, id autem baſim vocant, cætera quæ adduntur nihil afferunt præter baſis illius caſtigationem. Ergo, quum artificio careant electaria quæ non purgant, ſi purgantibus comparentur, ſicuti in non purgantibus parum intereſt plus mellis addas aut minus, ita in purgatorijs plurimū refert. De purgantibus igitur primum, vt agamus, in ijs illud ſtatim, atq; ante omnia ſpectandum puto, quid in ipſis ſit cuius vi humorum fiat eductio. ſit ne vnum aut plura: ſoluentia intelligo, de lenientibus enim poſtea. In memoriam autem reuocanda, aut ex Meſ. petenda ſuprema eorum menſura qua expurgent, quam recepto iā in medicinam vſu doſim vocant. Ad hæc etiam, ſummæ electarij doſis ab authore præſcripta perpendēda eſt. ac id ſtatuendum, tot doſium cumulum explere totum electarium oportere, quot doſes fuerant eorum ſimplicium à quibus in hoc purgandi vis emanat. His ita intellectis, atque toto electarij pondere ita poſito, ſimul ſupputanda ea omnia ſint, ex quibus electarium confici ſcribunt, ſpectandumq; quantum deſit, vt deſideratum pondus expleant. ac tantum mellis, ſi modo adiungi mel debet, deeſſe, & addi oportere pronunciabis. Sed exemplo rem patefacio. Sit diaphœnicum Meſ. paran-

Cap. 12.

dum

dum in quo mellis certum pondus non præscribitur. Ante omnia spectare oportet, quæ simplicia hic sint, à quibus in hoc electario purgatoria vis deriuat. deprehendes autem duo, turbith ac scamonium. videndum est seorsum quæ nam horum suprema sit dosis. Atq; turbith ait Mes. lib. simpl. exiberi à drach. i. ad duas, atque adeo summa eius dosis duæ erunt drachmæ. assumit autem in hoc electario drachmas eius triginta quinque: erunt ergo doses turbith ipsius decem, & septem cum dimidia. pro quibus ponas decem, & octo doses. id enim parum refert. Videnda deinceps est suprema scammonij dosis: ea ex libro simpl. duodecim est granorum: atq; ideo singula drachma quinas explet doses. in hoc igitur electario quod scammonij recipit drac. duodecim, sexaginta erunt eiusdem doses. quas si supputabis cum decem, & octo turbith dosibus, colliges simplicium soluentium doses in diaphœnico Mesuę esse in vniuersum octo supra septuaginta. In totidem ergo totum etiam diuidi electarium vbi confectum erit, prædicabis. Atqui eius dosim ab aureis iij. ad 7. ac propterea summam dosim esse decem drachmarum cum dimidia Mes scribit. pronuncian dum ergo totum electarium id pondus octo, & septuaginta dosium vt expleat oportere, atq; adeo vnciarum fore vnius supra nonaginta. His ita positis, supputanda simul omnia sunt, & pulueres, & reliqua quæ author enumerauit deprehendesq; explere summam drachmarum ducentarum, & duarum supra quinquaginta, hoc est fere vnciarum viginti octo. Tunc vero si quantum ab vncijs viginti octo ad vnam supra nonaginta deest, idest vncias tres, & sexaginta suppleueris addito melle, eò redactum erit electarium, vt ex authoris præscripto drachmæ illius decem cum dimidia, idest aurei septem possint tuto exiberi. in quod tamẽ in robustioribus erit corporibus obseruandum. Hæc ergo esset in compositis soluentibus, mea quidem sententia, obseruanda norma, vbi certa mellis mensura ab eorum authoribus non præscribitur. Sed & in lenientibus compositis similem quoq; legem non importunam existimo. nempe vbi adnotaris quot sint simplicium aluum subducentiũ doses, & quo itidem pondere totum exhibeatur electarium: tunc etiam supputatis, & speciebus, & ceteris quæ ab authore ponuntur, videbis statim quantum mellis adijcere sit oportunum. Quod si quis non quadrare normam hanc compositis scriptorum medicamẽtis asserat; quando si ea supputes, mellis interdum plus, interdum minus assumitur quam hæc regula doceat: non equidem diffitemur: neq; illorum tamen formulas improbamus, quum liceat cuiq; vt libet medicamenta construere, modo ne in ijs exibendis modum excedat: at vbi certum mellis non est præscriptum pondus, nullam arbitror certiorem hac dari posse normam quam quis sequatur. Cõstat profecto vulgatam seplasiorum consuetudinem, qua tribus puluerum vncijs mellis. lib. 1. generatim adijciuntur, nulla aut ratione, aut authoritate fulciri. quãdo si rationem quæras, nihil in promptu habeãt præter diamoschi exemplum. authoritas vero contra docet, interdum triplum, quandoque sexcuplum, aliquando etiam tantumdem mellis assumi, exemplo Triphera magnæ Auicen. dyacydonites, ac hieræ simplicis. Quin si modo authoritas atque exemplum sequendum esset in purgantibus pro exemplo diamoschum non est vsurpandum, quod non purgat, sed potius dyacydoniæ illud purgatorium. atque adeo prudentius agi videretur, si in purgantibus binæ puluerum vnciæ, ad libr. mellis vnam adderentur.

A Est ergo vulgata ea lex inconstans, si & rationem quæras, & authoritatem. Porro veterum aliud etiam fuisse consilium animaduerto. optasse enim potius videntur, vt melle addito electarium mediocrem consequeretur consistentiam, neq; plus iusto crassius esset aut liquidius. Ita Gal. interdum coquendum mel docet, vt ne manus inquinet: Ita & Mes. in hiera Hermetis addendum ait mel quantitate qua fiat maza. sed incerta admodum hæc quoq; lex videtur, quando pulueres ex quibus electarium, alij humoris plurimum, alij parum exugunt, atq; electaria aliqua præter pulueres, succos quoque, & liquores alios recipiunt, id quod seplasiarij consilium de mellis mensura, non mediocriter perturbet, nisi longo vsu certam mellis mensuram obseruarit, qua medicamentum, neque diffluat, neque plus iusto crassescat. Illud certe peritiores pharmacopœi aduertisse at-
B que vsu longo obseruasse testantur, tribus generatim puluerum vncijs vnci mellis libræ cõmistis electarium mediocrem assequi consistentiam, reiectis interea succis, lacrymis, gummi, fructibus, pinguibus, atque alijs omnibus, quæ in puluerem redigi non possint, reiectoq; etiam saccaro, & rebus cæteris quæ leui humoris momento diffluunt, qualia penidiæ: hæc vero omnia neq; in mellis, neque in puluerum serie ponuntur: sed seorsum, paratis reliquis, suo pondere ab authoribus præscripto assumuntur. Verum, vt dicebam, quum neque ratio vlla, neque certa authoritas huic consuetudini astipuletur, non facile ego quidem illi assentiar, quum de purgantibus agitur medicamentis. secus quum de alijs quæ purgandi vires non habent. in ijs enim non tantum interest plus mellis aut puluerum sumas, a quibus non tantum periculi imminet, aut noxæ, & ipsis, nostra
C etiam sententia, vulgata consuetudo perbelle quadrat, siue addas pro vna mellis libra duas puluerum vncias æstate, tres vero hyeme, vt aliqui faciẽdum censent: siue etiam quouis anni tempore eadem pares mensura. Hæc ergo de mellis mensura vniuerse sint dicta. Quod si non melle, sed saccaro medicamentum conficere sit animus: tunc si mollius electarium uelis, eadem ratione, & mensura saccarum qua mel, vsurpandum puto; distinguendumque eodem pacto purgatorium ne sit, an non. in purgatorijs enim à regula hic à nobis tradita nõ tutò discedere vllum puto. quum in non purgatorijs vulgata tamen consuetudo satisfaciat. secus si solidius medicamentum velis: tunc vero nõ electariũ amplius, sed quia in morsulos effingi solet, morsuli etiam nomine nuncupatur. hic autem fat erit si vnam pulueris vnciã aut drachmas sex libræ saccari vni adijcias. sed tunc li-
D quores, si qui in parando ex ijsdem speciebus electario sumendi erant, pretereundi sunt: veluti in electario de quo modo agitur prætermittẽda esset mina, alioqui vix aut ne vix quidem solidesceret. Atque hæc satis.

Expendendę nunc essent simplicium, & rerum oĩum quæ in hoc electarium de aromatibus veniunt facultates, conferendæq; ijs quas toti electario à Mes. ascribuntur vires. Sed egeret res hęc longiori animaduersione: præsertim si quis cur tot addantur, rationem postularet. Illud ergo nunc dixisse satis esto, non temere Mesuem tã multiplex ex hoc medicamẽto præsidium polliceri, corroborandi ventriculi & cordis, & discutiendi flatus. quando si singula perpendas, ea eiusmodi viribus insigniter pollent. poterant vero etiam pauciora simplicia idem præstare. sunt. n. ex his nõnulla earundem prorsus facultatũ, atq; adeo assumpto vno prætermitti alia poterant.

erant. Verum sicuti, & in theriaca atq; antidotis illis magnis, vitio vertendum non est, quod plura assumantur, quādo tamē pauciora possent satisfacere, ita in hoc atq; alijs non est ut pauciorib⁹ agi posse quisp̄iam contendat. reddūtur certe plurium vsuum quæ plura recipiunt quam quæ pauciora. præsertim quod insunt singulis p̄ter rebus manifestas qualitates, innate illę formę, ex quib. singulis singulę, ac miræ proprietates emanat. ex quibus demum commistis, ac fermentato, vt aiunt, electario peculiaris forma alia insurgit à prioribus formis varia: earum tamen omnium vires suo velutisinu amplexa, & longe quam illæ singulę admirabilior.

MESVE.

LECTARIVM ex Gemmis ad frigidos affectus cerebri, cordis, ventriculi, hepatis, vteri, efficacissimum: nam melancholicos sine causa manifesta tristes, timidos, solitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos inuitat. emendat cordis tremorem, syncopen, ventriculum à frigida intemperie imbecillum roborat, & coctione tum eius, tum hepatis meliore reddita, corpus bene coloratum, & odoratum efficit. ob id sumptum Regibus, & magnatibus magis in vsu est.

Accipit verò margaritarum albarum drachmas † duas: saphiri, hyacinthi, sardinis, granatorum, smaragdi fragmentorum, ana drac. vnam & dimidiam, zedoariæ, doronici, corticum citri, macis, seminis † ozymi caryophyllati, ana drac. ij. coralli rubri, electri, limaturæ eboris, ana drac. vnius partes duas: ben albi, & rubri, caryophyllorum zingiber. piperis longi, spicæ nardi, folij, croci, cardamomi, ana drach. vnam, trochiscorum diarodon, ligni aloes, ana drach. quinque, cinnamomi, galangæ zurumbet, ana, drac. vnam, & dimidiam: auri argenti foliorum, ana † aurei dimidium: moschi boni drach. dimidiā, ambræ drach. duas. Confice cum melle emblicato, & † melle rosato colato, ana, * vel etiam sac charo rosato si solidum facturus es, non molle. Datur ab aurei semisse ad aureum vnum cum aqua bugloss̄i, & vino odoro.

† Al. drac. vj.

† Alfelenia sisch.

† Virtus habet aur. sij.

† Colatura gelenabin de rosis. a Hoc addit Syl.

CHRI. PRAESENS electarium habetur in vsu, sub diuersis tamē formis: quia nōnulli eo aliquando vtuntur remouendo aromata calida, aliquando etiam nihil remouendo nec addendo. Primo vtuntur pro febricitātibus, & in causa calida, Secundo modo in causa frigida, & valet ad ea, quæ scribuntur in textu. & dicitur electarium de gemmis à gemmis in ipso intrantibus, & dominantur gemmæ lapides pretiosi. Vnum hic notabimus pro euitatione cuiusdam erroris, ferè ab omnibus aromatarijs commissi. Est enim, quod zurumbeth cum h, & zurumbet sine h reperitur scriptum apud bonos authores. & est zurumbeth per h scriptum radix similis cypero eandem habens virtutem sicut, & zedoaria. Sed zurumbet sine h est illud, quod dicit Serapio ex speciebus scilicet odoriferis in virtute sua simile cassię ligneę, & cubebis, quod etiam ponitur, vt vult Posidonius loco cinnamomi, & istud zurumbet intellexit hic Mes. & non aliud, simile zedoarię. propter quod errant aromatarij ponentes loco zurumbet radicē illam rotundam, sed melius facerent ponendo loco zurumbet cassiā ligneam, vel cubebas in eodem pondere, vt satis patet per Serap. cui magis credendum est, quam multis alijs.

NEc hoc in tabernis inueniūtur, alioqui, & eo possunt carere homines. Gemmis enim in antidotis nō iunt vsi antiqui: nec ego libenter vtor: siquidem, quæ eis contritis ad confortandum vis? Et si qua etiam sit, bonas perfringere oporteret, non rarentis quibusdam vti, quibus nulla prætērquam coloris cum veris gemmis conformitas. Similiter argenti, & auri folia non nisi ad decorem, & ostentationem puto conducere. MANA.

MARGARITAS.) Non in totū sperno, sicuti Coralium. HYACINTHI.) Auicenna prima parte lib. 5. ex eo, & granata medicamentum parat. SARDINIS.) Sardinum lapidem eum puto, qui nunc Corneolus dicitur. ZEDOARIÆ. Radix nunc vulgo nota, antiquis, vel incognita, vel sub alio nomine scripta. Doronici.) Doronicum vocant etiam antiquis non notum. ALFELENIENISCK.) Id est, ocimum. CARABE.) Succinum latinè dicitur. BEEN album & rubrum.) Radices de quibus Arabes, olim ex Armenia ferebantur, nunc in Italia inuentæ, sed, vel aliæ, vel non æquæ bonæ, HEYL.) Cardomomi species, FOLII.) Et hoc caremus: Græci malabathrum vocant. TROCHISCI diarhodon.) Horum cōpositionem habes infra. GALANGÆ.) Radix, vt nunc notissima, ita priscis ignota. Zurumbet. Satis non cōstat. apud Arabes. Quidam faciūt speciem Zedoariæ, aliqui arborem, vt videri potest apud Serap. Auicen. herbam. AMBRA.) Res noua, quā non tanti facio quanti æstimatur. Medici post Gal. Ambar vocant, de qua latius inferius agam, vbi Diambrā declarabo: sicuti, & de moscho in diamusco. SVCCVM emblicorū.) Cum recentes habere nō valeamus, poterunt qui parare voluerint, ex siccis, bene vino vel aqua maceratis, succum exprimere, GELENIABIN.) Rosaceū vel mel, vel sacchari intellige.

SIc parandum est hoc electarium ad frigidos dictarum partium affectus salubre, ad calidos vero, & cum febre coniunctos ablatis aromatibus componendum est, nisi detur, vt lib. 12. meth. vinū calidum odorum tenuium partium in syncope etiam cum febre, & à bile flaua stomachum mordente: vbi vero succis, & spiritibus ob tenuitatem, corporis raritatem facile multum diffluatis fit syncope, vti nec vinum tenue, sic neque hoc electarium conuenit, nisi ablatis aromatibus. Rarum est in tabernis, & si gemmis his facultas aliqua dictis partibus roborandis apta insit optimæ gemmæ sunt leuigandæ, non fragmenta, & rasuræ quædam veris gemmis solo colore affines, & earum, vel purgamentum, vel si gignuntur in terra, & aluntur gemmæ metallorum modo (vt chymistis placet) gemmarum sunt velut rudimentum à natura excoli cœptum, nondum absolutum. Quamuis autem hos gemmarum puluercs Græci veteres non sumpserint: tamen esse efficaces Arabum experientia probauit. nec à Græcorum placitis abhorret, cum etiam integrum iaspidem viridem è regione stomachi appensum, roborare ipsum affirmet Gal. lib. 9. simpl. & margaritæ, & corallium viribus non obscuris valent. Auri vero, & argenti folia, an ad decorē addantur tantum, & sumptum, ostentationemque, an vires præterea aliquas medicamento, vt Mesues vult, afferant, docui in simplicibus. zurumbeth à zedoaria hic seiunctum: id cū desideretur zedoariæ illi facultate simili duplum est miscendum. Cum emblicas recentes habere non possumus, quarū succo puluere excipias, vt quidam legunt, (vt in simplicibus dictum est, & post in conditis) ex siccis vino, vel aqua probe maceratis succum exprime: Id electarium siccum, & puluere Parrhisijs hodie seruatur: potesta tamen cum saccharo in aqua bugloss̄i (cui infusæ sint myrabolani emblicæ) soluto percoqui in formam siccam, & siccati in offas quadrangulas, vel rhomboides, vti cum melle in electarium molle.

ALBARVM margaritarum. *Margaritas quanquam aceto resolutas Romanus olim luxus in conuiuia traduxit, Plinio authore lib. 9. an tamen in medicinæ vsum etiam tunc, vel antea venerint, non constat. Fuere eæ Arabibus inter cardiaca medicamēta repositę. ac possint certe sui siccitate putredinē amoliri, atq; adeo, quod aiunt Arabes,* COST. Cap. 15.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0194-6
DFG

Arabes, vitales ſpiritus illuſtrare, quum puriores remaneant ſpiritus putridis vaporibus reſecatis, & reſiccatis. ſed aſcribunt ijs etiam occultæ in venena poteſtatis nonnihil, quod non aſpernantur qui naturæ vires non deuident. Earum ortus, nunc ex Indiarum hiſtorijs late patet. Quibus eadem ornamenti gratia expetuntur, quæruntur candore, magnitudine, orbe, læuore, ac pondere excellentes. in medicina ſatisfaciunt candidiſſimæ, grauiſſimæ, & quę nullum paſſæ artificium. in ijs equidē quę muliebris ornatus gratia perforantur, præcipua pars auferetur, intima ſcilicet, & quæ veluti illius eſt centrū. ob id non negligenda eorum obſeruatio qui non perforatas petunt. Porrò quū ad medicinæ vſum ſoleant margaritæ lapideo mortario teri, & porphyritide tabula leuigari, dum teruntur autem, ac leuigantur ex mortario tabulaue corradi etiā nonnihil neceſſe ſit: longe præſtare arbitror ſi aceto aut limonum acido potius reſoluātur. vt enim in has ita reſolutas nihil ſordium cadit; ita & acetum, & limonum acidus ille ſuccus opportunus plerunq; in cardiacis eſt affectibus: atque, ſi forte importunus, addito liquore alio pro medici ſcopo, & obtundi, & auferri eius vis omnis poteſt, & præterea ſine aut ſole extrahi quicquid humoris ineſt paruo licet negotio: vt vna margaritarum ſubſtātia remaneat.

Fragmentorum. Gemmarum vſum in medicina in cordis affectibus, & vbi veneni aut peſtilentijs vitij quidpiam ineſt, Arabes probant. multi tamen ex recentioribus non probant, quòd ijs Græci non ſint vſi in antidotis. Cur autem & quo pacto cordi hęc proſint? An forte denſando, ac adſtringendo (ſiunt.n. veluti lutum) arcent à corde noxios vapores; Atqui quæ ita denſant, dū obſtructiones faciunt, putredinem quoque maiorem faciunt. & multis adſtringendi vis maior ineſt quàm gemmis, quæ in hunc tamē vſum non veniunt. An forte quia inſigniter exiccant, & ſiccitate putredini obſiſtunt? At pumex longe eſt quam gemmę ſiccior, qui in hunc vſum non cadit. Neq; venenum omne deſiccando curari debet, quod ſit etiam ex ſiccitate, vt quod ex dipſade: & ex frigiditate vt ab opio: & ex calore ut ab euphorbio: & ex humiditate vt ferè à fungis, ſiunt.n. hi nihil aliud quam mucus: & ex ſecundis qualitatibus, puta ab arſenico quod corrodendo agit: & ex tertijs, vt à canthari-
dibus, & lepore marino: & a proprietate ſubſtantiæ, vt à regulo. Cæterum ad hæc. Gemmis antidoti loco vſos fuiſſe veteres Dioſc. & Gal. conſtat teſtimonio, ſapphirum epotum ad ictum ſcorpionis cōmendantium. eæ vero in cordis affectibus, quanquam manifeſtis interdum qualitatibus opem ferre poſſunt exſiccando: ob obſcuras tamen præſertim proprietates ſolent vſurpari, quas illis ineſſe non negent Græci, Iaſpidi atque alijs id genus occultas vires interdum aſcribentes. quare etiam in peſtiferis, & cardiacis affectibus promiſcue omnibus ab Arabibus longa experientia edoctis aſſumuntur, non ſiccitatis aut manifeſtæ vllius qualitatis gratia, ſed ob occultas vires. At quo pacto, dices? vbi hæ contuſæ ac in tenuiſſimum illum pollinem deductæ ſunt, vires adhuc ineſſe illis poſſunt à proprietate? Dicam, quo pacto, & lapis cyaneus, & purgatoria alia vt lib. can. vniuerſ. diximus, expurgandi tamen vi pollent, ita & has agere, à ratione non eſſe alienum. Ita autem, & quod obijcitur, has dum obſtruunt putredinem quoque augere, non puto eſſe neceſſarium, ſicuti & bolus armena longe quam hæ viſcidior neq; obſtruit neq; putredinem affert maiorem. Porro fragmentorum nomine ſeplaſijs hæ quinq; veniunt gemmę, ſaphirus, hyacynthus, ſardonius, granata, ſmaragdus. adduntur vero etiam corallia, & margaritæ, ſed duo hæc gemmæ non ſunt. In his autem deligendis conſulendi gemmarij peritiſſimi, quanquam etiam illud maxime ambigo quid nā ſardinis voce intelligendum ſit, an corneola vt Manar. quum ex Alberto conſtet differre hæc inter ſe, qui de corneola, & ſardine veluti diuerſis agit rebus: quid item pro granata ſit vſurpandum, an vulgaris granata, an carbunculus quem vulgo rubinum vocant, eſt.n. vt ait Albertus, carbunculi ſpecies granata. At vero, vt ingenue dicam, quanquam ineſſe admirabiles gēmis vires veriſimile eſt: nō multi tamē fortaſſe detrimenti medicinæ futurum eſt ſi & earum vſus omittatur, id quod ſi per me liceat, ego profecto ſemper conſuluerim. quando, & vix fieri poteſt quin quæ ære, & marmore etiam porphyritide ſint duriores, terendo ac leuigando æris aut marmoris ſecum aliquid non ferant. & ſuppetit ampliſſima ſtirpium atq; aliarum rerum copia, quibus vti pro antidotis licet. Vnum hic de ſapphiro ommittendum non eſt quum Plin. lib. 37. aureis punctis notari illum ſcribit, non errare tamen aut cum cyaneo lapide ſapphyrum confundere. ſi enim eos conſidas quibus gemmas poliendi eſt cura, priuſquam poliantur, ineſſe illi aurea illa interdum puncta intelliges. Cap. 9. Cap. 172.

Zeodoariæ. Zeodoariam vocat Serap. lib. Simpl. zurumbeth, & radicem eſſe ait figura ariſtolochiæ rotundæ, colore autem zingiberis. hæc fere, & Auic. de Zeodoaria verba faciens. 2. Can. At rurſum idem Serap. alibi zurumbeth arborem libani montis eſſe dicit: additq; alia quę Paulus de Arnabo lib. 5. & Auic. de zarnabo. Cap. 743. Cap. 271. Scribit deinceps de zurumbeth Auic. & radicem eſſe ait cypero ſimilem, quæ & flatus diſcutiat, & vinę alij ac cæparum halitum emendet, & ad alia multa vtilis ſit. Agit poſtremo etiam de zeduar ſeu zedar Auicen. atq; idem eſſe dicit ex Dioſc. quod Algeduarſer. Atque adeo res inſigniter eſt intricata. Sed extricabitur paucis. Zurumbeth primum Serapionis idem eſt quod Auicenna zedoaria ſeu gieduar, vt Bellunenſis vertit: atq; id collata vtriuſq; hiſtoria plane docet. Secundum vero Serapionis zurumbeth, Pauli Arnabo eſt, & Auic. zarnabum. huic enim aſcribit Serap. quæ Paulus ſuo Arnabo, & ſubdit arborem eſſe Libani montis, ac reliqua, quæ de zarnabo Auic. De zurumbeth vero Auic. & eiuſdem zedar ſeu zeduar, nihil Serap. Sed hæc nullius aut pauci ſiunt vſus: Illud multi ſi quid zedoaria, quid zurumbet, quid Arnabo, quid zeduar ſit, intelligamus. Profecto quum zedoariæ nomine nobilis ea radix vſueniat zingiberi non diſſimilis, digitali craſſitudine, odore iocundo, ſapore acri & ſubamaro, colore fere buxeo: hanc nos quia ariſtolochiæ inſtar rotunda non eſt, non eſſe Auic. aut Serap. zedoariam, ſed Auic. eiuſdem zurumbeth putabamus. quam ſcilicet radicem eſſe cyperi ait, & vini, allij, ac cæparū halitum emendare. obſeruare ſcilicet quotidie eſt, vulgatam hanc zedoariā, vini, allij, ac cæparum halitus gratia expeti, ne de veteri flatibus quicquam dicam, quos ea valenter diſcuti experimur. quas dotes omnes ſuo zurumbeth. Auic. aſcribit. Confirmabat autem ſententiam hanc noſtram, quod Mauritano Idiomate vulgarem hanc zedoariam, nunc etiam zurumbeth vocari audiebamus. Cæterum dum hæc perpenderem, occurreretq; dum hanc radicē tracto, rotunda illa radix, quam zeduariæ admiſtam lorypedem ſeu zoppam vocant, hāc rurſum dum intueor, deprehendo

deprehendo longam, & vulgatam zedoariam lortpedis huius esse appendicem: neq; has sapore, colore, odore aut re alia differre. hoc ingenue fateor me a priori opinione, ita dimouit, ut vulgarem zedoariam ego quidem legitimam ab Auic. & Serapi. descriptam pro certo habeam: sed rotundum illud capitulum, zedoarię, longam vero appendicem, zurumbeth vocabulo veluti diuersam rem fuisse ab Auic. nũcupatam, ignaro scilicet, ex quali nam planta aut regione eiusmodi radix proueniret, quod nunc quoq; post tot nouos inuentos orbes ignoratur. Neq; obstare illud puto quod zedoaria ea loripes adiuncta longa appendice aristolochiæ rotundę similis non sit, quando seorsum inspecta qualis scilicet plerunque ad nos fertur, & Auic. puto, ac Serapionis tempestate afferebatur, aristolochiæ faciem habet. Ex his primum quidem illud sequi arbitror, quum in Arabum præscriptionibus zedoaria, & zurumbeth eodem sępe loco expetantur, non aliud tamen quam vulgatam zedoariam cum longam tum loripidem esse assumendam. dein vero etiam vulgatam curcumam non esse, quod aliqui suspicantur, Auic. zurumbeth. neque enim curcuma fœtentem halitum emendat, neque insignem illum croceum colorem fuerat Auic. prætermissurus. Videtur autem curcuma cyperi potius Indi esse species de qua Dioſc. nempe, & zingiberis effigiem ita præfert, vt nihil magis, & mãducata amaro sapore est, & ea tenuiora coria depilantur ac croci colore inficiuntur, quibus manicæ fiunt, quas chirothecas vocant, atque adeo croci, & psilothri vim reddit. Sane, quod superest, quid Græcis zedoaria sit dicemus in costi historia quid Pauli arnabo, & Auicen. zarnabum, quid item Auic. zeduar fateor ego certe ignorare. illud vero satis constat falli eos, qui Arnabo Pauli aut zedoariam, aut Vnguenti esse speciem putãt, aut qui vulgarem zedoariam Auic. zeduar esse existimant.

Alfeleniemich. *ocymum caryophyllatum intepretantur. Verum quũ ocymi species tres colat Italia, maximum, medium, minimum, quodnam caryophyllatum sit, ambigitur. Atque alij minimum esse aiunt, vulgo basilico gentile. alij maximum. Nobis minimum caryophylli odorem parum certe refert, maximum vero citrum potius quam caryophyllum redolet, minimum tamen illud caryophyllati nomine intelligi pro certo habemus, quando maximum ipsemet autor paulo post citratum vocat, vbi de Diamoscho.*

Corallorum. *Corallum propinasse veteres ad internos affectus aliquos docemur ex Dioſc. ad sanguinis reiectiones, ad vrinæ difficultatem, & lienem ipsum commendante, & ex Gal. 7. de comp. med. per loca. Arabes vero etiam ad venena traduxerunt non frustrato euentu. ad quem vsum, & Dioſc. in Græco Matthioli codice vsurpat. Commendatur in cordis affectibus præsertim. exiccando equidem putrescentes absumere vapores potest, ac præterea non absq; occulta vi innatum calorem iuuare, quod vel ex eo persuademur, quod stomacho admotum eius dolorem (vt aiunt) leuat, & coctionem procurat. Rubri tantum, & nigri meminit Dioſc. sed spectatur, & candidus. Sint vero tres hi diuersarum specierum, ob Brasauoli viri grauissimi obseruationem quis ambigat: is enim eadem planta album, & nigrum, & rubrum ac nigrum spectasse affirmat. Sed vere, siue id veluti naturæ sit lusus, quæ diuersarum specierum sunt, coniungentis: siue vnius esse putes speciei immaturi tantum ac maturi ratione differentes, distinguuntur hi*

E non colore solum sed substantiæ crassitudine, densitate, duritie, & proceritate. crassiores sunt rubri, minus nigri, & his minus albi. rubri densissimi, nigri minus, albi rari, & spongiæ instar intus caui ac à lateribus foraminulenti. duriores rubri, minus duri albi, his rursum minus nigri. proceriores nigri qui cubitum etiam superãt, rubri breuiores, & his inferiores albi. quæ omnia differre hos specie inuunt. De coralli ortu plura Plin. lib. 32. Cap. 2. *Verum an mollis sit prius quam colligatur, an baccas proferat, commodiori fortasse loco alias. audio certe secus se habere. Nunc quod ad hunc locum pertinet, quæstione dignum puto, an corallus in medicamenta vsurpandus, vrendus sit, vel terendus. Plinius equidem ad tormina, & vesicæ calculum vrit, & vbi foris admouet etiam vrit. nostri tamen terunt ac porphyritide lapide læuigant. sed cuiusnam authoritate terant*
F *non sat scio. Satius vero ipse arbitror vsto vti, quali vsos veteres docemur. quamuis ipsius etiam Plinij testimonio difficile vratur.*

Limaturæ eboris. *Qui vero ebore carere nos putãt longe falluntur. Videre est Venetijs elephantum dentes frequentissime, interdum tricubitales, ex quibus pectines, & alia multa conficiunt. vt propterea seplasiarijs laborandum non sit, vt verum ebur inueniant. Eboris scobe, quam limaturam vocant, vsus est Dioſc. ad reduias: an tamen ore assumpserint veteres, non cõstat. Vsi Arabes sunt passim, & exhibent nunc ad albas mulierum fluxiones multi successu non prorsus irrito. & vis certe illi astringens à Dioſc. ascribitur, cuius forte gratia in hoc electario à Mesue recipitur, ob ventriculi, & cordis robur, eligenda autem scobes ex quam albissimo ebore, & tunc deradenda quando vti est animus. læuiganda tamen in porphyritide tabula priusquam vtare.*
G *Sane autem vritur nostra tempestate ebur, & pro spodio vsurpatur à pharmacopœis multis. Sed neque quod veterum vllus vsto eo sit vsus, noui: neque quis posteriorum vrendum docuerit hactenus deprehendi.*

Been albi, & rubri. *Been album, & rubrum, vt scripsimus alias, dum in Auic. meditaremur, vulgatas Carotas albas, & nigras esse suspicor. His hic quoque vterer, quod legitimæ plantæ appareant.*

Auri & argenti. *Auro, & argento Arabes vim cor roborandi cordis ex substantiæ proprietate ascribunt, præsertim auro. vt ex Serap. videre est, & ex Auic. 2. Can. & lib. de virib. cordis. Sed miras Chymistæ vires auro tribuunt tuendæ vitæ, & producendæ. vt quosdam ego norim, qui potabile nuncupatum aurum putarint morbis omnibus aduersari. Quanquã vero non respon-*
H *det large promissioni euentus, longa tamen experientia obseruasse videntur Arabes, cor, auri deuorato puluere, muniri, & vires sumere. Deridentur tamen nõnulli, & incoctile esse ipsum clamant, contumax, ut ab innato nostro calore superetur, atq; adeo ineptũ, vt præstet, quæ illi ascribũtur. Nos vero, ineptum certe illud fatebimur vt alat, non tamen ut in corpus agat medicamẽti instar. quis autem ignorat medicamenta non euinci, sed cõtra quam alimenta euincere? At vero quibus auro atq; argento vti in medicina est animus, abstinendũ ab adulterato, & chymistarum capitella experto, quãdo vix fieri potest quin ex calchantho, atq; id genus alijs ex quo capitellum, aliquid vitij contrahat. Vbi autẽ purissimũ delegeris, aut tenuissima limula corradendum, terenda autẽ deinceps prophyritidie in tabula scobes: aut, quod commodissimum est, foliato veteris, in tenuissimas scili-*

cet

cet lamellas ducto, quale ad inaurandum traducitur, quod & hic author exposcit.

Melle emblicorum. *Manar. succum legit. sed vulgata lectio verior. vtitur enim frequenter melle emblicorum Mes. in hoc genere medicamentorum. Eius conficiendi modus non aliunde sumendus, quam ex ipsomet Mes. & lib. simpl. vbi de emblicis, & hoc lib. dist. 4. ubi de conditis. appellat autem emblicorum nutritionem. Quod vero parat Rhasis, quum chebulos quoque recipiat, non est mel emblicorum. Huius mellis loco vsurpari potest non incommode saccharum emblicorum, qui conditi Venetias ex Syria quotidie afferuntur.*

Geleniabin. *Geleniabin ex rosa, mel est, aut saccharum, in quo condita sit rosa. violatum in quo viola. Nō faciunt ex authoris præscripto, qui mel rosaceum vulgare ex rosarum infuso hic sumunt, sed ex tota rosa parandum, quo pacto & saccharū, quod docet lib. 5. Auic. tract. 7. saccharum vero rosaceum hoc loco opportunū, quod ex Mesuæ sit instituto dist. 4. Horum ergo alterum, aut mel aut saccharum ex authoris precepto percolandum, & quod effluxerit e colo, vsurpandum.*

MESVE.

LECTARIVM ex Granis tinctorijs ad cordis palpitationem, syncopem, mentis alienationem, seu desipientiam, mœrorem sine causa manifesta. facultates enim nostrum corpus dispensantes mirifice roborat. Accipit † serici succo grano rum tinctoriorum recenter tincti libram vnam, succi pomorum dulcium, & aquæ rosarum, ana libram vnam, & dimidiam, vigintiquatuor horis macerandam, deinde paulisper his incoquendam, donec liquores isti rubeant. Quos expresso, & abiecto serico coque cum sacchari optimi † libra vna, & dimidia ad mellis crassitudinem; abigne depositis, sed adhuc calentibus misce ambræ crudæ minutim concisæ drach. iiij. qua liquata, inijce puluerem sequentem, ligni aloes crudi, † cinnamomi crassi, ana drach. vi. † lapidis cyanei loti, & præparati, margaritarum albarum, ana drach. ij. auri boni foliorum drachm. vnam, moschi laudatissimi scrupulum vnum. Datur ab aureo vno ad aur. ii. & dimidium.

Confectio alchermes. † Setā tinctā ex chermes.

† drach. cl.

† darseni. † lap. lazuli & pp. drach. xij. habent aliqui ex vet. cod. sic & lib. simp.

MAN. IN hac quoque nunquam iactarem pecunias, nam neque in serico vocato, neque in cocco, vel baphico, vel chermes nuncupato, agnosco vim nisi cōstringentem: coloris que rubri ratione, lædere potius videtur cor quā iuuare, spiritus, & sanguinem trahendo, propter similitudinem. Cyanei vero ratione, vomitum, & secessum citabit, quod præ exigua eius quantitate perficere nō valens, lædet magis, quàm iuuabit.

ALGESGVES.) Desipientiam vocant Arabes. SETAM) Bōbyx latine dr. Darsen.) Cinnamomi genus intellexit.

SYLV. IN simplicibus eadem hæc compositio in lapide cyaneo à Mesuæ describitur, ponderibus errore librariorum non parum depravatis. Efficacissima multorum etiam Regum ac Reginarum in Gallia testimonio est probata, maxime, in quibus, vel longo morbo fessis, & iam moribundis, vel ab cō tepescentibus, natura languet: etiam si quibusdam maxime improbari audiam dicentibus coccum baphicam solū adstringere, & suo colore rubro sanguinem, & spiritū similitudinis ratione magis ad se distrahere, & dissipare, quam cogendo firmare: præterea lapidem cyaneum vomitu, & deiectione purgatorium naturam turbare tantum, & humores melancholicos exagitare ob quantitatem tam exiguā non A vacuare. Quæ obiectio momenti non est maioris: quam de rhabarbaro in electario præcedenti, vtrumque enim largiore copia sumptum, est purgatorium: parciore vero, alia sua substantia roborat, purgatrice imbecilla ne mouet quidem corpus, vel tantillum. Rationabilius obijcerent, hęc purgatoria, cum inferiora sint ob paucitatem, verti in humorem eum, quem attrahere nata sunt. Sed id verum est, vbi sola sumuntur, non castigata aliorum hanc noxam prohibentiū mistione. *διὰ κακῶν βαρικῶν*, idest ex granis tinctoris dici potest. Sericum autem rufum, & crudū tingitur succo ex granis tinctorijs recentissimis extracto: id triduo siccatum maceratur vno die aquæ rosarum solius lib. tribus, vel aquæ rosarum, & succi pomorum dulcium, ana lib. vna, & dimidia, calfactumq; mo dice in vase duplici lauatur, exprimitur, expressus liquor cum sacchari lib. vna, & dimidia percoquitur ad mellis crassitiem. aufertur igni, & calido adduntur, quæ Mesues docet. Siccum idem medicamentum vsurpari hodie video.

SETAB. *Sericum latinis à loco, ex quo alias. Seres enim Indiæ Orientalis vrbis antiquissima, à qua in* B *vniuersum orbem serica opera ferebantur. A vermiculis quos bombyces vocant, sponte in arboribus nullo cultu conficiebatur, vt & nunc in Taprobana referente Lodouico Rom. & in Calabria Italiæ, vt alij affirmant. Sed longe melius sericum, quod cultum sensit. Hoc sumendum in medicinæ vsum. Neque autem serica fila, quæ interdum sumi vidimus, opportuna sunt: sed ipsimet folliculi deligendi probatissimi, nullum passi artificium, detracta externa, & interna veluti aranea, & detracto vermiculo priusquam sponte vel vi intereat. ex eo enim vt putredinis aliquid sericum cōtrahat, necesse puto. Sed de serici viribus plura Auic. lib. de virib. cordis, & plura Serap. Commendatur ad affectus cordis, & ad alia multa. Sunt tamen hac de re controuersiæ. Ac primum de eius temperamento, quod Arabes calidum, & siccum faciunt ordine primo. Contra persuadet* C *ratio inter frigida reponendum, quando bombycis alimentum mori sunt folia, quæ frigida. Vtitur præterea Mes. hoc in loco serico infecto ex cocco: At contra, Auic. ne infecto vtamur, interdicit. Adde quod Manar. quæ vis in serico aut cocco nisi astringens? Sed, & coloris rubri ratione lædi ab his potius quam iuuari cor videtur, dum spiritus, & sanguis trahuntur ob similitudinem. Verum ad hæc, paucis. De tēperamento, ac de mori foliis an sint frigida non cōstat. amara equidem sunt, quo sapore indicari caloris nonnihil solet. sed neq; id refert, quando à bombyce deuorata, in alimentum eiusdē animalculi temperamento proximum vt vertantur necesse est, quod an calidum sit vel frigidum ignoramus. constat tamen animalia caloris habere non minimum. At bombyces certum est non mori tantum, sed & ficus folijs ali, vt in Aegypto, & Syria. nos vero vesci cimis vrticæ vidimus. quare alimenti vnius gratia frigida se* D *rico temperies ascribi non potest. Quod vero Auic. infectum colore non admittat, de eo intelligendum quod coquendo inficitur, vt in vestium vsum fieri solet. id enim vritur ferè. at crudum expetit Auic. non coctum. quale scilicet, & Mes. infici enim potest, præterquam coquatur. quod quidē quo pacto fiat, mox explicabo. Nūc quod de serici, & cocci viribus Manard. obijcit, vt illi satisfaciam. esto vt astringant tantum. at quanti vsus in cordis corroboratione sunt astringentia? Sed non id solum, verum etiam exiccant, & alia possint multa totius substantiæ proprietate, quæ norunt Arabes longa obseruatione. Neque vero quanquam rubrarum rerum inspectio spiritus ac sanguinem potest concitare, ingestum tamen rubrum aliquid idem facit. ridiculum enim hoc est, ac si inesse sanguini, & spi-*

ritibus videndi sensum, & de visis iudicandi rationem quis dicat. Atque, ad quam partem attractio hæc? quid ex ea noxæ? Si vbi quis sericum, & coccum assumat ad ventriculum commeare sanguinem, & spiritus dicas, proderit forte id cordi, dum refrigerij præbet occasionem, & ventriculo dum illius eorum concursu fouetur calor: si ad cor potius concurrant, vitalis itidem calor intenditur, id quod corporis adauget robur. Sed de hac re satis. Nunc quod ad sericum pertinet quo in medicina est vtendum, vbi coccum delegeris, de quo mox, probatissimum, contusumque macerueris fontana aqua, aut quod magis placet, stillatitia ex boragine aut melissa; vbi etiam tantisper efferbuerit, vt eius vis in aquam transmigrarit: folliculi tunc optime antea expurgati, & in minimas partes dissecti in calidum id decoctum iniiciendi, & macerandi, vt cocci colorem probe suscipiant: quod ferè bidui fit spacio. Extrahendi autem tunc ne diuturna mora putrescant, & expressi desiccandi non ad solem. Sed roget aliquis ad inficiendum coco sericum quantum cocci, & aquæ sumendum? Id Mes. non docet. si tamen infectorum exemplum sequamur, solent ij pro singula serici libra, cocci vncias tres aut quatuor in id aquæ macerare, vt aqua immersum sericum digitorum quatuor mensura exuperet. Satisfacere vero hoc in loco eadem potest ratio. sed mea quidem sententia, præstabit coccum liberalius sumi. ita enim eius colore, & viribus sericum magis saturabitur, & præstantius reddetur medicamentum.

Chermes. *Chermes Arabum idem esse cum tinctorio cocco de quo Dioscor. nulli dubium, qui expenderit quæ Serap. de chermes. Hoc Plinio etiam adnotante,* Cap. 8. *lib. 16. ab ilice ac quercus specie producitur vulgato aquifolio arbori simillimo, & videre certe quotidie est Venetijs cum cocco foliola spinis horrida qualia aquifolio, & glandes quercinis similes, & earum calyculos. Vulgo grana nuncupatur, & ad lanea ac serica inficienda opera summo est precio. Sed aliud nunc in eundem vsum venit ab Arabum Chermes longe diuersum, idem tamen apud vulgus sortitum nomen. Granum est seu verius ouum adnascens ad radices pimpinellæ illius quam cum aceto prima mensa Italia vsurpat, cocco plus minus ve crassum, sed oblongum, transuersim striatum, purpureum, & purpureo humore plenum. hoc mense ferè Iulio ineunte erutis pimpinellæ radicibus colligitur, & aceto inespergitur, vel butyro aut aliqua alia pinguedine inungitur, & exiccatur: idque protinus. si enim prorogetur, cum radicum, tum huius collectio, enasci aiunt cortice relicto inani, & nullius vsus, animalcula quædam alata cimici similia, euolantia, breuis tamen vitæ. Sed, & vbi exiccatum est id granum, cimicis nigrioris faciem quãdam habet. sed compressius est, intumescit autem si in calida aqua macerueris, & suapsius recẽtis figuram resumit, quod eos docet falli qui animalcula ipsam esse putant. Quo Italia vtitur, præsertim ex occidentalibus Indis, vt audio, affertur. Sed, & in Hetruria, & Vmbria colligitur probatissimum, pusillum tamen. Sane autem quod ad hunc locum facit, errant qui vulgatum hoc chermes in hoc electario sumunt, quod non norunt veteres siue Græci, siue Arabes, neque aliud hic sumendum quam, quod granam vocant, latinorum coccum, & ipsissimum Mauritanorum chermes.*

Lapidis lazuli. *De hoc supra lib. simpl. Hic de præparandi huius ratione opportunũ est, vt dicamus. Mes. lib. simpl. terẽdum atq; abluendũ trigesies docet. Dios. vri ait vt chalcitidẽ, & lauari vt cadmiam quo pacto aũt vratur chalcitis, & cadmia abluatur docet lib. 5.* Cap. 75. & cap. 1. *Sed longe nobilius est artificiũ quo hodie paratur hic lapis. qui eo interdũ redigitur pulchritudinis ac puritatis picturę gratia, vt auro ipso quadruplo sit p̃cioſior. Vritur fictili vase (crucibuũ vocant) vt fictile cãdeat. tunc in vas aliud in quo humanũ sit locũ recens aut acetum inuertitur. fitq; hac ratione friabile. Abluitur debinc frigida, & pura aqua. atq; exiccatũ teritur æneo mortario, & tabula prophyritide ad leuorem: paratoq; ex mastice terebinthina, colophonia, & propoli pastillo solidiori, & qui nõ diffluat, totus in pastillũ colligitur lapis. tũ iecta in lateritiã scutellã ampliorẽ vitro incrustatam tepida aqua, pastillus quoque in eandem injicitur, & manu parumper tractatur. rursum affusa in aliã scutellam tepida alia, atq; pertractato in eadẽ, vt prius pastillo, ad tertiam scutellam, & quartã, & deinceps si libet ad decimã redis. ac seruata singulis in scutellis aqua in quibus pastillũ tractasti, videbis subsidere cyaneũ lapidẽ puriorem in prima, minus purum in secunda ac tertia, & deinceps vltima, cætera. n. sordes quę lapidi inerant, pastillo inhærent. Effunditur tũ inclinato leuiter vase singulo, aqua, & quod subsedit colligitur, desiccatur, & seruatur. Pulcherima hæc est abluendi, & parãdi huius lapidis ratio, quã sequi pharmacopæos velim: neq; enim ijs asẽtiri possum, qui marmorea tabulæ tritũ ita sordidũ in pastillos cõfingũt. Cæterũ dignũ animaduersione hic est, an recte Cyaneus lapis in hanc antidotũ recipiatur, quæ nõ purgandi, sed roborãdi cordis gratia paratur. Quũ n exigua sit eius lapidis portio, et minor quam q̃ possit expurgare: turbari eo ventrẽ oportet atq; adeo cor potius offendi quã iuuari. Veru Manardo hæc obijcienti dandum, lapidem cyaneũ ea mensura assumptũ qua non expurgat, ventrem subuersurũ, nisi castigaretur. at castigatur hic multorum aromatum accessione, vt propterea perturbare nullo pacto possit: præstare autẽ insita proprietate cordi auxilium possit. Illud etiã hic quærendũ de huius lapidis mensura, an. drach. xij. sumendæ vt in lib. simpl. an duæ, vt hoc loco in omnibus fere pasim codicibus legitur. Iudicio nostro quum lib. simpl. sapientes quosdã eius drach. viij. vni antidoti libræ adiunxisse asserat insigni cum auxilio ad affectus melancholicos, & ad eorum imitationem ipse quoq; suum hoc paret: subesse hoc in loco errorem arbitrandum, & drach. xij. pro duabus reponendum.*

Ambræ crudæ minutim, &c. *Impressi codices fere omnes habent drach. sex, & paulo post ligni aloes crudi, & darseni ana drach. iiij. sed legẽdũ ambræ drach. iiij ligni aloes, & darseni, ana drach. sex. Itascilicet in lib. simpl. & in impresso Mediol. ac manuscriptis omnibus legitur. Dignũ autẽ animaduersione est quod ambrã crudã exposcit, & in calidũ mel injci iubet vt dissoluatur. Est etiã cocta ambra? Ac, quid interest, dissoluatur ne calore anterendo? Cur in electario de gemmis & sequentibus antidotis de cruda ambra aut eius liquefactione nihil? Sane de ambra cruda neq; hic alibi, neque alius quod ipse obseruarim: atq; adeo suspicari licet crudæ vocẽ pro grisea vocabulo irrepsisse: deligũt n. Auic. & nostri griseã, si tamẽ crudæ legendũ sit, cauet Mes. ne ambrã sumas q̃ extrahẽdi odoris gratia liquori calido alicui immersa fuerit, q forte eius tẽporis unguẽtarijs mos erat, ut et de xiloaloe, p̃batissimã. ergo deligit,*

deligit, à quæ odor artificio non sit extractus. Quod autem liquefaciat, non terat; non parum certe interest, vt ne eius odor diffluat, qui terendo magis euanescit. Sed, & hoc ad ambræ delectum facere arbitror, vt eam scilicet deligas quæ liquescat, talis autem pinguis est, & quæ vetustatem non sensit. quæ enim arida seu ob ætatem seu alia quauis de causa, non facile liquescit. ne interea illud quoque sileam, admoneri nos, vt purissimam deligamus, cui nihil sit permistum, adulterari enim solet gypso, vt monet Auic. & xiloaloes scobe atque arborum mosco vt Agricola. ac quæ eiusmodi est non prompte liquescit. Ob has ergo fortasse causas crudam ambram ut calido in melle dissoluas iubet, quod quanquam in electario de gemmis ac alijs sequentibus non repetit, memorię tamen pharmacophæo tenendum est in omnibus, in quibus præsertim multum ambræ assumitur, neque enim si probatissima est facile teritur, ob lentorem. Teri tamen itidem potest cum alijs aromatis, & saccaro sicuti etiam moschus: sed minus facile, si, vt dixi, probatissima est. Tunc vero non statim tota puluerum massa addenda, sed paulatim, & industrię terendo commiscenda. atque in calidum mel, non calidissimum tamen, ne ambra, atque alia id genus pinguia rursum coeant, omnia injicienda, & rudicula agitanda, vt exactissime permisceatur.

MESVE.

Confectio xiloalos.

LECTARIVM xyloaloes morbos cordis, ventriculi, hepatis frigidos sanat, & partes ipsas roborat. Ob id cordis palpitationem, syncopen sanat, exhilarat, coctionem iuuat, ac inde, & odore suo halitum oris commendat. Accipit autem ligni aloes crudi, rosarum rub. ana drachm. viij. caryophyllorum, spicæ nardi, macis, nucis moschatæ, galliæ moscatæ, cubebæ, cardamomi vtriusque, mastiches, cinnamomi, cyperi, schœnuanthus, zedoariæ, behen albi, & rub. folij, serici crudi, margaritarum, coralli rub. succini, citri corticum, & foliorum, ozimi caryophyllati, † sisymbrij aquatici, menthæ siccę, piperis longi, zingiberis, ana drach. iiij. ambræ drachm. i. & s. mosch. scrip. vnum. excipe melle emblicarum, & mina aromatizata. Datur à drach. i. ad drach. iij.

Vinum addit sampsuchi.

MAN. DE cubebis non constant inter se Arabes, nam Serapion putauit esse oxymyrsinem, & sic esset Ruscus. Auicenna Carpesion, & sic essent festucæ quædam non semina. Quibus vero nunc vtimur, semina aromatica sunt, quæ sacris hic congruere videntur.

SQVINANTI.) Floris videlicet schœni. Afferuntur autem nunc non flores, sed ipsa absque floribus planta.

MIVA.) Ex coroneorum succo confecta, de qua inferius.

COST. LIGNI aloes crudi. *Agallochum, & Xiloaloen vocant de quo Dioscor. lib. 1. Porro quum decem huius differentias esse dicat Symeon Sethi, fortasse oleastrum Rhodium quod pro agallocho superiori seculo vsurpabatur inter eas erat. quæ tamen res, vt vt se habeat, probatissimus agallochus, Indus est. quum enim ceteræ species si cerebro sufflantur, propter dulcedinem, vt ait Sethi, pediculos gignant, solus Indus ob sui acrimoniam eorum ortum prohibet. Triplex autem Indus est agallochus, vt in Indiæ Commentarijs Ludo. Rom. qui in Taprobana oritur, præstantissimus, Calampat vocatur: secundo precio est Loban: tertio Bochor. Calampat manu tractatum miro odore fragrat, quare illius studiosissimi, & auro opulentissimi Indi reges pro delicijs habent, quo fit, vt raro ad nos eius quidquam afferatur. Quo vulgo vtimur, loban esse crediderim, quem scilicet ex flumine quodã arripi Lud. Rom. ait. At vero quid crudi agallochi nuncupatione hic Mes. velit, quum dig ladientur inter se recentiores, exponam quod sentio. Agallochi ortus natales atque historia fuit superiori ætate quantum coniectari possumus incerta, & longe quam nostro tempore obscurior. hinc ex deliciarum hortis (paradisum vocant) illum ad nehi maiores nostri existimarunt. hinc etiam, quia raro eius arboris quidpiam ad nos affertur, cuius extima superficies exesa carie aut limo non sit obducta; emanasse illud videtur quod Serapion, & Simeon Sethi de eo prodidere. consueße scilicet Indos, excisos eius arboris ramos multo puluere obruere cõciliandi odoris gratia, quo quandiu incorruptum est, caret, vt Sethi ait; aut delibrandi causa vt Serap. Sunt autẽ hæ iudicio nostro fabulæ, quando paradysi quidem locus ignoratur: recẽtem autem agallochum rationi consentaneum est odoratissimum esse: & quibus instrumentis ex arboribus abscindũtur rami, ijs etiã delibrari possint. alioqui certe, quod tãto superuacaneo humore is affluat qui cõnatum humorem obruat, vt aiunt, aut quod tantus cortici insit lentor cuius gratia ferro detrahi non possit, adduci non possint vt credã. Hinc ergo ob incertam xiloaloes historia ac ob probatissimi penuriã, illius ætatis homines varia suspicatos fuisse, propterea q;, ad quos forte exigua tantum frustula afferrentur quę inodora essent, excipiẽdi odoris gratia decocta, & adulterata existimasse, ac crudi exquirẽdi diligentiã innaluisse etiã existimarim. Quę quidẽ si ita se habent, crudi agallochi nuncupatione eũ qui ignis vim expertus non sit, intelligi à Mes. & Nic. Myrepf. erit arbitrandum. In agallochi tamen delectu nostra tempestate qua multi, & crassissimi eius arboris, rami ducentarũ etiã librarũ põdus ęquãtes aduehuntur, vbi grauissimus, odoratißimusq; agallochus occurrerit, de adulterio, aut elixatione nihil verẽdũ erit.*

Macis, nucis moschatæ. *Nucis moscatæ, & macis ortus, vt ex Indiæ Commentarijs legere est, in Bandan seu vt alij Bachian est Molucharum. Arbor est si plantæ, & foliorum imaginem spectes, nostræ regiæ nuci non dissimilis, quanquam alij persici faciem illi ascribunt. fructus triplici tunica obducitur, extima crassa quale putamen est nostratis; secunda tenui retis instar, quam macim vocant quem hic author exposcit, tertia testacea, qualis etiam nostris inest putamine amoto. in hac intruditur nux quæ moschata vocatur, à moschi odore. Feruntur ad nos integræ saccharo conditæ nostratibus duplo interdum crassiores, suauissimę autẽ, & odoratissimæ. Ex his eorũ opinio excluditur, qui macin nucis huius florem asserunt, debiscentem quidem primo, fructu vero matureścente coeuntem, contra enim ratio docet debiscere illum quũ matureścit ob siccitatẽ oportere aliorum exemplo: præterquam quod historiæ fides illis refragatur. Errare etiam cõstat qui macin Arabũ, macerem Græcorum putant. est enim vt diximus macis nucis moschatæ, macer vero non fructus sed magnæ cuiusdam radicis cortex, vt Plin. lib. 8. atque ille etiam crassus vt testatur Dioscor. quare, & Auic. quũ Talisafat*

ea omnia ascribat quæ Dioſc. ſuo macheri, de maci poſtea diuerſo agit loco. Fuere tamen ante Serapionē qui de hac quoq; re ambigerent, vt ex eius hiſtoria patet.

Squinanthi. *Iuncum odoratum vocat Dioſc. Galenus. 7. de comp. med. per loc. iuncum odoratum rotundum. Quum de hoc diſſentiant peritiores ætatis noſtræ herbarij, ſi recte tamen intueare, vulgare ſquinathum ipſiſſimus eſt odoratus iuncus de quo Dioſc. Theor. Pli. atq; alij quanquam enim calami faciē refert dum crebris à radice nodis inſurgit, circumueſtientibus vt in arundine foliolis, quod tamen iis includitur non eſt cauū vt in arundine, ſed ſolidum iunci modo, quod eos refellet qui hunc ipſum calamum aromaticum eſſe prodidere. Neq; vero cappillamenta ea radicum radices eſſe arbitror, quibus veteres vtebantur, inodoræ enim ſunt & inſipidæ, ſed craſſior ille eſt caudex cui culmi inſident: quem frequenter vident qui iuncum frequenter tractant. hæc pars eſt odore, & ſapore inſigni veluti etiam caulis ipſe medius qui foliolis arcte contegitur, niſi modo vetuſtate contabuerit. Flores huius iunci frequentiſſime nos vidimus quales fere habet cyperus, deciduos, odore, & ſapore cum folijs pari, quamuis nunquam roſæ odorem ſenſerimus, id quod in recenti fortaſſe tantum obſeruatur. Cætera quæ obſtare huic videntur opinioni Matthiolus refellit.*

Syſimbrij. *Duplex ſiſymbrium, campeſtre, & aquaticum. de campeſtri hic menthæ æmulo intelligit, quod rurſum duplex ex Theoph. 6. de hiſt. plāt. & 5. de cauſ. pl. ſylueſtre, & ſatiuum. illud deſcribit Dioſco. & reperit Matthiolus in valle Anania. hoc habemus paſſim menthæ facie odore, ac ſapore tam proximum, vt nihil ſupra, ſed folia tamen illi rotundiora, criſpa, ferre lanuginoſa, & acrimonia atque odor longe acutior quam in mentha. Degenerat hoc neglecto cultu in mentham odore, ſpecie vero quaſi in calamintem, vt Theoph. 2. de cauſ. plant. quem æmulatur Plin. lib. 19. recte ille quidem Theophr. vt puto, mentum aſſequutus.*

Cap. 7. Cap. 8.

Cap. 10.

MESVE.

El. ſarbuteng.

ELECTARIVM lætificans Hamech filij Zachariæ ad affectus cordis, ventriculi, hepatis, quas partes etiam roborat. palpitationem cordis emēdat, valenter exhilarat, coctionem iuuat, proindeque oris, & corporis reliqui odorem commendat, coloremque viuidum facit. Accipit vero roſarum, ligni aloes, ana drach. vj. macis, nucis moſcatę, gallię moſcatę, cardamomi vtriuſque, ana drach. ij. cinnamomi, croci, ana drac. ij. & ſemiſſ. cyperi. drac. v. caryophyl. maſtiches, ſpicæ nardi, aſari, ana drach. iij. Excipe melle emblicarum, aromatiza moſchi granis xv. Datur à drach. i. ad drach. iij.

MAN. HÆC compoſitio ſatis conferre videtur ad ea, quæ laudatur, & nihil eſt in ea obſcuri præter duo cardamomi genera, quæ etſi, vt quomodo apud antiquos vocentur, neſciamus, tamen ea quibus vulgo vtimur, & per ſe bona ſint, & ſatis hic congruentia. Aliam eiuſdem lætificantis compoſitionem habes ab ipſomet Meſue cap. de Melancholia, à Raze, & Nicolao, & alijs. Fertur, & alia ſub Gal. nomine, quam tamen nondum apud illum legi.

SYLV. LÆTIFICANS compoſitio hæc apud Raſim (quem Hamech filius Zachariæ vocatum quidā volunt) eſt lib. 5. continentis, quibuſdam tamen mutatis: alia eidem lib. 9. ad Almanſ. cap. de melancholia, multo præſtantior iſto etiam Meſ. cap. de melancholia: alia Meſ. & Nicolao ex Gal. (quo tamen lib. nondum legi) citata: alia denique Nicolao Salernitano vſus frequens. Hic vero deſcripta, quanquam in vſu non ſit, tamen ad ea, quæ pollicetur eſt efficax: horum omnium loco frequentius vſu eſt electū. Lætificans Conciliatoris differentia 196.

CARDAMOMI. *Cardamomi hiſtoriam tam anguſte ac varie tractarunt omnes, vt quid hoc ſit adhuc ambigant peritiores. Serapion cardamenum id vocat quod Dioſcor. cardamomum, cardamomi voce aliud intelligens. Plinius lib. 12. quatuor facit cardamomi genera, Arabes duo maius, & minus; ac præterea etiam de heyl mentionem faciunt, quod tertia cardamomi ſpecies videtur. Vſurpatur nunc quod granum paradyſi, & melegettam vocant quanquam id etiam verum eſſe cardamomum negant. Nos in tam intricata re nihil certi pollicemur. Vulgatum tamen cardamomum nihil fortaſſe obſtat, quo minus legitimum cenſeamus, de quo Græci ſi enim cardamomum ſemen eſt, vt ex Damocrate colligitur carmine de Theriaca; eſtque album vt ex Paulo: & folliculo includitur, vt ex Galeno 2. de antid. vbi detrahendum ait folliculum. atqui hæc omnia in vulgari ſunt cardamomo. At obijciunt non eſſe acre, non amarum, non fractu contumax, non caput feriens, quas in eo notas Dioſcord. optat. Ego vero, quanquam non ſemen ſolum, ſed etiam folliculus, quod ſemen includit, deſcribitur à Dioſcor. (conueniunt enim hæ voces, plenum, occluſum, fractum, non ſemini, ſed folliculo) vt tamen has notas ſemini concedam conuenire, ſicuti, quod eas habet probatiſſimum eſſe cardamomum affirmarim, ita quod iis caret non ſtatim negarim eſſe legitimum. ſed, ſi cætera conſentiant, cardamomum eſſe dicam, ſed minus probatum. Ita ergo vulgari noſtro, ſi non acre eſt, non amarum, non fractu contumax, non caput feriens, deeſſe optimi notas dicerem, non eſſe tamen legitimum ac verum affirmare non auſim. vetuſtate enim, imo cœli ſolique conditione, quæ alias eſſe ſolent præſtantiſſimo odore ac ſapore, & ſubſtātia duriori, inodora inſipida friabilia euadere quotidiana docemur experientia. At vulgato cardamomo neque odor nec acrimonia prorſus deſunt: amarorem vero abeſſe non mirum, quæ in optimo, & recenti leuis eſſe ſolet. ſubamarum enim eſt Dioſco. At non eſt fractu cōtumax. Plinius quod maxime laudatur, acutis angulis, & contumax fricanti eſſe ait: atq; adeo non friatu, ſed fricatu difficile quod optimum eſt facit, id quod in angulorum acutiem, vt ita dicam, referendum eſt fricantis manus offendentem. non temere ergo ſuſpicari quis poſſet eſſe mendum in Dioſco. Sed eſt tamen vulgare cardamomum fractu etiam contumax, ſi digitis ac dentibus, non autem ferreo piſtillo experiaris. Cæterum, vt hæc ſe habeant, pro cardamomo, & hely hic expetito, ac pro maiori, & minori, quod interdum expoſcunt, non aliud quam vulgatum, ſapore tamen atque odore maxime præſtans eſt aſſumendum.* COST. Cap. 13.

MESVE.

ELECTARIVM ex Citro, cor, & ventriculum roborat, coctionem iuuat, oris halitum commendat, flatus craſſos diſſipat. Accipit autem corticum citri aur. xx. caryophyl. ligni aloes, cinnamomi, macis, galangæ, ana

vt.vid.habet drach.s.

ana drach.ij. cardomomi, zingiberis, ana drach. i. moschi drachm.v. melle excipitur. Datur ad vnc.v.

MAN. PLACET mihi hoc commixtum, cui si apponerētur citra condita, suauis esset, nec minus vtile.

GALANGÆ. Est Radix nunc notissima, quam, vt supra quoque dictum est, apud Græcos nondum euidenter inueni.

SYLV. IN vsu non est, sed cortex citri saccharo tum liquido, tum sicco conditus, ad cordis, & ventriculi robur, & coctionem probiorem diligenter manditur per se, vel alijs mistus: odore enim aromatico, & calore mediocri, & tota sua substantia dictis partibus confert: huneque sicci loco miscere præsenti compositioni, vt sit suauior, nec minus efficax, præstiterit. Moschi largior quātitas hic est; sufficerit enim scrip. dimid. Adhęc in dosi pro vnc.v. legerem drach.s.

COST. CORTICVM citri. *Citri quum partes sint quatuor, extimus cortex, caro, acidum, & semen: de horum temperamento dissentiūt scriptores miro modo. Gal.7.simp.in semine ait acidam aut siccam vim pręualere, vtertij sit ordinis siccantium & refrigerantium: corticem siccum secundo excessu, in calore autē aut tēperatum, aut paulo infra: carnem crassi succi, & pituitosam ac frigidam. At Auic.2. Can. corticem in primo ordine calidum in secundo siccum; carnem calidam, & humidam in primo: acidum in tertio frigidum, & siccum: semen calidum in primo, & siccum in secundo. Verum idem Auic.in lib.de viribus cordis aliter. nempe corticem calidum, & siccum ordine tertio: acidum tertio frigidum, & siccum: carnem primo humidam, & calidam: & corticem tertio calidum, & siccū statuit.atq; ita res admodum est varia. Cæterum, quanquā nō ignoramus Manardum alioqui doctissimū lib. epist. xi. longe aliter sensisse, & Auic. vt eius moris est, erroris damnasse: si liceat tamen nobis proferre, quod sentimus, neq; ob vnius Galeni authoritatem aliorum iudicium tam parui æstimandum censeo, vt qui a Galeno dissentiunt, statim falsi omnes sint iudicandi: neq; minori notandus culpa esset Galenus, si modo tam prōpte liceret de magnis viris ferre sententiam. Quis rogo citri semen acidum esse dixerit, vt Gal. ait? Quo pacto idem semen amarum, ex Galeni lege, frigidum tertio est ordine? At idem Gal. eodem in loco discutiendi huic vim ascribit: nō discutiunt autem quæ frigida. Sed quā mire illud varium? semen initio in tertio siccantiū ordine collocat, postmodum secundo gradu siccum pronunciat. Cur autem acida pars omissa est à Galeno? Hæc erant etiam à Manardo perpendenda. Age autē vt breuissime nos rem explicemus. De citro subesse in Galeni libris mendum ob hæc q̄ modo dicebamus, semper fuimus suspicati. confirmauit uero id suspicionem hanc nostram, quod Serapio de eodem longe aliter ex Galeno, quam vulgata eius lectio habeat. neq; autem irrepsisse hunc in Galeno errorem nunc tantum, puto, sed iā multo antea, quando, & Aetius, & Paulus in eadem sint culpa. Ergo de citri partibus ita sentio. Extimum quidē corticem, qui & acris, & feruidiusculus est gustatu, nō solum calore temperatum, sed primo etiam ordine calidum cum Auicenna: nōn attingit tamen tertium ordinem, vt author lib.de virib. cordis. siccum vero etiā ordine secundo cum Galeno, & Auic. puto. Caro autē, aut cum Galeno frigida atq; humida est, nempe pituitosa, aut forte (quod magis placet) calida, & humida primo ordine. dulcis equidem est, neq;, nisi crassiori consta-* A *ret substantia, tam promptum pituitæ generandæ esset alimentum. Acida porro pars, insigniter acida quū sit, tertio ordine cum Auic. refrigerare, & siccare potest. hoc vero etiam scripsisse Galenū arbitror, nempe quæ in vulgata lectione semini ascribuntur, de acida hac parte dici verisimile est: quamuis Serap. ex Galeni authoritate in secundo gradu collocet. semen vero tantū abest, vt frigidum tertio excessu putandum sit, cū vulgata Galeni scriptura, vt contra in primo saltem ordine calidorum cum Auic. poni debeat. amarū enim est mediocriter. non tamen in gradu tertio calidum dixerim, vt author libri de viribus cord. siccum vero idem esse in secundo gradu alijs assentiar. Atq; hæc de citro. Sanè autem, quod ad hunc locum pertinet, quales nam cortices citri assumendi in hoc antidoto, sicci ne an recentes, in quo hærere quosdam video, apertum fiet ijs,* B *qui norint maiorem longe acrimoniam, atque odorem inesse recentibus quam siccis. deligendi ergo recentes. ita vero in syrupo de corticibus citri hieme author recentes iubet assumi.*

MESVE.

ELECTARIVM dulce ex Moscho, ad frigidos cerebri affectus, melācholiam, & ei connatam tristitiam sine causa manifesta, vertiginē, epilepsiā, paralysin, oris torturam, seu spasmum cinicon, cordis palpitationem, pulmonis affectus, & spirandi difficultatem. Accipit autem croci, doronici, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana drachm.ij. margaritarum alb.serici crudi vsti, † electri, co- C rallij rubri, ana drach.ij. & semiss. † galliæ moscatæ, ozimi citrati, ana † drach.ij. & semiss. been albi, & rubri, folij, spicæ nardi, caryophyllorum ana drach.i. zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drach.i. & s. moschi scrup.ij. Excipe mellis crudi quadruplo, vase vitreo conde: datur à drachm.i. ad drach.ij. Amara autem fiet, atque ad prædicta efficatior, & præterea ventriculi humores etiam putres potentius absumet, si addantur absinthij, rosarum, ana drachm.iij. aloes lotæ drach.iiij. castorij, ligustici ana drach.i. cinnamomi † drach.i. & semiss.

Confectio de musco dulci.

† charabe
† vetust. non habet mesuæ.
† drac.ij.

† drach.ij.

CONFECTIO de Musco.i. compositio de musco dulci. denominatur autem à musco propter muscum qui ingreditur compositionem ipsius: & di- D citur diamuscum dulce, quando est sine aditione rū amararum, quę ponuntur in fine huius descriptionis, & dicitur diamuscum amarum, quando aloe, & alia amara ponuntur in ipso: & ipsius esset efficacia maior, est enim istud electarium conferens debilitati cordis: & ad omnes ęgritudines melancholicas absque febre subtiliando spiritus cordis, & cerebri, exacuendo sensus intrinsecos, principaliter cerebrum confortando: vnde summe confert omnibus passionibus frigidis cerebri, & neruorum, & plura habet alia iuuamenta, quę ponuntur in litera. Dosis autem eius est à drach.i. vsque ad ij. secundum quod corpora sunt debilia, vel robusta, de mane ante cibum ad minus p duas horas, stomacho bene vacuato à superfluitatibus quāto plus est possibil. In oībus operationibus supradictis efficatior est diamuscus amarus,

quã dulcis, sed dimittitur propter displicentiã eius in gustu: & tempus assumptionis eius, & dosis eius esset eadem sicut de diamusco dulci, vel minus. Restat descriptionem eius legendo verificare particulariter, declarando quęcumq; simplicia cõponentia ipsum:

Crocum. & primo Recipe croci: est calidę cõplexionis in secũdo gradu, & siccę in primo, & est medicina valde cordialis prouocans risum.

Doronigi. Doronigi est radicula parua, saporis dulcis, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio gradu portatur ad nos de partibus oriẽtalibus.

Lignum aloes. Lignũ aloes. Istud est lignũ odoriferũ quod portatur ad nos de partibus Indiæ. proprietatẽ magnam habet ad stomachum frigidũ, & ad cerebrum, & est calidæ,

Auic. de eo facit mentionem 2. can. sub nomine xyla aloes. & siccæ cõplexionis in secũdo gradu, licet siccitas sit maior caliditate eius. Sophisticat, & adulteratur, vel alteratur per decoctionem eius in aqua, & sic tollitur virtus eius: ideo studiũ est de crudo habẽdo, quia crudũ est melius cocto: & ideo mirandũ est quod Auic. non facit de ipso capitulum in secũdo can. vbi de simplicibus tractat.

Macis. Macis, multi dicunt, quod est cortex exterior nucis moscatę: alij, quod est cortex alteri⁹ arboris producentis aliũ fructum, & asportatur de partibus Indiæ: medicina est aromatica, stomachalis, iuuans ad digestionem cibi, & ad eius retentionem. est calidæ complexionis, & siccæ in secundo gradu: sed siccitas eius superat cum virtute styptica. Ambarum

Margarita margaritarum scilicet crassarum, & minutarũ, crassæ tamen omnino sunt meliores, & perfectiores. aliter, & melius, scilicet perforatarum, & non perforatarum: artificialiter autem perforantur, & efficiuntur magis paruæ, & claræ; ex eis etiam reperiuntur aliquæ perforatæ: quas puto tamen ex artificio perforatas fuisse. Nõ perforatæ cõplexionis sunt frigidę, & siccæ versus primum gradum cũ virtute aliqua liter abstersiua. sed perforatę participãt plus de virtute styptica, quã non perforatæ: quia in pforatione & practica resoluitur plus, si qua humiditas est in eis, sicut præcise euenit de gallis quercus perforatis, quia pforatæ sunt magis siccæ cũ maiori styptícitate. Oẽs margaritę à proprietate sunt cordiales, resistentes corruptioni sanguinis circa cor. Conferunt etiam tremori cordis, & superfluæ calefactioni eius: ideo communiter ponuntur in confectionibus febricitantium, & debiliũ in virtute portãtur de vltra, marinis partib⁹,

Seta crũda. & ibidẽ iuxta litora maris reperiũtur. Setę crudę adustæ, dixit crudæ quia virtus eius extrahitur per decoctionẽ in aqua, sicut dictũ est de ligno aloes, demum vtũtur illa aqua cũ virtute sua. vnde cruda est melior. & nõ adusta est maioris efficaciæ, si cũ artificio subtiliter teratur, vt minutim ipsam incidendo, demũ pistando ipsam cũ margaritis, sicut dicit Serapio in suo de simplicibus in cap. de seta. ipsa est calidæ complexionis, & siccæ in primo gradu: est medicina cordialis purificans spiritum, & sanguinem, & ipsos clarificans, & vnit virtutem, & à proprietate confortat, producitur à quibusdam vermiculis, qui pa-

Charabe. scuntur de folijs moris celsi. Charabe: gummi est cuiusdã arboris nominatæ ibex romana, coloris citrini cũ aliquali rubedine congelatum. & fiunt ex ea pater nostri. virtutẽ, & proprietatẽ habet ad se attrahendi paleas, & festucã, sicut magnes attrahit ferrum, vnde in Arabico tantum est dicere Charabe, quantum rapiens paleas in latino. Est calidæ complexionis ad primum gradum, siccæ in secundo secundum

E Auicen. confortat stomachum prohibendo vomitum, & nauseam, & prohibendo humiditates malas congregatas in eo, & a proprietate confert cardiacæ, & tremori cordis. Coralli rubei. tres sunt species ipsorum, rubei, albi, & nigri, & sunt radices, & rami cuiusdam arboris nascentis in fundo maris, in partibus Africę, efficiuntur nodosi ab aqua marina, & cum exeunt ad aerem indurantur, immo petrificantur. meliores sunt rubei, qui communiter habentur in vsu, & sunt frigidæ complexionis in primo gradu, & siccæ infra secundum. à proprietate confortant stomachum, & remouent mala accidentia ipsius, immo sola ipsius suspensio ad collum ex directo super stomachum curat dolores ipsius, & prohibet vomitum, & nauseam, sicut suspensio ligni crucis etiam curat epilepsiam, & hæc sunt verba Galeni, *Corall.*

F autoritate Auicen. secundo cano. c. de corallo. & ex hoc mouentur matronæ bene doctæ ad suspendendum corallum rubeum ad collum infantium, ad prohibendum vomitum lactis ipsorum, qui plurimum venit ex dolore ventoso, vel alio in eorum stomachis generato. confert etiam febrientibus prohibendo resolutionem spiritum, & cor mirifice confortando, vnde in confectionibus communiter apponuntur. Galliæ muscatæ, hæc est quędam me- *Gallia muscata.*

G dicina composita cuius descriptio sub nomine confectionis galliæ muscatæ ponitur à Nicolao in suo antidotario: reducitur tamen ad formam trochiscorum, & sic conseruatur: raro tamen habetur in vsu per se sola, sed ingreditur confectiones pretiosas, & antidota magna, & componitur ex gallis, & aromatibus alijs, & musco. vnde denominatur à gallis, & musco. virtus autem, & complexio, quæ resultat in ea est calida in primo, sicca in secundo gradu. mirabiles operationes habet in confortando principalia membra, & plura alia posita à Nicolao in suo antidotario. Fiunt autem trochisci aliquando de gallia muscata, quorum descriptio ponitur ix Almansoris c. de prouocatione menstruorum, & ad educendum partus. quorum dosis in puluere albo subtili accipienda est vsque ad drac. i. & ego iam diu vidi in his certam, & veram experientiam in facilitando partum difficilem, & ipsum absque nocumento fœtus, vel mulieris accelerando, immo etiam in educendo fœtum mortuum, & secundinam. Ozimi, *De ozimo.*

H ideſt basiliconis caryophyllati tendentis ad aliqualem citrinitatem, & illa est expositio vera, nam ozimum idem est, quod basilicon citrinum, ideſt caryophyllatum cum aliquali citrinitate habens odorem caryophyllorum, & virtutem. Est enim duplex ozymum, habens flores nigros, & caryophyllatum, quod etiam in multis locis reperitur. vnde citrinati conuenienter posset exponi, ideſt de illa contrata vbi nascitur basilicon caryophyllatum habens folia, & flores recentes ad aliqualem citrinitatem. & est calidę complexionis in secundo gradu, & est magis conueniens, quam ozimum caryophyllatum. iuuat vero ad digestionem cibi crassi, & est difficilis ad digerendum. Confortatiuũ est cordis, & apetitiuũ oppilationum hepatis, summe confortat cerebrum, desiccando superfluitates phlegmaticas multiplicatas in eo, sed principaliter iuuat ad aperiendũ oppilationes factas à phlegmate in carunculis, vel in naso, solo odoratu, vel quomodolibet aliter prępparato, vt attrahẽdo

eius

eius aquam diſtillatam per nares, vel eius ſuccum, ſicut fit communiter de aqua maioranæ. Behen al. & rub. radices ſunt, quæ portantur de India, & de eis ſunt albæ, & rubeæ: Rubeæ tamen ſunt magis cordiales, quam albæ, vtræque ſunt calidæ complexionis, & humidæ in ſecundo gradu, ſed quando deſiccantur diminuuntur ipſarum humiditates, & recentes comeſtæ, vel conditæ cum zuccharo, vel cum melle augmentant ſperma, Et hic memorandum, quod behen ſcriptum per h, & per duo ee, eſt radix alba, & rubea, de qua nunc dictum eſt, ſed ben ſcriptum ſolum cum vna litera e, abſque h, eſt ſemen cataputiæ, quod eſt medicina ſolutiua, de qua dicetur inferius. Folij ſunt eius duæ ſpecies ſcilicet aquoſum, quod naſcitur in aqueis locis, vel in aquis dulcibus abſque radice in aqua, ſicut lenticula aquæ, & eſt aliud arboroſum, quod naſcitur ex arbore quadam in partibus Indiæ extra aquas, ſimilitudinem in virtute habent cum ſpica nardi, & iſtud folium arboroſum, eſt illud, quo vtimur in medicinis noſtris, quia laudabilius eſt alio, & eſt calidæ complexionis, & ſiccæ in ſecundo gradu. odorem habet aromaticum, & virtutem habet confortatiuam membrorum principalium in omnibus operationibus ipſorum a proprietate, conſeruat pannos a corroſione tinearum tempore æſtiuo, dicunt tamen aliqui, quod folium non eſt aliud niſi folia plantæ producentis caryophyllos. Spicæ. duplex reperitur, ſcilicet ſpica nardi, & ſpica celtica ſeu ſpica inda, quæ idem eſt cum ſpica nardi: ſpica romana, quæ idem eſt cum ſpica celtica. vtraque eſt aromatica cum odore acuto, calida eſt in primo gradu, ſicca in ſecundo. confortat ſtomachum frigidum, & efficit odorem bonum, & confortat cerebrum, & prohibet deſcenſum reumatis ad partes pectoris, vel pulmonis: aperit oppilationes hepatis, & ſtomachi, & plura alia habet iuuamenta, quæ vide ab Auic. ſecundo cano. c. de ſpica. Quando autem ſpica abſolute profertur, intellige ſemper de ſpica nardi, ſeu ſpica inda, quæ eſt idem cum illa: quia magis aromatica: & quia omnes operationes habet perfectiores, quam ſpica celtica, vel romana: quæ pro eadem aſſumitur. Caryophyllorum. noti ſunt caryophylli. deferuntur ex India, & ſunt calidæ complexionis, & ſiccæ in ſecundo gradu. Fruſta autem caryophyllorum ſatis deficiunt a virtute, & operatione ipſorum: ipſi ſunt principaliter ſtomachi confortatiui virtutis digeſtiuæ: & hepatis: & ſtomachum, & cerebrum confortant, maſticati. & retenti in ore odorem oris, & totius corporis efficiunt bonum. Zingiber radix eſt cuiuſdam plantæ, quæ affertur de partibus Indiæ: calidæ complexionis in ſecundo gradu: humidæ in primo dum eſt recens: ſed poſt collectionem continue priuatur humiditate, & efficitur ſiccæ complexionis in primo gradu: & tunc ealiditas eius augetur æqualiter in ipſo ad tertium gradum: zingiber autem conditum cum melle ſiccius efficitur ſiccitate mellis: nō ſic autem conditum cum zuccharo: diuerſificantur autem radices zingiberis ſecundum diuerſitatem loci in quo oriuntur: non tamen ſpecie differunt: quia vbique eadem eſt planta producens zingiber: & eſt optima medicina ad calefaciendum ſtomachum, cerebrum, nucam, & omnia membra neruoſa: & mire confert omnibus doloribus ventoſis, & factis a materia phlegmatica poſt euacuationem, velociter, & a proprietate vigorat operationem turbith, vt inferius apparebit. conditum autem cum zuccharo confert paralyticis, & ſtomacho debili. Cubebæ ſunt fructus cuiuſdam arboris, ſeu grana quædam, ſimilia piperi nigro, quæ afferuntur de partibus Indiæ, & ſunt calidæ complexionis, & ſiccæ in ſecundo gradu, confortatiuæ multum omnium virtutum cerebri, & maxime maſticatæ, & diu in ore ſeruatæ, ſpiritus claros faciunt; ſunt valde potentes in aperiendo oppillationes hepatis, & ipſum mire confortant. Piperis longi. fructus eſt arboris, qui affertur a terra multum remota in India, calidæ, & ſiccæ complexionis vltra tertium gradum: ſed caliditas eius ſuperat ſiccitatem. Reperiuntur autem tres maneries piperis: licet ab eadem arbore producantur: eſt enim piper longum, quod colligitur quando incipit maturari: eſt vlterius piper nigrum cum eſt perfecte, & vltimo maturum: denigratur autem ex forti incendio ſolis in partibus illis, nam in partibus orientalibus oritur. Eſt etiam piper album, quod eſt medium inter piper longum, & nigrum ex parte maturitatis ipſorum. Nam ſic euenit de pipere longo in exemplo loquendo, ſicut de borachijs ſciſmorum, qui elongantur poſt ipſorum natiuitatem ex humiditate ſuperflua. Eſt autem piper nigrum calidius, & ſiccius albo, & album calidius, & ſiccius longo. & in longo eſt maior ſtipticitas. omnis maneries eius calefacit ſumme ſtomachum, muſculos, & omnia membra neruoſa, oppilationes aperiendo, & humiditates ſuperfluas phlegmaticas deſiccando, & maſticatum cum paſſulis attrahit phlegma a partibus cerebri: & vocem raucam clarificat maſticatum, & retentum in ore. Muſci eſt enim res odorifera multum, quæ recluſa reperitur in quodam folliculo in quo otitur: & ſic extrahitur a quodam animali, aſſimilato gazelo in partibus Indiæ, & eſt calidæ & ſiccæ complexionis in ſecundo gradu: licet caliditas ſuperet ſiccitatem: mirabiliter ſubleuat virtutes cordis, & cerebri proſtratas, portando etiam virtutes aliarum medicinarum ad membra ipſa: & ab ipſo denominatur præſens electarium, quoniam ſenſibilis quantitas ingreditur compoſitionem eius. Eſt enim muſcus theriaca venenorum, & maxime Napelli. Confice cum melle crudo: & ſit quadruplum ponderis omnium ſcilicet ſupradictorum aromatum: vnde ad libram mellis ponantur tres vnciæ de ſupradictis aromatibus proportionabiliter ſecundum deſcriptionem: pondera particulariter ſuppoſita in litera: quam per te ipſum lege: quia clara eſt: & hic ſpecificatiue ponitur quantum mellis requiritur ad hoc electarium conficiendum: quod non facit in alijs elect. ſubſequentibus, ſed ſuperius quantum fuit expediens declaraui. Mellis autem, quod mel apum vocatur, quia ab eis producitur cum depaſcuntur ex rore ſuper floribus mellifluis adhærente: & eſt calidę complexionis, & ſiccæ in fine ſecundi gradus: licet caliditas ſuperet ſiccitatem. In iuuenibus autem conuertitur in choleram: ſi eo ſuperflue vtuntur: & in ſenibus in benignum ſanguinem. Inſuper habet virtutem fortiter abſterſiuam maxime phlegmatum: & aliarū ſuperfluitatum contentarum in ſtomacho: eſt etiam oppilationum aperitiuum, & maxime cum ſit crudum. Nam per decoctionem viſcoſitatem aliqualem acquirit: & eſt conueniens ei, qui fungos veneno ſos co-

Behen. Folij ſpecies duæ. Spica. Caryophyl. Zingiber. Cubeba. Piper. Muſcus. De melle.

sos comederit: & ei, qui opium sumpserit: per se solum non est sæpe vsus eius bonus: ponitur autem ad componendum aromata, & ad ipsa dulcorandum in electarijs quibus communiter admiscetur, vt delectabiliora reddantur in gustu, & ad faciendum alias operationes dictas superius cum virtute sua. Dosis autē dicti electarij est, vsque ad drach.ij. de quibus dispositionibus dictum est superius in principio declarationis huius electarij, & similiter dictum est in vno notabili antepositō tēpus, & hora assumptionis. Est autem drach.ix. pars vnciæ. Complexio autem dicti electarij resultās ex suis simplicibus componentibus ipsum est calida, & sicca, & eam primum operatur, licet etiam a proprietate plura alia faciat iuuamenta.

Restat transire ad declarandum simplicia, quæ ingrediuntur in additione huius electarij diamusci, posita in fine capit. ab autore. Sed vocatur diamuscus amarus sicut superior vocatur diamuscus dulcis. Et cum dicit absinthij, diuersificatur absinthium secundum diuersitatem loci, & proprietatē in quibus oritur. Et ideo denominatur absinthium Romanum: & istud est melius alijs, vna tamē, & eadem est species: quod autem in montibus, & in locis saxosis oritur est melius, quam paludosum, vel quam id quod nascitur prope mare. herba est nota satis, quæ suo acuto odore, vel amaro sapore cognoscitur: calidæ complexionis est iuxta secundum gradum, & in siccitate ipsum transcendit cum stipticitate: quidam tamen ponunt ipsum calidū in primo gradu, quia in fine primi gradus: & quidam in secundo, quia in principio secundi gradus: & sic etiam dicunt ipsum esse siccum in secundo gradu, quia in fine secundi gradus: quidam in tertio, quia in principio tertij gradus: habent enim gradus medicinarum latitudinem magnam, & sic potest discordia autorum diuersimode gradus medicinarum accipiendo, faciliter declarari. Nam declarandum est modo iam dicto. Vtilis, & efficax medicina est absinthium in reducendo appetitum prostratum, & in confortando virtutem digestiuam stomachi, hepatis, & membrorum: oppilationes aperit meseraicarum: colorem corporis bonum efficit, & mire subuenit cachexiæ, & habitudini malæ cum qua est æqualis admixtio coloris citrini cum albo: virtutem lenem habet in soluendo choleram subtilem cum phlegmate aquoso permixtam a stomacho, intestinis, & hepate, non tamen vlterius extenditur virtus eius. Et dosis eius in infusione seu in decoctione eius quatuor vnc. est vsque ad vij. in puluere autē ab vna drach. vsque ad ij. & in succo a duabus drach. vsque ad tres. Et omnibus prædictis modis cum adest dosis debita leuis fit solutio ventris rarissime tamen vtimur eo solo secundum aliquem prædictorum modorum: admixto autem sæpe vtimur ipso: non quantitate, vel pondere quo sensibiliter soluat, sicut in additione præsentis electarij ponitur. Posset tamen omni modo assumi, & summe confortat in dispositionibus dictis, si non esset eius displicentia in sapore, & etiam in odore. Rosæ. Rosa est ex medicinis benedictis in operationibus suis, & cordialis, & odorifera. Sunt autem ex eis albæ, & rubeæ, planæ, & crispæ in folijs suis. rubeæ, & planæ sunt meliores albis, & crispis, & magis odoriferæ, & complexio omnium ipsarum est in primo gradu frigiditatis, modicum ipsum ascendens in gradu stipticitatis, & maxime dum sunt siccæ, quia recentes in dictis gradibus remittuntur. Rubeæ tamen minus, quam albæ sunt frigidæ, & in siccitate remittuntur. Coniungitur etiam in eis manifesta stipticitas, & aliqualis caliditas propter ipsam amaritudinem cum dulcedine quadam. Vnde diuersæ operationes possunt ab ipsis prouenire: tamen operatio ipsarum principalis est remittere caliditatem superfluam cordis, & hepatis. prohibere resolutionem spirituum in membris principalibus, & quæcunque membra principalia relaxata confortare, & maxime stomachum. Reprimunt vndiq; vapores ascendentes ad caput, virtutem solutiuā leuissimā habet succus recentium, vel ipsarum decoctio, quia a siccis tollitur omnis virtus solutiua, quæ est in eis, & dosis succi earum est ab drach.j. vsque ad ij. admixti cum zuccaro, & dosis decoctionis earum recentium est ab vnc.ij. vsque ad iij. sed his duob. modis raro vtūtur eis pro solutione facienda, quia leuissima est earum solutio cum displicentia aliquali in ipsarum sapore, & quia non semper rosæ recentes reperiuntur, loco autem succi, vel decoctionis earum vtimur cassia, vel tamarindis, vel manna, quia illarum copiam magnam habemus. Soluit autem succus, vel earum decoctio materiam cholericam sanguinem purificando ab eo, & ipsum aquosum remittendo a calore superfluo, vtimur sæpe aqua ex rosis distillata, quæ aqua rosata vocatur, in epithimatibus cordis, & hepatis: & alijs complexionibus calidis, oculorum, & omnium aliorum membrorum. Ac etiam vtimur sæpe rosis conditis, cum zuccharo minutim incisis, quæ mixtura vocatur zuccharum rosatum, & confert adustionibus oris, & linguæ, & stomacho calido, & aliquando alijs membris cum aqua hordei colluendo vel gargarizando, vel quomodolibet aliter assumendo. Et aliquando, imo sæpissime, vtimur rosis conditis cum melle minutim incisis, vel cum zuccharo, & melle simul admixtis ad solē positis, & parum decoctis, quæ mixtura vocatur mel rosatum cum folijs, vel colatum, & huius melis rosati vsus est valde communis, & conueniens ad abstergēdum, & exiccandas materias phlegmaticas putridas contentas in stomacho, ac etiam intestinis. Calefacit virtute mellis. Et infrigidat aliqualiter virtute rosarum, sed omni modo desiccat, vincit autem apparenter caliditas eius frigiditatem, & non transit virtus eius vltra regiones hepatis, assumpti in forma electarij nunc dicta. Sed si assumatur cum decoctione aliqua, aut aquis distillatis inferius declarandis, cum virtute sua vsque ad regiones venarum pertranſit, & illo modo dosis est, vsque ad vnc. ij. sed raro per se solummodo sumitur, licet cum alio syrupo permixtus in eodem pondere, & mensura, sicut apparet in cura phlegmaticæ febris, vel tertianæ nothę, quibus in principio mel rosatum est sūme conueniens, diuersis tamen modis, & potionibus vt alibi est videre: non tamen minus constringit, desiccat, & calefacit stomachum, isto modo præparatū, quam cum rosis incisis, vel cum zuccharo admixtū, immo plus, cum eius virtus transeat ad profunda: & sic generaliter in vsu vbique locorum ab ipsis, qui practicam insequuntur: & geleniabin.i. mel rosatum vocatur ab omnibus autoribus medicinæ. Vtimur etiam rosis siccis in lotionibus, facellis, embrocationibus, in electarijs, pilulis, & pulueribus, & alijs, quæ mirabilem operationem efficiunt cum suis qualitatibus

Absinthiū

Rosa.

Aqua ros.

Zuccharū rosatum.

Mel ros.

Rosarum siccarum vsus.

bus primis, & ipſarum ſtipticitate. Sed magis operantur etiam a forma ſpecifica, membra principalia confortando, & ſpiritus cum ſuis odoribus ſuauibus, & amenis. Et fit etiam ex roſis recentibus oleum roſatum: nam fit, vt plurimum cum oleo oliuarum perfecte maturarum, & iſtud communiter eſt in vſu ad repercutiendum virtute roſarum materias fluentes, ſi ex ipſo inungantur, & virtute olei aliqualiter reſoluendo, vnde in principio contuſionum eſt optima medicina. Fit etiam oleum roſatum ex oliuis immaturis, vel non perfecte maturis, quod vocatur oleum omphacinum, & iſtud eſt magis repercuſſiuum, frigidum, ſiccum, & ſtipticum, quam aliud dictum: non tamen niſi magiſtraliter præparatur ab aliquo. Fit tertio oleum roſatum ex oliuis complete maturis admixtum cum roſis, & aliquantulo ſalis, & iſtud eſt fortius in deſiccando, & etiam reſoluendo cum virtute leniter compreſſiua: & iſta de roſis ſufficiant qualitercunque paratis, ſeu adminiſtratis, & ſi hic prolongaui ſermonem, breuitate vtemur in poſterum cum in mixtis, de roſis faciam mentionem. Aloes optimi ideſt ſuccotrini, inter omnes alias ſpecies aloes ſuccotrinum eſt melius. *Abluti.i.loti* cum aqua endiuiæ, vel aqua pluuiali, ſicut communiter fit ad remouendum acuitatem ipſius, & nocumenta, quæ ex ipſo accidere poſſunt, maxime de fractura ſeu apertura venarum, ſed ex lotione ipſius frangitur, & debilitatur ſatis virtus eius ſolutiua, ſed additur eius virtus in confortando virtutes membrorum intrinſecorum, & maxime ſtomachi. Eius autem potentia ſoluendo non tranſit vltra regiones hepatis niſi cum alijs medicinis ſolutiuis admixtum: vel cum alijs vigorantibus eius operationem. Non ablutum autem vigoro ſius ſoluit, minus tamen membra confortat. Et ideo cum ponitur in iſto electario, eſt abluendum cum aqua pluuiali, vt eius acuitas, & ſolutio remittantur, licet quantitatis eius, quæ ingreditur in additione eius electarij non ſit potens ad ſoluendum etiam ſi ablutum non eſſet, conſiderata doſi, quæ ipſius debet aſſumi aſſignata ſuperius. Et notandum, quod de aloe varij varia dicunt. Eſt enim quorundam opinio, quod aloe tripliciter variatur ſolum in nomine, & in ſuis partibus per decoctionem ad ignem: dicunt enim quidam ipſum eſſe ſuccum cuiuſdam herbæ in vltramarinis partibus adinuentæ, qui ad ignē tandiu decoquitur, quod ad ſolidam formam reducitur, & quod eius pars ſuperior, in decoctione eſt aloe ſuccotrinum, & illud eſt purius, & melius alijs: pars autem media eſt aloe hepaticum, & iſtud ſequitur in bonitate poſt ſuccotrinum: vltima eſt pars infima, quæ dicitur aloe caballinum, & iſtud eſt minoris bonitatis alijs ſupradictis. Et hæc opinio pluribus creditur, & pro firmo tenetur: non tamen traditur a doctoribus medicinæ aperto ſermone, Alij autem dicunt, & affirmant prædictam opinionem clariſſimis rationibus impugnando, quod aloe eſt (vt dicitur) ſuccus inſpiſſatus ad ignem, vel ad ſolem tempore æſtiuo diuerſarum herbarum, non tamen aliter adinuicem differunt niſi ſecundum, quod diuerſitas eſt in vuis, & conſequenter in vinis: dicunt enim quod herba ex cuius ſucco fit aloes hepaticum in bonitate perfecta eſt, poſt aloe ſuccotrinum: & vltimo in bonitate eſt herba ex cuius ſucco fit aloe caballinum, ſicut enim vua, & vina multum differunt in ſapore, &

De oleo roſato.

Diuerſe opi. de Al.

A in bonitate ipſorum, non tamen adinuicem differunt genere: & vt ſic quilibet ſuccus prædictarum herbarum ad perfectionem decoquitur de per ſe, & huic opinioni eſt plus adhærendum. Vnde alij dicunt, quod prædictæ tres herbæ diuerſificantur ſecundum diuerſitatem loci, vel patriæ in quibus oriuntur vel creſcunt, & ſic ſubſequenter diuerſificātur ſpecies aloes, ſicut contingit in diuerſitate vuarum, & vini ſecundū diuerſitatem ſitus, & loci in quibus vuę oriuntur, & fiunt, vt patet de vinis collectis in partibus vallis Armeniæ inferioris, & etiam de vinis collectis in vallibus, ſecus, quæ ſunt media in prædictis. Et hæc opinio non diſcrepat in prædictis a recto tramite veritatis, quęlibet tamen ſpecies aloes eſt calidæ, & ſiccæ complexionis in ſecundo gradu, licet ſiccitas ſuperet caliditatem, quia aſcendit ad tertium gradum.

B Aloe autem per ſe ſolum non aſſumitur, propter pericula, quæ exinde accidere poſſunt. Eſt enim principaliter ſolutiuum materiei cholericæ contentę in ſtomacho, & meſeraicis, ac etiam in inteſtinis, multum tardatur eius operatio, vt a xij. horis, vt plurimum vſque ad xxiiij. horas, & doſis eſt vſque ad drachmas ij. & s. ſecundum potentias corporum aſſumentium ipſum, ſed non conſulo vſum eius, niſi alijs medicinis admiſceatur. Habet inſuper virtutem deſiccatiuam humiditatum, & putredinum ſtomachi, ac etiā inteſtinorum, ſed prouocat hæmorrhoidas, ideo ad eas diſpoſiti non aſſumant, & aliquando eſt abſtinendum ab ipſo tempore frigido, ac etiam multum calido, ſicut Meſue expreſſe declarat in capitulo proprio. In omnibus operationibus autem aloe ſuccotrinum eſt potentius, & vigoroſius alijs, & maxime

C in ſoluendo. Cum autem aloe in aliqua deſcriptione abſolute profertur, intelligendum eſt de aloe ſuccotrino tanquam de meliori, & magis perfecto. Caſtoreum, eſt enim pinguendo inuoluta in quoddam folliculo iuxta tiſticulos cuiuſdam animalis, & in meridionalibus partibus reperitur, & eſt calidæ complexionis in tertio gradu. ſiccæ in ſecundo gradu. virtutē habet calefactiuam, & confortatiuam neruorum cū manifeſta reſolutione materiarum contentarum in eis. Et ideo confert ſpaſmo humido repletionali ſi mē brum ſpaſmatum ex eo liniatur. Confert etiam ſuper fluo pruritui puerorum, ac etiam epilepſiæ, ipſum mire poteſt ſubuenire, ſi collum, & nuca inungantur eaſdem operationes efficit manifeſte ſi abluatur, & ſumatur vſque ad drach. ij. ſed non vſitatur, a medicis de per ſe niſi admixtum cum alijs medicinis compoſi

D tis, Keiſin. i. leniſtici planta eſt ſatis nota naſcitur iuxta tumulos ſæpe, & eſt calidæ complexionis, & ſiccę in ſecundo gradu; vtimur in omnibus medicinis eius ſemine non folijs, vel radice, quia efficacius eſt: habet enim virtutem aperitiuam oppilationum, & deſiccatiuam humiditatum contentarum in ſtomacho, & reſolutiuam ventoſitatum craſſarum, & forticatiuam digeſtiuæ virtutis cum caliditate, & aromaticitate ſua. Et ſi ipſius ſeminis pulueriżati exhibeatur alicui in ætate perfecta vſque ad drach. j. cum aqua graminis, uel abſinthij, mire educit vermes, & aſcarides, tamen quantitas prædicta debet minui in pueris. In febrientibus autem febre cholerica non ſic ſecure conceditur. Cinnamomi, duę ſūt eius maneries, eſt enim cinnamomum, quod eſt ſubtile multum, longum, perforatum, aromaticum valde, & cum multo ſapore.

Aloes per ſe ſolum aſſumi non debet.

Caſtoreum.

Mirabile in epilepſia.

De Keiſi.

Mirabile in vermib.

De cinna.

Eit

Est enim cortex interior cuiusdam arboris odoriferi valde, & istud vocatur proprie cannella, perforatum est, & tale est perfectius in omnibus operationibus suis. Est aliud quod vocatur cinnamomum, quod est crassum, & est cortex exterior arboris in partibus Indiæ. vtrunque est calidæ complexionis, & siccæ in secundo gradu, sed caliditas eius superat siccitatem: prærogatiuam habet super omnia aromata ad confortandum virtutem digestiuam in stomacho, & ad exicandum, & prohibendum putrefactiones in eo: ac etiam ad aperiendum oppilationes hepatis, & aliorum membrorum. confortat cerebrum, & alia principalia membra, & est multæ prouocationis, & maxime menstruorum. odoré oris efficit bonum, & totum corpus redolere facit, & hæc est declaratio descriptionis præsentis electarij, cui de melle crudo ad ipsum confortandum proportionaliter addi debet secundum quod in hac additione aromatum factum est supra.

ADDITIO.

AVICENNA quinto can. habet plures descripti. diamusci, sed non sunt in vsu. Similiter Halliabas, & Serapio in proprijs antidotarijs habent descrip. diamusci dulcis, & amari, parum ab ista differentes. Rasis etiam. ix. ad Almansorem, & in diuisionibus ponit diuersas descr. diamusci, quæ non sunt in vsu, quia ista, quæ est Mes. videtur alijs nobilior, ideo apud omnes plus in vsu habetur, & dulcis plus quam amara, quamuis sit maioris efficaciæ ad ea, quæ describuntur, tamen propter eius malum gustum a modernis relinquitur.

Ozymum citratum quid.

ERRAVIT comment. circa illa, quæ hic dicit de ozymo, nam per ozymum citratum intelligere debemus melissam, & non duas res scilicet per ozymum basilicum, & per citratum ozymum caryophyllorum: nam quando reperitur ozymum caryophyllatum non intelligimus ozymum, & caryophyllos, & quando reperitur ozymum carminum non intelligimus ozymum, & ciminum. Similiter nec per ozymum citratum debemus intelligere duas res, vt iam dictum est. Sed debemus considerare omnes species ozymi; & per illud, quod habet odorem citri, debemus capere pro ozymo citrato, quod est melissa, vt iam dictum est, quia si fricemus folia melissę, habebunt odorem citri. Præterea vide Simonem Ianuensem, qui dicit circa expositionem istius vocabuli turungem, quod Arabice est, idem, quod citraria, est autem citraria melissa, aut ozymum citratum, quod habet odorem citri. Auicenna etiam loco iam allegato in sua descript. habet ozymum citratum, & sic bene cõsidera errorem multorum.

SYLV. ELECTARIVM diamoschu dulce, multis in vsu est: amarum, ob saporis ingratitudinem, nulli: humores, ac spiritus tenuat, atque purgat, principesque partes roborat. Margaritarũ, non albarum, sed ambarum quidam legunt scilicet crassarum, & minutarum, vel integrarum, & perforatarũ, quarum crassę, & integræ præstantiores sunt. Datur autem mane horis duabus ante cibum; affectibus quoque cerebri pulmonisque pituitosis confert, vertigini, paralysi, apoplexiæ, epilepsiæ, asthamati. Secunda Actuarij compositio diamoschu viribus eadem cum ista, licet simplicibus multis variet, vt aliorum diamoschu. Iisdem prope simpl. constat elect. ex xylaloe, & idem promittit. Mel quadruplum erit, si pul. creti vnc. iij. lib. mellis singulis misceantur sit autem id mel purum, aut despumetur. Hodie autem electarium fit solidum ex saccha. coct. lib. j. & pul. vnc. j.

COST. Cap. 11. MOSCHVM *odoratum non norunt veteres Græci. Nouit ex recentioribus Aetius, qui de eo meminit lib. 16. nouit, & Symeon Sethi, qui eius historiam conscripsit, sed fusius hac de re Serapio. nouissime etiã M. Paulus Venetus, Odoardus Barbosa, & Pighafetta in suis de Indarum rerum commentarijs de hoc plura. Inter omnes conuenit moschum esse animalis aliquid: sed quale sit animal, quidue ipse sit moschus, non conuenit, quum alij animal capreæ speciem asserant, alij cato comparent: alij parum dicant, alij magnum: alij cornua, vt capreæ duo, alij vnũ tãtũ, vt monoceroti tribuant: alij binos ex inferiori mandibula dentes veluti apris inesse testatum reliquerint: alij quatuor, ex vtraque maxilla binos, atque hos alij terum digitorũ, alij palmi longitudine esse dicant. Sed in tanta tamen varietate plerique consentium animal esse capreæ simile. quod quidem persuadet nos, vt Brasauolo credamus qui Ferrariæ id fuisse scribit, capreolo, & figura, & multifidis vnguibus, & agilitate, & cursus celeritate simile, sed eo interdum maius, quanquam, quia is dentibus, aut cornibus nihil, cogimur etiam hic hærere. Est vero de moscho quoque, qui ex hoc fit animali varietas. Aiunt ad eius animalis vmbilicum vomicam nasci vbi in Venerem agitur, seu vt Aluisius Cademustus Venetus, singulo plenilunio, tunc vero ægrotare, cibo potuque abstinere, humi cerebro volutari, atque ad saxa, & arbores vomicam fricare, vt disrumpatur, & sanies effluat, quod autem effluit fœtidum esse, sed vbi concreuerit fœtore deposito bene olere, atque hunc esse probatissimum moschum, quem incolæ studiose perquirunt in regum vsum, sed, & varijs præterea artibus eius prædæ intendere, eoque capto vomicam cum corio abscindere etiam immaturam, tetri autem tunc odoris. sed vbi libero aere suspenderint, ac decursu temporis veluti concocta fuerit, odoratissimam. Qui autem inter secandum sanguis effluit, seruari scribunt pro optimo moscho, ac crebris ad vulnus admotis hirudinibus, quod sanguinis animali reliquum est cum vita exugere, & exuctum, ac desiccatum cum eius, qui inter secandum fluxerat portiuncula commistum in vesiculas ex eiusdem animalis corio paratas conijcere, quæ ad nos afferuntur. Atque hæc illi. Contra tamen, qui compendium orientalium regionum, & vrbium Lusitano idiomate scripsit eo pacto confici negat, fieri autem ex eius animalis sanguine ac carnibus contusis, & in vesicas conjectis, cuius rei signum esse, quod cum moscho ossium interdum confractorum frustula inueniuntur. Hæc ergo sunt, quæ de moscho odorato hactenus deprehendimus, qua certe de re, quid statuendum sit increti sumus, quanquam enim refragatur posteriori huic opinioni Arist. 13. sect. probl. nullũ animal esse odoratum scribens præter pantheram, quod & Theophr. 6. de caus. plant. præter pantheram tamẽ etiam cercopitheci est genus quoddam, sunt & sebellini sponte sua odorati, non dicam belluarum sensu, sed hominum, atque adeo moschi animal odoratum esse nihil obstet. Cæterum his nũc prætermissis, atque vt, vt se res habeat, probatissimus est moschus, qui (vt Lud. Rom.) ieiuni hominis naribus admotus statim sanguinem elicit, atque, vt Simeon Sethi, qui in peluim madentem demissus, vbi in eo paululum dimiseris, grauior euadit.* Probl. 124. Cap. 26.

Ocimi citrati. *Ocimum est latifolium, quod citri odorem prorsus refert. Sed quid sumendum? foliane an semen? Arbitror semen, vt in superioribus quoque. folia enim quanquam dum recentia sunt præstant ea odoris gratia, desiccata tamen parum olent, est enim illis odor in superficie.*

Confici cum melle crudo. *Ita, & Auicen. cardiaca ferè omnia crudo melle excipit, vt dicebam, ob flatus,*

qui

qui ſpiritibus noſtris affines eos etiam augere plurimũ videntur. Sed deligendum puriſſimum mel quale Hiſpanum ex Valentia, & Creticum.

Aloes optimæ ablutæ. *Aloen ſumit lotam, quia ventriculum magis roboret, quam non lota. Quot modis autem hæc abluatur nos alibi fuſius vbi de catapotijs alephanginis. Quod ad hunc locum facit, quia aloen hic optimam, & ablutam poſcit, exiſtimarit aliquis velle aloen, quæ ex aqua cum ſpeciebus aromaticis ſit parata. neque enim ſi ex ſimplici aqua, aut pluuia, aut fontana lotam vellet optimam adiunxiſſet: quando quæ optima eſt, minimum ſordium habet, neque eget, vt abluatur. Sed vere quam aloe non elota etiam optima, ventriculo minus ſit amica quam, quæ lota, ſimplici aqua ablutam non eſſe hic importunam puto, quanquam ſi ex aromaticis ſpeciebus lotam ſumas, non erraturum etiam te arbitror. Sed quando de eare non meminit Meſ. ſimplicem ſatisfacere lotionem pro certo habeo.*

MESVE.

DIASATYRION analepticum, & renutritoriũ phthiſicis, hecticis, vel aliter conſumptis, & emaciatis. ſemen auget, veneremque incitat. Accipe † radicum ſatyrij plenarum, & recentium libram vnam, tere, coque exacte in lacte ouino dulci quantũ ſatis eſſe videbitur, ad lactis conſumptionem. Poſtea tere piſtillo ligneo cum vnciis tribus olei recentis amygdalarum dulcium. Deinde ſyrupum ex ſucci bugloſſi cocti, & deſpumati libris ij. ſucci pomorum dulcium vnc. xij. cum ſaccharo optimi lib. iij. coctum ſuperfunde, mitice percoquendo. Poſtremo ab igni depoſito iniice cinnam. drach. v. been albi, & rub. ana drachm. ij. ligni aloes drach. iij. croci, ſantalli flaui, tragacanti, gummi arabici, ozymi caryophyllati, cubebę, macis, ana drach. j. & s. repone in vaſe vitreo. Da ab aureis tribus ad aureos v.

† *Satyrionũ, qui abſcinduntur a patre ſuo.*

Hæc in vetuſtioribus codicibus nõ leguntur.

CHR. DVÆ deſcriptiones ſub eodem titulo deſcribuntur, quæ in modo compoſitionis, & virtute aliqualiter variantur. Eſt enim prima deſcriptio, quæ hic ponitur maioris efficaciæ, & virtutis, corporibus conſumptis, & exiccatis, & phthiſicis, & hecticis, & ſimilibus ſi abſque febre conſiſtant, maxime talia corpora humectando, cum hoc etiam iuuat ad coitum multiplicandum, & incitandum: deſcriptio autem ſubſequens eſt maioris potentiæ in faciendo virilis membri erectionem, & appetitum ad coitum incitandum, & multiplicandum, & ſemen ſpermaticum augendum, & eſt, quod magis habetur in vſu, & præparatum reperitur. Notandum, quod ambæ nomen accipiunt radice herbæ, quæ vulgari nomine teſticulus vulpis appellatur: & eſt herba in noſtris partibus ſatis nota, habet radices ad ſimilitudinem teſticulorum vulpis; & in compoſitione huius electarij magna eius pars ingreditur in primo videlicet de his duobus: ſed ſecundum electarium eſt magis delectabile ad guſtum, & licet cum zuccharo componatur, & hoc poſſet ad formam veræ confectionis reduci, tamen ſub forma electarij præparatur, quia melius conſeruatur

De ſatyrione.

A propter ſuccos, & lac, quæ ibi ingrediuntur, & ſic efficacius etiam operatur: communiter in apothecis præparatum reperitur, & ſic etiam magis habetur in vſu, & pro coitu incitando. Conuenit iſtud electarium, hecticis, & conſumptis, ſi abſque febre conſiſtant, exiccationem corporis prohibendo ſua virtute humectatiua, aliquali leui infrigidatione, & fortificatione reſolutæ virtutis, multiplicatiuum eſt coitus, & hæc eſt eius principalis operatio, propter quod habetur in vſu: generando ventoſitatem in vaſis ſeminalibus, vel adiuuando virtutem digeſtiuam in eis conuerſione ſanguinis in materia ſeminis: vnde fit augmentum in ſemine, & in virilis membri erectione, vt prius dictũ eſt. Sequitur eius deſcriptio. Teſticulorum vulpis. *Teſticulus vulpis.*
Scinduntur a patre ſuo, hoc eſt a ſtipite ſuo, hæc radix dicta teſticulus vulpis eſt calidæ complexionis, B & humidæ circa ſecundum gradum, multiplicans vẽ toſitatem, & pruritum in genitalibus membris, vnde eſt cauſa erectionis virgæ, & a proprietate incitans ad libidinem etiam ſecundum omnem vſum ipſius. Terantur, & coquantur cum lacte ouino, ſcilicet dictæ radices teſticulorum vulpis: eſt enim lac frigidæ complexionis, & humidæ in primo gradu, licet humiditas ſuperet frigiditatem ipſius, & ideo conuenit hecticis, & conſumptis, diuerſificatur tamen lac ſm diuerſitatẽ ſpecierum animaliũ, a quibus emulgetur, non tamen, quod exeat extra latitudinem dictæ complexionis, niſi extra vbera diu moram contrahat, & inde acetoſitatem acquirat, ex quo efficitur frigidius cum ſiccitate aliquali. Lac enim muliebre ſiue humanum eſt medium inter omnia genera lactis, plus appropinquans temperamento complexionis, & poſt ipſum immediate ſequitur lac caprinum; lac autem ouinum, & vaccinum de frigiditate, & aquoſitate minus participant. Sed aſininum lac frigidius eſt, & humidius omni alio lacte: & ideo non ita conforme ponitur humanæ naturæ. Et poteſt faciliter ſeparari omne lac in tres ſubſtãtias complexionum diuerſarum. *Tres lactis ſubſtantiæ diuerſarum ſunt complexionum.*
Eſt enim in eo pars caſealis, quæ eſt frigidæ complexionis, & ſiccæ, & eſt pars butyroſa, quæ eſt temperatæ complexionis attingens circa primum gradum caliditatis, & ad primum attingens humiditatis: eſt vltima pars ſeroſa, quæ eſt frigidæ complexionis, & humidæ licet Meſ. ipſam ponat calidæ complexionis, propter virtutem ſolutiuam, quæ eſt in ea, Galen. autem iiij. de ſimplici medicina diſt. 3. capit. vlt. ponit hanc ſcilicet ſeroſam partem eſſe frigidæ complexionis expreſſe. Sed illorum concordia faciliter habetur: nam Meſ. ſolum conſiderauit quaſdam partes ipſius aquoſitatis nitroſas, & ſalſas, quibus mediantibus virtutẽ habet aliqualiter ſolutiuam, & ſanguinis purificatiuam, & illæ ſunt calidæ. Galenus autem alias partes conſiderauit aquoſas, quæ ſunt manifeſte alterantes ad frigidum, quæ ſunt multo plures partibus prædictis nitroſis, & ſalſis, vnde tota eius complexio reſultans ex dictis, frigida, & humida prædominatur in ipſa ſeroſitate iam dicta: tollitur autem illa nitroſitas, ſi de nocte teneatur ad aerem. Olei amygdalini dul- *Amigdala.*
cis. Amygdalę dulces, calidę ſunt complexionis verſus primum gradum, ſed amarę ſunt calidioris complexionis, tranſeuntes primum gradum ſiccitatis, & ſic olea quę fiunt ex his, appropinquant complexionibus earum in caliditate, & humiditate in dulcibus, & caliditate, & ſiccitate in amaris.

Cuiuslibet lactis cõpoſitio.

Suc-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0207-4 DFG

Buglossa. Succi buglossę, idest linguę bouis, herba est nota, quæ lingua bouina vulgariter dicitur, & est calidæ complexionis versus primum gradum, & in humiditate appropinquans versus gradum secundum, & est medicina cordialis conferens asperitati gutturis, & cannæ pulmonis.

Poma. Succi pomorum dulcium, hæc poma, vt appiola, & similia, sunt multum cordialia, frigidæ complexionis versus primum gradum, & humidæ circa secundum.

De zucch. Zucchari boni albi, quod alio nomine mel cannæ vocatur, ipsum est calidæ complexionis versus primum gradum, humidæ etiam in eodem, dum est recens: & dum antiquatur, gradum primum siccitatis acquirit, & eius humiditas exiccatur: vnde per se ipsum assumptũ in stomachis calidis, & cholericis, ac febre acuta febrientibus conuertitur in choleram, & maxime, quando cum vino lauatur, vt ipsum præparari faciunt medici ignorantes. Cinnamomi subtilis, & electi, de ipso dictum est in diamusco. Behen albi, & rubei, dictum est in diamusco: Croci,

De sandalo. dictum ibidem. Sãdali citrini, sunt tres species sandalorum, alborum, rubeorum, & citrinorum, asportantur de partibus Indiæ. Et sunt ligna cuiusdam arboris, quæ in quodam flumine capiuntur cum ex multitudine aquæ superflue augentur, & crescunt. & quę libet sandalorum species de prædictis est frigidæ complexionis in secundo, siccæ in primo; tamen secundũ Gal. frigiditas sandalorum rubeorum est maior, quã alborum, & citrinorum: & sic in omnibus operationibus magis collaudantur, sunt enim medicina cordialis, & aromatica, conueniens superfluæ calefactioni cordis, & ipsius debilitati, & resolutioni, ideo ipsis multum vtimur in epithematibus cordis, & ma

Quid sit aureus. xime citrinis, & rubeis. Dosis huius electarij est vsque ad quatuor aureos. Et hic nota, quod aureus est aliquantulum pluſquam drach. sicut florenus nouus est maioris ponderis, quam florenus antiquus sæpissime numeratus, qui floreni ponuntur in sigillo. Vlterius est notandum, quod cum quærimus humectatio

De modo exhibendi præsens electarium. nem in corporibus exiccatis, debemus istud electariũ exhibere de mane in dosi prædicta, cum conditionibus obseruatis absque alia conditione superius antedictis, & quandoque cum pulpa caponis, quandoque cum carne testudinis, vt superius dictum est. Cum autem quærimus augmentum in coitu, & virilis membri erectionem, ipsum exhibere debemus vespere ante cœnam, & cum modico vini subtilis, & odoriferi: prædicti autem electarij simul compositi, & fermentati complexio quæ resultat, est temperata inter calidum, & frigidum, humida tamen, ad secundum gradum attingens.

SYLV. HOc inter electaria confectionem de testiculis vulpis appellabat Mesues: Rarum vsu est: nec salubre hecticis, aut alia febre laborantibus, nisi aromata tollas: quæ conditio præcedenti etiam addi possunt ad venerem plenius augendam. Venerem vero,

Gal. lib. 7. simpl. quæ excitant, humida sunt ad secundum ordinem, calida temperata, & flatulenta. Vult autem Mesues eam radicem sumi, quæ superior est, ac plenior, non eam, quæ flaccida est, & vetustior, alterius ceu parens. Quantum autem vtriusque vires differant, leges in Dioscoridis cynoiorchi: ad renutriendum autem, datur vnc. semisse mane horis duabus, aut tribus ante cibum: ad venerem vero, dormituris, aut etiam ante cœnam.

COST. SATYRIONVM. *Satyrio duplicem radicem non ascribit Dioſc. ſed orchi; ſunt vero affines hæ plantæ, quare Arabum interpretes pro orchi vſurpant. orchin autem Serapionis interpres canis teſticulum: ſatyrium vero vulpis teſticulum vocat. Hic aſſumendus orchis duas habens radices canis teſtium æmulas. Vt autem in animalibus iunioribus teſtes ſolidiores, & ſucci magis pleni quam in antiquis, ita in his antiquior radix eſt rugoſa, iunior autem ſolida, & ſucco plena. reiicit ergo patrem, ideſt antiquam, & recentem deligit Meſue. Hanc autem in ouillo lacte dulci, quum decoqui iubet, acidum lac cauet. Dioſcor. autem ex quo hæc deſumi videntur, Theſſalas mulieres in caprino eam bibere affirmat ad ſtimulandos coitus. Et eſt ſanè caprinum lac, ventriculo aptius, ouillum tamen pinguius, ac flatus magis excitans, cuius rei gratia a Meſue hic puto prętermiſſo caprino fuiſſe delectum. Venerem enim, in cuius vſum hęc paratur antidotus, flatus præſertim excitant. Porro quod ſubdit ſuper addendum ſyrupum ex ſucco buglooſſi cocto, & deſpumato, quo pacto deſpumandi ſint ſucci, & ſyrupi ſuo loco.*

MESVE.

DIASATYRION alterum ſemen auget, ac promouet, veneremque arrecto valenter pudendo cõcitat. Accipit autem lib. j. † radicum eryngij in aqua cicerum ſecunda coctorum, quæ cum radicum ſatyrij plenarum, & recentium vnc. viij. radicis † raphani domeſtici vnc. iij. radicis dracontij vnc. ij. terantur, & adiectis olei ſeſamini, & butyri † vaccini, ana vnc. iiij. exacte igni lento coquantur, lactis vaccini, vel ouini quantitate ſuffi cienti ad iuſtam craſſitiem, tunc adde mellis deſpumati † lib. ſex, ſucci cœpæ libram vnam, & ſe miſſem, perfecte coctum vbi erit, ab igne depoſito adde hunc puluerem, ſcinci caudarum, & lumborum drach. viij. ſeminis erucæ, naſturtij, paſtinacæ, napi, aſparagi, zingiberis, † cinnamomi, piperis longi, † linguæ auis, ana drachm. iiij. cum prædictis miſce. Poſtremo adde ſtrobyllorum depellatorum libram vnam, & dimidiã, piſtaciorum depellatorum vnc. x. cerebrorum paſſerum vnc. ij. miſce omnia probe, aromatiza drach. vna moſchi boni. Datur ab vnciæ ſemiſſe ad vnciam vnam cum vino generoſo, & puro, ſed pauco.

† *Vet. ſecacul albi nõ di.*

† *Raphani abſcinat.*

† *Vaccini recentis.*

† *Libr. ſ.*

† *Vet. add. bene albi. & rubri.*

* *Semen eſt fraxini.*

CHR. HOc eſt efficax, & mirabilis operationis ad multiplicandum coitum, faciens virgæ erectionem, ventoſitatem generans, & pruritum in genitalibus membris. Et hæc eſt principalis eius operatio. Aſſumitur de ſero per duas horas ante cœnam cum vino calido, licet etiam conuenienter aſſumatur, & melius de ſero cum itur dormitum cum pauco vino. Eius doſis eſt vſque ad drach. vj. ſed, vt efficacius operetur debet aſſumi tribus diebus continuis hora, & modo prędictis. Et ſumatur iterato ſi expedit, ſed in vltimis ſenibus, & habentibus calidum naturale valde debile, fruſtra aſſumitur. Dicitur ergo confectio, id eſt compoſitio, quia ad formam electarij reducitur. Recipe ſecacul. j. eryngij, & eſt radix calcadrappe, ſupra quã oritur fungus, qui dicitur caldarella, & eſt calidæ cõplexionis in primo, ad ſecundum gradum in humiditate

Eryngium.

tate aſcendens. Iſtæ radices per ſe ſolæ aſſumptæ propter ipſarum dulcedinem, & etiam conditæ cum mel le ſunt multum delectabiles, efficaciter operantes ad coitum incitandum. Et ſic a multis habentur in vſu, & multo fortius operãtur, ſi cum aromatibus quibuſ dã cõdiãtur, ſicut cõiter fit, & præparant cortices aromatarij, habent tamen prædictæ radices alias operationes efficere. Elixant in aqua cicerum, quorum ejecta fuit prima aqua. De ciceribus, quædam ſunt alba, quædam rubea, & quædam nigra, & ſunt calidæ complexionis, & ſiccæ in primo gradu, licet nigra, & rubea ſint calidiora alijs, & ſilueſtria calidiora domeſticis. Cicera vero recentia dum ſunt in folliculo ſuo ad maturitatem attingentia, non in gradu ſiccitatis alicuius, ſed humiditatis ab auctoribus reponuntur. Debent tamen prædicta cicera multum decoqui, vt talis humiditas ſit multum ventoſa, & inflatiua, & cũ hoc portatiua aliarum medicinarum ad genitalia membra. Nam quando parum decoquuntur, ipſa eſt abſterſiua prohibens inflationem, & ventoſitatem generari. Aqua ſimplex eſt frigidæ, & humidæ complexionis in ſecundo gradu. Teſticulorum vulpis, dictum eſt in præcedenti electario. Radix raphani eſt calidæ complexionis in ſecundo, humidæ in primo, ſed eius ſemen eſt calidæ complexionis in ſecundo, ſiccæ in ſecundo, & eſt radix multum nota, prouocatiua vomitus. Luſplani, ideſt ſerpentariæ, vel draconteæ, & eſt herba nota, calidæ, & ſiccæ complexionis verſus tertium gradum. Olei ſeſami ideſt de granis ſeſami, arbor eſt cuius ſemen eſt calidæ complexionis in primo, & humidæ in primo ſimiliter gradu, licet eius humiditas ſuperet eius caliditatem. Butyri vaccini recentis, eſt calidæ complexionis, ſeu temperatæ, humidæ tamen in primo gradu. Succi cæpæ humidæ, ideſt recentis, & ſunt calidæ complexionis, & humidæ in ſecundo gradu, multiplicatiuæ ventoſitatis in genitalibus membris, & ad coitum faciunt, Caudarum ſcinci cum renibus, & ſumine. Scincus eſt quoddam animal ſimile lacertæ, degens in ripis aquarum iuxta flumen *Nili*, & eſt calidæ complexionis, & humidæ in primo gradu, habet autem uſus ipſius proprietatem mirabilem ad coitum incitandum, ideo Saraceni multum vtuntur ipſo. Seminis erucæ, eſt calidæ complexionis, & humidæ in ſecundo, dum eſt recens, in ſicco autem ſemine eſt ſiccitas verſus primum. Linguæ auis, ideſt ſeminis, & eſt ſemen *diliagreſis*, quod eſt calidæ complexionis, & humidæ in ſecundo gradu licet humiditas ſuperet caliditatem. Bauciæ. i. paſtinacæ, & aſſumitur ſemen ipſorum, quod eſt calidæ complexionis, & humidæ in ſecundo gradu, licet humiditas ſuperet caliditatem. Aſparagi ſupple ſeminis, & eſt calidę complexionis verſus primum gradũ, ſiccæ tamen in ipſo. Pinearum mundatarum. ſunt etiam calidæ complexionis in primo gradu. Faſticorũ mundatorum, ſunt etiam calidæ complexionis in primo gradu. Cerebrorum paſſerum, licet communiter omne cerebrum per comparationem ad alia membra reponatur in complexione frigidum, & humidum: tamen cerebrum paſſerum eſt calidæ complexionis in primo, in humiditate vincens caliditatem primi gradus, animal eſt calidiſſimum, ideo non mirum ſi eius cerebrum eſt calidum. Doſis eius eſt vſque ad drach. vj. cum bono vino odorifero, & ſubtili. Vinum antiquum eſt calidæ complexionis in primo, & humidæ in illo diuerſificatur autem complexio vini caliditate, & ſiccitate propter diuerſitatem vinorum, & antiquitatem, vel nouitatem ipſorum, & diuerſitatem patriæ, in qua naſcuntur.

Tres ciceris ſpecies.

Biſamus.

Scincus.

Vinorum cõplexionem variantia.

ADDITIO.

Nicolaus habet aliam deſcriptionem diaſatyrionis, quam ſecundum plurimum diſpenſant aromatarij Galliæ. In præſenti electario ingreditur ſecacul, de qua radice qualis ſit, diuerſæ ſunt opin. doctorum. Nam præſens commentator dicit, quod ſecacul eſt eryngium, contra quam opinionem eſt Lumen aromatariorum, & Luminare maius, & alij moderni, qui dicunt, quod ſecacul eſt ſigillum S. Mariæ: & quod non ſit eryngium probant per Serap. qui diuerſa facit capitula in ſuis ſimplicibus de ſecacul, & eryngio. Serap. & Aui. in proprijs antidotarijs de conditis dicunt, quod ſecacul ſunt radices ſicut zingiber, & aſportantur ex India: & ſit ex eis ingiba, ideſt conditum, cum eſt recens in loco ſuo, & eſt ſublime valde, & dicunt vltra: apud nos vero ſit ſecundum hunc modum, Madefit in primis in aqua calida, donec mollificatur, &c. per quæ verba ſatis intelligere poſſumus, & carent illis, & quòd ſolum reperiuntur in India, quemadmodum zingiber, & myrobalani, & ſic de alijs. Similiter credo, quòd in iſtis partibus non reperiuntur, ſed loco earum accipiunt communiter moderni ſigillum Sãctę Mariæ, & non eryngia cum ſint frigidi, tamen Arnaldus de Villa noua in tabulis, quæ medicum informant, cum ignoratur ęgritudo, exponit, quod ſunt radices, quas prouinciales girolas vocant, & galli Excreuiſſem: quas potius acciperem quam ſigillum S. Marię. ſecundum rei veritatem ſecacul caremus.

HAEc eſt, quæ in communem vſum parata inueniMAN.
tur. SECACVL.) Non eſt Eryngion, vt multi putant. ſed eſt radix, quam geniculum vulgo vocant, a multitudine geniculorum: herbam vero eius fraxinellam, quoniam fraxini folio conſtat, ego puto eſſe quam Polygonatum vocant Dioſ. TESTICVLI vulpis,) Orchys ſcilicet. RADIX raphani.) Domeſtici potius, quam ſylueſtris. Luſplani.) Dracõtiũ maius, videtur ad hoc aptius. LINGVA auis.) non vna lingua loquũtur Arabes: Serap. enim linguam paſſerum, auium videlicet ſalaciſſimarũ in hunc vſum adhibet. Auicenna medullis adnumerat. Recentiores rem quandam in fraxino reperiunt.

MISTA hæc conditura, quæ promittit, potenter præſtat: namSYLV.
calidis, humidis, flatuoſis ferè conſtat, qualia maximè ſunt idonea Galeno lib. 5. ſimplicium, ad ſemen nõ ſolum augendum, ſed etiam promouendum. Cicerum autem decoctum ſecundum miſcetur, quod flatu iuuet, & cum vretica ſint cætera, ducunt ad partes genitiuas. Pro ſucco autem cæpæ, mallem miſcere ſuccum bulborum, qui flatulenti ſunt, & venerem excitant Gal. lib. 6. ſimplicium: quod & Martialis innuit hoc diſticho.

Cum ſit anus coniunx, cum ſint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis, quam ſatur eſſe potes.

Vel radices ſolæ ex aqua, aut lacte coctæ, melle deinde condiuntur: radices enim primo melle ſi percoquantur, mel coctione tam longa vreretur.

SECACVL. *Secacul, vt ex Serapione, & ex Meſue*COST.
noſtro, vbi de conditis agit, planta eſt ex Indis allata, cuius folia, piſi, flores, colore violæ, ſed maiores, vere, & ſingulo menſe prodeuntes: radix pollicis craſſitudine, indicis autem longitudine: ſimilis zingiberi: foris cineritia, intus neruoſum habens ſubſtantiam, quam matricem vocant, qua detracta caua remanet, vt harũdo: primo ordine calida, & humida. Hæc ſecacul eſt deſcriptio, quã ſi perpendas, non põt eryngiũ eſſe ſecacul,

quod folia pisi non habet nec flores violæ, radices vero ei pollice crassiores, cubitales, adde, & secundo ordine siccæ, vt idem met. Serap. diuersum de eryngio caput alibi facit. Neq; etiam cum polygonato conuenit (quod Manar. putat) folio, flore, aut radice, folium huic laurinum, flos albus, radix dodrantalis, nulla intus matrice. Neq; etiam cum maritimo crithmo, quod recentiores, quum neque folia pisi, neque flores purpurei: radix aũt cubito etiã longior, a zingibere longe diuersa. Incognitũ ergo nobis est secacul Mesue, & Serapionis. Eius loco pastinacam, quam bauciam vocant vsurpare licet, quamuis in eadem antidoto eandem quoque exposcat.

In aqua cicerum. Abijciendam aquam præcipit, in qua cicerem primum incoxeris, quod scilicet, vt puto salsuginosi nonnihil habet eius superficies, cuius gratia renes, & vterum expurgat, & interdum aluum subducit. Parat, & Paulus ex cicere medicamenta ad impotentiam Veneris lib. 3. sed discrepant, quales deligendi sint, albi, rubri, an nigri. Vsus probauit rubros, alijs tamen albi magis placent. Parum autem intereße nos arbitramur vtros hic delegeris, sint in eodem sapore omnes, & ob id viribus ferme ijsdem. Rubri tamen videntur magis alere, cuius rei gratia, vt copiosius semen gignant verisimile est, sed, & flatus excitare hi videntur plures, quod concoctu difficiliores. Parum tamen referre arbitror vtros delegeris. Aiunt nonnulli si album cicerem aquæ calidæ infundas per noctem, & eam iciimo homini propines, lentiginem facere. Sed his reclamare videtur ratio, quando quicquid virium in aquã migrat ex ciceris superficie migrat, quæ salsuginosa est, quod autem in cicere Veneri ferre suppetias potest, ipsa est caro, quæ alit, & flatus parit, fortasse ergo, si modo his experientia astipulatur, non ciceri, sed aquæ flatus multos excitanti acceptum id est referendum, quod aiunt.

Cap. 18.

Testiculorum vulpis. Testiculum vulpis interpres Serapionis satyrium vertit, orchyn vero testiculum canis, quare hic opportunum essct satyrion contra quam Manard. sentiat, sed quia satyrio caremus, assumendus orchys.

Radicis Raphani. Errant, qui radicem illam acrẽ herbæ Vngaricæ antiquis ignotæ, sumunt pro raphano, neque aliud quam vulgare raphanum, seu album, ac domesticum seu nigrum, ac sylueßre est hic opportunum. Hoc quorundam opinione ad excitandum Veneris desiderium ob id valet, quod semen augeat, nobis præstare id videtur potius ob flatus, & illos acriores, quos gignit, quod & cepa, quam hic itidem exposcit succosam, id enim intelligit per humidam cepam. Neque pro hac vt bulbus assumeretur renuo: placet enim ea opinio, sed ignotum adhuc bulbũ video, neque ascalonia cepa bulbus esse potest, vt quidam opinantur, si Theophrasto hærendum, qui libr. 7. de ascalonijs, & bulbis seorsum agit.

Ca. 12. & 13

Caudarum scinci. Si scincus terrestris est crocodilus, vt ait Dioscor. scinco legitimo caremus, qui enim ex Alexandria Aegypti Venetias feruntur, aquatici sunt ex Nilo, crocodilo certe facie non dissimiles, sed magnitudine longe impares, vix enim crassitudinem pollicis, & dodrantalem longitudinem æquant. Plinius ergo in Nilo hos nasci affirmans lib. 8 c. 5. & esse contra venena, atque ad inflammandam venerem virorum præcipuum antidotum scribens, propius ad veritatem accedit, quam Dioscorid. terrestrem crocodilum ipsum vocans. Nempe, crocodili duo genera visuntur in Aegypto; maximus ancipitis uitæ animal, duodeuiginti interdum cubita longitudine excedens, vt Plin. ait, homini infestissimus: alter fere cubitalis, innoxius, per vias passim oberrans lacerti in modum, nunquam autem in aquis visus, præter hos duos, quos Venetijs frequenter vidimus, & tractauimus, alium terrestrem esse crocodilum non constat, solus scincus supereßt crocodili facie (vt aiunt,) in Nilo nascens, quod testatur Plinius, & mercatores, qui Venetias ipsum conuehunt, hic autem, vt puto verus est scincus, et falso terrestris dicitur, quod innuere uisus est Plinius lib. 28. a quibusdam vocatum esse dicens crocodilum terrestrem. Sane autem quæ scinci pars in vsum recipienda, dissentiunt scriptores. Plinius rostrum, & pedes vino albo epotos Veneris cupiditates accendere literis tradidit, & laterum carnes ad id esse efficaciores, atque adeo rostrum pedes, & latera in vsum. Dioscorides carnes, quæ renes amplectuntur ad idem probat: quod, & Gal. de med. simpl. facult. & Paulus lib. 7. & alij fere omnes. Mesue vero noster caudas, renes, & vmbilici sumen vsurpat, sumen autem, aut pingue est, quod ad vmbilicum: aut ipse venter totus: ea enim voce, qui ex Arabico sint interpretati, etiam ventrem appellarunt. Auicenna primo eius sal. secundo loco carnem, tertio carnem suminis, idest vẽtris, quarto, quæ circa renes, ac maxime omnium eorum adipem probat. Quo fit, vt res sit varia. Nobis tamen quãvim, qua scincus Venerem excitat etiam à totius substãtiæ proprietate perpendimus, totũ animal ad id opportunum videtur. Tutius tamen putamus, si, quod plerique consentiunt, caro, quæ ad latera, ac renes, abiectis cæteris assumatur, neque autem audacter vsurpandum hoc est animal, quando referente Plinio, Sextus medicus plusquam drachmæ pondere epotum in vini hemina perniciem afferre tradidit.

Fortasse. Ii esse scincus in Nilo nascantur, viuere tamen etiam extra aquam solet nos .n. ipsi, q hæc scripsimus, quatemos

Eruce. Eruca duplex, latifolia, & angustifolia, hanc sylueßrem nuncupasse videtur Dioscor. quum de eryßimo agens ipsi sylueßris erucæ folia tribuit. Colitur hæc in hortis passim, & in incultis etiam sponte copiose oritur, & ad Veneris vsum vtriusque semen sumi potest.

Linguę auis. Linguam auis nihil esse aliud quam fraxini semen, confirmatur ex Serapionis præsertim historia. Commẽdatur hoc Arabum multorum testimonio recitante Serap. ad Venerem, & augendum semen. Quare quamuis Serapio interdum passerum salacium auicularum linguam salaces reddere testetur; solet tamen fraxini semen propria quadam nuncupatione lingua auis vocari, atque id hoc loco puto vsurpandum, non passerũ linguam: quã si vellet Mesue mentionem de passerum cerebro hic faciens, distincte, vt puto, explicasset.

scincos apud Albertum Magnei ild Venetijs diutius vixisse in fabulo obseruauim⁹. Cap. 8.

MESVE.

Cæsalp. de galanga.

ELECTARIVM diagalanga, ventriculi, & hepatis intemperiem frigidam sanat: ob id decoctionem iuuat, ructus acidos compescit: & flatus crassos potenter dissipat, atque ab eis natas inflationes: oris halitum commendat, ac gigni prohibet. Accipit autem galangę, ligni aloes, ana drac. vj. caryophyll. macis, ligustici, ana drach. ij. zingiberis, macropiperis, piperis albi cinnamomi, calami aromatici, ana drach. vnam, & semiss. calaminthes

laminthes ſiccæ, mentæ ſiccæ, cardamomi, ſemi. apij, fœniculi, carui, ana drachmam vnam, ſacchari albi vnc. decem, mellis deſpumati, q. ſ. Datur a drach. duabus ad aueroes duos.

CHR. HAEc eſt confectio. i. compoſitio magnæ efficaciæ contra materias phlegmaticas in ſtomacho contentas, & in alijs membris nutritiuis: ventoſitates craſſas reſoluit, digeſtionem confortat, calidum naturale viuificando: & eructationes acetoſas conſumit: & oris odorem bonũ efficit: & doſis eius eſt de mane ieiunio ſtomacho, vſque ad drach. iij. cum modico vino odorifero, ac etiam ſine ipſo: debet aſſumi per duas horas ad minus ante cibum.

Galanga. Et hic notandum, quod ſolum radix galangæ de mane maſticata, & in ore retenta, humiditatem ſalialem, & catharralem ſumme deſiccat, cerebrum con B fortat, calidum naturale viuificat, & omnem fętorem oris prohibet, & obtundit: ideo vſus eius ſolius multum confert in regionibus frigidis tempore hyemis, iuuat etiam diminutam digeſtionem in hepate, radix eſt herbæ calidæ complexionis, & ſiccæ in tertio gradu. Calamenti ſicci, quia ſiccum eſt ſiccioris complexionis, quam recens. Reperitur autem calamentum montanum, & calamentum fluuiale, vtrunque eſt calidæ complexionis in tertio gradu, ſiccæ verſus ſecundum; ſed montanum eſt calidius, & ſiccius fluuiali. Eſt autem alia ſpecies calamenti, quæ nepita vocatur, habens folia minora, quàm calamentum: & eſt eiuſdem complexionis cum calamento predicto, & maxime cum montano. Mirabilem habet operationem calamentum contuſum, & emplaſtrum ad ſedandum dolorem iſchiaticum præmiſſis euacuationibus neceſſarijs, & verſus declinationem ipſius: ſuccus C eius interficit lumbricos, & vermes qualitercunque
Menta. adminiſtretur. Mentæ ſiccæ, intellige de menta domeſtica, quæ conceditur, quæ non tranſit ſecundum gradum caliditatis, & eſt ſiccæ complexionis in primo, quando non eſt recens: ideo dixit ſiccæ, quia recens in humiditate ſuperfluit. Heyl. i. cardamomum, vel ſpecies eius, & ſic reuera eſt. Alij dicunt, quod eſt quoddam aliud granum, quod eſt ſimile meleghetæ, aromaticum, eſt calidæ complexionis in ſecundo gradu, & ſiccæ verſus prædictum gradum: portatur etiã
Apium. de partibus Indiæ. Seminis apij, herba eſt nota in partibus noſtris, & eſt domeſticum, & ſylueſtre, domeſticum autem eſt magis in vſu, licet ſylueſtre ſit potentius habens in ſe plures ſpecies, vt ponit Serap. in ſuis de ſimplicibus, maior eſt virtus in ſemine, quam in folijs, ſtipite, vel radice, & ſic vt plurimum, & D generaliter in ſemine cuiuslibet herbæ maior eſt virtus: & eſt calidæ complexionis, & ſiccæ in tertio gradu: Fœniculi ſcilicet ſeminis, & eſt domeſticum, & ſylueſtre, quod eſt magis acutum, & eſt illud, quod ponitur in medicinis complexionis calidæ in tertio,
Fœniculũ. ſiccæ in primo. Fœniculus autem domeſticus, qui communiter comeditur, recens, & ſiccus eſt minoris caliditatis, & ſiccitatis, immo eſt cum dulcedine quadam: ſylueſtris autem cum acuitate, & mordicatione. Aniſi, ſcilicet ſeminis, quod eſt notum, & eſt calidæ complexionis, & ſiccæ in tertio gradu. Calami aromatici, naſcitur in India, & eſt calidæ complexionis in principio ſecundi gradus ſiccæ in fine ſecundi. Zucchari tabarzet, ideſt albi ſecundum, quod in cannis A naſcitur in quadam contrata in partibus Damaſci, Babilonię, & Indiæ: & ideo, quod hic in partibus noſtris de nouo conficitur, licet ſit albiſſimum; tamen non eſt bonum, neque conueniens, & de compoſitione eius eſt dictum eſt ſuperius: & eſt calidæ complexionis ad primum gradum attingens, humidæ verſus principium dum eſt recens; ſed dum antiquatur ita, quod tranſeat annum, gradum ſiccitatis acquirit reſoluta humiditae ipſius: nominant etiam ipſum quidam mel cannæ, quia in cannulis naſcitur, quæ ſimilitudinem habent cum cannulis, quæ ſaginam producunt: & naſcitur etiam zuccharum in partibus Apulię: ſed in bonitate alijs non adhęret. Damaſcenum autem eſt longe melius alijs, notandum, quod zuccharum eſt prohibendum febrientibus, & in corporibus multum calidis, quia de facili inflammat. Mellis deB ſpumati quantum ſufficit, & de ipſo dictum eſt in Diamuſco.

LAudo hanc, communiter enim paratur. Cauendum MANA.
tamen puto in æſtate, & in valde bilioſa temperatura. CALAMVS aromaticus.) Ad nos hoc tempore, vt ſupra etiam dixi, non defertur, ſed eius loco radix quædam venditur, quam non credo zius cannæ eſſe, nec ex India adferri, ſiquidem, & recens multum aliquando videtur, & exiguo nimis venditur. MELLIS.) Nunc cum ſolo ſaccharo conficitur, magnaque vi inflationem pellit.

NVNC ferè cum ſolo ſaccaro componitur, aut ficca ſeruatur, SYLV.
per ſe; aut cum vino decoctionis galangæ horis duabus ante cibum datur: inflationemque potenter depellit. Vitanda æſtate, & calidis naturis, ac morbis. Etiam radix ſola hyeme in regione frigida commanſa idem præſtabit.

GALANGAM *duplicem habemus craſſiorem, ac tenuiorem. Iunci ſpecies videtur ſi appendices ſpectentur, quæ cum vtraque ſint frequentiſſime. Legitimã* COST.
C *autem vtranque eſſe, quæ circumfertur, collata Serapionis, & Auic. hiſtoria patefacit, & eandem non eſſe acorum vtrique ij perſuadent de acoro, & galanga diuerſis tractantes locis. Quo fit, vt de diſcordia, quæ inter recentiores eſt maxima a nobis præterea non ſit laborandum.* Carui. *Carum Gal. in tertio calfacientium, et exiccantium ordine ponit, ex quo carotarum ſemen carum non eſſe demonſtratur, quod nulla acrimonia præditum vix primo ordine calfacere poſſe videtur. Nobis carotæ been Arabum potius videntur, verum autem carum quod vulgo carui nomine vſurpatur.*

Calami aromatici. *Miræ, & de hoc diſcrepãt recentiores. Vulgatum ego carmum acori radicem puto cũ doctiſſimo Manar. vſurpari tamẽ etiam poſſe pro calamo.*

MESVE.

D

DIARHODON commune, venntriculum, & hepar roborat, coctionẽ ob id iuuat, & dolorem horum a calenti, & acri, ac mordente bile mitigat. Accipit roſarum rub. al.
drach. † xxx. trochiſcorum dia- † drach. xx.
rhodon, trochiſco, ex ſpodio, glycyrrhizæ, ana vnc. ſ. † caryophyllorum, trium ſantalo- † cinnam.
rum, galliæ moſchatæ, ana drachm. iij. ſpodij, croci, maſtiches, † ligni aloes, ana drach. ij. aſari, † berkareth.
ſpicæ nardi indicæ, macis cardamomi, ſemi portulacæ, lactucæ, † ſereos, ſcariolæ, cucumeris, † Non eſt in vulgata nomen.
cucurbitæ, melonis citrulli, margaritarum alb. ozymi, caryophyll. raſuræ eboris, tracaganthi,

gummi Arab. ana drac.j. camphuræ † drac. j. & ℈ ℈ ℈. ℈ ℈. semiſſ.moſci ſcrup.dimid.excipe ſyr. roſato, † & aqua roſarum,datur ad vnc.dimid.

CHR. DIARHODON ponuntur duæ deſcriptiones, vna ponitur a Nicolao in ſuo antidotario, quam vocant diarhodon Abbatis, altera ſecundum præſentē deſcriptionem Meſ. quam magiſt. Thomas de Garbo ſuauis practicæ declarator præparari faciebat,aſſerens, quod idem faciebat Gentilis de Fulgineo magiſter ſuus,& hæ duæ deſcriptiones virtualiter in operationibus ſuis,quaſi in idem redeunt: quia in componentibus modicum variantur, & mihi etiam hæc deſcript. Meſue plus placet, & licet ad formam ſolidæ confectionis poſſit reduci,quia cum zuccharo præparatur; tamen in forma electarij generaliter ab omnib. conficitur,& ſic in vſu habetur. In hoc tamen conſideretur diſplicentia multa,vel complacentia aſſumētis in forma plus confectionis quam electarij, licet maior operatio,vel efficacior,vt plurimum fiat ab electario,quam à confectione præparata. Primo propter meliorem fermentationem aromatum. quæ fit in electarijs,quæ fieri non poteſt in confectione. Secundo, quia de aromatibus plus poni debet in electario conſtruendo,quam in confectione,quæ de nouo conficitur,& ſic communiter fit. Tertio,quia melius,& facilius operatur, vel euaporat, & tranſit virtus electarij ad membra remota, quam virtus confectionis aſſumptæ,vt in paſſionibus pectoris,& cerebri ſatis eſt clarum. Et hoc verificari poteſt in omnibus confectionibus,& electarijs. Iſtud electarium eſt multum efficax ad confortandum membra debilia relaxata,ac debilitata,ex ægritudine calida,& cholerica,quæ præceſſit, & maxime nutritiua, vt hepar, & ſtomachum, cum in ipſo remanent punctiones a cholera mordicanti. Eſt inſuper oppilationum aperitiuum,malæ complexionis calidę,remotiuum,ſitis extinctiuum,ad digeſtionem iuuatiuum,& appetitus incitatiuum. Et ſic etiam confert debilitati renum,& ipſorum doloribus pungitiuis. Et doſis ipſius eſt vſque ad drach.iiij.cum diuerſis aquis deſtillatis, & ſecundum exigentiam diſpoſitionis, pro qua exhibetur: obſeruata regula de modo tempore, & hora aſſumptionis, dicta ſuperius in electario de aromatibus,quod ſcripſit Galen. Vltetius aduertendum,quod iſto electario multum vtebatur Thomas de Garbo in corporibus conualeſcentiū ab ęgritudinibus calidis, & maxime a tertianis nothis, in quibus remanſerat aliqua complexio mala calida in nutritiuis membris, cum ipſorum debilitate,& oppilatione,maxime in hepate,& renibus,& cū quærebat alterationem maiorem ad frigidum,ipſum de nouo conſtrui faciebat minuendo de aromatibus calidis, quæ ingrediuntur compoſitionem ipſius, & tunc ipſum vocabat diarhodon ſine aromatibus. Tenebat enim aromatarius ſuus aromata cuiuslibet electarij, quod penes eum erat in vſu, vnde omni hora poterat,& ſubito omne electarium conficere. Quando autem ſine aromatibus illo modo conficitur, tunc ſimilitudinem habet cum electario de triaſandalis,& ſatis conuenit cum operationibus illius.

MAN. HÆc non paratur, ſed alia cum Abbatis cognomine quam Nicolaus deſcribit. TROCHISC.) Hos inuenies inferius. Spodij.) De hoc ſcribam inferius,atque pariter de Berberis. SCARIOLA.) Species eſt (vt puto) ſonchi,minus ſpinoſa. Per citrulum ego intelligo cucumeris ſpeciem, quæ colore, & forma citrū æmulatur.

VNVM eſt Gentili de Fulgineo, & eius diſcipulo Thomæ de Garbo vſurpatum. Alterum eſt diarhodon Abbatis a Nicolao deſcriptum,alijs in vſu. Elect.molle hoc fingere potes ſolidū pro vario ſumentis palato. Sunt,qui hoc releuatis a febribus biliosis, vt tertianis nothis eſſe ſaluberrimum dicant, quia totum ventrem inferiorem, atque adeo renes ipſos roborat, obſtructa liberat,intemperiem calidam tollit,appetentiam excitat,& ſumitur cū aquis deſtillatis cichorij, eupatorij, &c. pro vario ſcopo. Si vero magis eſt refrigerandum,recens componatur,& aromata vel tollantur,vel multum minuantur,vt cum elect. trium ſantal. facultate multum conueniat: hic autem ſyrup. ſeu iulep roſatus ſit ex ſacch. clarificato in aqua infuſionis roſarum, & aqua roſata: & deinde percocto ad aquarum conſumptionem, tuncque reliqua ſunt addenda,& fiat compoſitio,vel liquida, vel in buccellis. De hoc ſyrupo ante actum eſt. Alij lib.v. aquæ roſarum fermentibus lib.ij. roſarum recentium macerant,manibus exprimunt: idem opus iterum & tertio repetunt: deinde cum ſacchari clarificati lib. iiij. aquam hanc percoquunt in ſyrupum. SYLVII.

GVMMI tragacanthi. *Quæ nunc pro gummi arabico,& tragacantha vſurpantur, non fruſtrantur medicos expectato euentu. Atque cum afferatur nunc legitimus acaciæ ſuccus Venetias: non eſt itidem aratione alienum gummi quoque ex acacia depromptum ferri,quanquam in eo etiam ambigunt. Quod autem tragacantha non liqueſcat linguæ ſubdita,vt ſcribit Dioſc. liqueſcat vero gummi arabicum;non cogit nos, vt gummi vulgatum tragacantham eſſe putemus,aut eam eſſe illegitimam, quando eadem permixto melle liqueſcit, vt velle Dioſc. videtur. Cur autem vtraque hæc gummi,& tragacātha hoc in loco ſumātur, ſi quis roget, id fieri dixerim, vt eo glutine aromata recti⁹ excipiātur.*

MESVE.

AROMATICVM roſatum, cor, ventriculum roborat, appetentiam excitat,& coctionem iuuat, nauſeam, & vomitum ſedat, viſcerum humiditatem excremen toſam abſumit. Accipit autem roſarum rubrarum † drac. vnam, & dimidiam, *al.vnc.j.ſ.* ligni aloes,macis,galangæ, caryophylli,zingiberis,trochiſcorum diarhodon, nucis moſchatæ, galliæ moſchatæ,ana †drach.ij. & s.glycyrrhizæ *al.drac.j.ſ.* raſæ † vnc.j. cinnamomi drach. iij. cardamomi, *drach. viij.* ſpicæ,nardi,ana drac.j.ſyrupi roſati, & ſyr.corticum citri quantum ſufficit. Sunt, qui aromatizant moſchi ſcrupul.dimid. Datur a drachm.iij. ad drach. v.

IN mala temperatura frigida magis hoc mihi probatur, quam ſequens;non tamen in communi vſu eſt, ſi cuti id quod ſequitur. MAN.

IN vſu non eſt, licet intemperaturas frigidas efficacius ſanet quā quod ſequitur vſu frequentiſſimum. SYLV.

ROSARVM rub. *Docendi ſunt ſæplaſiarij quo pacto roſæ exiccatæ ſint ſeruandæ,nempe tineis citiſſime eroduntur,& promptiſſime euaneſcit earū odor,& vires. Deſiccandæ ergo ſunt ad ſolem obiecto linteo,ſeu ut alij furno leniter calido,ne vrantur,& in vitrea ampho ra ponendæ, cuius os ſera ſit obturatum diligentiſſime, ſeruabūtur integro colore,odore,& uirib. plures annos.* COST.

Syrupi

Syrupi roſ. *Non explicat, vt neque in præcedenti, qualem ſyrupum roſaceum ſumas, præſtabit autem vt ex ſtillatitia aqua confectum accipias, ſed eo modo parata, vt lib. ſimpl. nos docuimus. Ita, & in præcedenti, & in ſequentibus conſulerem.*

MESVE.

Aromaticũ Roſatum deſcribit Gab.

ROSATVM Gabrielis, cerebrum, cor, ventriculum, atque adeo totum ventrem inferiorem roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, ventriculi humiditatem excrementoſam, & ab ea putredinem omnem corrigit; ob hæc reualeſcentibus, & imbecillis mire ſubuenit. Accipit vero roſarum rubrarum drach. xv. glycyrrhizæ raſæ drach.vij. ligni aloes, ſantalorum citreorum, ana drach.ij. cinnamomi drach.v. macis, caryophyllorum, ana drach.ij. & ſemiſſem, gummi Arabici, tragacanthi, ana drac. ij. & ſcrupula duo, nucis moſchatæ, cardamomi, galangæ, ana drach.j. ſpicæ nardi † drac.ij. ambræ ſcrup. duo: moſchi ſcrup.j. ſyrupi roſati, & ſyrupi corticum citri quãtum ſufficit.

† al. ſcrupt.

CHR. ISTVD eſt famoſum, & efficax, & precioſum electarium, quod generaliter eſt in vſu, & vbique preparatum reperitur ſecundum iſtam deſcriptionem, poſſet etiam ad formam confectionis reduci, cum zucchаro conſtruendo, & aqua roſata, ſicut in forma electarij hic deſcribitur, quod conſtruatur cum iuleb roſato: & vtroque modo hac deſcriptione vtimur, licet in forma electarij fortius operetur propter cauſas ſuperius aſſignatas in diarhodon prædicto. Valet principaliter iſtud electarium contra debilitatem virtutis digeſtiuæ ſtomachi, & eius defectionem, omnia membra nutritiua confortat, illa vigorando, & confortando in operationibus ſuis. Eſt inſuper optimũ medicamen, & expertum contra ſuperfluam mollificationẽ ſtomachi, exiccando humiditates corruptas, & putridas contentas in eo, & eſt confortatiuum virtutum cordis, & cerebri, excitat appetitum ſopitum, & maxime in conualeſcentibus, talia corpora ſubleuando, & ad veram ſanitatem reducendo: & eſt ſatis temperatæ complexionis, licet caliditas, & ſiccitas prædominetur in eo, & doſis ipſius eſt a drach.ij. vſque ad tres obſeruato ſemper canone, & notabili ſuperius poſito in primo electario de aromatibus, de tempore, & hora aſſumptionis cuiuslibet electarij non ſolutiui, & ideo ibi eſt recurrendum. Si quis autem vellet iſtud electarium cum melle componere, & non cum zuccharo, poſſet: & tunc eſſet maioris calefactionis, & abſterſionis, ſed cum ipſo non componitur, nec habetur in vſu.

MAN. PARVM calidum, ideoque ſecurius in temperatura, & hora calida dari poteſt, quam præcedens. SYRVPI roſati.) Paratur, & abſque his ſolidiori forma, cum ſolo ſaccharo, ſimulque, & delectat, & iuuat.

SYLV. OMNES nutritorias partes, cor, cerebrum roborat, ventriculi totius ſtomachi, & imbecillitatem ab humiditate multa, ab ea putredinem corrigit, appetentiam excitat, coctionem iuuat, conualeſcentibus, & debilibus mire ſubuenit. Idem prope polleat apud eundem Meſuem deſcripta, aromaticum minus, ſtoma-

A chicum roſatum, aromaticum moſchatum, aromaticum caryophyllatum, aromaticum cardinum, & aromaticum Galeno a Meſue adſcriptum. In vſu eſt frequentiſſimo, parum calet aere calido, & temperatura calida, tutius eſt prædicto, ſed fere cum ſaccharo in aqua roſarum ſoluto, forma ſolida coquitur, ſicq; magis calet, ac ſiccat: delectat tamen, ac iuuat. Melle autem exceptum terget quidem magis, ſed etiam fit calidus.

SANDALORVM. *mazahari.) Citrinos intelligit, odoratiores, qui vbi aliud ſpeciatim author non præceperit, ſumendi ſemper, quum ſandalorum fit mentio.* COST.

MESVE.

B ROSATVM minus, cor, & ventriculum roborat, & eorum flatus, & ab his inflationes diſſipat: recipit enim roſarum rubrarũ drach. x. ligni aloes, ſantalorum citreorum, ana drachm. ij. cinnamomi vnc. dimid. maſtiches ſcrupula quatuor, ambræ ſcrup. duos, moſchi ſcrup. vnum, ſyrup. roſati quantum ſufficit.

HOC quoque parum calidum, præcipue ſi teneamus ſandalos tales eſſe, quales ſcribuntur. Nullibi tamen quod ſciam paratur. MAN.

MESVE.

C AROMATICVM moſchatum cerebrum, cor, ventriculum, roborat, ob id confert epilepſiæ, palpitationi cordis, & ſyncope, ſuffocationi quoque ab vtero, oris odorem commendat. Recipit ligni aloes drach. vij. † cinnamomi craſſi drach.x. ambræ drac.ij. moſchi ſcrupulos duo, ſyrupi roſati quantum ſufficit. † darſeni electi.

QVO pacto conueniat præfocationi, cum eximio ſuo odore vterum ſurſum trahat, non video, niſi exigua admodum quantitate. MAN.

DARSENI electi.) Secundum Serapionem eſt cinnamomum. Sed mirum eſt, quod hactenus dixerit, cinnamomum, nunc vtatur alio nomine. Ego potius intelligere Aſpalathum, quem Arabes vocant Darſiſahan.

D MAIVS *in hoc, quam in ſuperioribus moſchi eſt pondus, ob id moſcatum vocatur, non inutile ad eos affectus ad quos a Meſue cõmendatur, ſi Xiloaloes, cinnamomi, ambræ, moſchi, ex quibus conficitur, vires expendas. At ambigit Manar. an ad vteri præfocationem conferat, quum ſuo odore ſurſum potius trahat. At certe ſicuti fœtidis odoribus ad nares præfocatorum admotis præfocatio ſæpe curatur, ita lædi eas etiam non præfocatos a beneolẽtibus frequenter obſeruamus. Sed viri tamen doctiſſimi pace, neque ſemper beneolentia naribus admota præfocatis officiunt, neque fœtida ſemper proſunt, ſunt enim multæ quas a præfocatione reuocet moſchum ambra, atque id genus alia naribus admota, & quæ item ſuffita fœtidis rebus vtero adiuuentur, ſed generatim tamen cinnamomum, quod odore eſt ſuauiſſimo, conferre in præfocationibus commanſum ſolet, ſolent, & caryophylli, nux moſchata, aniſum, zedoaria, atq; alia eius generis, ob id forte, quod dum celerrime eorum vis in vniuerſum corpus perfertur, celeriter quoque ea præſtant, quæ merito acrimoniæ, quam habent* COST.

præstare solent, reserandi, scilicet vias flatibus, qui fre
quenter iunguntur cum præfocatione, & intemperies
corrigendi frigidas, atque humidas calore suo, & ficci-
tate: ferè enim præfocantur, quibus vteri humoribus fri
gidis scatent, & humidiori vtero sunt, ne etiam putri-
dos, ac veluti venenatos vapores sileam, qui sæpe præfo
cant, quos hæc odore iucũdo temperant. Ita ergo, & hoc
antidotum vteri præfocationibus conferre a ratione nõ
est alienum, præsertim pauca, vt Manar. ait quantitate
assumptum: secus si ad nares admoueas, allecta nempe
odore iucundo vterus ad superiora potius conuertitur.
Quare solent coxis moschum alligare, quæ in id genus
affectuum sunt pronæ, quamuis, vt dixi, id non sit æque
in omnibus perpetuum. Cæterum admiratur rursum Ma
nard. cur Mesue cinnamomum mutata hic voce darseni
nuncupet, quod hactenus cinnamomum vocauit. Et est
certe vocum varietas plurimi in medica materia mo-
menti, quæ de diuersis agi rebus iniicit suspicionem. Sed
si hoc interpretis non est vitium, quod puto, colligit ex
varijs scriptoribus hæc Mes. in aromatum autem dele-
ctu, imo in ipsa rerum nuncupatione, quamuis in re con-
sentiant, differre inter se medicos, non est nouum. Quam
ob rem quanquam varijs interdum vocibus vtitur lati-
tinus Mesue, probatissimum tamẽ cinnamomum semper
expetere pro certo quidem habeo, id vero erit, quod odo
ratissimum, & acerrimum; tenue autem id sit, aut cras-
sum non interest, quamuis alijs crassum, alijs tenue ma-
gis placeat. Quare, quod ad hunc locum pertinet, darse
ni voce, non, quod Syluius, crassum cinnamomum velle
Mesuem puto, sed absolute cinnamomum, quanquam au
tem electum addit, ipso tamen non admonente, proba-
tissimum semper est deligendum.

MESVE.

AROMATICVM caryophyllatũ, cor, ventriculum, & reliquum ventrem inferiorem roborat, nauseam, & vomitum sedat, flatus dissipat, putredinem humorũ in ventriculo arcet. Recipit caryophyllorum drach. vij. macis, zedoariæ, galangæ, santali citrei, trochiscorum diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ nardi, piperis longi, cardamomi, ana drachm. j. rosarum vnc. dimid. glycyrhizzæ, galliæ moschatæ, ana drach. ij. folij, cubebæ, ana script. dimid. syr. de cytro quantum sufficit. Datur a drach. iij. ad drach. v.

MANA. DIFFICILE est hoc præparare, quia caremus folio: elegans tamen esset, si bene pararetur.

SYLV. QVIBVSDAM in vsu est, proximum viribus aromatico Gabrielis prædicto, sed eo calidius: vtẽdum vero præcipue cocta, & vacuat a putri, aut frigida ex dictis partibus materia. Quidã cũ saccharo in aqua rosarum dissoluto electarium formant solidius.

COST. CARYOPHYLLORVM. *De caryophyllo meminit*
Paul. lib. 7. meminisse, & Galenum Serapio testa-
tur, a quo sumpserit Paul. sed in Galeni lib. quos nũc ha
Cap. 7. *bemus, de his nihil. Egit Pli. lib. 12. de caryophyllo, sed*
quum esse grano piperis simile asserat grandius, ac fra-
giliu: si spicari licet, non esse id, de quo Arabes, & vul
gatum, quod equidem neq; granum est, neq; piperis fa-
ciem habet. Sanè autem quum huius odorem, & nomen
æmuletur vulgatus ille, & pulcherrimus flos, quem ca-
ryophyllon vocant, antiquis, vt video, ignotus. (neque
enim phlox Græcorum est, vt doctissimi quidam viri sen
tiunt, quando illum ob solum colorem in coronas expeti
tum, carere odore Plin. lib. 21. testatur, noster vero odo-
ratissimus est) memini quosdam carnosum illud corpu-
sculum, quod senescente flore in eius floris medio veluti
fructus quidam longiusculus extuberat, esse caryophyl
lũ contendisse, sed nostras carere odore ob cæli frigus,
quum Indum sit odoratissimum. Audio etiam alios, Indi
citrij florem, qui decussis foliolis remanet, hoc esse
caryophyllum suspicari. Sed vana hæc esse ex Indiæ com-
mentarijs plane constabit, ad quæ confugient studiosi,
quibus huius ortus, & historia desideratur.

MESVE.

AROMATICVM Nardinum, cor, ventriculum, hepar, renes, & cætera viscera roborat, & vesicam: coctionem iuuat, ob id oris, & sudoris odorem commendat: flatus dissipat, tamen veneris appetitum excitat; respirationem facit liberiorem. Recipit autem spicæ nardi drach. ij. rosarum rubrarum † vnciam dimidiam, † cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyllorum, cinnamomi, folij indi, anisi, corticum citri, trochiscorum diarhodon, & galliæ. Sebellinæ, ana script. iiii. strobylorum, amygdalarum excorticatarum, ana drach. quinque, gummi Arabici, tragacanthi, ana drachmas ii. moschi scriptu. dimidium, syrupi rosati, q. s.

† drach. iiij. † vulg. cod. addunt glycyrrhizæ drac. ij.

HOc quoque videtur non bene posse parari. GALLIÆ (sebellinæ.) Quære hanc inferius. MAN.

SPICAE. *Triplex est Dioscoridi Nardus, Inda, Cel*
tica, & Montana, atqui Inda rursum alia montana
est laudatissima: alia fluuialis iuxta Gangen fluuiũ pro-
ueniens, quæ, & Gangitis: alia Sampharitica ex natali
loco ita nuncupata, hircus olens, omnino vilissima, ne-
que in vsum admittenda. Montanam autem rursus Indã
duum generum esse ait, Indam peculiari nomine ob id
nuncupatam, quia in montis regione Indos spectante ori
tur, & Syriacam in regione eiusdem montis, quæ ad Sy
riam flectitur repertam. Hæc colligo ex Dioscoride. Est
tamen etiam hic scrupulus, quod, & Syriacam Pli. lib. Cap. 12.
duodecimo, in ipsa oriri Syria scribit, & inter Syros, ac
Indos deserta Arabia, Persis, atque aliæ magnæ interce
dũt regiones, q̃ vltra quatuor mille milliaria expleant,
absurdum autem videtur ex tam lõginquo loco id trans
ferri nomen. Cæterum quod ad Plinium pertinet, etsi in
Syria quoque nasci Nardum multiscius ille vir scribit,
non is tamen Syriacam etiam nuncupari Indæ speciem
negat, neque a ratione alienum est in Syria nardum na-
sci, quanquam id nondum exploratum est nobis. De In-
dæ autem illius Syriacæ nuncupatione, cum doctissimo
Matthiolo potius sentirem, Syriacam eam ob id nuncu
pari, quod in Syrastene regione oritur, est. n. Ptolemæo
teste in India mons, qui a Gange fluuio ad Syrastenem
extenditur. Sed de prima Nardo satis. Celtica autem
nardus Itala est, eadem Romana, & quibusdam Gallica
nuncupatur, in Liguriæ alpibus, atque albi quoq; fre
quens, vt obseruauit Matthiolus. Tertia Nardus mon-
tana,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0214-2
DFG

tana, quæ & Thylacitis, adhuc ignota est peritioribus nostræ ætatis herbarijs. neq; deesse in Dioscoridis codice mendum videtur, vt de ea nihil certi proferre liceat. Sed subeunt etiam Nardi nomen, ac veluti genus, quę Lauendula, & Spicum uocãtur, in Italię hortis passim culta. vsurpanturq; eadem à quibusdam nardi loco. Sed quantum hæc à nardi specie absint (id quod ostensum est ab alijs) tantum errare eos cõstat, qui in nardi locum ea vsurpãt, præsertim quando in Celtica, quæ ad manus facillime est, nullus est accusationi locus, quare legitima non censeatur. Subijt etiam phumardi sylue stris nuncupationem, sed alia, & hæc stirpis est species, neque locus est, vt de ea plura afferamus. Porro nostra hac ætate, & Inda affertur, licet raro probatissima, & Celtica. sed vbi spicæ mẽtio sit, Inda præsertim, si eius optimæ sit copia, deligenda: sin minus, Celtica, quam optimam habere paruo negotio possimus, vti præstat, quàm Inda non optima. Optimæ autem Indæ, vt ex Dioscoride colligere est, notæ eæ sunt, vt sit quam maxime recens, & leuis, largam gerens comam, flauo colore, perquam odorata, ac cyperum redolens, breui spica, amaro sapore linguam siccante, & quæ diu in sua odoris gratia permaneat. Celtica vero ea optima cẽsetur, quæ maxime recens, iucundi odoris, numerosis radicibus, dẽsa, plena, nec fragilis. In hac autem deligẽda, quum cauendum admoneat Dioscorides ne aliam huic similem herbã assumamus, quæ hyrculus vocatur, graui odore, candidior, folijs breuibus, sine caule, & radice, neq; amara, neq; odorata: nũc tamẽ quid hyrculus sit ignoratur. At uero, quæ nardi pars vsurpãda, quũ alij radicẽ, alij spicam, alij caulem assumi velint, difficile est statutu. Galenus porro 1. de antidot. in Andromachi theriaca spicę nomine radicem intelligẽdam scribit, ita scilicet ob similitudinem cum spica nuncupatam. Et 6. simpl. spica silentio prætermissa radicis vires explicat. Sed contra Dioscorides ex Marcelli versione abijciendas radices censet

Cap. 4. *veluti inutiles, Et Gal. 9. de comp. med. per loc. Philonis antidotum expendens cretici nardi drachmam assumẽtis, quem falsò radicem ait dici, Philoni subscribẽs, nardi spicam verius nuncupari quam radicem, atque adeo spicam, non radicem, statuit vsurpandam. Cæterum vt paucis dicamus. Nardi partes, quæ in medicina expetuntur duæ sunt, radix, & caulis. id enim de Celtica nardo Dioscorid. monet, atqui vtrunque horum, & caulis, & radix tam spicæ simile est, vt vtrunque spica appellari possit non incommode. quin, & caulis tam profundo solo nascitur, vt non perperam radicis vox illi etiam interdum conueniat. vt enim in Celtica quotidie videmus, altius emergit caulis, id quod, & Inda fieri verisimile est. non sunt certe (sententia nostra) ij audiendi qui totam sub terra latitare, & totam radicem esse eam contendunt, quum coma, quam partem nardo Indæ ascribit Dioscorides pars sit caulis non radicis. Hæc igitur quum ita se habeant, vt ego puto, quum quæritur vtra pars deligenda, radix ne an caulis, non absurdum existimo, si quis vtrunque assumendum dicat. est enim caulis radicis veluti pars quædam, sapore, ac odore pars vna inferior altera non est. quamuis, & summus caulis, & tenuiores radiculæ crassiori radici adnascentes, & odore, & sapore cæteris partibus cædant, id quod Marcellum fortasse impulit, vt abijciendas a nardo radices putarit licet sensu à Dioscorid. sententia, alieno, qui auferendum lutum iubet, non radices. Igitur de nardi parte deligenda, ita statuẽ-*

A *dum putamus. cui rei qui sensus consilium non respuẽt, facile assensuros spero. Non temere ergo Gal. interdũ radices probat, interdũ etiã caulem, quã spicã vocant.*

Galliæ Sebelliæ. *Describet huius compositionem postea in distinctione de trochiscis.*

Cinnamomi. *Cinnami quidam legendum putant. esseque hoc aiunt cinnamomi speciem vilioris. sed hos non est, vt pluribus refellamus. Summa esset insciti a spreto optimo cinnamomo deligere vilius. legendum ergo, cinnamomi. An vero cinnamum differat à cinnamomo, explicabitur postea.*

MESVE.

B DIACYMINON, ventriculum, & viscera reliqua calefacit, coctionem iuuat, flatus in dictis visceribus natos dissipat. recipit autẽ cymini pridie in aceto macerati, & siccati drachm. x. zingiberis, cinnamomi ana † vnc. dimidiam, caryophyllorum, ligni aloes, macis, ana drach. ij. & dimid. galangæ, piperis longi, cardamomi, ana drach. ij. moschi scrip. dimid. mellis despumati. q. s. † *drac. iiij.*

SATIS inflationi mederetur, sed pauperes tanti nõ faciunt inflationis redemptionem, præsertim cum aliud minoris emere possint, quod ex Nicol. parant: sed & aliud, quod ipse Mes. inferius scribit. MAN.

C DIACYMINON Nicolai minoris constat, & vsu frequẽs est, præsertim cum saccharo forma solida, quia gratius quã cum melle, forma molli, licet inefficacius. Vtrunque flatus à pituita crassa, aut frigiditate natos dissipat, ob id colicos leuat, & singultum præfocantem ex plenitudine, præsertim flatuum crassorum. ructum acidum emendat, obstructa liberat. SYLVII.

ADHVIVS æmulationem suum Diacyminum composuit Nicolaus, quo vulgo vtuntur. Quum autem cyminum sit duplex satiuum, & sylueſtre, ad hæc autem ammi quoque Aethiopici cymini nomen subeat, hic satiuum est sumendum omnibus notum. Cyminum vero Germanis vulgo in pane vsitatum caron est, quod officinæ carui vocant, non inutile quidem ad affectus, quorum gratia hoc paratur electarium; sed non ipsum tamen, quod hic expetitur. COST.

MESVE.

D DIANISON, intemperiem frigidã vẽtriculi à pituita cruda, vel etiã flatibus sanat, & tussim diuturnã à frigida causa genitam. Recipit anisi drach. xx. glycyrrhizæ, mastiches ana † vnc. i. fœniculi, cari, macis, galangæ, zingiberis, cinnamomi ana drachm. v. trium piperum, calaminthes, pyrethri, casiæ, ana drach. ij. cardamomi, caryophyllorum, cubebarum, croci, spicæ nardi, ana drach. i. & dimidiam, sacchari vnc. ij. mellis despumati. q. s. † *drach. viij.*

HOC NON minus vtile est quam præcedens, & minoris emitur. CARVI) Caros vocatur à Dioscoride. MAN.

VEL

SYLV. VEL cum sacchari libra vna in aqua rosarum soluta, & pulueris vnc.1. fiat electarium solidum, vel siccum, vt fere fit. Forma etiam solida cum saccharo in aqua rosarum soluto paratur, precio sum est, ac efficacissimum: spiritus, & multos, & puros efficit: calorem natiuum senibus auget: mulieres ob intemperiē frigidam, humidam, steriles, reddit fœcundas.

COST. FOENICVLI. *Fœniculum, & sponte oritur, & seritur. dulcius ac minus acre est, quod seritur, præsertim quod prima messe colligitur. Habemus in Italia etiam fœniculum barbaricū nostrate longe crassius, & dulcius, sed nostrate præsertim syluestri, quod longe efficacius est ego semper libentius vtor, quamuis non desint qui barbaricum sola inspecta magnitudine magis probent.*

MESVE.

DIAMBRA, cerebrum, cor, ventriculum, ac ventrem reliquum inferiorē calfacit, & roborat, exhilarat, coctionem iuuat, affectibus vterinis, & omnibus alijs frigidis prodest, senibus ob id ac mulieribus salubre. Recipit vero cinnamomi, doronici, caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, folij galangæ, ana drach.iij. spicę nardi, cardamomi vtriusque ana drach.i. zingiberis drach.i. & s. santali citrei, ligni aloes, piperis longi, ana drach.ij. ambræ aureum vnum: moschi drachm.s. excipitur syrupo rosato, & aqua rosarum, datur † aureis iij. aut iiij.

† Vel. hacct dra. iij.

MAN. PRÆCLARA est hæc compositio. si bene præparetur, sed preciosa. ego ea sepe vtor pręsertim in mulieribus, & senibus.

COST. AMBRAE. *Ambram Serapio fungi maritimi speciem putat ab eius fundo vbi nascitur, quum mare æstuat sursum eruti. Alij maris spumam dixere, vt Auic. testatur. Ipse vero Auic. cui subscribit Symeō Sethi, & Auer. 5. Col. bitumen, quoddā in mari ex suis fontibus emanans, & vbi induruerit in littora eiectum putat. Incolæ Palanduræ Indi maris insulæ, quod in lib. nauigationum refert Pighafetta, auium quarundam stercus esse arbitrantur in mare, vbi æstuat è scopulis receptum. esse vero id triplex, album, quod Porambar vocant maximi precij, fuscum, quod Puambar albo vilius, & nigrum adhuc vilius, quod Pinambar. primū aiunt parum mari fluitasse: secundum diutius, atq; ob id esse fuscum: tertium à balenis deuoratum, & excretum, propterea nigrum. Alij rursum balenæ semen esse aiunt dum in Venerem ruit excidens, & concrescens. esse vero illud maioris precij, quod ad eius animalis dissecti lumbos reperitur. his vero illud astipulari videtur, quod vbi balenæ sunt multæ, illic etiam magna ambræ copia colligitur, vt in Britannico mari; atq; illud, quod Marocchi incolas aiunt balenam ambara nuncupare. Ceterum si mihi de hac re proferre liceat, quod sentio, quāuis fungos interdum valde odoratos, & moschum olentes in Pisanis collibus obseruarim; & aliquorum animalium stercus odoratum esse non ignorem, quale scilicet est viuerræ illius, quæ testa perambulat, ac ex vituli stercore rosmarinum, depasti per dies plures, cyprium nuncupatum puluerem se parasse quidam familiaris meus alias pro certo mihi significarit, ambram tamen nihil esse horum, vel fungum, vel stercus, vel semen, vt aiunt, id docere videtur, quod bituminis more, caloris vi ambra, quæ probatissima est dissoluitur, illorū nihil dissoluitur. arridet ergo nobis Auicennæ, & Symeonis opinio scaturire ambrā veluti bitumen ex maris fontibus. Quæ tamen res quo tandē pacto se habeat, in ipsa deligenda non conueniunt scriptores. Serapion albam reprobat, probat ceruleam. Symeon rubram, & pinguem extollit, afferiq́ue ait ex Silache vrbe: subalbidam vero ex Sicheon oppido Arabiæ felicis delatam non ita probat: ac nigram, quæ ex piscibus, damnat. Auicennas, & nostri griseam quærunt: Nobis vero si odoratissimam, & pinguem, quæ calore facile liquescat inueneris, parui prętereà faciendus color videtur. Illud vero maxime quærendum puto, sit ne ambra qua vsuri sumus, naturalis an factitia. solent enim eam, vt Auicennas docet ementiri ex gypso cera ladano, & probata ambra, atq; vt scribit Agricola, ex benzoo, cera candida noui examinis, carie fraxini, & arborum musco. aut ex styrace, ladano, & xiloaloes ramentis, addito vtrobique moscho aut cibeto. Sed fraus (ait Agricola) facile deprehenditur, quia natiua non ita celeriter aquis molescit, vt factitia, & hæc ab illa differt colore atque odore.*

Folij. *Folium, quod, & malabathrum, alias cognitum, & in vnguenta odorata expetitum nunc ignoratur. Sunt qui Betel seu Betre, aut Tembul Indorum, folium verum putent. sed hos refellit Auic. de folio, & Tembul diuersis agens locis. Huius loco non aliud vsurpandum quam spica, earundem, vt Dioscor. ait cum eo virium.*

MESVE.

DELECTARIVM de Cinnamomo coctionem iuuat, etiam pituitæ putredinem prohibet, distributionem alimenti in corpus promouet. recipit cinnamomi subtilis drach.xv. † cinnamomi crassi, cymini, enulæ campanæ ana † vnc.s. galangæ drach. vij. caryophyll. piperis longi, cardamomi vtriusque, zingiberis, macis, nucis moscatæ, ligni aloes ana drac.iij. croci drachm.i. sacchari vnc.v. mellis despumati q.s. vel sacchari læuissime triti duplo ad pulueres tenuissimos pondere excipiunt, & siccum seruant. Quidam moschi scrupul. duos miscent puluerando, vt cerebrū, & cor magis roboret. Datur a drachm.i. ad drachm.ij.

† In vec. uerf. darsemi.

† drach iij.

MAN. DARSENVM.) Ecce quod Darsenum non est cinnamomum, ideo expone, vt supra.

ENVLÆ.) ideſt helenij accipiendæ radices, vt Dioſc. docet, exiccatæ. ET quandoque.) Si hoc modo cum saccharo misceatur, erit multi vsus ad escas condiendas, specierum vocatarum loco.

SYLV. ELECTARIVM de cinnamomo dulcem pituitam in ventriculo, & primis venis coquens, & appetentiam excitans est inusitatum. Dignum tamen in vsum recipi, præsertim si puluere illo saccharato escæ specierum vocatarum loco condiantur.

COST. CINNAMOMI *quum Galeni etiā tēpore summa esset inopia, sunt qui nostri quoq; temporibus verum cognosci negent. quod aliqui ea præsertim ratione astruunt, quia non cortex, sed lignosum virgultū est*

Dioſco-

Dioſcoridæ, & Galeni teſtimonio cinnamomum. Ceterum, cinnamomi quidem plantam lignoſam eſſe ridiculus ſit qui ambigat, neq; enim cortex ſolus pullulat: at odoratum illud cinnamomum, quod Galeni tẽpore vſurpabatur, id eſſe lignum, quod cortice obducitur, neque Galenum ſcripſiſſe vnquam animaduerti: neq; vt credamus veriſimile eſt, quum id omni, et ſapore, & odore ſit deſtitutum. eſt enim hoc à nobis diligenter obſeruatum in canellæ ramo, quem craſſitudine pollicis, ſeſquicubitalẽ, habet Sereniſſ. Dux Sabaudiæ. Sed, & Theophr. 9. de hiſt. plant. non in ligno, ſed in cortice gratiam eſſe, propterea q; quod radici proximum eſt, quia minimum corticis, plurimum autem ligni habet, eſſe deterrimum: ſumma vero cacumina plurimum corticis ligni parum habentia preferri literis commendat. Ergo eorũ opinionem, qui vulgatum cinnamomum ob id legitimũ eſſe negant, quia nudus ſit cortex, infirmã eſſe ſatis conſtat. Pugnant vero, & aduerſus eos, qui ita ſentiunt Indiarum commentaria, quibus docemur cum alibi, tum præſertim in Batuan, & Chalaghan, in Zeliam, & Mutir inſulis optimum naſci cinnamomum. Quanquã autẽ in eius delineatione huius hiſtoriæ authores variant, quem alij fruticem eſſe aſſerãt, alij proceriorem ſalice arborem, & largiori coma ramos ternos, quaternos ve, ferentem, longitudine cubitales, digitali autem craſſitudine, ac lauri ſolio, ſed latiore: alij carere fructu, alij ferre fructum aſſerant; in eo tamen omnes cõueniunt: detracto cortice, qui ſolis æſtu finditur, atque abſiſtit lignum reiici. vocari autem incolarum idiomate caumana, vocabulo noſtra uoce non longe diſſimili, quaſi lignũ dulce, cauſcilicet lignum, mana dulce ſignificat. Mirũ ergo videtur, vt noſtro hoc tempore ignotũ adhuc cinnamomum quis dicat. Quod tamen ſi quis pertinacius tueatur, non eſſet à medicis laborandum, niſi id etiã erroris ſequeretur, quod vbi in antiquis antidotis cinnamomi fit mẽtio, caſiæ duplum ſemper aßumitur. Atqui ſi antiquorum tempore cinnamomi penuria erat: vixq; apud ſiammos Imperatores erat legitimum: eius tempo ris medicos in antidotis, quibus nunc vtimur, uulgatum cinnamomum admiſiſſe putandũ eſt, quale ſcilicet poſſet reperire: atq; adeo ab eorum præſcripto eos diſcedere, qui in componendis medicamentis conſtitutum ab eorum authoribus pondus non ſeruant. Porro autẽ, quod ad hunc locum pertinet, mira hic eſt confuſio. Cinnamomi primum tenuis, & electi drachmas quindecim poſcit, debinc addit darſeni, quod cinnamomum eſſe ipſum ex Serapione docemur. vacare ergo alterum horum probabile eſt. Reſpondent ad hæc nonnulli diuerſa expetere Meſuen, prius ſcilicet probatiſſimum cinnamomum, debinc craſſius, & vilius. vocari autẽ hoc poſterius darſeni cinnamum. quare, & vocem, quæ in vulgatis codicibus ſequitur, cymini, immutandam, & legẽdum cinnami. Differre vero eas inter ſe voces patet ex Serap. cap. de cinnamomo: vbi quintam cinnamomi ſpeciem a Dioſc. pſeudocinnamomum vocatam, cinnamum ipſe appellat. Sed, & Bellunenſis in eadem fuit ſententia, & Raſis, & alij. Ceterum, vt ſemel dicã, ineptiſſimus ſit, qui præter optimum, & præſtantiſſimũ cinnamomũ, eodem loco etiam viliſſimum petat ijſdem præditum dotibus, ſed ignauũ: Abhorret à medicinæ maieſtate farrago ea importuna: neq; aſſentiendũ eſt vllo pacto ijs, qui ita ſentiunt. Eſto ergo, vt cinnamomũ à cinnamo differat, quod docti nõ admittant, quibus cinnamum pro cinnamomo abſolute ſumitur: Scribonius Cap. 5.

A *enim antiquus author latinus hieram ſimplicem deſcribens, loco cinnamomi cinnamũ ſcribit, quod & poetæ: Sed, vt dixi, differant hæc inter ſe: at adduci non poſſum, vt credã poſt optimum falſum etiam Meſ. petere, ac rem fœdare. arbitror potius vocem darſeni vacare, ſiue id ſcriptoris, ſiue interpretis vitio euenerit, legendumq; conſtanter, vt in vulgatis codicibus omnibus, cymini. non abhoret. n. cyminũ ab eo vſu, in quem hoc medicamentum paratur. Quod ſi expungenda non ſit ea vox darſeni, immutandam tamen dixerim, legendũq; cum Manardo darſiſahan, quod aſparathum ſignificat. Huius autem loco, quia legitimum vix apparet. poni vitex poterit, quouſque veri copia fuerit.*

MESVE.

B LECTARIVM de† Baccis myrti, ventriculum, & hepar firmat, eorumq́ coctionem iuuat, ob id lienteriæ, & dyſenteriæ hepaticæ cõfert. Recipit autem † baccarũ myrti tenuiſſime tritarum lib. i. myrobalanorum nigrarum, bellericarum, imblicarum in aqua cydoniorum, & vino odorifero ſemel feruefactarum ana drach. vij. ſeminũ † aniſi, cymini, apij. aceto horis 24. maceratorũ, & ſiccatorum † ana drach. v. Additur id totum electario de aromatibus, excipitur miua aromatizata. Datur cum ſyrupo decoctionis cydoniorum.

† De Granis myrti.

† Granorũ myrti tritorum drach. centum.

† Vulg. addit carui. † Item add. caſtorei. ana.

VTILE quidem eſſet, non tamen in vſu eſt. MAN.

C MYROBALANORVM. *Aliqui myrobalanos purgatos in vinum, & ſuccum cotoneorum feruere incipiens, injiciunt, & quam primum extrahunt. Nobis magis ſatisfaciat, ſi in idem vinum, ſuccum ve tepidum myrobalani indantur, permittanturque quandiu feruere inceperint. ita enim rarefacta paulatim eorum ſubſtantia macerãtur ferè, ac molleſcunt longiuſcula in eo ſucco mora: & igneæ quidem ac purgatrices partes adueniente feruore foras trahuntur, aſtringenti vero maiori etiam facultate imbuuntur, dum in eo cotoneorum ſucco diutius immorantur. Exiccandi vero tunc myrobalani, & in vſum ducendi.* COST.

MESVE.

D ELECTARIVM Diacalaminthe Galeni humores craſſos, & lentos tenuat, flatus etiã craſſos diſſipat, ſingultum inde natum vehementem ſoluit, coctionem, & alimenti in hepar, & corpus reliquum diſtributionem peculiariter iuuat, affectus partium ventris inferioris frigidos ſanat, & rigores febrium, ſpina illita: vrinas, & mẽſes mouet. Recipit autem calaminthes fluuialis, & montanæ, ſeſeleos, petroſelini, liguſtici, ana drach. vj. zingiberis drach. iij. ſeminis apij, ſummitatum thymi, ana drach. ij. piperis nigri † vnc. j. & s. melle deſpumato excipe. da ad drach. j.

† drac. vj.

CALAMENTI fluuialis, i. pulegij, errore cõmuni Arabũ. Galenus nõ ponit zingiber. SISELEOS.) ſeſeli. PETROSELINVM.) Verum ad nos non portatur: MAN.

tarur: id vero quod ſub eo nomine vulgo venditur, imbecile ſatis eſt: ego loco veri vtor oluſatri ſemine. ALHASCE.)id eſt, Thyimi. CHEISIN)id eſt, Lyguſtici. PIPERIS.) Adde,& longi piperis, & auge pondus, ad drachmas videlicet vigintiquatuor.

SYLVII HOc etiam Auic.5.can.ex Gal.ſumptum deſcribit,idem cum Meſue.niſi quod pro thymo miſcet xylobalſamum,ſed vterque à Galeni diacalaminthe receſſit non modo pondere,ſed etiam quod hic pro pulegio,calaminthem fluuialem communi Arabum errore ſcribit,& zingiber addit.cætera Galeno cõſentit,vſu eſt interdum Italis.Quod vero Nicol.deſcribit, hodie magis eſt in vſu. Antidotum diacalaminthe Gal.lib.4.ſan.tuendę, coctionem imbecillam iuuat, & alimenti in corpus diſtributionẽ,craſſa tenuat, lenta incidit,& terget, ciet menſes,& vrinas,flatus diſſipat,rigores febrium arcet ſpinæ illitum. Recipit calaminthes Cretenſis, aut ex regionibus editis,pulegij. Cretici, petroſelini Macedonici,ſeſeleos Maſſilienſis ana vnc.ij. ſem.apij, cacuminum thymi. Cretici vel ex regione alta, & ſicca ana vnc.iiij. libyſtici vnc.xvj.piperis grauis vnc.xx.octo. Quod lignoſum eſt,ac durum,ex herbis abijce,& folia tenuiſſima, & virentiſſima, & in ſummis herbis nata accipe. Flores item, & cum his feſtucæ herbarum minutiſſimæ, omnia ſimul tundantur, cribrentur tenui cribro,vt in totum corporis habitum maxime digerantur, & citiſſime ſiccum repone,& ſalis vice vtere in obſonijs, ptiſſana, & alijs vice piperis,vel melle optimo curioſe deſpumato excipe: Meſues ac Nicolaus paucis mutatis vel adiectis, Galenum ſequuntur ſuo diacalamento, & Actuarius, niſi quod pondera multum immutat.

Lib.3.ſani. tuen.

COST. *GALENI inventum eſt 4. de tuenda val. Sed hic noſter alia addit, vt zingiber, alia immutat vt pro pulegio calaminthem fluuialem: in quo tamen, erroris non eſt accuſandus, quando eiuſdem hæc ſunt vſus: & Galeni Diacalaminthe redditur efficacius. Sane calaminthæ ſpecies tres facit Dioſc.ac præter eas non temere Cattaria quoque reponitur, vulgo nota, foliis meliſſophylli, cattis mire expetita, ad flatus, & frigidas ventriculi ac præſertim vteri intemperies efficax. Hac autem licebit vti vbi copia non fuerit calamintes primæ montanæ, aut nepitellæ Tuſcorum, quæ ſecunda eſt ſpecies, aut aquatici illius ſiſymbrij, quod tertiam eſſe à Dioſc.deſcriptam ſpeciem arbitrantur.*

MESVE.

LECTARIVM Diatrion pepereon commune,ſtomachum, & ventrem calfacit, calore ſuo coctionem iuuat, ob id ructus acidos curat, & compeſcit dolores ventriculi à pituita multa craſſa, cruda. Recipit trium piperum ana aur.v. zingi-
el.vnc. beris,thymi,aniſi,ana aur.ij. ſpicæ nardi, † amomi,ana aureum vnum,caſiæ, aſari,enulæ ſiccæ, ſeminis apij, & ſemin. ſeſeleos, ana aureum di-
aur.i. midium.melle deſpumato excipe. Datur a † drachm.i.ad drach.ij.

CRH. ISTVD electarium ſecundum deſcriptionem præſentem communiter eſt in vſu,& vbique præparatum reperitur, eſt enim magnæ efficacię in calefaciendo ſtomachum,& omnia nutritiua: ab eis mala complexionem frigidam quantumcunque ſuperfluentem deſiccat, & maxime humiditates putridas in ſtomacho,digeſtionem vigorat, & prohibet generationem phlegmatis crudi,& confert in mundificãdo ventrem, & ventoſitates diſſoluit craſſas, & ipſas prohibet generari. Imo doloré in ſtomacho à phlegmate vel craſſa ventoſitate ſubito reſoluit. præmiſſa tamé vniuerſali euacuatione,& in ægritudinibus materialibus eſt conueniens,& obſeruata regula de modo,hora, & tempore aſſumptionis ipſius,vt aliorum electariorum non ſoluentium, poſita ſuperius,& doſis eius eſt vſque ad drach.ij. Eius autem complexio quæ reſultat ex componentibus ipſum eſt calida, & ſicca in tertio gradu. Haſce.i.thymi. herba eſt nota, calidę, & ſiccę complexionis in tertio gradu. Amomi. eſt ſemen valde minutum,aromaticum,calidę,& ſiccæ cõplexionis in tertio gradu, & portatur de partibus Indiæ. Caſiæ.i.ligneæ, ipſa eſt radix cuiuſdam plantæ odoriferæ calidæ, & ſiccę complexionis in ſecundo gradu. Eſt hic notandum,quod quando in libris auctorum caſia reperitur abſolute prolata,debet tunc talis deſcriptio medicinæ in qua ipſa ingreditur conſiderari: & ſi ſit medicina ſolutiua ſiue lenitiua, tunc debemus intelligere de caſia fiſtula quæ lenitiua eſt,& ipſam cum diligentia ſuo loco declarabo. Si autem non eſt medicina ſolutiua ſeu lenitiua,tũc debemus intelligere de caſia lignea, de qua dictum eſt ad præſens: & eſt medicina multum prouocatiua vrinæ,& menſtruorum, & omnium oppilationum aperitiua,& maxime hepatis. Seſeleos.i.ſiler montanũ, & accipitur ſemen eius, herba producens ipſum eſt valde nota,& eſt calidę,& ſiccę complexionis in ſecũdo gradu. Iſta herba ſecundum communem modum adminiſtrationis eius,& ipſius vſum, multum iuuat ad impregnandum. ſuffumigium autem factum ex illa herba vel ex ſemine ponitur conferre ad matricem, deſiccando humiditates cõcurrentes in ea,oppilationes aperiendo,remouendo,& ipſam calefaciendo.per experientiam pluries viſum eſt,quod facit impregnari,ſi poſtea rationalis coitus ſubſequatur. Et hic nota,vt recitat Auic.ca.de ſeſeleos, & Serapio in ſuo de ſimpl.eodem c. quod homines,& alia animalia quærentia impregnari, hanc herbam perquirunt, & ipſã comedunt, & poſt eius comeſtionem poſt vſum animalis ſibi conformis in coitu, ſubito impregnantur. Enulæ ſiccæ,dicitur ſiccæ, quia eſt maioris deſiccationis,quam quando eſt recens, immo in recenti enula aliqua eſt humiditas tenax, & viſcoſa.Nota quòd Auic.in v.can.habet vnam deſcrip.quę videtur quaſi eſſe eadem cum iſta. Meſ.habet haſce. Auicen.vero non. Auic.habet xylobalſami,Meſues nõ. in reliquis concordant in ſimplicibus eius. Nonnulli tamen addunt aliqua ſimplicia, & habent talem ordinem. Recipe ſpicę,ameos, amomi,cinnamomi, & ſic addunt duo ſimplicia,ſcilicet,ameos, & cinnamomum, quæ hic non ponuntur,quia credo fuere, addita vltra auctoris intentionem. Galen.iiij. de regimi. ſanita.habet vnam aliam deſcriptionem,parum tamen ab hac differentem, quæ non eſt in vſu.

Documenta de caſſia.

De ſiler montano.

SYLVII HÆc compoſitio ponderibus,& multis ſimplicibus adiectis,quam damnat Gal.a Galenica differt. In vſu eſt frequẽti quibuſdam, purgato prius corpore. calida ſicca eſt ad gradum tertium, pituitam crudam, & flatus ab ea craſſos vacuat, & gigni prohibet: Antidotum diatrion pipereon, Gal.lib.4. ſanit. tuendæ dandum eis,qui male coxerunt,ob recens ventris frigus,& ſuccum pituitoſum, accruditatem in primis venis habentibus. Recipit autem trion pepereon ana drach.quinquaginta,aniſi Cretici,thymi Attici,zingiberis non pertuſi ana drach.vij. Hoc eſt ſimpliciſſimum minimeque medicamentoſum ac ex parum varijs compoſitum: ſimplicius adhuc, ſi tollas Zingiber: compoſitum magis, ſi aniſi, thimi, Zingiberis ana drach.xvj.miſceas. Actuarius pondera mutat,ſemen lini addit, melle excipit: Alterum medicamẽtoſius ad fluxiones a capite in pectus, recipit ammi,ſeſeli,libyſticum,enulam,ſpicam nardi, caſiam. qualis propemodum eſt Meſue

sue descriptio, nisi amomum cinamomum, alarum, apij semé recipetet,& ponderibus variaret, melle despumat, idem excip.t. Galenus mellis non meminit. Eo adhuc paulo medicamentosius est apud Nicolaum, ob additum melanopiper, leucopiper, macropiper, marathrum, hyssopum, erocum, trochiscos hedyrrhoos, betonicam, rutam, vt interim ponderum varietatem omittam.

COST. DESCRIBITVR *hoc etiam à Galeno 4. de tuend. valet. ex triplici pipere, anisio, thymo, Zingibere, quod Venetijs ex saccharo paratur frequentissime. Sed eo valentius, quod hic Mes. scribit. Porro autem Piperis historiam Dioscoridi, Theophrasto, Galeno, ac priscis illis viris ignotam fuisse deprehensum est nostra tempestate ab ijs, qui Indiam lustrarunt. Huius duæ, si figuram spectes, species sunt, rotunda, & longa. At rotundum piper aliud caudatum est, & quam acerrimū, nuper Lusitanis cognitum, vocantque pimienta del Rabo. idest piper caudam habens, quod amomum esse nonnulli putāt: de qua re nos postea: aliud sine cauda vulgatum, quod & ipsum immaturum alijs viride, alijs album est: sed vt autumo, recens est viride, exiccatum vero album, ac ubi maturuit nigrum euadit. Rotundum vulgare (caudatum enim ex quali oriatur planta nondum deprehendi) ex sarmentoso frutice gignitur, cui proximæ, quibus adnascitur, arbores sunt pro pedamēto, densis a terra ramis, ac folijs hederaceis. fructus racematim profert: quamuis alij spicatim oriri in agris asserant, sed racemos piperis vidimus nunc ex indis allatos, aceto maceratos, & tanta acrimonia præditos, vt fauces vel leuissime degustati violenter admodum exurerent. Longi piperis plantam hederæ itidē in modum sarmentosam esse aiunt, & vicinis arboribus circumuolui: sed folijs mori. fructus, vt videre passim licet, à salicis ac auellanæ nucis iulis sunt non dissimiles. sed an racematim ipsi quoque prodeant, nōdum deprehendi. Porro plura alia piperis uice vsu veniunt Indis, vt ex Indiæ commentarijs legere est passim, & sapore scilicet, & acrimonia non dissimili: sed an ea tamen inter piperis species reponenda, asserere non possumus, qui plantarum, & fructuum ipsorum historiam ignoramus. De triplici autem pipere non leuis inter maximos medicæ materiæ authores controuersia est. Dioscorides infirmius album, hoc vero acrius nigrum, ac vtriusque etiam acrius longum facit. At Gal. 8. de simpl. medic. fac. infirmius longum, longo acrius nigrum, ac nigro acrius album putat. atque adeo mire hi inter se discrepant. Vere tamen gustantibus nobis, longum infirmius, nigrum acrius, ac medio inter longum, & nigrum loco album residere semper est visum. Dioscoridem tamen, ac Galenum hallucinari ob id non dixerim, quos aliud alio fortasse antiquius degustante id scripsisse pro certo habeo, quod sensu explorarunt.*

MESVE.

† Cymini carmeni. DIACYMINVM ad eadem, sed inefficacius. Accipit † cymini pridie aceto macerati, & siccati, drachmas xx. zingiberis, thymi ana drachm. iij, piperis, cinnamomi, ana drach. ij. ammeos drach. j. & dimidiā, foliorū rutæ siccorum, nitri rubri, ana vnc. dimid. excipe melle despumato.

MAN. DIOSPOLITICON non valde differt à diacymino: constat enim ex pari portione piperis lōgi, cymini, rutæ, nitri. BAVRACH.) id est nitrum. A quod nunc ad nos non adfertur: sed loco eius habemus, copiam factitij, à quo,& salsedinem per artem remouēt, vt sic ad tormenta habilius.

HOC affine est diospolitico Galeni, quod coctionem iuuat, SYLV. flatus dissipat. hypochondria turgida,& inflata eruditate,& flatu liberat, si omnia tenuissime trita sint,& cribrata: recipit cymini Aethiopici in aceto maxime acri macerati, post modice frixi in vase fictili probe cocto, rutæ modice siccatæ, piperis longi veri, & integri vel albi, ana, nitri dimidium, trita misce: ficcis vtere, vel melli curiose despumato misce. Si vero nitri par alijs pondus accipitur,& crassius teritur, aluum subducit. Diospolites quasi Iouis ciuem dicas, vocatur Paulo lib. 7.

AEMVLATVR *Galeni dioßoliticum, de quo* COST. *4. de tuenda valet. sed hoc Mesue fortius,& magis medicamentosum, Cymini autem carmeni nuncupatione nil aliud quam Aethiopicum cyminum intellige. Serapion enim Dioscoridis historiam referens, Carmenum vocat,& regale, quod is Aethiopicū, & regium. tale semper deligendum, vt quod ori gratius, & præstantius. Italis autem vsu venit. Apulum non ignauum aut infirmum. Quod superest, quum nitrum rubrum petit; si haberi rubrum non potest, vsurpare licet album. atque si naturale desit, tuto factitium sumes, de quo nos lib. simp. Mes.*

MESVE.

ELECTARIVM de seminibus coctionem iuuat, obstructiones aperit, ob hæc lienteriam sanat,& dolores viscerum à flatibus excitatos placat. Recipit seminum cymini, anisi, fœniculi, cari, dauci, ammeos, apij, amomi, aceto horis vigintiquatuor maceratorum,& siccatorum, ana drac. vj. cinamomi, zingiberis, macropiperis, seseleos, galangæ, ana drach. v. cardamomi, spicæ nardi, caryophyll. ana drachm. iiij. libystici drac. iij. melle despumato excipiūtur, vel duplo sacchari adiecto ī puluis fit læuissimus. † sic sicut suffuf.

ISTA confectio quæ ad formam electarij reducitur, vocatur de seminibus, propter diuersas species seminum, quæ ingrediuntur compositionem illius, & confert passionibus quibus confert diacym. iam dictum. sed est magis calefaciens, & oppilationum aperitiuum, quā diacym. Serapio in proprio antidoto habet vnum electarium de seminibus, quod tamen parum ab isto differt. similiter Auicen. in v. can. habet confectionem vnam de seminibus multum differentem ab ista. CHR.

ALIA hæc est ab ea, quam Diaspermaton Græci vocant. FAC sicut suffuf.) Redigenda videlicet omnia in tenuem puluerem, quo vti poteris eo modo, quem in confectione de cinnamo docuimus. MAN.

OMNIA loco specierum vulgo dictarum vsurpantur, similia viribus diacymino, sed calidius, obstructaque valentius aperit: est enim efficacissimum, & quibusdam in vsu, Quod à Serapione in Antidotario describitur, parum ab hoc differt: plurimum autem, quod Auicennas describit quinto canone, vti,& quod Gal.& cæteri Græci vocant. Διὰ ἐκμμάτων. SYLV.

AMOMI. *De amomo interdum meminit Mes. sed amomū verum adhuc latet, ni fallor. Ac de Apulo* COST.

lo quidem illo semine, quod ex Gargano mõte affertur, non est vt plura dicam, satis reprobato ab alijs. ita, & de pede columbino Serapionis. De Aethiopico vero pipere, quod ad Lusitanos ex Benin regno affertur, caudatum, cubebis non dissimile, etiam hæreo an verum sit amomum, quod placere aliquibus magnis alioqui viris intelligo. acerrimum nempe id esse aiunt, vt eius semuncia selibræ efficaciam Indici piperis expleat, quod nobis argumentum præbet in quarti ordinis excessu calefacere. at amomo acori temperamentũ ascribitur, quod in tertio calidorum ordine ponitur à Galeno, & Paulo. Adde, & quod nullus in Aethiopia nasci amomum scribit, sed in Armenia, Media, & Ponto Dioscorides. quibus locis caudatum piper prouenire adhuc non constat. Sane autem qua nam amomi parte vterentur veteres, recentiores ambigunt. Dioscorides equidem surculis potius vti videtur, quam semine. Contra de semine meminit Gal. 9. de comp. med. per loca, in medicamentis Asclepiadis ad hydropem, & in Heræ stomaticis, & 7. de cõposi. per genera. Sed quantum video, vtroque, & semine, & surculis vsi sunt veteres, quod patefacit Dioscorides scribens deligendum recẽs, candidum, vel sub rubrum, quod nec astrictum cohæreat, nec conuoluatur, sed solutum diffundatur, seminis plenum, vuis paruis simile, graue, odoratum, modo cariem non cõtraxerit, acre, gustu mordens, simplici colore non euariante. Id vero, & Andromachum in Theriaca velle puto, quam de Βοτρυόντος ἀμώμου, de racemoso amomo meminit. Atque hæc de amomo. Hic Mes. semen exposcit, fit enim ex seminibus præsertim hoc medicamentum, vnde, & nomen sumpsit. Eius loco si quis acorum, id est qui calamus aromaticus vulgo nuncupatur, assumat: vnaque cum reliquis aceto infundat (qua arte attenuandi, secandique crassiores humores, tollendique obstructiones maior vis medicamento comparatur) non temere facturum existimo.

MESVE.

DIACYDONIVM ventriculum firmat, coctionem iuuat, vomitum bilioſum, & pituitoſum ſiſtit, colorem corporis floridum efficit. Recipit autem carnis cydoniorum in vino coctorum, & mellis deſpumati ana lib. iij. percoque igne lento, tunc adde cinnamomi, caryophyllorum, cardamomi, galangæ, ana drachm. j. † cinnamomi craſſi drach. iij. zingiberis, piperis longi, macis, ana drachm. iij. Si autem affectus eſt calidus, coquenda ſunt cydonia cum aceti parte tertia vel dimidia, addito interdum ſucco malorum granatorum acidorum pondere cydoniorum dimidio, interdum etiam ſucco citri quarta parte ponderis ipſorum addito. Idq; vel ſine ſpeciebus, vel cum ſpodij, oxyacanthes, roſarũ rubrarum, trium ſantalorum, ſeminis oxalidis portione æquali, vel etiam cum alijs pro vario medicorum ſcopo. Aromatizant interdum moſcho, interdum caphura, aliquando vtroque, conditurque nunc ſaccharo, nunc melle.

† darſini.

CHR. HOC electarium maxime eſt conueniens cuilibet fluxui ventris, vt dyſenteriæ, diarrhææ ſuperfluæ, & lienteriæ, ſi ante cibum aſſumatur vſque ad quantitatem drach. iij. & quanto plus antiquatur, tanto plus confert, & ſi à pueris, vel alijs propter eius duritiem, & ſoliditatem maſticari non poſſet, conuenienter poſſet mollificari, ſiue in mortario conteri cũ vino ſimplici, vel cum iuleb roſato, vt in formam electarij reducatur, & fortius operetur. Recipit carniũ, ideſt pulparum cytoniorum, ideſt medullarũ intrinſecarum ſine cortice, & ſine granis. cytonia poma ſic ſunt vocata frigidæ complexionis, & ſiccæ in primo gradu, cum virtute ſtyptica, & odore aromatico: vnde aliqualis caliditas viget in eis, maxime cum ſunt perfecte matura. Coquuntur in vino, quia plus habent ſtomachum confortare, licet communiter decoquantur in aqua: hæc autem eſt frigidæ complexionis, & humidæ, in qua frigiditas ſuperat humiditatem.

HANC nunc etiam mulierculæ parant, cotoneatã vocantes. Medici vero Diacytonitem vocant. MAN.

HOC duplex diacydonium ex electarijs huc iure optimo trãſtuliſſe mihi videor, hodie ſuccum hunc coctione, & ſaccharo miſto coguntque gelatinam, rem perlucidam pulcherrimam, & gratiſſimam. Idem varie purgatorium fit ab eodem in electarijs, hoc modo. SYLVII

DARSENI. *legendum arbitror darſiſabam, vt aſpalathum velit. Ineptias enim puto eorum, qui cinnamum, ideſt craſſum, & vile cinnamomum à medicina abdicandum, ſumendum aiunt. ſed quia aſpalathum raro habemus, probatum pro eo cinnamomum poni poteſt, aut, ſi libet, vitex, quanquam medicamentum futurum eſt ingratius. Parantur nunc melle, &* ſaccharo cotonea mala varijs modis. *Commendatur autem præſertim, quod gelu vocant, elegantiæ gratia, pellucidum enim eſt, & aſpectu pulcherrimum, quod etiam conjectis in eo cotonei craſſioribus fruſtis nunc parant longe gratius. Fit, & ſolidum quod Genuenſe vocant album, & elegantiſſimũ ſed ſummo haberi nũc precio in Hiſpania intelligo album, & minime ſolicũ, quod paratur ex coctis in aqua cotoneis, & expreſſa aqua ſaccharo albiſſimo in piluerem redacto commiſtis ac diutius agitatis. Medico autem vſui elegantia hæc ſæpiſſime ſatisfacit, ac propterea pharmacopœi in his quoque ſtudium non tenue expetitur. Vnum ſcribit Meſ. quod ſuſpicione non vacat, quum ait:* & quandoque inuitat neceſſitas, vt coquantur cytonia in aceto ad cauſas calidas. *innuit acetum refrigerare. At contra lis de eo eſt non leuis, calfaciat ne an refrigeret. materia certe ex quo fit, vinum eſt natura calidum: effectrix item cauſa calida eſt, putredo. atque adeo frigidum ipſum eſſe non poteſt. Sed paucis, de eius temperamento plura Gal. lib. de ſimpl. med. fac. Inter omnes ferè conuenit conſtare ex eterogeneis partibus acetum, & mixtæ eſſe naturæ frigidæ, & calidæ: frigidam autem excellere. Videtur tamen res etiam æſtimanda pro vini differentia, ex quo fit, ex generoſo vino generoſum, & acerrimum eſt acetum, quod caloris effectus præſtat euidentiores, in ore, ac vẽtriculo, quod linguam abradit, quod item pituitam non attenuatrice ſolum, ſed etiam calfactrice vi expugnat. Sed quicquid tamẽ hac de re ſtatuas, non errat hic Meſ. acetum ad calidos affectus addens, quando ſtatim ſubdit adiungi etiam mali punici acidi, aut citri ſuccum, qui frigidus eſt, & poteſt aceti, ſi calidum ſit, calorem moderari.*

ME-

MESVE.

DIACYDONIVM factum cum ſucco cydoniorum appetentiã languentem excitat, ventriculum, & hepar roborat, coctionem iuuat, & retentionem, ea ad ſtringendo. Recipit ſucci cydoniorum, & mellis deſpumati ana lib. iij. aceti boni, puri, libr. ij. coque igni lento continenter deſpumando ad mellis craſſitudinem. Tunc inſperge piperis longi, zingiberis, cinnamomi, ana vnc. j. caryophyllorum, ligni aloes, ana vnciam dimidiam, moſchi drach. j. partem tertiam. Fit interdum etiam cum alijs aromatibus, interdũ ſine aromatibus, pro varia vtentium neceſſitate. Fit etiam cum ſaccharo, alij quoque aliter parant.

MAN. NVNC nouo quodam artificio ſuccum congelant, gelatinamq; vocant, colore pulcherrimum, translucidum, & guſtu ſapidiſſimum.

SYLV. DIACYDONIVM huic ſimile habet Nicolaus Salernitanus in vſu frequentius, quam hoc, quod nonnulli quoq; parant, ſine aromatibus tamen parius. Diacydonium præter dicta Meſue eſt quadruplex in ſyrupis, & conditum cydoniorum, ſeu mina aromatica, hoc eſt ſuccus ad mellis conſiſtentiam coctus, & multis aromatibus conditus.

MESVE.

CONDITVM de pomis ſalubre ad cordis, & ſtomachi imbecillitatem, coctionemque iuuandam, recipit carnium pomorum dulcium, & redolentium, intus & foris purgatorum, & in fruſta inciſorum, libras ſex: ſacchari albi boni lib. quinque, aquæ roſatæ libras duas, ligni aloes drachmas quinque, ſantali flaui drach. tres, caryophyllorum drachmas quatuor. cinnamomi drach. quatuor & dimidiam, ambræ drachmas duas, moſchi drach. vnius partem tertiam. Eodem modo condiuntur poma acida, & parua, & aromatica, & dulcia.

CHRI. ISTVD electarium confert debilitati cordis, & melancholicis, & his, qui triſtantur ſine cauſa manifeſta.

MAN. ARABVM inuentum eſt mala adeo cordi cõgue re, quod certe vix credo, maxime vbi hoc modo parentur, quo hic vir iubet. quid enim habent cordi congruens præter odorem? quem certe deponunt cum à cortice ſeparantur, & multum coquuntur.

SYLV. SACCHARO etiam condimus hodie ceraſa, corna, vuam oxyacanthæ, vuam ribes noſtratis, & ex his, vt ex cydonijs, & fructibus alijs gelatinam, vt vocant, coquimus, ex ribes vero omnium gratiſſimam ſanis, & febricitantibus.

COST. ADDVCI *non poteſt Manard. vt credat poma cordi conferre. At quum eadem aſtipulante experientia melancholicis affectibus proſint, ſuadere hoc poterat non temere inter cardiaca medicamenta reponi. Sed præter odorem, (ait Manard.) nihil ineſſe ipſis, quod cordi conferat: abiecto autem cortice hunc auferri. Nobis vero etiam ſapor æſtimandus plurimum videtur, qui ſupereſt, cuius præſertim gratia agunt. temperata enim quum ſint quæ dulcia, ad humorum temperiem facere veriſimile eſt. quare cor adiuuatur.*

MESVE.

CONDITVM ex perſicis ventriculi ardorem mitigando ipſum roborat, ſitim extinguit, tetrum oris halitum, emendat. Accipit perſicorum, propemodum maturorum intus, & foris purgatorum, & ſucci perſicorum aliorum ana libras iij. ſacchari albi libras duas, tere perſica in medullæ conſiſtentiam. coque cum ſyrupo, vt in condito ex cydonijs diximus. Vbi coctum erit, pulueriza ſuper ipſam ligni aloes, ſantali flaui ana drachmas duas, cinnamomi, cubebæ, macis, ana drach. iiij. moſchi ſcrupulum dimidium. Et cum fit ſine aromatibus, ſalubre eſt, ac expertum.

NESCIO quomodo ſitim extinguat, ſi tot aromata apponantur. MAN.

VT ſitim extinguat, & aliter refrigeret, humectet, tollenda ſunt aromata. SYLV.

PARANTVR *Genuæ pulchro artificio ſolidę offæ ex perſicis, & ſaccharo, vt etiam ex cotoneis, perſicatam vocant, ſtomacho, & ventri vtiles. ſed maioris vſus electarium, quod hic Meſue docet, ob aromata quæ tamen, vbi ſitis gratia paratur, omittenda ſunt, id quod ipſe Meſues innuit, quum ait, quandoque confici ſine ſpeciebus.* COST.

MESVE.

ELECTARIVM Regium, cerebrum, cor, thoracem, ventriculum roborat. Accipit ſtrobylorum excorticatorum vncias octo, amygdalarum ſimiliter purgatarum vncias ſex, ſacchari libras quatuor, aquæ roſatæ libram vnam, & dimidiam, olei amygdalarum dulcium recentis, & roſati, ana vncias tres, cinnamomi drachmas octo, & ſemiſſem, caryophyllorum, & ſantali citreorum ana drachm. iij. & ligni aloes drach. iiij. ambræ drachm. i. moſchi ſcrupulum dimidium.

EGO vtroque horum vſus plerunque ſum, ſed à primo amoui oleum, ne vomitum moueret, & à ſecundo ſandalos, qui multis non placent, quandoque addens cucurbitæ, & peponum ſemina, aromata etiã prout mihi viſum, moderans. MAN.

AB hoc tolle oleum, ne ſit vomitorium ſi vti libet. SYLV.

OLEI roſati amygdalæ recentis, & dulcis ana vnc. iij. *Perperam additur ana; cætera rectè habent,* COST.

bent, & in codicibus æque omnibus leguntur. Docet autem Mes. dist. 12. quo pacto ex amygdalis dulcibus rosaceum oleum paretur; atque id hoc loco esset vsurpandum. sed elegantissime conficitur in hunc vsum hac ratione. Purgantur amygdalæ, & cũ recentibus rosis minutim sectæ amygdalæ, & in patella calefactæ sacculo includuntur, ac prælo subijciuntur, emanat oleum mire odorũ, & dulce: id hoc loco maxime opportunum puto, quamquam, neque semper ad manus sint recentes rosæ, neq; ex amygdalis dulcibus oleum seruari diutius potest, quin rancidum euadat. Sunt qui oleum in hoc electario prætermittant ob periculum nauseæ. Nos vero cum tot aromatibus, oleum quale diximus, & quale etiam Mes. conficit, ventriculo amicum, & minime vomitorium putamus. Non ignoramus tamen eo iniecto oleo, fore, vt dum id prompte ac celeriter rancidum euadit, electarium quoque ipsum ingratum cito fiat. Quare eos laudo, qui oleum tunc solum addunt, quum vti electario est opus. sed neque eos damnarem, qui sandalos excipiunt, vt plurimum ingratos: nisi maior sanitatis habenda esset ratio quam palati.

MESVE.

ELECTARIVM Regium alterum, idem pollet, nam ipsum complent strobylorum excorticatorum vnciæ sex, amygdalarum dulcium etiam delibratarum vnc. iiij. aquæ rosarum lib. j. & dimidia. rosarum rubrarum vnc. j. & dimidia, santalorum citreorum drachmæ tres, & dimidia, sacchari libræ quatuor. ambræ drach. vna, moschi scrup. semiss.

SYLV. VSVI esse potest sublatis santalis, ferè ingratis aromatibus etiam diminutis, & in eorum locum semine cucurbitę, & melonum addito, vel alio, pro varijs scopis.

MESVE.

CONDITVM ex fructibus appetentiam excitat, & bilem flauam ex ventriculo deturbat, eiusque intemperiem calidam corrigit. Accipit carnis cydoniorum, & pirorum austerorũ, & malorum acidorum ana lib. j. coque ex aceto forti, in quo rhus vigintiquatuor horis maceratus fuerit, deinde addita lib. j. omphacij ex acinis cum seminibus multum, diuq; tritis expressi, & carnis sorborum immaturorum vnc. v. omnia cum sacchari libr. iiij. coquuntur ad mellis crassitudinem, tunc adduntur succi † baccarum oxyacanthæ † vnc. ij. spodij, seminis oxalidis ana † vnc. j. percoctum conde vase vitreo. Datur à drachm. duabus ad drachm. tres cum aqua frigida, & succo citri, aut succo ribes, aut alio eiusdem naturæ.

† berberis. † al. legunt drach. 9. vulg. ana drach. j.

MAN. EFFICAX est. neque insuaue, si bene præparetur. SVMACH.) Græci Rhun Syriacum vocant. PYRORVM ponticorum.) Ideſt, saporis astringentis & acerbi.

EFFICAX est ac iucundum: dari autem potest. ab vnc. j. ad sescunciam, cum nullius in eo simplicis vires sint formidandæ. SYLV.

STRENVE astringit, & refrigerat, vt propterea Mes. non temere dosim trium drachmarum præscribat. Non ergo Syluij consilium satis tutum puto exhibentis sescunciam, præsertim cum citri, aut ribes succo, vt Mes. iubet. præstat enim interdum idem repetere cum securitate, quam audacius semel sumere, & periclitari. COST.

MESVE.

LECTARIVM de oxalide Galeno adscriptum ad intemperaturam calidam totius, ut in febre æstuosa, vel solius ventriculi, aut hepatis, syncopem, cordis palpitationem, ebrietatem. Recipit xyloaloes, cubebæ, ana † vnciam dimidiam, rosarum rubrarum, coralli rubri, margaritarum albarum, santali citrei, † auellanæ Indicæ, ana drachm. duas, baccarum oxyacanthæ, seminis citreoli, seminis cucurbitæ, seminis cucumeris, ana vnc. semiss. † seminis oxalidis, seminis portulacæ, & bugloſſi, ana drachmas tres, & semissem, spodij electi, gummi Arabici, tragacanthi, ana drachm. iij. boli Armeni drachm. i. & semissem, caphuræ drachm. i. excipe succo citri, aut omphacij coctione inspissato. datur à drach. ij. ad vnciam dimidiam cum aqua frigida. *Confect. de acetosa.* † drach. iiij. † Fausel. † Sem acetosæ drach. ij.

Confectio alia G. & est confectio de acetosis faciens ad tremorem cordis, & stomachi caliditatẽ, & æstuationem, & ad feruorem stomachi, & sitim, & fumosam eructuationem, & oris ardorem, & hepar inflammatum, & febrem, & syncopim, & ebrietatem. *Vulg. versio sic habet.*

FAVFEL secundum Serap. est auellana *indica*, arbor cuius emittit cannulas, *in* quibus est faufel sicut dactylus, & arbor ista non est in terris Arabum, postea dicit auctoritate Isaac benaram. quod defertur ex fiz, & est frigida, & fortiter styptica, & fortificat membra, & virtus eius est sicut virtus sandalorum rubeorum, quæ quando non reperitur, ponitur loco eius ex sand. rub. & medietas ponderis eius ex coriandro recenti. CHRI.

H NON esse Galeni. Camphora, & Sandali ostendũt. FAVFEL.) Fructus quidam astringens, antiquis incognitus, nunc auellanam Indam vocant. Bolo armeno caremus, falsum aporhecarij passim habent. Capit aliud ferri ex orientali plaga, quod nec ipsum esse verum Armenicum puto. MAN. *Faufel.*

GALENO id male tribui indicant santala, & caphura, & auellana Indica, cubebæ, spodium Arabum, ideſt ebur vstum (nam Græcorum spodium, ideſt cinerula, metallicum est excrementum pompholygi congener in corpus non recipiendum) margaritæ nusquam quod sciam, Galeno appellatæ, vel vsurpatæ. SYLV.

GABRIELIS *est nõ Galeni. Appelles autem de acetosa, ideſt ovalide, vt Syluius, aut de acetosis vt alij, nihil refert. Illud autem magis quid sit faufel, ac quid* COST.

quid eius loco sumi debeat. Aiunt Arabes saufel Indam esse auellanam. & fructum nos alias habuimus, cum moscatis nucibus repertum, qui foris nostratis auel lanæ duriori cortice obtectæ faciem haberet, intus vero nucleum amygdalæ. sed raro id ad nos venit. neque an saufel sit constat. Huic loco quid vsurpandum sit, hæremus. atque vt alij iudicent, relinquimus. Meminit de saufel Auic. 2. Can.

MESVE.

CONDITVM ex prunis ventriculi ardorem, & inde natam sitim extinguit, febres mitigat, aluum soluit. Accipit carnium, prunorum nigrorum, oblongorum, † mediorum, subdulcium, elixatorum in aqua, cui portulaca incocta fuit, lib. ij. sacchari albi lib. j. aquæ violarum lib. ij. coq; igni lento ad crassitudinem, reconde vitreo vase. Da ab aureis quatuor ad sex aureos.

† cortium.

MAN. NON displicet, modo stomachus non sit valde debilis. MVZORVM,) ideſt, quæ dulcacida sunt.

COST. QVVM *hic varient miro modo codices, non est improbanda vulgata lectio, quæ habet, saccari libram vnam, aquæ violarum libras duas. quanquam enim saccari mensura comparata prunorum mensuræ parcior videtur; corpulentia tamen prunorum plurimum facit ad electarij consistentiam. Sed erit nihilominus ori, & ventriculo gratius si libras duas saccari assumas. Aquæ autem violarum nomine infusum intelligendum putamus, quod & alij. est enim electarium hoc, vt ait Mes. subductorium.*

MESVE.

CONDITVM ex sorbis ventriculum roborat, immodicam purgationem sistit. Accipit carnis sorborum propemodum maturorum coctorum in aqua, cui rosæ prius incoctæ fuerint, & † cortices granatorum, lib. iiij. mellis, aut sacchari lib. ij. & dimidiam, coque ad crassitudinem, & reconde vase. Da vnc. j.

† cortium.

CHRI. HOC sæpe vtebatur Thomas de Garbo in fluxibus ventris superfluis, ante cibum assumpto eo in quantitate castaneę crassæ. preparatur tamen cum zuccharo, & non cum melle in forma electarij loco diacitonite sine aromatibus, & efficatius operabitur quam ipsum. Sorbę autem sunt frigidę complexionis & siccæ in primo gradu, quando non sunt maturę. Et sic est finis primę summę de electarijs delectabilibus.

MAN. VEHEMENTER adstringunt, & ad eum vsum communiter paratur, id facturum vehementius, si pro sorbis mespila accipiemus.

SYLV. FLVOREM alui immodicum sistit ante epulas sumptũ, præsertim cum saccharo condium, in quo malicorij vnc. ij. aut tres, rosarum vnc. iiij. aquæ prius incoctæ fuerint. Ex mespilis vtrisque, & similibus fructibus idem fieri potest.

SVMENDAE *sunt decocti ex rosis, & malicorio lib. iiij. atq; adeo legendum cortices granatorum, non corticum, longe diuerso sensu. Rosæ autem sint siccæ. recentes enim exoluunt. & opus Mesue intentioni contrarium moliuntur.* COST.

SECVNDA PARS
PRIMÆ DISTINCTIONIS
De antidotis amaris magnis.

THERIACA diatessaron. ideſt ex quatuor, ad affectos frigidos, tum cerebri, vt epilepsiam, paralysin, spasmum cynicum ideſt oris torturam; tum vẽtriculi, vt inflationem, & ab eo dolorem, tardam coctionem; tum denique hepatis, vt hydropem, cachexiam, obstructionem; præterea morsui scorpionum, & potioni veneni confert. Recipit autem gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum portionem æqualem. trita curiosa omnia melle despumato excipiuntur. Datur ab aureo dimidio ad aureum vnum.

HAEC est secunda pars principalis primæ summæ, in qua auctor determinat de antidotis. i. de medicinis compositis, seu conuenientibus diuersis ægritudinibus, his tamen reductis ad formam electarij, vel solidæ confectionis. Et primo incipit à famoso electario, quod dicitur Theriaca. reperiuntur enim theriacæ duę famosæ descriptiones, & alię quãplures, non sic famosæ. Prima est, quæ dicitur fuisse Galeni, quam ponit Nicolaus in suo antidotario, & Auic. 5. can. tract. primo. & denominatur ab eis, quia ipsi fuerunt inuentores illarum descriptionum. commendatur, & præparatur, & sic plus generaliter habetur in vsu theriaca Andromachi, quam theriaca Gal. licet in simplicibus componentibus eas parua sit differentia. Ponit autem Auic. loco iam dicto laudes, operationes, proprietates, & virtutes: per longa verba dictæ theriacæ Andromachi, verificando particulariter simplicia ipsam componẽtia, ad quem locum recurrendum est pro eius notitia. Dicitur autem theriaca sublimior medicinarum propter eius excellentiam. dicitur etiam theriaca à thero serpente propter trochiscos theri, qui ingrediuntur compositionem eius. ponuntur autem dicti trochisci in quinto can. Auicen. & habet insuper theriaca prædicta diuersas operationes efficere, secundum diuersitatem suę ætatis. seu suæ confectionis, & constructionis. Declarat autem Auicen. loco iam dicto, quod theriaca habet diuersas ætates, sicut & quæcunque composita, & sic diuersimode operantur secundum diuersitatem illarum ætatum, habet enim primo infantiam, secundo pubertatem, tertio adolescentiam, quarto senectutem, & vltimo decrepitã. In infantia autem quę est ætas eius, incipiendo à die suę constructionis, & nouę compositionis perdurans

Duæ theriacæ desc. famosæ.

Theriacæ ætates.

vsque ad annos tres, est ista stupefactiua mortificatiua caliditatis innatæ, & quanto plus appropinquat suo principio, tãto plus habet suas operationes efficere, in ætate autẽ pubertatis iam incipit habere virtutes principaliter contra venena calida, & frigida, & contra morsus animalium venenosorum, & contra quamplures alias dispositiones, & ægritudines, de quibus Auic. loco iam dicto, & alij auctores de ipsa loquentes asserunt, & affirmant. & talis ætas pubertatis est à tertio anno vsq; ad nonum, vel decimũ, vel (secundum quod ab antiquis describitur) à quinto anno vsque ad quintumdecimum. In ætate autem senectutis, completas habet, ac perfectas operationes suas. & tunc est in potissimo suo esse cum mirabilibus suis operationibus. de quibus Auic. mentionem facit loco superius allegato. & talis ætas est à vigesimo anno vsque ad trigesimum. Post sequitur mors ipsa, quę ætas decrepitas, quę est, si rationabiliter potest nuncupari, in qua est ablatio cuiuslibet operationis ipsius. Et licet Auic. in can. prędicto loco, & cap. allegato longiores ponat ætates theriacæ prædictę, quia plura aromata ponebantur in ea, quam Archigenis temporibus fiebat, nunc tamen dictæ ætates sunt ei magis conuenientes, & congruæ, & modernis medicis practicantibus magis conformes, & vsuales. Et hic nota, quod si quis diligenter aspiciat mentem Auic. Gal. & aliorum omnium antiquorum auctorum. theriaca Andromachi, ac etiam theriaca Gal. & quælibet alia theriaca composita efficaciores, & potentiores habebat operationes ipsorum temporibus, & etiam Archigenis quam habeat modo. vel aliqua ex prædictis habeat temporibus nostris. Et hoc idem euenit electarijs omnibus propter defectum quantitatis aromatum in constructione ipsorum, & electariorum. Nam ad lib. mellis ipsorum temporibus in theriaca, & sic in quolibet alio electario poni faciebant drach. iij. aromatum, Nunc autem ne assumentes ipsam abhorreant, solum poni facimus drachmas duas aromatum. & vt minus expendant. & ideo non est tantæ efficaciæ, nec laudes suæ ex ipsa sequuntur, vt eorum temporibus sequebantur. Operatur autem theriaca cum est fermentata perfecte post annum quintum suæ constructionis, quia ante dictum tempus vsus eius non est nisi ad somnum prouocandum cum complexione sua calida, & sicca, quæ vltra secundum gradum modicum accendit, quæ resultat ex simplicium commixtione componentium eam. vincit tamen siccitas caliditatem ipsius. Operatur etiam à forma specifica, aut à proprietate suæ specificæ formæ insequentis mixtionem simplicium componentium eam, & cuilibet de per se, qua complexione calor naturalis vigoratur, & spiritus. Vnde prædicta theriaca generaliter omnibus passionibus nostris, immo quibuscunq; dispositionibus nostris in corporibus, in quibus non est superfluus excessus caliditatis est vtilis, & conueniens, licet plus frigidis quam calidis temporibus. quantitate conuenienter exhibeatur, & maxime in declinatione ægritudinum materialium, & post ipsarum digestionem, vt in fine feb. phlegmaticæ regulariter exhibetur, vacuo tamen stomacho a superfluitatibus, & à cibo, & corpore mundificato diligenter. Sic etiam post eius assumptionem non est cibus, vel potus, vel aliquid aliud assumendum, nisi transactis ad minus quinque horis; & illis elapsis,

Electaria pestilentia extitisse tempore Galeni, quam nunc.

E potest tamen conuenienter exhiberi theriaca, & similia cum aliquo paruo potu, vt vino, vel aqua stechados, vel maioranæ in passionibus frigidis capitis, vt virtus eo citius euaporet ad caput. & sic etiam cum aliquibus liquoribus frigidis temperatis, vt cum aqua buglossæ seu melissæ in passionibus cordis venenosis. sed tutius est sine aliquo potu ipsam assumere. Vltimo pro laudibus, & operationibus eius, & modo, & tempore recurrendum est ad Auicen. loco superius allegato, quo diffuse tractat omnia superius allegata prædicta, & maxime circa theriacam Andromachi, quæ omnia intelligenda sunt esse de Theriaca Galen. insuper notandum, quod theriaca non solum est ægritudinum curatiua, sed etiam est sanitatis præseruatiua, & etiam illius conseruatiua, & dosis eius communiter in prouectis ætate erat F quantitas lupini, quæ erat pondus drachm. j. Et hæc erat, & esset quando theriaca esset constructa cum lib. mellis vnc. iij. aromatum. sed hodiernis temporibus dosis eius est drachm. j. vsque ad drachm. i. s. propter defectum, & diminutionem aromatum ingredientium compositionem ipsius, vt superius dictum est.

Theriaca dosis.

THERIACA dicitur, quia ad morsus valet ferarum. διὰ τεσσάρων, quia ex quatuor, ꝑter mel cõponitur. Antiqua est, & valde vtilis. Mulo medici addũt ebur, & vocant διὰ πέντε, sublimeq; esse dicunt ad præseruanda, curandaq; iumenta, vt videre potes apud Absyrtum, & Vegetium. MYRRHAM) Hoc tempore apud nos reperire bonam, est difficile. Cum melle,) MEL sit quadruplum specierum in hac, sicut in alijs similibus. MAN.

G THERIACA dicitur, quia valet ad morsus ferarum. addito ebore diapeate faciunt Absyrtus, & Vegetius mulo medici, iumentis seruandis saluberrimum. a circumforaneis pro magna theriaca passim venditur. SYLV.

CONFICE cum melle. *Quod Manad. quadruplum mellis ad specierum pondus addendum ait, ex vulgata, & communi consuetudine emanat: quæ in huius generis electariis admitti potest: in purgatorijs secus. aliunde enim mellis desumenda mensura est, vt nos supra admonuimus.* COST.

MESVE.

H TRYPHERA antidotus Saracenica magna coctionem ventriculi, & hepatis suo calore iuuat, ob id flatus dissipat, humores in vẽtriculo, & alijs viscerib. putres absumit, oris & corporis reliqui odorem, & colorem cõmendat, lassitudinem tollit, sanitatem præsentem tuetur, & morbõrum generationem prohibet, venerem auget, hæmorrhoidas sanat. Recipit autem myrobalanorum cepularum, Indarum, embl. bellericarum, citrearum ana drach. v. cinnamomi, triũ piperum, † eryngij, folij spicæ nardi, cardamomi vtriusque, casiæ, † lepidij, cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorum, behen vtriusque, zingiberis, ana drach. ij. nucis moschatæ, macis, sesãmi excorticati ana drachm. iij. amygdalarum ambarum ana drachm. v. ligni aloes, masticheś, rhabar-

† *Secacul.* † *Staragt Ind.*

rhabarbari, seminis fœniculi, ana drach.ij. ozimi, menthæ siccæ, origani Persici ana drach.j.& semissem. Myrobalani frigentur cum butyro recenti, cæterę species cum oleo amygdalino. mel le excipiuntur omnia. datur a sesquidrachma ad
† vulg. vn. drac.iij. addunt aliqui turbith drach. v. † mosch. drach.j. partem quartam, seu grana quindecim.

CHRI. TRYPHERA Græce est dicta delicata Latine Sarracenica, quia à Sarracenis inuenta. Nicolaus in proprio antid. vnam aliam habet descrip. differentem multum ab ista, quæ in Gallia magis in vsu habetur quam ista Mesue. Setaragi quid sit vide apud Serapionem proprio cap. vbi dicit auctoritate Galen. quod virtus eius,& sapor,& odor sunt similia virtuti sapori,& odori nasturcij, nisi qa est minus de siccatiuum, & sic loco setaragi Indi, possumus ponere semen nasturcij.

MANA. TRYPHERA quasi delitiosa vel voluptaria.) SETARAGI Indi.) Est Lepidium dicit Auicenna, quod Indum est. frustra parua subtiliaque ligni.

SYLV. TRYPHERA Sarracenica Nicolai Gallis est vsitatior Tryphera autem idest delicatæ, dictæ videntur per antiphrasim: sunt enim ob amaritudinē ingratæ. Arabum inuentum esse ostendunt myrabolani,& alia quædam: alij hominem iuuenem reddentes interpretantur. Annos duos seruant. possunt cum sacchari libra vna in vnciam solidum fieri electarium.

COST. TRYPHERAE *vox Scribonio largo medicamenti est nomen causticam vim habentis. Arabibus autem videtur significare. Exposcit autem hic seitaragi,*
Cap.130. *quæ vox Auic. lepidium quoq; significat. Sed seitaragi tamen quod est lepidum, non est Indum. Indum autem idem Auic. esse ait ligni frusta parua, & tenuia, ac cortices instar caryophylli. Quare non assentiendum Manardo videtur seitaragi Indi nomine lepidium hic vsurpanti. Quid vero seitaragi Indum sit, ex Auic. descriptione non habemus, sed si Bellunensem quis spectet qui in 5. Can. Auic. vbi interpres verterat casiæ seu Indę casiæ, sytragi ipse est interpretatus; seitargi casiæ odoratę speciem esse forte iudicabit. Sed vere neque eadem est vox seitaragi ac sytragi: neque quod Bellunensis Arabicam vocem restituerit, probat id esse casiam Indam: quin antiquum interpretem casiam perperam posuisse potius significat, neque enim immutanda erat lectio si sytragi cassia erat Inda. Adde quod vbi de casia Auic. de hoc seitaragi planè nihil. Quidquid tamen sit, quod ad hunc locum pertinet, si aut seitaragi omittas, aut pro eo nucem moschatam aut quid tale reponas, arbitror non fore piaculum, neq; enim purgatoria hæc sunt de quibus adeo sit verendum. Sanè meminit hic de origano Persico. Eius loco quia Persicum non habemus, Creticum licebit sumas.*

MESVE.

TRYPHERA antid. moschata eadem promittit, quæ prior, sed imbecillius, recipit vero myrabolanorum cepularum nigrarum, embl. bell. piperis nigri, & longi, zingiberis, casiæ, spicæ nardi.
† Vulg. addit cyperi. † bauciæ. † ana drach.v. seminis anethi, seminis porri; ana drach.ij. seminis † dauci, rosarum rubrarum, cinamomi, nucis moschatæ, caryophyllorū, ana drach.j.& dimidiam, macis, cardamomi maioris, galangæ, ligni aloes, moschi, ana drach. seminis, nasturtij drach. x. excipitur melle despumato, datur à drach. ij. ad drac. iiij. adduntur interdum scoriæ ferri nutritæ † drach.ij. vnc.ij.

Tryphera muschata quam fecit Alcāzi, experta mirabiliter ad mollificationes,& ventositates stomachi,& viscerum, hæmorroidarum, & ad corruptionem complexionis, & fœditatem coloris cutis,& addit in coitu. ANT. Sic legit.

BAVCIA.) Est pastinaca domestica. MANA.

SEM. Bauciæ. *Bauciæ nomen tam sylvestri quàm domesticæ pastinacæ ascribit Serap. efficacior autem est in oĩbus sylvestris quam domestica Dioscoridi: quo fit vt hic, contra quam Manard. sylvestris potius vsurpanda sit quàm domestica.* COST.

Scoriæ ferri. *Antiqui codices legunt vncias ij. neq; longe est ab huius authoris instituto qui in sequenti triphera tantundem scoriæ addi iubet, quantum pendent cætera. Errant, qui scoriæ ferri loco eiusdem squamam sumunt, quæ malleo decutitur, est enim scoria id inutile recrementum: spongiosum, globosum, quod ferrarij fabri abijciunt: squama vero excremẽtum vtile est, quod in fusorias fornaces iniectum liquescit, & vtile redit ferrum. Porro scoria ad leuorem trita, & aceto macerata vsus est Gal. 9. simpl. ad externos affectus. sed quod is vel vllus Græcorum intra corpus assumendam dederit, nondum obseruaui. Frequenti tamen experimento Arabum, ac posteriorum deprehensum est saluberrimum esse medicamẽtum, & magni vsus in internis viscerum ac præsertim lienis obstructionibus. Eius parandæ hic est modus, vt tritam in fontana aqua diutius abluas, & quæ emergent sordes effusa aqua abijcias, & alia rursum iniecta aqua tantisper insistas dum sordium nihil amplius emergat. tum accerrimo aceto infundenda, ac vt aiunt, nutrienda dies circiter quinque, vt in Tryphera minori Phœnonis Mesues docet. & in leuorem redacta exiccanda, & reponenda. Hac vero etiam ratione squamma, & scobes, & ferri, & æris vbi opus fuerit, sunt paranda.*

MESVE.

TRYPHERA antid. Gal. eadem omnino promittit. Recipit omnium myrobalanorum ana drac.x. zingib.& mastichis, cinnamomi, caryophyllorū, ana drac. vij. galangæ, spicæ nardi, asari, croci, semi. fœniculi, anisi, apij, ammeos ana † vnc.s. costi, pi † drach.iiij. peris nigri,& longi, casiæ, ana drac.iij. nucis moschatæ, cardamomi vtriusq;, macis calami aromatici, ligni aloes, ana drac.ij. † behen albi,& ru- † alij sulfulfumen. bri, † rad. piperis, cyperi, ana drach. iij. & semiss. alij santali. ambræ drac.j. moschi † scrup.i. frigentur myro- † drachā. partes duæ. balani cum oleo amygdalarum dulcium, melle despumato omnia excipiuntur. Scoria ferri in aceto nutrita aliquando additur à Gal. ad mensuram omnium, vel dimidij. Datur à drach:j. ad.ij.

Tryphera Galen. confortans stomachum, & calefacit ipsum. Et confert ad ventositates, & ANT. hæ habet.

hæmorroidas,& humorem crudum, & adiuuat desiderium coitus. Et clarificat colorem,& calefacit renes,& confert ad ventositates matricis,& fluxum,qui per hæmorrhoidas.

MANA. NON credo esse Galeni, cum neque behen, neque ambram, neque moschum agnouisse videatur. ALSVLFVMEN.) Difficile est de his barbaris diuinare dictionibus,potes tamen sumere ocimum. Interpres Auicennę exponit radicem piperis. Quidam textus non habent hanc dictionem.

SYLV. NON esse Galeni,indicant simplicia Galeno indicta,& incognita,myrobalani,ambra,moschus, galanga, caryophylla,nux moschata,macis.

COST. TRYPHERA G. *Esse puto Gabrielis. Obscura autem hic est vox alsulfumen. Eius loco Manar. ocimum admittit. cæteri piper nigrum, atque id forte non inepte,significat enim ea vox Arabibus, radicem aut lignum piperis: quæ tamen quia à nobis ignoratur, sumi eius loco piper potest.*

MESVE.

TRYPHERA antid.minor Phenõnis. ventriculum,hepar, renes,vesicam roborat,ob id fluorem alui,hæmorroidum,mensium immodicũ cohibet. sanguinis corruptionem,& cruditates, & in ventriculo putredines humorum emendat,colorem bonum reddit, ac formæ corrumpi cœptæ vitium redimit. Accipit autem G myrobalanorum cep. Ind. belleric. embl. nucis moschatæ,ana drach.v. nasturcij, asari, origani persici,piperis,thuris,ammeos,zingiberis,† fructus tamaricis, spicę nardi, schænuanthus cyperi, ana † vnciam dimidiam, scoriæ ferri diebus quinque in aceto nutritæ † drac. xx.myrobalani assentur in butyro vaccino, & cætera inuoluantur oleo amygdalarum dulcium, aromatizentur moschi drach. j. melle despumato excipiantur. Post sex menses datur à drachma vna ad drachm. iij.

MANA. CARMEZIT.) Est fructus Tamarisci: magnam vim habet *in* adstringendo,quæ hoc desiderant,& præcipue mulierum redundantes menses.

SYLV. EX his omnibus sola ferri scoria, & fructus tamaricis aperte adstringunt, spica nardi,& alia quædam imbecilliter. Eademq; multo plus calore suo,& essentiæ tenuitate menses ac hæmorrhoidas promouerint,quam adstrictione leui steterint: ob id in hos affectus duos,ea omnia tollerem,vel horum partem bonam, neque solum pondus minuerem. Ad affectus alios frigiditati succedentes, & menses, vt vocant, albos, esse possit salubris: non autem ad eos qui calorẽ sequuntur,nam putredo humorum,& formæ corruptio, qualis in elephantiacis, calorem ferè sequitur, rarus caloris imbecillitatem: licet hac mistione integra mirifice valere ad mensium corruptionem, & florem eorum,ac hæmorroidum immodicum vsum suorum affirmet autor Luminaris maioris. Scoria autem in aceto nutritur,dum eo diu maceratur,aliquoties mouendo, vt docemus in nutritione lib.2. pharmacopœiæ.

COST. QVVM *commendet hoc electarium Mes. ad alui, mensium, hæmorrhoidum fluorem,& ad sanguinis corruptionem, videntur tamen in hoc sola ferri sco-*

ria,tamaricis fructus,& spica aperte astringere, & alia quædam imbecilliter, atque eadem calore suo, & tenuitate substantiæ aptiora vt menses ac hæmorrhoidas promoueant quã leui astrictione sistant,sed & humorum, ac formæ corruptio qualis in elephanticis, calorem ferè sequitur, raro autem caloris imbecillitatem, quo fit vt bona horum medicamentorum pars, aut omnia sint tollenda. Hæc ferè Syluius. Sed tanti viri pace. myrabolani strenue astringunt qui huius medicamenti, & tripherarum omnium sunt basis. Sed & ex assatione astrictoria vis extollitur, acrimonia vero, & dissectoria, ac reseratrix facultas deprimitur, quod Mes. lib. Can. satis explicauit. præsertim vero aerem, & dissecantem illorum vim reprimit temporis diuturnitas, quo etiam obliteratur quicquid caloris assationis vi concipi in hoc poterat medicamento. Aptum ergo est ad sistendum aluum, menses, hæmorrhoidas. Sed F *& elephanticis conferre potest. quanquam enim putridorum humorum colluuies in ijs nonnaturalis caloris vim sequitur, ob innati tamen præsertim caloris augetur inopiam, non coquentis, digerentis, & superfluum humiditatum affluxum desiccantis. dum vero corroborant hæc astrictione sua intestina omnia, & principes gignendi sanguinis partes muniunt, ne affluentes alium de humores prauos prompte suscipiant, innatum etiam calorem adiuuant, & sanguinis probi generationem procurant. atq; adeo elephanticis quoq; conferre possunt. ne interea etiam id silentio pertranseam. corruptos humores hoc medicamento myrobalanorum vi deorsum interdum deturbari, id quod ad sanguinis probi generationem maxime facit.*

MESVE.

TRYPHERA alia minor ventriculum, & hepar firmat, lienteriæ confert, & hæmorrhoidibus malignis, & formæ corruptæ. Fit ex myrobal. cœpularum Indarum, belleric. embl. singularum portione pari: hæ butyro vaccino inuolutæ frigentur, melle emblicarum excipian tur,aromatizentur mosco. Addunt alij, cyperi, thuris,asari,seminis apij,& nasturij, ana † script. i.scoriæ ferri nutritæ partes tres. † *Sextã partẽ drach.s.*

EFFICACIOR videtur scoria ferri addita, quæ nutriri dicitur, quando in aceto mandet longo H tempore. MANA.

INVOLVANTVR in butyro vaccino,& frigen tur. *Non vna est myrobalanos assandi ratio. Alij, quod Seruitor, & Syluius, eos succo aliquo astringenti veluti cotoneorum maceratos, & linteo exiccato sartagine assante, vt ne vrantur. alij confractos butyro illitos frigunt eadem sartagine: atque posterior hic modus Mesuè præscripto magis respondere videtur, qui de macerationenihil. Arbitror tamen maceratos primum, postea exiccatos, dehinc illitos butyro, assari posse non præter authoris mentem quanquam de macerationenon meminit. ex hac enim primo, postea etiam ex frixione eorum astrictio magis augetur, atque adeo ad ea efficacius medicamentum redditur quæ author quærit.* COST.

ME-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0226-0 DFG

MESVE.

DIACVRCVMA magna ventriculi, hepatis, lienis, morbos frigidos, ob id diuturnos sanat: & quæ his succedunt symptomata, obstructiones, hydropen cachexiam, colorem corporis fœdum, humorum in ventriculo corruptelam, à flatibus crassis inflationem, dolorem quoque renum, & vesicę à causa frigida, vel obstructione mitigat, vrinamque prouocat. Recipit autem croci, asari, seminum petroselini, dauci, anisi, opij, ana † vnciam dimidiam, rhabarbari, † mei, spicæ nardi, ana drachm. vj. costi, myrrhæ, casiæ. schœnu anthus, carpobalsami, rubiæ, succi absinthij, succi eupatorij, olei balsami. ana drachm. ij. calami aromatici, cinnamomi, ana drachm. j. & semiss. scordij, scolopendrij, succi glycyrrhizæ, ana drachmas ij. & dimidiam tragacanthi drach. j. melle despumato excipitur. Datur à drachma vna ad drach. iij.

† drach. iiij. † Vulg. addit pinu.

CHRI. ISTVD est electarium magnum, & denominatur diacurcuma à quadam radice, quæ nominatur rubea tinctorum. Et à quibusdam dicitur quod curcuma est species chelidoniæ, sed hic sumitur pro rubea tinctorũ. valet principaliter ad omnes ægritudines frigidas antiquas, factas à materia frigida, & maxime hepatis, & splenis, cum quibus coniungitur debilitas virtutis digestiuæ, seu sanguificę cũ oppilatione ipsius, aperit enim oppilationes ipsius, & hepar calefacit, & virtutem digestiuam corroborat, colorem totius bonum efficit, & mortificatum bene viuificat. vnde eius principaliter operatio est in corporibus cacheticis, deest ad hydropisim præparatis, & sic in tali dispositione principaliter communiter vtimur. valet etiam in passionibus renum, & vesicæ frigidis, & etiam stomacho, & alijs in litera positis. Cachexia enim est dispositio prima ad hydropisim, in qua color corporis incipit dealbari, & aliqualiter citrinari, substantia corporis mollificari. Et dosis eius est à drach. j. vsque ad drach. iij. Et potest simul assumi cum modico vini subtilis, vel cum aquis aperitiuis cum modico vini subtilis, vel cum aquis aperitiuis calidis conuenientibus hepati, de quibus inferius mentionem faciemus. Et vsus eius potest esse continuis diebus pluribus, nisi in tempore magni feruoris, & in corporibus quamplurimis febrientibus, nisi cũ eo administretur electarium minus calidum, vel frigidum, vt cum diarhodõ abbatis, vel cum triasandalis. & assumendum esset cum aquis temperatis, vel frigidis, vt cum aquis radichij, seu lupulorum, vel endiuiæ, seu seminum communium, vel cum vino aqua limphato. Sumitur hic eupatorium. herba est nota, conferens multum malæ complexioni frigidæ hepatis, & oppilationi eius, secundum omnem modum administrationis, & maxime in aqua distillata. & sic habetur plus in vsu. & est calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo. sumitur & lingua ceruina. herba est nota, quæ multũ valet in passionibus frigidis ipsius splenis, & oppilationi, & duritiei eius: & est calidæ, & siccæ complexionis in secundo. Et nota, quod licet reubarbarum ingrediatur huiusmodi cõ-

Curcuma.

A positionem. non tamen efficitur solutiuum propter paruam eius quantitatem, quæ ingreditur, & leuem dosim, quæ assumitur ex toto composito.

MELIVS est hanc dimittere, quia non bene confi- MAN.
citur. si quis tamen conficere eam velit, videat vt habeat verum eupatorium: nam quod passim vtuntur, mendax est. Sed & verum meon. & scordium non agnoscunt, vt oleum balsami taceam. Scolopendrium est, quam vulgo citrach appellant.

Δι ἰρυθροδάνου Græcis potest vocari: nam curcuma est Arabicis, SYLVII.
ἰρυθροδάνου, id est rubea: alijs placet curcuma esse chelidonium à cuius colore flauo huic antidotos sit nomen, vel corrupte pro δι' ἀκράκου, quem capit largiorem.

EX croco nuncupari hoc electarium puto, corrupta voce, recte autem diacrocoma, sæpe enim ex eo, quod primo loco in medicamentis sumitur, ea Arabes denominarunt. Ita electarium de gemmis, alchermes, de xiloaloe, de citro, de galanga, diarhodon, caryophyllatum, nardinum, & alia multa, quamuis non omnia. Non venit hunc in locum curcuma, aliudque est curcuma ab erithrodano Mauritanis, contra quam nonnulli sentiant. Porro autem, vt de croco aliqua. Crocum tota ferè Italia colit. sed copiosissimum, & probatissimum mittit Aquila Vestinorum. Adulterari interdum audio salitæ bubulæ filamentis. sed adulterinum ab ijs, qui syncerum sæpe tractarunt solo intuitu deprehenditur. est enim adulteratum colore minus viuido, & maceratum aquam minus inficit. Numeratur inter cardiaca. vias scilicet spirituum calore, ac substantiæ suæ tenuitate laxat, & pertium corpus reddit. spiritus frigidos, & sopitos calfaciens excitat, turbulentosque, ac crassos depurat vi, quam insignem habet discussoria, & eosdem naturæ nostræ gratiores facit iucundo odore. atque astrictoria, quam mediocrem habet, facultate, solidas cordis partes corroborat. Copiosius tamen assumptum in interitum etiam perducit, arbitror ob nimiam spirituum dissipationem. Obseruatum etiam est, qui croci sacculo puluinaris, aut strati vice vsi sunt, oborto insigni capitis dolore cum incredibili grauitate, interüsse. nempe dum sui tenuitate in intimos cerebri anfractus penetrat, & calore vaporum copiam secum ducit, opplet adeo caput, vt occluso spirituum transitu suffocentur. Porro planta ex qua crocum, nulli non cognita est. sed & hæc duarum specierum: maior & minor. maior post autumni æquinoctium, minor vere ferè primo floret, vulgato illo, & flore, & folijs, & radice longe minor, eadem tamen in omnibus facie. hoc nos frequenter vidimus, & collegimus in monte S. Iuliani Pisis, & coluimus in hortulo nostro Laudæ plures annos. Sane meminit hic de eupatorio Mes. Manardus vero legitimum reperiri dubitat. Sed nunc Mesue eupatorium agnosci satis constat. estque id herba Iulia de qua lib. simpl. Meminit & de balsami oleo, quod licet vix apud summos reges reperiatur, nos ipsi tamen habemus munere Ioseph Parpallioni nobilis Nouariensis, & medici præstantissimi, ex Cayro, vbi multos egit annos, delatum. quum autem eius non est copia, pro eo expressum ex myrrha oleum satisfaciat. COST.

B

C

D

ME-

MESVE.

† hoc addit Vigl.

DIACVRCVMA minor idem pollet, † (sed imbecilius.) Recipit spicæ nardi, myrrhæ, casiæ, croci, schœnanthi, costi, cinnamomi ana, melle despumato excipiuntur.

ANT. habet. Diacurcuma minor valens ad ea sicut maior. Recipe spicæ, myrrhæ, casiæ, croci, floris schœnanthi, costi; cinnamomi, ana. confice cum melle despumato. & est bona, & experta.

MAN. MINOREM hanc quiuis parare potest: non multum enim errabit qui herbam Schæni pro flore receperit.

SYLVII. HÆc ab vsu recessit, & quæ maior, & minor, tam Auic. quinto can. quam Serapioni in antidot. scribitur.

COST. NON *desunt iunci odorati flores pro hoc parandomedicamento. sed, vt & Manard. sumi folia possunt etiam opportune.*

MESVE.

DIAMORVSIA præstat quæ diacurcuma: nam affectus ventriculi, hepatis, lienis, frigidos, proindeque chronicos sanat; hydropen, frigidam ventriculi intemperiem, ac inde natam crudorũ succorum copiam, & dolorem. Recipit autem croci, acori, ana drach.ij. myrrhæ, drach.iij. baccarum lauri, drach.ij. & s. dauci cinnamomi, casiæ, cymini carmeni, carpobalsami, schœnu anthus, semin. apij, anisi cardamomi, spicæ nardi, † marmacu † drachm.s. † ad dra.ij. menthæ siccæ, † marrubij † ammeos, ana drachm.j. costi, trium piperum, ana † drach.j. melle despumato excipitur. Datur à drachma vna ad † drach.iij.

CHRI. DIAMORVSIA raro in vsu habetur. hæc descriptio videtur concordare cum illis quas describunt Auic. in quinto can. & Serapio in proprio anti. & appellat apud istos istud electariũ hamorusia.

MAN. DAVCVS est trium specierum.) Eligẽdus est Creticus, cuius flores & semina alba. ACORI.) de hoc quid sentiam, infra notabo. MARMACVR.) idest Melysophyllon.

SYLVII. ELECTARIVM hamorusia dicitur Auicen. quinto can. & Serap. in Antidotario.

COST. *SI legitimum est balsamum, quod ego habeo, profecto cur vulgatum carpobalsamum, atque etiam xilobalsamum eodem, licet inferiori, odore saporeq; prædita legitima non sint censenda, non intelligimus. qui tamen secus senserit, pro carpobalsamo cubebas poterit vsurpare.*

MESVE.

DIALACCA magna ventriculum, & hepar roborat, hepatis obstructiones aperit, eius scirrhum dissoluit, & his nascentem cachexiã, & hydropen sanat, vrinas mouet, lapidemque renum, & vesicæ † drach.iij. frangit. Recipit laccæ lotæ, rhabarbari ana † dra-

E chm.ij. spicæ nardi, mastiches, schœnu anthus, costi. myrrhæ, croci, cinnam. bdellij, seminum apij, anisi, ammeos, fęniculi, succi absinthij, succi eupatorij, sabinæ, asari, aristolochiæ, gentianæ, hyssopi siccæ, amygdalarum amararum, rubiæ, † ana drach.j. & s. piperis nigri, zingiberis, ana drach.j. myrrham, & bdellium vino infunde, cętera tere, omnia melle despumato excipe. Dabis ab aur.j. ad aur.ij. † Vulg. addit casiæ. cinnamum schœnãthi.

DIALACCA maior, est efficax & experta, & quasi consimilis operationis cum diacurcuma maiori, sed magis, & plus appropriatur passionibus renum, & vesicæ, & lapides frangit per vias vrinæ educens. Et dicitur dialacca à quodam gummi quod vocatur lacca, quæ ingreditur eius compositionem. Et modus assumptionis eius, & tempus, est secundum regulam datam in electario de aromatibus secundum defer. Gal. Et dosis eius est sicut dictum est de diacurcuma. Est aut lacca, Gummi quod portatur de Arabia, & est calidum in primo, siccum in secundo, coloris citrini rubei, & cum ea tingitur sericum quantum ad colorem cremusi. Abluitur autem secundum quod hic conuenit cum decoctione schęnanthi, & aristolochiæ, per quam ablutionem acquirit subtilitatem, & apertionem maiorem. Sauina. Arbor est nota, calida, & sicca versus tertium gradum, & est multæ apertionis, & prouocationis. Bdellium gummi est arboris in terra arabum, & est calidum, & siccum in primo cum virtute mollificatiua, & resolutiua, & est bdellium Syriacum. idest de Syria, & est Iudaicum, & melius. CHRI. Dialacca vnde. Gummi. Lacca ablutio qualis. Sauina. Bdellij.

F

G HAc tutius vtimur, quã Diacurcuma: omnia, quæ in ea ponuntur, nota sunt, solum attendendum, vt lacca sit quod dicunt Græci κάγκαμον, quia arte alia paratur, qua passim infectores vtuntur. MAN.

Διακαγκαμόν Græcis diceretur: id gummi sæpe adulteratur, eoque infectores passim vtuntur, sericum colore Kermesino tincturi. Hæc tutior est, quam diacurcuma. Laudata autem hic lacca decocto schœni anthus, & aristolochiæ, vt essentiæ tenuitate assumpta valentius aperiat. calida primo gradu, sicca secundo. Cymas, seu summitates schœni sustuli, quod hæ cum floribus sumantur, quibus sunt inferiores. SYLVII.

VVLGATAM *Laccam, gummi, scilicet illud rufum, pellucidum, mirrhæ aspectu simile, fusculos quosdam ligneos inuoluens, verum esse cancamum Græcorum, fatebitur qui Matthioli commentaria in Dioscor. legerit. Esse vero eam laccam quoque Arabum, de qua* H *scilicet. Auicen. & Serap. ex Isaac sententia, pro certo habeo. Quanquam enim (quod quis obiciat) nunc eius vsus ad inficiendum est nullus; erat tamen superioribus annis, sicuti ex fide dignis, & expertis artificibus intelleximus, multus, & frequens. immo color qui ex lacca, pertinacius inhæret, quàm qui ex cocco, vel chermes, quamuis minus sit floridus. Omissa est nostra ætate ob chermes copiam, cuius paucos ante annos erat inopia. Ex illius reliquijs vbi serica opera infecerant, parabantur pastilli nullius infectoribus vsus, sed à pictoribus expetiti, sicuti innuit Serapion. quod nunc quoque fit vbi infecta sunt serica ex chermes. ex reliquijs enim ipsius eodem exemplo pastillos parant in picturę vsum. Ergo qui laccam illam nullius esse aiunt ad inficiendum vsus, falli puto. Quanquam vero infecturam ex lacca,* COST.

charmes

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0228-2
DFG

charmes vocari Serap. affirmat, hoc tamen non per- A
suadeat Arabum laccam chermes fuisse. vocabatur enim chermes etiam tinctorium coccum, quod granam vocant: neque chermes nostrum, de quo supra, lignorũ circumuoluitur surculis, vt lacca Arabum: sed, vt diceebamus, ad pimpinellæ radices. neque etiam aspectu est rubrum, vt lacca Serapionis, sed purpureum. Ex his ergo constare puto pro lacca in Arabum medicamẽtis, vulgatam laccam naturalem, verum scilicet cancamũ Græcorum, esse vsurpandum, non autem chermes nostrum, quod non norunt Græci, aut Arabes: neque vulgarem sanguinis draconem, quo infectores nõ vtuntur, ac ne norunt quidem. Vtrum autem in medicinæ vsum sumendi surculi, an gummi, quia Arabes interdum ligna laccæ, seu laccam lignorum exposcunt, sunt qui non mediocriter ambigant. Sed solum gummi accipiendũ B *abiectis surculis docemur ex Serapione. is enim explicans quo pacto abluenda sit lacca, vbi contusi surculi sunt (vna scilicet cum gummi) superiecta calida aqua ex aristolochia, & inuco odorato, agitari iubet pistillo, & quod postea resederit abiecta aqua siccandum: ac si pellucidum fuerit reponendum vitreo vase, sin minus, repetendam purgationem, vt pelluceat. Ex his, quum surculi non subsideant, sed emergãt, solum autem gummi subsideat, vt illos quoque cum aqua abijciæs, puto oportere. Non ergo vt eos sumas, iubent Mauritani, quando laccam lignorum petunt, sed vt probatissimam deligas admonent. duplex enim affertur lacca, crassior quædam lignosis surculis nõ aduoluta, sordida, & opaca: alia quæ surculosa est, longe lucidior, purior, & omnino præstantior. hanc ergo docent, vt deligas abiecta crassa, & sordida. Porro ex qua nam arbore lacca* C *proueniat, & quid sit, quum Serapion ex Rasis sententia rorem ferè esse asserat collectum in mespilo, recentiores tamen qui Indiarum lustrauere orbem, lachrimã esse aiunt (quod verisimile est) arboris inglandi nostræ similis. Audio tamen visum esse Venetijs ramulum, cui vtraque hæc inerant, & lacca & caryophylli, quasi ex eadem arbore vtrumque proueniat.*

MESVE.

DIALACCA minor, eadem potest, (sed inefficacius.) Fit ex laccæ lotæ, croci, costi, schœnu anthus, rubiæ, aristolochiæ longæ, glycyrrhizæ, piperis, ana drach. vna, & dimidia, rhabarbari drachmis tribus, myrrhę, bdellij, ana drachma vna, D mistis vt in priore.

MAN. HÆc quoque bona est, & facilius, quam prima parari potest.

SYLVII. ACTVARIO describitur ἀνάκακὸν duplex, ex his duabus ferè sumpta: vt hæ, & aliorum aliæ, ab vsu recesserunt.

COST. ARISTOLOCHIAE longæ. *De Aristolochia satis lib. simpl. Quod hic rotundã assumendum nonnulli aiunt, legique in castigationibus textibus rotundam, non negamus. noster manuscriptus longam habet, vt & impressi omnes. neque id multi facerem vtrã sumas, quando quæ author de hoc medicamento pollicetur, ad eadem longa satis est opportuna.*

MESVE.

ELECTARIVM ex Rhabarbaro, obstructiones potenter aperit, & inde natos affectus, icterum, febres putridas etiam inueteratas, formæ corruptionem sanat. Recipit rhabarbari, succi eupatorij, succi absinthij, ana drachmas v. myrrhæ, croci ana drachmam vnam, spicæ nardi, asari, casiæ, schęnu anthus, fumariæ, seminis anisi, apij, amygdalarum amararum excorticatarum, ana drachm. s. melle despumato.

PLACET mihi & hæc, si bene paratur: multum enim in mulieribus valet, quibus ob malam hepatis temperaturam ad frigidum, retinentur menses. MAN.

AMYGDALARVM amararum. *Amygdalæ amaræ ex planta sunt congeneri illi, quæ dulces profert. sunt tamen qui persici nucleos earum loco assumant, quos, quanquam non ignoro plurimi esse vsus ad eadem ferè, ad quæ amygdalæ amaræ, perperam tamen agunt, qui vsurpant, vbi harum copia est. substitui tamen possunt in inopia. Ex amygdalis seu dulcibus, seu amaris detrahendus est cortex, non calida aqua, sed cultello. Pulueraberis autem eas facile, si in mortario positas momento scriptoriæ chartæ, qua nunc vtimur, veluti tegas, & parumper pastillo tundas. excipitur enim in chartam oleosi illarum humoris nõnihil, atque abiecta charta in tenuem postea duci pulueremque possunt. Sed præstat forte, cum rebus alijs in pulueremantea redactis conterere. ita enim quidquid olei terendo effluit, in pulueres illos excipitur, & facultas amygdalarum integra seruatur.* COST.

MESVE.

ELECTARIVM diacostion, obstructa viscera liberat, & inde natum dolorem mitigat, hydropem gigni cęptum perfici prohibet. Recipit costi amari, casiæ, cinnam. ana drachm. v. asari. drachm. iij. rhabarbari, schęnu anthus, seminis apij, anisi, ana drach. iij. croci, aristolochiæ, myrrhæ, ana drach. ij. mellis despumati q. s.

POTENS hoc est in quauis temperatura frigida, & humida, & in obstructione: procurandum tamen vt verum costum habeamus. MAN.

COSTI &c. *Costum quum triplicem faciat Dioscor. Arabicum, Indum, Syriacum, nostra hac ætate nihil habent seplasiæ, quod veri legitimique costi faciem referat sine controuersa. De vulgata sane radice, quam ex Gargano Apuliæ delatam, amarum costum officinæ vocant, non est, vt verbum faciam, quando vna leuitate excepta nulla prorsus in ea spectatur costi nota. insipida enim est, ac inodora, & nulla illi demum gratia inest. quum tamen costus, & excelleret acrimonia cum leuicula amaritudine, & odore maxime commendaretur, quem etiam in odoratis vnguentis vsurparent. iure ergo à peritioribus pro costo nõ admittitur.* COST.

Osten-

Ostendunt alij Venetijs magnam quandam radicem ex Indijs allatam, densa substantia, colore nigro, & leui amaritudine, & costum dulcem vocant: sed & hæc odore caret, & acrimoniæ dulcoris saporisve alterius vix quidquam prodit degustata. Allata etiam nuper est ex Indijs radix alia crassiorem zedoariam magnitudine duplo superans, albo, si transuersim seces, pulchro quodam fibrarum ordine distinctam à medio veluti centro ad extimam superficiem ductarum, vt in rhapontico. atqui odore hæc leui aut nullo, acrimonia autem quum linguę admoues, tenui, amarore vero vbi paululum degustaris tam insigni ac pertinaci, vt vix tandem fauces abluto ore expedias. quæ omnia nos persuadent abesse radicem hanc à legitimo costo plurimum. Affertur etiam ex Indijs radix alia zingiberis æmula, foris alba, intus subcrocea, cupressi odorem quum mãditur referens: atque hanc legitimum esse costum nonnulli putant. Verum, quum huic leuissima, & acrimonia, & amaror & odor insit, dissentire ego quidem ab illis cogor: suspicor vero Indi cyperi potius esse speciem, quã costi. Consultius autem mea quidem sententia alij odoratam vulgaris Angelicæ radicem, alij etiam vulgatam zedoariam costi species putant. Inest sane Angelicæ radici præter eximiam odoris suauitatem, insignis quoque acrimonia, & amaritudo leuis. est & zedoaria acris, ac leuiter amara, & odore suo ferit caput. quę costi sunt legitimi qualitates. Cæterum de Angelica quidem hoc obstare videtur, quod illi tanta acrimonia non ineſt, vt exulceret, quod præstare costum Gal. testatur. De zedoaria vero multa sunt, quæ non temere obijcias. Ac primum, quum costus suauissimo esset odore, sapore vero acri magis, quam amaro; inesse hæc zedoariæ non videntur. graui enim potius odore est; & amaritudine, longe quam acrimonia maiori. quum etiã costus exulceret Galeni testimonio, zedoaria non exulcerat: atque quum costum helenij radice adulterari scribat Dioscor. radice quoque vt sit magna, & vegeta oportet. talis enim helenij est radix. Ad hæc, siue Arabicum, siue Indum costum dicas, grauis hæc est radix colore potius luteo, quam albo, quũ Indus, atque Arabicus sint leues, atque hic candido colore, is vero nigro. quod si Syriacum dixeris, grauis enim zedoaria est, & buxeo colore, quæ duo Syriaco costo Dioscor. inesse testatur: atqui zedoariam non ex Syria, sed ex India asferri constat. Tot ergo & tam variæ sint de costo opiniones. de quibus quidem si & nobis proferre liceat, quod sentimus, prætermissis alijs, non temere agi videtur, qui Angelicam, & zedoariam inter costi species recensent. Equidem quod ad Angelicam pertinet, quũ obijcitur non tanta eam vigere acrimonia, vt exulceret, Galeni verba puto diligentius perpendenda. neque enim is costum ait exulcerare quando manditur, sed, si ex illo, & oleo corpus confricatur, scilicet calefacta olei, & costi vi particula, non difficile est summam quoque abradi cuticulam. solet enim vel sola interdum frictio, vbi sit asperior. idem præstare. Adde vero etiam costi huius nostratis acrimoniam ex Italici soli clemẽtia posse imminui. De zedoaria vero quanquam non sum nescius de hac, & costo seorsum egisse Auicen. & Serap. incertos fortasse ac nescios eandem duo illa rem esse, coniecturam tamen non mediocrem hæc faciunt, vt eãdem esse cum Syriaco costo zedoariam putemus, grauitas, color buxeus, odor non vulgaris, acrimonia, amaror, dotesque aliæ multæ experimento comprobatæ.

Quales costo ascribit Dioſc. vt est excalfactoria, vrinas ciere potest, vteri affectibus, atque eius, & ventris flatibus mire confert, ac ne reliqua particulatim prosequar, collato sapore eadem posse docemur, quæ costus. At aiunt odorem non suauem esse, atque acrimoniã esse amarore inferiorẽ. Mihi vero ac palato multorũ (quod aliorũ pace sit dictum) suauissimus est odor, acrimoniaque ipsa longo excessu, quàm amaritudo superior, atque vix quidẽ amaroris quidpiam ea degustata percipio: linguam vero profundius, & diutius feruere sentio. An vero tam sit acris, vt exulceret, experiundum esset, vt etiam de Angelica diximus, addito oleo ac confricato ex ijs corpore, neque vni gustatui fidendum. ac feruor certe qui illi inest, consentire hac etiam in re videtur. De helenio autem cui similem esse costũ oportet, ne plura dicam. Comagenum helenium de quo Dioſc. quale sit non noui, nostras vero præter crassiorem illum, vt ita dicam radicis caudicẽ, appendices quoque digitali crassitudine habet plures, quæ zedoariæ magnitudinẽ emulentur. sed illud etiã dixerim, quod si exiccatam helenij radicem dissecueris, colorẽ in extimo cortice nigricantem spectabis, qualem in zedoaria. Nihil ergo obstare hactenus videtur, quo minus costum esse zedoariam putemus. atque non illum sane Arabicum, vt nõnulli sentiunt, grauior enim est zedoaria, neque prorsus cãdida, sed Syriacum à Dioſc. vocatum. buxeo enim colore est, & est grauis. At ex India (aiunt) non ex Syria affertur. Fateor deesse hoc ad notas à Dioſc. ascriptas. Suspicari tamen licet, Dioscoridis tempestate aut Syriam huius generis costũ coluisse, aut ex Indijs in Syriã translatum frequentiori, quàm nunc commeatu, Syriaci nũcupationem suscepisse. alioqui autẽ quod in alijs quoque obseruare est, Dioscoridi costi historiam non admodũ patuisse ex eo constat, quod de plantæ figura, atque historia cuius hæc est radix, ne verbum quidẽ. Sed quid hoc loco sumendũ pro amaro costo quẽ Mesues petit? Est ne et dulcis costus? Meminere certe Arabes, & de costo dulci, qua voce quid intellexerint, fatemur ignorare. Quidqd tamen id fuerit, eius loco & vniuerse p costo, si per me liceret, à zedoaria, & Angelica non abstinerem, quoad costum amarum, & dulcem legitimũ aliquis ostenderit.

Calami aromatici. Quod vulgo calamum odoratũ vocatur, legitimum esse acorũ, non possum ego certe nõ sentire cũ Manardo, pro qua sententia Matthiolus quoque pugnat. Hodie vero etiam Turcis acorũ vocari audio. Calamum autem aromaticum intelligo prostare in Aegyptijs, & Asianis officinis ea prorsus facie, quàm Dioſc. delineat, vocarique cassab osseri, est autẽ cassab canna. Sed mirum quod cum tam frequenti nostrorum mercatorũ negotiatione Venetijs hactenus sit ignotus. Eius vice quũ & Gal. & Paulus muscum arboreũ substituant, quæ tamen longe viribus inuicem differunt, nõ errabis fortasse si vulgato hoc calamo aromatico, vero scilicet acoro vtare, minori tamen portione, quãdo acorũ tertio ordine calfacit, calamus in secundo reponitur.

MESVE.

Confectio lecta ex inuentione nostra.

LECTARIVM à nobis inuentum, ventriculum & cætera viscera roborat, & calfacit: ob id lienteriam, diarrhœan, dysenteriam hepaticam, & alios dictarum partium affectus frigidos sanat, & immodicam medicamenti purgantis vacua-

vacuationē fiſtit, & hæmorrhoidas, flatus quoque diſcutit. Recipit ligni aloes, galliæ moſchatæ, ſpicæ nardi, cyperi, calami aromatici, an. drach. ij. cymini Carmeni aceto vigintiquatuor horis infuſi, & aſſati, drach. iij. ſeminis porri torrefacti drachm. j. & dimidiam emblicarum bellir. ſucco † intybi infuſarum, & toſtarum. nucis moſchatæ, ana drach. ij. & ſemiſſ. ſeminis naſturtij toſtorum drachm. vj. ſeminum vuarum drach. v. ſem. myrti tenuiſſime tritorum drac. xxvj. balauſtij, coneharum vſtarum, thuris, fructus tamarici, ana drachm. ij. & ſemiſſ. ammeos drach. iij. Tere omnia, & frige in vino odorato. & ſicca, frige iterum aqua cydoniorum, aut baccarū myrti, & ſicca: iterum tere ſubtiliſſime, excipe miua aromatica. Dantur drachmæ tres cum ſyrupo cydoniorum, aut myrtino.

† cytoniorū.

MAN. SIcvt Alchol. in tenuiſſimum puluerem. Per conchulas aduſtas, intellige coopercula paruarum conchularum, qualia apud nos multa, vt quæ piperatia vocant, & ſimilia: quanquam meliora eſſent, quæ blattas byzantias vocant, & Græci onychas, hoc eſt, vngues.

COST. CONCHVLARVM aduſtarum. *Hoc medicamentorum genere vſi ſunt, & Græci, ſed extrinſecus. Arabes etiam intrinſecus. Hic quanquam non ignoro Manardum virum ſcientia præſtantiſſimum, eorum teſtas, quæ capparotia vocant, ſiue onyches, ideſt blattas byzantias vſurpare: mallem tamen ego cum aliis, margaritiferis conchis vti, quas Serap. vbi margaritarum deſit copia, vſui proponit.*

MESVE.

LECTARIVM alterum confirmans ventriculum, & viſcera alia roborat. fluorem alui à cauſa calida, vel medicamento nimis purgante fiſtit, appetentiam excitat. Recipit † nucleorū myrti læuiſſime tritorum † vnc. j. & s. roſarum, ſpodij, rhu, trium piperum, ſantali, balauſtij, gummi aſſi, ana drach. j. & s. granorum granatorum aſſatorum drach. vij. coriandri infuſi in aceto, & aſſati † vnc. ſemis, ſeminis roſarum, ſemi. oxalidis, ſemi. plantaginis, ana drach. ij. trita probe omnia † frigantur ex omphacio, vel ſucco myrti, & aceto, ſiccenturque. excipiantur deinde miua acetoſa. Dantur drach. ij. vel iij. cum ſyrupo cydoniorum acidorum.

† granorū. † drach. xij. † drach. xij. † frigentur.

MAN. MAGNAM vim haberet adſtringendi, ſi bene pararetur. Seminis roſarum.) Quid ſit, vide in noſtris epiſtolis.

COST. SANDALORVM. *Sandalum non defuere ex recentioribus qui aſpalathum eſſe crediderint: de quo Dioſc. ſed horum ſententiam hæc refellunt, quòd de ſandalo, & aſpalatho diuerſis locis Serap. agit: quod, quum aſpalathus, vt ait Dioſcor. ſurculoſus ſit frutex, multis ſpinis horrens, ſandalum, vt ex Indiæ commentarijs legere eſt, arbor eſt proceræ magnitudinis, neque ſpinas habet. aſpalathus rubens odoratus, albus inodorus: contra ſandali albi rubris multo odoratiores. aſpalathus acribus conſtat partibus, ob quas calefaciendi vim habet, ſandalis nulla acrimonia: & nullus aut certe exiguus calor, vt in confeſſo eſt omnibus.*

Sem. roſarum. *Roſarum ſemen quamquam Plinio id luteū nuncupatur, quod capillamentis roſarum inſidet, vere tamen ideſt ſemen, quod in rubro calyce, quum maturauerit, durum ac veluti acinus reperitur. Hoc contra quàm Manar. ego potius vterer, vbi ſemine ſit vtendū, efficaci ad fluorem album muliebrem, ac ad gonorrhæā præſidio, vt quotidianum experimentum docet. Sane quod ad huius electarij calcem ait fricentur ex omphacio. legendum dubio procul.* frigentur. *vt etiam in ſuperiori. ita enim maior adſtringendi vis medicamento comparatur, quod authoris fuit propoſitum.*

MESVE.

LECTARIVM Alcanzi, vētriculum, & hepar calfacit, & roborat, ob id appetētiam excitat, coctionem iuuat, flatus diſſipat, vomitum pituitoſum, & ab eo virium diſſolutionem emendat. Recipit autem roſarum, coſti, ſpicæ, ana † vnc. dimid. fiorum † granati ſylueſtris vnc. vnam, nucis moſchatæ, calami aromatici, caryophyllorum, macis, cardamomi, ana drach. iij. & ſemis. † zingiberis drach. ij. myrobalan. Indorum, emblic. bellirici. ana drach. vj. granorum myrti libram vnā, balauſtij, thuris, corticum citri, fructus tamaricis, ana † vnc. ſemis. Feruefiant ſemel omnia in vino generoſo antiquo, poſt ſiccentur, feruefiāt deinde ſemel in ſucco cydoniorum, exiccenturque in vaſe terreo vitrato, terantur tenuiſſ. miua excipiantur. Dantur drachmæ † tres cum ſyrupo cydoniorum.

† drach. iiij. † alchelin. † Vulg. add. oper. drach. ij. trium piperū ana drachm. ij. † drach. iiij. † drach. ij.

FLORVM Alchiel. credo legendum eſſe alKilchil, quod vocant Arabes granatum ſylueſtre. MAN.

FLORVM alchelin. *Roſmarini florem interpretantur. neque importunus certe is eſt ad vſum, qui ex hoc electario expetitur. Manardus tamē alchilchil legendum putat, eſtque id ſylueſtre punicum malum: vt propterea Manar. ſententia author balauſtium quærat. Cæterum infra etiam balauſtium petit Meſue, atque adeo cadit Manardi coniectura, ni ipſi fallimur: ſumendi ergo iudicio noſtro roſmarini potius flores.* COST.

MESVE.

LECTARIVM ex Laſere ad febres antiquas, & circuitus repetētes, vt quartanas (quotidianas) ſomnum grauem, tremorem, venenoſos morſus. Recipit † liquoris Cyrenaici, piperis, myrrhę, foliorū rutæ ſiccorum, ana † vnc. dimid. melle deſpumato excipe. Datur à drach. j. ad aureum vnū in febre cum oxymelite per horam ante acceſſionem: contra venenum, cum vino calido. Confect. de aſa. † aſa. † drach. iiij.

ISTVD electarium licet non ſit in vſu: tamen vtebatur eo quidam magnus practicus, & bonus experi- CHRI.

perimentator versus declinationem vniuersalem febris quartanæ periodicæ. dabat enim de ipso ante principium patoxysmi per horas duas vsque ad dra. j.s.cum vino subtili pauco, & calido tribus vicibus. subsequenter in die quietis exhibebat de omnibus myrobalanis puluerizatis, vsque ad drach. iij. cum vino subtili, & quandoque cum melle in forma dactyli de mane ante diem, fricatis tamen prius dictis myrobalanis, sic puluerizatis cum oleo amygdalino dulci pro ipsorum rectificatione, vt dictum est supra. soluit enim ventrem comprimendo,& euacuat principaliter materiam melancholicam, & subsequenter cholericam, & phlegmaticam, & generaliter omnem materiam adustam,leuiter tamen. Est tamen electarium displicibile multum,plus ratione fœtoris à se quam ratione saporis. valet etiam à proprietate morsibus animalium venenosorum,si assumatur in dosi prædicta eodem modo,quo dictum est,scilicet fœtida,est gummi cuiusdam arboris in partibus Indiæ, calidum, & siccum in tertio cum multo fœtore. Quidam autem dicũt, quòd assa est succus herbæ inspissatus, & in illismet partibus adinuentus.

MAN. LASER, vel opus Cyrenaicus Dioscoridis est res, quam Arabes vocant assam: nõ defertur ad nos nisi fœtida: Optimum est subrubeum, splendidum, myrrhã referens non porrum,& quod facile dissoluitur in colorem album. Sunt qui putent benzoin nunc vocatum esse verum laser.

SYLVII. VTILE est hoc electarium in declinatione vniuersali quartanæ,horis duabus ante accessionẽ,ad drachmam vnam,& s. cum vino tenui calido. Malo opum Cyrenaicum vulgo, assam aromaticam (quam dictum beniouin quidam putant) miscere,si proba habetur, quàm Medicam,vel Parthicam virus olentem,ob ad assam fœtidam vulgo dictam. Proba autem fuerit subrubra, splendida,myrrham referens odore,non porrum,& solutu facilis in album colorem.

COST. QVANQVAM *non desint, qui vulgatum benzuinum assæ speciem esse pro certo habeant; hic tamen fœtidam assam sumendam puto. præferetur enim apud Serap. fœtida bene olenti in omnibus. Cœpit nunc afferri probatissima.*

MESVE.

Confectio necard.

LECTARIVM Anacardinum ad ventris totius inferioris, & cerebri affectus frigidos. sanguinẽ reddit puriorem,& inde spiritu animali reddito purgatiore, & tenuiore,sensus omnes,apprehẽsionem, intellectum,& memoriam iuuat,coloremque viuidum corpori tribuit. Recipit autem piperis nigri,& longi, myrobalanorum, cepularum, emblic. belliric. Indarum, † castorij, ana drach.ij.costi,anacardi † melanthij,sacchari boni,ana drac.sex,cyperi drach. quatuor: tere anacardos per se deinde alia excipe butyro vaccino, & melle simul coctis portione æquali. Datur post sex menses ad drach. duas cum aqua fœniculi,& apij,quo sumpto,vitabis laborem,iram, coitum, ebrietatem.

¶ Vnde beduster.
¶ Vulg. non hab. melanthium, sed durũgi, hat car. lauri. ana drach. vi. loco durũgi aliqui ad.hab burungi, id est se aiunt melanthium.

CHRI. ISTVD electarium rarissime habetur in vsu propter excessiuam eius caliditatem, & dicitur,quod est confectio sapientum exacuens intellectum, memoriam reparans superfluitates maxime in stomacho, & cerebro repertas consumendo. Conueniret corporibus frigidissimis in complexione, & quando quæreremus aliquam inflammationem in spiritibus cum calore febrili, & dosis eius est à drach.j. ad drachm.j.& s.cum aqua fœniculi, vel cum modico vini albi.sumenti tamen se oportet summe cauere à labore,ira, coitu, & ebrietate,& similibus, sed tutius est ipsum non assumere, quam velle febrem inducere propter timorem aduentus putridæ, vbi quæreremus solum ephimeram. Anacardi,sunt fructus cuiusdam arboris calidæ,& siccæ complexionis in quarto,qui fructus habẽt similitudinem cum corde auium paruarum,habentes intra se rubedinem quandam ad similitudinem sanguinis: & nascuntur in Sicilia in montibus igneis, qui quotidie comburuntur. & ab ipsius denominatur hæc confectio anacardina. Et hic notandum, quòd ibi fructus dum sunt recentes condiuntur cum melle,quia ponuntur in ipso post liquefactionem ipsius, & sic diu morantes in eo,illud tale mel vocatur anacardinum mel.et habetur in vsu absque dictis anacardis, quia ingreditur in aliquibus electarijs,vt inferius apparebit,& *illud tale mel intẽsiorem gradũ caliditatis acquirit*, & siccitatis,quam esset in ipso simplici melle. Burungis est nigella,semen minutum, & paruum, & reperitur in partibus nostris, & est calidæ, & siccæ complexionis versus tertium gradum. Vltimo ponit modum compositionis ipsius cum butyro propter myrobalanos, & cum melle, ana partes æquales. & vsus ipsius non est conueniens ante sex menses,vt malitia anacardorum remoueatur propter fermentationem. & debet assumi cum aqua fœniculi,vel apij.

ADDITIO.

Varia anacardine cõpositiones.

Confectio anacardina à multis authoribus describitur, diuersis tamen modis. Nam Auic. in 5.can. tres habet descrip.ab ista differẽtes,similiter Serapio, & Haly.10. practicæ vnam habẽt descrip. quę etiam est multum differens. idem Mes. cap. de ægritudinibus neruorum habet vnam aliam descriptionem. Vnum tamen notabis, quòd multi aromatarij falsò dixerunt, quod debemus hic dicere vinum debeduſt duas res intelligentes per ista duo vocabula. falsa tamen est eorum opinio,nam Auicen. in præsenti confectione habet loco iunde beduſt castoreum,similiter & Serapio,& Haly,habent iumbde beduſter.ideſt testiculi castorei,& sic boni authores volunt,quòd per iunde beduſt intelligamus castorei. Circa burungi dicemus; quòd aliqui volunt dicere, quòd sunt cubebæ,vt voluit Luminare maius reprehendens lumẽ aromatariorum,qui dicebat,quòd burũgi, ideſt sem. nigellæ,eadem tamen ratione probauimus, quòd sit nigella,qua probauit,quòd debemus dicere iũde beduſt. nam Auic. Serapio Haly. habent in præsenti descript. semi.nigellæ,& non cubebas.

Burungi.

HAC perrarò vtimur, nisi ad febrem in frigidioribus morbis prouocandam. BEDVST.) Intellige castorium. BVRVNGI) Pro hoc pone Melitsophyllon, vel Eryſimon. Aliqui tamen intelligunt erucam agrestem. De Anacardo non video Græcos inter simplicia medicamenta scripsisse: inuenio tamen eos vlos, MAN.

& vocare

& vocare Anacardia. Auerroes reponit inter noua medicamina. Paulus describit Theodoretον, quam per Anacardia vocat.

SYLVII. VITABIS, & extera immodice calefacientia, & vacuantia, quia calidissima est, solisque multum frigidis secura. Nam spiritibus accensis, febres excitat diarias, a quibus sæpe transitur in putridas, vel hecticas: ferè autem vsurpatur ad febrem excitandam in morbis frigidioribus. Datur autem post sex menses, eum, s. vis anacardorum feruendo expirauit, ante namque vti est periculosum. Ant. dianacardon Act. ad vertiginosos, comitiales, difficulter spirantes, & ileosos, menses pellit, incipientem hydropem, & cachexiam sanat: recipit anacardorum, epithymi, acori, piperis, saxifragæ, masticis, iridis, myrabolani, singulorum quadrantem: croci, casiæ, folij, spicæ nardi, mei agarici, iunci odori, rhei, singulorum sescunciam, aloes sextantem, caryophyllorum vnc. j. mellis quantum erit satis. Mel vero anacardinum. i. cui incocti sunt anacardi recentes, & relicti, vsu frequens est, in compositionibus præsertim, vt post leges.

COST. PIPERIS *nomine, quod inter species piperis maxime excellit intelligendum: illud nigrum est acrius, & odoratius, & albo, & longo. vt propterea errent qui album aiunt esse sumendum. Bedustler castoreum est. cur interpres non dixerit latine vt in superioribus, ignoro. Durungi quid sit nescimus. pro eo nigella vterer, vt etiam alij. habet enim Serap. in descriptione quadam Anacardinæ confectionis, nigellam.*

DISTINCTIO SECVNDA.

de Medicinis opiatis.

MESVE.

Confectio Philony. ANTIDOTVS Philonis efficacissima, & expertissima ad sedandos vehementes, & lethales partium dolores, ventriculi, coli, hypochondriorũ, hepatis, lienis, renum, vteri, excitatos à crudis humoribus aut flatu crasso, aut amborũ causa intemperie frigida: valet etiam ad suffocationis periculum, singultum vehementem, vrinæ difficultatem: ob hæc à morte impendente vindicat. Rec. autem piperis albi, hyoscyami albi, ana dra. xx. opij drach. x. croci drac. v. spicę, pyrethri, castorei, ana drachm. j. mellis despumati quadruplo omnium excipe. Addunt aliqui moschi scriptulum vnum. Datur quantitas ciceris, aut fabæ paruæ, cũ liquore aliquo conuenienti.

CHR. SECVNDA distinctio est de medicinis Opiatis, quæ ad formam electarij reducuntur, & dicũtur Opiatę, quia in eis ingreditur opium, vel alię medicinæ stupefactiuæ præferentes in virtute similitudinem cum opio, vel cum eis insimul ingreditur opium. ponuntur etiam cum istis aliæ medicinæ multum calidæ, quæ habent corrigere malitiam opij, & aliarum similium. Et hæc est secunda pars principalis superius diuisa, in qua determinat de electarijs opiatis, quorum vsus non est conueniens nisi in casu magnæ necessitatis, & cum cautela, vt dictum est supra in expositione theriacæ Andromachi.

A

ADDITIO.

Notandum, quod duæ famosæ descriptiones ponuntur ab auctoribus de Philonio, & vbique generaliter præparantur. vna ipsarum ponitur à Nicolao, quam vocat Philonium Romanũ, & eã ponit Auic. 5. can. qui ipsam describit, & adducit auctoritatem Galen. in lib. x. tractatuum. vbi tale Philonium Romanum summe commẽdat, & fuit inuentum à Philone medico Romæ, & principaliter conuenit ad somnũ inducendum, & ad sedandum acutissimos dolores, & magnos, & plura alia iuuamẽta habet, quę ponit Nicol. Ibi ergo cum ipsum exponemus prædictam descriptionẽ aperte declarabimus. Alia famosa descript. quæ multum habetur in vsu, ponitur à Mes.

B inferius cap. de sputo sanguinis à pectore, & vocat ipsum Philoniũ Persicum, quia inuentum fuit à Persis. In expositione illius literæ non procedam. hoc Philonium est multæ virtutis, & excellẽtis vtilitatis, & principaliter ad omnem fluxum sanguinis vndecunque emanet, & maxime a pectore, vel à matrice, vel ab hæmorrhoidibus, est etiam sedatiuum dolorum intrinsecorum, & somni prouocatiuum, licet non tantum quantum Philonium Rom. & vsus eius debet esse ad minus transactis sex mensibus à die cõstructionis, nam ante esset timor de opio, & alijs medicinis stupefactiuis, & hæc fuit vna regula generalis, in qualibet medicina opiata, quod inueterata, vltra quatuor annos non sic vigorose operatur. Dosis autem Philonij Persici, & similiter Romani, est sicut cicer, de sero post cęnam vna hora transacta cum

C modico vini, vel sine ipso, cum quærimus somnum prouocare. Cum autem intendimus, sedare dolores seu fluxum sanguinis prohibere, nisi vacuo stomacho à cibo, & superfluitatibus, nõ est exhibendũ, neque post v. horas est cibus assumendus, vt de theriaca dictum est. Insuper multum laudo, quod Philonium non exhibeatur nisi post vniuersales euacuationes, & iste canon regularis, & verus in qualibet medicina stupefactiua, cuius Philonij persici hæc descriptio. Rec. papaueris albi, alias piperis albi, & est melior litera, & de pipere dictum est. Sed papaueris, tres sunt species, est enim papauer album scilicet, quod habet semen album, quod est domesticum, & hortulanum frigidæ, & siccæ complexionis in secundo gradu. Et est aliud, quod habet semen nigrum, frigidæ, & siccæ complexionis in tertio gradu, ex succo

D cuius papaueris nigri, qui colligitur per incisionem eorum capitum, dum talia papauera sunt recentia, fit opium, qui succus est frigidæ, & siccæ complexionis in quarto, sicut est ipsum opium. Est, & aliud papauer, quod habet semen rubeum similiter, quod attinet alicui caliditati: sed est siccum in tertio, & tale semen non est in vsu. Hyoscyami tres sunt species, scilicet seminis. Nam quædam sunt semina alba, quædam rubea, & quædam nigra. sed species rubei, & nigri sunt omnino fugiendæ tanquam venenosæ, & non sunt in vsu medicinæ, & sunt frigidæ, & siccæ complexionis in fine tertij, licet rubeum sit minus frigidum. Qui vero facit semen album est in vsu medicinæ, & est frigidæ, & siccæ complexionis in tertij ptincipio, est valde notum, vulgo dens caballinus vocatur. Terræ sigillatæ, opij, ana drachm. xj. sa-

Tres papaueris species.

Tres hyosc. species.

tharagi, ideſt thapſiæ, croci, ana, drachm. v. caſtorei, ſpicæ. ſ. nardi, euphorbij, gummi eſt cuiuſdam arboris in partibus profundis Indiæ, & eſt calidum, & ſiccum in quarto, ita quod eſt calidius, & ſiccius quolibet alio gummi, & vſus ipſius per ſe eſt magni periculi, quia eſt medicina venenoſa, ſoluit tamen phlegma à membris remotis, & doſis eius eſt chirath vnum, quod eſt pondus granorum quatuor, & non adminiſtratur niſi cum medicinis corrigentibus, vt ſi per noctem infundatur in ſucco citri, aut aqua hordei, ſibi admiſcendo quartam partem maſticis. Pyrethri, radix eſt herbæ notæ, calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio, & quæ radix in ore retenta attrahit phlegma à capite, & mordicat linguam, & palatum. Margaritarum non perforatarum, charabæ, ramich, ana drachm. i. Ramich eſt compoſitio facta ex gallis quercus; & paſſulis, vt ponit Serapio in ſuis ſimpl. c. de ramich. & gallæ ſunt notæ, & ſunt frigidæ, & ſiccę in ſecundo cum multa ſtypticitate. paſſulæ pariter ſunt notæ, & ſunt calidæ in ſecundo, & humidæ in fine primi. Camphoræ. vnc. i. mellis cocti q. ſ. Et quando aſſumitur pro conſtrictione ſanguinis debet aſſumi in doſi ſupraſcripta cum aqua plantaginis, vel eius ſucco, vel cum aqua roſata, ſeu aqua portulacæ, ſeu ſucco acreſtę, vel cum vino pontico. iſta ſunt. de prædicto Philonio dicta, &c.

MAN. VSVS horum admodum prudentem deſiderat medicum, non adeo audacem, vt vbi opus non eſt, eis vtatur: nec adeo timidum, vt quoties vrget neceſſitas, eorum vſum reformidet.

MAN. VTERE hoc tanquam vero Philonis medicamine, & dimitte alia. INVENTIONE proprią.) Scilicet Philonis. CASTORIVM.) Galenus non ponit. Doſis eius, vt cicer conuenit pueris: vt faba parua, debilibus: vt auellana, prouectioribus ac robuſtis.

SYLV. SIC Philo medicus Tharſenſis præſtantiſſimus ſcripſit elegiaco carmine eleganti, ſed ænigmatibus de induſtria obſcurato, apud Gal. lib. 9. comp. phar. ſecundum partes: niſi quod euphorbium habet, Meſues vero caſtorium: in cæteris, & ponderibus idē ſunt. Hoc ferè primum anodynorum antidotorum celebre extitit. Huic autem quidam ademerunt, alij addiderunt, nonnulli etiā ponderibus euariantes, magnum fecerunt numerum antidotorū anodynorum principalium, quæ etiam antidoti colicæ vocantur, ab affectu maximos dolores experiente. Ex aromaticis tamen dictis medicamentis Philo ſolam nardum impoſuit: qui vero illius ætate exiterunt, alius aliud, nonnulli plura adiecerunt, vt ſchœnu anthos, caſiam, cinnamomum, amomum, coſtum: alij loco croci crudos humores, & diſpoſitiones crudas coquentis, alia etiam coquentia, myrrham, caſtorium, inierunt alij etiam ſemina hæc, ſeſeleos, apij, aniſi, cumini, dauci, petroſelini, ameos, vt medicamenti amaritudo horū ſuauitate obtunderetur, vtq; medicamētū facilius diſtribueret, & vrinas moueret, & humores craſſos, ſi eſſent, tenuaret. Hoc Philonis medicamentum, & ſimilia, poſt annum à compoſitione ſumenda ſunt, ad annum vſque decimum: ad quod vſque tempus ſtupefaciendo ſenſum partis, dolorem tollunt efficaciter, poſt languidi ſunt viribus. Gal. lib. 12. meth. Doſis eſt adultis, auellanæ magnitudo: minoribus, fabæ: pueris, ciceris: cum potione conuenienti. Quidā addunt moſchi ſcrup. vnum. Aetius, Paulus, Oribaſius, Actuarius, Meſues, ſic vt Philo componunt: niſi quod Paulus, & Actuarius, & Meſues piperis albi injiciunt drach. xx. Oribaſius xxv. hyoſciami autem drachm. xx. Meſues, & Oribaſius, ſeu Paulus drach. viij. & Meſues caſtorium pro euphorbio miſcet: excipitque mellis deſpumati lib. ij. Philonis medicamentum aliud facit Meſues in opere medico, cap. de ſputo ſang. longe ab hoc diuerſum, quod Perſicum appellat. Hæc antidotus frigidate immodica neruorum ſpiracula (per quæ ſpiritus animalis ſentiendi, & mouendi vim transferens diſtribuitur) contrahit, & denſat: ob idque illi ſpiritui viam præcludit, quomodo compreſſio violenta, & diuruna neruorum à vinculo, ſeſſione, ictu, tumore aliquo præter naturam. Vbi vero partes ſentire deſinunt, dolere non poſſunt, cum citra ſenſum tactus dolor non fiat, vt docet Hipp. in lib. de Natura hum. & Gal. lib. de elementis. Hac ratione dolores omnes ſedare opium, & ex eo compoſita, dicitur, abuſiuè ſcilicet loquentibus, cum proprie anodynum ſit nequaquam. Hi vero dolores. præſertim colici, ſæpe tam ſunt vehementes, vt quoſdam ſyncope ſuſtulerint, alios ad conſciſcendam ſibi mortem impulerint: ob id Philonis antidotum à morte liberare dicitur. Opiata, & ob opium ſtupefacientia medicamenta ante ſextum menſem non vtenda, poſt ſex annos imbecilla ſunt. De vſu recto huius, & ſimilium Galenus abunde lib. 12. methodi, & aph. 31. lib. 6. Dolores oculorum, &c. & nos lib. 3. noſtræ methodi. quamuis dolores hos a cauſa frigida procedentes iuuet Philonis antidotus, tamen quia diſpoſitionem horum cauſam auget, parum tuta eſt in his affectibus: nec adhibenda, niſi ſumma neceſſitate: in calidis vero diſpoſitionibus dolores hutius ſedat, & horum ſæpe cauſas vna abigit. Cum multis ex cauſis ex ſpirandi difficultate aduenat ſuffocationis periculum, id cui eſſe remedio hæc antidotus ſcribitur, videtur eſſe quod à cordis, aut pulmonis incendio prodit: vt æger, ſcilicet affiare magis, quàm expirare cogatur, & eito multum inſpirare. Nec ſingultum ab intemperie frigida ſedare videtur, ſed eum, quem mordax, & calidus humor, vel piper, vel aliud excitauit, præſertim quibus os ventriculi eſt magis ſenſile, qualem ſingultum Galenus ſæpe ſe expertum ait. Vrinæ difficultatem intellige, quæ ob lotij mordacem multum acrimoniam fit, ſiue ea ſit à pure, ſeu bile, ſeu arenulis, ſeu pituita ſalſa, ſeu calculo veſicæ, ſeu qualitate alia lotij mordente. *Dum enim ſenſum veſicæ ſtupefacit, non dolet, ſed periculoſius eſt vſus, quia, vt virium aliquid retineat quando ad veſicam ventum erit, ſumi vehemens, aut largum, & partibus quas permeat noxium, oportuit. niſi per meatum vrinariū injicias.* Sed neque in his diſpoſitionem ſanat: ſed datur, vt quieſcente interim dolore vires omnes multum proſternente per apprehenſionem, ſpiritus animales conquieſcant, & ſomno etiam conciliato inſtaurentur, quibus iam confirmatis, nec alijs diſſipatis, æger poſſit diſpoſitionis remedia ſuſtinere. Eadem ratione in ardentibus, & mordentibus vrinis ſemen papaueris, hyoſcyami, & ſimilia hodie miſceat apozematis, conditis, & alijs horum remedijs. Alterum eſt Philonicum antidotum Meſue in ſputo ſanguinis, quod Perſicum vocat, forte quod in Perſide ſit inuentum: quomodo Nicolaus ſuum Philonium vocauit Romanum, quod Romæ in vſu celeberrimo fuerit. Præter dicta Philonij huius medicamenti opera, hęmorrhagiam omnem potenter ſiſtit, ſiue ſputo fiat, ſiue vomitu, ſiue ex vtero, vel hęmorrhoidibus. Somnum item conciliat, & per ſe refrigerando, & per accidens ſopito dolore ſomnum interrumpente. Vtendum vero non eſt Philonium, nec aliud opiatum ante menſes à compoſitione ſex, & horis 5. ante cibum eſt ſumendum, vacuo ſcilicet omnino ventriculo, & factis prius totius vacuationibus idoneis. Caſtorium omittit Gal. vide lib. 9. comp. ph. local. Pueris datur ciceris quantitas: debilibus, fabæ paruæ: grandioribus, & robuſtis, auellanę.

Gal. ibidē.

Paulus.

VARIAT *nonnihil à Philonis antidoto, quod Gal. 9. de comp. per loca affert. neque enim is caſtoreum ponit, neque mellis menſuram præſcribit. Sed & Galenus, ſi de tanto viro dicere liceat, à Philonis mente recedere illic videtur, neque enim ſpicæ nomine Philo nardum Indum petit, vt arbitratur Gal. ſed Creticum, quæ ipſum eſt Dioſcoridæ phu. Indam autem ſpicam nullus adhuc prodidit in Creta naſci. Sed nonne illic etiam ſcribit Galen. ſibi plane repugnantia? quum Philo nardum petit, qui falſo radix nuncupatur, ſubſcribit Philoni Galenus, & nardum Indum vere ſpicam dicit ait, falsò autem radicem. At contra 1. de antidotis, falsò vocari ſpicam aſſerit: neque enim eſſe ſpicam, ſed radicem. Verum hæc perpendant alij. Quod ad hunc locum facit, non temere etiam ſpica pro phu, in hoc ſumitur medicamento quanquam præter authoris Philonis ſententiam, ſed recipi tuto poteſt, vt etiam Meſue recipit. Ita, & caſtoreum non importune adjcitur, quod opij maleficium caſtigat.* COST.

ME-

MESVE.

ALIA Philonia antidotus descripta ab Hamech filio Zachariæ, earundem virium. Recipit melanthij, castorij, piperis, ammeos, baccarum lauri, cymini, foliorum rutæ, calaminthes, opij, hyosciami, cortic. rad. mandragoræ, partes æquales. melle excipe. Alij scribunt, opij partes duas, croci, partem vnam. Datur à drachm. ij. ad aur. ij.

MAN. NIGELLA.) Melanthion, Gith. Nõ tamen, quod vulgo sic vocant, id enim est melampyron, sed semen odorarum. Placet, vt apponatur crocus, & sint omnia æqualia. IN alio.) Nam duo aurei opij, plus essent, quam sit opus.

SYLVII VIDETVR in hac descriptione crocus desiderari, quam coniecturam, & suspitionem ingerit alia lectio: & certe si crocum, & alia habet æqualia, est præstantior. Priorem vero latius sum persecutus, quod antidoti opiatæ medicum desiderant prudentem, non autem temerarium in dando, vbi opus est. neque formidolosum, si eius vtendæ necessitas contigerit.

COST. IDNON *prætereundum silentio, hyosciamum hoc in loco sicuti, & in superiori antidoto album sumi oportere. nigrum enim, & rufum veneni vires habent, & insaniam faciunt. Sane quia hic, & in superioribus, ac sequentibus passim de castoreo meminit, non importunum, si ex eius historia aliquid afferatur. Castoreum ex fibrõ ancipitis vitæ animali abscinditur. folliculi sunt duo scelibræ interdum pondus singuli æquãtes, ad imum ventrem positi. hos quia penem vtrinque excipiunt, constans semper viguit opinio eius esse animalis testes. quos etiam sibi abscindere, quum à venatoribus agitur, non nescium illorum quæri gratia, vulgus pro certo habuit. id literis Aelianus pro historia commendauit. 6. de historia animal. quod ferè, & Plinius lib. 8. vulgi opinionem sequutus. sed has esse fabulas, & Dioscorid. admonuit, & Plin. lib. 32. obseruatione Sextij medici. sunt enim hi, vt in sue, adeo astricti spinæ, vt euelli nequeant. Sed hos non esse eius animalis testes dissectione etiam compertum est. habent enim suos ij testes intra corpus gallinaceis non maiores. neque à superioribus partibus in hos folliculos, aut ab his in penem vllus meatus deriuare conspicitur. Mathioli diligentissimi testimonio, vt in alijs. Sed habent hos etiam fœminæ. emanatque ex ijs tanquam ab vberibus oleosus quidam liquor grauiter olens, quem frequenter sibijpse lambit fiber, lingua deinceps sese secati more delingens. Non sunt ergo testes. Sed neque renes. eos enim intus habet. Neque vesica. vna enim vni inest animali vesica, non duæ. Quænam ergo ea sit animalis pars hactenus non constat. Porro si hos folliculos feces, duplex spectatur substantia, externa solida, & carnosa, & interna cerea vbi exsiccata fuerit. vtraque in medicinæ vsum venit. Sed adhæret præterea (quod Gesnerus aduertit) singulis ijs folliculus alter maximi digiti longitudine, albo, & pingui humore plenus, substantia molli, & mellea, putridi casei fœtorem referens, acris, & liquore cereo maioris folliculi ingratior. De hoc autem, vt ex docti Hermolai versione colligitur (hoc enim obscurauit Ruellius) meminisse etiam Dioscorides constat, quum dissecta cute castoreum iubet au-*

Cap. 33. Cap. 3. Cap. 5.

A *ferri vna cum membrana quæ melleum liquorem continet, & siccatum potui dare. neque enim de maiorum folliculorum liquore intelligi hoc potest, qui supra ab ipso Dioscoride cereæ comparatur non melli, & vere cereus est non melleus. Sed de castoreo satis. Cuius quidem, si quis roget quænam. vsurpanda sit pars, carnosa, cerea, an mellea: Arbitror omnia posse vsurpari. nempe Dioscor. castoreum absolute cum membrana liquorem habente melleum, exiccatum potui exhibet. Præstet tamen fortasse liquorem melleum paruorum folliculorum, qui alijs partibus ingratior est, & fœtidior pro externis linimentis vti: cætera in antidotis vsurpare. Est vero hic etiam summe aduertendum, quod ad delectum facit, cauendum castoreum, quod est rancidum: quando id die vno necat. Auicennæ testimonio. Sed cauendum etiam quod adulterium senserit. Dioscoridæ equidem*

B *tempore adulterabatur addito gummi, aut ammoniaco cum sanguine, & castoreo, nunc vero, vt etiam Sextij tempore eiusdem animalis renibus, farctis inde testium folliculis, atque infarcto sœuo cereum illum liquorem mentiente fucari aiunt. Probatissimum castoreum delineat Dioscorid. à quo non est discedendum. quærendum autem Ponticum, cæterorum præstantissimum, &, vt Strabo ait, magis medicamentosum; tale vero etiam Damocrates in mithridatica antidoto exposcit.*

MESVE.

C AZENBA frigidam intemperiem sanat, flatus dissipat, & sedat inde natos dolores ventriculi, coli, vteri, dentium: vrinæ item difficultati medetur, & fœcundas facit mulieres, potum, & pesso cum lana, & oleo liliorum collo vteri impositum. Recipit castorij, † opij, piperis, macropiperis, galbani, costi, cinnamomi, phu, mei, dauci, asari, croci, æquales partes: excipiũ melle despumato: alijs, sapa. Datur aur. j.

† vulg. ad dimyrrha.

CHR. LICET istud electarium non sit in vsu, laudo tamen eius vsum in doloribus ex materia catarrhali frigida, & humida tenendo super dentem, quantum est granum fabellæ illius electarij semel, aut bis in die, tenendo deglutionem eius propter opium, præmissa tamen digestione, & vniuersali euacuatione illius materiei. habet insuper sedare dolorem stomachi, & renum, & vesicæ, & intestinorum à ventositate crassa, vel à materia phlegmatica: summe confert colicæ ventosæ, in qua phlegma multum

D in intestinis continetur, euacuatione tamen semper præmissa. Et mirabiliter confert mulieri sterili, & quæ cum difficultate impregnatur, bibitum, & suppositum in matrice cum lana in forma crassi stili, & cum oleo de lilio, non tamen vltra tres horas teneri debet, nec sæpe continuari, nec innouari, timore opij, à quo est fugiendum, nisi in casu magnæ necessitatis, vt sæpe dictum est. Et licet medicinæ excessiuæ caliditatis ingrediantur in descriptione omnium, in quibus ingreditur opium: virtus tamen opij longo tempore durat, & viget eius potentia cũ virtute excessiua suæ cõplexionis frigidæ cũ eius occulta proprietate: & in sui malitia aliqualiter remittitur à virtute medicinarum, qua virtute deducitur ad membra, & loca, ad quæ per se solum transire non

posset. vsus autem huius electarij non debet esse nisi E post duos annos scilicet elapsos post eius costructionem, vsque ad septem annos, indispositionibus antedictis. In dolore autem dentium conuenit post sex menses ad obtundendum aliqualiter sensum, qui est in radice dentis, & ad exiccandum materiam illam.

MAN. EGO multoties hac vsus sum, præsertim in vteri affectibus,& satis profeci.e v m rob.)per hanc distinctionem significant. Arabes omnem succum crassiorem factum: cum vero simpliciter proferunt, rob. vini intelligunt.

SYLV. PVRGATO corpore, & cocta quadrantenus materia,denti dolenti imponi potest ter quater die,sed non diu,vt per horam tantum,citraque deglutitionem, ne opium simul deuoretur. Insterilibus etiam ob vteri intemperiem frigidam, quæ semen extinguit,aphor. 62.l.5. Pesso inditur semel in die per horas tres, aut F quatuor,& alijs diebus sequẽtibus idem. Nam nouisse periculum est, propter opium, cuius vim calida in partes deducunt: frangere omnino non possunt nisi tempore longo. Ob id nitius ab anno post compositionem secundo ad septimum:sed in dolore dentium a sexto mense vsurpari potest ad sensum obtundendum. Manardus hoc sæpe vsum se contra sterilitatem scribit non infeliciter. Alij Azaraui antidotum: alij egeream: sageneam vocant.

MESVE.

ATHANASIA magna, obstructionem hepatis, & lienis liberat, dolorem sedat, tum dictarũ partium, tum ventriculi, renum, hæmorrhoidum, quomodo Philonium antidotum. Thoracem pulmonesque expurgat, ob id asthma, & anti- G quam tussim iuuat, hemorrhagiam, diarrhæã, lienteriam antiquam, dysentheriam cohibet. Hepar autem lupi, quod tota sua substantia morbos hepatis iuuat, huic mistum Galen. voluit. Nam recipit hepatis lupi, eupatorij, crocí, mirrhæ, castorij, costi, cardamomi, spicæ, nardi, opij, papaueris nigri, hyoscyami albi, cornu dextri capræ, vel(vt alij legunt)cerui,portiones æquales: terenda terantur, & alia in vino liquefiant: excipe omnia melle despumato, & post sex menses vtere ab aureo dimidio ad aureum vnum, cum vino dulci, & grato, aut cum sapa,& succo intybi, & apij.

CHR. SVMITVR hic hepar adib.i.lupi. quod est calidum,& humidum versus secundum valet à pro- H prietate in passionibus hepatis, & maxime in oppilationibus, secundum quod asserit Galen. quem allegat Mesuë in hoc cap. Cornu dextrum capræ, alias cerui, & est melius, quod est frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo, & etiam à proprietate operatur in passionibus supradictis,licet etiã conferat sua stipticitate cuilibet fluxui sanguinis, & maxime menstruorum. Rob. idest sapa est calidæ,& humidæ complexionis in primo gradu. Endiuia vero dum recens, est frigida in primo, & humida infra primum. cum vero est sicca, est frigida infra primũ, & sicca in eodem. habet insuper virtutes diuersas frigidas, & calidas, quibus mediantibus operatur in diuersis materijs, licet frigiditas superet eius caliditatem. quæ est remissa.

ADIP.) Lupi. DE cornibus capræ) Sic,& Auic.cu MAN.
ius hæc est descriptio. Alias habes à Pau. & Oribasio,sed & à Nicolao, quæ parata communiter inuenitur: & est in astringendo longè quam hæc efficacior. A Paulo etiam alia scribitur, quæ Oribasij esse dicitur, nul libi tamen cornu mentio: alioqui nemo nisi superstitiosus dextrum potius,quam sinistrum apponeret.

EFFECTA Antidoto Athanasiæ contraria tribuit Mesues, SYLVII
vti theriacæ,& alijs opiatis medicamentis. Nam quæ obstructionem hberant, hæmorragiam, & vacuationes alias sistentibus sunt contraria. Item sensu stupefacto dolorem sedare,& crassa ietaque ex thorace expectorare, causis pugnant. Illud enim frigidi cogentis opus est,hoc calidi dilatantis,accedente vi tenuante,incidente,tergente. Sed id facile recipies, vbi medicamentum hoc, vt alia eius generis multa, animalium more temperiem per ætates mutare: didiceris, sed contrario illis modo. Nam animalia primo calida sunt,postremo, frigida. Hæc vero medicamenta primo frigida,deinde calida euadunt. Effecta igitur frigori efficit a sexto mense ad annos tres cum aqua plantaginis intybi,rosarum; caloris ab anno tertio, ad decimum, victa iam frigidiorum vi à calidis: sumpta cum vino dulci, sapa,succo apij. Athanasiæ antidoti, & ambrosię, passum meminit Gale.in lib. sani.tuendæ, & methodo: in quibus theriacæ eas comparat: sed non describit,nisi quod Mithridatis athanasiam,antidotum ab hac multum diuersam,sine hoc hepate describit lib.2.Antidotorum:ob id,an hepar lupi Athanasiæ miscere voluerit, compertum non habeo. Quid autem de hepate lupi censuerit Gal. in hepatis affectibus, in nostris simplicibus abunde expressimus.

Cornu cerui, & capræ vsta,& si opus est,lota idem pollere docet Gal.lib. 11.simpl.& lib.4.c.ph.p. Athanasia autem idest immortalis,dicitur,vel quod longo tẽpore efficax perduret,vel potius,quod homines a morte,ex venenosorum ictu, morsu,vel causa alia malefica vindicet, quæ vis est præcipua Athanasiæ Mitridatis,à qua, vel simuli ista videri potest denominata:quæ magna quoque dicitur,quod pluribus constet simplicibus, quam parua Serapioni, & Haly etiam descripta, & Auic. ex quo hæc descripta est. Quæ autẽ à Nicolao describitur,est ad stringentior, & consuetior. In Athanasia Pauli ex Oribasio sumpta, cornu nulla est mentio superstitiosum autem est dextrum potius,quam sinistrum imponere.

AFFECTVS *contrarios eodem præsidio tolli* COST.
posse non mirum. atque adeo, quod Athanasia obstructiones liberet, & eadem hæmorrhagiæ, diarrhæ, lienteriæ antiquæ, & dysenteriæ conferat, quod dolorem sedet stupefaciendo,& crassum ac lentum humorem pituitosum ex thorace trahat. Opij, papaueris, hyoscyami vi sedare dolorem potest dum stuporem sensitrici particulæ infert, & fluxiones sedat refrigerando atque incrassando. Ad hæc vero celeriter obeunda reliqua adiuuant medicamenta calore prædita. ea enim vi scidos crassosque humores ac vapores concoquendo, dissecando,attenuando,discutiendo, ac etiam euacuando per insensilem perspiratum. meatus expediunt, & celerrimũ frigidis ipsis medicamentis iter parant.atq; adeo contrariorum medicamentorum ratione,idem compositum medicamentum contraria affecta obit: non dicam,vt Syluius,vno tempore vnum,alio aliud,sed eadem semper. quamquam enim non sum nescius in huiusmodi antidotis stupefactoria priori ætate maxime vigere, minus autem postea, non aboletur tamen prima ætate transacta eorum vis, præsertim opij,quod plures annos integras vires seruat: sed caloris concoquẽtis actione minuitur tantum ac temperatur; & quod vnius aut duorum erat medicamentorum proprium,in antidotum totam per minimas eius partes diffunditur. tunc vero stupefacit, non opium, non hyoscyamus, sed Athanasia ipsa ac Philonium, opij, & hyoscyami, & reliquorum omnium simplicium formis, ac viribus in vnam veluti nouam formam totius compositi redactis.

ME-

MESVE.

DIA SVLPHVR confert febribus diu turnis, vt melancholicis, phlegmaticis. thoracem ac pulmones purgat pituita craſſa, lenta, pure: ob id tuſſim antiquam, & difficultatem ſpirandi inde natam leuat. ſplenis duritiē minuit, & inde natam hydropem: vrinas mouet: calculum frangit, morſibus venenatis, & poto iam veneno prodeſt. Rec. autem piperis albi, & longi, ana drach.vj. ſulphuris flaui, thuris, mei, hyoſciami albi, myrrhæ, ſtyracis, cardam. ana drac. viij. rutæ, coſti. † caſſiæ, ana drach.v. opij, mandragoræ, ana drachm.iij. croci, drachm.ij. & dimidiam: melle deſpumato excipe, poſt ſex menſes vtere.

† caſſia aliqui cod. habent drach. vi.

MAN. MAGNAM vim habet in dolore renum, & ſpirandi difficultate, in quibus locis paratur: nec difficile eſſet vbique parare. quæcunque enim in eo ponenda, nota ſunt. Sunt qui hoc pacto parent: Sulphuris ignem non experti, hyoſciami, cardamomi, ſtyracis, opij, myrrhę, coſti, rutæ, ana drach.x. croci, piperis, ana drach.iij. caſię drach.xij. libyſtici, drac.iij. mellis quantum ſat ſit.

SYLV. FVERIT hæc antidotus efficaciſſima ad ea, quæ pollicetur, Sulphur viuum autem vbique Gal. prædicat hic citreum ſeu flauum, quod ignem expertum videtur: quemadmodum, & viride, pallidum, & cinericium in cannas conjectum, & ab his formatum. Optimum exiſtimarim, quod chymiſtæ ſublimando (vt loquūtur) purgāt, & tenuant, odoriſque & ſaporis inſuauitate exuūt. Opera prope omnia hic adſcripta ſulphur ſolum præſtat, vt vires eius legenti in noſtris ſimplicibus patebit. Tamen, quæ illi addūtur, actiones eius reddunt meliores, quorum plurima venenis reſiſtunt. Sunt, & in eo ſtupefacientia quædam miſta potius, vt aliorū valenter calentium vehementiam frangant, quām vt ſtupefaciāt: ita, vt vis eorum paucorum ſexto menſe fracta, multis calentibus elanguerit. Magnam vero vim habet in dolore renum, & ſpirandi difficultate.

COST. DELIGENDVM *ſulphur ignem non expertū, quam maxime ſplendidum, ac minime lapidoſū: citrinum autem ex Authoris iuſſu: aut ſi etiam ignem expertum ſumas (neque enim de hac re Meſue quicquam) quod viret ac præpingue ſpectatur. Chimicum vero ex quo per ſublimationem, vt aiunt, extractus ſit odor ac ſapor quanquam potentiſſimum ad multa, nullo pacto ego admitterem, vt Syluius. cui enim neq; odor, neque, quod maxime refert, ſuus ineſt ſapor, deeſſe, & ſuas vires veriſimile eſt.*

MESVE.

CONFECTIO ex Styrace, alui immodicū fluorem bilioſum, aut pituitoſum ſiſtit, tineſmum à cauſa frigida natum ſanat. Recipit ſtyracis liquidi, opij, † aſſari hyoſciami albi, caſtorij, croci, mirrhæ, thuris, partes æquales, melle ſufficienti comprehenduntur.

† ſeminis.

CRH. Hæc confectio de ſtyrace interdum in vſu habetur. Raſis 9. ad Almanſorem cap. de fluxu ventris habet vnam aliam deſcr. non differentem ab iſta Meſue niſi in vna re, ſcilicet in croco. quia Meſue habet hic crocum, Raſis autem non.

A STYRAX verus lachrima eſt, humiditatem non remittens niſi dum manibus attrectatur. Fit vero arte quædam miſcella, quæ grauis eſt, & ſomnum faciens, quam hic puto Meſuen intelleXiſſe, & eſſe quam liquidam vocant. Vide Dioſc. ſi tamen hoc melius intelligere velis, lege Gal. in lib. de Antidotis. MAN.

PER ſtyracem liquidum à Meſue intelligi miſcellam quandam grauem, & ſomniferam putat Manar. ex Dioſc. Galen. antidotis. SYLVII

STYRAX *liquida liquor eſt, qui ex mirrha fit aqua conſperſa ac expreſſa, vt docet Serap. flacte autem Dioſcoridi vocatur. ſed quid ſit quod ad nos hodie affertur ſtyracis liquidæ nuncupatione, & quo pacto paretur, ignoramus. Hic, ſi per me liceret, ſolidū, & verum ſtyracem ſumerem, qui haberi probatiſſimus poteſt, & in fluxionibus etiam commendatur. præſertim, quod myrrha ex qua liquidus ille conficitur huc etiam venit. aut certe, ſi quid velis ſtiraci liquido magis ſimile, oleum ſumes ex myrrha caloris vi expreſſum.* COST.

B

DISTINCTIO TERTIA
de Medicinis ſolutiuis.

MESVE.

MEDICAMENTA purgātia ſunt quædam aloe, alia colocynthide, alia turbith, nonnulla ſcammonio, alia alijs. De quibus ordine nobis dicendum eſt, Primum de hieris.

C

TERTIA diſtinctio de medicinis ſolutiuis, quarum quædam conficiuntur cum aloe, quædam cum colocynthide, quædam cum turbith, quędam cum ſcammonea, & quædam cum alijs medicinis ſolut. fortibus, quædam cum pluribus ex eis, ſicut inferius per ordinem apparebit. CHR.

MESVE.

HIERA picra ideſt amara Galeni, facultatibus multis inſignibus efficax. Siquidem calfacit, tenuat, incidit, terget, ſiccat, obſtructiones aperit, humores, ac flatus, pra uos, craſſos, lentos, poris corporis tanquam ſpōgiæ cauernullis imbibitos ſeparat, digerit, expurgat commode. Magis autem purgatrix eſt cum aloe illota, ſed minus roboratrix, contra vero, quæ cum aloe lota paratur, minus aluum ſubducit, magis ventrem roborat, affectibus capitis, ventriculi, hepatis, renum, vteri, iuncturarum, & cæterarum partium frigidis, mire confert, humorem ab his partibus frigidū aut putrem vacuando. Recipit cinnamomi, maſtiches, aſari, ſpicæ nardi, carpobalſami, croci, † xyloaloes, caſſiæ, partes æquales, aloes duplum pōdus omnium, Quidam addunt ſchœnu anthos, alij abſinthium, alij alia. Quidam melle excipiunt, alij ſine melle in trochiſcos fingunt cum aqua bdelij, & tragacanthi.

D

† al xilobalſami.

CHR. *Hiera picra vnde dicatur.*

HIERA picra nomẽ habet amaritudinis, quia ipſam principaliter ingreditur aloe, & dicitur hierapicra, a hiera quod eſt ſacra, & picra, quod eſt amara, & huiuſmodi hieræ Galeni, duæ reperiuntur deſcriptiones poſitæ, & inuentę à Galeno, quæ ambæ in idem redeunt. vna ponitur 7. therapeuticæ, ca. 12. alia ponitur. 6. de regimine ſanitatis. cap. pen. Eſt enim hæc hiera magni iuuamenti in paſſionibus ſtomachi principaliter, quibus abundat humor choleri cus ſubtilis imbibitus in poroſitatibus ſtomachi cũ admixtione phlegmatis aquoſi. habet etiam multas alias vtilitates efficere, quas auctor ponit in litera, & Gal. locis allegatis. Vſus autem eius, & modus prępa rationis eſt triplex. Primo ſolum in forma pulueris, & tunc aſſumitur cũ vino, vel iure pulli, vel cũ aqua mentæ, vel hordei, vel alio liquore conueniente, & in tali forma ipſam deſcribit: & eo vtebatur Gal. quia efficacius operatur. Secundo in forma pillulari, & ſic cõmuniter practicãtes generaliter vtũtur. Et iſte modus adinuentus fuit, cum propter amaritudinem pul ueris, tum, vt maiorem moram in ſtomacho contrahens, à remotis magis attrahat. Tertio in forma electarij cum melle, & ſic deſcribitur hic à Meſue, ſed non eſt in vſu, & in hac hierapicra Galeni non ingre ditur aliud ſolutiuũ, niſi aloe non lotum, de quo diffuſe dictum eſt in diamuſco, & qualitercunque præparetur in debita doſi, tardat ſolutionem à xij. horis vſque ad xxiiij. Nunc tranſeo ad deſcript. hieræpicrę Galeni poſitæ 7. therapeut, quæ eſt illa, quę communiter habetur in vſu, & eſt quaſi conſimilis cũ illa, q̃ ponitur 6. de ingenio ſanitatis, derelinquendo præſentem hic poſitam à Meſue, quia ſatis ab illis variatur, & iſto modo non habetur in vſu. Recĭ. cinnamomi, maſticis, aſari, ſpicę ſcilicet nardi, croci, xylobalſami, ana drac. vj. aloes drach. centum. Et illa eſt vera deſcriptio pul. hierępicrę Gal. ſecundum quod ipſe ponit in locis alleg. Medici autem, & aromatarij hodiernis temporibus de aloe ponunt ſolum duplum ponderis aliorum aromatum, & non plus, cum hanc hieram conficiunt. Et mouentur maxime propter hanc deſcr. ibi poſitam à Meſue, quam ipſi reducunt ad formam pillularem: ideo minus ſoluunt. Et doſis hierę Gal. in locis alleg. eſt vſque ad drachm. i. Doſis autem eius, quæ hodiernis temporibus præparatur eſt vſque ad drach. i. & s. & ſi ſit in forma electarij, vt ponitur hic, doſis eius eſt vſque ad vnc. i. ſed illo modo non habetur in vſu. Auic. in 5. can. Haly. x. practicę, & Serapio in proprio antidot. eandem habet deſcrip. differentem tamen in vno, quia Meſue habet hic xyloaloes, alij vero carpobalſami. Vnũ tamen notabis, quod hæc deſcr. hieræpicræ quam dicit Meſue fuiſſe Gal. non reperitur in aliquibus lib. Gal. ad nos tranſlatis, licet Auic. & alij affirment Gal.

Hiera præparatio triplex.

MAN. AB hac cępit veluti ab antiquiore, & à qua reliquæ nomen acceperunt, cuius permixtio tempore Galeni Romæ vocabatur piera. Galenus accipit ſolum ſex res, dimittens xyloaloen, & caſſiam, & pro carpobalſamo ponit xylobalſamon: & auget aloen: pro ſex enim drachm. aliorum, vel centum, vel 120. aloes apponit. ET eſt reſolutiua materiarum malarum groſſarum) Has tamen oportet attenuaſſe, & diſſecuiſſe. ALOE autem ſit duplum pondere.) Ferme triplum eſſe debet, quia pro 36. drach. illorum, centum Aloes, vel cxx. adijciendæ ſunt.

SYLV. *Lib. 7. met.*

ANTIDOTVS hiera ideſt ſacra ab operibus diuinis, & mirabilibus. picra ideſt amara, ab aloem, vnde & hiera dialoes etiam dicta eſt à Galeno deſcribitur lib. 6. ſani. tueo. lib. 7. met. & lib. 2. & 8. comp. ph. ad purgandum maximè ex ventriculo, inteſtinis, venis meſaraicis bilem flauam, & pituitam non modo tenuem, tunicis ventriculi altius infarctam, ſed promptius eã, quæ in eius ſpatio innatat. Cum autem vis eius purgatrix hepar non ſuperet, qua ratione affectibus frigidis capitis, & aliarum partium tam remotarum cum Meſue confert? Vt phlebotomea toto corpore vacuat, non primo, ſed ſuccedente in locum vacuati ſanguinis alio ſanguine ex reliquo corpore: ſic vacuato per hieram ventre inferiore, ſucceſſione quadam aliarum partium excrementa, aut mole ſua ruere, aut vi partium expultrice mitti videntur: nec alienum fuerit ab hiera, ſi non valenter, ſaltem leniter trahi, vt momento vacuandi ſemel accepto, ferri in ventrem perſeuerent: quo in clyſteribus paulo acrioribus ſæpe fieri probauit Galen. Quæ res tibi ſi non ad plenum ſatisfacit, in memoriam reuoca ventriculi actionem toti corpori communem. In quo ſi multa eſt excrementoſa materia, ea chylo miſta, in corporis dictas partes cum ſanguine tandem diſtribuitur, & partes ipſas tali excremento onerat. Si vero contra excrementis omnibus his biliioſis, pituitoſis, putribus omnino eſt ventriculus, & perfectius coquet, & alimentum in corpus purum tranſmittet, quo partes ſingulæ velut recreatæ, & meliores redditæ, quod in ſe habent excrementoſum coquent, ſi coqui habile eſt. aut ſi tota ſua ſubſtantia eſt ab alendo iam alienum, excernent. Omitto ventriculi cum cerebro conſenſum maximum, & ceteris. Vis igitur hieræ huius à Galen. non inuentæ (nam multis ante ipſum annis celebrata eſt, vt es lib eap. ph. p colligere potes) ſed vſu crebro celebratæ, eſt maxima. Sicque Romæ Gal. tempore parabatur: Cinnamomi, xylobalſami, aſari, ſpicæ nardi, croci, maſtiches Chiæ, ana drachm. vj. aloes drachm. centum. Sed centum drachm. ipſius, magna nimis menſura eſt viſa Galen. aliorum proportione lib. 2. compo. ph. p. Ob id præſtantius medicamentum feceris, ſi minus aloes injcias, vt drachm. xc. qua tanquam optima, ſe vſum Galen. aſſerit. Interdum drachm. lxxx. miſcebat, cum gratiorem ſed calidiorem volebat: interdum contra etiam cxx. cum purgantem magis. Aloe autem non lota, magis vacuat: lota magis roborat, ventrem minus vacuat. Croceum item partius miſceri vult Galen. vt drachm. v. præſertim quibus medicamento vtentibus crocum caput ferit odore, vti nobis ante miſſionem. His etiam ſuffecerint croci drachm. iiij. Sex vero croci drachm. Galenus miſcebat mulieribus male per menſes purgatis, & aloes drach. lxxx. & carpeſium loco aſari: interdum vtrunque. Vtebaturque non in his ſolis quibus dolet caput per conſenſum ſtomachi ab humore biliioſo morſi, ſed etiam in his, qui ſuffuſionum phantaſmata, & ſymptomata patiuntur ex ſimili ſtomachi affectu, & quibus aluus ſupprimitur, & quibus rectus eſt fumoſus. Cinnamomi penuria injce optimæ caſſiæ duplum nihil virtute ab inualido cinnamomo abeſt, à generoſo multum ſuperatur. Quidam carpobalſamum loco xylobalſami: alij vtrumque, alij etiam xyloaloen, caſſiam, ſchœnu anthus addunt. Doſis ſumma eſt drach. vnius cum aquæ cyathis tribus: minima eſt ſemidrach. alijs in medio pro ętate, corporis magnitudine, conſuetudine: ſeu minima eſt vnius cochlearis parui: mediocris, duorum paruorum: maxima, duorum cochlearũ magnorum cum aquæ tẽperatæ cyathis duobus, aut tribubus: aut in catapotia fingitur. Dat Act. à dra. j. ad dra. ij. Hodie eius ficę (quæ vtilior eſt) etiam vnc. s. cum drac. j. diaphęnici ex hydromelite etiam mulieri innoxiè propinari vidimus. Gal. item, vel ficeum puluerem exhibet, vel melle exceptum, vt gratior, durantior, purgantior: licet tũc ventrem minus roboret, quia mel ſtomacho malum eſt, & roborantium vim diſſoluit. Meſ. puluerem tacitũt, trochiſcos expreſſit, alij quoque in catapotia fingunt, quod propter multam aloes amaritudinẽ ægre puluis ex vino, vel iure pulli, vel aqua hordei, vel alio liquore deuorari queat: nec multo facilius cum melle excepta ex hiera hęc, ſiue bolis deglutienda fit, ſiue liquore (vt puluis ſolet) diſſoluta. Adde, quod catapotia ex hiera ob moram in ventriculo longiorem à remotis partibus trahere magis poſſunt: minimum, ſi potu deuotatur. Nam ſic à ventriculo celerrime, & effluit, & expellitur. Si bolo autem ſumitur vt conſiſtentia, ſic mora in ventriculo, & viribus in vacuando eſt media. In hac antidoto autem ſola eſt aloe purgatrix, & tam imbecilliter, vt vix hora poſt duodecima vacuare incipiat, duretq; eius vacuatio interdum ad horas 24. quæ conſuetudo eſt tardius, & imbecillius vacuãtium, cum valentia mox vires ſuas exerant, & nõ multo poſt terminẽt, niſi quantitate immodica hypercatharſin moliãtur. Cum autem Gal. hiera ad cinnamomi, maſtiches, aſari, ſpicæ nardi, croci, xylobalſami, ana drachm. vj. addat

Lib. 4. loc. aff. cap. 2. *Lib. 2. loc. aff.* *Li. 2 comp. ph. p. lib. 7. meth.* *Lib. 7. met.*

aloes

aloes drach. centum, drach. j. sicca probe purgat. cum vulgaris offi
cinarum hiera hæc sicca drach. j & s. parum sit efficax, quod aloem
ad omnia simplicia simul sumpta duplam tantum misceant: cum
apud Gal. fere sit triplasinam pro aliorum sex. ana drachm. vj. quæ
sunt xxx. j. miscet Gal. aloes drach. centum, & interdum cxx. Quæ
vero Gal. hiera melle excepta est, vnc. j. mediocriter purgat, in qua
sunt pulueris drach. ij. Cum enim tribus pulueris vncijs misceuda
sit lib. j. mellis, in tribus autem vncijs drach. sunt xxuij. in lt. vnc.
xij. sequitur, vt in quolibet hieræ mellitæ vncia sint prope pulueris
drach. ij. Addas prope, quod pulueres ipsi cum melle mixti pon-
dus augent. Cum autem mellita Galeno purgatoria magis dici-
tur, quia sicca, leuiter attigi in Mesue aloe li. 2. Ab hac autem hiera
velut antiquissima incepit in quam xyloaloen, & casiam inuexit:
& pro xylobalsamo, carpobalsamum. Actuarius autem pro spica,
xyloca sinam. Mel vero quantum spices, vt vnc. ij. huic hieræ, &
alijs medicamentis, quorum aloe est basis, misceudum quidam eo
tendunt: & hieram sullo, aut sumo faciendam, in hordeoque sepe-
liendam volunt per sex menses, vt fermententur: ætas aliquot vi-
res ei addit: nec vtendam ante hanc fermentationem, seruarique
integras omnes hieras a sex mensibus ad annos quatuor. Hiera
Andromachi minor lib 8. c. ph. Schœnus anthus, xylobalsami, ma-
stiches, croci, nardi, Indici, asari, cinnamomi, singulorum drach. vj.
aloes lotæ drach. centum: simul leuigata reponito, datoque ieiuno
a cochleario vno ad duo, cum aquæ frigidæ, aut calidæ cyathis a
duobus ad quatuor: alij singulorum sex drach. octo miscent: alij
aloes drach. lxxx. multi præter illa sex etiam Schœnus anthus ad-
dunt. Asclepiades Andromacho consentit, nisi quod aloes simpli-
citer scribit, & horum simp. vnc. j. vel ij. addit drach. vij. & semis. mi
scet, & opobalsamum pro xylobalsamo, & schœnus anthus omit-
tit. Aloen quidem cum Andromacho lotam alij illotam ponunt:
cum lota minus alium subducat; quia multum virtutis medica-
mentosæ lauando deponit, sed tunc conuenit magis febri non va-
lida, sed admodum remissa laborantibus, quibus etiam hieram ex
aloe illota citra euidentem noxam multi dederunt, in alijs febri-
bus noxam maximam ex ea sunt experti. Nam aloe etiam lota
est maxime aduersa his, qui intemperie calida, & sicca laborant, si-
ne prauis humoribus: deinde his, qui sicca, & frigida: in totum his,
qui ex solis qualitatibus partem aliquam habent vitiatam. Nam
intemperies cum humoribus, medicamentis illos vacuantibus in-
digent: quæ sine humoribus sunt a medicamento ex aloe in mar-
corem omnino perueniunt. Vbi igitur humiditas parua ventricu-
li tunicas irrigat, picra ex aloe vtilis est, humiditatem vacuans par
uam, quæ nauseam maiorem, aut minorem excitat. Eam autem
noxiam humiditatem sola aloe vacuat sua vi purgatoria non va-
lente, sed quæ ex ventriculi regione, quæ attingit, vacuare possit: si
tamen largior sit exhibita, ad ieeoris partes peruenit, non tamen
vacuat totum corpus aloe. Hiera quoque ipsa valet ad purgandum
ventriculum prauis humoribus, præcipue tenuibus, & biliosis, &
coctionem impedientibus, iuuat etiam ventriculum intemperie hu
mida citra humorum laxatum, vt ligamenta, seu nerui colligantes
articulorum laxantur: omnium autem præstantissis, est remedium
his, qui bilem alium inter tunicas ventriculi receptam habent.
Datur enam tuto, phlegmone ventriculi, iam cocta post declina-
tionem scilicet, nullo autem phlegmonis tempore. Hieram picrã
alij habent neeam, alij melle non cocto modice exceptam lib. 5.
sani. tuen.

COST. HIERAE *simplicis authorem fuisse Antonium*
Musam, qui Tiberij tempore vixit, testatur Scri-
bonius, quamuis Gal. 8. de comp. per loca in Andromachum referat, qui ætate Neronis fuit. Parabatur ex aloes triente, id est vncijs quatuor, croci, cinnamomi, nardi, asari, xylobalsami, mastiches, singulorum denarijs sex, est vero denarius pars vnciæ septima. Galeni tempestate longe maior aloes quantitas addebatur aliorũ proportione: nẽpe ad sex singulorum drachmas, aloes drachmæ centum, quam mensuram interdum ipse immi nuit, sumẽs octoginta, aut nonaginta, interdum auxit ad drachmas centum, & viginti pro vario scopo purgandi magis, aut minus, quare non erauit hic Mesue aloe sumendam præcipiens duplo pondere ad reliqua, neque Galeno repugnat. Summa equidem mensura drachmarum centum, & viginti ferè triplam proportionem seruat ad alia, sed minor, quasi duplam, cuius author est Gal. Castigans vulgatam qua centum drachmæ sume-

Cap. 11o. Cap. 21.

A *bantur, hoc autem pro Manardo sit dictum. Deinde*
vero etiam Gal. croci drachmam dolorem capitis veri
tus, qui sæpe ex eo prouenit, ac pro aloe non lota lotam
etiam quandoque substituit ex Andromacho, quæ ven-
triculo magis conferat, minus autem expurget. Porro
autem hoc in medicamente duo tantum sint, quæ purgã
di vim habeant, aloe atque asarum. Galenus tamen
quasi asaro facultatem ineße purgatricem ignoraue-
rit, aloe vim totam ascribit. Est tamen basis ipsamet a-
loe, ex qua etiam nomen picræ, id est amaræ obtinuit, &
eius gratia cætera adduntur. Quando enim triplex illi
inest vitium, tarditas in purgando, imbecillitas, & vis
qua venas recludit, accelerant, ac eius vim intendunt
cinnamomum, nardus, crocum, xylobalsamum, calida
omnia, & tenuium partium, adde, & asarum tenuato-
rium simul, & purgatorium, prohibet vero ne venas a-
B *periat mastiche, atq; adeo non fortuito, sed consultissime*
paratum id est medicamentum, ad quod tamen alij alia
pro suo quiq; scopo addiderunt, veluti xyloaloen, casiã
odoratum iuncum, absinthium, de quibus ẽt Mesue me
minit, neque hæc temere, quando aut purgatricem vim
intendunt, aut purgandi celeritatem, si & bdellium, &
dragacantha, quod alij addunt admonente Auicennã,
vitium aloes oppugnant, quo sanguinem detrahit. Apte
vero etiam mel additur a Gal. quod ventriculo gratius
redditur medicamentum, & magis subductorium. Cæte
rum vbi hieram excepturus ex melle, de mellis mensu-
ra non leuis est quæstio. Galenus equidem pondus non
explicat. Ac si vulgatam sequare consuetudinem, ad-
dendum esset mel quadrupla proportione, vt exemplo
Diamoschi agunt. Auicennas tamen tantundem addi
interdum, ait: atque adeo longe minus, quam fieri in
C *alijs consueuerit. Sane de mellis mensura, regulam quã*
eius quadruplum, aut triplum addunt non carere peri-
culo in purgatorijs, supra ostendimus. Quod autem ad
hunc locum pertinet, quanquam illam etiam hoc in lo-
co Syluius sequitur, cum Auicenna potius starem in pi-
cra enim multa est aloes copia: præstat vero aloe ea-
dem ferè opera quæ mel, conseruandi, & species exci-
piendi lentore suo ne diffluant, quare minori quoq; mel
lis mensura est opus. At roget nos aliquis, an regula a
nobis antea allata hic sit opportuna? Non est opportu-
na, quoniam hieræ huius mellitæ dosim Gale. Aut Me-
sue non tradunt. Docuimus autem antea conferendas
basis, & compositi doses: atque eo pacto mellis mensu-
ram elici. Age autem inquiramus nunc hieræ, & sim-
plicis, & mellitæ dosim, quam hic silentio inuoluit. Ga-
lenus porro (de simplici primum ago) 2. de comp. per Cap. 2.
D *loca drachmam se vnam ad summum exhibere testa-*
tur. Andromachus ex 8. de comp. per loca, cochlearia Cap. 2.
duo. i. drachmas duas præbuit. Serapio drachmas duas
exhibet, quod & Paulus, hierarum omnium summum
pondus dicens drachmas esse duas. Nostri vero drach
mas etiam tres dant absque noxa, quibus astipulatur au
thoritas, & ratio. Scribonius equidem dari ait cochlea
ria duo, vel tria. Ratio vero id docet, quãdo hierę drach
ma vix habet scrupulos duos aloes, atque hæc minori
quàm drachmarum duarum pondere fere non exsoluit.
Ergo summa hieræ simplicis dosis drachmarum erit
trium, neque Galeno hac in re assentiendum, præsertim
(quod quis admiretur) qui hieræ ex colocynthide longe
valentioris medicamenti drach. iiij. aut etiam quinque
dedisse profitetur. 1. de comp. med. per loca. His de hie-
ra simplici, ita constitutis eius etiam quæ melle excipi- Cap. 3.

tur

tur dosis facile innotescit. Si equidem mel tantumdem addas cum Auicenna, sex drachmarum mensura erit summa, si quadruplum, drachmarum erit quindecim. Atq; hac ratione ipsa docemur, a qua quotidianum non dissentit experimentum. Vnum hic supereſt explicandum, quales nam humores hiera educat, crassos ne an tenues? Mesue ijs verbis.

Et est resolutiua materierum malarum crassarum, & viscosarum. *videtur ipsi purgatricem crassorum humorum vim tribuere. Manar. vero attenuasse, & dissecuisse antea oportere admonet: atq; adeo sponte sua id non præstituram. Sed vere id non vult Mesue, quod vel le Manardus innuit, hieram crassos, ac lentos humores soluendo educere, at eos dissipare, & attenuare asserit, si rem perpendas. De solutione vero postmodum agit quum subdit.*

Et perficitur ab eo solutiuo bona. *Si tamen etiam de purgatrice vi intelligas, quanquam non negem crassos humores, vt hiera educantur, secari prius et attenuari oportere: id ipsum tamen præstare hiera quoque ipsa solet ob cinnamomi, spicę, croci, carpobalsami, & assari vires, ac propterea, vtro modo Mes. verba intelligas non errat, quod Manardus innuit.*

MESVE.

HIERA Hermetis cum dracunculo maximarum, & certiſſ. est virium ad cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem, paralysin, epilepsiam, tremorem spasmum cynicum, dolorem colicum, nephriticum, vterinum, arthriticum, Vacuat enim humores tam tenues, quam crassos, & lentos, a capite, ventriculo, neruis, iuncturis, & reliquis partibus. Rec. autem aloes vnc. j. trochiscorum Alandhal aur. octo: turbith, agarici † dracunculi vtriusque sicci, iridis, sagapeni myrobalanorũ cepularum, citrearum, Indarum, an. sesquidrachmam: zingiberis, cinnamomi, masticheſ, bdellij, ellebori, nigri, eupatorij assari, cassiæ ligneæ, salis Indi, castorij, croci, apij, liguſtici, † cocci gnidij, stœchados, ana drach. j. scillæ assatæ drach. ij. & dimid. scammonij drach. ij. Curiose omnia terantur: gummi, & succi vino odoro pisso luantur: pulueres succo cucumeris agrestis comprehendantur. Siccentur iterum, eodem succo, & pauco nucum oleo excipiantur, & siccentur, postremo melle despumato † omnia comprehendantur. Datur post sex menses a drac. j. ad drac. ij.

† Lus.

† sim. mez. rem.

† Vulg. quantitate, qua fiat totum sicut pasta.

MAN. ALANDAL.) Hos habes infra ab ipso Mesue descriptos, qui tamen Hermetis tempore non componebantur. LVF.) Dracontium. SEMINIS mezereon.) ideſt cocci gnidij, chamæleæ videlicet.

SYLV. DESCRIPTA etiam Mesue in simplicib. cap. de dracunculo, potentissimum, & efficacissimum est medicamentum, vbi remedijs alijs mala hæc contumacia non cesserunt. Trochisci Alandhal inter trochiscos describentur, quos tamen tempore Hermetis nondum compositos scribit Manard. sed sine testimonio. Hi autẽ colocynthidis loco in compositione veniunt tutius, qua ipsa colocynthis, nisi hæc mistis probe castigetur.

COST. HAEC *scripsit, & lib. simp. de aro: in eo varius, quod hic trochiscorum alandhal drachmas duodecim, id est aureos sumit, illic colocynthidis drac. viij. Neque temere colocynthidis redactæ in trochiscos maius hic adiecit pondus, quando castigata hoc pacto minus est efficax. Addit etiam hoc in loco bdellium quo eadem colocynthis magis castigatur, & elaterij vis obtunditur, quoinuolui omnia præcipit. Strenue expurgat hoc medicamentum, quod certe simplicium expurgantium, & fortium, & imbecillium syluam habet. In eo conficiendo, quod ait.* tritura bona terenda omnia. *studendum, vt singula seorsum, aut cum alijs crasse, aut subtiliter terantur, prout quæque postulant: pro quare petendæ regulę ipsomet Mesue traditæ lib. Can. vniuer. quas non est, vt hic particulatim referamus. Illa nunc inquirenda multi momenti, & vsus, quia iubet Mesue hoc medicamentum ex melle confici, dosim vero præscribit à drach. vna ad duas, an dosis intelligenda post adiectum mel, an ante: quantum vero etiam mellis sumi habeat. Equidem si rem perpendas, addito melle præsertim ex communi consuetudine proportione quadrupla, duæ huius medicamenti drachmæ vix aluum moueant, nedum non exquisite purgant: absque melle autẽ in robustioribus corporibus non excedat modum: id quod persuadeat nos mensuram præscribi absque melle. Contra tamen, si in sequentibus hoc pacto dosim statui, quis putet absque melle, futurum est, vt longo interuallo modum purgatio frequentissime excedat. Sed dicã paucis quod sentio. Quum simplicia ex quibus hoc paratur medicamentum excepto sagapeno, masticheſ, bdellio, euphorbio, scilla, quæ duci in puluerem non ita possint, drachmarum septem, & quadraginta pondus attingant, ideſt vnciæ sint quinque, & drachmæ duæ, atq; adeo exvulgata cõsuetudine binas fere mellis libras desiderent, futurum est, vt adiectis sagapeno masticheſ, & reliquis, in totum electarium duas pendeat libras cum dimidia, & singula drachmarum duarum dosis vix drachmam speciem contineat dimidiam, quæ perturbare quidem ventrem possit, non possit tamen exoluere atque exquisite expurgare. Quamobrem, aut Mesuem meticulosum esse atque ignarum medicamenti virium confiteri oporteat, aut vulgatam consuetudinem huic loco esse importunam, sed arbitrandum, expertum esse Mesuen huius medicamenti vires, ac propterea referẽda est culpa in consuetudinem potius artificio, & consilio expertem, quam in authorem. Quærenda ergo alia componendi ratio qua scopum attingamus authoris. Ea erit regula à nobis in superioribus tradita, quam certe, qui in vsum tradiuerit, carere omni culpa obseruabit. Sunt purgantium hic simplicium doses, si recte expendas, fere quinquaginta duæ cum dimidia, aloes videlicet, quatuor cum dimidia, trochiscorum alandhal doses decem, & octo, possint enim scrupuli eorum duo exhiberi, turbith, agarici, & quæ eo ordine sequuntur non plures quam duodecim; ellebori, euphorbij, asari, seminum mezereon doses fere sex; scillæ vna, scammonij decem, ac propterea, quod dicebam, doses, quinquaginta duæ cum dimidia, adiecto vero elaterio, quo inuolui omnia iubet Mes. ad sexagesimum etiam numerum accedunt. Huius vero electary vbi confectũ est, drachmas ad summum duas exhibet, quo fit, vt totum pendere oporteat drachmas vicenas, & centenas. Sunt autem si ingredientia omnia supputes, drachmæ vix septem, & quadraginta, atque ideo, quod deest, ideſt drachmas septuagintatres refarciendum est melle. Sunt vero hæ vnciæ octo, & drachmæ duæ, quas si melle suppleueris,*

confecti

confecti in hunc modum medicamenti dosis summa erit A *drachmarum duarum ex Mesue præscripto, & integra fiet expurgatio. Cæterum video, quid hic obijciant: tam paucum mel tantum specierum cumulum non excepturum. Ego vero illud perpendi velim, quod author iubet, tantum mellis addendum, vt totum fiat sicut pasta, quibus verbis, vt pastillus fiat (præter omnium sententiã hoc dico (præcipere Mesuen suspicor, non electarium, quod vocant, neque mirum, quando aloetica hæc amara in electarij formam redacta assumpturo admodum ingrata esse solent: minus autem pastilli modo, quia minus diffluunt, ergo quum pastillum uelit author non multum mellis est opus, fortasseque octo illæ vnciæ satisfaciant, quod si non satisfaciant, sunt enim quædam interdum aridiora, quæ humoris plurimum exugunt, piaculum non erit, vt tantum iudicio tuo adiungas mellis, quod ad conficiendum pastillum sit satis, aut vt pro hie* B *ræ simplicis exemplo tantundem mellis adijcias. Sed de hac re satis. Qui hac hiera ex communi instituto parata vsuri sunt, ea scilicet quæ quadruplum, aut triplũ susceperit, audaciores esse possunt, & drachmas etiam sex interdum propinare, qui vero ex Mesue instituto: ijs vna, aut altera drachma sufficiat. Vnum supereſt inquirendum, quum Mes. mezereonis semen exposcit, quid sit sumendum. Vt nos lib. simpl. docebamus, ignotũ est Mesue mezereon, sententia nostra, & aberrare eos, qui coccum gnidium illud esse aiunt, ex eo constat, quod Mesues sui mezereonis folia traducit in vsum, non fructus. Huius tamen seminis loco, si quis ricini, aut maioris, aut minoris semen reponat, quod ijsdem fere viribus valet arbitror non valde erraturum, pro drachma autem vna mezereonis, quæ integra, eius est dosis ricini maioris grana tria, aut minoris quinque assumas o-* C *portebit, si modo constitueris eo vti illius seminis loco, quod ignoratur.*

MESVE.

HIERA Archigenis omnibus descripta, confert affectibus melancholicis, & ex pituita crassa natis, & vertigini, epilepsię, spasmo, hydrophili incipienti, voci ob humiditatem multam raucę, dolenti asperæ arteriæ, difficultati spirandi, ploræ, lepræ, & cæteris tuberculis à crassa materia nascentibus; aut seroso excremento; ventriculo intestinis, mesaræo, vtero à flatu dolentibus, aut prædictis humoribus. Datur aliquando potui cum rutæ decocto, adiecto etiam castorio ad siliquas tres. Dolentibus autem spinæ, renibus, illibus, inguinibus cum decocto apij: ad ischiadem, & similes articulorum affectus cum aqua centaurij, adiecto etiam elaterio ideſt cucumeris agrestis succo, & colocynthidis, pulpa, ad silique quatuor. † Morsos denique à cane rabido, ab hydrophobia, ideſt aquis formidatis securos reddit, datur cum aqua abrotoni, præcipue adiecta drach. vna, pulueris cancrorum fluuialium vstorum. Recipit autem pulpæ colocynthidos drach. † duas, prassij, stœchados elebori nigri, chamedryos, schammonij, leucopiperis, macropip. ana † drach. duas scillæ assathæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, ana drach. j.

† *Vulg. ad in aqua abrotani.*

† *Vul. hab. drac. xxij.*

† *vnc. ij.*

polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicæ nardi schœnu anthus, calaminthes montanæ, aristolochiæ rotundæ, ana drach. ij. cum melle sufficienti excipiãtur omnia. Datur ad aur. iiij. cum decocto epithymi, & vuarum passarum mundatarum.

NON est in vsu, sed hieralogodion est multum CHR.
in vsu etiam est alia hiera picra Gal. quæ ponitur a Nicolao in suo antidot. quæ est multum differens a hiera Galeni posita 7. therapeut. nec reperitur, vbi Gal. eam describit. & tamen illa est, quæ generaliter habetur in vsu, & sic vbique secundum illam descript. habetur in vsu, & fit in forma electarij, secundum quod ibi describitur: quidam tamen reducunt ad formam pillularum, quę aliquo loco non sunt scriptæ, & dosis earum est a drach. j. vsque ad drac. j. & s. Et dosis hieræ picræ Gal. reductæ in forma electarij, vt communiter fit, quia vsque ad drach. j. de mane digesta materia. Et illæ pilulæ de hiera picra Gal. quæ à Nicolao describitur summe conueniunt omnibus dispositionibus capitis, vel passionibus dependentibus à materia frigida, & doloribus aurium, oculorũ, & dentium. Conuenit insuper descensui catarrhi, & passionibus frigidis stomachi, & omnium nutritiuorum, & etiam passionibus matricis, & etiam multis alijs consimilibus, cuius nunc ponam descript. Rec. cinnamomi, spicæ nardi, croci, schœnanthi, asari cassiæ lignea, xylobalsami, carpobalsami, violarũ, absinthij, epithymi, agarici, rosarum, turbith, colocynthidis, mastichis, ana drach. iiij. alias vnc. viij. mellis q. s. pro compositione electarij, siue vini pro compositione pilularum. Sunt autem solutiua, quæ ingrediuntur compositionem huius hieræ picræ, ac hieræ Archigenis, ac hieralogodion, non obstante, quod aliqua ex eis fuerint superius declarata, & alia quædam sunt declaranda. Colocynthis est medicina *Colocynt.* multum effrenitans in soluendo, amari saporis, indigens multa rectificatione secundum, quod ponit Mesue, est enim solutiuum pomum plantæ venenosæ ad magnitudinem pomi aranzi subalbidi: iuxta, quam plantam nulla oritur herba, & est calidæ complexionis vltra tertium gradum, & siccæ in fine secundi. Soluit phlegma principaliter attrhaendo à remotis mẽbris, non tamen per se sola est exhibenda quantunq; correcta. Et dosis eius quæ ponitur à Mesue capitulo proprio est à chirat. vj. vsque ad x. Chirat autem est *Quid sit chirath.* pondus quatuor granorum hordei. Sed illa est nimis magna dosis hodiernis temporibus qualitercunque assumeretur. Epithymum est flos, vel radix cuiusdam *Epithim.* herbæ calidæ, & siccæ in secundo. Soluit humorem melancholicum principaliter, & licet non sit in vsu ipsum per se solum accipere, tamẽ eius dosis est drac. iij. vsque ad drach. vij. decoctionis autem à drach. v. vsque ad drach. xx. quia est leuis solutionis. *Absinthium.* *Absinthiũ* est herba nota leuissimæ solutionis, calidæ cõplexionis in primo, siccę in secundo, soluit leuissime choleram subtilem, & aquosam ab intestinis, meseraicis, & ab hepate, assumitur à quibusdam succus eius, qui est amarus valde, & horribilis. Et dosis eius est à drach. ij. vsque ad iij. Et in decoctione seu infusione cum aliqua expressione ab vnc. v. vsque ad vnc. viij. Scammonea est succus cuiusdam herbæ inspissatus in *Scãmonea.* forma lupinorum reducitur, & ab India, & Anthiochia

chia ſic traſportatur, & eius vſus per ſe ſolum non eſt conueniens propter eius ventoſitatem, & potentiam in ſolnendo:nec cum alijs medicinis admiſcetur niſi poſt debitam eius correctionem cum pomo cyto-
Diagridiū. nij,vel caulibus in paſta,vt præcipit Meſue,& ſic correcta vocatur diagridium, & eſt calidæ,& ſiccæ complexionis in tertio, ſoluit principaliter choleram, ſed nocet ſtomacho,& hepati,non correcta. Et doſis eius cum eſt correcta,eſt à granis v.hordei vſque ad xij.Et ipſius ſolius adminiſtrationem omnes prohibent. Et conſulo,quod medicina, in quam ingreditur retarde
Turbith. tur,quantum eſt poſſibile. Turbith eſt radix cuiuſdā plantæ in partibus Indiæ,calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio:ſoluit principaliter phlegma, & eſt multum in vſu, maxime in paſſionibus iuncturarum, & aſſumitur commnniter cum zuccharo, & zingibere in forma pulueris ſecundum illam deſcript. Rec. turbith albi,& gummoſi,drach.j. vel vſque ad drach.j.s. zing. vnc.j. zucchari, drach. s. & in mane aſſumatur cum iure pulli,vel galli,vel aliquo liquore conueniéte. Et hic nota,quod zingiber eſt correctiuum, vel velocitat eius operationem,quoniam de ſe eſt tardi motus. Et eius doſis in ſubſtantia eſt a drach. j. vſque ad ij. vt ponit Meſue, & in decoctione à drach. ij. vſque ad iiij.Sed iſtæ doſes temporibus præſentibus ſunt nimis magnæ,& eius aſſumptio eſt abominabilis,& de
Agaricus. bilitat ſtomachum. Agaricus eſt fungus quidam adhærens cuidam arbori maximæ, & multum naſcens in Pedemontium, & eſt calidæ complexionis in primo, ſiccæ in ſecundo, ſoluit principaliter phlegma craſſum,& choleram rubeam à cerebro,& à membris neruoſis,ac etiam à pectore,uſus tamen eius per ſe ſolum non eſt multum conueniens, ſed admixtus cum alijs medicinis,vt in electarijs,& pilulis,vt communiter fit. Doſis tamen eius in ſubſtantia eſt à drach.j.uſque ad drac. j. s. In decoctione uero ſiue infuſione eſt vſque ad drachm.iij.Et nota, quod agaricus qualiter cunque aſſumptus inducit uomitum, ſed longe minus in decoctione,uel infuſione,quia non ſic adhæret parietibus, & vijs ſtomachi, uel uillis inducens nauſeam, & corrigitur cum maſtice, & ſale gemmæ, ut
Sagapenū. præcipit Meſue. Sagapenum eſt gummi calidum in tertio,& ſiccum in ſecundo, ſoluit humores viſcoſos, & phlegma crudum trahit à longinquis membris, non tamen per ſe ſolum utimur eo. Et doſis eius eſt à drac.s.uſque ad aur.j.Euphorbium ſecundum rei ueritatem eſt gummi calidum, & ſiccum in quarto, & per ſe ſolum non eſt conueniens, & ſoluit phlegma craſſum.Et eius doſis eſt à granis iiij.uſq; ad xij. Ari-
Ariſtolet. ſtolochia rotunda eſt perfectior,& potentior longe in ſoluendo,& utraque eſt calida in tertio,& ſicca in ſecundo,ſoluit ſuperfluitates phlegmaticas, & per ſe ſo
Helleborus. lum uſus earum nō eſt conueniens. Helleborus unus eſt albus,omnino fugiēdus, quia à tota ſpecie eſt mortiferus: alter niger, qui ſolus non eſt in vſu, ſed admixtus cum alijs medicinis, principaliter ſoluit melancholiam, & choleram craſſam, & phlegma uiſcoſum fortiter attrahens à remotis, eſt tamen multum prouocans uomitum, & eſt calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio. Et doſis eſt ab unc.j. uſque ad unc.ij. ſed melius eſt,ut fugiatur niſi correctus, & admixtus cum alijs medicinis. Reſtat nunc alia declarare,quæ non ſunt ſolutiua poſita in deſcriptione hieræ Archigenis. Et primo per exituras apoſtemata intelligit, E quæ ueniunt ad faniem. Vltimo eſt memorandum, quod vſus prædictæ hieræ Gal.qualitercunq;aſſumatur,debet eſſe premiſſa aliquali digeſtione, ſeu preparatione humorum in ſtomacho cum aſſumptione mellis roſati colati,uſque ad quantitatem unius unc. pro uice,duobus,uel tribus diebus ad minus,uel cum alio leui digeſtiuo. Similiter, & ante aſſumptionem hierę picrę Galen. in qua ingrediuntur plura ſolutiua,& fortia, ut eam deſcribit Nicol. etiam eſt preueniendum digeſtiuo, appropriato ſecundum quòd expedit. Et doſis huius hierę Archigenis deſcriptione Pauli, quia eſt melior uſque ad aur. iiij. & Archigenis deſcriptione uniuerſali eſt uſque ad vj. & confert multis, & diuerſis paſſionibus, ut dicit Meſue: quas tu ipſe legendo conſidera.

F EX Auicenna ad verbum. Pulpæ coloquinthidos dr. MANA.
ij. Aliqui libri habent drac.xxij. alij vnc.ij. CÆPÆ MYRIS affatæ.) id eſt ſcillæ.

HIERA hæc ad verbum ex Auicenna deſcripta longè præ- SYLV.
ſtantiſſima:multo autem valentior fiet, ſi colocynthidis pulpæ vnc.ij aut drach.xx. duæ miſceantur, vt quidam codices habēt. Quod ad hydrophobiam ſymptoma perniciouſiſſimum eorum, qui a cane rabido ſunt morſi, attinet, lege Galen. in lib. de commodis theriacæ, de puluere autem cancerorum fluuialium vſtorum mira Galen. l. 11. ſimpl. prædicat ex Aeſchrione'. Magni præterea eſt facienda decoctorum ratio varia pro vario affectu, ex quibus hieram propinat. His verò affectibus omnibus valenter opitulari hanc Hieram nemo inficiabitur, qui ſimplicium, & plurimorum, & efficaciſſimorum eius naturam perpenderit. Doſes tamen minuerem,quòd his ferendis noſtratium corpora ſint imparia. Valet igitur ad congeſtam, uel fluentem pituitam,aut melancholiam,& affectus omnes inde natos in quauis corporis parte, auribus,dentibus,collo, &cæt. Eius loco quidam vtuntur hodie hiera Logadij,
G quam Paulus, Aetius, Nicolaus, & alij plerique deſcribunt. Ante tamen tutum harum hierarum tam potentium vſum, apparanda eſt materia,hoc eſt tenuanda, incienda, tergenda, fluxilis reddenda, & meatus ſunt aperiendi, per quos eſt vacuandum: in ſumma corpus fluidum eſt faciendum, quod tutò, & ſalubriter purgandum eſt.

LEGENDVM *proculdubio colocynthidis drach.* COST.
*xxij. vt in antiquis codicibus,non, vt in alijs dra.ij. Quum enim ad craſſos præſertim, & crudos humores educendos hoc paretur medicamentum, hunc potiſſime vſum colocynthis præſtat,& ea debet præcipua hic eſſe baſis, ſumendi vero trochiſci alandhal opinione noſtra, quando vix aliquid eſt in hac ſimplicium ſerie, quod colocynthidem exacte caſtiget. Ita,& genuina lectio eſt,quæ addit.*ſcammoneę, leucopiperis, macropiperis,omnium ana drach. ij. *non autem, vnc. ij. neque enim ea præſtaret medicamentum, quæ oportet, ſi tantum ſcammonij adderetur, ſumendum vero, & hoc cotoneo paratum dixerim, veluti pituitoſis humoribus ex purgandis Tralliani conſilio aptiſſimum, de qua re ſupra. Si omnium hic ſoluentium ſummam colligas, animaduertes doſes explere ferè ſeptem,& triginta, quas tu dicito quadraginta, parum enim refert. Exhibet autem Meſ. huius vbi confectum eſt, medicamenti aureos quatuor. i. drach. ſex, quare totum electarium, vt ducentarum, & quadraginta drachmarum pondus expleat, oportebit. Sunt vero ingredientia omnia drachmæ vix ſexaginta, ac propterea ſupereſt, vt reliquum. i. centū, & octoginta drach. melle expleas. i. vncijs viginti additis. Tunc melle ea menſura adiecto tuto exhiberi poterunt huius electarij drachmæ ſex, quod author præſcribit.*

ME-

MESVE.

HIERA Archigenis Paulo aliter descripta, recipit prasij, agarici, chamædrvos, pulpæ colocynthidos, stechados, ana aureos † decem: opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana aureos quinque: cinnamomi, spicæ nardi, polij, croci, ana aureos quatuor. Sicca terrantur, † liquores frangãtur, hydromelite indantur, & omnia melle excipiantur. Datur ad † aureos iiij. cũ salis triti drachma vna, & aqua mulsa.

† Al. dec. v. alij xx.

† Gummi conquassa.

† Putant aliqui legendum aureos ij.

MAN. OMNIVM ad aur. v.) Auicenna xx. Paulus x. Post polium Paulus addit, myrrhæ: INFVNDE in melle.) Paulus in melicrato per noctem vnã, & sicca. COMPONE eam cum aqua mellis.) Paul. cum optimo, & repone in vase vitri, vel plumbi. Et modus hic est omnibus hieris communis: Addatur salis drach. j. & si vis, vt magis purget, adde scammonium.

SYLV. AVREOS decem pro quinque scripsi, quòd Paulus drach. x. habet Auicen. xx. Absurdum item esset in prima simplicium classe aur. v. scribere, & in secunda similiter aur. v. Omnia enim illa simplicia si eodem pondere conuenirent, vna classe concluisset. Paul. præterea spicæ nardi subscribit myrrham a Mes. omissam. Addit Paul. árida simul tundenda, & incernenda, sed opopanacem, & sagapenum (quæ gummi malè ab interprete Mesue vocantur, vt in simplicibus docemus,) & myrrham contusam per noctem vnam mulsa in pila macerat. Postea læuigat, & siccis miscet. Melle deinde optimo excepta omnia, vase vitreo, vel plumbeo reponuntur. Hæc ratio omnium hierarum est communis: summus ipsarum modus est, denarij duo cum salis denario vno, & mellis hemini duabus: & aqua quanta satis est. Si vehemẽtiores vis, quibus scammonium non inest, injcientur, & his singulis obolus. Hæc Paulus. Quæ Pauli verba me mouerunt, vt dictioni Mesue liquorũ in hydromelite infusionem adderem.

COST. IPSISSIMA *est hiera Archigenis, quam describit Paulus, a qua in eo differt hiera Antiochi, quòd omittit marrubium, & loco aristolochiæ rotundæ sarmentaceam sumit. Hic in Mes. quum ait colocynthidis, stechados, omniũ, ana aur. v. pro aureis x. irrepsit aur. v. qui error facilis fuit ob notæ Romanæ, x, cum, v, cognationem, quarum altera decem, & altera quinque significantur. Post spicam Paulus etiam myrrham ponit, quæ hic prætermittitur, culpa, vt arbitror, librarij. Quædam addit Paulus de parandi huius medicamenti modo, nempe quæ arida sunt esse tundenda, & incernenda: opopanacem autem, sagapenum, & myrrham contusa maceranda in mulsa per noctem, deinde leuiganda, & ijs, quæ arida sunt admiscenda, exceptaque melle seruanda vitreo vase, aut plumbeo; quam rationem communem esse ait hieris omnibus. Hæc vero breuissime etiam perstringit Mes. dicens.* tere ex medicinis, quæ siccæ sunt, & gummi conquassa, & infunde in melle. *In dosi præcipue discrepat, exhibens aureos quatuor, hoc est drachmas sex, quum Paulus summum eius, & hierarum omnium modum esse dicat drachmas duas. Sed vere irrepsit, & hic mendum, legendumque aurei duo, non quatuor, quum enim soluentium medicamentorum hic bases sint ferè triginta septem, agarici decem, colocynthidis quindecim, sagapeni, et opopanacis decẽ, aristolochiæ duæ, eorum vere pondus aureos quinque, & triginta pendeat: cætera sesquialtera proportione*

A *ijs quodammodo respondent, atque adeo non potest, quis tuto huius medicamenti plus quàm aureos duos, & alterius dimidium exhibere. At dices, differre tamen adhuc Mesue a Paulo exhibente duas vix drachmas. Fateor, non errat tamen Mesue, quando integra, vt dixi, dosis essent aurei duo cum dimidio, at, & Galen. hieræ suę ex colocynthide drachmas quinque semel exhibuit. Sed, & hic mellis, quo excipiuntur omnia, habenda est ratio. Equidem, si vt communis fert consuetudo, tribus speciorum vncijs, mellis adiungas libram, excepto opopanace, sagapeno, & myrrha, quæ terenda non sunt, cætera drachmas pendent centum, & triginta sex cum dimidia, deest vncias quindecim, & drachmam vnam cum dimidia, atque adeo mellis lib. quinque exposceret, esset que totum electarium librarum ferè sex cum dimidia, possent autem tunc exhiberi vnciæ plusquam duæ, quum totius medicamenti doses non plures sint, quàm*
B *triginta septem, sed hæc Mesue, aut Pauli mens non fuit, ac propterea sequenda hic non videtur vulgata consuetudo. At neque tradita a nobis in superioribus regula hoc in loco satisfacit, si legamus, vt legendum puto, dosim esse aureos duos, nempe quum basis doses in vniuersum sint triginta septem, electarij autem dosis duo sint aurei: huius totius pondus esse oporteret aureorum quatuor, & septuaginta, atqui, si omnia supputes ingredientia, nonagenarium, & senarium attingunt numerum, quo fit, vt non modo locus non sit addendi mellis, sed de speciebus potius detrahendum videatur. Secus autem, si, vt vulgata habet lectio, legamus aureos quatuor, ita enim quum totius medicamenti compositi pondus esse oporteat aureorum centum, & quadraginta octo, deessent aurei septem, & quinquaginta, supplendi melle, deest vnciæ circiter nouem, desunt enim tres*
C *drachmæ, quæ sanè mensura, quanquam, conficiendo electario non est satis, satis tamen esse posset excipiendis, ac seruandis speciebus, & pastillo conformando. Cæterum, quando; vt puto, error in contextu est, neque huius medicamenti dosis maior esse potest, quam aureorum duorum, quid agendum? quantum mellis addendum? sequenda ne vulgata regula, quæ mellis quadruplum adiungit? Iudicio nostro præstabit, vt exemplo Auic. tantundem mellis addas, vt is in hiera simplici, quanquam hic non est aloe, vt in illa, poterunt que tunc huius medicamenti aurei duo exhiberi, cuius, si vulgatum institutum sequare, liceret duas vnc. propinare.*

MESVE.

HIERA Diacolocynthidos a Rufo inuenta, caput, ventriculum, & corpus reliquum purgat humore crasso, & lento, & atra bile. Ob id maniæ, melancholiæ, epilepsiæ, paralysi, spasmo cynico, vertiginosis confert, ac vlceribus malignis, fistulosis, cancro, elephantiæ, fiatus quoque discutit: ventriculum roborat: coctionem firmat. Recipit autem stœchados, agarici, chamedryos, ana drach. decem, colocynthidos drach. xx. (alij legunt colocynthidos trochiscorum alandhal, ana drach. vigintiquinque:) sagapeni, opopanacis, ana drach. octo, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis (albi) ana drach. v. cassiæ drachm. vij. cinnamomi, croci, spicæ nardi, myrrhæ, polij drach.

drach. quatuor. Myrrham vino infunde, cætera tere, & melle despumato excipe.

MAN. EST multum similis hieræ Rufi, ab Auicenna, & Paulo positæ. TROCH. Alandhal.) Paul. Sicyoniæ, ideſt elaterij: certum enim est hosce trochiscos Rufo nõ fuisse cognitos. OPOPANACIS, hoc non apponit Paulus.

SYLV. STOECHADEM, agaricum opopanacem, in hiera Rufi Ephesij medici præstantissimi, quæ etiam colocynthidem recipit, Paulus omisit: ponderibus præterea cum Mesue non consentit, multum autem in cæteris similes sunt hieræ Rufi à Mesue, Auicenna, & Paulo descriptæ. Hieram diacolocynthidos Nicolai quidam parant: ego autem hieram diacolocynthidos Antiochi, Pachij, à Scribonio descriptam, & mirè celebratam, & post eum à Galeno in lib. c. ph. p. compono, & omnibus componendam suadeo: cuius vires sunt à Pachio, Scribonio, & alijs approbatæ. Ad lateris dolorem, epilepsiam, maniam, melancholiam morbum, scotoma, cephalæam, suspirium, vocis abscisionem, subitas præfocationes, incubum, tetanum, spasmum cynicum, contusum corpus ex ictu, & lapsu, tremorem, paralysin, arthritidas, dolores spinæ, mammarum duritias, cancrosque earum, & vlcera in his cacoethea, stomachi imbecillitatem, ructum acidum, inflationem, tormina, nauseam, stomachi saliuam, colicum dolorem, menses suppressos ex decocto artemisiæ, aut dictamni. Has eius vires Scribonius ex Pachij lib. ad Tiberium Cæsarem scripto descripsit, & probauit. Constat autem: stœchados, marrubij, chamædryos, agarici, colocynthidos, singulorum drach. x. opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drach. v. cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, folij, croci, singulorum drach. iiij. opopanax, & sagapenum mortario teruntur, adiecto melle tenui, ideſt, quam liquidissimo: trita cætera, & cribrata melle ad comprehendendum sufficienti cum his excipiantur, vaſe vitreo reponantur. Vbi autem affectus sunt curatu difficiliores, aut natura sua, aut ex diuturnitate, adde prædicto ponderi colocynthidis drachm. xx. opopanacis, & sagapem singulorum drachm. quatuor. Hoc autem medicamentum non solum non nocet stomacho, sed etiam reficit eum, ac confirmat supra omnem opinionem: hæc Scribonius. Detur pultis ex liquore aliquo, vel in catapotijs à scrup. s. ad scrup. ij. cum melle vero a drach. ij. ad drach. v. Hæc eadem est cum ipsa Rufi à Mesue scripta, nisi quòd polium pro folio (& casiam pro marrubio habet, & ponderibus nonnihil variat. Hi trochisci Rufo incogniti fuerunt, vti Galeno, qui eo longe fuit posterior: ob id eorum loco sunt, qui elaterium misceant. Hiera Legadij plus alijs bilem atram trahit: recipit myrrhæ, spicæ, scillæ torrefactæ, euphorbij, ammoniaci, bdellij, zingiberis, aloes, stœchados, hyperici, chamędryos, singulorum vnc. epithymi vnc. ij. cinnamomi vncias iij. veratri nigri sescunciam: petroselini semunciam, scrupu. ij. amomi, folij Indici, casiæ, piperis triplicis, castorei, opopanacis, medullæ colocynthidis, sagapeni, singulorum semunciam: aristolochiæ drach. j. mellis modum, qui tibi videbitur. Actuarius. Huic multum affinis est hiera Logadij scripta sic ab Aetio, pulpæ colocynthidis drach. xx. scillæ assatæ, agarici, ammoniaci, scammonij, corticis ellebori nigri, hyperici, singulorum drach. j. epithymi, polypodij aridi, bdellij, aloes, chamædryos, casiæ, marrubij, singulorum drach. viij. myrrhæ Troglodyticæ, piperis albi, & nigri, cinnamomi, croci, opopanacis, sagapeni, castorei, petroselini, aristolochiæ, singulorum drach. iiij. melle excipe: datur a drach. ij. ad drach. iiij. Huic eandem facit Actius hieram Galeni, nisi ponderibus differret, & præterea haberet stœchadem, & piper longum: Recipit enim pulpæ colocynthidis drach. viij. scillæ assatæ, agarici, ammoniaci, scammonij, corticis ellebori nigri, † stœchados, hyperici, ana drach. xvj. epithymi, polypodij ſicci, bdellij, aloes, chamędryos, marrubij, casiæ, ana drach. viij. in alio vnc. ij. myrrhæ Trogloditicæ, sagapeni, croci, aristolochiæ, piperis albi longi, & nigri, cinnamomi, opopanacis, castorei, petroselini, ana drach. iiij. mellis, quod sufficiat. Huic Actij descriptioni si adieceris, polij, gentianæ, pulegij, spicæ nardi, iunci odorati, ana drach. iiij. aut ex hiera Galen. ab Actuario descripta, aristolochiam longam, & zingiber sustuleris, & pro aiuga stœchadem: pro porro prasium, ideſt marrubium scripseris: medicamentum habebis celebre triginta duobus constans simplicibus, ad contumaces morbos omnes efficacissimum, & tutissimum: ex hiera alijs Rufi, Antiochi, Iuſti, Logadij, Archigenis à Galeno excerptum cuius meminit lib. 8. c. ph. p. & lib. meth. 12. Ab eo autem non fuisse descriptam miror, cum præsertim hieram diaoles lib. 2. & 8. c. ph. p. describat, & vtrobique hieræ diacolocynthidos meminerit, nisi forte descripsit in lib. de com. ph. purgantium, quem aliquoties in opere prædicto pollicetur, nondum tamen visus nobis est, aristolochiam tamen rotundã, & longam habet hiera Iuſti. Aliæ vnciam ex tribus, & hiera Rufi Aetio habet chamæpytin: huius rei, dum hæc scriberem, me admonuit Sigisbertus medicus Romæ doctissimus, & diligentissimus.

† Euphorbij alij.

PVLCHRE, & copiosè de hac Syluius, quem tu vide. In aliquibus discrepat ab ea, quam describũt alij. Manardum autem vereor hic cespitare, quum apud Paulum sicyoniæ voce elaterium intelligit, quando ipſemet sese explicans Paulus colocynthidis interiora interpretatur, quare in hoc non discrepat a Paulo Mesues, sumenda autem sententia nostra, castigata, & in trochiscos redacta. Non meminit de dosi Mes. sed sequendum Pauli consilium, qui hierarum omnium modum esse ait drachmarum duarum. Pro melle autem addendo non quadrat hic regula nostra, vti neque in superiori, quod dosim electarij author non præscribit. Quare poteris tantundem mellis adijcere Auicennæ in hiera simplici imitatione, licebitq; tunc commode duas huius drachmas Pauli lege seu aureos duos exhibere. Quod si tamen vulgatum malis institutum sequi, quia simplicia hæc, detracto opopanace, sagapeno, myrrha, quæ dissoluenda non terenda (quamuis enim Mes. de sola myrrha id iubeat, culpa arbitror librarij, agendum tamen, & in opopanace, & sagapeno) drachmæ sint octo, & octoginta, ideſt vnciæ nouem, desint enim duæ vix drachmæ: ijs vero additis, & adiecto melle ad libras tres proportione quadrupla; totum electarium libras pendebit ferè quatuor; propterea, quia basis doses sint ferè triginta sex, agarici septem cum dimidia, colocynthidis viginti, oppopanacis quatuor, sagapeni quinque, licebit drachmas etiam duodecim fortioribus corporibus exhibere. COST.

MESVE.

HIERA nobis inuenta purgat vtramque bilem, & pituitam, flatus crassos cerebri, & ventriculi, & corporis reliqui dissipat: ob hæc visioni imbecillæ confert, ac cæteris affectibus causas illas sequentibus. Rec. aloes drach. xv. epithymi, costi, ana drach. v. euphorbij, croci, spicæ nardi, chamędryos, ana drach. vj. agarici drach. ix. caryophyllorum dra. ij. calami aromatici, masticbes, casiæ, ana drac. † vij. xylobalsami (alij xylaloes) drach. iiij. piperis albi, & nigri, gentianæ, ammomi, ana drac. j. scammonij in malo cydonio cocti drachmas ij. mellis q. s. Datur aur. j. † drac. viij.

HAEC inter magnas connumeranda est, & multi vsus licet nullibi parata inueniatur.

IN hac, quod, & in reliquis, mellis triplum, aut quadruplum sumunt: sed licebit medicamenti huius vnciam exhibere, præstabit opinione nostra, tantundem mellis adijcere, vt in hiera simplici Auic. eritque tuta dosis drachmarum etiam quinque in robustis corporib. specierum vero absque melle binas etiam drachmas tuto exhibebis. Quare, quod Mes. dosim vnius aurei statuat, priorẽ suspicionem nostram fouet, dosim hic, & interdum alibi a Mesue præscriptam intelligendam de speciebus absque melle. Regula autem a nobis tradita de mel-

de mensura mellis, hic nõ quadrat, quia specierum pondus longo interuallo exuperat pondus drachmarum sexaginta, quod ferè esse debet totius huius electarij, cuius doses ferme quadraginta.

MESVE.

Alcaracostu. DIAMANNA nobis descripta celebris, præsertim ad febres acutas, & multum ardentes. Nam cordis, ventriculi, hepatis, sanguinis intemperiem calidam, & feruorem, & sitim extinguit. Re-
℞ *Vncias.* cipit mannæ bonæ, & recentis, († casiæ, ana) vnc. quatuor, tamar Indorum immaturorum vnc. sex, medullæ casiæ, † sacchari violati vnc. sexdecim, succi intybi, apij, malorum dulcium, acidorum, & acidodulcium, succi acidi, citro-
℞ *Vnc. iij.* rum, ana vnc. † iij. In quibus purgatis prædicta tria dissolue, cola, vt munda sint omnia. Præter hæc accipe radicum intybi, apij, ana vnc. iij. foliorum lupuli, adianti albi, ana vnc. duas, pruna passa centum, violarum vnciam vnam, & semissem: rosarum vnciam vnam, spicæ nardi drachm. iij. coque hæc libris tribus aquæ fontanæ ad dimidias, colato adde sacchari lib. iii. aceti boni lib. j. semel seruefiant. Adde colatum prius, & percoque ad mellis crassitudinem: postremo adde santalorum citreorum, rosarum, spodij, succini, oxyacanthæ, seminis portulacæ, semi. oxalidis, semi. melonum, citreoli, cucurbitæ, cucumeris. ana drach. iij. ligni aloes drach. iiij. cubebarum drach. v. caphuræ drachm. j. repone vase vitreo. Datur æstate cum aqua frigida, ab vnc. j. ad vnc. ij.

MAN. ALSERACOSTVM.) Per alseracost Arabes intelligunt speciem mannæ. Tamarindorum.) De his licet nulla apud antiquos mentio, vtiles tamen sunt in bile coercenda. Foliorum lupuli,) Hic puto subesse errorem, intelligendosque asparagos eius potius, quam folia. Seminum communium.) Hæc dici solent maiora.

SYLVII. OPEROSA hæc compositio, & quæ paucioribus idem præstare posset: cui calida pauca miscentur, vt frigidis in corpus spargendis viam parent. Pro foliis lupuli sume iphius asparagos, & prima germina, vel summa cacumina. Valentius fiet, si in libras singulas acceperit scammonij semunciam.

COST. MEMINIT *hic de spodio, quod sæpe, & in superioribus. Pro spodio autem in ijs, quæ assumuntur cauendum à vero spodio, de quo Dioscor. lib. 5. in ærarijs officinis inuento. cauẽdum item à pompholige eiusdem cum spodio generis. vsurpandumque ante spodium, cuius conficiendi rationem ibidem docet Dioscor. ex foliis myrthi cum floribus, & baccis maturis, ex syluestris oliuæ termite, & alijs pluribus. Arabes ex harundinis radicibus vstis potissimum conficiunt, vt Auic. 2. Can. Alij ebur vrunt; alij nodos quosdam ad rhomboidis piscis cutim repertos, atque alij alia, quæ sane omnia si per me liceret, abdicarem ab vsu medicinæ. quamquam foris admoueri posse non nego. In ijs ergo, quæ assumuntur, vbi spodio uti animus est, harundinis radicibus ustis vti potes cum Auicenna, atque ijs etiam hoc in loco. Addit Mes. ad huius medicamenti calcẽ, camphoram. quæ quidem quum Græcis fuerit ignota, nota tamen Serapioni fuit, & Auicennæ, immo & Symeoni Sethi. qui de materia medica græce inter postremos scripsit. Lis est inter recentiores bitumen sit an lachryma. Ac bitumen nonnulli esse aiunt, quia ardeat. Sed & resinæ, & lachrymæ ardent. Constat autem ex Serap. Auic. Symeone, ac postremo ex Indarum nauigationum historijs lachrymam esse arboris Indæ miræ magnitudinis, ac proceritatis, resinæ more stillantem rupto cortice, seu sponte, seu arte. Sed de huius quoque temperamẽto dubitare licet. Consentiunt omnes, tertio esse ordine frigidam, & siccam. nam & inflamationibus ac calidis affectibus, & doloribus ex calore admota confert, quod frigiditatis argumentum præbet. Contra tamen quum odore caput feriat, gustu sit acri, ignem prope admota facillime concipiat, ac retineat (nam & in aquis ardet) ad hæc exposita aeri aquæ ardẽtis instar euanescat, cuius rei gratia seruatur in vitro psyllij, aut milij semine obruta: inesse illi insignia caloris semina persuademur. Quamobrem quicquid illi sentiant viri grauissimi, quorum ego authoritatem maximi semper faciam, camphoram summe esse calidam ipse quidem suspicor, neque tamẽ frigiditatis producere effectus à ratione alienum puto. Quum enim partium suarum tenuitate, & calore meatus corporis citissime permeet, & rarefaciat, vt calidiores diffleẽt vapores, atque subeunti frigido aeri locus detur, probabile est, atque hoc pacto per accidens à calido frigus inducatur. Sed & eodem modo medicamentis adiunctam frigidis (non enim seorsum in refrigerãdi vsum adhibetur) præstare frigiditatis opus existimo. dum enim sui tenuitate frigidis viam parat, facitq; vt alte penetrent, quid mirum, quòd calida ipsa refrigerij tamen vsum afferatẽ? Sed hæc satis. Probatissimam, et synceram, vt dignoscas, docet Sethi, superpositam ait pani calido humectari, quando est syncera: sin minus, esse factitiam. Nostri simillimo exemplo panem adhuc calẽtem quũ ex furno extrahitur, aperiunt, & in eo camphorã includunt, si paulo post madeat, optimã putant, si exsiccetur, adulteratã. Deligi debet candore, luce, puritate, odore præstans. Multis eius odor ingratus est, vt moschi, ambræ, & aliorum id genus odoratorum. ob id, solent nonnulli hanc tunc tantum adijcere, quum vti medicamento animus est, & exploratũ, qui vsurus est huiusmodi odorem ferre. quod quidem in alijs forte non improbem, sed in hoc in quo tam exigua illius portio ponitur, quæ vix sui sensum faciat, præstare arbitror statim addi, quod dũ fermentatur (vt aiunt) medicamentum, eius vires in vniuersum digeruntur. Terendæ autem camphoræ ratio est, vt æneum seu marmoreum mortarium, quo vsurus es, olei amygdalini momento totum illinas, post diligentissime lineo panno abstergas. colliges enim facillime camphoram, neque mortario inhærebit pertinacius.*

MESVE.

TRYPHERA Persica, quod apud Persas experta sit contra febres acutas, intemperiem calidam ventriculi, hepatis. Morbis omnibus ex humorum vstione natis confert, in Æstate pestilenti, & Autumno: sitim sedat: icterum calidum ex obstructione sanat. hypochysim à vaporibus biliosis visui incommodãtem discutit.

Recipit autem ſuccorum ſolani, intybi, apij, † lupuli, purgatorum, ana lib. ij. Quibus immitte violarum recentium, aut ſiccarum † libram vnam: folliculorum ſenæ vncias duas: agarici vnciam. j. pruna Damaſcena, quinquaginta: caſſiuthæ ſemunciam, myrobalanorum cepularum, citrearum, Indarum, frixarum in oleo violato, aut amygdalarum dulcium, ana †drach. ij. ſpicæ nardi drach. iij. coque igni prunarum lento, dõnec †libra vnica ſuperſit: cui injice epithymi drach. xl. Myrobalani autem oleo amygdalarum dulcium merſæ ſemel feruefiant, tollantur ab igne, colentur. In parte colati diſſolue tamar Indorum recentium vnc. iij. mannæ ſeſcunciam, pulpæ caſiæ vnc. iiij. ſacchari violati vnc. xij. cola, vt munda ſint à ſeminibus, & alijs in parte reliqua, & aceti libra vna coque igni lento ſacchari albiſſimi libr. iij. Adde, quod prius in ſuccis eſt diſſolutum. miſce, percoque ad mellis craſſitudinem. Poſtremo adde paulatim rhabarbari boni vnc. ij. myrobalanorum citrearum ſeſcunciam, cepularum, & Indarum, ana vnc. j. bellericarum, emblicarum, ana drach. iiij. ſemi. fumariæ, trochiſcorum diarhodon, macis, maſtiches, cubebarum, ſpodij, ſantali citrei, ſeminum quatuor, ana drachm. ij. & dimid. aniſi drachm. iiij. ſpicæ nardi, drachm. ij. inuoluantur oleo violato, & reponantur vaſe vitreo. Datur ad vnc. j. cum aqua frigida, & ſucco intybi, vel ſolani.

Vulg. legit ſuccis lupulorum lib. ſ. † Et roſarũ ana dr. xij.

† Alias drach. ij.

† Alias lib. ij.

MAN. CVSCVTA.) Amplexicaulis herba eſt, quæ linum amplectitur, & videtur eſſe quam linoderã Theophraſtus vocat: licet apud Græcos in medicorum vſum (quod quidem meminerim) venire non conſueuerit. Eſt autem magnæ ſimilitudinis cũ vocato epithymo.

SYLVII. HAEC antidotus tryphera, id eſt delicata, vſu rara eſt opinor, quod ſimplicibus multo parentioribus nobis licet affectum idem aſſequi: præterquam quod compoſendi modus, & longus eſt, & negocij plenus. Præterea myrobalanis recentibus ſæpemus, à quibus vis plurima medicamenti expectatur: quãquam & ſimplicia alia, quam plurima recipiat, quæ bilem vtramque, & præcipue atram, aut expultioni apparent, aut etiam trahant, & vacuent: vt interim taceam mitta refrigerantia non pauca, & quædam partibus principibus robur afferentia.

COST. MVLTA hic digna ſunt animaduerſione. Ac primum quum ſuccus ſolani, intybi, apij, lupuli, quem primo loco proponit, librarum octo pondus æquet, quod in hoc ſucco violas, ſenæ folliculos, agaricum, pruna, myrobalanos, conſque coqui imperet, vt in vnã ſuccus redeat libram, ſuſpectum eſt. quando tanta ſucci conſumptio fieri coquendo non poteſt, niſi diutina admodum coctione, qua eorum purgantium medicamentorum vim exolui neceſſe eſt, quæ omnia ex ijs ſunt rebus, quæ diutius coqui non ſuſtinent. Hic vero etiam quum violas ſumi iubet, vel recentes, vel aridas, id ſcribit, quaſi nihil interſit, quales eas ſumamus, quaſique recentes aridis non ſint præferendæ. Sed illud quoque, quod myrobalanos, ex oleo violaceo frixos ſumit, non prorſus ſatisfacit, quando ingratum, aduerſumque ventriculo eſt id olei genus. Quum etiam, poſtquam myrobalanos cum violis, & reliquis coqui ſemel admonuit, rurſus myrobalanorum meminit, atque vt in oleo dulcium amygdalarum leniter ferueat, præcipit, an hic alios expetat myrobalanos, an de ſuperioribus agat, non conſtat. Atque, quum, poſtquam myrobalani ferbuerint, percolandum ait, & in eius quod ſupereſt parte vna diſſoluit tamarindos mannam, caſiam, ſaccharum violaceum imperat, alteri vero acetum, & ſaccharum commiſceri, dubitare eſt an ſermo ſit de oleo, in quo ſecundo loco myrobalani, vt feruerent iuſſerat, an de ſucci reliquis ſuperioribus. Quid etiam ſeminũ nomine intelligat, à quibus id ait eſſe purgãdum, in quo tamarindi, manna, caſia, ſaccharum violatum fuerve diſſolutæ? Tandemque, poſtremo rhabarbarum, myrobalanos, & alia addit, abſolutiſque omnibus, vt oleo violaceo inuoluatur medicamentum, & vitreo vaſe ferueſcere iubet; quo iuſſu quid velit, obſcurum eſt. Hæc igitur, ea videntur quæ niſi explicentur, rectam huius medicamenti compoſitionem poſſint omnino perturbare. Cæterum paucis. Quum tamdiu in propoſitis ſuccis propoſita medicamenta coqui iubet, vt leui feruore coquantur iubet, non veram coctionem, ſed infuſionem potius quandam innuens, qua etſi purgatricis vis aliquid diſſipari neceſſe eſt, eius tamen facultatis plurimum illo in ſucco recipitur. fortaſſe autem (id quod ego maxime fieri probarem) non ſtatim cum prædictis ſuccis ea coquendæ medicamenta vult injici, ſed poſtquam ſimul diutius (vt ad dimidias) concocti fuerint, & nouam quaſi formam ea coctione acquiſierint, & pruna & ſena, & reliqua ſunt ex ordine addenda, ita vt poſtremo loco violæ injiciantur. Atque hæ quidem, recentes, ſi haberi poſſint (has enim priori loco deligit) ſin minus etiam aridæ ſumendæ ſunt, quæ licet lenire minus poſſint, educere tamen, vt Meſues lib. ſimpl. ait, diſſoluendo, aut certe refrigerare, & medicamenti calorem poſſint temperare. Quod vero myrobalanos oleo violaceo frigi velit, id quidem non temere. nam eiuſcemodi oleo comparari myrobalanis lenitatem, cauerique, ne hæreat inteſtinis lib. ſimpl. admonemur. ſed quãdo vulgare oleum violaceum nauſeam facit, iucunda eſt alia eius parandi ratio, quam & de oleo roſaceo in ſuperioribus docebamus, nempe, vt exuta cortice amygdalæ violarum recentibus floribus aliquoties fermentur, vt poſtquam eorũ vim, odoremq; exceperint prælo ſupponantur. ita profecto eiuſcemodi exprimetur oleũ, quod neque odore, neque ſapore inſuaue erit, neque vẽtriculo aduerſum, Iam vero, poſtquam ij ſuccei cum propoſitis myrobalanis in eiuſcemodi oleo frixis efferbuerint, vt vna tantum ſucci ſuperſit libra, addendum hic ex authoris præſcripto epithymum: id vero in puluerẽ arte deductum, vt puto. Seruandusque hic cum epithymo ſuccus. Progrediẽdum deinceps, & quia ſubdit myrobalanos oleo amygdalino eſſe immergendos, vt ſemel ferueant, dehinc ab igne auferendos, & percolandos, velle arbitror, vt alios ſumamus myrobalanos, quorum quod nullum præſcribitur pondus, mutilum ego quidem codicem eſſe exiſtimo. ſed ſi tamen ſuperiori exemplo, prædictorum triũ myrobalani generũ drachmas duas, oleo ex amygdalis dulcibus recenti inieceris ea mẽſura ſumpto, vt myrobalani immergãtur, ſique vt ſemel ferueant effeceris, & percolaris, aperta quidem ſunt reliqua, & te non erraturum exiſtimo. Supereſt enim tũ vt vnihuius olei portioni tamarindos recẽtes id eſt ſuculentos, mannã, caſiã, & ſaccharum violaceum miſceas, cũ altera vero parte, vna aceti libra addita, ternas albiſſimi ſacchari libras des igne leui percoquẽdas. priorem aũt partem tum à ſeminibus tamarindorum, & caſia,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0246-1
DFG

fiæ, tum a festucis mannæ purgare oportet. Permiscendæ autem tandem hæ sunt, olei, vnaque commistorum simplicium partes, & ea succi libra, cui epithymum commistum fuerat, addita omnia simul ad mellis crassitudinem coquenda. Cui postremo demum loco rhabarbarum, myrobalanos, & reliqua ea simplicia, quæ author subdit, exacte sunt commiscenda. fietque medicamentum consistentia paulo crassiori: quod deinceps oleo violaceo linitum in vitreo vase seruandum est ad propositos vsus. Atque ita quidem si hoc paretur medicamentum, fore ipsum existimo, & ex authoris sui mente confectum, & vi præditum qua sine molestia purgabit, non dissimili ab ea nuncupatione, quam tryphera, id est (vt interpretantur) delicatæ obtinuit.

A

MESVE.

B

LECTARIVM Alharif, saporis iucundi, in æstate faciendum, purgat ventriculum, hepar, & corpus reliquum: vsu corpus viuidum, & iuuenile reddit, & seruat. Recipit vero myrobal. citrearum. cepul. Ind. partes æquales. tere (cribra) oleum amygdalarum dulcium superfunde. q.s. insola triduo, frica sæpe manibus: oleum nouũ suffice quantum absumitur. Iterum eadem triduo continenter tere in aqua fontana, in qua sacchari partem decimam dissolueris, affusa idẽtidem pauca aqua. Hoc fac, donec myrobalanorum sapor ingratus auferatur, post sicca in vmbra. Accipe relictæ huius massæ drach. xv. turbith. drach. sex. anisi, mastiches, ana drach. ij. C spicæ nardi, † semi. apij, ana drach. 1. & s. violarum siccarum drach. vij. † sacchari albi, & candefacti, ana drach. decem. Excipe melle despumato. Datur à drach. tribus cum aqua calida.

† Aliqui ced. sumunt semi. apij drach. ij. † Antiqui nabeth, i. sacharo albi.

MAN. CONFECTIO alia.) Neutra harum, neque ego vsus sum, nec vidi medicũ vtentem. NABETH.) Quidam intelligunt zuccharum, quod candum vocant. Sed videtur alia res apud ipsum Mesuen, infra de conditis. Alij potum ex ficis, dactylis, & saccharo.

COST. MYROBALANOS *obstruere insigniter, & adhærere ventriculo, ac intestinis, atque ijs partibus asperitatem inferre, admonuit lib. simplicium: sunt vero etiam ingrati admodum saporis. Docet ergo, quo pacto hęc vitia auferas, quod & lib. simpl. uerbis ferme ijsdem, quem tu adi locum. Sed est hoc loco, vt dubites. D Quum enim huius purgatorij medicamenti basis sint myrobalani, & turbith: primũ quidem, quod myrobalani artificio tanto, vt Mes. præcipit, suo sapore spoliati purgare corpus valeant, nõ videtur consentaneum rationi. tum etiam, quũ mediocris horum dosis trium saltem sit drachmarũ (posśunt enim adnotante Mes. à tribus ad sex vsque drachmas exhiberi) turbith aũt duarum, erunt quidem, si rem spectes, totius huius medicamẽti doses octo, myrobalanorum quinque, turbith vero tres: totius autem electarij pondus drachmarum est quinque supra quinquaginta, cuius numeri octaua pars sunt drachmæ septem. quomodo igitur hic ternas tantum huius medicamenti exhibet drachmas, quod integras ferè vnciæ pondere summi tuto potest? Sed & ex simplicibus, quæ hic proponuntur, quid sit nabeth, non constat. Cæterum vt his satisfaciamus, licet myrobalani, si quis diutius insliterit terendo, tractandoque nõ saporem modo, sed cum eo etiam vim purgãdi omnem tãdem, vt amittant necesse est: an tamẽ si quod hic iubet, contritis ipsis oleum amygdalarũ dulcium affundatur, id olei lentor efficiet, vt minor fiat virium effluxio, atque dissipatio? Alioqui etiam, quamuis hoc medicamẽto purgari ventriculum, & corpus scribat hic author, id quod efficere myrobalani ac turbith solẽt, hoc ipsum tamen medicamentum non tam ad purgandum, quam ad robur ventriculo conciliãdum videtur proponi. quare & trium tantum drachmarum exhibet mensura, imbecilliori videlicet, quam vt valide expurget. fortasse etiam quum ex aqua calida propinet, non euacuationẽ omnem, sed per vomitũ quærit, quæ & leui sumpto medicamento fieri potest, et maxime olei vi largius excepti in myrobalanis. Itaque cur tantopere myrobalanos tractet, teratque, curque medicamenti huius ita compositi assumendi tam exiguum præscribat pondus, ex his apparet. De nabeth vero, quod aliqui disputant, vtrum statuas, aut saccharum vulgo candidum, quod plerique consentiunt, aut potum ex ficis, dactylis, & saccharo aqua incoctis ad consistẽtiam mellis redactum, vtrumque opportunum putamus.*

MESVE.

ALTERVM electarium Alharif earundem virium, præterea ventriculum roborat, & cæteras partes nutritorias frigidas, appetentiam excitat, coctionem iuuat, propter hæc colorem corporis, & odorem commendat, iuuentutem tuetur, canos remoratur, & spiritibus tenuatis, & purgatis visum, & reliquum sensum omnem, & cogitationem exacuit, venerem excitat. Recipit myrobalanorum, cebul. nigrarum, † citrearum, ana † al. partes tres. partes duas, emblic. belleric. ana partem. j. & s. tere cribra, vt nuper dixi præpara. De hac massa accipe drach. † xiiij. turbith drach. vij. zingiberis, cardamomi, mastiches, cinnamomi, ligni † al. drach. vij. aloes, caryophyllorum, piperis, cubebarum, galangæ, macis, semin. apij, ana sesquidrach. spicæ nardi scriptula duo, strobylorum, sacchari albi, & candefacti, ana drach. xij. excipe melle despumato. Dantur drach. tres cum aqua calida.

COST. TAM *pauca hic quoque est myrobalanorum mensura, & tam multa commiscentur, vt ijs, præsertim sicut expetit author, tam multipliciter præparatis vim vllam purgandi huic medicamẽto comparari vix credendum sit. purgare tamen prima viscera, & consecutione quadam corporis quoque vniuersi inutiles succos minuere non est à fide alienum. quo nomine, dum facta quoque pauca spirituum dissipatione robur concoctrici facultati acquiritur, præstare & reliqua potest omnia, quæ hic illi ascribuntur. & venerem etiam antea ex crudorum succorum copia languentem illis concoctis, proptereaque innato calore adiuto, excitare. Sed strobilorum etiam qui adduntur, esse id videtur, vt ad venerem exuscitent vires, dum seminis copiam adaugent.*

MESVE.

LECTARIVM Indum maius, purgat ventrem totum inferiorem, atque adeo iuncturas, pituita etiam putri. flatusque dissipat, & affectibus inde natis, dolori colico, & nephritico, & ventriculi, & aliorum viscerum. Recipit cinnamomi, caryophyllorum, spicæ nardi, rosarum, † casiæ, macis, cyperi, ana drach. iiij. santalorum citreorum drach.ij. & s. ligni aloes, nucis moschatæ, ana drach.ij. turbith boni, albi, gummosi, arundinacei, drach.l.sacchari, penidiorum, ana vnc.xx. galãgæ, cardamomi vtriusque, asari, mastiches, ana sesquidrachmam: scammonij boni, & in malo cydonio decocti drach.xii. omnia cum oleo amygdalino fricentur. Post, succi cydoniorum, & granatorum, & apii, & fœniculi ana lib.5. coque cum melle ad spissitudinem idoneam. & misce aromata. Datur ad aur. ij.

† Casia fistula intelligitur, quia ela. est purgatiũ leniente aliquo indigẽs.

CHRI. ISTVD electarium est famosum quod generaliter ab omnibus, & secundum præsentem descr. præparatur. ponitur subsequenter descriptio electarij Indi minoris, quod multo plus habetur in vsu. Et hoc electarium Indũ minus, est magnæ efficaciæ, & vtilitatis in soluendo ventrem a superfluitatibus phlegmaticis putridis corruptis, & maxime à mẽbris nutritiuis, à iuncturis, ac etiam in soluẽdo similiter materies cholericas, licet sit maioris potentiæ, & plus conueniat in soluendo phlegma, quàm choleram. Est etiam conueniens in resoluendo, & subtiliando ventositates crassas, vnde multum confert doloribus stomachi, colicis, & renalibus, oppilationes aperiendo. habet, & alias virtutes, quæ ponuntur in litera. Sed hic notãdum, quod quidam aromatarij reducũt tam descr. electarij Indi maioris; quam minoris, ad formam solidæ confectionis cum zuccharo vltimate decoquendo. Et dosis confectionis solidæ Indi minoris est vsque ad drach.iiij. In hac descriptione sumũtur penidij. fiunt hi ex solo zuccharo vltimate decocto. & ex longa agitatione continue dealbantur, & sunt cal. & siccæ complexionis in primo gradu. Succi citoniorum. Citonia nota sunt, & sunt frigidæ, & siccæ complexionis in fine primi, & ex ipsis fit vinum per eorum expressionem, quod est valde constrictiuum cuiuslibet fluxus ventris, & maxime cholerici. decoquitur tale vinum cum zuccharo, & fit iuleb, quod vocatur miua simplex, quod lymphatum cũ aqua chalybeata, assumptũ de mane, similiter dictis fluxibus confert. Adduntur etiam quædam aromata huic iuleb, quando decoquitur, & aromatizatum vocatur miua aromatica, quæ confert debilitati stomachi, & maxime virtuti digestiuæ eius, & contentiuæ. fit etiã ex eorum pulpa decocta cum zuccharo quædã cõfectio solida, quæ vocatur diacitonite sine aromatibus, cuius vnc.j. assumpta ante cibum confert cuilibet fluxui stomachi, & intestinali, & vomitui, & confert si post cibum assumatur, sed cũ difficultate masticatur, potest pistari, & præparari cum miua simplici, & sic assumi in pondere dicto. Etiam ex pulpa citoniorum fit diacitonite cum quibusdam aromatibus calidis, vt zingib. pipere, cinnamomo, & alijs cum melle. Succi granatorum, quædam enim sunt dulcia, & ista sunt frigida, & humida in primo cum aliquali leni caliditate. ratione dulcedinis: acetosa vero, & muza sunt frigidæ complexionis vltra primum. flores eorum qui dicuntur balaustiæ sunt frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo, est enim vinum dulce granatorum multum in vsu: decoquitur cum melle ad electarium construendum. Et dosis huius electarij Indi maioris per se solum est vsque ad drachm.vj. distemperatum cum decoctione communi, vt dicetur inferius, vel cum aqua fœniculi, vel apij, vel cum aliquo liquore conuenienti, vel in forma dactyli assumpti cum zuccharo. & sæpẽ admiscemus hoc electarium Indum maius, siue Indum minus cum casia, vel manna, ad velocitandum operationem casiæ, vel mannæ. verbi gratia, cum in principio aliquarum ægritudinum quærimus aliqualiter mouere materiam absque hoc, quod tota sit commota, exhibemus de casia vnc. 1. s. de electario Indo, & maxime de minori drach. iij. Casia licet sit principaliter purificatiua sanguinis, etiam euacuat phlegma, & talem medicinam distemperamus cum decoctione communi, vel cum aqua hordei, vel alio liquore conuenienti, & si ipsum in dicto pondere admiscemus cum manna, de ipsa manna accipimus vsque ad vnc. ij. Vlterius est notandum, quòd licet Mesue ponat dosim huius electarij Indi maioris esse vsque ad aur. iij. hoc veritatem haberet, quando ad libram mellis ponerentur vnc. iij. aromatum, sed quia his temporibus ponuntur ad lib. mellis vnc.ij. solum aromatum, ideo potest augeri dosis vsque ad quantitatem superius dictam. Vltimo, soluo hoc dubium, diceret aliquis, in Indo maiori est maior potentia scammoniæ in soluendo choleram, quam turbith in soluendo phlegma, consideratis vtriusque ponderibus, & eorum potentia, & tamen dictum est, quòd Indum maius à prædominio soluit phlegma: hoc idem dici posset de indo minore, licet quãtitas turbith amplietur in eo, & tamen non additur quantitas scammoneæ. Dicendum, quòd scammonea non solum euacuat choleram, sed etiam adiuuando operationem turbith, & illam velocitando, euacuat phlegma. Turbith autem non sic est adiuuans, & velocitans operationem scammoneæ, & est principaliter turbith phlegmatis purgatiuum, & solutiuum, & sic appareret solutio ad dubium, non obstante, quòd potentia turbith multiplicatur, vel duplicatur, & non additur quantitas scammoneæ. vnde ad dubium facilius respondetur, & per consequens apparet, quòd indum minus est vigorosius ad soluendum materiam phlegmaticam: & magis conuenit in dispositionibus frigidis, quam electarium Indum maius, & vt sic habetur in vsu minus. Et cum à medicis absolute profertur electarium Indum, docti, & experti aromatarij intelligunt Indum minus.

EST minus potens ad purgandum, quam diaphœnicum, si in diaphœnicon non sit Scammonium per coctionem castigatum, & in hoc sit. Si vtrobique, hoc erit efficacius. MAN.

DOSIS eius est aur.iij.) Illa dosis exigua est, vix puero sufficiens: grandioribus enim ac robustis potest integra

gra vncia dari. Ego in expurgandis renibus eo vtor, cum caſiæ ſucco, ita, vt huius ſex, illius iij. drachmæ miſceantur.

SYLVII. POTENTIVS eſt diaphœnico, ſi neutrum acceperit ſcammonium, aut ſi vtrumque æqualiter acceperit, idemque coctum ambo, vel crudum. Grandioribus dari poteſt vnc. j. pueris vero Meſuæ doſis. Huius drach. vj. caſiæ drach. iij. ſimul dabat Manar. ad renes expurgandos. Penidia miſcent purgantibus ventriculum, inteſtina, venas magnas, vt hinc, & diaphœnico: non autem his, quæ à remotis partibus attrahunt.

COST. DVAB *ſunt huius electarij baſes, ſcammonium, & turbith. ſed quum ſcammonij doſes ſummæ ſint ſexaginta, id eſt drachmæ duodecim, turbith vero non plures, quàm vigintiquinque, id eſt drachmæ quinquaginta; præcipua etiam baſis ſcammonium eſt. quo pacto ergo ad pituitoſos præſertim humores hoc medicamentum Meſuæ commendat? Scammonium certe bilẽ* B *maxime educit, non pituitam. In memoriam ſubit, quod Trallianus lib. 12. de cura tertianæ nothæ, ſcribit ſcammonium cotoneo malo incoctum non modo bilem, ſed pituitam potius euacuare. atque id quamquam nullum forte alium authorem habeat, non videtur tamẽ etiam à ratione alienum, vbi concocta fuerit pituita, & diffuſa, vt ait Trallianus. præſertim vero quum alterius alicuius medicamenti ope adiuuatur. Ergo quod hoc medicamentum pituitam præcipue expurget veriſimile eſt; maxime, quòd non ſcammonium ſolum, ſed turbith, & attenuantia multa recipit in eum vſum idonea. At vero quia hic ſcammonium quærit in pomo coctum, dubitant, in quonam pomo ſit decoquendum, cotoneone an alterius generis. In libro equidem ſimpl. vbi de ſcammonio, poſtquam de cotoneo meminit, ait Pauli teſtimonio interdum decoqui malo acetoſo, ac pontico, quo* C *velle videtur aliud pomi, quàm cotonei genus. Sed hæ nugæ ſunt. nuſquam alterius pomi, quàm cotonei Paulus meminit pro ſcammonio coquẽdo. neque aliud Meſ. innuit, quàm cotoneum immaturum. tale enim aſtringente vi magis præditum caſtigando ſcammonio etiam magis aptum, quàm quod maturum ac dulce. Ergo, vbi ſcammonium pomo incoquendum, nunquã aliud, quàm cotoneum malum deligendum. Sed quantum hic mellis ſumendum? Profecto ſi regulam à nobis traditam ſpectes, quadrare hic non poteſt, quoniam maius eſt ingredientium, quæ vocant, pondus, quàm ex baſis, & confecti electarij collatis doſibus colligatur. Quum enim baſis hic ſint turbith, & ſcammonium, ſint vero turbith doſes vigintiquinque, id eſt drachmæ quinquaginta, & ſcammonij ſexaginta, id eſt drachmæ duodecim; fit etiã, vt doſes electarij totius eſſe debeant octo-* D *gintaquinque. exhibet autem confecti electarij ſemunciam, id eſt tres aureos. quare, vt totum compoſitum vncias pendeat quadraginta duas cum dimidia, oportebit. At ingredientia, ſi recte ſupputes, ſeptuaginta ſunt vnciæ. atque ideo expectatum pondus ſuperexcedunt. Sed neque vulgata regula quadruplum mellis ſumens eſt opportuna. Eſt enim ſpecierum pondus detracto ſaccharo, & penidijs, vt faciunt, drachmæ plus centum, id eſt vnciæ vndecim (ſuperſunt autem tres drachmæ) quæ libras mellis tres, & vncias octo exigerunt. Sunt vero præterea ſacchari, & penidiarum vnciæ quadraginta, ac deinceps ſucci libræ duæ. quæ omnia ſi coniungas, conficies medicamentum libras pendens ferme quatuordecim, aut ſaltem duodecim ſi ſucci coquendo prorſum abſumantur. cuius propterea quam hic doſes baſis non plures ſint, quàm octoginta, exhiberi poſſint vnciæ ferè duæ, aut ſaltem ſeſcuncia, longe ab authoris ſententia, aureos tres ſummum modum præſcribentis: Itaque, vt ſemel dicam, quod ad calcem huius electarij legitur.*

Decoque cum melle ad ſpiſſitudinem. *Vereor legendum, decoque ad ſpiſſitudinem mellis. atque adeo nihil hic eſſe addendum mellis. alioqui certe ſumma huc ſacchari, & penidiarum menſura venit, quæ excipiendis ſpeciebus, & conficiendo electario ſit ſatis.*

MESVE.

LECTARIVM Indum minus eadem promittit, recipit turbith, ſacchari, ana drach. c. macis, piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, cardamomi, nucis moſchatæ, ana drachm. vij. ſcammonij drach. xij. miſce cum melle deſpumato. Datur ad aur. iij.

MINVS hoc à maioribus noſtris neglectum eſt, cum tamen ſatis efficax ſit, & adeò delicatum, vt poſſit ſine melle in pulueris forma cum iure ſorberi. MAN.

HOC minus eſt calidum, & ſimplicius, ſed eſt valentius ad purgandam pituitam, ac etiam bilem flauam, quam vtrumque vacuat. Quamuis enim turbith phlegmagogus in hoc largior phlegmagogum hoc electarium magis faciat: tamen & maius etiam eſt phlegmagogum turbith adiuto à ſcammonio bilem primo, & per ſe purgandi, ſed etiam pituitæ vacuationem iuuante. Ob id electarium Indum ſi abſolutè ſcribitur, hoc minus, quia efficacius. & tam delicatum etiam ſine melle, vt eius pulus poſſit cum iure ſorberi. à multis intelligitur: eſtque in vſu frequentiore, quia efficacius pituitam expulſioni paratam, & bilem miſtam purgat, & minus calefacit. Ob id ſalubre in quotidianis febribus nothis à miſta bile. Poteſt dari ad drachm. iiij. vel etiam quinque minus, vt maius ad drachm. vj. non ſolum aur ij. cum Meſue. Nam hic ſingulis mellis libris miſcet pulueris vnc. iij. nos tantum duas: quod ſi quis vnc. iij. miſceat, vt hodie fit, doſis Meſuæ placet. Ferè miſcetur caſiæ, mannæ, & alijs imbecilliter vacuantibus, ad actionem earum celerandam, & augendam. Manardus in affectibus renum ſex drachm. Indi maioris, & drachm. iij. caſiæ exhibet: ac robuſtis dat vnciam integram, & doſim Meſuæ vix pueris ſufficere ait. Si autem diu ante vſum eſt ſeruandum, miſce ſcammonium: ſi autem mox vtendum, diagridium quod vocant. SYLVII.

SVNT *ſummæ huius medicamenti doſes non plures, quàm centum, & decem, ſcammonij quidem ſexaginta, turbith autem quinquaginta. totius autem electarij modum præſcribit Meſ. aureos tres, id eſt ſemunciam. atque adeo ex conſtituta à nobis regula, vbi confectum erit medicamentum, ad vncias quinque, & quinquaginta, vt perueniat oportebit. Non excedit autem ingredientium pondus vncias duas, & viginti. quo fit, vt duæ ſupra viginti vnciæ, quę deſunt, ſupplendæ ſint melle. tunc autem confectum erit medicamentum, cuius ſumma doſis aurei tres erunt. Ex vulgata verò conſuetudine quadruplum mellis aſſumente, quia ſpecies excepto ſaccharo vncię ſunt tredecim, opus erit libras quatuor, & totidem vncias mellis adiungere. pendebitque totum compoſitum libras ſex, & tres vncias. at licebit tunc eius aureos etiam ſeptem propinare præter authoris præſcriptum. Sane autem quamquam præcipua in hoc baſis ſcammonium eſt, pollet tamen ad pituitoſos humores, ſuperioris exemplo. ſumendum vero ſcammonium erit cotoneo incoctum. quòd vix nihil hic eſt aliud quo eius violentia caſtigetur, pro quare adi Meſuen lib. ſimpl. vbi de ſcammonio.* COST.

MESVE.

Confyliu de dactylis.

LECTARIVM diaphœnicum à filio zezar descriptum, purgat clementer, & tuto humorem crudum,& bilem. Ob hæc conuenit febribus complexis,& diuturnis, dolori ventriculi, & colico, intemperaturæ harum partium frigidæ: Recipit autem phœnicon † cyrrhon.i. dactylorum fuluorum, aceto per triduum maceratorum drach. c.penidiorum † hordeatorum drachm.l. amygdalarum purgatarum drach. xxx. turbith drach.xxxv. scammonij drach. † xij.zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinnamomi,macis,ligni aloes,anisi, fœniculi, dauci, galangæ, ana drach.ij. & s. Tere omnia probe, despumato sufficienti excipe. Datur ab aureis tribus ad septem.

† *Kyrrh.*

† *Sakiri.*

† *xxv.*

CHRI. CONFECTIO de dactylis,& est diaphœnicon solutiuum in operationibus suis,aliqualiter conuenit cum electario indo maiori,sed istud plus confert febribus compositis, chronicis, & de materia mixta. & vsus eius est maioris securitatis. euacuat enim materiam cholericam,& phlegmaticam virtute turbith,& scammoneæ,& potentius soluit materiam cholericam,quam Indum maius,vel minus,licet etiã satis potenter euacuet materiam phlegmaticam. & eius dosis vsque ad drach.iiij. per se solum. & potest etiam cum casia,vel manna admisceri in dosi dicta in electario Indo sumuntur hic dactyli qui sunt calidæ complexionis in fine primi gradus, & humidæ in principio primi dum sunt recentes: & dum exiccantur, primum gradum siccitatis acquirunt. conueniunt maxime pectoris dispositionibus sicut, & ficus siccæ.

MAN. BENIGNA satis est,& tuta per hanc purgatio. Galenus tertio simplicium medic.miscet aut purgatoria medicamina cum dactylis, & alijs astringentibus,vt occultetur sapor,tollatur abominatio, & fastidium stomachi. Ego ponerem scammonium non coctum,quia per dactylos, & aromata satis castigatur. Nec credendum his,qui dicunt,quod per dactylos vetatur,ne à longinquo humores trahat: siquidem cum vapores ad caput mittant,simul etiam purgatoriam vim adferunt.

SYLV. Φοινικὰς κιῤῥους lego,idest dactylos fuluos,quo colore sunt immaturi,vt maturi flauiores,aut iam nigricantes. Hanc autem græcam vocem an recte diuinam à Mesue vsurpatam,& ab interprete coruptam,lectoris candido iudicio committam. Neque interpretatio Arabicæ familiæ mihi repugnat: Keyron enim (sic namque scribunt) Immaturos aiunt significari, & ob id adstringentes magis. Sic tamar Indorum Keyron,idest immaturorum,vt interpretantur: qui licet sint species dactylorum sylueſtrium,tamen dum sunt immaturi,& acerbiores,quales ad nos afferuntur colore fuluo: non sunt,vt vinum κιῤῥος, idest fuluum,igneum,medium Hippocr. & Galen. dicitur,sed nigricant. Id potest vocari diaturbith, quamquam est aliud diaturbith in simpl. cãe turbith, multo hoc valentius,& periculosius,præsertim si turbith horis 24.maceratum fit succo cucumeris agrestis,& scammonium acceperit. Viribus conuenit cum electario Indo maiore,sed clementius purgat,& bilem magis per scammonium: sed etiam non ignauiter pituitam per turbith: ob id febribus complexis,vt tertianæ nothæ ex bile flaua,& pituita conuenit. Datur ad drachm. iij. per se. Frequenter cum casia, & manna. Quidam diaphœnicon minus vocant, cui immittuntur scammonij drachm.xj. vel xij. maius autem,cui E induntur drach.eiusdem tres,& xx.vel xxiiij. Descripta erat prius in simplicibus ex Zezar ca.de turbith (basis enim eius est turbith, & scammonium) eadem omnino nisi, quòd vno tantum die dactylos ibi macerat,& zingiberis,piperis longi, foliorum rutæ siccorum,ana drachm.iiij.scribit,aucta horum trium dosi,& omissis simplicibus reliquis. Penidia autem,& dactyli hic,& in alijs purgantibus miscentur,vt lentore suo purgantia retineantur,ne in longinqua prompte ferantur. Adde quòd ibi penidiorum tantum scribitur,non vt hic penidiorum hordeatorum, quòd interpretantur,ex saccharo albo & optimo cum aqua decoctionis hordei sex horas infuso,& cocto ad iustam consistentiam. Drachmas scripsi, vbi Mesues ponebat partes,quòd ita facilior intellectu esset descriptio,neque res mutatur:quamquam & Galen.& veterum plerique pondus, aut mensuram nomine partium indefinitam quandoque scripserunt contenti singulorum simplicium proportione. Potestque pro drachm.semunciam,vel vnciam, vel selibram,vel libram, vel pondus aliud quoduis,sed vnicum sumere. Magna ratione autem dactyli,& in alijs adstringẽtia alia scammonio in varijs purgantibus miscentur: sic enim rhu succum carnem mali cydonij, carnem palmularum,seu phœnicum myrta mastichem,& similia F scammonio, & alijs multis purgantibus adiecerunt, quæ stomachum astringendo roborarent,& grato sapore medicamenti abominabilem qualitatem regerent: effecto autem quid possent purgantia monstrarent. In his enim substantia purgatrix exigua, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, sed imbecillæ, sumpta gustu non percipitur: agit tamen efficacius pauca hæc,quam plurima alia libr.iij.simpl. cap.xiiij.Sic cydonijs scammonium recte misceri docet libr.j. alimentorum. Crudum autem miscendum hic,quia per dactylos,& aromata satis castigatur,& non impeditum,va poribus longe transmissis à longinquis trahit: quamquam etiam penidia suo lentore turbith,& scammonij substantiam in corpus distribui prohibent: Sauonarolæ tamen vapores ab his eadem virtute præditos omnino non prohibent.

MEDICAMENTVM *ex dactylis conficiunt, COST. & Aetius lib.iij. & Paulus lib. vij. sed longe* Cap.51. *ab hoc diuersum,tum ob alia,tum quòd ij solum scammonium apponunt: in hoc præter scammonium,etiam* G *turbith. Atque hic certe, quum turbith partes triginta quinque sumat,scammonij vero duodecim. (ita enim legendum ex antiquioribus,& castigatioribus codicibus, & ex lib. simpl. vbi de turbith) existimarit quis præcipuam basim huius medicamenti esse turbith. res tamen contra se habet,si eorum medicamentorum vim spectes.Turbith dosim integrã docuit Mesues lib.simpl. esse drachmarum duarum,scammonij vero quintam drachmæ vnius partem. quare quum hic turbith doses sint fere decem,& octo; scammonij sint sexaginta. Scammonium ergo præcipua basis,contra quum multi sentiant. Errauit ne ergo Mesues hoc medicamentum ad pituitosos humores proponens? Non errauit,quando vt lib. simpl. & paulo ante aduertimus, scãmonium etiam pituitam trahit Dioscoridæ testimonio: immo Tralliano authore magis pituitam,quam bilem in cotoneo coctum,quale hic assumendum puto.quamquã enim* H *aliqua quæ hoc in electario turbith noxas castigant, scammonij quoque violentiam possint nonnihil imminuere, nihil tamen ipsum æque castigat ac cotoneum. præstat autem eo semper vti,quam castigatissimo. Porro autem cætera,quæ huc veniunt. si perpendas,turbith gratia adduntur. Quum enim triplex illi vitium insit Mesue adnotante lib. simpl. imbecillæ.s. & tardę est actionis, ventrem subuertit, & nauseam concitat,sui vsu corporis siccitatem inducit: triplici quoque remedio opus habuit. acceleranda fuit, & roboranda eius actio: corroborandus ventriculus: vetundenda vis exiccans. Acceleratur ergo actio zingibere præsertim hoc enim sui partium tenuitate in profundos corporis meatus turbith vires promouet, vt crassum, & viscidum humorem trahat, suapte alioqui natura tenues tantum*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0250-2
DFG

tantum succos educens. Adduntur secundo loco piper, rutæ folia, cinnamomum, piper longum, xiloaloe, zingiber etiam ipsum, semina anisorum, & fœniculi, daucum, galanga, secundi vitij gratia. corroborant enim hæc ventriculum cum grato odore, vt flatuum discussoria. Ita vero, & masticbe sui astrictione ventriculum solet roborare. cuius officij gratia palmulas quoque addi existimo. his enim Galeni testimonio 3. simpl. med. facul. & obscurandi ingrati medicamentorum saporis, & ventriculi roborandi causa veteres vtebantur. macerata autem hæ aceto proritandæ quidem nauseæ ob acetum magis aptæ videntur, quod medicamentosum quendam saporem suscipiant; substantiæ tamen tenuitatem maiorem sortiuntur, qua medicamentum profundius subeat. Amygdalis vero, & penidijs siccitatis noxa auertitur, cuius procreandæ vitium turbit quoque ipsi inest. Atque ita constat, non temere, sed consulto fuisse hoc à Mesue confectum electarium. Cæterum multa hic sunt de quibus ambigunt. ac primum, quales nam palmulæ, seu dactyli deligendi. an ponderandi aceto macerati, vel priusquam macerentur. quot dies macerandi: iubet enim lib. simpl. vno die macerari, hic vero per triduum. quid penidiæ sint sabiri. quales amygdalæ simendæ, dulces an amaræ, sunt enim amaræ medicamentosæ magis, quam dulces, ac postremo quantum mellis sit assumendum. Ad quæ, vt breuissime satisfaciamus. Dactylos Mesues Keyron exposcit, quæ vox, Syluio etiam annotante immaturum significat. & vere aptiores immaturi sunt, quòd astringunt, magis. immaturi ergo diligendi. i. minus flaui. Hos vero meo consilio, non (quod alij sentiunt) ante ponderabis quam aceto macerentur, sed antea maceratos, vt hic, & lib. simpl. plane iubet, & ratio exposcit, quando satis multa dactylorum copia est aliorum proportione ex quibus hoc conficitur medicamentum. Neque obstat, quod aiunt, fore maiorem acepti copiam quam dactylorum: id enim medicamenti actionem longe adimat, vt crassiorem pituitam trahat, quam maior palmularum cumulus trahi non permittat. Neque illud etiam persuadeat, quod aiunt Serapionem, & Auic. post præscriptum earum pondus infundere, non autem antea. quando longe ab ijs differt Mesue descriptio. Sunt ergo palmulæ ponderandæ, antea maceratę. Quantum vero temporis aceto infundendæ? Arbitror, quod autor ipsemet hic explicat, per triduum: corrigendum scilicet lo cum libri simpl. ex hoc loco. nam hoc pacto, aceti vires magis exugunt, & medicamentum pituitosis humoribus educendis redditur efficacius, alioqui futurum longe imbecillius ob ipsarummet palmularum, & ob penidiarum ac amygdalarum lentorem. De penidijs autem, quod sequitur, non est, vt plura dicam. qui Arabicum idioma professi sunt, penidia sabiri interpretantur quæ ex aqua hordeacea. eiusmodi autem essent sumenda ex authoris præscripto. sed quando talium copia non est, parum interest, vt qualia quotidie parantur, sumas. Quales vero amygdalæ simendæ? Quanquam non nego amaras dulcibus magis esse medicamentosas, simendæ tamen hic dulces, quæ siccitatis noxam à turbith illatam magis castigent, cuius gratia amygdalas puto hic recipi. alioqui etiam absoluto amygdalarum nomine dulces semper intelliguntur. Quod superest, de mellis mensura paulo difficilior est quæstio. Qui vulgatam consuetudinem sequuntur, & mellis quadruplum addunt, quia detractis dactylis, penidijs, & amygdalis, cætera, quæ teri possunt, drachmæ sint duæ supra septuaginta. 1. vnciæ octo, libras mellis duas, & vncias octo eos addere oportebit. ac propterea quum dactyli, saccharum, & penidia drachmæ sint centum, & octoginta. 1. vnciæ viginti, totum electarium pendebit libras quinque. Tunc vero quum summæ totius basis doses hic non plures sint quam septuaginta, & octo, atque adeo totius confecti electarij totidē esse doses oporteat, si libras quinque in octo, & septuaginta partes disseces, erit dosis singula drachmarum vix septem, præter Mesue præscriptum, qui aureos dat septem, & esse ait medicamētū securitatis. At ex regulæ nostræ obseruatione, secus. nempe quia doses basis octo sunt, & septuaginta, summa autem confecti medicamenti dosis drachmæ sunt decem cum dimidia, multiplicatis, vt aiunt, drachmis decem cum dimidia, in octo & septuaginta, redditur numerus drachmarum octingentarum ac decem, & nouem, ideſt vnciarum nonaginta, & vnius. tantundem ergo totum electarium esse oportet. pendēt vero ingredientia omnia drachmas duocentas, & duas supra quinquaginta. 1. vncias octo supra viginti: propterea, quod deest ad vnius supra nonaginta numerum, ideſt vncias tres, & sexaginta supplendum est melle. addendæ scilicet libræ mellis quinque, & tres vnciæ. euadetque hoc pacto medicamentum tale. cuius summa dosis drachmarum erit decem cum dimidia, ex authoris præscripto, à quo non est discendendum.

MESVE.

ELECTARIVM ex psyllio cholagogum, ob id febribus solutu contumacibus, acutis, & ardentibus, & cephalagiæ, ac vertigini à bilis vapore nascenti, & ictero, & intemperiei calidæ hepatis confert. Recipit autem succi bugloſſi domestici, & syluestris, intybi, apij, coquendo despumatorum, ana libr. ij. quibus misce viginti quatuor horis cassuthæ, anisi, folliculorum sennæ, ana vnc. semiſſ. adianti albi manipul. vnum, succi fumariæ vnc. iij. asari † vnc. iiij. spicæ nardi drach. ij. semel feruefiant. Præterea adde violarum viridium, vel siccarum vnc. iij. epithymi vnc. ij. & semel quoque feruefiant. cola. exprime. colato psyllij vnc. iij. macera xxiiij. horis, in singulas rudicula agitando, post exprime totam muccaginem, in cuius lib. iiij. coque igni lento saccha. lib. ij. & dimid. scammonij in malo cydonio cocti vnc. iij. & dimidiam. Coctis omnibus his adde pul. trochiscorum diarhodon & de spodio, & de rhabarbaro ana vnc. j. trochiscorum † oxyacanthæ vnc. dimid. Datur à drac. iij. vsque ad aur. iij. Hamech hoc electarium de trochiscis appellat. Addunt aliqui aceti lib. j. & dimid. alij violarum lib. j.

† al. dr. iiij.

† berberis.

ISTVD electarium facit ad multos effectus quos authore refert. In eo sumitur psyllium, quod est semen minutum cuiusdam plantæ, & habet partes diuersas: nam eius pars intrinseca est valde praua calidæ, & siccæ complexionis in quarto, habens in se virtutem venenosam occultam: sed eius pars medularis, CHRI.

laris,& media ac etiam corticalis extrinseca, & frigidæ, & humidæ complexionis in secundo gradu, & istæ sunt multæ, & sensibilis quantitatis, vnde totius complexio, quæ resultat est frigida, & humida iuxta secundum gradum, & per admixtionem aliarum partium adinuicem remouetur venenositas, & illa superflua caliditas. soluit enim psyllium lubricando, idest, lubricum principaliter faciendo, & humorem cholericum cum sua frigiditate refrenat: licet vsus eius per se solum non sit conueniens, nec vsitetur ab aliquo. Et dosis eius psyllij per se solum est vsque ad drachm.iij. assumpta solum ipsius mucilaginosa expressione. Sumitur etiam cuscuta, quæ est herba adhærens super linum, & alio nomine vocatur podagra lini, calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo. Sumitur etiam Sena, & folliculi eius sunt, qui habentur in vsu, est enim cal. & siccæ complexionis in fine primi. soluit choleram adustam. Et dosis eius in puluere est vsque ad drach.i.& s. in infusione à drach.iiij.vsque ad vj. sed ab assumptione eius caueat habens caliditatem renum, & paratus ad excoriationem vesicæ. Capillus veneris, herba est nota nascens iuxta fontes aquarum, iuxta etiam puteos, satis temperatæ complexionis, tamen alicuius caliditatis, & siccitatis est versus primum. virtutem habet aperitiuam, purificatiuam sanguinis, soluendo choleram à stomacho, & intestinis: sed per se sola non habetur in vsu, quia minimum dosis eius, requireretur vsque ad libr.i. sed in decoctionibus, cum quibus aliæ medicinæ distemperantur,confert: & sic habetur in vsu. & eius aqua destillata multum confert passionibus pectoris calidis, & frigidis. Et fumiterræ, est frigida versus primum gradum cum admixtione caliditatis, quæ est herba in superficie foliorum eius, qua mediante soluit, est autem siccæ complexionis versus secundum. Soluit leuiter choleram, & humores adustos, purificando sanguinem. Confert scabiosis à phlegmate salso, & maxime syrupus, & aqua, & succus eius, & syrupus eius magis habetur in vsu. & dosis succi est vsque ad vnc. ij. & dosis decoctionis eius est vsque ad drach. x. & dosis puluueris est vsque ad drac. iiij. sed non est in vsu, nisi in succo, vel in syrupo, vel in aqua destillata, quæ cum syrupo admiscentur, & sic non soluit. Et dosis huius electarij est vsque ad drachm. iiij. obseruata regula posita in electario de aromatibus Gal.

De fumiterra.

A D D I T I O.

Post electarium de psyllio ponitur quoddam electarium, quo vtebatur Gentilis propter singularia, eius inuamenta podagricis, & generaliter in omnibus doloribus iuncturarum, & debet sumi in mane, & eius dosis est vsque ad drachm.viij.cum vino lymphato, vel aliquo liquore conuenienti, vel in forma solida dactyli, quod melius est. & potest sumi semel in hebdomada. Cuius hæc est descriptio. Rec. turbith. boni vnc.j.& s.hermodactylorum vnc.j. & sunt calidæ, & siccæ complexionis in principio secundi gradus cum aliquali humiditate viscosa,dum sunt recentes, sed sic non habentur in vsu. Soluunt phlegma crassum,maxime à iuncturis.& ideo summe conueniunt podagricis, & doloribus iuncturarum. Et dosis eorum est à drach.j.vsque ad ij.cum eorum correctione sibi admiscendo tertiam partem dosis, sed per se solum non habetur in vsu.zingib. vnc. j. esulæ, quæ ab Auic.vocatur scebram, & à Mesue ascebram drach. iij. herba est nota in partibus nostris fortiter soluens, sed per se sola non habetur in vsu. sed solum radix eius præparatur in medicinis, & a rusticis comeditur cum quærunt solutionem, & non curantes de quantitate assumptionis ipsius, quandoque moriuntur.est etiam vomitus prouocatiua,& est calidæ,& siccæ complexionis in tertio. Soluit principaliter à iuncturis humores crassos, & etiam à cerebro, & à neruis.& dosis eius est vsque ad drachm.j. zucchari libr. j. & reducatur ad formam electarij, vel solidæ confectionis. Si quis tamen vellet, vt vigorosius soluat, & maxime materiam cholericam, addat scammoneæ correctæ drachm. j. Et tunc dosis esset vsque ad drach.vj. qualitercunque præparetur, & sine alio potu.

Solutiuum rusticorum.

RECIPE succi bugloss.) Boraginis videlicet, & bugloss vulgarium. ACCIPIATVR eius viscositatis.) Id est, eorum succorum, in quibus succus hic psyllij per diem, & noctem remanfit. Hæc enim est viscositas de qua vult pro singulis. 4. *lib.* apponi sacchari libr. ij. s. DOSIS.) Potes integram vnciam tuto dare. MAN.

SEMINIS psyllij drach.trium mucilago sumpta soluit bilem lubricando, & calorem eius obtundit frigida sua substantia, vt ipsi volunt, licet Dioscoridi; & Galeno tantum refrigerare dicatur. Scammonium crudum quidam miscent, quia coquendum, quòd si coctum, iterum coquendum miscet, lemet tantum medicamentum, non etiam soluet. Dari tuto potest ad vnc. j. SYLV.

DE *psyllio in lib. simpl. satis. Nunc illud explicandum, quòd author in psyllij mucilaginem coqui scammonium iubet, coroneo tamen antea incoctum. Quid enim repetita coctione est opus, si coctum iam, & optime erat castigatum? Atque, cur vt coquatur imperat, si id feruendo rursum in grumos coit, vt experimento docemur? Ad hæc paucis. Non recoquit scammonium, vt ipsum castiget. antea satis castigatum: sed vt eius vires in vniuersum medicamentum æque digerantur. Non coit autem scammonium feruendo, si industrius fuerit pharmacopæus. deligendum primo loco probatissimum est scammonium. de hinc vero tritum, atque id quidem sententia mea mediocriter, mucilagini, aut liquori alteri,quem author iusserit, frigido inspergendum, & spatha exacte permiscendum. ita fiet, vt quum ferbuerit, non cocat. Sane autem quum huius electarij dosim aureos tres, idest, semunciam Mes. præscribat, putat, & Manardus, & Syluius integram vnciam modum non excedere. quæres æstimanda diligentius. Quum enim scammonij, quod hic ad vncias tres cum dimidia sumitur, doses maximæ sint centum quinquaginta septem cum dimidia; totum autem vbi confectum est electarium, vncias pendeat octoginta quinque.i.libras septem, & vnciam vnam; si has libras septem in partes centum, & quinquaginta septem cum dimidia secueris, non attingit singula pars semunciam.quo fit,vt ego Manardi, aut Syluij consilium non probem: rationem vero cur à Mesue in hoc deuient,non intelligam.* COST.

ME-

MESVE.

DELECTARIVM Episcopi excrementa flatusque corpore toto educit. ob id dolorem colicum, hypochond. & iuncturarum leuat, renes, & vesicam purgat, venerem excitat. Recipit scammonij Antiocheni turbith albi, ana drach. vj. caryophyllorum, cinnamomi, zingiberis, nucis moschatæ, emblicorum, polypodij, drach. ij. & dimid. sacchari vnc. vj. excipe melle despumato. Datur ab aur. ij. ad tres.

MAN. SCRIBITVR ab Auicenna ferme eodem modo, & vocatur Episcopi. Conficiuntur, & ex his speciebus placentæ cum saccharo, quæ aliquando nihil, aliquando nimium purgant, vel quia scilicet, aliquando vruntur, vel non bene inuicem miscentur species. Dosis ab aur. ij vsque ad iij. Potes, & hanc excedere.

SYLV. HOC elect. Episcopi pro elescoph. cum Auicennæ interprete appellauimus, à quo tamen cardamomum, & piper huic descriptioni addunturcætera similis est. Vacuat bilem scammonio, & pituitam turbith. Quidam eo vtuntur ad purganda corpora in lue Hispanica, in omnibus corporibus, licet melancholicis minus conueniat, quam electarium Hameeh. In hoc vnc. vj. mellis cum æquali saccharo cocti sufficiunt. Si autem saccharum pulueratum vis inspergere, largiore tum melle opus esset, ac dosi etiam ampliore. Ex his speciebus, & saccharo confectæ placentæ nihil purgant, interdum vitis scilicet speciebus. est quando immodice purgant, ijsdem simul male commistis. Potest tuto dari largius, quam scribat Mes.

COST. DOSES *basis huius medicamenti, si perpendas, non plures sint quàm triginta quinque, scammonij xxx. turbith tres, emblicorum, & polypodij duę. est vero præscripta totius electarij dosis maxima aurei tres, idest, semuncia. quo fit, vt totum ipsum compositum ex regula nostra esse debeat vnciarum decem, & septem cum dimidia. sint autem ingredientia omnia vnciæ nouem. atq; adeo vnciæ octo cum dimidia desint supplendæ melle. fietque hoc pacto electarium, cuius si semunciam exhibueris, summe expurgabit. Non longe ab hoc discrepat hoc in medicamento vulgata consuetudo. qa enim species excepto saccharo tres sint vnciæ; addenda etiam mellis libr. 1. sed hoc ita confecto pharmaco, licebit vti paulo liberalius.*

MESVE.

DELECTARIVM Hamech purgat bilem vtramque, & pituitam salsam. ob id affectibus inde natis, impetigini, psoræ, lepræ, cancro exedenti, & similibus mire confert. Recipit myrobal. citrearum vnc. iiij. cepularum, & nigrarum, rhabarbari, ana vnc. ij. agarici, colocynthidos, polypodij, ana drach. xv. absinthij, sennæ, ana vnc. j. (in alio drachm. vj.) violarum drach. xv. epithymi vnc. ij. anisi, rosarum, fœniculi, ana drac. vj. succi fumariæ lib. 1. pruna sexaginta, vuarum passarum mundatarum vnc. vj. Macera dies quinque sero lactis † sufficiente in vase vitreo strictioris, & obturati, semel deinde

drach. xl.

Caprini in sereno acrimonia exhi.

A feruefiant, manibus fricentur, & colentur. Colato adde cassiæ fistulæ purgatæ vnc. iiij. tamar Indorum vnc. v. mannæ vnc. ij. Frica manibus, cola, percoque ad mellis crassitiem cum sacchari lib. j. & 5. scammonij vnc. j. & 5. Postremo adde myrobalanorum citrearum, cepularum, Indarum, ana vnc. dimid. bellericorum, emblicorum, rhabarbari, seminis fumariæ, ana drach. iij. anisi, spicæ nardi, ana drach. ij. Datur ad drach. ij. vsque ad aur. ij.

ISTVD electarium habetur in vsu. In eo est po- CHRI.
lypodium, quod radix est herbæ notæ, & est calidæ complexionis in tertio, & siccæ in secundo. solutiua est humoris melancholici, & phlegmatici, & mucilaginosi, & maxime à iuncturis. Et dosis eius
B est vsque ad drach. iij. sed per se solum non habetur in vsu. Prima sunt nota, frigidæ complexionis versus principium secundi, & humidæ in secundo, leuiter comprimendo euacuant choleram, quæ in intestinis reperitur. Et dosis ipsorum est vsque ad drac. vj. Infundatur in aqua casei. & de ipsa dictum est in prima descrip. satyrion, vbi de lacte discussimus. Cassia fistula, est medicina, quę leniendo euacuat principaliter choleram, & subsequenter phlegma. sanguinem purificat à materiebus adustis, & per se sola multum habetur in vsu generaliter vbiq; locorum, quia sine nocumento operatur, ita quod pueris, & prægnantibus dari possit. est calidæ complexionis versus primum gradum, & humidæ in primo. & dosis eius distemperatæ cum decoctione communi, est vsque ad drach. ij. vel cum aliquo liquore conuenienti
C preparetur: & in forma dactyli, seu electarij, & dosis eius est usque ad drachm. j. s. & non requiritur digestiuum in assumptione eius, & sępe datur in principio ęgritudinum materierum cholericarum ad aliqualem minorationem materiæ. Tamarindi. similitudinem habent cum prunis, & sunt frigidę, & siccę complexionis uersus secundum. comprimendo euacuant, sicut pruna. & dosis eorum est usque ad drach. iij. sed per se solum non habetur in usu. Tereniabin. sunt species mannę, quę non reperiuntur, sed loco ipsarum accipimus mannam, & est ros qui de nocte cadit in ęgypto super frondes aliquarum arborum; & est calidę, & siccę complexionis, & humidę in primo. leniendo euacuat choleram purificando sanguinem. & dosis eius in forma potabili, uel solida
D est usque ad drach. iij. usque ad beneplacitum assumentis ipsum, & damus aliquando sicut dictum est de electario indo.

PRIMA hæc compositio communiter pararur, li- MAN.
cet non omnes eam bene parent. Vbi bene parata fit, vtranque bilem, & pituitam facile purgat, præcipue si maiori quantitate detur quam iubet Mesue: vncia enim absque periculo exhiberi potest.

CONSVETISSIMVM est hoc medicamentum in affectibus SYLV.
melancholicis, mania, melancholia, alphis nigris, cancro, elephantia, & cutis vitijs, psora, lepra, impetigine, quæ effecta Mesue peculiariter tribuit electario sequenti. Tuto datur uncia Manardo ad pruritum, maniam, melancholiam morbum, elephantiam, psoram, lepram. Scammonium hic crassius tritum quidam volunt, vt coctionem aliquam sustineat ad malitiam eius castigandam. Si autem coctum esset (quod ὀξυκράτιον quasi lachrymulam Græci recentiores appellant, Arabes corrupte diagridion)

non

non coqueretur, ne vim purgatoriam perderet. Eodem modo in electario rosato, in his enim crudum scammonium miscetur, quia coquendo corrigitur, & his quæ diu seruantur ante vsum in cæteris scammonium coctum ponatur.

COST. SVNT hic aliqua, quæ seplasias torquent. Primum, quum de infusione agens serum lactis assumit, neque quod nam serum, aut quanam mensura, exprimit. Alterum, quum per dies quinque infundit. deprehensum enim est diutina obseruatione serum tam longo tempore situm contrahere, acescere, ac corrumpi. Tertium, quia rhabarbarum cum alijs infundit, & deinceps coquit, quod tamen modicam coctionem sustinet: an autem præstet ipsum seorsum infundere, deinde postquam efferbuerint alia ipsis permiscere? Ad hæc, quum manibus fricari ea iubet, quæ fuerant infusa: an fricanda omnia, & casia, & tamarindi, an aliqua tantum? atque id, an oleo rosaceo, an amygdalino? Postremo quum scammonium addendum, & coquendum iubet, qualenam scammonium sumendum, crudum ne, an coctum, vt in electario de psyllio? Adde etiam cur scammonium in medicamento coquit, quod feruore coire in grumos solet. Sed declaremus hæc paucis. Seri delectum semel docuit lib. simpl. vbi de sero. primas enim tenere admonuit caprinum, ex iuueni capra, & nigra, bono pabulo nutrita, & recens fœta. recens autem emulctum sit lac, & expressum serum boni odoris, & saporis sui non alieni, & non corruptum. hoc autem quum interdum ex lacte, à quo extractum butyrum est, fiat, interdum ex integro lacte; opportunum hoc in loco, quod ex non ebutyrato extrahitur, ob myrobalanorum asperitatem. Secerni autem solet oxymelite, coagulo vitulino, ficus lacte, cynara, ac rebus alijs acribus. in medicinæ verò vsum præsertim oxymelli commodum est. habesq; eius extrahendi rationem ab Aetio lib. 2. ex Galeno, & nonnulla item ex Gal. 4. de rat. vict. in ac. Porro huius ita delecti, & percolati diligentissime seri, quantum sumendum sit, quia mensura certa definiri non potest, æstimandum iudicio pharmacopœi. videtur autem sufficere, si ita submergantur omnia in eo maceranda, vt serum quatuor digitos supereminеat. alij librarum quinque mensuram satisfacere etiam obseruarunt. Hac ergo mensura seri constituta, infusionis inchoandæ, & parandæ gratia, calfaciendum est serum ipsum, ita scilicet caloris vi rarefiunt simplicium medicamentorum meatus, & subit facilius serum. deinde in ipsum quæ præcipit author injcienda omnia, etiam rhabarbarum, de quo mox dicam. olla autem angusti sit oris, vt ait Mesue, & occludatur ne quid expiret, ad præfixum vsque terminum dierum quinque. At acescere (aiunt) tam longo spatio temporis serum, ac contracto situ corrumpi. Tu vero ne situm contrahat, ne acescat, aut corrumpatur duplici artificio prohibebis. alterum est, vt quotidie ollam sepius agites, alterum, vt leni calore ad præscriptum vsq; tempus semper foueas: quanquam autem operosum hoc est, & leniculæ potius coctionis speciem habet, Mesue tamen consilio quadrare ob id videtur, quia occludi ollam iubet, ne quid expiret: at ex frigido sero nihil expirare potest, sed ex calido. hoc pacto ergo euitabis situs, acoris, & putredinis periculum. ne id etiam silentio præteream, serum quod oxymelite extrahitur, ob mellis, & aceti vires ab acore, & putredine diutius vindicari. Non ergo damnandus Mesues, quòd ea inserit, quę arte assequi non possis, quod aliqui hic faciunt.

Cap. 96. Comm. 6.

E At vero, vt catera prosequar, vbi ad præfinitum tempus macerata ea fuerint, tunc subiecto igne agendum, vt ferueant: sed vbi feruere primum cœperint, remouenda, quod Mesue admonet, quum feruore vno vt ferueant, iubet. hoc pacto autem rhabarbari vis non exoluitur, atque adeo opus non erit, vt ipsum seorsum infundas, vel coquas, quod nonnulli faciunt. Percolato deinceps sero addes casiam tamarindos, & mannam, & atque hæc in eo manibus, aut rudicula dissolues diligentissimè. hæc vero fricatio est quam Mesue petit, non autem quod somniant, ex oleo amygdalino, aut alterius generis. neque enim de oleo quicquam meminit, neque casia, tamarindi, aut manna oleo egent. Rursum autem hoc percolato per laxius colum sero ex casia, tamarindis, & manna, vbi refrixerit, saccharum addes, & scammonium tenuissime trita. vtere autem in terendo F scammonium ea diligentia, & artificio, de quo lib. simpl. vbi de scammonio. sit vero scammonium coctum aut crudum, vt libuerit, quando hic author vtrum sumas non explicat. sed nobis coctum magis satisfacit, quod minus habet noxæ. afferetque reiterata in sero coctio non eius castigationem, sed æqualem illius virium distributionem in medicamentum vniuersum. His ita peractis, & optime omnibus permistis ignem subijcies, deinde coquantur ad mellis consistentiam: neque vereberis, vt scammonium coeat: quādo, vt supra diximus, si optimum delegeris, & in frigidum illud serum conieceris, agitandoque exacte commiscueris, & leuem ignem ac purum subieceris, vt author in electario rosaceo docebit: concrescere non potest. Sint ergo de proposito medicamento hæc satis. Vnum superest admonendum, quum Mesue dosim summam drachmarum G trium statuat, experimento tamen deprehendi, integram vnciam modum non excedere, quod alij quoque aduerterunt. Suspicor autem deprauatum codicē, quod sequentis medicamenti ab hoc non longe variantis exhibet etiam sex drachmas.

MESVE.

LECTARIVM alterum Hamech. purgat melancholiam, & vstos humores alios; ob id confert maniæ, melancholiæ, vertigini, oblitioni, & vitijs cutis, qualia sunt psora, ideſt scabies, lepra, alphi, ideſt, morphea, cancer, elephantia, impetigo. Recipit myrobalanorum nigrarum, ce- H pularum, † epithymi, ana drach. l. fumariæ, ab- † Vulg. Eadie. Indorū.
sinthij, ana drach. xx. thymi, calaminthes, polypodij, agarici, glycyrrhizæ, bugloſſi, ana drach. x. stœchados, † chamępityos, † spinæ albæ, ani- † Vulg. ad chamæ dryos.
si, ana drachm. v. pruna, zizypha, myxa, ana, lxx. † bedegr.
vuarum passarum mund. libr. j. coque in aqua sufficienti ad partem tertiam, in qua igni lento ad mellis craſſitiem percoque † sapæ lib. ij. mel- † Rob.
lis libr. j. scammonij vnc. ij. Datur à drach. † iij. † ȝ.
ad drach. vj.

CONFECTIO alia quā scribit Hamech. con- CHRI.
fert hoc electarium omnibus dispositionibus, quibus conuenit primum, & est solutiuum materiarum magis cholericarum, & aduſtarum, quam prędictum, quia absq; additione in isto additur scammonea.

nea. Et dosis eius est à drach. ij. vsque ad drach. v. In eo est bedegar. idest spina alba,& est cal.& sicc. complexionis in primo gradu, nascitur in sepibus cum aculeis valde pungentibus,& est multum prouocatiua lactis,secundum omnem modum assumptionis ipsius, Sebesten est, fructus arboris paruæ habens corticem exterius,& nucleum interius,& est æqualis in actiuis, sed in passiuis est humidæ complexionis, in primo, & ingreditur in decoctione communi, & pectorali. Iujubæ sunt notæ,calidæ & humidę,in primo gradu,& sunt pectorales.

ADDITIO.

Ista secunda confectio Hamech non est in vsu,mirandum est, quòd Mesue in præsenti confectione habeat myrobalanos nigros, & Indos, cum idem sint, nam cap. de myrobalanis dicit,nigri sunt illi qui nominantur Indi.sed credo,quod sit error scriptoris.

MAN. HANC nunquam vidi parari. Bedagar Dioscorides ἄκανθαν λευκὴν, id est spinam albam vocat. IVIVBÆ.) idest zezipha. Sebesten. Myxa. ROB. lib. ij. Intellige sapam.

SYLV. ALII legunt à drach.ij.ad drach.v.Indi myrobal.nigris addebantur,cum tamen eædem sint Mesuæ in simpl.ob id(ut stultissimus. Hoc in vsu non est, tamen esse possit loco superioris, quo maxime vtimur, hodie ad luem Hispanicam ἄκανθαν λευκὴν Dioscor. & Gal. idest spinam albam cum omnibus Arabum interpretibus, in locum bedagar suffecimus.

COST. QVVM *myrobalani nigri iidem sint Indi, videtur lectio depravata, quando ait, myrobalanorum, vacare scilicet videtur.* nigrorum. *Sed quod alij quoq; animaduerterunt, myrobalani chebuli Serapionis testimonio, vbi maxime maturuerint nigri sunt, atque ij probatissimi, immaturi vero citrino colore,& minus probati. quare chebulos hic probatissimos,& nigros exposcit: neque vllus est error. Aut certe si irrepsit mendum,pro citrinis,nigrorum vox reposita est, & citrini addendi. nam,& hi ad exustam bilem,& cutis affectiones maxime faciunt, ad quæ electarium commendatur. & insuperiori citrinos nonomisit. Sane hic de bedegar meminit.est vero hæc,si Serapionis historiam spectes, spina alba Dioscoridæ. quid tamen spina ea sit alba legitima, non constat inter peritiores, neque satis Italiæ nota ea est planta. Eius vice carduum benedictum, aut carlinam vulgarem: præsarim non esse importunam.*

MESVE.

ELECTARIVM Rosatum cholagogum clemens, ob id salubre biliosis affectibus,arthritidi calidæ, cephalalgiæ calidæ, vertigini, oculorum dolori,ictero. Recipit autem succi rosarum rubrarum perfectarum libr.iiij. saccharilibr.j. & s. mannæ puræ, & recentis vnc.vj.scammonij Antiocheni vnc. j. & s. Coque flamma lenta † ad mellis crassitudinem. adde tunc trochisc. spodij vnc.j.galli,croci,ana drachmas duas,trochiscor. oxyacanthæ drach.iiij. repone vitreo vase. Datur ad drach.v.

A HOC carere non possunt qui pilulas aggregatiuas modo Mesue parare volunt, preciosumque est, & delicatum. Aliud modo Nicolai communiter abomnibus paratur, & sub nomine elect. de succo Rosarum agnoscitur. MAN.

EO in formandis catapotijs(quæ aggregatiua vocant,& de hor modacty lis munora, & à Mesue inuenta) vtendum est, non elect.de succo rosarum. alias in vsu est raro, vt Nicolai electarium de succo rosarum est vsu frequentissimum.Hoc tamen celebre est, ac delicatum. Diarhodon Alexandri Tralliani cholagogum citra molestiam cephalalgiam,arthritidem,vertiginem,oculorum dolores,ictherum, & cæteros affectus calidos, & biliosos mire leuat. Succi rosarum rub.lib.j.scammonij vnc.j. agarici semuncia, piperis drach.i. Mellis vnc.vj.cum succo coque ad crassitiem:tunc prædicta cætera liquiganda. Alterum eiusdem ex succi rosarum vnc. iij.scammonij vnc.j.lactis tithymali drach. iij. mellis Attici lib.i. acpodagricis,ictericis,tertianarijs, oculorum doloribus tuto dari, quia citra angorem purget, prædicat. Aliud ex Nicolao,& Mesue descriptum nobis ad dictos affectus, coque sacchari lib. i.& s. in succi rosarum rubrarum lib.iij.ad mellis crassitiem:tunc adde scammonij vnc.i.triam santalorum ana semunciam: galliæ moschatæ, trochiscorum oxyacanthæ,ana drach.iij. mannæ vnc.vj.caphuræ scrup.i.forma tessellas, aut cum melle sacchari loco coque, & serua. Rhodomeli catharticum Actuarij ex succo rosarum,scammonio,agarico,melle. SYLV.

QVO *pacto coquendum sit scammonium,ne coeat, diximus in superioribus. nunc id admonuisse sit satis, præter authoris propositum facere qui scammonium in puluerem redactum postremo addunt loco cum speciebus. incoqui enim author iubet omnia leui,& puro igne,scammonij præsertim gratia: quando cætera non ita refert,quali coquantur igne. Sumendum autem crudum scammonium,si Mesue verba spectes, Antiochenum absolutæ diligentis, sed non tenuere etiam cotoneo incoctum(quæ sua est scammonij castigatio) adhibebis,acquiretq; illi coctio, vt eius vires in vniuersum medicamentum æque digerantur.* COST.

MESVE.

ELECTARIVM diabryonias Democriti,cerebrum, & neruos purgat excrementis, ob id epilepsiæ, paralysi, vertigini, & alijs cerebri, & neruorum frigidis affectibus medetur. Recipit radicis † bryoniæ purgatæ, & tritæ lib. v. † sapæ vuarum passarum lib.iiij. seillæ assatæ, strobylorum depellatorum,ana sescunc.nucis moscatæ,cardamomi,macis,zingiberis,ana drach.ij.caryophy. piperis longi, stœchados, ana drach.i. & dimid. seseleos, salis gemmę, galliæ, ana drach.i. spicæ drach.s.agarici drach.iij.† Datur post sex menses à drach.ij.ad drach.iiij. *Asphod. Asphesera.* † *Alphesera.* † *M.Ru. passulatum.* † *Ver. addit stachadis drach.i.*

RADIX Alfesara.i. vitis albæ, veluti ostensum est capite proprio in annotationibus supra simplicia, vbi ijsdem verbis hæc scribitur præparatio. Dosis eius à duabus drach. vsque ad iiij.) Vsque ad v.scripsit ipsemet,sed potes etiam turo plus exhibere. MAN.

PRIVS descripsit omnino similiter in cap.de alphesera.i.vite alba,seu bryonia,vbi dosim drach.5.scribit, quamuis etiã drac. vj.esse possit.Diaturbith Mesue idem promittent: hic non repetitur.Potes tamen si vtendum tibi est,ex simplicibus requirere. SYLV.

EADEM *ferè lib.simpl. Mes. vbi de viti albæ. In agarici mensura differt, quod illic drachmam* COST.

vnam,

vnam, hic tres sumit, & rectius. hic ad summum drach. tiij. confecti electarij exhibet; illic quinque, quod item rectius. licebit enim vt hunc etiam modum aliquantulum excedas. Lis est de melle pastularum quid sit. Nobis autem, seu mel sumpseris, in quo passæ vuæ incoxerint, seu etiam melliginem quæ ex ijs aqua incoctis exprimitur; vtrunq; opportunum videtur.

MESVE.

Confectio manne.

LECTARIVM mannæ Galeno inuentum, cholagogum, benignum, & delicatum, ob id morbis omnibus bilioſis ſalubre. recipit mannæ † thuris, & recentis lib. i. in lib. i. ſucci roſarum rubrarum diſſoluendam, & coquendam ſufficienter igni lento, tunc adde ſcammonij vnc. i. maſtiches drachm. 3. Datur vñc. v. compoſitum hoc celebre medicamentum (inquit Galenus) ex ſimplicibus temperatura, & proprietate maxime idoneis.

Vulg. manna pura, & recentu. & ita legendū.

† Thuris.

CHRI. CONFECTIO de manna inuentione Galen. quod vocatur diamanna. Iſtud eſt famoſum electarium, quod eſt multum in vſu, non tamen reperitur vbi Gal. ipſum deſcribat. Eſt principaliter ſolutiuum choleræ citrinæ cum facilitate, & ſine moleſtia, & eſt mirabilis operationis etiam à proprietate, & ad guſtum etiam eſt delectabilis valde. Confert etiam habentibus hepar calidum, renes, vel alia membra cum dominio humoris cholerici, vel aduſti. & doſis eius eſt, à drach. iiij. vſque ad vj. poteſt etiam permiſceri cum caſia, vel cum manna, vt vnc. i. s. caſię vel drac. ij. mannæ. ſecundum virtutem aſſumentis. Eius hæc eſt deſcriptio Recip. mannæ puræ, ſcammoneæ antiochenæ, tamen corrigi debet, & vocatur diagridium. reliqua vero ſunt nota.

MAN. EGO Hanc apud Galen. non reperi, ſi tamen Galeni eſt, per mannam Intelligē aereum mel, ſic enim ipſe nominat lib. 3. Aliment. Manna autem apud eum eſt thuris puluiſculus.

SYLV. SCAMMONIVM hic caſtigatum miſceri quidam volunt. Datur à drach. iiij. ad drach. vj. vbi à Galeno ſcribatur, non legi, ſi tamen legeris, mel aereum vocat, quod Meſues mannam. Nam ei, vt Dioſcoridi manna thuris aliud eſt. Meminit huius Meſues in ſimplicibus de manna.

COST. GABRIELIS *eſt, non Galeni. Quod autem purgatricis mannæ loco, thuris mānam hic Syluius proponat, ab eius authoris (vt puto) mente diſſentit. Tum enim ſordidiſſimam thuris partem relicta puriori gleba in eorum quæ aſſumuntur uſum traducere à ratione alienum eſt; tum quando ad educendum bilem hoc proponitur medicamentum, purgatricem eius vim tanta thuris copia ſupra modū retūdere, fini propoſito nō reſpondet. tum quando ſcammonij violentia maſtiche addita ſatis caſtigatur, fruſtra eiuſdē inſtituti gratia aliud adȳcias.*

MESVE.

Confectio Almazereon. † Mezereū.

LECTARIVM Diacoccu gnidiu hydragogum. in hydrope efficaciſſimum, recipit foliorum † thymeleæ præparatorum partes decem, carnis cydoniorum in aceto coctorum, & ſacchari, E ana partes octoginta, † mannæ partes quadraginta, olei ex † coccognidio partes duodecim. ſaccharum, & manna diſſoluantur in ſeri lactis, cui infuſus erit agaricus, partibus triginta. miſce carnem cydoniorum. coque igni lento ad mellis craſſitudinem. Puluis foliorum † thymeleæ † Mezereū. miſtus prædicto oleo reliquis addatur. Dantur drach. iiij.

† Tymelæ. † Mezereū.

CONFECTIO Almezereon. à laureolæ. eſt medicamen benedictum ad hydropiſim aquoſam, quæ vocatur aſcites. educit enim aquam citrinam cum fortitudine. ipſum tamen cum magna cautela eſt exhibendum, & ſolum robuſtis, & fortibus. & doſis eius eſt, vſque ad drachm. iiij. minor autem poſſet debilioribus exhiberi. Recipit foliorum almezereon, ideſt laureolæ. herba nota in partibus noſtris, & eſt ſpecies lacticinij calidæ, & ſiccæ complexionis in quarto, in ſolutione educit choleram citrinam. Oleum almezereon fit ſicut oleum chamæmelinum. reliqua ſunt ſuperius declarata. CHRI.

ADDITIO.

Mezereon ſecundum Dioſc. eſt chamelea, vel coccognidion. & eſt planta habens folia ſicuti oliua. laureola vero habet folia ſimilia folijs lauri.

SCIS quid intelligendum per mezereon, ex ijs quæ a me alibi adnotata ſunt. FOLIORVM Almezereon præparatorum.) Eo ſcilicet modo quo ipſe docuit cap. proprio. CARNIVM citoniorum elixorum in acero vini, & zucchharo ana partes. lxxx.) Supra dixit lx. Tereniabin xl.) Supra dixit lx. Nos hoc tempore multum veremur mezereum, & quæ ex eo componuntur, & propterea hanc non parant ſpeciarij, non inutilem tamen futuram his, qui aqua intercure laborant. MAN.

VIOLENTVM medicamentum in aſcite virorum robuſtorum tantum experiundum. Oleum hoc prius deſcriptum eſt, atq. hoc electarium in ſimpl. cap. de thymeleā. præparanda autem folia, vt in cap. eodem docuit, & poſtea docebit alkekengi. Cydoniorum partes ſeptuaginta in ſimplicibus ſcripſit, & mannę partes ſexaginta. Hoc autem contingit ob notas, vel ablatas, vel luxatas, vel tranſpoſitas. Nam lxxx. i. octoginta, ſi vnum x. tollas, manent ſeptuaginta, & xl. deſt, quadraginta ſi tranſponas lx. deſt ſexaginta fient. vtrobiq; igitur ſimile pondus eſt ſcribendum. SYLV.

IGNOTVM *eſſe mezereon Meſue ſatis lib. ſimpl. oſtendimus. Eius folia hic etiam vſurpat non fructus, quod docet non eſſe coccum gnidium. Eadem refert quæ illic Meſues, quamuis illic cotoneorum, & ſaccharī ſumat partes ſeptuaginta, hic octoginta, arbitror librarij oſcitantia. Ea hoc in loco obſcura ſunt, quo pacto præparanda mezereonis folia, & quantum agarici ſero infundendum. Macerandum autem eſt, ſucco ſeridis, aut portulacę, aut ſolani, aut berberorū ex Meſ. preſcripto lib. ſimpl. Agarici vero quantitas medici iudicio æſtimanda. Vbi purgationis gratia infacienda medicina infunditur agaricus, vulgatus ferè mos eſt non minus, quam ſucci, aut ſtillatitiæ aquæ vncias tres, aut quatuor pro ſingula agarici drachma aſſumere. atque hoc pacto infuſum mediocrem conſiſtentiam adipiſcitur. arbitror ergo eandem hic normam eſſe opportunam. atq; adeo ſi vncijs ſeri triginta hoc in medicamento ſit opus, vnciam agarici vnam ſatisfacturam.* COST.

Sed

Sed & hic vereor, ne ſerum quod hoc in loco expetitur paucum ſit pro parando electario, & excipiendis his omnibus, cui ſuſpicioni ſi forte experimentum reſpondeat (quod ipſe ignoro) non temere tãtum ſeri adꝫcies quantum erit opportunum.

MESVE.

℞ *Choleram nigram.*

ELECTARIVM Alſebram pituitam,& † melancholiam purgat, & aquas. Recipit alſebram boni, myrobalanorum citrearum, ana † vncias duas, & trita, & creta mergantur ſucco fœniculi, & inſolentur dies quinque, affundendo ſępe ſuccum nouum, ſiccatũ repone vaſe vitreo. Datur a drachm. 1. ad drach. ij. cum ſaccharo, & aqua calida.

† *Drach. 1.*

MAN. QVID ſit alſebram, vide proprio capite inter ſimplicia, nunc plantam pro ea accipiunt lino ſimilem, quam eſulam vocant.

SVCCI fœniculi.) Vereor ne hic ſit menda, ſiquidem vbi de hac planta inter ſimplicia agit, ſuccum aliquem frigidum ſecum miſcerit iubet, vt portulacæ, vel intybi.

SYLVII. HANC attigit in ſimpl. cap. de alſebrem. i. eſula, vbi ſuccum intybi, vel portulacæ, vel ſimiliter frigidum expetit, vt hoc loco legendum non eſſe fœniculi ſuſpicio ſit vehemens.

COST. *DE ſcebram maiori; & minori plura diximus lib. ſimpl. Hic ſumendum minus, vulgata, ſcilicet pityuſa, mains enim ipſemet Meſ. reprobat. ſumendus autem eius radicis cortex. Quod vero macerat hoc medicamentum ſucco fœniculi humidi, non caret ſuſpicione. quorſum enim id? extrahine ex ſicco fœniculo ſuccus poteſt? Sed & lib. ſimpl. ſcebram refrigerantibus caſtigat, non calfacientibus, quale fœniculum eſt. Nõ poſſum ergo Manardo non aſſentiri mendum hic eſſe, & me etiam iudice præſtabit, vt qui hoc paraturus eſt medicamentum, ſeridis ſuccum deligat, aut portulacæ, aut quod Meſue ſubdit, acetum in quo cotonea incocta fuerint aut macerata. Quanquam autem de electarijs hanc ſectionem inſcribunt, hoc tamen medicamentum poſt diutinam nutritionem exiccat, & exiccatum propinat, nulla mellis, aut ſacchari, aut ſucci, quo excipiatur facta mentione, ita etiam in ſuperioribus de hiera ſimplici non mellita egit, & hieram Hermetis in paſtillum, non in electarij formam duci præcepit.*

MESVE.

℞ *Drach. ij.*

ELECTARIVM de Eupatorio, ad icterum, & hydropem incipiẽtem, recipit ſucci eupatorij, rhabarbari, ana drachm. † iiij. croci drachm. ij. laccæ, ſeminis caſſutæ, cacuminum ſchœnuanthus, ſemi. citreoli, cucumeris, portulacæ, ſucci abſinthij, ana, † drachm. iij. ſcammonij in cydonio cocti drachm, ij. & s. tere curioſe. Datur aureo vno cum lacte camelarum, aut aqua caſci alcherigi. Quod ſi calor adeſt, ſucco ſolani, aut intybi, aut volubilis reprime.

℞ *Al. legũt Drach. ij.*

A EVPATORIVM accipe, non quod vulgo ſic vocant, ſed quam apud nos agrimoniam nuncupant. Poſſes dare pluſquam aureum, ſi conficeretur. SEMINIS cuſcutæ.) Neſcio an ſemen colligi poſſit, ſcio tamen non colligi. Et volubilis. Lupum ſalictarium intellige, quem lupulum vocant, aliæ enim volubiles vocatæ impenſius calent. MAN.

PER volubilem, lupum ſalictarium. i. lupulum intellige, aliæ enim volubilis ſpeciẽs nimis calent. Eupatorium eſt agrimonium, poteſt dari etiam maior menſura: ſemen caſſuthæ non colligitur, an colligi poſſit, obſerua. SYLVII.

ALIVD *Eupatorium eſt Meſue, & aliud Græcorum, & Auicennæ, vt in lib. ſimpl. fuſius. ſumenda hic herba Iulia. Aemulatur autem in huius medicamenti deſcriptione Serapionem per omnia.* B *Solum addit ſumendum lacte camelarum, aut aqua caſei alcherigi. Sumerem autem ego caprinum ſerum. Doſim vero medicamenti huius non eſſe exiguam, vt Manar. ac Syluius innuunt, deprehendes, ſi doſes ſoluentium, quæ baſes huius ſunt compoſiti, ſupputaris. Sunt eæ ſucci eupatorij, & rhabarbari ana drachm. iiij. ideſt doſes ſaltem quatuor. ſcammonij drachm. ij. s. ideſt doſes maximæ duodecim cum dimidia. atque adeo doſes in vniuerſum ſexdecim, ac fere decem, & ſeptem, pendet vero totum compoſitum drachm. xxv. cum dimidia, iuxta eam lectionem, quæ cimarum ſchœnu anthos, ſemp. citruli, cucumeris, portulacæ, ſucci abſinthij ſumit ana drachm. ij. quæ vera eſt & antiquorum codicum caſtigatorum lectio, ac ſi legas ana drachm. iij. ad drach. xxx. attingit. Ergo quum ex caſtigata lectione non plures ſint drachmæ quam xxv. ſi* C *has quæ ſummæ ſunt, & maximæ doſes, in ſexdecim, & fere decem, & ſeptem partes diuiſeris, non poteſt maior eſſe ſingula doſis, quam aurei vnius, quam doſim Meſue & Serapio ſtatuunt. Iuxta alteram lectionem, aureum paulo ſuperabis.* COST.

MESVE.

℞ *Alcherigi.*

DIAPHYSALIDON, efficaciſſimum ad hydropem, & cachexiam, & affectus hepatis, lienis, iuncturarum, lubricitatem partium nutritoriarum, formæ corruptionem, hæmorrhoidas. Recipit ſuccorum † lupi ſalictarij, † intybi, apij, purgatorum, ana lib. iiij. In quibus myrobalan. citrearum, cepul. ana drachm. xij. emblic. drachm. l. Indarum, belleric. ana drachm. viij. agarici, ireos, ana drachm. x. abſinthij, caſſutæ, radicis apij, fœniculi, aniſi, ana drachm. iiij. vuarum paſſarum mundatarum drachm. lxxx. coquantur igni lento ad conſumptionem dimidij ſuccorum, frica probe manibus, cola. Vni huius parti adde tamar Indorum cheyron, & caſiæ fiſtulæ ana vnc. viij. mannæ vnc. iij. cola, & munda. Alteri ſuccorum parti adde penidiorum hordeatorum lib. iiij. miſce omnia ſimul, bis feruefiant, tunc adde olei ſeſamini recentis vncias xv. percoque ad mellis craſſitudinem, ab igne depoſitis adde troch. diarhod. troch. de eu

† *Volubilis.* † *Intybum Syl. paſſim reponit per endiuia. & thymelæam meſues.*

pat. troch. de absinth. trochis. de rhabarb. ana vnc. 1. & s. ireos vnc. j. agarici, foliorum thymeleæ nutritorum in aceto, ana aur. viij. scammonij, succi eupatorij, succi absinthij, croci, laccæ lotæ, myrobalanorum citrearum, cepularum, ana aur. iij. spicæ, anisi, ana aur. ij. turbith. vnc. vj. cum olei thymeleæ iij. vnc. omnia prius inuoluta prædictis misceantur. Datur a drachm. iij. ad drachm. iiij. cum aqua intybi.

CHRI. ALCHELENGI est medicamen magnũ propter compositionem multorum simplicium, & propter eius efficaciam. In eo sumitur Ireos. Et hic vtiliter est notandum quod succus ireos, dum est recens, assumptus in pondere drach. iiij. a corporibus fortibus, vel quantum media testa oui capere possit, mirabiliter educit aquam in hydrope, & per miscendo cum zuccharo leuissime bulliat, vel cum melle, secundum quod expedit, & cum assumptione ipsius solius modo iam dicto vidi plurimos curatos, sumendo bis quolibet mense, cum regula superius dicta, de tali succo, meminit etiam olei sesamini recentis, & si tale oleum non habes, pone oleum de amygdalis dulcibus, quia fere eiusdem est virtutis, & complexionis.

medicamen optimũ ad hydropem.

MAN. TROCHISCOS hosce omnes habes infra loco suo. ACCIPE succum volubilis.) Intellige & hic lupulum vocatum. Esset medicamen vehemens, sed non conficitur.

SYLVII. QVIBVSDAM in vsu est ad ascitem, & corporis colorem ei neritium, & plumbeum, & hepatis cachexiam, quæ hydropis est initium. Hic per volubilem potius cum Manar. intellige lupulum, quam eam, quæ vitibus circumplexa fert campanulas, lactariam & purgatricem, quam Mesue interpres intelligit. Cum saccharo vel melle confici potest bis in mense sumpta, multos hydropicos sanauit. Trochisci diaphysalidon Pauli septimo ab hac compositione diuersissimi.

COST. DIAPHYSALIDON. *hoc medicamentum vocat Syluius, deceptus similitudine vocum, alchelengi, & alchechengi, idest solani vesicarij ex quo diaphysalidon Pauli: at hic solani vesicarij mentio nulla. Efficax est medicamentum si perpendas. Cuius autem volubilis succum exposcat, Mesue quia ipse non explicat, consulenda historia volubilis in lib. simp. Deprehendes autem illic, magnam volubilem præponi cæteris & deligi, non lupulum. quare & hic & in superioribus vbi volubilis absolute meminit, non aliud quam magnam illam sumendã etiam rationi est consentaneũ. Potest tamen lupulus, cuius quotidianus est vsus, accipi non incommode, id quod mihi maxime satisfacit.*

MESVE.

ELECTARIVM Dyacydonites cholagogum, & phlegmagogũ, colicos affectus, & alios partium nutritoriarum iuuat. Recipit succi cydoniorum lib. iij. mellis lib. ij. scammonij sescũciam, galliæ, caryophyllorum, zingiberis, mastiches, piperis longi, cinnamomi, nucis moscatę, ana drach. iij. misce. Datur ab aur. j. ad aur. iij.

Si vis cholagogum fieri, & phlegmagogum, adde scammonij drach. † xv. turbith drach. xij. Si uis tantum esse phlegmagogum, omisso scãmonio misce turbith drachm. xxv. cnici excorticati drachm. xv. Si bilem atram vis eo vacuare, prædictorum loco misce elleborum nigrum, epithymum, aut polypodium. melle, vel saccharo excipitur. fit cum cydoniorum nunc succo, nunc carnibus, nunc ambobus simul.

† Vulg. habet dra. v.

NON præparatur. nec est in vsu secundum præsentem descr. sed bene est in vsu secundum descr. positam à Nic. in suo antid. superius. Et hic vltimo notandum, quod inter omnia electaria solutiua dicta illa, quæ magis generaliter sunt in vsu conuenientia materiebus phlegmaticis, seu frigidis febrientibus, vel non febrientibus, sunt electarium Indum maius, & minus, quod plus conuenit, & electarium diaphænicon solutiuum, & de istis dictum est, & de dosi, & modo assumptionis. Electaria vero solutiua materiei calidæ, seu cholericæ, quæ etiam febrientibus, & non febrientibus conueniunt, & quę principaliter sunt in vsu, sunt solum duo scilicet electarium, quod dicitur diamanna superius positum, & declaratum, & aliud est electarium de succo rosarum positum a Nicolao: quæ duo satis conueniunt in modo solutionis & dosis, & possunt prædicta omnia per se sola assumi, vel in forma boli cum zuccharo, vel admixta cum casia, & manna in dosi debita secundum exigentiam, vel cum aquis destillatis appropriatis, vel cum decoctionibus communibus, vel alijs dicendis inferius.

CHRI. *Electaria materierum turcidarum solutiua.*

Electaria materierum calidarum solutiua.

GRÆCI aliter conficiebant, vt apud Paulum licet agnoscere Mellis Tabarzet.) Ita genus quoddã sacchari Arabes vocant.

MAN.

ID non est in vsu, sed quod à Nicolao scribitur. Electarium Indum vtrunque, & diaphœnicum phlegmagoga sunt, etiam in febribus clementia Diamanna, & electarium de succo rosarum Nicolai etiam in febribus sunt cholagoga idonea.

SYLVII.

VTIMVR *etiam interdum in delicatioribus cotoneo, in quo scammonium sit incoctum. leuique id, & facili subductione præter alui strigmenta bilis, & pituitæ nonnihil detrahit. Quando autem hic secundo loco Mesues, quò medicamentum ex cotoneo simul cum bile pituitam educat, addendum esse ait turbith, cauendum tibi est, ne id ita intelligas, vt præter sescunciam scammonij in priore diacydonite assumpta, aliud quoq; addas scammonium. ita profecto aucta huius mensuræ in ducenda bile generosius, quam antea efficies, nõ etiã pituitæ educendæ vim illi conciliabis, succo igitur, mel le, gallia, caryophyllis, reliquisq; præter scammonium speciebus assumptis eo quo præscripsit pondere, turbith & scammonium addes nona hac quam secundo loco præscripsit mensura. Quæ quidem, si hoc ipsum medicamentum esse debet pituitæ quoq; efficax purgatoriũ, male Syluius pro drachmis quinque, vt vulgata versio constanter legit, quindecim reponit. Docet hic etiam tertio quomodo cotoneum ad pituitam educẽdam vtile efficias, ac pro scammonio cui cum pari pondere, vt ad das, iubet, itaque prius scammonij pondus sescunciæ ponere tibi existimo. alioqui enim quinq; drachmarum cnici accessione expurgatrix pituitæ facultas parum*

COST.

potest

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0258-9

poteſt adiuuari. Quarto autem loco, quum ad atræ bilis A *excretionem elleborum, epithymum & polypodium cydonio commiſcet, licet horum nullum preſcribat pōdus, errare tamen nullo pacto poterit, qui Meſue lib. ſimpl. vbi de his ipſis agit, doctrinæ inſtiterit.*

DISTINCTIO QVARTA
De Conditis.

MESVE.

CONDIVNTVR plantarum nunc radices, nunc ſurculi, & ſimilia, nunc flores, nunc denique fructus. De quibus omnibus ordine nobis dicendum B eſt. Primo autem quibus modis fructus condiri habeant.

MAN. NVNC omnia melius condiuntur, quam docuerit Meſues, vel ſciuerint antiqui.

SYLVII. CONDIRE eſt ſapidum, & palato iucundum reddere, idque alimentis maxime conuenit, ad medicamenta vero tranſfertur, ambo autem ſaccharo vel melle, vel vtroque condiuntur, & dulcorantur, vt gulæ & ſtomacho ſint grata, & diu ſeruari poſſint integra, & recentibus proxima, non vt vires eis nouas quæramus, niſi quas ſaccharum, aut mel, & coctio afferunt, præterquam dum etiam aromata conditis ipſis admiſcemus. Condiuntur autem radices, teneri caules, ſurculi, germina, flores, fructus quarundam plantarum, ſemina quoque non pauca, & cortices nō modo fructuum, ſed lignorum etiam. Quæ vero condienda ſunt, ſi ampliora ſint, quam vt vis condimenti coquendo ad intima vſque penetret, vel ſi quid intus alienum continent, in fruſta prius ſecantur, & purgantur, intus, & ſi eſt opus, etiam foris: minora vero quanta ſunt, condiuntur. Condita vero hæc nouiſſe ad medicum pertinere præter Meſuem, abunde ex Gale. lib. alimentorū colligere licet, atque etiam ex lib. c. ph. p. Illic enim obſonandi, & obſonia parandi artem medico neceſſariam ait: hic fructuum, aut potius ex his ſuccorum variorum conditurā docet, quod magni ſit momenti alimenta, vel medicamenta condimentis ægro iucunda facere, nihil aut parum minuta ipſorum facultate. Condiendi vero, ſeu vt vulgo loquimur, conficiendi vocabulum latius nobis patet, vt etiam quæ igni clementer coquantur, & quæ ſale, & aceto ſeruentur, confici dicamus. Contra item conditi nomen neotericis medicis in anguſtum ſic eſt coactum, vt illius appellatione ea veniant ſola, quæ conſeruis, (vt vulgo vocamus) pulueribus cordialibus, ſaccharo multo miſcentur in grumos exiguos & ſemiſiccos. Quæ conſiſtentia ægris eſt gratior, quam conſeruarum per ſe, quam ſuccorum per ſe.

COST. PLANTARVM *fructus quorum recentium non ſemper eſt copia, ſole deſiccati, aut ſale, acetoue macerati, alias, vt nunc quoque, ſeruabantur in ciborum ac medicamentorum vſus. Inuentum eſt etiam, recentes diutius ſeruari, ſi in melle reconderentur, aut ſi obducerentur cera, aut creta, quibus corrumpentis aeris vis excluditur. Sed quæ hac in re cuſtodiæ gratia diligentia adhibebatur, translata poſtea eſt ad palatum, & eò perducta res eſt, vt non fructus modo, ſed partes quoque plantarum, etiam duriores, mandendo veniant, & maiori quam recentes gratia ſint edendo, ſaccharo, melleue incocta, atque, vt aiunt, condita. Ex iis vero aliæ nullo prægrediente artificio recentes condiuntur, vt flores, vt fructus molli & ſapida ſubſtantia præditi, qui in intimas ſui partes calore rarefactas ſaccharum, & mel facile admittunt. aliæ quæ duriores, aut horridiori conſtant ſapore, non ſine maceratione diuturna, qua molles fiunt, & ſapores prauos deponūt.* D *Ita quidem oliuæ, & lupini dulci aqua macerati edendo fiunt. ita nuces, caſia purgatoria, myrobalani, rhabarbarum, & radices variæ, quæ ſaccharo, aut melle cōdiuntur. ita (quod magis admirandum) Guaiaci lignū macer atum diuturno tempore in aqua quam fortem vocant incoctum ſaccharo depoſita duritie edendo fuit. Cæterum quæcunq; maceratione, & coctione egent, vt condiantur quum ſapore proprio, propterea que ſuis viribus ſpolientur, cur etiam paruus earum ſæpe vſus ſpectetur, expectatoque auxilio plerunq; medicos fruſtrentur, plane apparet. Quamobrem, quando ne hæc, ſuo fructu careant, medicinæ non parum intereſt, illud ego ad hanc rem expedire exiſtimarim, ſi in condiendis rebus omnibus, vel maceratis vel etiam non maceratis, humor qui ad ſacchari melliſque expurgationem, ac coctionem vſurpatur, pro fontana aqua, aut ſtillatitius eſſet condiendæ rei liquor, aut ſuccus, aut decoctum. Ita profecto, ſi cui roſas condere animus eſt, diſſoluta aqua roſarum ſaccharo, & odore, & ſapore, & viribus eas longe præſtitura alijs certum eſt, noua vi in eius locum, quæ macerando, aut coquendo abire ſolet, reſtituta.*

MESVE.

EPVLAE myrobalani conditæ ſtomachum & ventriculum firmant, appetentiam inuitant, coctionem promouent, rationalē animæ partem vegetam reddūt, & ſenſificam, quapropter viſum quoque clariorem, & vſu crebro iuuētutem diu C tuentur. Accipiendæ vero ſunt humidæ, & recētes ſi harum eſt poteſtas, vel ſaltem arte, & induſtria idonea humectatæ, quæ ſtylo paſſim compunctæ coquantur ex aqua igni lento, donec tenereſcant. His in aſſerem immiſſis aqua exprimatur. Deinde biduo hydromelite mergantur. Deinde igni lento clementer coquantur, vaſe vitreo recondantur, ac melle, cui incoctæ fuerint, mergantur. Dantur poſt ſex menſes. Arte autem ſic humectantur. Infunde his aquam plurimā, inſola dies octo, deinde ſeparatim obtue arena humida † quarto quoque die nouanda, aqua ſæpe ſuperfuſa, donec tumefiant, & humectentur, † *Tertio in ſimp. Meſ.* idq; vel in dolio, aut alio vaſe magno fiat, vel in foſſa quadāſubterranea magna, & loco humido.

CHEBVLI ſcilicet myrobalani cōditi, maxime CHRI. dum ſunt recentes, vt diutius & mellius conſeruentur, incitant appetitum proſtratum, iuuant digeſtionem, clarificant ſenſus intrinſecos, acuunt viſum, & corpus in iuuentute & ſanitate conſeruant, & materiam phlegmaticam primo, ſecundo cholericam leuiter exprimendo euacuant. Et communiter doſis eſt vnus de mane ieiuno ſtomacho, & poſſunt continuari ſingulo mane ad beneplacitum aſſumentis ſunt enim ſatis in guſtu placibiles cum dulcedine, & aromatica ponticitate.

EX Aegypto adferuntur conditi, ſed quia caſiam re MAN. dolent, ideo diligentiores ſpeciatij aqua madefactos cum ſaccharo iterum condiunt. ARS autem) Hac arte potes quaslibet res aridas, quaſi recentes facere.

SYLVII. CEPVLAE ex Aegypto conditæ in Italiam afferuntur, quia vero caſiam olent, ſpeciarij aqua madefactas rurſus ſaccharo condiunt. Humectatio autem earum, quam docet Meſues, ſuſpicionem quandam ingerit, recentes non fuiſſe Damaſci tunc temporis, niſi dicat Meſuen addidiſſe hanc humectandi rationem, vt etiam exteris conſuleret, ſiccas ferè recipientibus. Hac autem arte poſſis fructus quoque alios ſicciores recentibus ſimiles redde re. Quinetiam pruna paſſa modicè cocta, compuncta, in aquam frigidam mox conieca, tumere multum vidimus, nec minus ſi quis ea paſſim puncta ſine coctione aqua frigida biduo maceret, quod & vuæ paſſæ, & fructus alij, atque adeo piſces ipſi verum teſtantur. Hydromeli autem, cui incocta ſunt, his exemptis percoquendum eſt ad aquæ conſumptionem, poſt eo melle mergantur, vt in cerafis, & fructibus alijs, quos condimus, integros facimus, eos enim quantum ſufficit coctos eximimus ne vranturaut diſtabeſcant. Humorem deinde per ſe percoquimus, cum ſaccharo in ſyrupi conſiſtentiam, & fructibus vaſi ad repoſitionem impoſitis ſuperfundimus, ſic enim fructus integriores manent: & cocto probe ſyrupo fideliter ſeruantur. Vna mane ieiuno dari poteſt ſingulis aliquot diebus. Placent enim ſapore auſtero & per condituram dulci, & nonnihil aromatico. Quæ autem recentes ſunt conditæ, ſunt præſtantiores: ac diutius ſeruantur, quam poſt humectationem conditæ. Ventriculum roborant, vt auſtera reliqua: appetentiam inuitant ſucto ſtomacho, vt cætera adſtringentia, & contracto: coctionem iuuant per ventriculi roborationem, & ſuo calore modico, quem aromatica qualitas indicat, & ſaccharum, coctioque acquiſiuit, facultatem animalem, perſiccatum ventriculum ſynceriorem reddit, ob id vegetiorem. Nam lux ſicca, anima prudentiſſima. Ventriculi autem maximus eſt cum cerebro conſenſus, & affectus ſuos hę partes inuicem communes faciunt. Proba autem coctione prima, ſi reliquæ non errent, corpus belle nutritur, & iuuenili ſimile diu perſeuerat, neque humoribus excrementoſis eſt obnoxium, nec inde orientibus morbis. Vt enim ſiccitates aeris imbribus in totum ſunt ſalubriores, ſic corpora ſicca ſunt à morbis ex putredine ortis tutiora, quam humida, vt docet Gal. lib. 2. de temper. & lib. meth. 8. Ex his patet, quæ prius diximus, eas in pretio maiori apud medicos haberi, quam ſint meritæ, cum ex noſtris fructibus non pauci, vt oliuæ Colymbades, vt nuces conditę, vt perſica Corboliana, vt cydonia condita, vt pruna Damaſcena, & ſorrana, & Dactylia quæ vocamus, ſi condiantur eadem præſtare poſſint. Quibus ſi quid exiguum G deſit, vt qualitas aromatica in his myrobalanis ſane quam exigua, per poma dulcia & odora, & alia prope infinita, imperiti prompte poterit.

COST. CHEBYLI. *Purgandi facultas quæ myrabolanis non conditis inerat per macerationem, in liquorem macerationis materiam excipitur, caloriſque, ſi quæ inerat vi aduentitio illo humore exolutæ, ſola eſt ſuperſtes terrenæ, acerbæque ſubſtantiæ poteſtas. quæ dum acerbitate cogere ventris ſubſtantiam poteſt: compeſcere quoque & vomitum, & fluorem alui poteſt: dū vero ſuperfluum humorem ventriculi deſiccat & abſumit, appetentiam excitat, qua imbutus vētriculus ſenſum ſuctionis & famem non ſentiebat, poteſt quinetiam coctioni opem ferre, non ſemper tamen, ſed vbi acriori caliditate ventriculus laborabat. ſit enim coctio mode rato calore. poteſt etiam ſenſus, mentemque reddere vegetiores, quod coctione rite celebrata praui ex cibis nō ſcatent vapores, qui in cerebrum delati perturbāt: aut etiam ſi forte ſcateant, corrugato, & occluſo acerba illa qualitate ſuperiori ventriculi ore cohibentur.*

MESVE.

EMBLICAE myrobalani conditæ ventriculum roborant, eius ſubſtantiam, & facultatem contrahendo, & intemperiem humidam corrigendo. Hæ autem aqua affuſa ſoli exponendæ do- †Tumeſcāt. nec † tenereſcant, & humectentur, tunc expreſſæ, vt priores, hydromelite † biduo macerātur. † Vulg. per ſeptē dies. poſt igni lento coquuntur. coctæ vbi parum refrixerunt, mellis albi quarta parte adiecta reconduntur. Sunt qui præterea condiant aromatibus, cinnamomo (xyloaloe) cardamomo, croco, moſcho, gallia, & ſimilibus.

EMBLICI. ſ. myrobalani conditi, hæc eſt alia CHRI. ſpecies myrobalanorum, qui leuiter comprimēndo ſimul euacuant choleram, & phlegma. habent etiam plures alias virtutes, & maxime circa ſtomachum. Et doſis ipſorum eſt vnus. Vlterius eſt aduertendum, quod ſicut iſtæ duæ ſpecies myrobalanorum condiuntur, ita & aliæ poſſent condiri, & haberent operationes ſuas proprias efficere.

F MODVS hic oſtendit, quod neque in Damaſco habeantur recentes. MAN.

DATVR vna ſemel tota diebus aliquot, vt ſuperior. Hæ autem duæ ſpecies quia ſunt amplæ, ad condiendum ſunt aptæ, & item flauæ. Ob id etiam conditæ afferuntur, raro bellicæ, & nigræ recentes conditæ afferuntur, & vires habent a Meſue adſcriptas, ipſæ recentes, aut illis proximæ, non autem quæ ligno, aut verius lapidi ſiccitate, & duritie perſimiles in officinis habentur. Vide igitur ne opinione magis, quam veritate adductus has myrobalanos tanti facias, & ægros quantumuis opulentos ſumptu parum neceſſario, ne dicam noxio, ipſe oneres. Quam ſim verus iudicare poſſunt, qui vſu harum multo, parum admodum profecerunt. His autem ſi vtendum ſit, mallem contuſas accurate præbere, quam dentibus parum probe commanſas deuorari, ne ſua dura ſubſtantia ventriculum lædant, & coctionis vi diutius reſiſtant, adeo, vt ne horis quidem quatuor (quantum tempus harum coctioni tribuere ſolenne eſt) percoqui poſſint, & forſan vix ſemicoqui. Nuces myriſticæ, hoc eſt, vnguentariæ, vulgo moſchatæ cum nullam moſchi qualitatem olfactu præferant, recentes conditæ ad nos Luſitanorum nauigationibus ex India conuehuntur, noſtris iuglandibus amplioribus perſimiles, cortice viridi, carnoſo, & alio lignoſo, inter quos eſt macis, & ſub lignoſo ipſa nux moſchata nobis vſu frequens ad ventriculi robur, & in temperiem frigidam, conditam integram dono mihi iucundiſſimo dedit Bertrandus, in ſummo Parrhiſienſi ſenatu Præſes conſultiſſimus pariter ac equiſſimus.

EMBLICI conditi. *Ad condiendos myrobalanos,* COST. *primas, & fructus omnis generis quum ſicci ſunt, maceratione eſt opus, qua molles fiant. Macerandi autē materia communis aqua eſt dulcis, interdum ex varijs plantis ſtillatitia: immo, & ardens, & quæ capitellum vocatur, & vinum, pro varia rerum, quæ macerandæ ſunt natura. Exponi autem quandoq; ſolent ea quæ macerantur, ſolis radijs, vt laxatis moderato eo calore macerandæ rei meatibus, attenuatoq; liquore macerationis materia, eiuſdem liquoris facilior, & in profundiores partes fiat penetratio, quare recte hic Meſ. iubet, vt myrobalani macerandę ſoli exponantur. Sed ſolarium radiorum vices præſtabit etiā equinus fimus, calorue lenis thermarum, aut conſimilis. Sane autem, quum melli condiri hos myrobalanos iubeat Meſue, non errabis tamen ſi ſaccharo condias, quo ferè cōditi ad nos feruntur. quamquam, ſi cum aromatibus (vt quoſdam facere ait Meſue) eos condire animus ſit, qua ratione, frigida ſua natura exuti etiam calefacere poſſint; melpotius quàm ſaccharum deligendum eſt, quod calidius cenſetur, quod ſane mel, quando Meſ. tabarzet expetit, hoc loco, & album quidam interpretantur; non tamen tanta eſt candoris habenda ratio, quanta ſaporis: immo album mel non vſquequaque probatur, ſed fluuum.* H

fuluum. qualiſcunque tamen ſit coloris, quod ſapore acri cum dulcore, atque odore præſtiterit, accedente etiammum ſubſtantiæ puritate, id erit præ cæteris deligendum. A

MESVE.

CYDONIA condita fluorem alui, vomitumque ſiſtunt, ventriculum roborant, ob id & coctionem iuuant. Sic autem condiuntur. Cydonia ampla, nulla putredine vitiata, depellata, intus purgata, in fruſta idonea ſecta coque in iulepo multum aquoſo. poſtridie iulepo alio propemodum perfecte cocto percoque.aromatiza muſcho. vaſe vitreo repone, eo iulepo cui B incocta ſunt, ſuperdato: Sunt qui ex melle coquunt, alij ex ſapa, alij præterea condiunt aromatibus,alij aliter.

CHR. CITONIA condita. ipſam enim principaliter conſtringunt, vel conueniunt relaxationi ſtomachi,& inteſtinorum. reſiſtunt fluxui ventris condita cum zuccharo, & aſſumpta ante cibum, vomitum autem, & aſcenſum vaporum ad caput prohibent aſſumpta poſt cibum. Et doſis eius eſt vſque ad vnc.1.

SYLV. CYDONIA vtraque intus, & foris purgata, quadripartito diuiſa,ſaccharo diuitibus hodie condiuntur, odorem,ſaporem, & vim cydoniorum prope totam retinentia. Eadem quadripartito ſecta, diutius cocta ex aqua donec tabuerint, poſtea per linteum colata ſine compreſſione, deinde cum ſaccharo percocta in cerati conſiſtentiam, faciunt gelatinam cydoniorum, quod eſt reliquum, violentius comprimenti cochleari cretum, & cum ſaccharo percoctum,ad emplaſtri prope conſiſtentiam, cydoniatum vile conſtituit. Si autem tam clarum illud quam craſſum ſimul cernantur, cum ſaccharo,vt prius percoquantur, Cydoniatum ſit, quod omnibus in vſu eſt, quodque ante epulas ad vnc.i. ſumptum aluum ſiſtit, poſt epulas vero ſoluit,& vapores ad caput ex ventriculo attolli prohibet. Quæ virtus eſt etiam valentior cydonijs, & aliorum auſterorum ſub cineribus coctorum, ſine ſaccharo ſumptorum. Quorum ratio eſt initio lib.1.& ad finem lib.2.alim. & lib.ſimpl.cap.3.& lib.6. ſanit. tuend. vbi diacydonium cydonijs conditis viribus affine deſcribitur. Nam appetentiam excitat,quibus ea languet, coctionem iuuat parum feliciter coquentibus. In ſumma, ventris robur conciliat, & viſcerum in eo omnium, ob id vomitum, & fluorem alui ſedat, ſic autem fit. Accipe ſucci malorum cotoneorum dulciorum, & minus acerborum, ac maiorum(quæ Aſiatici ſtrutia vocant, Galli cotonea f.rminina,)& mel lis optimi ana ſextarios Romanos duos, aceti ſextarium vnum, & ſemiſſem. Hæc cum ſuper prunas modice coxeris, & deſpumaueris, immitte zingiberis vnc. iij. piperis albi vnc.ij. Deinde D rurſus in ſimili igne recoques ad mellis craſſitudinem ſtomachicis medicamentis debitam. Datur mediocris myſtri menſura horis duabus aut tribus ante cibum, vel aliquandiu poſt,vel ante cænam. Piper ad vnc.iij. vel ij. & ſemiſſem, zingiberis autem ad vnc. iiij. ſi frigida intemperie laborat ventriculus, tolles omnino vtrumque,ſi calida, ſi neutra adſit,piperis vnc.1.zingiberis vnc.i.& dimidia ſufficiet, in qua media menſura componere ſatius eſt, in ipſo autem vſu ſi opus eſt, aliquid vtriuſque adijcies. valentius idem adſtringit ex ſucco cotoneorum,quæ parua rotunda ſunt, & abſolute cotonea nobis dicuntur. Διαμόλων ſeu διάμολον idem dicitur Galen.lib.6.e.ph.p.hoc eſt, ex malis, ſcilicet cydonijs, quæ abſolute μῆλα dicuntur, vnde oleum μήλινον.i cydoniorum, & emplaſtra μήλινα, quæ colorem mali cydonij referunt ex ærugine vſta lib.2.c.ph.g. Malo cydonio miſtum ſcammonium efficit ipſum cholagogum Galeno libro prim. alimentorum: vnde, opinor, Arabum conſuetudo emerſit, ſcammonium in malo cydonio, vt mitiſcat coquentium, & inde etiam cydoniatum Lugdunenſe ſcammoniatum.

CITONIA *Cotonea non condita modo ventrem aſtringenti facultate firmant, imo feruenti cinere,aliàve quauis ratione ſeorſum cocta id ipſum magis poſſunt, magis vero etiam ſi aſſumantur cruda, ſed ventriculo faciunt laborem, quare eorum ſucco vti præſtat: dum enim hic terrena parte craſſiori deſtitutus altius in ventriculi, inteſtinorumque ſubit corpus, tum ijs partibus robur addit, & ne aliunde confluentes ſuccos excipiant,efficit, cum,dum quadam ſuperflui humoris in vrinarios meatus expreſſione vrinas ciet (quam vim codotoneo Dioſcorideo tribuit) confert nomine deriuationis. Licebit vero hunc recens extractum deſtillatione per filtrum,ſeu per laneum pannum percolatum excipere ſaccharo, & ex arte coquere in diuturnum vſum. Sane in condito cotoneo, quod diacydoniten vocant, eſt, vt ſeplaſiarum fidem deſideremus, qui enim ruborem in eo affectant, in aqua, in qua coquendum eſt cotoneum alij braſilium macerant, alij rubrum ſantalum, vtrique damnandi, quod eo ſucco propriam codotonei vim perturbant, atque obſcurant, ſed minori culpa poſteriores, quod ſantalum corroborandi vim habet, braſilium vero quibus ſit viribus nondum eſt ſatis obſeruatum.* COST.

MESVE.

PYRA condita,cor,& ventriculum roborant. condiuntur vt cydonia.

PYRA debent eligi,quæ ſunt magis aromatica,& CHRI. cum zuccharo condita, ſtomachum, & cor confortant.diuerſificantur autem in complexione ipſorũ ſecũdum completam maturitatem, mediam, & acerC bitatem. Acerba enim ſunt frigidæ complexionis, & ſiccæ, verſus ſecundum, perfecte matura ſunt frigida, & humida verſus primum cum aliquali caliditate,& ſiccitate. Medie vero matura ſunt frigidæ,& ſiccæ in primo, cum aquoſa, & corruptibili humiditate. Ideo non condita ſunt fugienda. Condiuntur autem ſicut citonia cum zuccharo,vel cum melle.& cõdita cum melle acquirunt gradum caliditatis, & ſiccitatis, cum zuccharo autem minorem gradum caliditatis cum aliquali humiditate. & tempus aſſumendi eſt ad beneplacitum. *Pira non cõdita vitãda ſunt.*

PYRORVM vel aliorum quoque fructuũ magna eſt differentia, non in generibus ſolum, ſed etiam eadem in ſpecie, qua ſaporibus diſtingues,ex hisque facultates iudicabis,vt libro 4. ſimp. docuit Gal. Ex pyris præſertim acerbis, aut acidis,& fructibus ſimilibus tot compoſitionum genera fieri poſſunt, quot ex cydonijs dicta,& ea cum ſaccharo,vel melle,cum,vel ſine aromatibus. Ex his quoq; iulep, & ſyrupus fieri poteſt. & ſuccus horum liquidus,& ſiccus ſeruari poteſt. eodẽ modo in fructibus prope reliquis,atq; adeo in herbis ipſis facere poſſis: Eſt præter hęc ſyrupus de pyris,& ſuccus pyrorũ ſole, vel igni ſiccatus,vt in ſyrupis leges. SYLVII.

MESVE.

POMA condita confirmant, ſyncopen, & cordis palpitationem ſedant, condiuntur, vt citonia.

POMA condita, debent eligi odorifera, & con- CHRI. diuntur ſicut citonia, tamen ſunt complexionis frigidæ, & humidæ in primo licet in complexione diuerſificentur. ſicut & pyra cum ſint in maturitate, vel acerbitate ipſorum,& dum condiuntur cum melle, vel zuccharo, ſunt enim alteratiua ſuperfluæ ca-

lidatis,& siccitatis in stomacho, hepate, corde, & renibus,sed sunt duræ digestionis, & mali nutrimenti, & maxime cruda,& non condita.

SYLV. POMA condienda sunt odora,hæc vero condita saccharo, partium principum intemperiem calidam siccam emendant refrigerante vi sua, & humectante,odore autem etiam vitalem spiritum instaurant. Quam ergo syncopen, & palpitationem emendent,ex his patet. quanquam deposito cortice, & coctione odoris magnam partem deponant.

MESVE.

PERSICA condita ventriculum calidum, & cor firmant, sitim sedant, oris fœtorem emendant. condiuntur,vt cydonia.

CHRI. PERSICA condita sunt frigidę complexionis in fine primi,& humidæ in secundo,& condiuntur sicut citonia: stomachum tamen calidum,& cor confortant complexionem ab eis remouendo,& sitim extinguunt,si cum zuccharo condiuntur.

SYLV. HÆC quod frigida humida odorata sint, imbecillas partes has ab intemperie calida sicca roborant, sitim extinguunt à calida, vel sicca, vel vtraque causa nasci solitam, vt lib.j. simpl. cap.30.præcipue cum saccharo condita,vt lib.7. simpl.c. de melle. odore præterea cor ipsum,spiritumque vitalem recreant, & oris odorem tetrum præcipue ex putribus in ventriculo humoribus procedentem tegunt.

MESVE.

CITRA condita ventriculum,corque roborãt, coctionem iuuant, oris halitum commendant.Cortices citrorum tam magnorum, quam vola manus capere potest, carne purgati lixiuio claro mergantur † dies nouem, mutato ad diem quintum. post merge aqua clara, donec amaritudine depositа dulcescant: tunc vase mundo, aqua fontis plurima coquantur, donec tenerescant, aquosa deinde substantia ab his expressa in vase lapideo mergãtur 24. horas, iulepo sufficienti ex saccharo albo, & aqua tripla constante. post coquanturigni lento,ad penidiorum consistentiam. Extracti ex iulepo cortices, vase vitreo reponantur, superfuso singulis vicissim velut incrustandis iulepo rosato ad mediocrem, seu sacchari candefacti crassitiem cocto. Sunt qui ambra, & moscho aromatizant. Datur post mensem.

† *Vulg. & mutetur super eos vsq; ad nouē dies semel.*

CHRI. *Partium citri complexiones,& vsus.* CITRA condita stomachum,& cor confortant, & digestionem bonam faciunt, & oris odorem. habent tamen diuersas complexiones secundum diuersitatem partium eorum. Nam cortex exterior est calidæ complexionis in fine primi. Caro autem eius est frigida versus primum, & humida in primo. pars vero eius magis intrinseca acetosa, & aeris est frigidæ complexionis in fine secundi gradus, & siccæ in primo. Grana autem eius sunt calidia in primo, sicca autem in secundo. Et eius complexio resultans ex omnibus partibus est frigida, & sicca in primo, licet frigiditas superet siccitatem. Condiuntur autem cortices cum zuccharo, vel cũ melle,& sic calefaciunt,& confortant principaliter digestionem stomachi, ac etiam cor. Ponuntur etiam minute incisi,quando sunt mollificati,seu conditi cum zuccharo in confectionibus cordialibus, vt inferius apparebit. Sic etiam condiuntur cortices aranciorum solũ, cum melle, & illo modo calefaciunt stomachum, desiccant humiditates in eo, ipsium confortando in virtutibus suis, & isto modo multum habetur in vsu, & cortices aranciorum attinent alicui caliditati, & siccitati, sed minori, quam cortices citri. Condiuntur etiam partes carnosæ, de qua fiunt confectiones delectabiles in diuersi formis, & etiam in compositis.

Nuces conditæ dum sunt virides, & acerbæ sunt frigidæ, & siccæ complexionis in primo. Cum autem ad completam maturitatem perueniunt calidita tem acutam acquirunt in secundo, & siccitatem in primo cum nitrositate quadam, linguam vlcerante, & vnctuositate multa. Et modus, & tempus præparationis earum, & condiendi eas est dum sunt virides, quia non aliter condiuntur quam pira, & poma,vt in litera ponitur aperte: & aromatarij, sunt bene docti in præparando eas cum melle, caryophyllis, & alijs aromatibus. & valent ad stomachum confortandum ita, quòd a ieiunantibus multum habentur in vsu. sic amygdalæ recentes, & arancia parua præparantur ab aromatarijs peritis.

Quòd hic expositores de nucibus meminere, argumentum præbet in eorum codicibus de vsu agi, sed ea de re in nullo hactenus exemplari tractari vidimus.

ADDITIO.

Modus condiendi citra habetur etiam ab Auic. & Haly,& Serap. Sed & Serapio in proprio antido. habet conditum nucum, quod apud multos habetur in vsu ad ea,quæ dicuntur in textu. Vltimo hic describam quoddam electarium mirabile de nucibus, & à quibusdam practicantibus multum habetur in vsu. valet enim principaliter debilitati, ac frigiditati eius renum,& relaxationi matricis, & superfluæ humiditati eius. Confert etiam fluxui antiquo menstruorum,immo est eius curatiuum aliquali euacuatione præmissa, & confert cuilibet dolori ventoso frigido in nutritiuis. iuuat etiam ad digestionem cibi in stomacho. Et dosis eius est de mane vacuo stomacho à superfluitatibus cibi vsque ad drachm. iiij. Cuius descriptio est hæc. Recip. florum nucis vnciam s. anisi vnc. i. feminum agnicasti, foliorum rutæ,calamenti,cyperi,cymini ana vnc.i.s. Ligni aloes, macis,caryophyllorum ana drachm.i. Carui, amcos ana vnc.s.rosarum rubearum, seminum lactucæ, semi. portulacæ, balaustiarum, ana vnc. i. s. sandalorum alborum, & rubeorum, nenuphraris ana vnc. i. myrobalanorum chebulorum, & emblicorum ana vnc. s.zucchari q.s. Agnus castus arbor nota non faciens fructum, calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo. habet mirabilem proprietatem ad desiccandum sperma, prohibens desiderium ad coitum, & virgæ erectionem. & ad suffumigationem eius ad matricem tollit omnes eius appetitus. Et si rami eius sternantur in lecto iuxta renes omnino prohibet pollutionem. Nenuphare. vtimur solum floribus eius. nascitur in paludibus, & aquis dulcibus stagnorum, & sunt frigidæ, & humidæ complexionis in secundo. multum confert ad somnum prouo-

Iuuamenta pulchra.

Conditi de Nucibus descripti.

Agnus castus.

Nenufar.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0262-9
DFG

prouocandum ſecundum omnem modum adminiſtrationis. Reliqua vero ſimplicia ſunt ſuperius declarata.

MAN. CORTICES vel ſoli condiuntur, pulpa abiecta, & calidi ſunt; vel ſola pulpa extimo abciſſo cortice, & frigidi; vel vtrumque, & ferè temperati. SICVT habet) Ad mediocrem videlicet.

SYLVII. CONDITI cortices hi in compoſitiones cardiacas ob id recipiuntur, quia cor roborant, & calefaciunt. Conditur etiam caro quibuſdam idem pollens, ſed refrigerat, vt ambo ſimul condita ſint temperata. eodem modo condiuntur cortices aranciorum, & limonum, quos vocant, quinetiam ipſi fructus parui toti condiuntur interdum, vti virentes multum nuces, & amygdalæ, & alia pleraque. Lactucarum, bugloſſi, cirſij, braſſicæ, aſparagorum, & aliarum herbarum multarum teneri adhuc caules, à multis hodie condiuntur ſaccharo, & iucundiſſime eduntur. Semina quoque non pauca, ſi magna ſint, interdum depellata, ſi parua, qualia tulit natura, ſaccharo ad ſyrupi conſiſtentiam cocto, his manu ſubinde motis, ſuccuſſis, confricatis paulatim cochleari affuſo incruſtantur, & ceu tectorio quodam veſtiuntur, quo modo citri corticem Meſues veſtit, ſuccuſſa tamē ſolum pelui, non etiam manibus verſatum: & nos arancij corticem minutim ſectum, & cinnamomi vulgaris integimus, & caryophyllum, vocamuſque ſaccharum aranciatum, vel cannellatum. *Idem in cortice cucurbitæ fit, carbaſſatumque vocant.* Inter ſemina vero ferè incruſtantur amygdalæ frequentius dulces cum furfure parum terendo ſiccatæ, piſtacia, ſtrobyli, nuclei perſicorum, prunorum, ceraſorum, bombacis, coriandrum, aniſum, anethum, fœniculum, carum, cuminum, ami, ſemen agni, cannabis, amomum, cardamomum, cardamum, cardumeni, eruca, eryſimum, ſinapi, vrticæ, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citreoli ſemina, papaueris albi ſemen, abſinthij marini ſemen, quod barbotioam vocant, & ſemen contra lumbricos. Sed ex his minora manibus ſubiguntur, maiora pelui ſuccuſſa integuntur ſaccharo, primum, vt dixi cocto, ad poſtremum paulo crudiore, vt læues, & polita ſint facie. Fructus, aut ſaccharo, aut melle, aut ambobus condiuntur, interdum integri, & cum ſeminibus, ſed ferè imperfectis, interdum ſeminibus purgati. Ex fructibus ſiliquæ non paucæ adhuc teneræ, & virides, ac molles. nondum ob ſiccitatem lignoſæ, & exuccæ condiuntur, ſic ceratium, caſiam Arabum, ſiliquam raphani, eruceæ, ſinapis, leucoij omnis, eryſimi, cardamomi cuiuſdam, à quibuſdam condiri videmus, vt gratiora ſint, & viribus imbecilliora, quòd ante maturitatem decerpuntur: ſic & ſiliquaſtrum pyramidale dum viret, quidam condiunt, non expectata maturitate per quam iubet ſemine plano, flauo iura crocante feruidiſſimo turgida, ventriculo frigido ſalubertima, zingiberis conditi vice. Fructus vero alij quibus eſt plus carnis, frequentius condiuntur vt ab exteris, ſic à nobis. Externorum autem prius condituram declarabo, quòd pauci ſint, & quorum declaratio iucem affert neceſſariam zingiberis condiendi prædictæ humectationi. De myrobalanis ergo conditis dicendum eſt, poſt ad fructus noſtrates tranſibimus, in quibus ſermo & prolixior, & nobis multo vtilior eſt futurus. Nam myrobalani conditæ maioris, quam pro merito fieri hodie videntur, quaſi pars pretij ſit eas è longinquo veniſſe, & ob raritatē apud magnates magis in pretio ſunt, quam ob ſingularem aliquam facultatem, cum nihil aliud, quam valenter adſtringere deprehendātur, vt taceam, quòd alioqui coctu ſunt difficiles, vt neſcias, an vētriculo coquendi ſui difficultate plus obſint, quam adſtrictione roborando proſint. Non addo, plurima ex adſtringentibus, immo verius omnia quatenus adſtringūt, & proinde ſiccant, nonnullas ventriculi imbecillitates, vt quæ ab intemperie ſicca proueniunt, lædere, vt Gal. lib. Meth. 7. demonſtrat. Qua limitatione adhibita, ſunt vera, quæ à Meſue ſcribuntur.

COST. PIRA, *Poma, Perſica, &c. Nunc omnis ferè generis fructus condiuntur ſaccharo, aut melle, in palati gratiam. Alij quidem acerbiores, nondumque ad perfectam magnitudinem euecti, nempe quicunque durioris ſunt corticis, vt iuglandes nuces, pinei nuclei, auellanæ, vt etiam myriſticæ nuces: alij integra magnitudine, ac ferè maturitate, quibus tenerior eſt cortex, vt ceraſa acida, quas amarenas vocant, armoniaca mala, pruna, perſica, pira, poma: quin etiam ex olerum fructibus cucurbita, melones, ac cucumeres,*

A *tum adhuc exigui, tum ad iuſtam magnitudinem perducti: ſuam vero hi naturam ſeruantes, valdè tamen, coctione ſaccharo, aut melle refractam. tunc vero ferè abolitam, quum maceratione eſt opus. eſt autem ea opus, quum id quod condiendum eſt, vel duriori eſt ſubſtantia, vt citri cortex, ac caro, vel ingrato ſapore præditum, vt polygonati radix, acrior, quàm vt ſit edendo, vel vtroque modo ineptum, & ſubſtantia quam permeare ſaccharum condiendo nequit, & ſapore ingrato, vt noſtrates nuces. In condiendo citro, cuius meminit, qui aqua ſtillatitia corticis, aut florum aurantij mali ſaccharum diſſoluerit, ſanè ad ventriculum, corque roborandum, ad oriſque emendandum halitum efficax reddet, ad quos vſus lixiuio per dies nouem maceratum, ſaporeque, & odore proprio ſpoliatum valere parum admodum poteſt.*

B

MESVE.

ERINGIVM conditum renes calfacit, venerem excitat, flatus tamen ventriculi diſſipat. ſic autem conditur. Radices eius amplæ, albæ, teneræ, a cortice cineritio, & ligno interpurgatæ, in fruſta pollicaris magnitudinis ſectæ, vno caryophyllo humectato, & particula zingiberis humectati (vt mox in zingibere condito dicam) fractæ intus, vnde lignoſa portio exacta eſt, coquantur in æquali pondere ſacchari, & duplo † melle, vel melle ſolo, ſed triplo. coctis addatur † aromatum pondus iuſtum. Datur ab vncia vna ad vncias duas. *Secacul.*

C

† *Saccharo recentiores.* † *Specierū alefangiarum.*

DIXI ſupra quid eſſet, videri tamen poteſt ex modo loquendi Meſue, quòd ipſe aliam rem intellexerit. Noſtri pro eo condiunt eringium. MAN.

CVRSIM ſecacul Meſue interpretatur eringium, lege in noſtris annotationibus in Antidotarium. Quæ vero aromata, & quanto pondere addi poſſint, ex ſequentibus conditis colliges, quamuis & ſine his ſolo melle aut ſaccharo, aut vtroque condita hæc radix ſit odorata Dioſcoridi, & guſtu aromatico. Datur dormituris, mox etiam à cibo, & ante cibum tuto ſumi poteſt etiam largiore menſura. Radices cynoſorchis, & ſerapiadis, & vtriuſque ſatyrij ſimiliter in eundem vſum hodie condiuntur. Nam hæ omnes etiam Dioſcoridi ad venerem proniores reddunt: Meſues autem has radices hoc modo condit. SYLVII.

D SECACVL. *Non eſt ſecacul eringium, vt alias oſtendimus. ſolet tamen eringium ætate noſtra illius loco ad excitandum Venerem ſumi non prorſus fruſtrato euentu. in quem vſum ad Meſue mentem paſtinaca veteris earundem virium, vt mox ſubdet.* COST.

MESVE.

INGIBER conditum intemperiem ventriculi frigidam, & humidam ſanat, & ab ea tardam, & deprauatam coctionem, quæ cibos in acidam cruditatem corrumpat. viſcerum lubricitatem corrigit, flatus diſſipat, alimenti in hepar, & corpus reliquum diſtributionem celerat. ſic autem fit.

fit. Zingiberis recentis, si haberi potest, sin minus, saltem arte humectati pars vna coquitur, vt eringium, cum mellis partibus tribus, & sacchari parte vna. Sunt qui zingiberis humectati, & eringij portionem æqualem simul condiunt, fitque delicatius. quidam præterea condiunt aromatibus, alij aliter. Humectandum autem zingiber album, purum, recens, aqua affusa primum, deinde arena obrutum, vt in cepulis myrobalanis mox dicam.

CHRI. ZINGIBER habet cum non est conditum quãdam humiditatem vltra suam naturalem siccitatem, & ideo conditur, & præseruatur. Conditur autem cum zuccharo solo, cum est viride, & præparatur in partibus orientalibus, & illud est melius, licet etiam præparetur, & condiatur dum est siccum, sed non est sic delectabile, nec innatiuum. Et vsus eius est magis conueniens in hyeme, quam in æstate, & magis senibus, quam iuuenibus, & ab ipso caueant febrientes, & habentes renes, & caput calidum.

MAN. ZINGIBER conditum ex Ægypto adfertur, & viride vocant.

SYLVII. ZINGIBER viride, nobis etiam vulgo dicitur, quia recens saccharo conditum, ob hæc delicatius affertur ex loco natali Arabia, & Troglodytica in Ægyptum, & inde ad nos. Hyeme, & seni est, & aliter frigidis salubre, calidis natura aut morbo, & æstate, est noxium.

COST. ZINGIBER. *Zingiberi quod apud nos iam aridum conditur, non ea est gratia, quæ condito quum est recens. sunt tamen qui nostrum ad calfaciendum valentius esse existiment, superfluo humore, qui recenti inerat, iam assumpto, quare etiam acrius videtur nostrum externo. Cæterum quia dum maceratur ad condiendum, alieno humore imbuitur, dandum non puto quod aiunt, nisi forte in decocto Zingiberis ipsummet Zingiber fuerit maceratum. Sed neque acrimonia condito nostrati maior inest, licet cum substantiæ duritie (quæ, ne celeriter mandatur, efficit) suam acrimoniam magis, quam recens primo gustatu ostentet.*

MESVE.

DIA ZINGIBER, idem pollens quod zingiber conditum, sic fit. Sacchari albi partes octo, mellis albi partes quatuor. Saccharum aqua & melle solutum coquatur quantum necesse. tunc zingiberis boni, albi, leuissime puluerati partes tres curiose misceantur.

MAN. VIDI ex puluere aridi, & saccharo parari veluti offas, efficaces in calefaciendo ventriculo, & inflatione, discutienda.

SYLVII. ELECTARIVM hoc fuerit, vt vocant, tamen ob rei affinitatem & virium conditis iunxit. Potes etiam saccharo in aqua soluto, & cocto puluerem hunc comprehendere, & in offas, aut tabellas, vt vocant, formare, idque ventriculo frigido fuerit salubre, & inflationi discutiendæ.

E F G H

MESVE.

RADIX pastinacæ idem potest quod radix eringij, & similiter conditur.

σαφυλίνος Græcè, pastinaca latinè. Condiuntur etiã elixa cum melle & aceto, & non inutiliter ad mensas venit. MAN.

CONDITVR etiam ex melle & aceto elixa, sicque in mensas non inutiliter venit. alij quoque aliter. Radices etiam dauci, cari, seseli, raphani, panacis hortensis, apij, & similiter calidæ, in pituitosis hominibus idem præstant etiam tantum frixæ, vel ex iure carnium, aut cum butyro largo coctæ. Quin & raparum, & naporum radices ex paucis aromatibus conditæ, & sumptæ, viribus sunt proximis, ari, dracontij, asfatorum, bryoniæ, iridos, hermodactylorum, gentianæ, asphodeli, pæoniæ vtriusque radices conditæ fuerint efficacissimæ. Lenij autem radix sacchar o, aut melle condita partes nutritorias roborat, obstructa liberat, pesti resistit. Hactenus radices domesticæ, quas vires conditæ habeant, dictum est: nunc exoticæ sunt dicendæ. SYLVII.

RADIX. *Pastinacam cum secacul pares habere vires scribit, quo eam quoque flatus ventriculi dissipare, renes calfacere, & excitare venerem putat, quæ illi munera tribuebat. at pastinacam tamen flatus excitare, & eo nomine conferre ad venerem apertum est. Cæterum licet pastinaca sponte sua excitet flatus, qui partibus ventriculo inferioribus communicati tentiginem faciunt; additis tamen aromatibus ijs, qui in condiendo secacul veniebant, cum flatuum procreatione ventriculum quoque calfacere apte potest, & præstare cætera, quæ illud præstat.* COST.

MESVE.

ACORVS conditus cerebri, & neruorum affectibus confert. conditur, vt eringium. Quin & singulis eius partibus duæ eringij boni adduntur.

ACORVS conditus confert multum ægritudinibus frigidis neruorum, & cerebri, & paralysi, & similibus, & modus condiendi est, sicut dictum est. fit tamen ex acoro electarium pretiosum, quod vocatur diacorus. cuius descriptio ponitur à Mesue in par de appropriatis, fum. iiij. cap. i. de ægritudinibus neruorum, vbi pro eius descriptione, virtutibus, & operationibus, nunc est recurrendum. & illud electarium est multum in vsu, & valet multum mollificationi linguæ diu in ore retentum, sicut debet fieri in omni electario, quod assumitur pro passionibus capitis, vt fumi, & vapores possint commode euaporare ad cerebrum. CHRI.

ACORVS vulgaris non est verus acorus, sed radix xyris, vt constat ex pictura vtriusque apud Dioscoridem. quandoque suspicatus sum radicem, quæ à speciarijs calamus aromaticus dicitur, esse veram acorum. MAN.

ACORVS Indicus iam notior, & galanga maior dictus fumatur, non nostras palustris. Frigidis cerebri, & neruorum affectibus salubre est sumptus, & ore diu retentus, qualis vsus est rectus eorum, quæ his capitis affectibus prodesse volumus, vt inde vapor in cerebrum prompte tollatur. Idem pollet electarium diacorum à Mesue descriptum in sua praxi, capite de affectibus neruorum. Nostrum tamen acorum officinæ conditum habent, sed inutilem omnino censemus ad neruorum, & cerebri frigidos affectus. Quapropter damnandus est, atque abijciendus, ne posthac medici parum periti hallucinentur, & eius vsu ægros prodant, ac in sumptum non necessarium conijciant. SYLVII.

ACORVS

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0264-1 DFG

COST. ACORVS. *Pro acoro, siue galangam, siue calamum aromaticum quis cõdiat, cerebro & neruorum affectibus vtile parabit conditum. Verum, quia hęc arida afferuntur, maceranda sunt, licet macerationis Mesue non meminerit in condito ex secacul, ad cuius rationem acorum condiri iubet. Nostrum autem vulgatum acorum, quamuis non omnino inodorum, aut insipidum, quia tamen paludem refert, prorsus omitterem.*

MESVE.

SACCHARVM rosatum, ventriculum, & cor, & viscera reliqua firmat, ipsorumque intemperiem humidam emendat. fit autem sic. Folia rosarum albarum, vel rubrarum nõdum perfectarum in vmbra siccantur, donec ipsorum humiditas excrementosa resoluatur. teruntur tunc in mortario lapideo. additur sacchari albi triplum. reponuntur vase vitreo, aut vitriato pergamena operculato. mensibus tribus insolantur in die sæpe agitantur, soli auferuntur, seruantur. Sunt qui rosas omnino imperfectas cõdiunt, vt valentius adstringant. Sunt item qui rosas non terũt, sed forficibus incisas cum saccharo manibus curiose confricant, post insolant.

CHRI. ZVCCHARVM rosatum est multum in vsu in processu febrium acutarum de materia subtili cholerica permixtum cum aqua frigida. prohibet enim vehemens incendium in eis, sitim extinguit, & resolutionem spirituum prohibet, maxime dum est recens. Non est autem conueniens, vt quidam practicantes ignorantes ipsum exhibẽt, in principio febrium, stantibus oppilationibus, & materia cruda. Et dosis eius esse potest, vsque ad vnciam. j. s. cum vno cyatho aquæ frigidæ tempore congruo. Et antiquatum confert phthisicis, sanguinem & saniem reijcientibus, vel expuentibus in quacunque summa & pondere, vt recitat Auic. x. tertij authoritate Gal. de quadam muliere, quæ cum solo zuccharo rosato ex phthisi curata fuit, dicens, quod ipsa assumpsit pondus incredibile. & distemperatum cum aqua hordei confert fluxui dysenterico, & similibus passionibus.

Non conuenit in principio febr. sed post.

MAN. NVNC sunt alij modi faciendi zuccharum rosatum. pulchrius enim & suauius fit ex succo rosarum in formam placentarum saccharo redacto, quod & vim quandam retinet ciendæ alui. amouendi tamen semper sunt à rosis vngues.

SYLVII. CVM agat hoc loco Mesues de floribus saccharo, aut melle conditis ad dulcorationem, & conseruationem, rectius rosas saccharatas, aut mellitas appellauerit, & eodem modo violas, & flores buglossi, & rorismarini saccharatos, aut mellitos, vel vt hodie omnes appellamus, conseruam rosarum, violarum, bugloisi, rorismarini, quam saccharum, aut mel rosatum, violatum, buglossatum, rorismarinatum. Quin & hodie aliter nobis fit horum sic appellatorum vnumquodque. Nam rosis tantum rubris exunguatis recentibus tritis in mortario lapideo duplum sacchari hodie miscemus, mox citra insolatum reponimus, vase tamen non ad cumulum repleto, vt feruendi sit locus, nec foras exiliat. Saccharum rosatum fit saccharo soluto in aqua æquali rosarum albarum. vel melius in succo rosarum rubrarum exungulatarum, & cocto ad iustam crassitiem. Id vero postremum vires quasdam alium mouendi retinet. Sunt qui saccharum in aqua infusionis, aut coctionis rosarum rubrarum siccarum solum coquunt, sed hoc, vt præcedens rubrum est, & tanto præstantius eo, quod ex aqua rosarum fit album, quanto rosæ rubræ etiam à Mesue albis præferuntur. Intemperiem calidam emendat, & partes, spiritusque à calore dissolui periclitantes cogendo firmat, præsertim recens, & sitim extinguit: ob hæc febribus biliosis iam coctis prodest ad sescunciam, cum aquæ frigidæ triplo: initio autem obstructionum, & cruda adhuc materia, nocet. Antiquatum vero sanguinis sputo, & sequenti hoc sputum phthisi prodest, vt mulier quædam largo huius vsu, à phthisi persanata narretur quorundam testimonio. Idem aqua hordei dissolutum dysenterias lenit. Rosis tum siccis, tum recentibus, tum harum succo, & aqua, ambarum quoque decocto, vel infuso varie vtimur, vt in syrupis præcipue audies. Rosas autem rubras intellige, nam albis non vtimur nisi destillatis, dum recentes sunt, quod siccæ nihil oleant, contra quam rubræ. Sunt præterea qui rosarum, & aliorum florum conseruam faciant ex foliis florum purgatis, non tritis, sacchato optimo, & siccissimo puluerato alternatim instratis, deinde insolatis, eoque gratissimam, quod tritura floribus odorem fere aufert, vel saltem minuit.

ZVccharum ros. *Qui rosas nunc condiunt, non (vt iubet Mesue) eas arefaciunt, sed recentes, vbi vnguem absciderint, celerrime contundunt, ac saccharo albo commiscent, ad consistentiam syrupi perducto. admirandum ergo non est, si sacchari rosati vulgaris vsus non ita ventriculum confirmat, vt de eo Mesue pollicetur. ab humidiori profecto rosarum recentium substantia terrenarum partium vis retunditur, quarum desiccandi, & corroborandi est munus. Et eleganita quidem vulgare illi præstabit, quod ex aridis fit rosis: pharmacopœorum tamen esset, rosas ea quoque ratione parare, qua hic præcipit. Ad huius æmulationem nunc quidam elegantissime integram condiunt rosam. nempe vbi in vmbra aruerit, saccharo ad consistentiam decocto immergunt, distinctisque priusquam refrigeretur, stylo ligneo eius foliolis reponunt ea soliditate, qua non inficit manus. Interdum etiam non ineleganti, neque ingrato vsu, saccharo rosaceo subducendi alui, ac strenue etiam purgandi facultas conciliatur, dissoluto saccharo ex sennæ, aut alterius rei purgantis decocto.* COST.

MESVE.

SACCHARVM violatum bilis incendium, sitimque extinguit, aluum subducit. fit vt rosatum, nisi quod violæ paulo diutius, & in vmbra siccandæ, & cum saccharo insolandæ.

ZVCCHARVM violatum est magis infrigidatiuum, & extinctiuum sitis, & caliditatis, quã rosatum. sed non est sic delectabile. & præparatur, vt rosatum. valet etiam asperitati, & siccitati gutturis, & cannæ pulmonis, linit enim & alterat, & aperit vias illas. vnde confert in synanchia cholerica, & in pleuresi, & similibus passionibus. Et dosis eius est vsque ad vnc. j. cum aqua hordei. vel sume ipsum paulatim lambendo. Vbi vtiliter est notandum, quod sicut tam rosę, quam violæ, condiuntur cum zuccharo, vt apparet in litera, sic etiam & multo magis cum melle, & sic habent diuersas operationes efficere, sicut mel à zuccharo differt in complexione. vtitur autem melle rosato sicut dictum est superius in diamusco, sed melle violato tantum in dysenterijs ad alterandum, & abstergendum phlegma, cum alijs, quæ ponuntur, vt inferius patebit, & apparebit. CHRI.

IN-

MAN. INDICENT tamen violæ &c.) Dubium est mihi E hoc, siquidem vis earum facile resoluitur, quare puto addendum negationem, vt scilicet intelligamus, non esse soli exponendas, vel longo tempore adseruandas.

SYLVII. VIOLARVM humiditatem excremẽtosam siccando vult absumi, vt in simplicibus docuit, quamquam sunt qui putant ob id quod vim earum facilem resolui iudicant, minus diu siccandas in vmbra, & insolandas. Valentius refrigerat quam rosatum, sed ingratius. Fauces ité & asperam arteriam lenit, & dilatat, ob id bilioſæ cynanchæ, & pleuritidi salubre est, si per se paulatim lambatur, vel eius vncia vna cum aqua hordei paulatim sumatur. Horum violæ nigræ, seu purpureæ florum vsus est etiam in melle violato, & syrupo violato multiplici. Flores violæ nigræ recentes cauda, & viridi ceu calículo purgati, in mortario lapideo triti duplo saccharo miscentur, mox vt conserua rosarum reponuntur, aut cum Mesue triplo saccharo, aut melle. Efficacius fit saccharum, & mel violatum ex violarum recentium succo, aut infusione multiplici.

F

COST. ZVccharum violatum. *In hoc parando sunt, qui totum violæ florem detracto pediculo sumant, quos ex Mesue redarguas, qui rosarum more condiri violas scribens, vt violarum sola foliola detracto calice, cui insidebant, condiantur, etiam monet. Et esi sané huius ad hunc modum parati sacchari maior gratia in sapore, odore, colore, licet vbi calix simul contunditur, quòd ea pars insipida, & inodora frigidior est, & humidior, efficacius eos præstare vsus posse videtur, ad quos hoc saccharum commendatur. Verum quamcunque partem condiendam sumpseris, monet Mesue, vt violæ quando recentes inutilis succi plurimum habent, antequam condiantur, flaccescere paululum in vmbra permittantur, id vero magis, quam quum condiendæ sunt rosæ. Esse tamen suspectum hoc potest, quoniam, quum ad bilis incendium, sitimque restinguendam, atque ad leniendam aluum redundans ille humor plurimum momenti habere possit, curandum est, vt non modo magis, sed longe minus arescant, quam rosæ, quarum vis firmandi viscera, humidamque corrigendi intemperiem ariditate adiuuatur. Sed veretur fortasse Mesue ne cum tanta humoris copia violaceum saccharum situm contrahat, ac corrumpatur. ob id enim, vt postquam conditum est, diutius insoletur, monet.*

G

MESVE.

SACCHARVM bugloſſatum cor ipsum roborat, eiusque tremorem, & syncopem sanat, maniacos & melancholicos iuuat, fit vt violatum.

CHRI. ZVCCHARVM bugloſſatum. accipiuntur flores, & condiuntur cum zuccharo, & est multum in vsu tale zuccharum. Est enim multum conueniens debilitati cordis, & ipsius tremori, & omnibus passionibus melancholicis, resistens superfluæ resolutioni, & calefactioni, maxime permixtum cum zuccharo rosato, margaritis, corallis, & alijs cordialibus medicinis, de quibus dicetur inferius. Et dosis eius est vsque ad vnc. j. Et eodem modo præparari poterit zuccharum meliſſatum, & valet sicut illud, non est sic in vsu.

Zuccharum meliſſatũ.

MAN. VERA bugloſſus dicitur, quam nostri vulgo boraginem vocant, quæ tamen in antiquo herbario Apuleio adscripto, corago vocabatur.

DATVR ad vncias vnam per se, miscetur autem sæpe alijs cardiacis, vt saccharo rosato, margaritis, corallis, & similibus. Similiter fit ex floribus boraginis etiam recentibus, & capitulo, cui inseruntur purgatis, in mortario lapideo tritis, addito sacchari duplo, aut cum Mesue triplo. SYLVII.

ZVccharum bugloſſatum. *Sunt & boraginis florum sola sumenda foliola, vt in violis. asperior enim ille apex, qui in medio flore insidet, & calix, qui folia ambit. si simul condiantur, minus gratum conditum reddunt. neque tamen si detrahantur, quidquam illius detrahunt facultatis, quam illi hic author ascribit.* COST.

MESVE.

SACCHARVM rosmarinatum cor, ventriculum, cerebrum roborat, flatus pellit. fit vt rosatum.

ZVCCHARVM alchilil. i. boraginatum, quia factum cum floribus boraginis est multum in vsu. Et valet sicut zuccharum bugloſſatum. Et istorum duorum sæpius fit admixtio simul. Et sic habentur in vsu, & maxime in passionibus suprascriptis in zuccharo bugloſſato. Et dosis eius est eadem cum illa. CHRI.

ADDITIO.

Zuccharum alchilil, idest zuccharum quod fit ex floribus roriſmarini, quæ alio nomine corona montis vocatur. Simon Ianuensis in suis synonymis dicit Alkelilgebel. idest rosmarinum, & est species libanotidis. *Corona montis.*

LEGE Alchilebel, & est rosmarinus. Appellant autem confectionem, quæ ex floribus eius paratur, dianthos. Solent tamen aliud parare, secuti Nicolaum, cui aromata multa adduntur. MAN.

FIT ex floribus roriſmarini, & harum partium intemperies frigidas suo calore corrigit, quo etiam flatus dissipat. Saccharum quoque cichoriatum fit, seu conserua florum cichorij recentium ad partium nutritoriarum intemperiem calidam, & obstructiones. Fit item ex floribus perfici chologoga, & hydragoga, ex floribus saluiæ ad frigidos affectus cerebri, & neruorum, & floribus geniſtæ nostratis ad obstructiones renum. In his sacchari condiendis, & in sequentibus ex melle his respondentibus singulis libris sacchari, aut mellis adduntur rosarum, violarum, & aliorum florum vnciæ iij. vt triplum sit saccharum, & mel. hodie autem fere duplum tantum miscent, vt sit valentius, licet ingratius. Quinetiam flores capparis sale conditi seruantur, & flores geniſtæ nondum aperti aceto, & sale seruati primis epulis capparum loco fumuntur, magno successu nec ingrato sapore. SYLVII.

H

SAccharum rosmarini. *Rosmarini flores conditos dianthos vocant excellentia quadam, qua reliquos ferè superare videntur, tum quia sui parte omni odore, & sapore præstant amplius, quam cæteri; tum gratia, atque vsu. Eadem diligentia hic quoque vt in superioribus detrahendum est quidquid præter foliola illa summa supereſt. licet enim partes eius floris omnes sapore, odoreque præstent, duriora tamen reliqua sunt, & concoctu difficiliora, & minorem cum palato gratiam ineunt. Nicenum dianthos præstantissimum est. Qui Venetijs alibive hoc parant, vbi deteriorem florem hunc regio parit, si saccharum ex aqua eorundem florum stillatitia, vel ex decocto dissoluerint, plurimum illi roboris comparabunt.* COST.

ME-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0266-3 DFG

MESVE.

MEL rosatum sic fit. foliorum rosarum, vt dictum est, in vmbra siccatorum, partes duæ in mellis boni partibus sex coquantur clementer quantum oportet. Sunt qui foliorum loco, succi eorum, & mellis portionem æqualem ponant, & coquant. Alij foliorum, & succi ana partem vnã, & dimidiam, mellis partes tres.

CHRI. MEL rosatum est calidæ complexionis. & est multum in vsu. & licet superius de ipso dictum sit, tamen hic etiam vtiliter replicabo: fit enim ipsum cum substantia rosarum, quandoque cum solo succo ipsarum. Et his duobus modis ad formam electarij reducitur cum delectatione multa in eius assumptione. quandoque colatur & ad formam syrupi reducitur. Et his modis est multum in vsu, qualitercunque præparetur. Nam virtutes efficacissimas habet. Est enim digestiuum materierum phlegmaticarum contentarum in stomacho, & meseraicis, ac etiam in intestinis, absterssiuum illarum, confortatiuum virtutis digestiuæ stomachi, calefaciendo ipsum. & eius virtus non transcendit regionem hepatis, & vtimur eo maxime cum syrupo simplici acetoso, vel composito in principio febrium phlegmaticarum cum aqua fæniculi, vel endiuiæ, secundum quod cum phlegmate est multa, vel nulla admixtio choleræ, dando in dosi, vnc. j. vtriusque syrupi, non tamen cõueniret in febre pure cholerica. Et eius dosis in forma solida est vnc. j. & s. siue sit cum substantia rosarum, siue cum succo. & ipsius colati dosis per se solum est vsque ad vnc. ij. si expedit cum aqua simplici actualiter frigida, seu calida secundum tempus anni. Et hic notandum quod tempore veris vtile digestiuum materierum phlegmaticarum, ac etiam ab ægritudine preseruatiuum, & sanitatis conseruatiuum corporibus impotentibus, & alijs quibuscunque quærentibus purgari, vt illo tempore cõmuniter fit, est mel rosatum sex diebus assumptum de mane in aurora cum hac decoctione. Recipe passularum, anisi, liquiritiæ, capillorum veneris ana vnc. j. masticis gra. vj. fiat decoctio, vel cum decoctione ex radice apij, fæniculi, & petroselini. Et hoc erit maioris prouocationis, & apertionis, sed prima plus vtebatur Thomas summus practicus.

Materiarũ phlegmaticarũ digestiuũ subitus tempore veris.

MAN. DICITVR hoc primum, mel rosatum cum solijs. ET sunt qui ponunt, mellis & succi rosarum.) Hoc dicitur mel rosatum colatum.

SYLVII. FOLIA rosarum, & violæ flores, & buglossi, & rorismarini, vt saccharo, sic melle condiri diximus, vt delicatioria sint, & seruari queant. Viribus autem tantum differunt, quantum mel, & saccharum. Porro id mel rosatum non modo hac conserua, seu elect. mollis, aut eclegmatis forma seruatur rosis tusis, sed etiam syrupi, cum scilicet colatum est. Primum genus mellis rosati Mesue, sunt qui appellant mel rosatum cum solijs, seu non colatum, secũdum ex succo, scilicet ac melle, mel rosatum colatum, tertium vero ex ambobus mistum. Hic autem mel rosatum ex tritis rosatum solijs recentibus facimus. Id vero postea igni liquatum, linteoque percolatum, mel colatum vocamus. Rectius ex infusionis multiplicis rosarum recentium, & mellis pari mensura in syrupi consistentiam mel rosatum colatum coquunt, & quo plures sunt

A infusiones, eo valentius. ex rosarum autem siccarum infusione nõ fiat, nisi medicus imperet. Secundam mellis rosati speciem non ex æquali succo, & melle cum Mesue coquit Aetius, sed succum rosarum exungulatarum melli triplum miscet, ac insolat, aut colatum coquit, cui affine est Dioscorid. ex succo rosarum, & melle rhodomeli, quamquam quomodo fiat, & qua vtriusque mensura, non addat. nec dissimile est Pauli rodostactum ex duabus succi rosarum exungulatarum partibus, & vna mellis coctis simul despumando ad partis quartæ cõsumptionem. Id mel rosatum colatum ex largiore succo, vt triplo, aut multiplici infusione cum pauco melle liquidius, & potabile, fluxiones calidas, & febres ardentes etiam in accessionis vigore datum larga copia, tẽpestiue, & cocto iam morbo febres acutas sæpe extemplo soluit sudore, aut acrium & calidorum succorum per aluum deiectione. Coquit mel rosatum vtrũque in partibus nutritorijs pituitam, & terget (non enim hepar transcendit eius facultas) coctionemque suo calore modico iuuat, affectibus autem solum biliosis insalubre est, vt mel. Idem sex mane tutinis à quibusdam datur vere ipso cum decocto ex vuarum passarum, anisi, glycyrrhizæ, adianti albi, ana vnc. j. masticbes granis sex, vt pituitam probe apparet purgationi in sanis, sed ęgrotare timentibus, aut etiam tum ægrotantibus.

B

COST. MEL ros. *Quo pacto hoc paretur plurimum habet momenti. ex rosis semiaridis confectum non secus, atque saccharum rosaceum, de quo proxime agit viscera corroborandi astringendo vim habet. at ex succo vel infuso præsertim multiplici etiam deterget, & purgat.*

MESVE.

MEL violatum, buglossatum † rosmarinatum, fit vt rosatum, nisi quod † rosmarinato sunt, qui aromata adijciant.

† *mel alchil.* † *alchilil.*

CHRI. MEL violatum est etiam multum in vsu, & solum vtimur eo in clysterijs cum oleo, & decoctione herbarum, vel cum aqua hordei, & alijs ad C leniendum, & alterandum, & aliqualiter ad abstergendum, & maxime acute febrientibus, & de ipso ponimus vsque ad vnc. ij. cum casia, vel puluere de zuccharo, quandoque cum benedicta, quandoque cum hiera picra vsque ad vnc. s. secundum exigentiam. Et modus condiendi est, sicut de melle rosato.

SYLVII. MELLIS violati vsus est frequens clysteribus, quoties abstergendum, refrigerandum, lubricandum: reliqua duo sunt rara. frequens tamen florum buglossi vtriusque, & rorismarini conserua, quam prius saccharum buglossatum, & rosmarinatum, Mesue vocari diximus, pro floribus buglossi, & rorismarini, saccharatis, seu saccharo conditis. Mel passulatum quod vocant, quod ex vuis passis calente aqua maceratis, coctis, colatis, ad mellis crassitiem recoctis, fit, est frequens in Mesue cõpositionibus. vt eclegmate pineo, elect. diabryonias. id nos inter sapas reiecimus, mel item emblicarum scilicet myrobalanorum, hoc est, quo hæ sunt conditæ, & seruantur.

D

DISTINCTIO QVINTA

De speciebus loch.

MESVE.

ECLEGMATVM quædam sunt iucunda, alia sumentibus ingrata. In vtroque genere describam ordine celebriora; vt salubriora in particularium morborum curatione.

CHRI. HÆC est quinta pars principalis, in qua Mes. determinat de Loch, quod similitudinem quãdam habet in modo substantiæ cum electarijs, de quorum

quorum numero quædam sunt delectabilia, & quædam ad gustum horribilia: & quare dictum sit Loch, dictum est superius. Pro cuius intellectu est aduertẽdum, quod vna, & eadem descriptio potest reduci, & pręparari, si fiat cum zuccharo in forma confectionis, in forma electarij, & in forma loch, differunt tamen in modo substantiæ, & quodammodo in modo operationis. Nam per vlteriorem, vel minorem decoctionem, & admixtionem quorundam viscosorum fit in eis variatio sensibilis, & manifesta: Requiritur enim ad confectionem construendam maior coctura zucchari, vt per ipsum induretur, ad electarium vero minor. ad loch autem multo minor, omnibus, sed in ipso loch, vt plurimum quædam viscosa ingrediuntur, vt adhærentiam faciant in ipso meri. Sed coquitur quidem loch modicum plus quàm iuleb, & minus quam electarium. vtimur enim loch solum in passionibus pectoris, & pulmonis, & in his quæ sunt, in meri. Confectionibus autem, & electarijs generaliter vtimur, in quibuscunque passionibus, & in quibuscunque membris existant, vt declaratum est superius. Plura autem loch fiunt cum melle, quam cum zuccharo, quia fortius abstergit, aperit, adhæret, & calefacit.

SYLVII. ECLEGMA idest linctus, thoracium, & pulmonicum est præsidium, ex medicamentis ferè dulcibus, & tergentibus ac etiam glutinosis. interdum amaris, & acribus (quæ valida sunt) pareius coctis, quam electario liquido, vel solido conueniat. Hæc autem humore multo in rem, præsentem idoneo sunt diluenda: præsertim cum crassum, & lentum pus, aut pituita similis ex thorace, aut pulmonibus educenda est. Qua enim consistentia fiunt. vt asperæ arterię affectibus quibusdam conuenire possunt ita crassa, & lenta thoracis, & pulmonis excrementa magis morentur, quam promoueant.

MESVE.

Loch de pino.

CLEGMA ex pineis nucleis, tussim antiquam, sputum glutinosum, asthma, & spirandi ex partium spiritalium angustia difficultatem iuuat. Recipit vero nucleorum ℥ drach. xxx. amygdalarum dulcium, auellanarum assatarum, tragacãthi, gummi Arabici, glycyrrhizæ, & succi ipsius amyli, adianti albi, rad. ircos, ana drach. iiij. carnis dactylorum ℥ suluorum drach. xxxv. amygdalarum amararum drach. iij. ℥ sapæ vuarum passarum sacchari albi, butyri recentis ana ℥ drach. iiij. mellis q. s. sume velut lambendo vncj.

℥ drach. xxx.

℥ Kyrron. ℥ mellis passularum. ℥ al. vnc. 4.

CHRI. LOCH de pino est multum in vsu, & vbique præparatum reperitur conferens secundum præsentem descript. senibus, & antiquis tussientibus, & alijs, in quibus materia phlegmatica continetur in pectore, & pulmone, Est enim conueniens ad viscositatem sputi, & ad difficultatem anhelitus, seu asthma factum ex materia cruda, & debet in ore pro cura illarum passionum teneri, & paulatim lambendo deglutiri, & maxime ieiuno stomacho, & dosis eius est pro qualibet vice drach. iiij. & eius complexio est calida versus primũ, cum pauca siccitate. Quum dicit auellanarum assatarum, reperiuntur domesticę, & syluestres, domesticæ tamen sunt meliores, & sunt calidæ, & siccæ in primo cum ventositate quadam; assatæ autem sunt siccriores. amylum est succus fru-

E menti inspissatus non bene maturi, & est calidæ, & humidæ complexionis versus primum. Mellis passularum, idest in quo steterunt passulę amotis nucleis earum.

HOc apud omnes paratur. MELLIS passularum.) i. in quo bullierint passulæ vsque ad liquationem. SVMATVR quasi lambendo vncj.) Errant nostri medici, exiguum quid iubentes homines horum deuorare. ZVCCHARI tabarzet. & paulo post mellis tabarzet.) Dubitari ergo potest in quo differant. Dicendum per mel intelligi succum ipsum, ex quo per coctu- F ram fit saccharum, quod tamen nondum exiccatum sit. Zuccharum vero, id quod iam plene exiccatum est. Serapion conficit cum melle. MAN.

EIVS eclegmatis semuncia ore contenta, paulatim deglutita portione sui liquidiore in pulmones derivat, pituitãque multam crassam, lentam incidit, tenuat, terget, ob id habile expui reddit, ac etiam pus. Quapropter pulmonis, & thoracis affectus ab illorum quantitate, vel qualitate natos curat, vt empyema, asthma, spirandi difficultatem ob plenas pure, vel pituita asperas arterias, & pulmonis carnes. peripneumoniam quoque, & pleuritidem iuuat declinante iam febre, calfacit enim ad primum gradum, & siccat. Præstantius autem multo fiet (vt dixi) si apostemate thoracico diluatur, vel ptisana vulgari, aut decocto hordei, vel brassicæ, vel simili, vel hydromelite, vel oxymelite, nisi vlcus, aut tussis adsit. Mel tabarzet album potius. quam cum Manar. succus ipse, ex quo per coctu- ram fit saccharum, quod si album est tabarzet quoque vocant. Serapio conficit cum melle. Farina etiam seminis lini torrefacti, vel nõ tosti, cum melle optimum est eclegma tussi puerorum. Hæc eclegmata, quæ etiam inuicem misceri possunt, pro scopis medici variis, hodie magna parte intereiderunt, & ex hypoglottide alba, saccharo Candi, electario diagracanthi, & syrupis pulmonicis, & thoracis eclegmata fiunt à medicis, forte, quod antiquata hæc vires suas, & saporis gratiam amittunt, vel quòd compositis non fidunt. Eclegma de alijs, brassica, radice ari, draeunculi, ireos, & alijs multis fieri possunt, quorum quædam in Nicolai antidous postea describemus. G SYLVII.

ECLEGMA. *Vt strobilos, amygdalas, & reliqua in hoc eclegmate assumpta vi qua prædita sunt leniendi, coquendi, & detergendi ad vetustam tussim, quę ex crassioris pituitæ fit copia conferre posse certum est, ita gummi, amylum, & palmarum fructus substantia, qua admodum lenta sunt, crassefacere potius sponte sua possunt. Sed hæc superioribus ad eorum vmendas, & seruandas vires adduntur, vt quæ efficiunt, ne in ore cõtenta tam prompte liquefiant. Quum autem hic adiantum sumit, an eo arido, atque in puluerẽ redacto vtendum sit, an recenti, atque integro in melle, in quo excipienda sunt reliqua, incocto, non cõstat. sed vere, quum ad attenuandum, detergendumque, atq; ad resecandas sputo vias hoc paretur medicamentum, non nisi recens, atque integrum ex vsu est: recens quidem, quod aridum vim habet astringendi adnotante Mes. lib. simpl. integrum autem quod facultas attenuandi, quæ in superficie sita est, vt contundendo terendoque exoluatur necesse est. Sed & pro melle passularum, quod hic itidẽ quærit vuę passæ cremorẽ quasique melliginem ex pinguissimis passis exempto gigarto per diem aqua maceratis, & decoctis expressum potius, quam quidpiã aliud intelligi existimo. nam melle omnia postremo excipit.* H COST.

MESVE.

Loch de papauere.

ECLEGMA papauerinum iuuat tussim, & gutturis asperitatem à catarrho calido, tenui (quem sputum liquidum indicat) eum enim coquit, & crassat. confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci, pleuritidi. Recipit autem papaueris

panieris albi drach. xxv. amygdalarum dulcium depellatarum, nucleorum pineorum, gummi Arabici, tragacanthi, ſucci glycyrrhizæ ana dra. x. amyli, ſeminum portulacæ, lactucæ, cydoniorum, ana drachm. iiij. croci drach. j. penidiorum, ana drachm. iiij. croci drach. j. penidiorum alborum vncias quatuor, ſyrupi papaueris præſertim albi, & nigri cum ſemine lactucæ, & violis facti. q. ſ. A

CHR. LOCH de papauere, ſeu diapapauer eſt multæ vtilitatis, & efficaciæ in materiebus calidis, & ſubtilibus catarrhoſis, & maxime ſalſis, & acutis, & quæ a capite fluunt ad guttur, & ad pulmonem, inducendo aſperitatem cannæ, & caliditatem in ea, & ſumme confert tuſſi ſiccæ ex dictis cauſis, lenit enim partes illas materias incraſſando, vnde prohibet fluxum earum ad pectus, eſt etiam ſomni prouocatiuum, vnde virtus confortatur, prohibet enim aſcenſum vaporum acutorum ad caput in febribus, vnde multum conuenit eis, & doſis eius eſt vſque ad drac. iiij. omni tempore paulatim lambendo, ſed melius vacuo ſtomacho. Saluo cum quærimus ſomnum prouocare, vel materiam ſubtilem in capite contentam incraſſare. In his enim duobus caſibus, rectum eſt aſſumere de ſero vna hora poſt cibum, & eodem modo de mane ſumpto prandio. Et eius complexio eſt frigida verſus primum, & humida in ipſo. Simplicia autem ipſum componentia ſunt ſuperius declarata. B

ADDITIO.

LOCH de papauere ſecundum intentionem Meſue eſt diapapauer, ſed ſecundum intentionem medicorum, aliud eſt diapapauer, & aliud Loch de papauere, tamen vnum pro alio poteſt dari, ipſe Meſ. in ſua practica habet plures deſcript. loch de papauere, quæ non ſunt in vſu. C

MAN. HOC quoque ſolet ab omnibus componi. ET ſic proprie.) Non ex hoc componunt, ſed ex eo, qui inter ſyrupos nominatur.

SYLV. IN catarrho calido tenui (qualis eſt ſalſus, & amarus, & acer) in pulmones procumbenti, & tuſſi inde ſiccæ eſt efficax multum. Nam craſſat ab eo materia expui poteſt, quæ prius ob tenuitatem tuſſes elidebat, nec ſpuebatur, prohibetque nouam affluere: ſomnum item conciliat, tum refrigerando, tum in febribus calidos vapores in caput tolli prohibendo: frigidum enim humidum eſt ad primum gradum. Sumitur lambendo ad drach. iiij. hora j. aut circiter, a cœna, ſi ſomnus quæritur, ſi vero materia tenuis in capite contenta eſt, craſſanda etiam hora vna poſt prandium aut prædictos vero affectus, horis quibuſlibet, ante cibum tamẽ rectius ſumitur, dicta prius quantitate, nec admodum ſæpe, ne ventriculum offendat, præſertim frigidum humidum. Cum ſyrupo papaueris ſit hodie, non cum iſto a Meſue hic obiter deſcripto. D

COST. *PAPAVERIS vſus ſimpliciſſimus eſt eius ſeminum eſus, æſtiuis caloribus varijs regionibus frequens, quin, & ex eius ſemine ad dimidiam circiter vnciã cõtuſo, & ex lactucæ aqua, liquoreue alio expreſſa lactea ſubſtãtia ad ſomnum, febres, & diſtillationes ſæpe vſurpatur, adduntur, & alia ad varios vſus. Nigri papaueris vſus ad acriorem deſtillationem magis, quam albũ iuuat: ſed non æque eius tutus eſt vſus, nam, & ex eo opium inter narcotica valentiſſimum conficitur, & qui drachmarum duarum pondere eius ſemina aſſumpſere, ſtupore corripi quandoque ascidit.*

MESVE.

DIACODYVM Galeni ſimplex, catarrhum a cerebro in pulmones tenuem, & inde natam tuſſim, & inſomniam iuuat. Sic paratur. Capita decem papaueris magnitudine mediocri, & humidorum, ac ſiccorum media, in aquæ † pluuiæ ſextario vno macera † (ad biduum,) ſi autem ſint ſicciora; diutius: ſi humidiora, horas 24. poſt coque ad ipſorum diſſolutionem, ſeu ad duarũ aquæ partium conſumptionem, cola, & cum ſapæ dimidio prunis percoque, ſi catarrhus tenuis in aſperam arteriam, pulmones, thoracem, impetum minatur, & inſomniam, tunc enim mel, quia ſua acri ſubſtantia tenuat materias, noxium eſt, cum hæ ſint nimis tenues. Cum vero materia largior in pulmone, vel thorace collecta, eſt tergenda, & tenuanda, & habilis ad expuitionem reddenda; mel miſcendum, quod prædicta præſtat, & præterea dormire facit, ſi ambo ſcopi concurrant; mel, & ſapa miſcenda. Datur autem drach. j. aut plus minus, ſi affectus poſtulat, ore retinetur, & quantum eius eſt ſaliua ſolutum, cum ea paulatim deglutitur. Si autem per id naturæ impetum vis ſiſtere, & ſanguinis reiectionem a viſceribus thoracis, cuique huius libræ miſcebis, acaciæ rubræ, hypociſtidos, myrrhæ, croci, balauſtij, ana drach. j. † ramich, drac. iiij. vtere. Sunt, qui diacodyum ſimplex loco mellis coquunt cum penidijs, alij cum ſaccharo. Vbi autem affectus magnopere calidus eſt, ac mordax; fit ex capitibus papaueris nigri ad quinquaginta, interdum ex albo ſimul, & nigro, addendo tunc loco mellis penidia, aut ſaccharum. C

Confectio de iacur.

† Vel fonta na per tubos plumbeos nõ defluentu.

† Vulg. diẽ ac noctem, ſi ſint ſicciora plus.

† ramich in trochiſcis.

CHR. MODVS confectionis, ideſt compoſitionis de Iacur ſecundum intentionem Galen. & vocatur diacodyon, multum habetur in vſu licet non reperiatur vbi Gal. eam deſcripſit, dicitur autem Iacur, quod græce idem eſt, quod papauer, nam magna pars papaueris ingreditur. Et habet, quaſi eaſdem virtutes, & operationes, quas habet ſupraſcriptum loch dictum diapapauer, & eodem modo, & tempore debet ſumi, ſicut illud: principaliter tamen confert his, qui inſomnietatem, & vigiliarum inſtantias patiuntur, & catarrhi deſcenſum ſubtilis, & acuti ad partes pulmonis. Et conuenit tuſſi ſiccæ, extenuatis, & conſumptis, & eius complexio eſt frigida verſus primum, & ſicca infra primum cum ſtypticitate manifeſta. Cuius hæc eſt deſcriptio. Recipe decem capita papaueris, & aquæ ſextarium vnum, & eſt pondus lib. ij. ſ. aut iij. lib. in medicina, quandoque reperitur ſextarium olei, & eſt pondus lib. 1. quandoque reperitur ſextarium mellis, & eſt pondus lib. iij. Et prohibet eius confectionem cum melle, ſed vult cum zuccharo, quia mel multũ calefacit, & ſubtiliat, & plus acuendo materiã fluere facit. Hypociſthidos, eſt ſuccus barbę hircinæ.

ADDITIO.

MAN. Meſ. inquit, quod confectio de Iacur ſecundum intentionem Galen. eſt diacodyon purum, & ſic eſt

secundum veritatem, ipse vero Galen. tract.7. myamir. habet diacodion, & ibi docet cõficere secundum varias intentiones, vt docet hic. Mesue ipse tamen cade phthisi quasi in fine habet confectionem de Iacur sed multum differt ab ista, nec est in vsu. Nicolaus in suo antidot. habet diacodium, quod similiter in vsu non est. Auic. 3. can. fen. x. cap. de tussi habet descript. medicaminis diacur. Alexander similiter iatros in secundo lib. habet confectionem diacodion. item Serapio in proprio antidot. habet descript. diacodion simplicis, & compositi, quæ non differunt ab ista Mes. nec a descriptione Galen. posita loco supradicto. Mes. tamen in additionibus præsentis descriptionis de iacur, habet tubeam, per quam intelligere debemus rubeam tinctorum, habet etiam heufistidos siue haufistidos, & est succus plantæ, quæ dicitur barba hircina, ergo est hypocisthidos.

MAN. RECIPE decem papaueta.) Melius est recipere ea, quæ nondum dura sunt, nec tamen valde mollia, quæ enim sicciora sunt, parum habent succi, quæ humidiora, multum quidem, sed incoctum, propterea & quæ in locis humidioribus orta sunt repudianda. Sint autem magnitudine mediocri: si enim maiora sint, aquæ erit augenda: si minora, capitum numerus. AQVÆ (extar.) ideſt. ξύστου. ET sit aqua pluuialis) Galenus, vel fontis, nó per plumbeos canales defluẽs. TVNC decoque ea vsque dũ discocta sint.) Galenus veluti marcida. ET aquæ duæ partes.) Hæc verba sunt superaddita. Oportet autem, vt misceatur ex rob quantitas) Siræo, vel vino cocto, vel dulce. ET non conuenit in hac intentione mel.) Galenus, misceri autem oportet huic pharmaco dum coquitur glycyrrhizam, vel succum eius. ET si velis medicamen abstergens, tunc mel est conuenientius.) Adde ex Gal. sicut enim his, qui somno egent, melius est ea, quæ fit per sirãum, ita his quos oportet expuere, ea, quæ per mel optima, quoniam materias, quæ sunt in pectore, ad expellendum habilitat, dabis autem alteram earum, cui opus esse cognoueris. ET quandoque fit medicamen ex vtrisque.) Ex eo scilicet, quod per mel, & ex eo, quod per sirãũ paratum est. Adde ex Galeno, & si æquales fuerint intẽtiones, æqualiter miscebis, si inæquales, inæqualiter. DOSIS eius drachm. i. Galenus duo cochlearia magna, vel plus, vel minus iuxta ætatem, horam. Si omnia ad frigidum vergent, dabis minus, si ad calidum plus. Respicies quoque destillationis quantitatem, & qualitatem. SI autem uelis.) Hæc Crito. HEVFISTIDOS.) Lege hypocisthidos BALAVSTIÆ.) & Ramich.) Nõ hæc Crito.

SYLVII. ECLEGMA hoc viribus, & vtendi modo conuenit cum papauerino. Est autem scriptum a Gal. lib. 7. c. ph. p. inter arteriacas antidotos, vbi varias eius compositiones etiam ab eodem factas describit ad scopos varios, aliqui enim diacodyum simplex componunt ex capitibus papaueris viridibus solis aquæ pluuiæ inditis, & donec intabuerint, coctis, quibus abiectis mel Atticum solum immiscent, percoquuntque ad spissitudinem mediocrem, quæ lingi possit, quantum autem aquæ, capitum, mellis post dicetur. Alij addunt crocum Cilicium, succum hypocisthid. & acaciam. Capitibus papaueris centum viginti, quidam aquæ sextarios viginti infundunt, vt quisque sextarius capita sex habeat. Alij, vt Crito, capitibus octingentis, sextarios octoginta, vt quisque sextarius capita decem habeat. Alij sextario capita octo tradunt. Alij sextarijs tribus capita nescio quomodo incoquunt octingenta. Alij vt Heras, his tribus sextarijs capita centum viginti. Galeno autem aqua hæc pareior tam multis capitibus iudicatur. Capita præterea papaueris viridia Andromachus, & Heras injiciunt, capita vero papauerum syluestrium octingenta aquæ sextarijs octoginta Crito coquit ad tertias, exprimit, addit mellis lib. 10. Quod si variam magis placet, croci, mirrhæ, hypocisthidos, acaciæ, ana drac. xij. thuris drac. vj. adde cum Critone, quorum nullum addebat Galen. Heras conuecta capita in vas fictile aqua pluuia triduo macerat cum croci. drac. j. nodulo ligata, coquit ad tertias, tollit ab igni, exprimit, percolat, addit mellis sextarium vnum, coquit in duplici vase ad spissitudinem, tunc addit acaciæ tussæ, succi hypocisthidos, ana drachmam. Addunt alij myrrhæ in passo solutæ drach. j. Galeno placet aqua simplicissima, sicque parat, nullo alio addito. Soranus capitibus centum quinquaginta addit aquæ sextarios viginti, sine macerationc coquit ad dimidias, exprimit, reliquias abijcit, addit mellis sextarium vnum, & croci, myrrhæ, hypocisthidos, acaciæ, ana drach. j. obolos tres, quæ linteolo ligata suspendit: in lebete cum melle coquenda. Damocrates papaueris syluatici, & quod non ferunt capita viridia (quæ κέφυλε vocat) semen rubens, nodum nigrum habentia, tussæ magnitudinis, centum viginti in ollam nouam oris lati inditis aquæ pluuiæ sextarijs tribus 24. horas macerat, igne leni coquit, multum exprimit, addit mellis Attici. lib. iij. rursus coquit igne leniori ad mellis Attici non liquidi spissitudinem, refrigeratum vase vitreo reponitur. Datur mystri mensura sub noctem, aut die ore continetur, donec liquefcat. tunc sensim deuoretur: Galenus autem, vt sequitur, compositio à se frequenter probato vtendum censet. Capita papauerum mediocria decem (nam si grandiora essent, pauciora iniici oporteret, si minora, plura) in aquæ pluuiæ, vel simplicis sextarium vnum, vt Crito: aut capita quindecim in aquæ sextarios duos, vt Soranus, aut modo inter vtrumque medio, capocto, vel nouem in sextarium vnum conijce, macera, si humidiora, & molliora sunt horas 24. si duriora, & ficciora, diutius vno die, etiam ad triduum, quod tempus Heræ est perpetuum. Multum autem sicca, quia succi modicum habent, reijce aceriam multum humida, præcipue ex locis humidis, & paluſtribus, quoniam licet multum habeant succum, quia tamen crudus est, atque aquosus, innalidus iudicatur. Finis autem coctionis sit, non tertiam, aut quartam, aut talem aliquam partem relinqui, solum primum omnino intabuerint, vt eorum succum exprimere possis: superfluum enim est amplius coquere. Misebis vero mellis Attici mensuram dimidiam, & coques igni fumi experti ad mellis Attici consistentiam. Aquam pluuiam quidam deligunt, quia in putridam qualitatem non mutatur, vbi abunde sit fontana, si pluuialis deest, eaque pura, & omnis permistionis expers. Fugienda vero, quæ per canales plumbeos defertur, fæces enim aliquæ plumbi, & vitia in ea residunt, vnde, & qui sedimentum ipsius biberint, dysenterici fiunt. Datur dormituris in catarrho acri, & tenui ex capite in asperam arteriam, tusles excitante somnum prohibente. Ad quem conciliandum non modo diacodyon, sed etiam medicamenta, quæ opio constant, sæpe coacti damus. Sed tunc diacodyon cum sapa ideſt vino cocto mellis loco, aut cum vino dulci, aut potius Thereo, Creticove coquendum, & aqua, donec ad dimidias peruenerit. Miscebis etiam glycyrrhizan, aut si desideratur, eius succum ex Creta delatum. Mel autem fugiendum est, quia cum sit naturæ tenuantis, fluxiones ipsa admodum tenues intendit. Si vero multus humor in pulmonem fluxerit, vtis prompte sputo excernatur, diacodyon cum melle vtilius est. Si autem, & somnus conciliandus, & sputum aquæ prouocandum est, ambo æqualiter miscenda. Si alterum præpolleat, & maiore auxilio ob id egeat, plus eius, quod requirit, miscendum: Mensura vero mediocris est duorum cochlearium iustæ magnitudinis, augendo aut minuendo pro corporis sumpturi magnitudine, ætate, parte anni, regione: calidioribus, augendo, frigidioribus, minuendo. Hæc paulo fusius ex Galen. libro septimo, comp. ph. p. tradidi, vt lector intelligat tum variam rationem componendi diacodyon medicis veteribus fuisse, tum quam fideliter, & compendiose ex Gal. sententia hanc compositionem, variam eius condituram, vires, quantitatem, vtendi tempus, Mesues sit mutuatus.

DIACODION. *Papaueris decoctum in diacodyone vbi destillationis puris in thoracem suspicio est, cõmiscet rob, quæ vox absolute succum significat. nostri sapam ex Galeno hoc loco vsurpant. Manardus vero etiam syræon ideſt caricarum cremorem, quẽ tamen vbi tenuis in thoracem destillatio immineat habere suspectum licet. præstat enim caricarum cremor coquendi, molliendi, & detergendi vi, qua non antea opus est, quam vbi iam irrepserit in pectus humor. Sic ex Galeno Mesues plenitudine thoracem iam obsidente absterſionis gratia mel assumit, non prius. Tunc vero nobis etiam syræon maxime probaretur. Cuius parandi rationem quam non eandem omnes sequantur, ea probatur maxime, qua pinguium caricarum* COST.

earum libræ quinque aquæ ſextarijs ſex, ideſt libris duo decim, aut circiter decoquuntur, vt ſuperſint ſextarij duo. Sane illud hic mirum, quod vbi hæſerit thoraci materia, mel ea ratione comendat, quod ſomnum cõciliet, quam facultatem ineſſe melli nulla ſuadet ratio, quod acri ſubſtantia quum ſit præditum, crudos, frigidoſque attenuare ſuccos ſolet, quib. inducebatur ſomnus. Sane, quid etiam acacia rubra ſit, quam hoc loco quærit, non conſtat, niſi forte immaturam intelligat, vt enim ſylue ſtrium prunorum immaturorum ſuccus rubicundior eſt, maturorum vero nigrior, ita & de acacia eſſe veriſimile eſt, deligit ergo immaturam acaciam, vt quæ maioris aſtrictionis particeps ad ſanguinis reiectionem vſus quoque ſit maioris.

MESVE.

DIAMORON phlegmonas oris partiũ, vt columellæ, faucium, & eas a quibus impendet ſuffocatio nis periculum, ſanat. Fit autem hoc modo. Succi mororum domeſticorum, & † batinorum, ana lib.j. & s. cum ſapæ, & mellis, ana lib.j. igni lento coquuntur ad mellis ſpiſſitudinem, reponũtur. Simplex hoc fit a quibuſdam: ab alijs, præſertim neceſſitate magna coactis, adduntur aluminis, myrrhæ, croci, omphacij, ana portiones æquales.

† Mora vbi ſimpl. noſtru.

Succus per ſe incipienti phlegmone eſt melior: quãe repellidum, alijs eius tẽporibus cum melle melior, vt etiã digerat.

CHR. DIAMORON ſecundum præſentem deſcript. non præparatur, ſed quæ deſcribitur a Nicolao in proprio antidot. item Meſ. in practica ca. de ſynanche habet aliam deſcrip. ex autoritate Alex. & in eodem c. habet aliam, quam dicit diamoron, quam Gal. com poſuit. Galenus vero tract. 6. myamir, deſcribit duas deſcript. quarum vnam ipſe compoſuit, alteram Andromachus: Haly. x. practicæ ſimiliter. Serapio in proprio antidotario ſub deſcriptione rob deſcribit præcipue illam quam deſcribit Meſ. hic.

MAN. HVIVS communis vſus, & vulgaribus quoque notus eſt. QVÆ currunt ſecundum ſemitam.) Quia ſcilicet dicuntur ſycamina, quaſi fico mora. ET mororum de ſeni.) ideſt rubi. Galenus facit ex his, vel ex illis, & dicit, quod ex his eſt melius. ROB.) Non ponit Galen. ET mellis.) Galen. Succus per ſe melior eſt phlegmone incipiente, quia ſcilicet tunc intentio medici eſt ſolũ ad repellendum. Sed quia toto anno conſeruari non poteſt, ideo mel miſcetur: in ſequentibus enim phlegmones temporibus vtilior eſt compoſitio cum melle, dum ſcilicet mixta eſt intentio ad repellendum, & reſoluendum. ANA lib. j.) Galenus quintam partem mellis miſcet in mediocri. MYRRHÆ.) Qui compoſuit pharmacum, miſcuit, & crocum, & myrrham. Crocus enim ſtypticus eſt, myrrha vero diſcutit, & ad profundum meat. Aluminis ſicci, agreſtæ.) Galen. Ego in principio aliquando miſceo rhun. ideſt ſumachum, aliquando omphacium: & ſi hęc non adſunt, vel roſas ſiccas, vel balauſtias, vel citrinos, vel gallam, vel corticem granatorum, picæ, vel thuris, vel hypochiſidos, vel lentiſci ſuccum, vel, vt in ſumma dicatur, aliquid adſtringens, quod nõ ſit δηλητήριον. Vt vero hæc congruunt in principio, ita poſtea non egemus aliquo horum, ſed ad concoquendum ſat eſt addere myrrham, crocumque, vbi vero concocta fuerit, miſcendum, quid diſcutiens, vt aphronitrum, vel nitrum, vel ſulphur, vel ſyræon, incocto origano, vel hyſſopo, vel pulegio, vel aliquo tali. ANA partes æquales.) Placet Gal. vt ſint mellis lib.j. ſucci lib.s. croci, & myrrhæ, ana drac.j. & s. omphacij drach. j.

DIAMORON. Nicolai vſu eſt frequentius, hoc rarius, in gargarizatu cum aqua hordei, vel plantaginis, vel roſarum, vel alia ad oris phlegmonas. De Diamoro Galeni abunde egimus lib. 4. noſtræ meth. Phlegmonæ vero ſuffocatoriæ ſunt, cynanchæ præſertim, quæ fauces occupant. Galenus quintam partem mellis miſcet mediocri, vt ſint ſuccilib. v. mellis lib. j. croci, & myrrhæ, ana drach. j. & s. omphacij drach. j. Myrrha, & crocus coquunt, præterea crocus repellit, vt thus, alumen, omphacium, balauſtium, malicorium, flos roſarum, galla, & alia adſtringentia, quæ interdum miſcet Gal. initio, vt in fine, ad cocta diſſoluendum, ſapa, nitrum, ſulphur. SYLVI

DIAMORON. *Mora ſiue arboris ſint, ſiue rubi vulgaris, vel Idęi, vel etiam humillimi, quum dulcia ſunt, matura iam ſunt: tum vero amiſſa acerbitate aſtrictionis expertia, & potius lenientia, quare etiam ſubducunt aluum. Non ergo in hoc de moris conficiendo ad arcendas initio gutturis, faucium que inflammationes medicamento vſurpanda ſunt dulcia, qualia in vetuſto codice Meſuæ ſcribuntur. Sed ea eſt vox (dulcia) expungenda. Eadem vero etiam ratione Octauij inſtitutum, cuius meminit Galenus, collecta mora per triduum aſſeruandi, inutile ad initia earundem inflammationum exiſtimo, qui experimento didicerim, & mora, & cuiuſuis generis fructus ſimul aſſeruatis ex putrido quodam concepto calore maturitatis, dulcoriſque ſpeciem quandam adipiſci, acerbitate plane remiſſa, atque priſtino ſapore immutato. At non inutile tamẽ id ipſum fore arbitror, vbi iam ad ſtatum proceſſerit inflammatio, quando mitigantibus iam, concoquentibuſque eſt opus. Ob id etiam, prætermittendum eſſet initio mel, ſi modo ſeruari in totum annum is ſuccus poſſet ſine melle. Id quod ſi quis, eo per laneam linguam expurgato, in vitreaque phiala affuſo oleo diligenter occluſa tentarit, non male ceſſurum arbitrarer: licet non ſim ignarus eiuſcemodi parandi ſucci illius rationem acerbitatis, aſtrictioniſque non parum detracturam, ob terrenas partes ſeorſum derelictas.* COST.

MESVE.

Confect. de ſucco nucũ.

DIAKAÝEION, ideſt de nucibus, a Græcis dictum, medicamentum eſt efficax ad catarrhum acrem, & tenuem a capite in aſperam arteriã, pulmones, thoracẽ, a quo phlegmone, ſuffocatio, mors impendent. Libræ quatuor ſucci ex corticibus nucum viridum, diebus canicularibus extracti, ſemel feruefiunt, tunc mellis libris duabus, additis, coquuntur ad mellis craſſitiem, idque medicamẽtum pueris, mulieribus, & natura humidis ſalubre eſt. Quod ſi ſit phlegmones initium, adſtringentium aliquid miſcendum eſt, vt roſa, balauſtium: ſi in ſtatu, crocus, & myrrha; ſi in declinatione, nitrum, & ſal ammoniacus, & ſimilia.

CHR. ALexander cap. de ſynanche habet hanc eandem deſcriptionem. Haly. x. practicæ, ſimiliter. Serapio in proprio antidot. habent hanc eandem deſcriptionem, ſed ſub nomine rob.

MAN. HOC inuenit Galenus, & dicit habere vim multum excellentem inter reliqua σωματικὰ pharma-

ca. DEFLVIT, & ad cannam pulmonis.) Copula, &, abolenda est. ET humidis natura.) Debilibus mente, ait Galenus.

SYLV. HOC Diacarion Galeni inuentum, vires habet easdem cum diamoro ad omnes oris phlegmonas, & cynanchas, sed efficaciores, vt ex Gal. docui li. 4. nostræ meth. in antidotis stomaticis.

COST. Διακάρυον. MODVS confectionis. *Inflammationes faucium, aliaque eiusmodi vitia initio cohibere astringentia, acerba, austera, & acida possunt omnia: quo nomine, & vuæ immaturæ, & punici mali, & oxyacanthæ, quã berberim fortasse vocant, & corni, & mespili, & sorbi: imo, & humiliorũ plantarũ generis multarũ succi conferre possunt, vt plantaginis oxalidis, portulacæ. Galenus etiam de viridium nucum corticis succo periculũ fecit, admonitus tũ sapore, tũ tinctura, q̃ inducit pertinacem, subire enim alius in cutim obseruamus, propterea aque a profundis partibus in remotiores confluentem humorem repellere validius potest. Idem ergo limonum succum, quo abolentur maculæ succi nucum, validius præstare posse aliquis censeat. Sed huic licet adsit tenuitas, qua in interiores penetrat recessus, deest tamen terrena vis substantiæ, quæ in succo nucum affluit, ob quam etiam mali punici totius cum malicorio, & decoctum, & expressus succus, succo eiusdem acinorum syncero in hunc vsum magis præstat. Sane, quam in eclegmatum vsu id maxime obseruandum sit, ne quæ his ipsis commiscentur talia sint, quæ si labantur in ventriculum, illi sint vlla ratione aduersa, importune fortasse diacaryon inter eclegmata hoc loco reponitur, præsertim cui nitrum, ammoniacum sal, idque genus alia commiscentur. Sed cum diamori commemoratione incidisse diacarij mentionem admirandum nõ est, quod est illi vsu non dissimile. Manardus, quum Mesue ait diacaryon, si cum dimidia mellis parte conficiatur, conferre humidis natura, obseruat ex Galeno conferre debilibus mente, quod est perpendendum.*

MESVE.

ECLEGMA de scilla, materiam crassam, lentam, coctam, difficilem in partibus respirationis, expelli facilem strenue reddit, & natam inde spirandi difficultatem, & thoracis dolorem leuat. Recipit succi scillæ, mellis despumati partes conuenientes, coquendas ad eclegmatis consistentiam. Vtere lambendo.

CHR. ISTVC loch est multum in vsu. Et eius iuuamenta maxima sunt senibus, & decrepitis, in quibus abundat materia crassa phlegmatica, & viscosa contenta in pectore: facit enim eos facile expuere, subtiliando, incidendo, desiccando, & oppilationes viarũ aperiendo, & alias vtilitates habet, quas author ponit in litera. Et eius complexio est calida, & sicca, vltra secundum gradum. Ideo cauendus est eius vsus in iuuenibus, & acute febrientibus, & in passionibus calidis. Et dosis eius est vsque ad drach. ij. vacuo stomacho.

MANA. COMMVNITER conficitur, & est valde efficax ad crassam materiam, & tenacem.

SYLV. HVIC simile est eclegma Antonij Musæ ex Asclepiade ad crassa, & lenta ex pulmonibus vacuanda, pleuriticis, empyis, asthmaticis, senibus salubre. Scillæ crudæ succum expressum cum mellis Attici eadem mensura primis incoque. Da mystri mensura ante, & post cibum. Sed Mesues melli despumato miscet. Id eclegma calidum siccum ad secundum gradum, incidens, tenuans, tergens potenter, asthmaticis, senibus, & cæteris pituitæ crassæ, lentæ, vel etiam puris copiam in pulmone, vel thoracis spacio habentibus. Calidis autem natura, vel ex febre nocet. Datur ad drac. ij. tenuis.

LOCH de scilla, *Scilla duplex, esculenta, & medica, vtraque acris, sed esculenta nostrati cæpe inferior acrimonia, Galeni obseruatione, ea qua si eius nobis esset copia, & eclegma paratur, mollioribus, pueris illo opportunius parabis, quod ex modica fit scilla acerrima, & amarissima. Medio loco habit, si ex cæpa nostrati conficiatur, quam qui asthmaticis coctam exhibent, non temere exhibent.* COST.

MESVE.

ECLEGMA ex radice bryoniæ idem pollet, eodemque modo paratur. *Loch alfescera.*

ET hoc cum sit valde potens, non paratur, quando- MAN.
que ego confici iussi, & vix inueni, qui voluerit, vel potuerit vim eius ferre. Alfescera, *intellige vitis albæ radicem.*

EIVS compositio est in simpl. cap. de Bryonia ante descripta: SYLV.
& quamuis in vsu non sit, digna tamen recipi, præsertim quibus Galliæ parubus scilla desideratur. Nos etiam sæpe ex ari radice, & etiam dracunculi simile eclegma paramus, valentissimum ad hos affectus, vt etiam in simplicibus docet Galenus.

LOCH alfescera. *Bryonia, quam albam vitem vocant, scillæ cedit acrimonia, & amarore, quare eo exacto, quod fit ex scilla, minus etiam ingratum hunc fore existimo, dignũq; propterea, qui in vsum inducatur.* COST.

MESVE.

ECLEGMA sanum, & expertum inuenimus, ad tussim, raucedinem a frigore, vel pituita crassa, thorace, aut pulmone comprehensa. Recipit cinnamomi, hyssopi siccæ, glycyrrhizæ, ana dra. s. zizypha, myxa, ana xxx. vuarum passarum a semine purgatarum, ficuum passarum siccarum, dactylorum pinguium, ana vnc. ij. fœnu græci drach. v. adianti albi manipu. vnum, seminum anisi, fœniculi, lini, ireos, calaminthes, ana † dra. iiij. coque omnia in † aqua ad lib. ij. consumptionem, colatũ coq; cũ penidiorum lib. ij. ad mellis crassitudinem, tunc adde nucleorum pineorum depellatorum drachm. v. amygd. mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthi, gummi Arabici, amyli, ana drach. iij. ireos drach. ij. Misce omnia probe, donec album fiat medicamentum. Datur a drach. v. ad drach. x. & lambendo sumitur. *Loch sanũ. & expertũ.* *† al. drs. iij. † lib. vij. aquæ.*

LOCH sanum, & expertum melioris potentiæ CHRI.
in incidendo, & subtiliando materias crassas, & viscosas, quam loch de scilla. Et dosis eius est vsque ad drach. iiij. & eius complexio est calida, & sicca vltra primum. Est enim mirabile in suis operationibus. Sumit ficus siccas, quarum est complexio calida

calida in fine primi,& ſicca in principio eiuſdem, habet uirtutem abſterſiuam cum nitrolitate quadam, & prouocatione,& apertione,& caueatur ab ipſarum vſu, quia multiplicant pediculos,& ſcabiem. Semen lini eſt calidæ complexionis in primo,& humidæ uerſus ipſum, tendens ſatis ad æqualitatem in ſiccitate, & humiditate.

MAN. HOc pararum vbique inuenies: & calidius, & potentius eo,quod de pino,minuſque inſuaue,& propterea ego eo libentius,quam illo vtor.

SYLV. HOC eclegma idem poteſt,quod ex ſcilla,& pino: ſed potentius incidit, tenuat, terget: eſt etiam gratius, minuſque calidum,& ſiccum eſt,vt in fine primi gradus. Has autem vires habet a ſubſtantiæ tenuitate adianti, ficuum: & etiam calidorum, cinnamomi,hyſſopi,ireos,ſed a frigidis,vel temperatis fractorum. Ad drachmas quatuor dediſſe ſufficit, ſi febris abeſt, & cæli caliditas, nec ſumpturus calido ſit temperamento.

COST. LOCH ſanum. *Etſi Zizipha craſſiores humores reddere authoritas eſt multorum, quæ tamen matura ſunt, dulcia ſunt, & concoquere cum leui tenuitate apta,neque hic cum tam multis ſubſtantia tenuiori præditis temere vſurpata, quæ quia lenta ſunt ſubſtantia, vt etiam ſebeſten, gummi,aliaque eius generis,cogunt reliqua,vt diutius in ore perdurent,ſenſimque medicamenti vis in thoracem elabatur. Sed etiam, quod de Zizipharum aiunt craſſitudine, de acerbis, non autem de maturis puto intelligendum.*

MESVE.

ECLEGMA ad gutturis intemperiem calidam, & aſperitatem,& inde natam tuſſim. Recipit glycyrrhizæ drachm. xv. paſſarum pinguium purgatarum vncijs duas: zizypha,myza,ana xxv. eo
†Vulg. li.i. que igni lento in aquæ lib.iiij.ad †lib.iij.conſumptionem, adde caſſiæ fiſtulæ vnciam vnam.colatum, & ſeminibus, ac † membranis purgatum
† Ver. ſeſq. percoque cum penidiorum libra ſ. ſapæ vncijs quatuor, ad iuſtam craſſitiem, tunc miſce farinæ fabarum vncias duas,lambe,vt alia.

CRH. LOCH ad caliditatem, & aſperitatem pectoris non eſt in vſu: ſed loco eius aſſumitur Loch de diatragacantho poſitum a Nicolao, uel loch de papauere, de quo dictum eſt ſuperius.

MAN. NON eſt in vſu apud noſtros. CHESMES pinguium.) id eſt, paſſulas. SEBESTEN.) ideſt myxa: græce μυξά. Caſiæ fiſtulæ) eius, ſcilicet quæ recentiores vruntur ad aluum leniendam.
ASCOFFIS.) A ſeminibus videlicet, & his, quæ inter ea mediant.

SYLV. HVIVS loco eclegma papauerinum vſurpetur, vel tragacanthi a Nicolao ſcriptum.

COST. LOCH ad caliditatem. *Quæ hic aſſumuntur, aſperitati quidem omnia, vt quæ lenia ſunt, prodeſſe poſſint, at quomodo ſingula, quæ caloris non ſunt expertia, calidiorem gutturis, & pectoris intemperiem poſſint corrigere, obſcurum eſt, fortaſſe autem, quo modo imbecillia fortibus contraria ſint,ita imbecil liter calida valde calidis, atque ſicuti id, quod remiſſe calidum eſt calidiori comparatum frigidi habet rationem,ita quæ tepido conſtant calore calidiorem corrigere inflammationem poſſunt.*

MESVE.

ALIVD noſtrum idem promittens. Recipit ſeminis papaueris drach. x. glycyrrhizę drach. vij. myxa viginti, ſeminum pſyllij, †& cydoniorum, ana drach. v. coque lib.iij. aquæ ad dimidij conſumptionem, colatum percoque cum ſapæ, & penidiorum, ana vnc. iiij. ad iuſtam craſſitudinem; deinde miſce tragacanthi, gummi,ana dr. v.papaueris albi, trium granorum, ana drach.ij.

† al.granatorum al. granatorũ citoniorum.

PER tria grana ſecundum quoſdam intelliguntur tria ſemina ex ſeminibus quatuor maioribus frigidis, ſcilicet ſemina melonum, citruli, & cucu. vt eſt in tryphera perſica ſuperius deſcripta. CHR.

VALERET hoc in calidis deſtillationibus, ſuaueque eſſet,quamuis non conficiatur. MAN.

TRIA ſemina, melonum, citruli, cucumeris, vt in tryphera Perſica. 4.ſemi.hæc tria,& ſemen cucurbitæ intellexit. SYLVI.

LOCH aliud noſtrum. *Hoc ad gutturis caliditatẽ lõge eſt ſuperiori commodius, punici mali, cotonei, & frigidorum ſeminum nomine, ſed, & pſyllium interna parte refrigerare obſeruatur, de qua re aliàs.* COST.

MESVE.

ECLEGMA phthiſicis ſaluberimum ſed etiam hecticis,& aliter conſumptis, pure, & ſanie pulmones purgat,& tuſſim lenit. Reci. autem ſeminis papaueris albi, ſeminis lini torrefacti, ſpodij, croci, amygdal. dulcium, ana drach.iij. amygdali, tragacanthi, gummi ſeminis cydoniorum, ſeminis citruli, ana drach. vj. ſeminis naſturtij torrefacti amygdalarum amararum,fabarum,ana drachm.j.& ſ. penidiorum † drach.lx. Hæ aqua fontana diſſolutæ coquantur.deinde cætera miſceantur. Dantur drach.ij. cum hydromelite. † al.& lxx.

Nec hoc confectũ inuenies,ſcio tamẽ nonnullos vſos. MAN.

VELLEM naſturtium, & amygdalas amaras tolli, ſi hectica adeſt, & hydromeli valde aquoſum propinari. SYLV.

LOCH bonum. *Paruipenderem,quod hic quidam alioqui docti viri, amygdalarum amararum drachmam vnam ſuſpectã habent, vbi hectica adeſt, ex iis n. tam parca menſura ſumptis,cum papauere,ſpodio,ſeminibus citoniorum, & citruli, quæ inter frigida cenſentur,longoq; interuallo amygdalarum amararum copiã ſuperant,quum eæ præſertim primũ caloris,ſiccitatiſq; non excedant gradũ,quid accedere periculi poteſt? Sed neque (quo etiam dubitant) naſturtij torrefacti eodem pondere adiectionẽ plus afferre diſcriminis poſſe exiſtimandũ; quando,& torrefactione inſita vis ignea euaneſcit, & rerũ aliarũ multarũ, cũ frigidarum, tum temperatarũ commiſtio, retundere caloris,huius vim põt.* COST.

Sed hic torrefactum (quod additur) lini semen, ipsumq; etiam nasturtium torrefactum frigida aqua paululum macerari optarim ad eius incendij extinctionem, quod torrefactio inducit. Tunc fortasse aptum hoc erit medicamentum purulentis etiam hectica febre detentis. Sed rursum quid spodij loco assumendum? curque verendū non est, ne amylum, tragacantha, gummi, penidia, quorum est vis incrassandi, puris excreationem remorentur? Forte autem non tam consulendum est excepto iam in thorace puri, quam destillationi, quæ continenter irruit, quæ crassefactione eget, vt id quod est exceptum attenuatione, & detersione. Spodium autem ignotum medicamentum si quis prætereat, parum intererit.

MESVE.

PHLEGMA ad asthma, & tussim antiquā, humorem enim crassum tenuat. Recipit scillæ assatæ † drachmas quatuor, radicis ireos drach. ij. hyssopi, prassij, ana drachm. j. myrrhæ, croci, ana drach. s. melle excipe.

† drach. iij.

MANA. Multum potens, & a nonnullis conficitur.

SYLV. VALIDISSIMVM est, sed etiam ingratissimum, quia amaris, & acribus prope omnibus constat, ob quæ multum etiam calet. Multo adhuc fieret valentius, si radicem ari aut draconti reciperet, & mellis loco terebinthinam. Validum item, & ingratum, ex radice bryoniæ, quod quædam Mesue exemplaria hoc loco etiam habent.

COST. LOCH ad asthma. *Præstantissimum hoc ad vsus eos existimo, ad quos commendatur. Myrrha vero hic, & in superioribus quoque astrictoriæ facultatis, cohibendæ fluxionis gratia additur, ad quam a Dioscor. probatur. Crocum autem, tum, vt leuiter astringit fluxioni confert, tum calorifica facultate, quod iam fluxit concoquit, priuatim vero in thoracis affectibus adeo efficax deprehenditur, vt sint, qui cum ad scrupulum dimidium etiam vnum cum dimidio moschi grano, & optimo vino calido assumptum curare asthmate laborantes memoriæ prodant.*

MESVE.

Loch de amygdalis.

PHLEGMA de amygdalis ad intemperiem multum siccā pulmonis, & thoracis, & tussim inde siccam. Recipit amygdalarum dulcium, & amararum, seminis lini torrefacti, nucleorum pineorum, anisi, tragacanthi, gummi Arabici sicci, & radicis glycirrhyzæ, ana dra. j. & s. sacchari, penidiorum, ana drach. tres excipe mellis, & succi fœniculi simul coctorum quā titate sufficienti.

CHR. *Canon practicus de exhibitione Loch.* LOCH de amygdalis non est in vsu, nec præparatur. Vltimo nota, quod ista prædicta loch superius posita, & illa, quæ etiam ponuntur a Nicolao, possunt, & deberent adinuicem permisceri, aut aliqua ex eis, & sic ab expertis practicantibus sæpissime fit, propter diuersas intentiones, quas habet curando perficere, v. g. quando fit permixtio loch de pino, vel loch sani, quæ duo loch sunt calidæ, & siccæ complexionis habendo respectum ad materiam crassam phlegmaticam cum loch de diatragacantho, & diapapauere, quæ sunt frigidæ, & humidę complexionis, cum habemus intentionem ad materiam calidā, & subtilem exasperantem cannam, & guttur. imo etiam ipsa permiscemus cum zuccharo violato, cum quærimus alterationem maiorem ad frigidam, & prædicta Loch omnia sunt solutiua. Et de eis hæc sufficiant.

GRANORVM vini.) Lege pini: nec hoc paratur licet vtile sit. MAN.

LOCH de amygdalis. *Succus fœniculi non inepte hic sumitur, sunt enim qui eius decoctum (succo imbecillius) contusis amygdalis dulcibus excreandæ ex pectore pituitæ, & sedandæ siti vtile obseruarint.* COST.

DISTINCTIO SEXTA

De syrupis, & † succis. † Rob.

MESVE.

SYRVPVS, aut simplex est, vt iulepo-
rum species, vel ex multis compositus, ob effecta, & plurima, & maxima. Item syruporum aliqui sunt species oxymelitis, alij etiam aromata recipiunt.

HAEC est sexta pars principalis huius antidotarij, in qua author determinat de diuersis speciebus syruporum, Iuleb, & succorum. Est enim syrupus nomen arabicum, & græce idem est, quod potio, potiones autem multum diuersificantur adinuicem. Et primo in modo substantiæ penes crassitiem, & subtilitatem. Secundo in modo compositionis, & simplicitatis earum, nam differentia est inter syrupū, iuleb, rob, robub, aquam, succum, & decoctiones, quæ omnia includuntur sub nomine potionis. Etiam de syrupis, quidam est simplex, & quidam compositus. Et iterum quidam ex pluribus, quidam ex paucioribus, iuleb autem est simplex: diuersificatur etiā syrupus per vlteriorem decoctionem, quæ plus requiritur in construendo iuleb, quam syrupum, differunt etiam, quia syrupi indifferenter possunt componi, uel cum zuccharo, uel cum melle. Iuleb autem frequentius, imo quasi semper ex solo zuccharo. Et hic notandum, quod in qualibet libra iuleb, dum est perfecte coctum, non remanet unc. j. liquoris aquæ, uel succi, sed in lib. syrupi remanent, unc. ij. vel circa liquoris, decoctionis, & hoc quia non tanto tempore syrupus decoquitur, quanto iuleb. Ex quo fit, quod in lymphando syrupum, minor quantitas aquæ requiritur, quam in lymphando iuleb, cum fit crassioris, & tenacioris substantiæ ipso syrupo. Rob autem proprie est succus vuarum ultimate decoctus, sicut uinum coctum, uel melius sapa, quandoque tamen corrupte sumitur rob pro succo alicuius plantæ, uel fructus. Robub proprie est succus inspissatus a sole, uel igne alicuius plantæ, uel fructus, uel alterius rei, a qua succus premi potest, dummodo spissetur, ut dictum est. Aqua proprie est de stillatura subtilis alicuius herbæ, fructus, aut floris, aut alterius rei, si fiat in alembico, uel alio simili modo, uirtute ignis, uel solis, unde sic etiam aqua, quæ pluit, destillatur in aere,

Potionum diuersitas multiplex. *Rob.* *Robub.* *Aqua.*

in aere, & aqua quæ fluit etiam ab arboribus, & maxime a vitibus. Nam virtute solis non multum superfluentis principaliter egreditur talis liquor.

Decoctio. Decoctio autem est aqua simplex, vel aqua destillata, in qua radices plantarũ, flores, frondes, fructus, herbæ, & aromata, quæcunque aliæ res separatæ, vel mixtæ per aliquod spacium decoquuntur, post quarum colaturam aqua illa dicitur decoctio. *Potio.* Dicitur etiam potio omnis medicina distemperata, quæcunque sit illa cum quocunque liquore, decoctione, aqua, vel vino, vnde decoctiones etiam commode cum vino construi possunt, sicut cum alijs liquoribus, secundum exigentiam curandæ dispositionis. Construitur etiam medicinale vinum ex herbis, & aromatibus, quod etiam potio nominatur. Principalis autem operatio cuiusque syrupi est materiam malam, crassam, adhærentem separare, & imbibitam ad superficiem attrahere, & sic ipsam ad expulsionem præparare. Subsequenter etiam ipsorum operatio est alterare complexionem ad contrarium eius, ad quod est alterata præter naturam à materia faciente morbum.

Iuleb autem non solum habet materias digerere, sed & caliditatem extinguere, & sitim remittere, & somnum prouocare, & maxime ratione admixtionis simplicis aquæ cum eis admixtę. alias etiam vtilitates habet perficere, quas suo loco dicemus, & maxime iuleb rosatum, de simonibus, de citro, vel violatum, quę plus conueniunt in dispositionibus calidis non pendentibus à materia. Et licet iuleb posset cum quibusdam aquis destillatis lymphari secundum necessitatem, & exigentiam, tamen communior vsus ipsorum, & modus lymphandi est cum aqua cõmuni proportione quadrupla ad iuleb. Et vlterius nota, quod aliquando non minus bene est permiscere syrupos cum aqua simplici, aut aliqua decoctione, quam cum aquis destillatis propter earum saporem, & odorem horribilem, & hoc dico, quando cum illis aquis possumus complere intentionem nostram. Præterea aduerte, quod stante repletione cibi, aut potus in stomacho, non debemus dare syrupum, timẽtes ne cibus ducatur indigestus ad hepar, & causet oppilationem, & pariter stante repletione malorum humorum in stomacho, debemus exhibere syrupum valde aperitiuum, timendo de transitu eorum ad hepar, quare in casu illo præueniendum est regulariter operando cum lenitiuis. Cuius oppositum agunt sine ratione operantes præ plenitudine humorum sentientes grauedinem in stomacho, currunt ad maluaticum, & sic faciunt, quod materiæ indigestæ subtiliatæ à vino portentur ad hepar. Et in similibus casibus cauendum est ab assumptione theriacæ, vel alterius rei, vel electarij calidi aperitiui, &c. In hac ergo sexta distinctione primo incipit à iuleb, secundo a syrupis simplicibus, & subsequenter continuat, tertio, & vltimo à succis, quos ipse vocat robub. & partes in legendo patebunt.

De syruporum exhibitione.

MAN. MAGNA pars eorum, quæ in hac distintione scribuntur, sub his potionibus contineri videntur, quæ Græci ἁδέα καὶ ὠφέλυμα suauia videlicet, & vtilia vocant. Sed & ad προπόματα hoc est, verbum verbo, præpotiones.

A PRIMVM iulepa Mesue describam, quod conditis rosarum, & violarum sint affinia. Deinde syrupos, & succos fructuum conditis quibusdam fructuum consistentia, & viribus multum similes. Postea syrupos ex succis herbarum, post eos, qui magis sunt compositi. Syruporum autem simplicium, præsertim ex succis fructuum, typus, & imago quædam a Galeno delineata lib. 6. c.ph.p. vbi succum mororum batinorum, pyrorum agrestium, cydoniorum, vini musti ex melle coquit, & item potiones quædã Græcis ἁδέα, ὠφέλιμα, προπόματα, idest suauia, vtilia, præpotiones dictæ, & alia quędam mox dicenda. Genus iuleporum, vna est simplicium syruporum differentia, alia syruporum simplicium nomen vsurpant. SYLV.

DE SYRVPIS. *Syrupos simplices vocat, in quibus præter saccharum, aut mel vnus tantum aliquis simplex liquor assumitur. Compositi sunt, in quibus vel varij generis liquores, vel vnus liquor, in quo tamen parando simplicia multa sumuntur; vel præter liquores alia venerint.* COST.

B

MESVE.

IVLEPVM rosatum febrium, thoracis, & ventriculi incendium, caloremque flammeum extinguit, sitim inexpletam sedat. Recipit aquæ, in qua rosæ sunt maceratæ lib. v. igni lento coquendas cum facch. lib. iiij. Datur cum aqua frigida.

MOdus operationis idest modus compositionis iuleb, conferens adustioni febrium, duæ sunt famosæ maneries. Prima est iuleb rosati, quod est conueniens ad extinguendum sitim febrientibus C acute, & ad remittendum caliditates in eis, non tamen hoc est operans principaliter ex eius complexione, sed ex complexione aquę simplicis, cum ipsa adhibeatur in quadrupla portione, vt superius dictum est. Et tale iuleb est frigidę complexionis versus primum, attinens alicui siccitati cum stypticitate quadam ratione rosarum, vnde est confortatiuũ stomachi relaxati, & heparis supercalefacti, ac etiam cordis, resistens putredini facienti febrem, & ideo tempore pestilentię longe plus conuenit, quam iuleb violatum: nam ipsum est aromaticum, resistens venenositati, & corruptioni aeris, habet etiam somnum prouocare prohibendo sua stypticitate fumos acutos ad caput ascendere. Et eius dosis est vsque ad vnc. ij. cum proportione quadruplici aquæ frigidæ. Et modus compositionis eius est duplex vnus cum aqua infusionis rosarum secundum, quod in litera D ponitur, & talis modus nõ est in vsu. Alius modus est cum succo extracto ex rosis, dum sunt recentes, vel cum ipsis rosis recentibus, vel cum aqua rosata, & sic generaliter est in vsu: quia sic clarius perficitur. Hic autem est aduertẽdum, quod aqua frigida, quę iuleb permiscetur, si sit ex fonte viuo, vel ex cisterna, id est perfecte colata, vel ex puteo abundante cum venis aquarum, & fundo arenoso, non debet decoqui: si autem sit mala, crassa, & palustris, rationabiliter est decoquenda antequã cum iuleb permisceatur, iuxta sẽtentiam Auic. 2. fen. primi. cap. de aqua. Notandum, quod oleum oliuarum, & dulce ponitur quandoque in parua quantitate in ampullis quarundam aquarum, & in decoctione, & alijs vinis, & liquoribus, vt in vino granatorum, & citoniorum, vt natans, & per-

Iuleb rosatum compositio duplex.

permanens in superficie eorum cum sua viscositate melius, & diutius conseruetur, ne aer exterior ingredi possit, & ne virtus eorum faciliter exhalare possit. Et sic docet hic author pro conseruatione decoctionis rosarum, & violarum.

ADDITIO.

Istud iuleb est multum in vsu, non sub nomine iuleb, sed sub nomine syrupi rosati ex infusione rosarum.

MAN. IVLEB recentiores Græci zulapon vocant. Primũ hoc iuleb ex infusione rosarum, Paulus hydrorosatũ parat, coctis lib. iiij. rosarum, in sextarijs. v. aquæ, & duobus mellis.

SYLVII HOC iulepum refrigerat ordine primo, & leniter siccat, & adstringit: ob id ventriculum, & hepar, & cor ignita, & à calore dissoluta roborat, tum refrigerando ad temperiemque reducendo, tum substantia harum partium triplicem in vnum cogendo. Idem etiam putredini febres gignenti resistit, siccitate subamara, & aromatica qualitate. Propterea in febribus pestilentibus est longe præstantius violato, vt quòd venenis aeris que corruptelæ suâ qualitate aromatica resistit. In febribus quoque somnum conciliat tam per se refrigerando, & humectando (nam cum aqua quadrupla sumitur) quam per accidens, dum vapores calidos, acres ab humoribus putrescentibus ad caput elatos insomniam excitare solitos, adstringendo, & per frigus cogendo meatus prohibet. Quanquam, & refrigerando putredinem in præsens remittat, eique, vt dixi, aromatica qualitate resistat. sitim eadem ex causa sedare certissimum est, tum à calido, tum à sicco, tum à calido, & sicco simul natam, quia rosis, & aqua refrigerat, & humectat aqua: nec solum sitim animalem in ore ventriculi sedat, sed etiam naturalem in singulis corporis partibus calefactis, & siccatis, & inanitis, quam actionem saccharum essentiæ tenuitate iuuat, & dulci, sapore hepati iucundo. Quomodo vinum, vel acetum aquæ mistũ sitim magis, & citius extinguit, quam horum trium per se quodq; vt abunde probat Gal. lib. 1 simp. cap. 30. & alijs. hoc iulepum ex rosarum rebr. siccarum infusione aliquando in vsu est, frequentius tamen ex infusione rosarum recentium, sed nomine syrupi, non iulepi, de quo mox. Hydrorosatum Paulus ex coctis libris quatuor rosarum in aquæ sextarijs quinque, & duobus mellis componit. Aqua vero sit optima, qualem Galenus describit primo sequentis tuendæ, & ea (si valenter est refrigerandum) prius calefacta, post niue, vel aliter refrigerata, vt idem docet libro methodi 7. vel eius loco aqua destillata tuo proposito idonea. potentius fiet hoc iulepum ex succo rosarum recentium, vel etiam earundem infusione multiplici, & saccharo libris duabus.

COST. MODVS operationis iulep. *Stillatitia rosarũ aqua præsertim quæ balneo diligenter elicitur, & maxime quæ priori loco destillat, diluto rosarum, quod infusum vocant non est odore inferior, & superior est gratia. nam, & colore est purissimæ, & pellucidæ fontanæ aquę, & sapore minime amaro, quare nunc ex stillatitia ipsa aqua non ex diluto zulapium rosaceum elegantissime paratur. maiori etiam ad eum affectum vsu, ad quem commendatur a Mesue, refrigerandi. saccharo autem purissimo est ad hanc rem opus, quod fæculentum calidius est, & siticulosius. Mesues huiusce modi zulapij mox meminerit.*

MESVE.

IVLEPVM violatum, febres, phlegmonas, pleuritidem, asperitatem gutturis, & thoracis, tussim mitigat: fit vt iulepum rosatum.

CHR. MODVS iuleb violari fit eodem modo sicut rosati ante dicti, primo cum violis siccis infusis, & madefactis cum aqua simplici, sicut de rosis ipse describit: talis modus non est in vsu, nisi cogente necessitate. Alio modo cum violis expressis dum sunt recentes, vel decoctis in aqua, & isto modo etiã non est in vsu. Tertio modo cum aqua violata destillata, & cum zuccharo, & iste modus generaliter ab omnibus est in vsu, & tale iuleb est frigidæ, & humidæ complexionis versus primum, & ideo plus conueniens acute febrientibus, & habentibus hepar calefactum, & cor, & asperitati cannæ, & gutturis, & pleuresi, & tussi siccæ, quam iuleb rosatum: sicut etiam de per se, & propria sua complexione est magis somni prouocatiuum. Et eius dosis est vnc. ij. cum quadrupla proportione aquæ simplicis.

MAN. GRÆCI iozulapon vocant, atque in hunc modũ conficiunt: Viol. vnc. iij. in tribus sextaris aquæ per diem macerant. excolatæque aquæ lib. iij. sacchari adijciunt.

SYLV. VIOLAE siccæ aqua macerantur, cui saccharum incoquitur, vt violarum vnc. sint tres, aquæ sextarijs tribus horis 24. macerentur, colatum coquitur cum saccharo lib. tribus, vel aquę ex violis recentibus destillatæ, vel infusionis violarum siccarum, aut potius recentium lib. 3. saccha. libris tantum duabus, non tribus, quorundam more percoquitur: *ἰοζυλάπιον* Græcis recentioribus dicitur, & *ἰοσάκχαρ* Actuario, quod est *ἴων* id est, violarum succus saccharatus. Paruarum autem est virium ex aqua violarum destillata, quod tamen à plurimis hodie paratur, & coquitur: minus quam syrupus refrigerat, humectat primo gradu, febribus acutis, tussi siccæ, affectibus calidis siccis parum thoracis, & vētris inferioris salubrius, & somniferum magis quam rosatum.

MESVE.

INFVSIO rosarum, & violarum hoc fit modo. Foliorum rosarũ, & violarum recentium libræ sex, horis octo macerẽtur libris quindecim aquæ calfactæ in vase terreo vitrato, strictioris, operculato, postea colantur. Eidem aquæ iterum calfactæ, rosarum, & violarum recentium tantũdem immittitur, tandiu maceratur, colatur. id si velis seruare, oleo affuso, & vase eodem bene operculato dies quadraginta insola, vocaturque id zucharum rosarum, aut violarum.

CHR. OPERATIO infusionis rosarum, & violarum. hic docet præparare rosas, & violas, eas in aquas infundendo, ad hoc, vt illa infusio sit conueniens ad construendum iuleb violatum, vel rosatam: licet ponat modum infusionis de ambabus simul. Et iste modus esset conueniens, quando earũ aquæ nõ possent reperiri. Et si quis vellet, posset istos duos iuleb simul componere.

ADDITIO.

Hæc operatio infusionis rosarum, aut violarum est illa, de qua fit syrupus rosatus, ex infusione rosarum. etiam illo modo fit infusio violarum pro faciẽdo syrupum violatum ex infusione violarum. Et quando prædicta infusiõ est completa, potest conseruari in vase vitreo, & non in vase terreo, quia putrefit, & in hac infusione zuccharo dissoluto, & cocto secundũ artem, possunt fieri confectiones, & alia, vt diarhodon descript. communi: & ita de alijs.

Si

MAN. SI quinquies rosæ mutentur, addito saccharo, fiet syrupus, quem nunc rosatum solutiuum vocant nostri Bononienses mucharum.

SYLVII. EX hac infusione fit syrupus rosatus, & violatus ex infusione rosarum, & violarum: Infusiones vero istæ seorsum faciendæ sunt: quanuis simul breuioris sermonis causa doceantur. Possunt tamen simul infundi ana, vt ambarum vires mistas habeat. Si vero quinquies rosæ, vel violæ mutentur, aut etiam frequentius, & addito saccharo percoquantur, syrupus fiet rosatus, vel violatus purgatorius: & eo magis, quo plures factæ fuerint infusiones violarum, vel rosarum omnium: maxime tamen purgatorias experimur quotannis, quas vulgus incarnatas vocat, a carnis per cutim colore, quæ omnium sunt odoratissimæ dum recentes sunt, cito enim odorem amittunt, & syrupus ex his purgatorius magis est recens: post mensem vero sextum, paruarum est virium. Eius ex infusionibus quinque, sunt qui dant vnc. sex, nos ex nouem infusionibus ab vncijs duabus ad tres. Si autem ex vna infusione, vel duabus fiat syrupus, est rosatus, aut violatus, absolute dictus. Post expressas autem rosas, & violas, magna abijciendum est, & aliæ recentes quoque sunt immittendæ. Frequentius autem ne corrumpantur, eius infusi libræ quinque cum sacchari libris quatuor per albumina clarificatis, igni lento coquuntur ad syrupi consistentiam. Quod si infusionis, & sacchari, ana libræ quatuor cum Nicolao sumantur, citius percoquetur. In febribus calorem extinguit, ob id sitim sedat, & ventriculum roborat. Huic affine est Aetij, & Pauli hydrorosatum ex rosarum exungulatarum libris quatuor in aquæ sextarijs quinque, & mellis sextarijs duobus coctis ad tertiæ partis consumptionem, aut insolatis: sed cito corrumpitur, nisi loco frigidissimo seruetur. ὀξύμελιτον. Actuarij dosibus ab hoc parum variat. alij syropum violatum, vt & rosatum ex succi violarum libris tribus coctis igni lento, cum sacchari libris duabus, vt iuleb ante scriptum componunt exteris efficaciorem. Alij huius succi vnc. 4. 6. 8. 12. cum sacchari libra vna coquunt, vt in saccharo violato, & rosato ex violis, & rosis integris. Alij penuria recentium violarum, aridas infundunt, aut coquunt, aut aquam ex vjolis destillatam coquunt, vt ex omni iulepo syrupum faciant, maiore tamen coctione adhibita. Qui vero syrupus fit ex aqua destillata, vel infusione violarum, & rosarum siccarū, paruarum est virium. Contra vero ex infusionibus multis recentium violarum, vel rosarum albarum, rubrarum, præcipue autem (vt dixi) incarnatarum, aquas, & bilem purgat, æstate salubriter ab vncijs duabus ad vncias quatuor: sunt qui ad vncias sex, pauco aniſi, aut fœniculi aut cinnamomi addito, ne flatus in ventre moueat, & liquore idoneo. Præstantior autem multo est hic syrupus rosatus purgatorius, quam qui ab Auicenna componitur ex succi rosarum libris duabus, mellis libris quatuor scammonij trifti vncia vna coctis ad spissitudinem. Si autem libræ infusionis dimidiæ incoquatur libra vna sacchari, minus soluit noster syrupus: si libra libræ mediocriter: si infusi libræ vni, & dimidiæ sacchari libra vna incoquatur, mire soluit. Coqui etiam cum melle in hyemem potest. Qui vero ex succo rosarum clarificato coquitur cum æqua portione sacchari, vncijs tribus, etiam aluum comprimendo soluit, sed multo clementius, quam qui ex multis infusionibus rosarum recentium. Qui denique ex infusionibus tribus rosarum siccarum fit syrupus, sicut rosarum vnc. iiij. singulis aquæ colandæ libris injciantur, valenter adstringit, & ventriculum roborat, a neotericis inuentus, & syrupus rosarum siccarum appellatus.

Purgatorius quoque aquarum, & bilioſi succi fit syrupus ex 4. 5. 6. infusionibus florum recentium perfici: idemque odorus, saporis iucundi, modice calidus. Ex ijsdem floribus saccharatis, seu cum saccharo contusis, conserua, vt vocant, eodem modo purgatoria est præsertim recens. Vis enim ignea, & purgatrix ab his omnibus facile vanescit.

COST. OPeratio in infusione. *Quamuis hic de diluti ex rosis, & violis parandi ratione simul agat, non simul tamen parari possunt. præuertunt enim violarū flores rosarum exortum longo interuallo. Quod autem hic ad certum aquæ pondus certam florum partem præscribit, non eodem modo nunc obseruatur. alij tantundē vtriusque sumunt, alij non obseruato pondere tantum florum infundunt, quanto recte dilui possint. Sed præterea quum Mesues bis infundat, nostri etiam sæpius, præsertim vbi non temperandi tantum, sed expurgandi quoque gratia paratur. nouies enim, & sæpius nouos A flores prioribus expressis, & abiectis eidem diluto addjciunt, maiori semper vi addita. Nouj aliquos, qui florū copia largiori vsi, tertia, quartaue macerationē easdē vires dilutis comparent, quas alij nona. Porro dilutum hoc ad senas vncias assumptū aluo bilioſa educit excrementa multa, nuncupatus rosaceus solutiuus, ad quaternas assumptus vncias copioſe expurgat, dilutū tamen, nisi sumatur largius sex vnciarum pondere, id vix efficit. at syrupo tamen purgandi, quicunque illi inest, vim a diluto conciliari certum est. Sed tribuendum hoc fortasse est deterſorię facultati, qua saccharum præstat. neque enim ad purgandum attrahendi tantum vi est opus, sed etiam extergendi. Sane vbi de aqua rosarum, & de purgandi facultate mentio incidit, non silebo purgandi vim, & succo ex recentibus rosis expresſo, & stillatitio ipsarum liquori pertinaciter inhærere. qui enim succum ad vncias quinque, vel stillatitium liquorem ad vncias decem sumpsere, sæpe vidimus detractis bilioſis excrementis copioſe expurgari. quæ res etiam adiecto sero fœlicius cedit.*

B

MESVE.

IVLEPVM alterum rosatum fit ex aquæ rosarum libris tribus, sacchari libris duabus.

IVLEB, quod fit ex destillatione rosarum est illud quo sæpe vtimur, quod ab Auic. in v. can. duobus modis describitur, vno modo zuccharo clarificato cum aqua communi addūt pro omni lib. zucchari sic clarificati, vnc. ij. aquæ rosarum: quem modum etiam posuit Serapio in proprio antid. Et hoc modo factum non habet tantas vtilitates. Secundo modo describitur ab Auic. vt hic describitur, qui modus est vsualis. CHR.

C

HOC est in vsu, & dicitur iuleb rosarum, ex quo aquæ commixto fit suauissimus potus, ad calorē, & ad sitim amouendā maxime idoneus, quo tamen antiqui non vtebantur, quia nec aquam rosatam norant, nec hunc sacchari vsum. MAN.

ID iulepum est hodie vsu frequentissimo in febribus, & siti aquæ quadruplo mistum, quia suauissimum, paratu facilius, & clarius, quā præcedens. Id quia REGI NOSTRO FRANCISCO in vsu est frequenti, iulepum Regium à medicis Parrhi sensibus appellari cœptum est: idque solum medici hodie in suis placitis absolute requirunt. Veteribus ignotum, rhodostagma, seu aquam rosarum, & hunc sacchari vsum nescientibus. Quibusdam vero vni libræ sacchari in aqua communi clarificatæ addūtur aquæ rosarum vnc. ij. vt fit ex aqua rosarum paucā, & multa communi compositum. sed id inefficacius. SYLV.

D

IVlep aliud rosatum. *Per aquam an succum intelligat, vt proxime de violis exprimit, an stillatitiam aquam, non constat. constat tamen hoc destillationum non fuisse ignarum. Sed vtro modo paretur non erit dissimilis efficaciæ.* COST.

MESVE.

IVLEPVM de succo violarum fit ex succi violarum lib. tribus, coctis cum sacchari lib. ij. similiter fieri potest ex succo rosarum, estq; purgatorium.

IN communi vsu est id, quo multi, parum considerātes, in ventris fluxibus, quasi adstringente aluum, vtuntur: MAN.

vruntur: cum tamen contrarium potius operetur, quod ex ſucco roſarum fit, & ſyrupus roſatus dicitur.

SYLVII. ID iulepum ex ſucco violarum, & roſarum, & cæterorum eſt præſtantiſſimum, quod plantarum ſuccus ipſarum velut quidã ſanguis eſt. Iucundus eſt ex florum infuſione, minus efficax niſi multiplex fiat infuſio, & flores recentes ſint: iucundiſſimum, & maxime imbecillum ex aqua deſtillata in febre ardenti, æſtu ſtomachi, aut thoracis, ſiti inexpleta. Ad idem valet Actuario ioſachar, id eſt ſuccus violarum cum ſaccharo, coctus, bilis acrimoniã obtundens; idemque ob lentorem thoracis vitijs eſt aptum, & aqua cum ſaccharo cocta, & aqua cũ floribus nymphææ, & ſaccharo cocta, bilis ardorem mire frangit, & refrigerat.

COST. IVlep de ſucco violato. *Quod dicebam, quia, contra quàm in roſis, ſtillatitia violarum aqua parum odoris, ac priſtinarum virium retinet, propterea hoc Iulapium ex ſucco violarum ſemper illi, quod ex ſtillatitia fit aqua, præferrem.*

MESVE.

Iuiubinum. IVLEPVS zizyphorum aſperitatem gutturis, & tuſſim iuuat, ſputum tenue, quia incraſſat, facilius expelli facit; ob id raucitati, & pleuritidi confert. fit ex zizyphis magnis, & pinguibus cẽtum coctis in lib.iiij. aquæ ad dimidias; quæ lib. ij. reliquæ cum ſacchari lib.j. percoquuntur in ſyrupum, id eſt, iulepum ſimplex.

CHR. IVleb iuiubinum ideſt de iuiubis non eſt in vſu, ſecundum hanc deſcrip. in forma iuleb, ſed bene in forma ſyrupi, vt dicetur inferius: & haberet virtutes, & operationes in litera poſitas. Dicit, fiat ſyrupus ideſt iuleb ſimplex: ſicut iuleb quod lymphari debet cum aqua hordei, vel capillis veneris: vel cum aqua ſimplici clara ſecundum exigentiam diſpoſitionis, cum exhibetur in doſi conuenienti, & condecenti.

MAN. ZIzipha græce, & latine diciũr, & ſerica: Gal. nihili fecit: recentiores in vſu habent ſicca, nec ego ea in totum reſpuenda puto.

SYLVII. NON eſt in vſu, quamuis in hos affectus fuerit efficaciſſ. cũ aqua hordei, vel adianti, vel communi. Eius loco in vſu eſt ſyrupus zizyphorum poſt dicendus. Syrupus zizyphorum ſimplex ad catarrhum tenuem in pectus, ad ſputum liquidius incraſſandum modice, fit ex zizyphis centum coctis in aquæ pluuialis lib.iiij. ad dimidias: colatum percoquitur in ſyrupo cum ſacchari lib.j. poſtea compoſitus ſcribetur valentior.

COST. IViubinum. *Zizypha quum ad perfectam creuere magnitudinem, adhuc tamen ſubacerbo ſuo ſucco turgent, ſolent multi clybano committere arefaciẽda, & ubi arefacta manibus oleo illitis perfricarint, in medicos vſus reponere. quæ huius ſunt generis craſſefacere humores poſſe arbitrandum eſt, ad quem vſum hic vſurpantur. alias vero quum attenuatione eſt opus, vtendum arbitror ijs, qui ſua in arbore maturuerint, dulcibus, & acerbitatis expertibus, qualia in loch ſano, & experto deſiderantur.*

MESVE.

SYRVPVS de pomis cor imbecillum roborat, ob id ſyncopem, & cordis tremorem ſanat, fit ex pomorũ dulcium, & acidorũ ſucci, ana lib.v. coquendis ad dimidij conſumptionem, deinde bi-

E duo reſidere permittendis donec clareſcant. Tunc colentur, & cum libris tribus ſacchari fiat ſyrupus. Quidam huic ſucco nondum per reſidentiam purgato immergũt ſericum crudum, cocco baphica recenti tinctum, donec is rubeſcat, & cocci ac ſerici facultatem receperit, isque eſt præſtantior.

SCis, quid ſuperſcripſerim de malis. Paul. ex dulcibus parat, & vocat hydromalum. MAN.

SYRVPVS de pomis ſimplex quibuſdam in vſu, alijs compoſitus poſt dicendus, magis. Efficacior erit, ſi poma dulcia augeas, quod illa odore cor magis roborant, aut Pauli hydromelum ex cydonijs odoris, & aliud ex ſolis dulcibus pomis oſtendunt, vt contra Serapio ex ſolis pomis acidis: acida enim putredinem prohibent, appetentiam iuuitant, ſitim ſedant, ventriculum poſt vomitum bilioſum roborant. Ne autem accipe ſericum pannum ab infectoribus tinctum in chermes cum alumine, & alijs, quod illud chermes a ſucco baphicæ cocci ſit diuerſiſſimum, vt dicemus in ſyrupo corticis citri. Hæ compoſitiones ex fructibus ſyrupi ſunt, quia minus coquuntur iulepis, aut affines, quia ſimplices, minus tamen claræ. SYLVII.

DE pomis. *Conferre imbecillo ex caliditate cordi hic poterit manifeſta qualitate, qua refrigerat. Quod autem de ſerico meminit, qui exiſtimant ſericum occulta proprietate eidem viſceri conferre, non eos ego ſanè contempſerim. Sed in imbuendo ex chermes ſerico, pro chermes tinctorium granum dubio procul ſumendum, non vermiculi pimpinellæ nunc ea voce nuncupati, & veteribus ignorati. In ſerico autem ad medicos vſus inficiendo ea ſeruari deſidero, quæ ſupra, quum de confect. alchermes ageremus.* COST.

MESVE.

SYRVPVS de pyris ventriculum roborat, & cibum in eo continet. fit vt ſyrupus de pomis.

Syrupus de pyris confortat ſtomachum, & ſtringit materiam, & eius modus eſt ſicut ſyrupus de pomis.

AVic. in v. canon. habet deſcript. eandem cum iſta. idem in quarto canon. fen. prima cap. de cura morbillorum laudat ipſum ſub nomine ſyrupi de altelea, & ſunt altelea pyra, vt exponitur in ſuis ſynonimis. CHR.

LICET non ſit in communi vſu, efficaciam tamen haberet ſi ex congruis pyris paræretur, in his, quæ Meſues dicit. MAN.

PRO varia pyrorum natura variæ ſunt eius vires: in hunc autem adſtringentia pyra, non tamen acerba, ſed ſolum auſtera, aut ſubauſtera Meſues accepit, quæ refrigerando, & adſtringendo ventriculum a calore imbecillum, vt in febribus, roborat, & cum cibi tenax non ſit, ſed vomitu, aut deiectione mox excernat, firmata retentrice, & oſculo ventriculi vtroque adſtricto cohibet. In vſu non eſt, tamen ſaluberrimus fuerit. SYLVII.

DE pyris. *Supra condita pyra probabat etiam ad cordis robur, quod illi ex proprietate formæ tribuunt, qua etiam eius ſemina, & folia venenis aduerſa veteres obſeruarunt. Quia autem quæ ventriculo robur conciliari dicuntur, ferè aſtringentia ſunt, propterea pyris hic vtendum erit auſteris. alioqui non tantundem hic valebit ſyrupus, quantum de cotoneis, quod hic proximè ſcribit.* COST.

ME-

MESVE.

SYRVPVS de cydonijs idem pollet, & eodem fit modo.

CHR. IVLEB optimum, licet non sit in vsu nec præparetur, tamen mirabiliter operatur in constringẽdo omnem fluxum ventris hepaticum. Et ego iam vidi multos curatos cum eo, præmissa iam leui mundificatione cum casia, vel manna, præsuppositio regimine cibi, & potus, & aliorum, vt expedit. Debet assumi in dosi conuenienti, cum aqua extinctionis chalybis semper stomacho uacuo. Et sufficit, quod aqua sit dupla ad ipsum iuleb.

MAN. ET hunc vocat Paulus, hydromalon. Recentiores quidam factum ex malis, malozulapon, hoc κυδωνίων γλύκισμα.

SYLVII. DYsenteriam hepaticam mire sanat, modice per casiam, aut mannam vacuato corpore. Sed valentior est ex succo cydoniorum paruorum, quæ malicula vocamus, & quæ acerbiora sunt; quam ex succo struthiorum seu prægrãdium, quæ fœminæ vulgo dicuntur. Hoc recentiores quædam βρωξυλαιτον, & κυδωνίων γλύκισμα, vocant. Alijs mitia cydoniorum simplex dicitur, licet postea Mesuë scribatur miua sine speciebus, & cum speciebus. Paulus etiam hunc hydromalum vocat.

COST. DE Cydonijs. *Parandus hic esset ex recenti adhuc atque eo modo quo supra dicebamus expurgato succo. vbi enim inueteraſcit, acreſcit, neq; astringendo tunc tantum valet quantum antea.*

MESVE.

SYRVPVS de persicis intemperiem calidã ventriculi, & inde natam sitim compescit, orisque fœtorem, fit vt syrupus de pomis.

MAN. ET hic non inutiliter parari potest.

SYLVII. SYrupus ex succo persicorum præsertim minus humidorum (qualia nos Corboliana vocamus, quòd in Corbolij territorio, & plurima, & præstantissima prouenient) profecto fuerit præstantissimus. & multo vtilior, non minus iucundus, quam persica ipsa condita. refrigerat, humectat, ob id intemperiem calidam sedat, & sitim, & odore iucundo tetrum oris odorem tegit, & epicrasim emendat, cum. s. qui a corruptis in ventriculo humoribus, vel vlceribus excitatur, non eum, qui a putredine humorum, vel partium in pulmonibus, faucibus, ore toto, naribus prouenit, quia vel in has partes non fertur in his vix momento manet, adde quòd qualitate aromatica putredini resistit.

COST. DE persicis. *Persici odor in tenuibus eius partibus situs decoctione euanescit, vt oris fœtorem eo emendari vix credam, nisi forte dum calidiorem ventriculi intemperiem corrigit, corruptelæ etiam nidorosæ aduersetur.*

MESVE.

Syr. de succo oxalidis. SYRVPVS ex succo oxalidis febribus bilioſis, & pestilẽtibus saluber est, cordis & ventriculi flammeum calorem extinguit, ipsaque roborat, fit vt syrupus violarum.

MAN. AVICENNA vocat omnem lapathũ acetosam. Videtur autem apud Dioscoridem sola illa lapathi species, quam uocant oxalida.

A SYrupus item ex intybi succo ad hepatis intemperiem calidam, & obstructionem, accipit succi intybi purgati lib. viij. sacch. albi libr. 5. & dimidiam, coque in syrupum. Sic fiat syrupus ex succo cichoriorum, lactucæ, portulacæ, betæ, brassicæ, buglossi vtriusque, eupatorij, absinthij, fumariæ, hyssopi, mentæ, matrubij, arthemisiæ, & similium herbarum tam frigidarum, quam calidarum, & temperatarum. Possis etiam saccharo quantitatem succo æqualem in aqua æquali prunis liquare, & per pannum laneum colare, mox percoquere, etiam vltra aquæ consumptionem, ad cõsistentiam, scilicet, pendiorum, quæ vocant, aut sacchari rosati, mox à prunis, deposito saccharo sic per coctio, succos huiusmodi residendo, puros, paulatim miscere, parum coquere, & seruare. Potes etiam succos parum coctos, residendo purgatos colatos simul cum saccharo, vel iam clarificato, sed simul clarificando, sine aqua coquere in syrupum, sed coctione tam longa vis succorum, præsertim refrigerantium, prope tota corrumpitur, quod priori modo non ita accidit. Quando autem in syrupum succus est conquendus, modo posteriore prius residendo est purgandus, deinde ouorum albuminibus, postea cum melle, aut sacch. coquendus ad mellis crassitiem, aut circiter, vt seruari possit. SYLVII.

B DE succo acetosæ. *Syrupi huius frequentissimus nunc est vsus, neque in eo conficiendo aliud, quã oxalis vsurpãdum. Sed & oxyn quod acetosum trifoliũ vocãt, si quis parato ex eo syrupo in vsum traduxerit, puto ad oẽs eos vsus tantundẽ posse, quantũ ex oxalide.* COST.

MESVE.

SYRVPVS ex succo cucurbitæ febres ardentes, bilioſasque reliquas, gutturis asperitates, & pleuritidem emendat. Cucurbitam magnam maza inuolutã clibano coque, eius expressi succi lib. v. cum sacchari lib. iij. percoque.

C MAGNAS vires hic habet in siti, & magno incẽdio extinguendo. MAN.

NObilis quidam nostras, in peregrinatione Hierosolymitana Ioppe ardentissima febre correptus, a Medico Iudæo est cõfestim hoc syrupo persanatus, id obiter addendum putaui, vt lector intelligat multa in Mesue præstantissima medicamenta velut neglecta iacere, quorum vsus est saluberrimus. Hic ergo sitim, & vehementem febrium ardorem potenter extinguit magna frigiditate, & humiditate. Gutturis hæc asperitas calidam, & siccam expirationem per febres ardentes sequitur, pleuritis ab omni humore fit, frequentissime tamen à bile, vt apho. 33. lib. 6. ob id bilioſis, & calidissimis morbis pleuritidem bilioſam tanquam acutissimam, & calidissimam hic commemorat. SYLVII.

D EX succo concurbitæ. *Nunc audio cucurbitam excauari, & indito illi sacchar o leuiter coquendã temperato clybano committi, collectum vero in ea liquorem ad propositos hoc loco affectus vsurpari. Hoc ipsum in memoriam mihi ducit melonem Indum anguriæ nomine agnitum, cui si facto in superiori parte orificio saccharũ immittitur, dissoluitur, & anguriæ succo quo multo affluit commistum, potum ad refrigerium, & sedandam sitim opportunissimum præstat. Sane, syrupum ex succo cucurbitæ etiam ad pleuritim commendat. quam tamen quantumuis bilioſam transacto eius initio, quo cohibenda erat fluxio, frigidioribus hisce rebus adiuuari posse diffidimus.* COST.

MESVE.

SYRVPVS de prunis valet idem, quod syrupus de violis, & similiter fit.

Hic

MAN. *Hic præter hoc quòd infrigidat, aluum etiam lenit: loco eius vtimur diapruno simplici, sicuti, & duobus de granatis.*

SYLVII EIVS syrupi, vt prunorum, varia est natura: si enim dulcia sint, aluum subducit: eius autem loco Diaprunō simplex vsurpamus: si austera sint, aluū cohibet, nisi summis epulis sumptus, firmatis paruis ventriculi superioribus, deorsum pellat. Si acida sint, refrigerat, humectat, incidit, tenuat, appetentiam excitat. Dulcacida vero Mesue videtur intelligere, quæ parum aluum subducant, & magis refrigerent modo violarum.

COST. *SYRVPVM ex prunis lib. simpl. esse ait iuuamēti noti, quod intelligendum. Sunt enim pruna omnia, & acida refrigerantis facultatis. An vero ex succo; an ex stillatitio liquore hic sit parandus, quum non explicet, quia succus, si quis illis saccharum coquendū indiderit, densari in gelu solet, vsurpandus videtur liquor: quem quidem, quum nos destillatione elicuimus, refrigerando, largius autem epotum etiam subducendo ventri, non imbecillum agnouimus.*

MESVE.

SYRVPVS de granatis acidis febres bilioſas, & quæ ex pituitoſis flammam multam inuehunt, iuuat.

MAN. PAVLVS rhoiton parat ex par. iij. succi, & vna mellis. Sunt qui immergunt setam, quia videlicet putent habere magnam vim in roborando corde.

SYLVII EX succo purificato granatorum acidodulcium, vel acidorum simul, & dulcium, vel acidorum tantum. aut acidorum maiori portione, cum saccharo, fit hic syrupus, vt præcedentes, quia refrigerat, humectat, & obstructa non nihil liberat, essentiæ tenuitate bilioſis febribus est efficax, sed etiam pituitoſis (qua sapor acidus etiam incidit) & præcipue multum inflammatis. Nam, vt lignia viridia ægre incenduntur, sic pituita putrendo vix vritur: vbi autē accensa omnino est, modo aliarum ardet: quod & Hip. causus pituitoſus, & hybernus declarat. Syrupus ex succo omnis oxalidis, idem pollet, vt post leges. Paulus *μετὰ* parat ex partibus tribus succi granatorum, & vna mellis. Sunt, qui sericum mergant, putantes id magnam vim habere roborandi cordis.

COST. DE granatis. *Vt punici acidi succus morbis, quos acrior, & tenuior bilis excitat, dum refrigerat, & crassefacit, opportunus est: ita ijs diuersus, quos pituita frigida aut crassa. recte ergo quum syrupum ex punicis acidis valere ad pituitoſas febres ait, subdit, si magna illis iungatur inflammatio. esse vero ea solet ex salsa pituita, qui humor bilioſam æmulatur naturam, & febres interdum ardentes procreat. quare in pituitoſis febribus nisi ex salsa sint pituita, abstinendum hoc erit, quod vt refrigerare, & crassefacere, ita efficere potest, ne humor concoquatur.*

MESVE.

SYRVPVS de granatis dulcibus, sitim, tuſsim, pleuritidem iuuat. fit vt prior. præstantior euadit, si succo maceraris sericum cocco baphica tinctum.

SYLVII SITIM à sicco sedat humectando: minus eam, quæ à calido est, quòd dulcia in ventriculo calido prompte in bilem flauam vertantur, & sitim inde excitent, si videlicet exacte dulcia sunt, vt mel. aliud autem sentiendum de minus dulcibus. Sunt enim in dulci sapore ceu gradus quidam maioris, & minoris ratione distincti, vt pituita dulcis in 1. gradu, lac in 2. glycyrrhiza in 3. mel, & sanguis dulcissimus in 4. ob id mel quia summe est dulce, à calore vel suo, vel alio prompte amarescit, glycyrrhiza autem recens etiam diu coqui potest citra periculum adustionis. vnde & ipsa Græcis *ἀφεψητὸς* dicitur, quod sitim sedat, lac coqui diutius potest, pituita diu limat. Quatenus autem dulcia tergent, hic syrupus asperitatem gutturis lenit, si ab humore siccato inæquale est, & humectando, si a siccitate exasperatum est: quoniam item dulcia tergendo sputa promouent: in omni autem pleuritide facile spuere est salubertimum, & quo citius, & largius spuitur, eo brevior, & tutior est pleurisis. Cor præterea roborabit hic syrupus, si succo huic sericū crudum grano tinctorio, (*κόκκῳ* Matri vocant) infectum immiseris donec succus ruber euadat. Nam vtrumque, sericū inquam, & coccus baphica vim cordis roborandi habere creditur. Posset eadem ratione cæteris huius generis syrupis hoc ipsum misceri, nō huic, & syrupo de pomis tantum.

DE granatis dulcibus. *Dulcis punici succus vt dulcis est, sitim vix sedat, sed madefaciendo, id præstat.* COST.

MESVE.

SYRVPVS ex corticibus citri stomachum firmat, & oris gratiam commendat. Corticum citri † libras vnas, in aquæ fortis lib. v. coquitur ad duarum librarum consumptionem, & cū sacchari † lib. j. percoquitur in syrupum, cōdiendum moschi granis quatuor. Alij corticum quantitatem iustam in iulepum probe coctum proijciunt, & fit delectabile. Quod si aqua, cui cortices citri sint incocti, sericum cocco baphica tinctum maceraris, præstantior euadet.

† recentiū

† lib. ij.

SYRVPVS de corticibus citri nō est in vsu, nec præparatus reperitur. Et hic nota, quia in præsenti syrupo fit mentio de seta tincta in chermes. i. in grana. reperitur etiam in quibusdam alijs descripcheſmes scripta per s, & non per r, & sunt passulæ sine nucleis. CHR.

CVM bene paratur, cerebrum etiam, & cor confortat, si intemperie frigida laborant. MAN.

CEREBRUM, cor, stomachum, & reliquum etiam ventriculum, si frigida intemperie laborant, calore aromatico roborat iste syrupus, & cortex conditus, siue humidus siue siccatus, diligenter mansus, & ore contentus, vel deglutitus. Nobis, vt dixi citrorum desiderio non paratur, sed eius loco sæpe vtimur eo syrupo, in quo ipsi cortices citrorum conditi seruantur. Quia vero est odore iucundo, tetrum oris halitum tegit, & obtundit, præsertim qui à corruptis in ventriculo humoribus efferur. Nam à partibus alijs ori vicinis odorem fœdum, nec multum, nec diu dissimulat. In idem vitium cortex citri conditus est efficacissimus, siue ore continea-
tur, siue etiam præmansus deuoretur, præsertim aere frigido, aut temperato, & in ventriculi intemperie frigida potius, quam alia quauis: nam manifeste calfacit. Odorem vero huius syrupi aromaticum moscho addito auget, vt etiam partes principes valētius roboret. Quamuis autem calidus sit, tamen pestilentibus morbis, & veneno resistit, partes principes roborando. Ne autem accipe pannum sericum tinctum chermes, rem à nostra natura, & coccī alienam, non solum per se, sed ob aluminis, & aliorum tincturæ panni huius necessariorum mistam malignitatem. Miscetur hic syrupus sæpe alijs compositionibus ad cerebrum, cor, stomachū roborandum. Idem pollet conditura corticum citri liquida. Nam sicca minus est efficax, quę fit corticibus in saccharum prope percoctū iniectis. Fieri similiter potest syrupus, & conditura ex corticibus limonum, & aranciorum: sed postremi, quòd amariores sunt, aqua macerando sunt ante dulcorandi. SYLV.

DE corticibus citri. *Magni hoc est vsus ob commoda, quæ dum corporis spiritus eius odore vecreantur,* COST.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0280-9 DFG

creantur, principibus membris atque vniuerso corpori frigido aliquo vitio detentis affert : præsertim addito moscho. Sed mulierum gratia, quarum plurimæ offenduntur moscho, parandũ hoc est etiam sine moscho.

MESVE.

Syr. acetos. ex citri.

SYRVPVS ex succo citri acido, bilis flauæ, & febrium ab ea, aut viscerum phlegmone ortarum, ardorem flammeũ potenter extinguit, ac sitim vehementem. ebrietati resistit, vertiginẽ iuuat, febribusque pestilentibus, presertim constitutione æstatis venenosa, & pestilentiæ opitulatur. Sic fit. Succi citrorũ acidi lib. xij. in vase vitrato coq; igni prunarum lento ad tertiæ partis consumptionem. cola. residere donec claresçat, permitte. Clari succi lib. vij. percoque ad iustam crassitudinem cum iulepi clari, & purgati lib. v. Aut si æstas est, insola, donec aquosa eius substantia consumetur.

CHRI. ISTE syrupus est multum in vsu, & maxime tẽpore pestilentiæ, & alijs feb. malæ qualitatis: nam resistit corruptioni aeris, & venenositati aeris sua cõplexione, & proprietate, confortat stomachum debilem, & supercalefactum, & cor prohibendo resolutionem spirituum, & infectionem ipsorum, & remittit incendium superfluæ caliditatis humorũ. extinguit sitim, & sic somnum mire prouocat, & eius complexio principalis est frigida vltra primum cum leuissima siccitate, & aliquali humectatione, quæ longe maior efficitur ex permixtione aquæ frigidę purę in duplici quantitate. Sic ergo apparet, quòd ipse est principaliter digestiuus materiei cholericæ, & subtilis, superfluæ caliditatis, sicut etiam syrupus acetosus simplex. Confert insuper ebrijs, & habentibus vertiginem, prohibendo ascensum vaporum ad caput. habet & alias operationes, quas tu ipse discerne. Recip. succi acetositatis citri, &c. Et infunde super ipsum de iuleb claro, & depurato. i. de zucch. liquefacto claro, & præparato cum claris ouorum, vt faciunt aromatarij, vel aliter ex iuleb claro, & depurato. i. ex iuleb rosato, perfecte completo, lib. ij. & vtraque expositio est bona. reliqua, quæ ponuntur in litera, sunt clara. Et eius dosis communiter fit vsque ad vnc. ij. cum aqua frigida, vel aquis cordialibus buglossæ, melissæ, vel endiuiæ, & hoc, vel plus, vel minus de vna, vel altera illarum, secundum quòd quærimus maiorem, vel minorem extinctionem, aut confortationem virtutis. Et si sumatur talis syrup. pro digestione humorum, semel tantum in die sumitur cum proportione duplici aquæ. Si autem sumitur pro extinctione sitis, & caloris febrilis, sic potest sumi pluries in die stomacho ieiuno, & vacuo, & celebrata digestione cum proportione quadrupla aquæ.

ADDITIO.

Notent aromatarij.

Nota, quòd pauci sunt aromatarij, qui sciant facere istum syrupum. immo omnes facientes hunc syrupum, diu in forma syrupi non possunt conseruare: sed congelatur tanquam gelea, & hoc aduenit imperitia facientium. Sic igitur est faciendum. Accipiatur illud, in quo acetositas reperitur citri, & ipsam pe-

A tia subtili leniter exprimas, & non violenter, exibit liquor clarus non mucilaginosus. Accipe igitur de dicto liquore quantitatem dictam, zucchari albi bene clarificati, & debito modo cocti quantitatem, vt supra, & cum eo pone acetositatem, & soli expones. Sol enim consumet paruo tempore humiditatem superfluam acetositatis citri, & remanebit clarum tãquam aqua, hoc enim modo faciunt Cypriani.

PARAVI instar huius ex limonibus, & inueni placidum ac vtilem. Et confert ebrietati; vertigini. Bilioſæ. MAN.

SAPOR acidus refrigerando vehementiam bilis potenter obtundit, præsertim mistus aquæ frigidæ, cum aqua dupla huius syrupi vnciæ duæ propinantur, vel eius loco aqua buglossi, intybi, melissophylli, vel alia proscopis varijs. cor, ventriculum, & partes alias ab intemperie calida imbecillas firmat, & dum spiritus calore immodico tenuatos resolui prohibet, ac ipsorum putredini, & B humorum, & aeris tota sua substantia resistit, per accidens naturã roborat, febresq; pestilentes, aut gigni prohibet, aut genitas emẽdat. Refrigerando item ac humectando (nam per se frigidus ac modice humidus, duplo autem aquę assumpto vtramque qualitatẽ intendit) febrium maxime bilioſarum incendium compescit, & sitim ac somnum conciliat. Quoniam postremo vapores minuit, extincto calore vaporem causam effectricem ebrietatis potoriam vino potente, & vaporoso, reprimit frigiditate. Qua de causa nonnulli cum vinum meracius bibere cogantur, ob ventriculi imbecillitatem, ab eo ne caput vaporibus calidis tentetur, aquam superbibunt: alij pomum, aut pyrum, aut aliquid simile postremum ingerunt: alij ore tantum ea continent: alij ore aperto respirant, vt vaporum à vino calidorum pars magna cum expiratione foras exhalet, non deferatur in caput, vbi spiritibus mista prò suo impetu, errabundo motu spiritus ipsos animales dimoueant, vt inde nobis appareant communia ebriorum symptomata, Inter quæ vnum quoque est vertigo, cum scilicet omnia circumagi videntur. Cui syrupus iste etiam succurrit, & visis, quæ vapor nunc bilioſus nunc alius à ventriculo, vel etiam toto corpore elatus in caput, & spiritui visorio permistus nobis mẽtitur, qualia multa ieiunis quibusdam, C omnibus vero febrem deposituris crisi per vomitum aut hęmorrhagiam narium accidunt. Citrea mala septentrionalis Gallia cum desideret, hunc syrupum ex prouincia, & Gallia Narbonensi coemit. Possis tamen ex succo limonum (quos plurimos, & integerrimos prædictæ regiones quotannis transmittunt) isto non multo inferiorem, magis tamen refrigerantem, & penetrantem coquere. ambo præterea cor, & stomachum roborant, & spiritus resolui prohibent. nec malus fuerit ex succo aranciorum indidem magna copia huc anno propè toto delatorum.

SYLVII. *Celsus Paulus.*

Syrupus item acetosus simplex, & de granatis acidis, facultate refrigeratoria huic est affinis, viribus alijs longe inferior. Iulep, clarum est saccharum aqua dissolutum, coctum, cum albuminibus clarificatum, vel iulepum accipe cum succo citri factum, aut rosarum. Potes etiam saccharo lib. ij. in aquæ triplo ad penidioti consistentiam coctas illi syrupo incoquere, post insolare dies 40. vt diutius seruetur. Si contra bilem sumitur, mane dentur eius vnc. ij. cum dupla aqua: si ad sitim, & calorem febrilem, longe à cibo frequenter die sumitur vnc. ij. cum aquæ quadruplo.

D ACETOSITATIS citri. *Frequens huius quoque, & non parvus, ad eos affectus, ad quos Mesue proponit, est vsus. Si autem recens expressus succus lanea lingua excoletur, decoctione non egebit quam eius expurgandi gratia Mesue instituit. licebitque addito saccharo semel tantum coquere citra virium iactu ram, quam repetita coctione fieri necesse esset.* COST.

MESVE.

Syru. de acetos.

SYRVPVS de Omphacio ventriculũ roborat, etiam prægnantium, ne alia rum partium excrementa facile recipiat. ob id choleræ morbo medetur, intemperiem calidam vẽtriculi, febres bilioſas, sitim vehementem extinguit: venenis resistit. Fit vt syrupus ex succo citrorum. Nennulli condiunt caryophyllis.

Li. 3. pract. & crisem.

SYRVPI de acresta vsus esset conueniens vomitui superfluo assumptus immediate post cibum in dosi vnc. ij. cum modico aquæ extinctionis ferri, vel chalybis,& fluxui ventris, vel calido,vel acuto cum relaxatione,& excoriatione intestinorum assumptus ante cibum in dosi prædicta cum eadem aqua frigida tempore calido,& calida tempore frigido:præmissa tamen aliquali euacuatione cum casia, vel mana, vel cum rhabarbaro assо, seu cum myrobalanis assatis, si talis fluxus, vel vomitus est dependés à materia pungitiua, vel mordicatiua. Et hic notandum, quod in quolibet fluxu ventris illa quæ dantur ad constrictionem statim, debent exhiberi ante cibum. oppositum autem fieri debet in vomitu. Valet etiam vsus eius appetitui magno prægnantium.est enim frigidæ, & siccæ complexionis in primo,cum stypticitate multa,& confortatione membrorum: vnde multum lauda vsum eius.

Canon pra. Bicni.

MAN. HIC quoque præstans est: Paulus omphacomeli.

SYLVII. REfrigerat, & potenter adstringit, si ex vuis natura austeris (quales vulgo nobis dictæ Burdegalenses,)& immaturis expressum fit omphacium, ob id hic syrupus ad vnc.ij. cum vncijs duabus aquæ coctæ, & chalybeatæ, ante cibum præsumptus,non modo deiectionem immodicam in cholera sistit, sed etiam omni dysenteriæ præsertim biliosæ, quę frequentissime est,multum cõfert.purgato prius,si opus fuerit corpore per rhabarbarum etiam tostum, vel aliud idoneum medicamentum. Si autem paulo post cibum sumatur eadem,aut propinqua mensura, vomitum immoderatiorem, & à cholera,& a causa alia cohibet: Quia vero refrigerat,siccat adstringit,vt acetum tribus his qualitatibus putredini resistit,vt sal duobus postremis, mel, saccharum. fit coctio a sole, vel igne sola siccatione: ob id conditioni pestilenti vsit est frequẽtiss. omphacium. Vt aromatico sit odore, miscent nonnulli caryophylla, quibus multo, aut paulo minus refrigeret pro caryophyllorum quantitate, & viribus. Paulus omphacij sextarios iij. cum mellis sextario vno igni lento coquit: vel dies 40. insolat, donec aquosa eius substantia sit consumpta, & ob id ὑφαιμώδης, appellat.Actuario ad eadem fit ex omphacij lib.i.sacchari lib.ij.bilis ardorem, & febrium magis refrigerando obtundit: nymphæ sacchari eiusdem ex florum nymphæ lib.ij.in aqua parum coctis expressum, deinde percoquitur, cum sacchari lib.ij.fermatur, & omphacium cum sale,& omphacium siccum, cuius meminit Gal. lib.6.comp. ph.p. Fit ex omphacij coctione,& residentia purgati lib.vij. & sacchari clarificati lib.v. additis caryophyllorum drach. ij. aut circiter.

COST. DE agresta. *In omphacio ad modicos vsus parando cauendum ne sal (quod seruandi eius gratia plerique addunt)adiiciatur. priorem autem,& diuturnioris durationis reddi immaturæ vuæ succum obserua bis excolando,atque(vt de acido citri dicebam) per linguam destillando, addito vt succis alys solet, oleo, ne eius vis expiret aut ab aere corrumpatur.*

MESVE.

Syru. de grana myrti.& pulmonem viscera.

SYRVPVS Myrtorum ventriculum, † & viscera alia roborat, ob id fluorẽ alui antiquatũ sistit, tussim mitigat. fit vt syrupus de omphacio prædict°.

CHR. ISTE syrupus secundum præsentem descr. est in vsu, valet principaliter contra omnem fluxum ventris antiquum, & maxime excoriatiuum,& contra omnem fluxum sanguinis a renibus, vel a pectore,assumptus cum aqua ferrea,vel plantaginis,& cõtra fluxum menstruorum, & contra tussim factam a materia calida, & subtili. Confortat insuper stomachum, & pulmonem, & viscera calefacta,& relaxata, & summe confert superfluo fluxui vrinæ, & diabeti. Est enim cõplexio myrti frigida in primo,& sicca in secundo,cum caliditate quadam, & leui apetitione. virtus autem huius syrupi resultat frigida versus primum, & sicca modicum vltra primum,& dosis eius est de mane vacuo stomacho vsque ad vnc.ij. lymphatum, cũ aqua simplici,vel ferrea,vel alia destillata,secundum exigentiam dispositionis.

MYRTETON vocat Paulus: magni vsus in fluente aluo. MAN.

HAemorrhagiam omnem cohibet,sumptus cum aqua chalybeata, vel plantaginis,siue a pulmone est,siue ab vtero, siue a renibus. Diabetem quoque reprimit, & omnem immodicam vacuationem, qua refrigerat, siccat,adstringit. Eadem opera omphacosaccher præstat. Viscera ab intemperie calida imbecilla, & soluta roborat. tussi a defluxu calido, & acri medetur dictis qualitatibus, & suo lentore velut incrustando munient fauces, aeguttur: fit ex succi myrtorum ℔. myrti baccarum lib.xij. coctis ad tertiæ partis consumptionem,deinde colatis,& quiescendo purgatis lib.vij. quibus affunde saccharı clarificati lib.v. percoque igni lento in syrupum,vel si æstas est,insola vsque ad partis aquosę cõsumptionem: sic Mesues,& Serapio componunt. Parrhisij autẽ, quod myrtos parum recentes habemus, ex ipsis in aqua temperatis,& coctis paramus,sed imbecilliorem. Hic ventris fluorem etiã antiquum sistit, & screatum sanguinis, quæ,vt præstet efficacius adstringentium catalogum, rosas,rhoa,acaciam, hypocistidem, balaustia, oxyacantham, baccam,mespila,carnem cydoniorum, succum granatorum,mastichem,santala,ebur ustum misces,cum horum vnum, aut salem pauca sufficiant. Myrteton Pauli lib.7. huic affine est,ex succi myrtorum sextarijs tribus coctis,cũ melle sextario vno ad tertiæ partis consumptionem semper despumando. Syrupus de ribes (sic enim vocant Barbari,doctis ignoratum fructicem)vel Damasceni, vel nostratis,calorem, febres biliosos, sitim extinguit, profluuium biliosum,vomitum,hęmorrhagiam sistit,cardiacis succurit, appetentiã excitat,exanthemata,seu morbillos,& variolas sanat, in pestilentia est efficax,ebrietati resistit, visum acuit: fit vt syrupus ex acida parte citrorum,cui viribus æquale est. Ex baccis item ribes rubentibus racematim cohærentibus in aqua coctis,& expressis cum sacchar percoctis, fit tremor gelatinæ vulgari similis,qualis ex cydonijs, cornis, oxyacanthe, vuis, gelatina vulgo dictus, quòd gelu coneretione refert: sed hic omnium est gratissimus, & potest eadem, quæ syrupus,& sapa de ribes prædictus. Quam vellem simplices herbarum siccos,vt fructuum, melle, vel saccharo conditos,& coctos, vel etiam igni, aut sole siccatos seruari potius,quam sic varie inuicem misceri,cum posset medicus vtendi tempore pro suis indicationibus, & scopis miscere. Est multum in vsu, nomine syrupi de baccis myrti. Est alius syrupus myrtorum compositus post scribendus,frigidus est ac siccus ad primũ gradũ,missa etiam parua caliditate aromatica.

SYLVII.

COST. DE granis myrti. *Myrti fructus aridiores sunt,quã vt exprimi ex ipsis multus possit succus,quare diluẽdi sunt aqua: dilutumq; ad conficiendum syrupum assumendum: eritq; etiam vsus ad astringendũ eximij.*

MESVE.

Syru. chefmes.

SYRVPVS ex Vuis purgatis prodest tussi, & thoraci, fit vt syrupus zizyphorum.

CHR. SYRVPVS de chesmes id est de passulis sine nucleis: aliter exponatur, id est de grana cum qua tingitur sericum. sed prima expositio dicta est magis ad mentem auctorum: non est in vsu.

MAN. Passulas vocant,nullum tamen vidi qui pararet.

COST. DE chesmes. *Passæ vuæ maturiores,dulciores,& acinis destitutæ sunt hic deligẽdæ, quales Corinthiacæ.*

thiacæ. Si vero iis vtendum sit, quibus acini insunt, debendi illi sunt ob astringendi vim, quam insignē habēt.

MESVE.

Syr. albelach. SYRVPVS ex Dactylis ventriculū adstringendo roborat, ob id vomitum, & fluorem alui sistit. fit ex dactylis enucleatis, tritis, coctis ad consumptionem duarum partiū, deinde in syrupum percoctis.

MAN. DICVNT esse dactylos: sed mirum est cum alias interpres consueuerit vti voce dactylorum, quod nunc vtatur voce illa.

SYLVII. SVCCO dactylorum caremus, vuarum abundamus, tamen cocto in syrupum non vtimur. potest, qui volet, componere, & composito ad dictos affectus vti. Quæ ex vino, & aceto, succis fructuum, cum melle, aut saccharo fiunt potiones, ęnomeli, oxymel, oxysacchar simplicia hic adscribi possunt, quia tamen multipliciter componuntur, in compositos syrupos distuli. B

COST. DE albelach. *Non docet qua aquæ mensura, quod palmularum pondus sit incoquendum. Si exemplum syrupi ziziphorum sequi velimus, tantum esset palmularum, quantum Ziz ypha centum pendent, assumendum, & quaternis aquæ libris incoquendum ad dimidias. sed quia palmulæ lenta, pinguique substantia ziziphis longe præstant, & maiorem quoque aquæ mensuram videntur postulare. Committendum ergo id erit pharmacopœi dexteritati, ne apozema, quod decoctum vocant, consistentiæ sit crassioris, quam vt in syrupi consistentiam duci possit saccharo adiecto. cuius, licet non meminerit, quia tamen ducendum hoc medicamentum ait in syrupum, superiorum exemplo saccharum admonet adijciendum.* C

DE SYRVPIS COMPOSITIS

MESVE.

HACTENVS syrupos simplices, & iulepos descripsimus. nunc compositos aggrediamur, primum refrigerantes ferè, postea calfacientes, & roborantes.

CHR. HAEC est secunda pars principalis huius sextæ diuisionis, in qua postquam posuit iuleb, & syrupos simplices, nunc prosequitur compositos, licet D inter compositos intermisceat syrupū acetosum simplicem, quem tenet medium inter simplices, & compositos. Et primo, ponit syrupos, qui magis conueniunt ad digerendum materiam calidam, quia plus attinent complexioni frigidæ in eorū virtute, & subsequenter ponit illos, qui principaliter conueniunt ad digerendum materiam frigidam, nam cum eorum complexione plus attinent caliditati. Et licet aliqui syrupi, in hac prima parte positi etiam simul conueniant ad digerendum materiam calidam, & frigidā, sicut inferius declarabitur, tamen in eorum complexione plus attinent gradui frigiditatis.

MAN. COmpositos hoc vocat, quia præter sacch. aut mel, ex pluribus, quam ex vna re constant.

SYRVPOS ex succis fructuum medicamentosis, præsertim refrigerando, & adstringendo, & obiter ex succis herbarum etiam calfacientibus, simplices explicuimus: compositi supersunt, inter quos Mesues acetatum, ex aceto, aqua, saccharo recenset, quamuis minimum sit compositus. Frigidi autem hi aduersus bilioſos affectus, & sanguineos sunt efficaces, vt calidi ad pituitosos, & melancholicos, nisi quibus melancholia feruet. Primum autem compositos ex succis fructuum docebimus, quo ordine simplices prius sunt descripti.

MESVE.

SYRVPVS papaueris ad catarrhū, & tussim causam insomniæ, Fit præsertim ex capitum papaueris albi, & nigri, ana drach. lx. coctis in lib. iiij. aquæ pluuialis, ad consumptionem † lib. ij, & dimidię. tunc percoquantur cum sacchari albi, & penidiorum, ana vnc. iiij. *Vulg. adi. i. & i.*

SYRVPVS de papauere. duæ descriptiones syrupi de papauere ponuntur in hoc antidotario à Mesue, sed ista prima, quæ ponitur est magis in vsu; licet, & alia quæ, sequitur magistraliter conueniat, vt de ipsa inferius declarabo: valet enim iste syrupus principaliter ad prouocandum somnum, ad sitim extinguendam, assumendo de eo vnc. ij. de sero vna hora post cœnam, & etiam de mane si expedit vna hora post prandium: reprimit enim vapores calidos, & acutos qui sunt causa vigiliarum. etiam sua frigiditate caliditatem superfluam remittit, prohibet etiā descensum catarrhi acuti ad partes pectoris, & pulmonis. Cōfert etiam tussi siccę, & asperitati gutturis, & cannæ, assumptus tempore congruo, & cum modo, & aqua conuenienti talibus dispositionibus. Reci. papaueris albi, & rubei, & proprie capita eorum, cum semine, supple. CHR.

ADDITIO.

Duos describit syrupos de papauere, tamen primus magis conuenit ad somnum prouocandum, quam sequens.

LONGA nimis videtur hæc decoctio, adeo, vt in recentibus vim perdat. Tutius est coquere, donec tabescat, nec amplius. MAN.

GALENVS *in diacodio hunc terminum decoctionis non vult tam longum in recentibus præsertim capitibus, quia vim perdit, sed donec ipsa capita coquendo tabescant. Potest fieri ex solo semine, sed præstat ex capitibus cum semine decoctis ipsum componere, quod in capitibus vis refrigeratoria sit insignior, vt indicat opium ex his præsertim, nigri incisis, emanans liquor maxime omnium narcoticus. Huic syrup. simplex vsu frequentior, quam sequens, catarrhum calidum, tenuem, & acrem, in asperam arteriam sistit, quia frigiditate sua cogit, & crassum efficit humorem, ob id ad fluendum ineptiorem. In quem vsum diacodion adhibet Gal. Caloris quoque incendium extinguit, somnum conciliat, sitim sedat, guttur lenit. Tussim quoq; ab eodē catarrho siccam finit, aut saltem mitigat. ficca autem est, quod nihil materiæ tenuioris, & efflationem tussis materiam eludentis expectoratur, & lentore suo gutturis asperitatem lenit. Pro pluuiali aqua quidam malunt fontanam., & coquunt ad consumptionem tantum libræ vnius, vel vnius, & dimidiæ in formam iulepi. Capita autem papaueris sint recentiora, quia frigidiora sunt, & diu minus coqui desiderant, quam ficca: somnum quoque conciliat, tamen per se refrigerando, & humectando sumptus vncijs duabus hora somni, cum per accidens mitigat tussim vigilias excitantem. Eadem vi sit in* SYLVII.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0283-7 DFG

extinguit,à calido,& ficco nasci solitam. Papaueris non nigri, E sertim ab atra bilefactis. Accipe eius clarificati lib. iiij.) Idest pro quibuslibet.iiij.lib. accipe sacchari lib.ij. ser. Et quandoque) Parant communiter vtroque modo, cum aceto videlicet,& absque eo: dum tamen simpliciter scribitur, acidus est accipiendus.

sed rubri leguntur nonnulli, quod papauer rhœas est Dioscoridi refrigerans, & omnibus suis partibus somnum concilians,ne putes eum quibusdam ipsum anemonem esse calidam herbam.

MESVE.

Syr. diuari sue de bizantijs.

SYRVPVS Bizantinus ad icterũ, & febres putridas, biliosas, &phlegmaticas solutu cõtumaces. Recipit succi intybi,& apij. ana lib. duas, succi lupuli,& buglossi hortensis, vel sylvestris, ana libram vnam. feruefiant semel,& purgẽtur, eius succi clarificati lib. quatuor igni lento coq; in syru.cum sacch.lib.duabus, & dimidia. Interdum acetum mensura succorum purorum dimidia incoquitur, interdum rosarũ vnciç duæ, F glycyrrhizæ vnc. dimidia,spicæ nardi drachmæ duæ,seminis anisi, fœniculi, apij, ana drachmæ tres succis incoquuntur,& vi mirus euadit.

CHR. *Syrupus de bizãtijs duplex.*

ISTE syrupus de bizantijs, dupliciter autem reperitur.vno modo secundũ simplicem descriptionem, alio modo cum additione, quæ in fine huius capitũli ponitur, & vocatur syrupus de bizantijs cum additione. Et, vt sic habet diuersas operationes efficere. Iste syrupus est valde famosus,vnde habetur in continuo vsu propter eius excellentiam, & iuuamenta, & maxime in febribus difficilis eradicationis compositis, vt cholericis, & phlegmaticis: & vt sic confert febribus de materia mixta, vt ex phlegmate, & cholera. Vsus tamen eius est magis conueniens transacta nona die, aut ad minus septima,& G sic practicatur. Sed hic notandum, quod ante septimam vtimur communiter in istis febribus pro digestiuo, nostro syrupo de duabus radicibus, aut acetoso simplici cum aqua fœniculi, & tertia parte mellis rosati colati, vel media parte cum aqua simplici endiuiæ tantum, vel fœniculi tantum, vel endiuiæ, & fœniculi simul, secundum quod plus, vel minus prædominatur materia phlegmatica, vel cholerica in dictis febribus. Prædominante vero materia cholerica, vtimur syrupo simplici, vel acetoso composito cum quarta parte mellis rosati colati, & cum aqua fœniculi, & modico aquæ endiuiæ: si vero aliquid aquæ fœniculi ponitur, est valde modicum. Prædominãte vero materia phlegmatica vtimur syrupo acetoso composito, vel simplici, si aliud membrum læderetur ab eo cum æquali proportione mellis ro- H sati colati, & cum aqua fœniculi, & cum modico aquæ endiuiæ. Mel rosatum principaliter ponitur cũ prædicto syrupo ad digerendum materiam phlegmaticam in stomacho,ipsam subtiliando, & abstergendo, & ad stomachum confortandum. Et syrupus de bizantijs cum additione est magis conueniens in declinatione febrium, quam syrupus de bizantijs sine additione: quia magis aperitiuus,subtiliatiuus,confortatiuus membrorum,& præparatiuus residui materierum ad expulsionem.

Quãdo tempore bizãtius compositus sit exhibendus.

MAN. BARBARA certe est hæc inscriptio, & si id notat,quod verba significant,auaritiam ostendit, quæ a bono, & viro, & medico debet esse aliena. Efficax tamen est syrupus, & multi vsus in longis febribus, præ-

COQVENDO despumentur, & clarificentur, & colentur succi. Si hunc vis obstructa potentius aperire, adde acetum album, apium, petroselinum, fœniculum,& alia vel splenica, vel hepatica,vel nephritica. aut extunge vtendi tempore syrupum de radicibus, vel duabus, vel quinque. Syrupus de quinque radicibus ad eadem efficacior proximus viribus syrupo Bizantino, incerti est autoris. Accipit radicum apij, fœniculi, petroselini,asparagi, rusci,ana vncias duas. coque in lib. sex aquæ fontis ad tertiæ partis consumptionem, expressum percoquitur cum sacchari lib.tribus, addendo ad finem aceti vnc. octo. Alij addunt decocto seminis apij, fœniculi, petroselini,ana vnc.vnam,& in libras decem aquæ coquunt ad dimidias. Expressum percoquunt cum mellis potius quam sacchari libris quatuor. SYLVII

MESVE.

Syr. violatus simplex.

SYRVPVS acetatus simplex materias calidas frigiditate, tenuitate vero crassas, & glutinosas ad expulsionem apparat. Galeno etiã in partibus remotis, ad quas essentiæ suæ tenuitate alia quoque medicamenta affectus in his contumaces victura conuehit: humorem tamen melancholico sibi temperamento affinẽ iuuare non videtur. Recipit aquæ fontis libras quatuor, cum sacchari libris quinque: coquantur in vase lapideo ad dimidias semper despumando, carbonibus accensis, aut flamma exigua,& sine fumo. tunc adde aceti albi clari,libras duas.si autem valẽtissimum vis, libras quatuor: si viribus mediocre lib. tres, & percoque in syrupum. Datur ab vnc.j. ad vnc. tres cum frigida.

SERMO in syrupo acetoso. Hic autor ponit descript.syrupi, acetosi, & virtutes, & operationes eius. Est enim multum famosus, & excellens, efficax, & mirabilis in digerendo materiam subtilem cholericam, & acutam, vnde summe confert cholericis febrientibus. Incrassatiuus, enim est materiarum subtilium, & extinctiuus superfluæ caliditatis, & sitis, aperitiuus oppilationum, prouocatiuus vrinæ, & alias quam plures habet operationes efficere. Et iste syrupus acetosus simplex est minoris infrigidationis malarum complexionum calidarum, quam syrupus violatus; sed est maioris aperitionis, & prouocationis, & prohibitionis putredinis malæ, & venenosæ, ideo multum confert tempore pestilentiæ, & febribus pestilentialibus assumptus cum aqua buglossæ, vel melissæ corruptioni aeris resistendo. ipsum autem Galenus summe commendat xi. therapeuticæ, & de ipso multum confidit in dispositionibus putredinalibus, nisi sit nocumentum magnum in stomacho, & sensibilis læsio in neruis per frigidum. Et iste syrupus per se solum assumptus cum aqua simplici,vel endiuiæ principaliter conuenit in digerendo materias calidas, & subtiles. Et subdit auctor quod posse eius etiam extenditur in materias frigidas,crassas,viscosas, & adhærentes, hoc autem habet intelligi si sit admixtus cum CHR.

alio

alio syrupo calido, & melle rosato colato, vel alio syrupo composito absque aceto, de quo statim dicemus, vel lymphatus cum aqua apij, vel fœniculi, & similibus calidis aquis aperitiuis, & sic conueniret ad materias frigidas, admixtus tamen cum calidis sub debita proportione. Et sic apparet solutio dubij, quod ipsemet tangit in litera dum dicit. Et nos quidem diximus de isto, quod facit penetrare medicinas simplices, quæ cum ipso administrantur in partes, quas forsitan non penetrarent, & facit eas acquirere sectiones diuisiuas duri, & difficilis, & cur hoc etiam remanet cum ipso virtus infrigidatiua, & incisiua. Et componitur solum ex zuccharo, aqua, & aceto, secundum proportionem positam ab auctore, & litera est clara.

MAN. ET hoc quidem Galenus testatur.) Galenus nusquam huius meminit, sed oxymelitis. Propter similitudinem, & communitatem.) Hippocrates, & Galenus, acetum iuuat eos in quibus amara: lædit summopere in quibus atra bilis dominatur: magis tamen mulieribus quàm viris est inimicum, quia vterum lædit. In leui.) Si videlicet non vis multum acidum. Et in forti (id est, si vis multum acidum, Cum aqua frigida, &c.) Non exprimit quantitatem aquæ: nos autem duplam aquam miscemus, & ex herbis potius elicitam, quam naturalem.

SYLVII. AFFECTIBVS biliosis saluber, quia bilem tenuitate, & caliditate furiosam frangit, crassat, extinguit: humores autem crassos tenuat incidit, obstructiones aperit, vrinas mouet, sudores. Quæ contraria potest, nimirum contrarijs constans substantijs etiam aceti ratione. Cum autem acetum sit frigidum siccum, viribus maxime, & humor melancholicus frigidus siccus, & melancholia extincto iam calore frigida sicca Galeno dicatur, ob id humores, & affectus melancholicos augere videtur acetum, præsertim in mulieribus, quia vterum lædit Hip. lib. 3. rat. vic. acu. & eius ratione syrupus, acetatus tamen, quia hos humores, & similiter crassos, lentos expulsioni apparat tenuando, incidendo, meatus aperiendo, saluber etiam est affectibus melancholicis, vt quartanæ, libro 1. ad Glauconem, & splenicis remedijs sumendis, & admouendis miscetur in methodo medendi, & lib. 9. cap. ph. p. putredini etiam resistit, vt acetum, ob id pestilentibus febribus est saluberrimus cũ aqua buglossi, melissophylli, & alijs partes principes roborantibus, Non abs re autem in vase lapideo, aut siliceo, aut terreo vitrato coquit. Nam acetum à vase æneo, æruginosum aliquid contrahit, & corrodens. Quod autem Galeno authore hãc ei syrupo vim tribuit, rerum affinitate fecit. Id enim Galenus oxymelitis tribuit, à quo hic syrupus nullo differt, nisi quòd mellis loco, saccharum mellis speciem accipit: &, quod crassius coquendo efficitur, quam Galeni oxymel, ad diuturnam custodiam. Potest tamen hic syrupus, vt Galeni oxymel parum coqui, æstate præsertim, & fiet liquidissimus, clarissimus, iucundissimus in hos omnes affectus, vt quotidie experimur, potius, quam tantam crassitiẽ ex multa coctione natam aqua, vel dulci, vel destillata dissoluentes, præsertim quibus affectibus timetur. Acetum autem album tenuius, & potentius alio est.

COST. SYRVPVS acetosus. *Licet eius sacchari, quod sponte ex arũdine saccharifera effluit Galenus ignarus non fuerit, quando eius etiam Dioscorides meminit, factitij tamen, & vulgati, quod norunt Arabes, nunquã meminisse plane constat. Sed mendum hic esse in Mesue codice ex ijs verbis apparet, quibus, continuata cũ illa periodo oratione, qua testimonium citat Galeni, subdit, quod licet videatur id de quo agit, ineptum, vt ad atrum humorem conferat, confert tamen adiuuãdo medicamentorum penetrationem, quæ verba de aceto dici, & ex Galeno desumi nulli dubium est. De aceto igitur non de syrupo ex saccharo, & aceto Galeni affert authoritatem, quod ad omne humoris genus conferat. propterea aque legendum videtur.*

Et hoc quidem de aceto Galen. testatus est, &cet. *ita enim plana sunt omnia. Porro acetum ex albo vino expetit, quia tenuiorum partium. alibi etiam diligit, eadem de causa, vetustum.*

MESVE.

SYRVPVS acetatus cum radicibus, bilem crassam, & auulsu difficilem, ac pituitã incidit, terget: obstructa hepatis, lienis, renũ aperit. Recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vncias iij. seminum apij, fœniculi, anisi, ana † vnciam. i. seminis intybi vnc. dimidiã: hæc omnia igne lento coquãtur ad dimidias in aquæ fontanæ lib. x. † tunc additis sacchari lib. iij. clarificetur. deinde acetum additur quãtũlibet pro scopis, vt dixi nuper, varijs.

† 3. viij.

† expressim. vbi 48.

MODVS syrupi acetosi cum radicibus scilicet duabus de quinque radicum numero. *Iste syrupus est multum in vsu.* Est efficax in dirigendo materias mixtas, & phlegmaticas, sic etiam summe confert febribus compositis, & phlegmaticis; tamen eius virtus, efficacia, & operatio est plus ad materias phlegmaticas, quam cholericas, eo quod sua complexio est tendens ad primum gradum caliditatis, & siccitatis. licet huius syrupi descriptionem ingrediatur acetum, & a quibusdam vocatur syrupus de radicibus temperatus, acetosus, & à quibusdam vocatur acetosus de duabus radicibus: & à quibusdam vocatur acetosus compositus, & sic ab eisdẽ qñ acetum in ipso ponitur, vocatur syrupus temperatus de radicibus, sine aceto vocatur compositus sine aceto. Et his tribus modis vocatur generaliter ab omnibus cum aceto, vel sine, quando in ipso non ponitur. Sed statim insurgeret dubium. Nam statim diceret aliquis, quomodo iste syrupus dicitur de duabus radicibus, cum eius compositionem ingrediantur tres radices, scilicet radix fęniculi, apij, & endiuiæ. Dicendum, quod radices absolute prolatæ sunt quinque numero; scilicet fœniculi, apij, petroselini, bruści, & asparagi, de quarum numero solum duæ ingrediuntur. endiuia vero non est de numero earum quinque. Et est simile, sicut si diceremus de vno syrupo, qui componitur ex duobus seminibus calidis, vel frigidis, vt semine anisi, fœniculi, vel ex semine cucumeris, vel cucurbitæ, & licet ingrederetur semen leuistici, & endiuiæ, non propter hoc vocaretur nisi syrupus de duobus seminibus calidis, vel frigidis. Nam semina calida absolute prolata sunt solum quinque, semen anisi, fœniculi, ameos, carui, & cymini. Quidam autem, & forsan melius dicunt, quod sunt semen anisi, & fœniculi, & petroselini, bruści, asparagi, sicut aqua quinque radicum fit ex quinque radicibus iam dictis: vtrunque tamen dictum potest saluari. Semina vero cõmunia frigida absolute prolata sunt etiã quinque, s. semen cucumeris, cucurbitæ, peponum, melonum, & citruli. Et sic etiam sunt quinque radices ex quibus fit aqua destillata, quæ est multum calefactiua, ac etiam aperitiua. Et aqua ex suprascriptis quinque seminibus frigidis est multum diuretica prouo-

CHRI.

Dubium.

Responsio.

Semina calida absolute prolata quot.

Semina frigida absolute prolata quot.

catiua vrinæ, etiam alteratiua ad frigidum. Et sic tales aquæ denominantur ab eis. Prima dicitur aqua de quinq; radicibus. Secunda vero dicitur aqua de quinque ſeminibus communibus, & vtraq; multũ eſt in vſu, & ſic apparet ſolutio quo ad dubium. Iſte ſyrupus licet nominetur alio trium modorum iam dictorum ab aromatarijs, tamen nominatur vt plurimum, ſyrupus acetoſus compoſitus, vel ſyrupus cõpoſitus ſine aceto, & hoc quando acetum non ingreditur: & vt, ſic habet diuerſas operationes efficere ratione virtutis aceti, & non eſt tantæ caliditatis cũ acetum ingrediatur, ſed eſt aperitiuus oppilationũ, ſubtiliatiuus materiarum craſſarum, inciſiuus, prohibitiuus putredinis, & malæ qualitatis, quando autem eſt ſine aceto, eſt eiuſdem virtutis cum ſupradicto, & nou lædit ſtomachum, & membra neruoſa, eſt etiam prouocatiuus ſudoris, & vrinæ, & præparatiuus materierum facientium febrem ad expulſionẽ, vnde vtimur eo communiter in principio febrium phlegmaticarum cum melle roſato colato diſtemperato cum aqua fœniculi, vel alijs aquis ſimilibus, & compoſitus cum aceto plus confert attinentibus alicui caliditati cum viſcoſitate, ſine aceto autem plus conuenit materiebus frigidis craſſis. Conuenit etiam iſte ſyrupus oppilationi hepatis, renum, ſplenis. Et hic notandum, quod ſicut communiter vtimur ſyrupo de bizantijs in proceſſu febrium putridarum cõpoſitarum, ſic in principio earundem vtimur iſto ſyrupo acetoſo, vel ſine aceto.

MAN. HOc frequenter vtimur, vocamuſque acetoſum compoſitum.

SYLVII. NAM ſi imbecillum vis, aceti lib. v. addis: ſi valentiſſimum, decem: ſi medium, lib. vij. & ſ. Sed hic aceti modus atq; adeo primus, in hoc ſyrupo, & in præcedente nobis eſt moleſtus. præſertim quibus frigidus eſt ventriculus, quem vt cæteras partes neruoſas acetum lædit. Ob id etiam Galenus mel duplum aceto miſcet, & melli duplam aquam. Meſ. quoque aquam prope duplam ſaccharo vbique miſcet. Quinetiam ſæpe ſine aceto hic ſyrupus fit, & tunc de duabus radicibus ſine aceto dicitur, quia ex radicibus quinque vreticis, apij, fœniculi, petroſelini, ruſci, aſparagi, duas tantum recipit. Febribus pituitoſis, quam biliioſis aptior eſt, quia modice calet, & ijs incipientibus, vt Bizantinus paulo valentior procedentibus.

COST. MODVS. *Quibus acrior eſt ventriculi ſenſus, vel ne exulcerentur inteſtina diſcrimen, & omnino, quibus infenſum eſt acetum, ſine aceto parandum hoc erit medicamentum. acetum vero quum miſcendum erit, Meſue etiam ſilente, coquendum erit.*

MESVE.

SYRVPVS acetatus de ſuccis herbarum. Recipit ſuccorum ſyrupi byzantini partes tres, ſacchari partes duas, aceti partem vnam.

CHR. PER ſuccos, vel ſuccum, ſyrupi dinarij intelliges ſuccos quatuor poſitos in ſyrupo dinarij, ſcilicet lupuli, buglоſſæ, apij. & endiuiæ, de quibus omnibus accipe lib. iij. zuc. lib. ij. aceti. lib. i.

MAN. EST fere bizantinus, niſi quod in hoc minus additur aceti.

COST. MODI acetoſi de ſuc. herb. *Supra quum de bizantino ſyrupo agit, ait interdum ſuccum lib. iiij. dimidiam aceti partem adijci: hic vero tertiam aceti partem ſumit. Sed quod in præcedenti ſyrupo acetoſo admonet, quod etiam Galenus de oxymelite, quo valentius imbecilliuſve expetitur, eo etiam plus minuſve adijcitur aceti.*

MESVE.

SYRVPVS acidus de ſuccis fructuum, refrigerat: ob id ſitim ſedat, ardorem bilis, & febrium, & phlegmones, aut intemperaturæ calidæ, cordis, ventriculi, hepatis, extinguit. Recipit ſucci granatorum †acidodulcium, & acidorum, ana partes tres. coque igni lento ad tertiæ partis cõſumptionem. biduo clareſcere permitte. eius partes duas iulepi partibus iij. vel pluribus, vel paucioribus percoque. †mu∫∫ule.

EADEM fere deſcriptio ſupra, niſi quod ibi tantum acida, hic acida, & dulcia granata accipiunt. Loco huius officinę parant oxyſaccharum vocatum. MAN.

SYRVPVS acetoſus de ſucc. fructuum. *Granata muza vocat, quæ media ſunt inter dulcia, & acida ſaporis, & facultatis. Horum ſuccum ſi vt purũ reddas, decoxeris ad tertias, tũ duabus huius partibus tres Zulapij partes rurſum incoxeris, vix acidi ſaporis aliquid retinebit, vixq; calidioribus ijs affectibus conferet, ad quos commendatur. præſtabit igitur fortaſſe ſuccum per lineam linguam expurgare.* COST.

MESVE.

SYRVPVS acidus de ſuccis, & aquis fructuum, ventriculum præſertim calidum roborat, ob id vomitum etiam prægnantium, & fluorem alui biliоſum ſiſtit. Recipit ſucci granatorum acidodulcium, cydoniorum, pomorũ, pyrorum, meſpilorum tricoccorum, ſingulorũ parem portionem: aquæ, cui rhus, & vna †oxyacanthæ incoctæ ſint partem. i. & dimidiam, ſacchari partes tres. coque in ſyrupum. †berberis.

AVIC. in v. can. Similiter, & Serapio in proprio antidotario deſcribunt ſyrupum ſimilem huic de fructibus. Et eſt zarur, vel zaror ſecundum. Simonem Ianuenſem in ſynonymis, quidam fructus ſimilis pyro in figura, & paruus, & vocatur a Siculis apud quos naſcitur arbor eius zarore. quidam Sorbam putauerunt, ſed non eſt, quamuis eiuſdem virtutis ſit in omnibus. Stephanus vero meſpilam dicit: ſed nõ eſt, nam ipſa gubeira vocatur arabice, etiam zarurum pro zaror ſcripſit, hæc ille. quicquid ſit, ponerem ſorbam hic pro zarur. CHR.

ZARVR, ideſt, meſpilorum. Nullam acredinem præterquam à granatis habet. magni tamẽ vſus eſſet ſi pararetur, in vomitibus, & ventris fluxibus coercẽdis. poſſumus tamen & hoc, & quatuor iam deſcriptis, pro embammatis condimentiſve ciborum vti. MAN.

MODVS ſyrupi acetoſi de ſuc. & aquis fruct. *Zarur meſpila tricocca Sylui⁹, interpretatur qđ non improbo, ſi ij noſtri ſint azaroli, ſunt enim acidi, & ſanè* COST.

sanè palato non ingrati. Est tamen Zarur Arabibus generatim mespilum non tam vnum, quam alterum, neq; temere vulgatum mespilum priusquam mite euaserit hic ad vsus propositos vsurpabitur.

MESVE.

SYRVPVS acidus ex cydonijs, stomachum roborat, & naturam calore dissolutam, ob id vomitum cohibet, sitim tollit, fit ex succi clari cydoniorum acidorum partibus x. aceti parte una, & semis, sacchari partib. duabus.

SYLV. RASIS lib. 9. ad Almansorem huic similem habet syrupum ex cydonijs. Obserua hic pro succi quantitate immodica saccharum parcius.

COST. ACETOS de citonijs. *Acida sunt cydonia, & exprimendo succo apta tunc maxime, quum maturuerint, antea vero ob saporem, quem astringentem habent, molesta, & fere succi expertia.*

MESVE.

SYRVPVS acidus de pomis, cor, & ventriculum roborat, sitim sedat; fit, vt syrupus acidus de cydonis.

COST. ACETOSVS de pomis. *Sumendus, & hic acidorum pomorum succus, quando ad exemplum superioris, ait parari.*

MESVE.

SYRVPVS acidus ex prunis potenter refrigerat, ob id magnam sitim sedat, intemperiem calidam partiũ internarum cum febre, & sine febre extinguit: & ebrietatem, & vertiginem, & vomitum sistit, cordis tremorem, & syncopen sanat. Fit ex succi, seu aquæ prunorum acidorum, granatorum acidorum, & tamar Indorum ana lib. j. succi acidi citrorum lib. dimidia, cum sacchari lib. j. igni lento coctis. Datur cum aquâ frigida, vel aqua niuis. Si absque saccharo coquitur ad crassitiem, sapa quædam fiet.

MAN. AQVÆ tamarindorum, & prunorum nescio quo pacto velit, vt fiant, ita vt a succis differat, nisi per coctionem, vel macerationem. Acredo vero citri, nescio quare hic vocetur aqua, cum superius appellauerit eam succum, vtcunque tamen paretur, vtilis erit in his, in quibus a Mesue commendatur.

SYLVII. AQVA hic, vel succus est, vel prunorum, & tamar Indorum decoctum, minus quam succus efficax.

COST. ACETOSVS de prunis. *Ex recentibus prunis posse aquam destillatione elici certum est. Sed, & ex tamarindis aqua dilutis, vel incoctis, eodem modo. Quin, & ex acida citri substantia elicies: sed saporis nihil seruabit. Puto ergo sumendum succum prunorum punicorum, & acidæ citri partis, tamarindorum vero, quorum nobis recentium non est copia, dilutum, vel decoctum. Ita quidem si hic seorsum, sine saccharo simul decoquantur, consistentiam adipisci possint, (vt hic author admonet) sapæ; quam destillati liquores quantàuis coctione non assequentur.*

MESVE.

SYRVPVS alteracidus de Pomis, ad tertianas exquisitas, & ardentes æstiuas, sitim ventriculi, & hepatis intemperiem calidam. Recipit succi malorum acidorum, granatorũ acidorum, vuarum agrestium, ana lib. j. aquæ rosarum, aquæ, cui infusi sunt tamar Indi, & pruna, ana lib. j. & s. succi intybi cocti, & despumati, & aceti, ana lib. ij. sacchari lib. viij. Conditur a quibusdam caphura. Datur cum aqua frigida, vel melonum hyemalium.

B

HIC quoque si pararetur, & vtilis, & suauis esset, amota tamen camphora. Et da cum aqua melonum.) Melones hyemales credo esse, quia apud nos conseruati ad hyemem, non edi consueuerunt, suntque citris, & colore, & forma similes, sed colore magis. MAN.

DELICATVS est, ac vtilis, ablata tamen caphura. Hi melones sunt citri forma, & colore, in hyemem seruari soliti. SYLV.

ACETOSVS de pomis. *Vuæ agrestes, quarum succum expetit hic, vbi refrigerium quæritur, non maturæ, quæ vinosi non parum retinent; sed immaturæ sunt sumendæ, omphacium, quod ex his paratur, domesticarum vuarum omphacium superat frigiditate, viq; astringente, qua bilis acrimonia retunditur. De camphora, quam etiam addit, quid dicam non sat scio, qui incertus sim, frigidòne, an calido prædita sit temperamento. Tutiorem ego partem deligerem prætermittendi, vbi refrigerio est opus, præsertim etiam ob odorem multis ingratum, ex quo dolore capitis corripiuntur multi. Melones hyemales angurias fortasse intelligit, quæ potissima autumni parte maturescunt, qui hyemem attingit.* COST.

C

MESVE.

SYRVPVS alius acidus de pomis eadem promittens. Recipit succi pomorum acidorum lib. j. succi acidi citri lib. s. iulepi boni lib. ij. Datur cum aqua niuis. Si maceraueris seri cum cocco baphica tinctum succis prædictis, valentius corroborabit.

D

ALIVS quoq; acetosus de pomis vocatus, magni vsus esset in siti sedanda, non in acutis febribus tantum, sed & æstatis tempore in sanis, & præcipue biliosis, setam tamen illam ergo dimitterem. MANA.

SERICVM quidã malunt auferre, & morbis biliosis æstate feliciter vsurpant. SYLV.

ACETOSVS alius de pomis. *Si sericũ ad affectus cordis valet (quod illi tribuunt) ad ardentes febres in iuuene, & æstiuo tempore non habeo suspectum, etiam infectum, quod refrigerandi, & astringendi, propterea que in tinctorio cocco frenandæ bilis vim habet.* COST.

ME-

MESVE.

SYRVPVS acidus ex manna febri æstuãti, & cum syncope confert, ac siti inexpletæ, tussi siccæ, ventriculi, & hepatis inflammationem sedat. Accipit mannæ vnc. iij. in succi intybi cocti, & purgati lib. j. macerandas in vase lapideo. Deinde si mul feruefiant, manibus fricentur, colentur, post cum aquæ rosarum, succi granatorum acidodulcium, ana lib. j. succi vuarum agrestium, succi acidi citrorum, ana lib. s. sacchari lib. iiij. percoquitur.

MAN. ILLE vero, qui inscribitur alterniabin, ex recentiorum videlicet manna confectus, præter alterandi vim, aluum quoque modice leniret. Quod quidem vt vehementius facit ille, qui post eum scribitur sub titulo Acetosi solutione educentis bilem, & vim purgandi habet; præcipue scãmonio superaddito; ita minus iucundus est.

COST. SYRVPI acetosi alterniabin. *Lenire hoc posse asperi tatem gutturis, quæ ex acribus est a febre vaporibus, existimo, mannæ, & sacchari gratia, at lenire aluum, (vt Manard. ait) uncias mannæ ternas succi endiuiæ libris quaternis commistas non puto, si ea hic mensura sumatur, qua syrupi.*

MESVE.

SYRVPVS acetatus, chalogogus, & refrigeratorius. Recip. pruna passa, myxa, ana centum, tamar Indorum libram dimidiam, myrobalanorum citreatum vnc. iiij. succi rosarum recẽtium vnc. iij. mannæ, casiæ, ana vnc. iij. & semissem, sacchari lib. iiij. Fac syrupum, post aceti lib. ij. succi granatorum acidorum lib. j. & dimidiam, percoq; igni lento cum scammonij drach. vj. panno tenui illigatis, & sæpe confricatis.

SYLV. HVIVS imitatione syrupos vnius humoris, vel plurium, vel omnium purgatorios ad præcautionem, vel curationem morborum, præsertim longorum, describũt medici, potiones multo iucundiores ægris, quam ipsa purgantia medicamenta, vel saccharata, vel liquore aliquo soluta, vt ad pituitam purgandam, ex radicibus fœniculi, apij, petroselini, polypodij, sem. anisi, anethi, fœnic. ameos, cnici, hyssopo, calaminthe, pulegio, & similibus, cum agarico, turbith, & similibus: ad melancholiam, ex radicibus capparis, tamaricis, polypodij, lapathi, asplenio, phyllitide, adiãto, bugloss sis, lupo, famaria, floribus cordialibus, epithymo, sennæ folliculis, & sero lactis, præsertim caprini.

COST. MODI syrupi acetosi sol. ed. *Cur prima hic vbi alui solutio quæritur sumantur sicca potius, quã recentia, admiror. Acetum vero, & acidi punici succo corroborando ventriculo, & purgantium medicamentorum violentiæ temperandæ, immo, & temperandæ bili, quæ ad ventrem vi medicamenti ducitur, non importune adduntur.*

MESVE.

SYRVPVS contra catarrhum calidum, coryzam, pleuritidem, tussim. Recipit zizipha, & myxa, ana centum, violarum, mannæ, ana E vnc. j. glycyrrhizæ, florũ buglossi, ana † vnc. j. & s. † drac. viij. semi. maluæ, cydoniorum, ana drach. vj. sacchari lib. ij. succi mali granati dulcis lib. j. fiat syrupus.

NESCIO quomodo ex his fructibus possit fieri syrupus, nisi decoquantur, quare cum in fine dicat, fiat syrupus, intelligere nos facit, vt coquerentur. MAN.

COQVI omnia debent in aqua, nodulo ex seminibus imposito. SYLV.

SYRVPVS *conferens ad catarrhos. Violas hic recentes maxime probarem, qui aridis omni, vel sapore, vel odore expertibus parum inesse lenientis facultatis certus sum. Sed, & boraginis flores, quum quærit, si recentes non sumpseris, frustra adȳcias, quid enim aridis ipsis virium supereſt? non concurrunt autem vtrinsque, & violæ, & boraginis fundendi flores tempora, quare pro violis, quarum hic vnciam vnam quærit, earundem violarum saccharo conseruatarum, qui vncias duas sumpserit, & pro bugloſſi floribus, si recentes non habuerit, qui eosdem saccharo conditos, sed duplo pondere vsurparit, a Mes. scopo nõ aberraturum existimo.* COST.

MESVE.

SYRVPVS de cannis ad tussim, pleuritidem, sitim vtilis. Recipit succi granatorum dulcium † lib. ij. aquæ malorum † lib. iij. † dulcium, & aquæ cannarum sacchari, aut peni † de semidiorum, ana libram vnam, & dimidiam.

AQVÆ malorum de seni.) Seni nomen est regionis, sed nos ponimus dulcia nostratia, & per aquas intellige succos. MAN.

PER aquas, succos intellige. Mala vero dulcia nostratia substituimus pro malis Mesue de Semitarum regione, alij, mora, quibus fit diamoron, intelligunt. SYLV.

DE cannis. *Per aquam cannarum succum puto intelligendum arundinis sacchariferæ, cuius recẽtis copiam fuisse oportuit, vbi huius medicamenti auctor agebat, nobis eiusmodi arundines ex Cypro, Creta, & Sicilia afferuntur, sed paucæ, & ferè aridæ. Venetijs tamen ex Creta allatos eius caules sine radice, ita virentes habui, vt humi positos germinasse, & in mensas multos vixisse viderim.* COST.

MESVE.

SYRVPVS portulacæ valenter refrigerat, ob id sitim, febrium ardorem, ventriculi, & hepatis intemperiem calidam corrigit. Accipit seminum portulacæ tritorum lib. j. horis xxiiij. maceranda † in succi intybi cocti, & purgati, lib. † iiij. postea igni lento coque ad dimidias, & tunc cum sacchari † lib. ij. percoque in syrupum, additur interdum aceti lib. j. vel succi granatorum acidorum lib. j. & s. † Vase lapideo. † vi. vel vij. † lib. j.

ISTE syrupus de Portulaca interdum in vsu habetur, qui potest fieri duobus modis, vno modo, si accipiatur succus endiuiæ coctus, & depuratus, & ad das zuccharum, tunc erit syrupus de succo endiuiæ, qui multum in vsu. Si vero addas reliqua, quæ in textu scribuntur, tunc erit syrupus de Portulaca. CHR.

Placet

MAN. Placet mihi æstate, atq; temperatura, & morbo biliosis.

SYLV. POTEST succus intybi cum succis alijs refrigerantibus coqui ad vsus eosdem. Syrupus quoque intybi a Gentile scriptus refrigerat, humectat, obstructiones aperit, intemperiem calidam hepatis, renum, emendat, bilis acrimoniam frangit. Recipit succi intybi, & lichenis herbæ, ana lib.iij. rosarum, violarum, lentis palustris, polytrichi ana vnc.s. adianti albi, hordei mundati, seminum communium frigidorum ana vnc.j. cum saccharo quantum sufficit, fac syrupum, aromatiza santalis albis, & rubris, & vua oxyacanthes, cui si cinnamomum, lignum, aloes, corticem citri aromatis gratia immittas, cor magis roborat: sed minus refrigerat.

COST. PORTVLACÆ. *Meminit hic vasis lapidei, vt sæpe in superioribus, quod maxime in ijs vsu venit, in quibus acetum venit: quod sanè in æreo vase amaro sapore inficitur. Sed diligẽtiores pharmacopei ollis vitratis omnia incoquunt, quibus integri rerum omnium sapores seruantur.*

MESVE.

SYRVPVS violatus pleuritidi, & tussi a causa calida prodest, fit ex violarũ vnc. ij. seminũ cydonij, & maluæ, ana † vnc. j. zyzypha, myxa ana † xx. cum aquę cucurbitæ lib. † vj. coque ad tertiam partem, & cum saccharo lib. † j. & dimidia fiat syrupus.

† drac. viij.
† alij xxx.
† alij vj.
† alij lib. ij.
† drac. vj.

Syrupus de violis confert tussi calidæ, & pleurisi. Recipe violarum vnc. ij. seminum citoniorum, seminis maluæ ana † drach. viij. iuiubæ, sebesten ana xx. Et coque cum lib. vj. aquæ cucurbitæ vsque ad tertiam partem, zucchari lib. j. s. fiat syrupus.

CHR. ISTE syrupus est in vsu. Confert ad digerendum materiam subtilem cholericam, & est alteratiuus malæ complexionis calidæ, & siccæ. Confert etiam tussi siccæ, & factæ a materia cholerica subtili, & confert multum, & principaliter, & sic communiter est vsus eius, vt plurimum assumptus cum aqua capilli veneris in principio, & augmento pleuresis, quod est apostema cholericum. Confert etiam tertianis puris assumptus cum aqua frigida simplici, vel cum aqua endiuiæ, licet eis etiam conferat iulep violatum, & syrupus acetosus simplex, habet enim iste syrupus virtutem lenitiuam, & est complexionis frigidæ, & humidæ in primo. Est etiam vtilis ad sitim extinguendam sub actuali frigiditate, assumptus cum quadruplo eius aquæ frigidæ. Confert etiam ad somnum prouocandum assumptus de sero post cænam, cum æquali aquæ proportione cum ipso.

In tertiana pura.

ADDITIO.

Iste syrupus interdum in vsu habetur sub nomine syrupi de violis compositi, sed quando doctor simpliciter ordinat. Rec. syrupi violati intelligitur de illo, qui fit ex infusione violarum, descriptionem cuius vide supra. Ité Mes. in practica sua sermone in aqua cicerum, habet duas alias descript. tamen ista est illis nobilior.

MAN. HIC vbiq; paratus inuenitur, & eo vtimur in pleuritide.

SYLVII AD pleuritidem, & alios affectus biliosos efficax initio, & augmento, refrigerat enim, & humectat primo gradu, ob id tussim siccam iuuat, sitim sedat cum aquæ frigidæ quadruplo, somnum conciliat vespere sumptus vnc. ij. cum æquali aquæ portione, vel solus. Syrupus autem violatus absolute est, qui ex violarum infusione prædictus est. hic vero dicitur syrupus violatus cõpositus.

DE violis. *Licet seminibus cotoneorum, maluæ, iuiubis, sebesten, coquendas violas ponat, hæ tamen postremo loco, vbi cetera exacte fuerint decocta, me etiam silente addendæ sunt, vt quæ (quod alibi Mesue) coqui diutius non ferunt.* COST.

MESVE.

SYRVPVS zyzyphorum raucitati, tussi, pleuritidi confert, fit ex zyzyphis † sexaginta, violarum, seminis maluæ, ana † vnc. v. adianti albi, glycyrrhizæ, hordei mundati ana vnc. j. semi. cydoniorum, papaueris, melonis, lactucę, tragacanthi, ana drachmis tribus, coque cum aquæ fontanæ lib. † quatuor, & saccharo lib. ij.

† alij vi.

SYRVPVS de Iuiubis secundum descript. istam est in vsu, & sic, non aliter præparatus, reperitur. Confert autem ad raucedinem vocis, & tussim factã a siccitate, & asperitate cannæ, & gutturis, & confert apostemati cholerico, & omnibus passionibus pectoris, & gutturis calidis, assumptus in debita dosi, & habet operationes consimiles syrupo violato statim dicto, & adhuc fortiores, & maxime in dispositionibus pectoris: attinet tamen alicui caliditati. Recipit iuiubas, &c. hordei mũdi, semen est notum, & amoto cortice tollitur virtus eius abstersiua, & remanet virtus lenitiua cum aliquali siccitate, est enim complexionis frigidæ in primo gradu versus ipsum, & aqua hordei, quæ communiter est in vsu, non esset sic conueniens, si fieret absque cortice hordei, sed bene plus ad nutriendum conueniret, reliqua sunt nota.

CHR.

ZIZIPHA vel serica, vt diximus, vocantur. Libræ 10.) Libræ 4. aquæ non valerent tot iuiubas continere, quare libræ numero centum, communis vsus est in calidis fluxionibus. Vtor tamen ego etiam in vlcere vesicæ, & valde confert.

MAN.

ALII coquunt ad dimidias, colatum percoquunt in syrupo cum sacch. lib. j. potius, quam lib. ij. Tussi siccæ, & asperitati arteriæ, omnibusque thoracis affectibus, & fluxionibus calidis confert, viribus affinis est violato, sed eo minus refrigerat, vlceribus vesicæ etiam vtilis est, minus in vsu est hic compositus, quam simplex prius scriptus. Male hic legebatur zizyphorum lib. x. quod lib. x. interpretati fuat pro lx. hoc est sexaginta. Nam libris zizyphorum decem, &c. capiendis, aquæ lib. iiij. non sufficerint. Id addo, vt intelligas vitia contingere plurima ex notis ponderum, & numerorum, quæ nos ob id integra, aut propè dimidia scribimus.

SYLVII.

DE Iuiubis. *Hoc crassefaciendi vim habet insignem, & eo nomine fluxionum acrium, ac tenuiũ initio conferre potest. Sed codex mendis scatet. Præterea iuiubas, de quibus alij, violarum, & seminum maluæ vnciæ, vt quærit singulorum quinque, vt Sylvius legit, maiorem copiam liquoris, quam librarum quatuor ad coquendum postulant, maluæ enim semina decocta cremorem reddunt lentissimum, ad conficiendum syrupum ineptum, additis præsertim cydonij seminibus, tragacantha, & saccharo, quare cum veteri codice non uncias, sed drachmas quinque legendum existimo.* COST.

ME-

E

MESVE.

SYRVPVS papaueris ad tussim siccam, phthisim, catarrhum, insomniæ causam. Recipit papaueris albi, & † rubri ana drach. † quinquaginta, adianti alibi drach. xv. glycyrrhizæ, drach. v. zyzypha triginta, seminis lactucæ drach. quadraginta, seminis maluæ, & cydoniorum ana drach. vj. coque in lib. iiij. aquæ ad dimidij consumptionem, colatum cum saccharo, & penidiorum ana † vnc. octo in syrupum percoque.

¶ nigri. † alij 30. & in priore legunt. Vide diacodion in electuarijs.

† Vul. hab. drac. viij.

CHR. ISTE syrupus multum conuenit ad prohibendum descensum catarrhi calidi, & subtilis ad partes pectoris, & pulmonis, ipsum aliqualiter incrassãdo. Est etiam somni prouocatiuus, & lenitiuus partium pectoris, & pulmonis, gargarizatus cum aqua capilli veneris, vel vngulæ caballinæ, ideſt farfarellæ, vel aqua frigida, vel alijs aquis cõuenientibus, in dosi, & cum conditionibus, & modis suprascriptis. F

ADDITIO.

Aliqui addunt in fine præsentis syrupi vini cocti seu sapæ vnc. vj. & hoc, vt dirigat virtutes aliarum medicinarum ad pectus, sapa enim multum pectori amicatur. Vlterius notabis pro huius syrupi confectione, & etiam aliorum, quod semina mucilaginem facientia non sunt ponenda ad bulliendum cum alijs rebus, sed debent ligari in petia lini mundi, & sic virtus eorum transit ad syrupum, & viscositas retinentur, quæ syrupum redderet viscosum.

MAN. PAPAVER rubeum, est quod Græci ἀνεμώνην, & est calidum, quare potius legendum papaueris nigri.

SYLV. ALII papaueris nigri legunt, de quo nuper. Catarrhum calidum, acrem, tenuem, in pulmones ruentem prohibet incrassando, leuit asperam arteriam, somnum conciliat. Datur ad thoracis parium affectus cum aqua adiantorũ, vel bechij. Semina mucaginosa panno lineo ligata facultatem syrupo tradunt, mucaginem in linteo retinent, quæ syrupos nimium glutinosos redderet. Rarus vsu est, frequentior simplex nuper dictus. Compescit etiã hi syrupi papaueris, fluori alui, & dysenteriæ post totius purgationem, aut quia somnum conciliat, qui fluxiones sistit, & coquit, aut quod intemperiem calidam siccam intestinorum a materiæ fere bilioſæ, aut melancholicæ affluxu emendat. Diacodium, & eclegma papauerinum in eclegmatibus dicenda, idem prope possiunt. Huc adiecturus eram syrupos alios thoracicos, seu calidos, nisi ante compositos frigidos absoluisse præstitisset.

COST. DE papauere. *Opportunissimum hoc medicamentum est initio destillationis, quando humor in fauces irruens, & tussim excitans ob tenuitatem educi excreatu non potest, tunc enim crassioribus agendum est, tenuem illum humorem cogentibus, ac densantibus, quod præstant simplicia hæc omnia, & inter ea papauer, quod quum præter album, rubrum quoque expetit, certum est per rubrum non anemonem, quæ non est in papauerum genere, sed erraticum papauer intelligere, flores eos rubros proferentem, quos ad cohibendas huius generis fluxiones non minus vtiles esse, quam semina quotidie obseruamus.*

MESVE.

HACTENVS syrupos compositos refrigerantes docuimus, nunc ad calefacientes, morbis frigidis salubres transeamus, † oxymelitis genera primum dicturi, si prius de aqua mulsa, & (vino mulso) egerimus. *Secaniabin.*

CHR. HAEC est tertia pars principalis huius sextæ distinctionis in qua prosequitur determinando de syrupis magis, & principaliter conferentibus ad materias crassas, frigidas, & viscosas, & phlegmaticas, & melancholicas. Et hic notandum, quod differentia est inter squiniebin, quod est syrupus acetosus simplex, de quo dictum est superius, qui est factus ex zuccharo, aceto, & aqua; & secaniabin simplex, id est oxymel simplex, qui est syrupus acetosus factus ex melle, aceto, & aqua. Est & aliud secaniabin compositum, quod vocatur oxymel compositum, quia fit ex melle, aqua, & aceto, & alijs radicibus, & seminibus, & aromatibus, vt in processu patebit. Est, & geleniabin, quod est mel rosarum colatum. Et licet etiam secaniabin generaliter cum zuccharo, & absque aceto, corrupte denominatur secaniabin, sed melius denominari debet squiniebin simplex, vel compositum. Nam proprie dicitur secaniabin, quando syrupus componitur ex melle. *Squiniebin. Secaniabin. Geleniabin.*

SYLV. MORBI frigidi sunt pituitosi, & melancholici, præsertim a pituita insipida, vitrea, acida, & humore melancholico. Nam pituita salsa ex putredine, aut bile mista, iam calida est, vt melancholia ex putrefactione, vel vsbione sanguinis, vel humoris melancholici, vel bilis flauę genita, quamuis actu frigida videatur, vt calx, fex vini vsta, tamen potestate calida est: hac vbi actu per nouam putredinem, vel causam aliam calida euasit, est ardentissima, & calcis, ac fœcis vstæ in morem vrit, & cancrum facit sæpe vlceratum. G

MESVE.

AQVA mulsa magnarum est viriũ ex maiorum nostrorum sententia, si quidẽ sitim sedat, affectus frigidos, præsertim cerebri, & & neruorum, & iuncturarum iuuat, loco vini potum tussim humidam, puris, & pituitæ crassæ, & lentæ expectorationem promouet, lauat terget, purgat intestina, viscera, meatus vrinarios, ob id colicis prodest, & aluum subducit, calculum in vijs vrinæ gigni prohibet. Fit ex mellis boni (quod colore sit pallido, odore iucundo, sapore modice acri, & dulci, consistentia crassi, & tenuis media, non vetus) lib. j. aquæ fontanæ dulcis, & claræ lib. viij. in vase lapideo, vel vitrato igni lento coctis, & cõtinenter despumatis: deinde panno denso colatis. Quod si mox per se bibendum est, aquosius fiat, larga enim coctione crassatum, vt iulepus, diu quidem seruatur, sed in partes remotas ægre penetrat, in bilemque ob multam dulcedinem facile vertitur, & ob id sitim auget, nisi largiore aqua mista dissoluatur, vt insipidũ aquæ modo videatur. Alias quoque facultates coctio varia ci acquirit, quia parum coctum inflat, H *Aqua mellis.*

flat, magis aluum ſubducit, minus nutrit, largius vero coctum inflationem diſſipat, magis nutrit, minus deijcit. Addunt nonnulli aromata, zingiber, crocum, cinnamomum, macis, & ſimilia, alij galliam moſchatam, lignum aloes, & ſimilia. Fit etiam ex mellis parte vna, aquæ fontanæ partibus octo, † fermenti in his diſſoluti, quæ vaſi ligneo trade, relicto trium digitorum ſpacio vacuo, in quod cum muſti modo feruebit, recipiatur, vbi feruere deſierit, obturato vaſe modo vini doliorum, tertio poſt menſe fit potabile. Immitri poſſunt aromata panno lineo ligata.

† Vulgat. fermi graca 8 centum.

ANT. *SERMO in aqua mellis. Poſuerunt antiqui diuerſitatem in aqua mellis, qui locuti ſunt de ipſa, & aſcripſerunt ei iuuamenta plurima, quæ ſunt in ea, quia ſitim ſedat, & ualet ad ægritudines frigidas, & proprie, quæ ſunt in cerebro, & neruis, & confert ad tuſſim humidam, & mundificat pectus a ſanie, & humore craſſo. Et confert vus vrinæ, & non permittit in eis lapidem generari, & mundificat per vrinam, & confert colicæ, & lauat, & abſtergit viſcera, & ſoluit, & mundificat ventrem a fecibus. Bibitur loco vini in ægritudinibus neruorum, & iuncturarum, & eſt potus bonus. Inter diuerſitates autem operationis eius ponimus modos duos. Et primus eſt, vt accipiatur mellis boni, & mundi, & proprie cuius eſt color habens mediocritatem, & proprie ſicut color paleæ, & quod eſt inter tenue, & ſpiſſum, & quod eſt boni odoris, & quod eſt modicæ acuitatis, & quod non eſt antiquum, & ſit eius pars. i. & pone ipſum in vaſe lapideo, aut vitreato, & funde ſuper ipſum aquæ fontis dulcis, & claræ partes viij. & coque ipſum cum facilitate: & auferatur ſpuma eius, & non dimittatur ſuper ipſum multiplicari, immo, quam cito apparet, auferatur, deinde coletur colatorio denſo de panno. Et ſi bibitur recens, oportet, vt fiat multæ aquoſitatis, & ſic bibitur impermixta ſicut eſt, & hoc ideo, propterea, quoniam, quæ ex ea craſſa eſt, non penetrat in vias remotas, & conuertitur propter poſſibilitatem ſuæ dulcedinis in choleram, & addit ad ſitim. Si autem bibatur antiqua, oportet, vt fiat pinguior ſicut iulep, & bibenda eſt permixta permixtione multa decenti, vt ſit magis aquoſa, & inſipida. Et ſcito quoniam ars cocturæ acquirit ei proprietates aliquas: & illud eſt, quia parum cocta facit inflationem, & minus nutrit, & magis laxat: multa autem coctio inflationem reſoluit, & digerit, & magis facit eam eſſe nutribilem, & laxare minus. Et ſunt ex hominibus, qui aromatizant illam cum ſpeciebus alefanginis, ſicut zingiber, crocus, cinnamomum, macis, & ſimilibus: & ſint, qui aromatizant cū gallia muſchata ligno aloes, & ſimilibus. Secundus modus operationis eius eſt. Rec. mellis partem vnam, aquæ fontium claræ partes octos, & diſtemperetur cum eis parum fœni græci, & proprie ad omnes centum libras aquæ, & mellis ſint eius vnciæ tres, & includitur in vaſe ligneo, ſicut ponitur muſtum, ita quod remaneat ex vaſe vacuum, ſicut menſura trium digitorum, & illud ideo, quia patitur de ebullitione, ſicut muſtum. Deinde poſt ebullitionem eius ſtringatur orificium vaſis, ſicut ſtringitur vas vini, & bibatur poſt menſes tres, ſi autem aromatizare volueris, ponantur in vaſe ſpecies alefanginæ ligatæ in panno.*

A ISTE potus, qui fit ex aqua mellis erat multum in vſu apud antiquos. Galen. ipſum excellenter laudat, & extollit primo, & ſecundo regi. acu. cum loquitur de hydromelle, id eſt de aqua mellis. Nam ipſa vtilitates habet, & iuuamenta ſecundum intentionem Gal. loco allegato, & huius auctoris in litera, ac etiam ſecundum omnes modernos, licet in partibus noſtris non ſic hodiernis temporibus, ac modernis practicantibus habeatur in vſu, & hoc propter laſciuiam Italicorum, & medicorum complacentiam infirmis ad vinum, excuſantium ſe a conſuetudine multa ad potum vini, maxime parui, & lymphati in quãtitate pauca, timentes etiam debilitatem virtutis, & malitiam digeſtionis potius contingere ex aqua mellis, quam ex potu vini, vt in paſſionibus frigidis maxime iuncturarum cerebri, & neruorum. Ipſa enim *Operationes* B eſt ſitis ſedatiua, & confert etiam ad tuſſim humidam de materia viſcoſa, & craſſa, & mundificat ſaniem a pectore, humores craſſos, & viſcoſos abſtergendo, ſubtiliando, & aperiendo, & dictas materias ſoluendo, mundificat etiam vias vrinæ, & in eis non permittit lapidem generari, & eſt præcipuus, & ſingularis potus podagricorum, cum ſunt a cauſa calida, melius eſſet aqua zucchari, quam aqua mellis, aut vinum: vinum enim in ægritudinibus iuncturarum quanto ſubtilius tanto deterius, maxime in principio, & ſtante repletione: vinum vero craſſum vaporibus ſuis craſſis eſt lædens caput, materias malas, & crudas multiplicando: mediocre vero mediocriter lædit. Timetur etiam vſus eius ne ad acetoſum conuertatur in ſtomacho: vnde ſumme nocet quibuſdam diſpoſitionibus in ſtomacho neruorum, & cerebri, C & ob iſtas cauſas eligitur aqua mellis, habet etiam alias vtilitates poſitas in litera. Componitur autem *Aquæ mellis compoſitio duplex.* aqua mellis duobus modis, vt apparet in litera. Primo, quando fit ſolum ex aqua, & melle abſque alterius rei additione, accipiendo octo partes aquæ, & vnam mellis. Et iſte eſt communis modus conſtructionis, qui habetur in vſu in omnibus paſſionibus frigidis, quæ ſunt in cerebro, nucha, iuncturis, & neruis. Secundus modus eſt, qui in totum abijcitur, vt ſimili modo accipiãtur octo partes aquæ, & vna mellis, ſuper quibus additur parua quantitas fœni græci, aliqui etiam alij ſecundum diuerſitatem diſpoſitionum: in prima addunt aromata quædam, ſed talis aqua cum quacunque additione non eſt in vſu, licet deſcribatur in litera. Prima facta ex aqua, & melle iuxta proportionem ſuperius dictam, iterum diuerſificatur ſecundum diuerſitatem maioris, aut minoris D decoctionis, nam non multum cocta eſt parum inflatiua, & ventoſitatis generatiua, minus nutritiua, laxat tamen ventrem. Cum autem multum decoquitur eſt ſedatiua inflationum, & ventoſitatum reſolutiua, aperitiua oppilationum, ac etiam ad digerendum magis iuuatiua, aut plus nutritiua, laxat tamen ventrem minus, quam prædicta, communiter intantum decoquitur quouſque quarta, vel quinta pars eius ad ignem minuatur, licet aliqui velint vſque quo tertia pars conſumatur. Et ſunt quidam quærentes vlteriorem calefactionem ab ea, & confortationem ſtomachi, viſcerum, ac etiam cerebri, & quod ſit magis reſolutiua ventoſitatum, qui addunt in ea quædam aromata cum leuiſſima decoctione. Dicit in litera, & ſunt ex hominibus, qui eam aromatizant cũ ſpecie-

speciebus alefanginis, ideſt cum ſpeciebus aromatiIn quibus ægritudinibus cõuenias cis, ſicut cinnamomo,caryophyllis,croco,zingibere, macis,& ſimilib. Iſte enim potus ſimplicis aquę mel lis abſque alia mixtione generaliter vſitatur bonis,& expertis practicantibus in quibuſdam ægritudinibus, vſque ad ſeptem dies, vt ſcilicet in apoplexia debili,vertigini,ſcotomia,epilepſia,ſpaſmo, tetano, ſaltu,iectigatione,mollificatione ſeu paralyſi, & eſt conueniens potus valde. Et ſi vltra ſeptem dies infirmus eam aſſumere valet abſque nocumento, vt ſcilicet in digeſtione cibi in ſtomacho,aut in debilitate virtutis, quæ principaliter eſt conſideranda, tunc talis potus eſt proſequendus,quia eſt iuuatiuus,& vtilis. Sed ſi aliquod prædictorum nocumentorum perciperetur, non eſt potus vini prohibendus in quocunque tempore talia nocumenta perciperentur, immo talis aquę potus eſt omnino remouendus, quia intendendendum eſt ad id,quod magis ſuſpectum. Inſuper,& aliquando iſtum potum exhibere poſſumus loco ſyrupi de mane, celebrata digeſtione, cum quærimus humorum phlegmaticorum digeſtionem, inciſionẽ, & abſterſionem. Et ſit doſis eius vſque ad vnc.v.

ADDITIO.

Hydromel apud Græcos, ideſt aqua mellis dictũ ab hydros, quod eſt aqua, & mel. Meſ. hic deſcribit duos modos hydromellis, qui ſatis patent in textu. Raſis ix. ad Almanſorem in c. de colica habet vnum modum faciendi hydromel, & eſt quaſi idem cum iſto. Auic. in v.can. habet duas deſcript. ſyrupi de fauis mellis, & eaſdem habet Serapio in proprio antidot. nam ſi legis vtriuſque deſcriptiones, videbis, quod ſyrupus de fauis mellis apud Auicenn. cum hydromelle apud Io. Serapionem ſunt idem. Similiter Gordonius in regimine acutorum morborum tertia particula deſcribit alios duos modos hydromellis.

MAN. LATINI aquam mulſam appellant. Hippocrates melicraton, minuſque aptum eſſe dicit his, qui amara bile abundant, & magnorum ſunt viſcerum. Gal. in colliquantibus febribus ait eſſe nocentiſſimam. Idque, quod aqueum eſt, ad vrinas, & ſputum aptius, minus vero aqueum, aprius ad ventrem ſubducendum, magiſque nutrire, quam vinum inodorum tenue, quod pauciferum vocant, & hoc, niſi ventrem perturbet, ſatis vrinam mouet, niſi aliquid in viſceribus prohibeat, bilioſa etiam per inferiora excernit. ET ſi bibitur recens.) Hoc vocat Dioſcorides melicraton. SI autem bibitur antiquum.) Hydromel dicitur. Melicraton enim vocant Græci mixtionem ex melle, & aqua, quæ ideo conficitur, vt ſtatim bibatur. Hydromeli id proprie dicunt eſſe, quod ita ptæparatum eſt, ut diutius ſeruetur. Melicratum etiam duplex, ſcilicet coctum, & incoctũ, coctum quidem, ut ait Hippocrates 3. reg. acut. pulchrius eſt viſu. ſed nullam habet virtutem, qua crudum excellat,quod ex bono melle paratum eſt, debilius vero eſt, & alui excrementa minus educit, quam id quod eſt crudum. Auicen. accipit mellis par. 1. aquæ par. 2. & coquit ad tertiæ conſumptionem. Paulus vt Meſ. aquam octuplam ad mel.

SYLVII. Μελίκρατον recens ὑδρόμελι ſepoſitum, vt ſeruetur, Dioſcoridi dicitur, aliis confunditur pro aqua mulſa, ſeu melita Melicratum male pro οἰνομέλι Meſue interpreti dicebantur. Has vires hydromelitis ex Hippocratis, & Galeni libris probare, quia eſt cui vis proclive, ſi vel lib. præcipue tertium rationis victus acutorum, aph. 4 1. lib. 5 ſan. tuend. & methodi medendi legerit, ob id ſcienſ omitto.

E Addam tantum,inflationes, & tormina maxime excitare, quando in aqua tantum calfacta mel diſſolutum eſt, qualem mulſam crudam Serapio vult dari dormituræ mulieri, quam concepiſſe ſuſpicamur,niſi eius potui ſit aſſueta. In arthritide calida, pro mulſa, aqua ſaccharata eſt præſtantior. Quod ſi vel a mulſa,vel ſaccharata aqua poſt vſum ſeptem dierum, aut vires nimis collabantur,aut ventriculus male coquat, ad vinum eſt redeundum, vel potius vinum mellis tranſeundum. Secundum hydromelitis genus eſt infinitis parubus valentius,& generoſius,& item,quod vinum mellis vocat Plinius: Vtrũque enim colore, & calore, & ſaporis gratia vinum exoticum,quod Baſtardum vocant,mentitur,eſtque efficaciſſimum in affectibus cerebri,& partium neruoſarum frigidis, paralyſi,appoplexia, epilepſia, lethargo,colicis item, & nephriticis, & ventris inferioris in temperie frigida, ſeruaturque vtrũque, & valentius euadit tempore, & loco calido: Vires eius miraberis, ſi parum ante coxeris,& deſpumaueris,deinde dies quadraginta,aut circiter,extra pluuiam ſoli verno expoſueris. Expoſui etiam æſtiuo, & autumnali, nec infeliciter, niſi quod ſemel longe omnium acerrimum abijt, quod ſolem non habuerat liberum,nec poſt feruefactionem, & inſolationem fuerat operculatum. Fermentum non F miſceo, vt nec Plinius, id tamen acelerare feruorem,& augere acrimoniam certum eſt,quanta vero menſura ſit miſcendum, ex Meſuæ corrupis codicibus difficile eſt coniectare, hi enim vnc. iij. in libras centum aquæ, & mellis expetunt, alij in ſingulas libras aquæ, & mellis ſimul miſtorum vnc. iij. fermenti miſcent, alij ad mellis libram j. aquæ lib. viij. fermenti vnc. j. Melicratum Hippocratis eſt noxium biliotis, & quibus magna ſunt viſcera, Gal. etiam febribus colliquantibus, aquoſius vrinas, & ſputa magis promouet, minus aquoſum alium magis.

SERMO in aqua mellis. *Aquam cui mel, vel ſac-* COST.
charum, vel aliquid aliud dulce incoctum fuerit ſola glycyrrhiza excepta nunquam animaduerti ſedare ſitim, niſi largiſſima copia epotum, propterea q; mulſam niſi frigidis affectibus, adde etiam frigidis corporibus, ætatibus, anni temporibus, & regionibus tuto dari non puto, vt eos etiam prorſus non probem, qui in febribus pituitoſis promiſcue commendant, & ſi enim ea- G *rum frigida cauſa eſt, affectus tamen calidus, dum mulſa in bilem vi putridi caloris vertitur eius vſu frequenter irritatur. Id in paranda mulſa obſeruandum, quod mel tenuit vetuſtum, atqui conſtat, quo vetuſtius ipſum eſt, eo etiam eſſe acrius: adeoque ad frigidos coquendos humores, & attenuandos eſſe aptius. Sed arbitror mulſam, ex vetuſto melle celerius aceſcere, quam vt diu ſeruari poſſit, acereſcere. n. ipsã certũ eſt, quando, ex ea (Plinio ẽt admonente) inſolata acetum acerrimũ paratur, id quod ſane ex vetuſtiori melle acriori euenire magis, quam ex recenti credibile eſt, illud non præteribo nunc Lætitiæ vinum quoque confici ex melle, maluatici vini moſchati odore, & ſapore æmulum, id mihi deguſtanti, & ignaro quid eſſet, mel plane prodidit. pollicentur, qui id conficiunt in febribus quibuſuis ex eo nihil in* H *commodi acceſſurum, quod tamen non facile adducar, vt credam, vel de æſtuoſis febribus, vel etiam de pituitoſis, in corpore calidiori.*

MESVE.

OXYMELI fit ex aqua, aceto, mel- Oxymelis parum.
le, aqua vero miſcetur, vt longa cõctione cauſa inflationis in oxymelite reſoluatur; vt etiam promptius deſpumetur; vt denique medicamenti huius facultas ob aquoſam ſubſtantiam in corpus diſtribuatur, mel uero additur ad oppugnandum pituitam. Ex melle autem, & aceto miſtis facultas quædam tertia horum neutri tanta conſurgit,

git, certissima, & efficacissima ad tenuandum, incidendum, resoluendum humorem crassum, lentum, ventriculi, hepatis, præsertim vero iuncturarum, & in febribus diuturnis, quarum materiam incidit, & coquit. Fit ex aceti parte vna, mellis partibus ij. aquæ partibus iiij. Necesse tamen est, interdum augere acetum, vt in syrupo acetoso diximus. Primum autem mel, & aqua simul coquuntur. vbi despumata probe sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab vncia j. ad vnc. iij.

CHRI. ISTE syrupus vocatur à Mes. oxymel simplex, quia componitur ex melle aqua, & aceto secundum proportionem in litera declaratam, & secundum præsententem descript. est in vsu. confert in materiebus plegmaticis crassis, & viscosis, & adhærentibus, illas subtiliando, incidendo, & abstergendo, & diuidendo. Vnde in principio febrium phlegmaticarum quandoque vtimur ipso, & maxime cum melle rosato colato; & cum debitis aquis, & cum alijs conditionibus requisitis. Est autem efficax ad digerendum materiam febrium longi temporis. & si ex ipso gargarizando cum aqua hordei colluatur os, abstergit, & mundificat materias, quæ descendunt, & retinentur in palato, vel ore. habet insuper alia iuuamenta, & vtilitates multas, quas ponit in litera. Iste syrupus ad perfectionem decoquitur, sicut & alij superius dicti. Et ideo in libra ipsius dum deuenerit ad perfectam decoctionem, remanent vnc. x. mellis vel circa, vnde virtus mellis in ipso est multum efficax, potens in calefaciendo infrigidatos, & in digerendo, materias phlegmaticas frigidas subtiliando, & abstergendo. Est etiam virtus aceti, & aquæ, quæ in ipso remanet, aliqualiter incisiua, dans penetrationem melli, & virtus aquæ dat ei aliqualiter subtilitatem, vnde facilius, & citius penetrat ad partes, ad quas penetrare non posset ad digerendum materiam, & remanet per decoctionem in melle, vel cum zuccharo virtus, & potentia ipsorum, quæ cum ipso decoquuntur, & sic remanet post completam decoctionem ipsius cum zuccharo, & melle, aliter autem minus decoquendo conseruari non posset. Debet ergo lymphari iste syrupus cum modico plus aquæ, seu cum decoctione conueniente pro materia digerenda. v. g. cum aqua fœniculi, vel consimili, in materia phlegmatica cum alijs conditionibus requisitis superius, pluries replicatis. Et dosis syrupi est vsque ad vnc. ij. & aquæ vnc. iiij. posset etiam cum aqua simplici lymphari, quæ sufficeret ad faciendum subtiliationem, & penetrationem ipsius. potest etiam syrupo permisceri. & ista remanent iudicio medici in arte peritis, & modus constructionis de se est clarus.

MAN. SECANIABIN Arabes, Græci oxymeli, Latini acetum mulsum. Hippocrates. os & guttur humectat, sputum educit, insiticulosum est. Galenus. spleni, & hepati maxime vtile est, ea absque molestia expurgans. Hippocrates, inflationes purgat, & vrinas prouocat, inferiora intestina molliora reddit, & abradit. exiguum eius bibitur noctu, & ieiuno ante sorbitionem. potest & bibi multo post sorbitionem. Galen. Satis est duarum horarum spatium intercedere inter oxymelitis potum, & sorbitionem. Hippocrates. cum quis solo vsurus oxymelite est in toto morbo, paucum acetum misceatur, adeo vt tantummodo agnoscatur. quare syruporum, quorum nunc communis vsus, ab vsu aceti huius mulsi manauit. Multa ex his, quæ ex Hippocrate, & Galeno notaui, prudens lector elicere potest, quæ communi illorum vsui aduersantur.

SYLVII. IAM quæ ex aceto (in quod vinum corruptione degenerat) fiunt compositiones, dicamus. Oxymeli Græcis, nobis acetum mulsum, crassa in ventriculo, & venis tenuat, lenta incidit, ac strenue terget, obstructa liberat sine manifesto calore, ob id nec febres accendit, sputum euocat, sitim sedat, aliaque permulta efficit. Hippocr. libro tertio, rat. vict. acut. morb. Si tamen immodice vtare, intestina rodit, neruosa lædit, tussim excitat, etiam in synochis tuto datur lib. 1. meth. Sic Galeno componitur lib. 4. san. tuen. Aceti albi acerrimi lib. j. mellis optimi lib. ij. aquæ fontis lib. iiij. coquuntur simul ad tertiam, vel etiam, ad quartam, spuma interim detracta, quam si multam mel egerat, malum est, & ob id diutius coquendum. Optimum vero vel minimum spumæ euomit, & breuissimo tempore coquitur, & plurimum quartam partem eius, quod fuerat in initio, amittit. Si vis oxymeli valentius, misce tantum aceti, quantum mellis, aquæ duplo, quale est oxymeli Pauli lib. 7. idem Mesues imitatus est in syrupo acetoso simplici, quem facit mitiorem aceti partibus tantum duabus mistis, valentem vero mistis quatuor, mediocrem denique tribus. Sed cum vna omnibus mensura non placeat, quia hi acetosius, illi mellitius magis ament, pro cuiusque palato misceatur. Aut si vnicum vis, para imbecillius, cui medicus acetum addere vtendi tempore, si opus erit, poterit. Si diutius vis seruare, coque perfectius, donec aceti, & mellis qualitates plane fuerint vnitæ, nec acetum adhuc crudum gustanti appareat, In syrupi consistentiam cum Mesue coquunt ea ratione nostri pharmacopolæ, cum liquore aliquo dissoluendum, vt potabile fiat. Quod autem cum Galeno quadrifariam coquitur ad tertiam, vel etiam quartam partem parum diu, vt dies octo, vel circiter, ætate præsertim, etiam si loco frigido condatur, seruatur integrum. Nam corruptione abit in acetum acerrimum, quod hydromeliti coque calido aere accidit, tamen longe est omnibus medicis potionibus idem iucundius, vt id etiam vino ægri plerique præferant, præsertim si paulo est aquosius, quale æstate, & in febribus coquere soleo, aut aqua cocto mista parare. Fere autem aquæ pintis sex mellis lib. ij. igni lento despumo, vt fit clarius, post aceti quartaria tria incoquo. cætera, vt mox audies, persequor. Quia autem mel nostrum improbius est, cinnamomo vulgari pauco odoris, & saporis gratiam augemus immiscendo, dum colatur, in li. singulas ad drach. ij. & albuminibus ouorum sordem eius omnem cogimus, quam panno laneo, dum parumper refrixit, colantes secernimus, vt iam sit quam purissimum, & vino albo simillimum, vbi mel album, & acetum album accepit, aut flauo, si mel flauum, & acetum vulgare recipit. Oxymeli aliter coquit Dioscor. & post eum Plinius. Oxymeliti, vt hydromeliti incoquere potes, quæ eius actionem intendunt, tenuantia, incidentia, tergentia, vt hyssopum, thymum, satureiam, origanum, pulegium, calaminthem, & quæ ipsius vim ad partem affectam deducunt, vt asplenium, tamaricem in obstructione lienis, eupatorium, cichorium, obstructo hepate. Vnde Paulo est oxymeli splenicum, & oxymeli calculosis efficax. Quin etiam purgantia eidem incocta clementius, & efficacius vacuant, vt cnicus, agaricus, pituitã, epithymus, polypodium, chamædrys, chamæpyus, elleborus niger, melancholiam: rhabarbarum, scammonium, bilem flauam: cortex, rad. sambuci, colocynthis, aquas, vt id vnum pro omnibus prope tum iulepis, tum syrupis esse possit, si quis cognouerit vti. Vnde & Mesue est oxymeli cholagogum, phlegmagogum duplex, & melancholiam vacuans. Id oxymeli qua ratione sit coquendum, lib. 4. sanit. tuend. vt dixi, docetur, quas vires habeat, ibidem & locis alijs per multis præsertim lib. 3. rat. vict. acut. Vt vero mulsa multum cocta est calidior, magis incidens, tenuans, tergens, quia mel retinet largius, aqua in vaporem magna parte soluta: sic oxymeli, quod pharmacopolæ ad consistentiam syruporum coquunt, vt seruari possint, est potentius, quam aquosius, & minus coctum: sed hoc est gratius, & citius ob fluxilem consistentiam penetrat, quam vim aceti tenuitas non minus, quam aquę fluxilis substantia iuuat, vt lib. 1. simpl. Aquam vero, vt cætera humida iuuare distributionem docet Hipp. aph. 11. lib. 2. & Gal. initio lib. 4. vsus part. Illud autem vix potabile, nisi aqua vel cruda, vel alia diluatur.

COST. SERMO in secaniabin puro. *Paratur nunc etiam addito æqua portione saccharo, & infuso cinnamomo ele-*

mo elegantissimum oxymeli, quod saccharinũ vocant. E *An autem oxymeli in affectibus iunctiuarum, ad quos hic commendat, ex vsu sit, non differo. Sed si parce acetum sumatur, crassis, impactisque in articulis humoribus extenuandis conferre certum est. licet neruorum omne genus acrimoniam aceti non ferat.*

MESVE.

Secundabin de radicib.

OXYMELI de radicibus, incidit, tenuat, terget, ob id obstructiones ventriculi, hepatis, lienis aperit, febres diuturnas à bile crassa, aut pituita iuuat, vrinam mouet. Et fit ex corticum mundatorum, & incisorum radicis apij, fęniculi ana vnc. ij. seminis apij, fęniculi, † anisi, ana vnc.j. macerentur omnia vigintiquatuor horis in vase lapideo, aceti lib. x. aquæ lib. † viginti, coque ad tertiæ partis consumptionem, colato adde mellis dimidium, igni lento percoque. F

Desit in aliquib. cod. † xy.

ISTE syrupus non est in vsu. qui reperitur apud omnes aromatarios, & medicos practicantes est talis. Recipe corticum radicum apij, fœniculi, petroselini, bruści, & asparagi ana vnc.ij. seminis apij, seminis fœniculi, ana vnc.j. decoquantur prædictæ radices, & semina in lib.xij. aquæ, & in lib.j. aceti vsquequo redeant ad medietatem, aut modicum plus: deinde cum melle. q. s. fiat syrupus, qui decoquatur tam diu, donec suam habeat perfectionem. & iste est communis modus construendi hunc syrupum. Quidam autem loco seminum supra scriptorum ponunt vnc.j. & s. radicum raphani. sic tamen rarissime præparatur. Quidam autem nec ponunt semina, neque raphanum. & isto modo est communior vsus eius. Quidam autem & addunt, & minuunt secundum, quòd putant melius. quocunque tamen modo præparent, vocatur secaniabin, idest, oxymel compositum de quinque radicibus, & sic a quamplu tibus denominatur. Dupliciter autem, & magistraliter construitur iste syrupus cum aceto, & sine ipso non variando in alijs eius descriptionem. Nam cum acetũ imponitur, causa ipsius aceti vocatur secaniabin, seu oxymel compositum ab oxy, quod est acetum. cum autem acetum non imponitur, tunc vocatur syrupus de quinque radicibus sine aceto, & vtroque modo, apud aromatarios communiter præparatus reperitur. potest etiam iste syrupus componi H cum zuccharo: & iterum cum aceto, & sine aceto. & compositus cum zuccharo non erit tantæ caliditatis, & absterśionis. sed quia cum melle præparatur, ideo ipsum declarando prosequar. Iste syru. dictus oxymel compositum de quinque radicibus aqua melle, & aceto, vt communiter præparatur, & est in vsu. habet multas vtilitates, & maxime ad digerendum materias phlegmaticas, & melancholicas, frigidas, crassas, & viscosas, & permixtas cum cholera crassa. vnde principaliter confert ad febres quotidianas, & similiter etiam ad quartanas. Conueniret etiam in declinatione febrium chronicarum, & oppilationibus stomachi, & hepatis. ipse enim est diuisiuus, aperitiuus, subtilitatiuus, & absterśiuus, & maxime in nutritiuis. Est etiam prouocatiuus sudoris, & vrinæ, & generaliter est maioris potentiæ, & efficaciæ in omnibus suprascriptis dispositionibus, & multis alijs, quam syrupus compositus de duabus radicibus, & quam syrupus de bizantijs. & iste idem factus cum melle est maioris potentiæ, quam cum zuccharo. Dosis, permixtio, modus assumendi, & hora, omnia ista sunt nota perito medico.

HOC plerunque vtimur, vbi scilicet antea per multos dies simplici vsi fuerimus, oxymelque compositum vocamus. MAN.

VSVS frequens procedentibus morbis, nam ineuntibus tutius est oxymeli simplex, hodie vero frequentius fit, hoc modo, Corticum rad. apij, fœniculi, petroselini, ruści, asparagi, an. vnc. ij. sem. apij, & fœniculi, ana vnc.j. aquæ lib.xij. & aceti lib.j. macerantur, & ad dimidias coquuntur, expressum post cum mellis quãtitate idonea percoquitur. Alij loco seminum, radicis raphani vnc. j. & dimidiam miscent: alij vtrumque, alij neutrum pro scopis varijs, alij quoque sine aceto parant, & vocant. syrup. de quinque radicibus, sine aceto. sunt qui saccharum mellis loco miscent, vt minus caleat, & sit iucundius. Non modo ad affectus ex bile crassa, & pituita etiam crassa, & lenta natos valet, sed etiam ad melãcholicos, vt febres quartanas, præsertim in declinatione. Valentius est, quam oxymeli de duabus radicibus, & quam syrupus Byzantinus, etiam sudores mouet, si calidum bibatur, & corpus bene tegatur, præsertim cocta iam materia. SYLVII.

OXYMELI ex duabus radicibus appellari hoc potest, ad eius differentiam, quod de quinque radicibus, seu compositum vocant. Est hoc miri vsus, quod secare, attenuare, detergere vehementer potest citra calorem. licet enim apium calidum primo sit ordine; fœniculum, atque anisum secundo; hæc ipsa tamẽ vis caloris, aquæ multæ, atque aceti copia retunditur. Id hoc loco non prætereundum, quod prætermittit Syluius. acetum proponi in vetusta versione, bonum, vetus, & album, tenuitatis gratia; atque ad vim penetrandi altius adaugendam. COST.

MESVE.

Secundabin educẽs phlegma.

OXYMELI phlegmagogum fiet id prædictum, si inter coquendum medulla seminis cnici panno lineo raro ligata mergatur, & identidem confricetur. † Potentius euadit, si etiam turbith cum zingibere nodulo prædicto addatur. *† Vul. add. enim hora, donec perficiatur.*

SVSPENDE in ipso quando coquitur medullam cartami, Cnici videlicet, & quia non exprimit quãtitatem, tu potes ponere vsque ad libram cartami, turbit vero vnc.iij. MAN.

ALIOS humores vacuare poterit incoctis similiter simplicibus, quæ peculiariter illos humores trahũt, Potest vero poni in pdictã quantitatẽ Mesuæ, cnici medullæ lib.j. & turbith. vnc.iij. SYLVII.

VT oxymeli prædictum purgatorium reddas, potes tu quidem cum Manardo, & Syluio cnici libram vnam, turbithi vero vncias tres addere. Sed quãtota illius ex præscripto Mesue parati moles triginta pendat libras, cnici autem lib. vna, vix doses efficiat quatuor supra viginti, turbithi autem vnciæ tres vix doses sint decem, adeoque vix quatuor supra triginta sint totius huius medicamenti in mediocri etiam purgando corpore doses, erit profecto, quo iustum purgationis modum assequaris, vt huius ad Manardi consilium parati oxymelitis vncias fere vndecim exhibeas vno hausu sumendas, cum magna assumpturi hominis molestia. Aut igitur soluentium augebis pondus, aut illo parcius sumpto non tam absolutam purgationem, quam leuem humorum detractionem expectabis. COST.

ME-

A

MESVE.

XYMELI vacuans melancholiam recipit thymi, calaminthes, agarici, bugloſſi hortenſis, & erratici, glycyrrhizæ, ana vnciam vnam, polypodij vnc. iij. † chamædrios, chamæpytios, ſtæchados, † ſpinæ albæ, ana drachm. v. vuarum paſſarum purgatarum libr. dimidiam, macera viginti quatuor horis, aceti albi ſucci bugloſſi, ana lib. ij. & dimidiã, aquæ lib. ij. coque igni lento ad dimidias, cola, cum mellis lib. iij. percoque, inter coquendum autem epithymi vnc. j. ellebori nigri † aur. iij. nodulo ligata, merſaque ſæpe confricentur.

† aniſi. † bedegar. † aur. ʒ.

B

MAN. BVGLOSSÆ domeſticæ.) ideſt, boraginis. Sylueſtris, ideſt, quæ nomen habet bugloſſi. Chamędryos.) Vulgo calamandrinam dicunt, vel triſaginem Chamæpytios. Vulgo Iuam, vel Aiugam. Bedegar.) Spina alba, addito elleboro, ſatis efficaciter purgabit atram bilem, pondere duarum vnciarum.

SYLVII. HVMOREM melancholicum, & melancholiam expulſionem, apparat, & vacuat, in affectibus melancholicis mitiſſimum, & ſaluberrimum. Quod vero ellebori vnc. ij. reciperet, cum Manardo eſſet vehementius.

COST. QVVM *non præſcribat huius medicamenti aſſumendi pondus, illud ita aſſequeris. Si purgantium, quæ hic ſumuntur ſimplicium vim ſpectes, quia polypodij vnciæ tres in moderato corpore ferè ſex ſunt doſes, epithymi vncia vna, ferè binæ, ellebori nigri aurei tres, ferè decem: propterea que in vniuerſum vix doſes ſunt viginti. pendet autem totum medicamentum, vbi confectum eſt, ex Meſue præſcripto, libras ſex cum dimidia, id eſt vncias octo, & ſeptuaginta, tuto huius ipſius medicamenti dari poterunt vnciæ ferè quaternæ.*

C

MESVE.

XYMELI ex liguſtico ad pituitam craſſam, lentam, putrem, obſtructiones hepatis, & ſplenis aperiendas, vrinam mouendam. Recipit radicem apij, fęniculi, petroſelini, calaminthes, dauci ana vnciam vnam, zingiberis, ſeminis liguſtici, apij, fęniculi, aniſi, carui, eupatorij, aſari, abſinthij, ana vnc. ſemis. caryophyllorum, galangæ. ana drachmas tres, ſpicæ nardi drach. ij. coque in aceti libris decem ad dimidias, & cum mellis lib. quinque percoque.

D

MAN. QVIDAM hoc vtuntur, ceu valido in deobſtruẽdo. Cheiſin, id eſt, libiſtici.

COST. CALAMINTHES *radicem inutilem eſſe quis ſcribat Dioſcorides, mirum quorſum hoc loco ipſam in radicum ſerie quærat. Sed calaminthes vocem tranſpoſitam puto, ponendamque cum ſequenti ſimplicium ordine in quo, & zingiber, & ſemina varia, & eupatorium, aſarum, abſinthium ſumuntur.*

MESVE.

XYMELI ex calaminthe, calfacit, incidit, terget humores craſſos, lentos, putres. ob id intemperiem frigidam ventriculi, & hepatis corrigit, ſcirrhum lienis, & aliorũ viſcerum diſſipat, febres diuturnas iuuat. Recipit rad. apij, fęniculi, intybi, ana vnciam vnam, ſchęnu anthus drachm. ij. ſeminis apij, fęniculi, aniſi ana drachm. ſex, calaminthes montanæ, & domeſticæ ſpicæ, aſari, caſiæ, maſtiches, dauci, petroſelini, ana † vnc. dimidiam, caryophyllorum, liguſtici, zingiberis, galangæ ana drachm. duas, coque in aceti libris octo, & aquæ libris ſex, ad duarum partium conſumptionem. adde mellis deſpumati libras quinque. Datur ab vncia vna ad duas.

† drach. iij.

CASIÆ.) Pro ea accipe cinnamomum. MAN.
CALAMENTI agreſtis. Id eſt nepetæ.
DOMESTICI.) non inuenio domeſticum, niſi mentã.

DE Calamento ex calamintha fortuito nomẽ obtinuit, quum multa eiuſdem cum hac ponderis hic veniant. Pro agreſti autem calamintha montanam, & pro domeſtica nepitam potius, quam mentam ſumendam dixerim. contra quam cenſeat Manardus. alioqui enim mentam ſua adſtringente vi ad incidendũ, abſtergendumq; craſſiores humores non eſſe ex vſu certũ eſt. COST.

MESVE.

YRVPVS acetatus Diarhodõ ad febres complexas, & eas, quæ formam corporis corrumpunt, obſtructiones hepatis, & lienis idem aperit. Recipit ſucci intybi, apij, ana libras duas, & dimidiam, radicũ apij, fęniculi, intybi ana vnc. duas, roſarum vnciam vnam, glycyrrhizæ vnc. dimidiam, ſpicæ nardi drachmas duas, & ſemiſſem, ſeminis apij, fęniculi, aniſi, ana drachmas ſeptẽ, cum aquæ libris ſex coque ad duarum partium conſumptionem, deinde cum libris duabus aceti, & libris tribus ſacchari, fiat ſyrupus. Datur ab vncia vna ad vncias tres.

MAN.

HIC celebratiſſimus eſt, magnam habens conformitatem cum byzantino, calidior tamen eo parumper, ille vero magis videtur atram bilem reſpicere. MAN.

SYLVII.

AFfinis eſt Byzantino viribus, niſi quod paulo eſt eo calidior: qui ſequetur autem, multo efficacior, & calidior. Oxyſaccharum ſimplex ex aceti lib. ij. aquæ libras quatuor, ſacchari lib. v. ſemper deſpumando igni lento percoctis: valentius fit adiecta aceti libra vna, valentiſſimum lib. ij. adiectis. Nicolaus aceti vncias quatuor, ſucci granatorum acidorum lib. ʒ. ſacchari libram vnam miſcet, morbis æſtiuis, & bilioſis præſtantius eſt, quam oxymeli. Oxyſacchar ex aceti libra vna ſacchari libris duabus ſine aqua coctis ad bilem flauam, & cephalalgiam calidam, maluit appellare, quod τὸ ὀξὺς acetum ſit, ὀξίς, ὀξέος ὀξύς, acidus. Oxyſacchar è radicibus Actuarij, bilem vſtam, pituitam incidit, terget, obſtructa aperit, hepar, lienem, renes: fit autem ex corticum radicis fœniculi, apij, intybi ſatui, ana ſextante, coquendo in aceti libris tribus, ad libræ vnius conſumptionem: deinde expreſſum percoquitur cum ſacchari libris duabus. Si-

mile, sed eo mpositus eidem scribitur, initio serapiorum. Sumptum id videtur ex syrupo acetoso cum radicibus Mesue, nisi quod hic aquam addit, & semapij, fœniculi, intybi, anisi, & ponderibus variat. Oxysaccharum multo compositius facit Nicolaus ratione nulla: potes vt diximus, quælibet incoquere oxymeliti, sic oxysaccharo pro scopis varijs. Oxysacchar διὰσώρων Actuarij, corpus refrigerat, stomachum roborat, cor, & hepar æstate exhilarat, appetentiam inuitat: capit aceti selibram, succi cydoniorum libram vnam, sacchari libras duas, coque ad instam consistentiam. Sumptũ ex syrupo acetoso de cydonijs Mesue, sed ponderibus mutatis.

COST. SYRVPVS acetosus diarhodon. *Magna huic aperiendi vis inest, vt eo nomine febribus, quæ ex crassis sint humoribus obstruentibus, & obstructo lieni, atque hepati conferre mire possit. Adduntur tamen consulto rosæ, vt astringente ui, qua præstant aliquod visceribus robur comparetur.*

MESVE.

SYRVPVS acetatus de Succis herbarum cum aromatibus, obstructiones aperit, ob id febres putridas, & implexas, & morbos alios obstructis succedentes curat. Recipit succorum apij, fœniculi, intybi, lupuli, coctorum, & purgatorum, ana libras duas, succi buglossi, † libras duas, & dimidiam, rosarum vnciam vnam, spicæ nardi drachmas tres, glycyrrhizæ † vnciam vnam seminum apij, fœniculi, anisi, rhabarbari, cupatorij, absinthij, cassuthæ, ana drach. v. sacchari libras duas, & dimidiam, aceti libras duas. condiatur galliæ aromaticæ drachmis duabus.

† lib. 1. ‡ drach. viij.

MAN. ACETOSVS de succis herbarum vtilis esset, sed non componitur.

COST. SYRVPVS acetosus de succis. *De aromatica gallia postea. tract. de trochisc. Parari etiam sine his aromatibus deberet ob moschum, ambram, caphuram multis aduersam, præcipue mulieribus, quæ in præfocationem vteri facile incidunt.*

MESVE.

SYRVPVS de Menta ventriculum frigidum roborat, ob id nauseam, vomitum, singultum, fluorem alui sedat. Recipit succi mentæ libram vnam succi granatorum dulcium, & acidorum ad dimidias cocti lib. ij. mellis, vel sacchari † lib. iij.

† lib. 1.

CHRI. MESVE hic describit duos syrupos mentæ, quorum primus qui est præsens, non habetur in vsu. Istum syrupum describit etiam Auic. in quinto can. in eadem forma, & dosi, excepto illo quod dicit, terantur granata cum pulpis suis, & decoquatur succus vsque ad medietatem. Similiter eundem syrupum describit Haly. x. practicæ, & vocat ipsum syrupum Romanum. Summa medic. est iiij. res.

MAN. EX his duobus, secundum tantum inuenimus in officinis, vtilem quidem in ventriculo roborando.

COST. SYRVPVS de menta. *Licet acida pimica refrigerante vi polleant, retunditur tamen hic eorum*

vis menta, punicis dulcibus, coctione, melle & saccharo: vt recte ad frigidum ventriculum hoc commendetur medicamentum. possint autem mentæ, & punici dulcis astrictione sua insigni corroborari.

MESVE.

VEL succi Cydoniorum muzorum, & dulcium, succi granatorum muzorum, & acidorum, & dulcium, ana libram vnam, & dimidiam. In quibus horas viginti quatuor macera mentæ siccæ, libram vnam, & dimidiam, foliorum rosarum vncias duas, coque igni lento ad dimidias cum mellis, vel sacchari lib. ij. fiat syrupus. aromatizetur cum gallia. Syru. de mẽta inuen. nostra.

SYRVPVS de menta secundum hanc descriptionem vbique præparatur, & sic generaliter habetur in vsu: valet enim ad stomachum relaxatum confortandum, & virtutem digestiuam, in eo, suauiter calefaciendo, & vigorando calidum naturale, vomitum, & nauseam prohibendo. & sua leni stypticitate confert ad fluxum vẽtris lubrificatiuum factum à phlegmate, & sedat singultum. Et licet secundum quod dicitur in litera iste syrupus possit cũ zuccharo, & cum melle præparari, tamen quasi semper cum solo zuccharo fit, habet enim minus calefacere, & desiccare factus cum zuccharo, quam cũ melle secundum diuersitatem mellis, & zucchari in caliditate, & siccitate, reliqua sunt nota. CHRI.

VEL accipit mentæ parum siccatæ libram vnam, & dimidiam, rosarum rubrarum vncias duas, succi cydoniorum dulcium, succi granatorum acidorum, dulcium, acidodulcium, ana libram vnam, & dimidiam, coque igni lento ad dimidias, expressum percoque cum mellis, aut sacchari libra vna, aromatizetur cum gallia Mesue, si autem siccior sit menta, quia succorum plus ebibit, succos auge. Posterior est valentior, & solus in vsu cum saccharo, quia mitior est, & gratior quam cum melle. Ventriculum, & ventrem reliquum inferiorem frigidum suo calore blando, & leuicula adstrictione roborat. Ventriculum, vel dissolutum, vel à causa frigida imbecillum roborat. SYLVII.

SYRVPVS de menta inuent. nostra. *Vere præstantissimum hoc est ad frigidum, & subuersum vẽtriculum. Mentam autem siccam exquirit, quod vbi aquosus ille recentis humor arefactione euanuerit, superstitibus terrenis partibus valentius astringit. Neque tamen multi facerem si mentam hoc loco semiaridam quis sumat, quum ipse quoque mentę succus ventriculo sit ex vsu, ex quo præcedens construebatur syrupus, & si modo aliquid illi insit vitij (id vero est flatuum copia) coctione facile possit dissipari. sed aridam mentam maius ventriculo robur afferre posse existimo. Quo loco, quando mentæ aridæ libra vna succi libris septem cum dimidia, quas præscribit, uix potest macerari, hærent seplasiarij. Verum ne ab authoris instituto discedamus, si minor videtur succi copia, quam vt tota simul menta maceretur, licebit, vt postquam eius dimidia pars in toto eo succo fuerit macerata, expressa, abiectaque illa, dimidiam partem alteram macerandã committas, & ex authoris deinceps præscripto quod reliquum est prosequaris. ita autem syrupo maior vis, atque odor comparabitur.* COST.

ME-

MESVE.

SYRVPVS Absinthij ventriculum,& hepar roborat, ob id appetentiam excitat, retentricem vim firmat, amborum dolorem sedat,& aliorum viscerum mollificationem iuuat. Recipe absinthij Romani † lib.ij. foliorum rosarum vnc. duas, spicæ nardi drach.iij. vini albi antiqui,boni,odori,succi cydoniorum ana lib.ij. & s. in his macera horas 24. prædicta coque. igni lento ad dimidias,cum † mellis lib.ij.fiat syrupus efficax, & multa experientia probatus.

† Pulg. lib.

† aut cum facch.li.ij.

CHRI. SYRVPVS de absinthio secundum præsentem descriptionem generaliter est in vsu, conferens ad casum appetitus. & sic præparatus reperitur, & est conueniens ad prostrationem appetitus, & ad debilitatem stomachi, & relaxationem villorum eius: & ad mollificationem viscerum, & ad debilitatem hepatis dolorosam, & ad cachexiam lymphatus cum aquis conuenientibus, vt plurimum autem lymphatur cum aqua mentæ, pro stomacho confortando,& fit cum melle; licet cum zuccharo fieri possit, sed tunc est minoris caliditatis. & reliqua omnia sunt clara.

MAN. NON detur in febribus in principio, neque etiam post vbi febris vehemens, nisi frigidum aliquid secum miscueris. Ego quandoque eo vsus sum in albis humoribus ex vtero fluentibus.

COST. SYRVPVS de absinthio. *Quod in simplicibus quoque admonuimus, Romanum absinthium Italum est, Pontico, amaro sapore, atque odore longe præstantius, quo nomine nisi cui ob dolorem capitis eius odor suspectus est, Pontico prestantius videtur ad ventriculum, iecurque firmandum, & ad excitandas vrinas. recte ergo Romanum deligit.*

MESVE.

† vnc. xij. † ad j.

MEL absinthij Romani † drach. c. coquantur in aquæ lib. iij. † vsque ad partem tertiam. fricetur manibus, coletur expressum cum mellis, & vini ana lib.j. percoquitur in syrupum.

MAN. DICI potest simplex, & valde congrueret in febribus à bile post vij.

SYLVII. HIC autem simplex est. serapium de absinthio Actuarij ab hoc est diuersissimum: Prior solus est in vsu ad ventriculi,& hepatis,& viscerum aliorum imbecillitatem etiam dolorificam,& cachexiam. Datur etiam in albo mulierum fluore, & ad febres biliosas iam procedenter, non multum calidas: ad ineuntes vero posterior,& simplicior & aptior. Quanta autem vis sit absinthio Pontico (quem Romanum à Mesue vocari in simplicibus probauimus) in deturbanda bile flaua ex ventriculo, in roborando ventriculo,& hepate, Galenus in simplicibus, & methodo,in compositis partium medicamentis, & alibi passim abunde inculcat, vt non sit opus testimoniorum multitudine eius facultatem demonstrare. Datur per se si materia appetentiam lædens est frigida. si autem calet, datur cum frigidis.

COST. DE absinthio alius. *An absinthium hic aridum sumendum sit, an recens non explicat. Sed quando eius succum lib. simpl. ventriculo esse noxium, & aridum præstare recenti astringendo admonuit, hic & in superiori quoque, vbi ventriculi robur quærit, deligendum est aridum.*

MESVE.

SYRVPVS fumariæ maior, ventriculum,& hepar roborat, obstructiones aperit, cutis morbos, præcipue ab humore salso, vel vsto natos, vt psoram, lepram, impetiginē curat. Recipit myrobalanos, cepulas,& citreas † ana xx. florum † violarum, boraginis, vel buglossi, violarum, absinthij, cassiathæ, ana vnc.j. glycyrrhizæ, rosarum, ana vnc.dimid. epithymi, polypodij, ana drachmas septem. pruna centum, vuarum passarum purgatarum libram dimidiā, tamar Indorum, casiæ fistulæ, ana vnc. duas, coque in libris decē aquæ ad lib. septem cōsumptionem,& cum succi fumariæ cocti,& purgati,& sacchari ana libris tribus fiat syrupus.

al. j. xx.

CHRI. SYRVPVS de fumoterræ secundum hanc descriptionem est conueniens ad confortandum hepar,& stomachum, aperiendo eorum oppilationes, iuuat ad digerendum materiam existentem in cuti prouenientem ab humoribus adustis, & salsis, & acutis, deforcationem, & scabiem curat, & remouet, & confert serpigini, lepræ, & impetigini. quæ sunt deforcationes cutis, lymphatus cum aqua endiuiæ, boraginis, vel buglossæ. Habet insuper virtutem faciliter solutiuam, & compressiuam, lenitiuam ratione componentium. habet enim virtutem compressiuam ratione myrobalanorum, tamarindorum, atque prunorum: habet virtutem faciliter solutiuam ratione epithymi, & polypodij, absinthij, & fumiterræ: lenitiuam habet ratione casiæ, & iuiubarum. & de omnibus istis dictum est superius. Vltimo nota, quod iste syrupus sensibiliter non soluit ventrem, nisi eius dosis augeatur vsque ad vnc. vj. vel vltra, quia solutiua ingredientia eius compositionem sunt debilia, & in parua dosi ponuntur in ipso, & omnia in eo posita sunt nota. Summa medic. est xvij. res.

MAN. PVRGAT si in debita quantitate exhibeatur, vnc. videlicet tres vsque ad quinque.

SYLVII. AB vncijs tribus ad vncias quinque, vel sex sumptus, etiam purgat pituitam salsam,& bilem vtramque vstam: purgatoria enim clementia, & parua quantitate recipit, curatisque cutis vitijs colorem commendat: vt apertis obstructionibus febres putridas, præsertim dictis humoribus natas, & icterum vtrumque sanat. Ne putes hanc facultatem posteriori à Mesue attributam, illi esse peculiarem, cum sit communis vtrique, vt morbum Hispanum muare: id quod ex generalibus his facultatibus coniectare non est difficile, cum sit maior, compositior,& potentior minore. Vterque sumitur cum aqua intybi, buglossi, sed hic in multo vsu est. Hic ob pruna, passas, casiam, tamar Indos est crassissimus, proinde ingratissimus, & qui æque cito, vt syrupus portulacæ situm ducit, atque corrumpitur, nisi facta simplicium decoctione coquas in syrupum, succum fumariæ despumatum, & clarificatum, cum saccharo aqua fontis clarificato, tunc que paulatim addas decoctionem, semper coquendo: tandem vero casiam,& tamar Indos ob substantiæ raritatem, & virium imbecillitatem,

parum diu coquendum, sed cum parui sit momenti, & tam operosa paratio, & iucunda, satius est omittere. est & syrupus epithymi ad eadem efficax.

COST. DE fumoterræ maior. *Myrobalanis vim astringẽdi comparari diuturna coctione docebat Mes. lib. simpl. Quamobrem si ij cum reliquis eousque coquendi sunt, vt ex aquæ libris decem, tres tantum sint superstites, astringendi, & obstruendi vis medicamento acquiritur, contra quam huius author polliceatur, qui ad aperiendas obstructiones commendat, remittiturque vis purgandi, quam adiectione epithymi, polypodij, prunorum, vuarum passarum, tamarindorum, & purgatricis casiæ exquirere animaduertimus. Sunt ergo hæc non omnia simul ad coquendum immittenda. Sed vbi plurima liquoris pars cum alijs coquendo euanuerit, reliqua quæ parum coqui postulant, injicienda. Porro qua mensura epotum hoc expurget non monet. Sed sequentis exemplo ad sescunciam dari posse dicas, quanquam eo quoque pondere assumptum leniter purgare obseruabis.*

MESVE.

SYRVPVS fumariæ minor, hepatis obstructionem aperit, ob id ictericum sanat, pituitam salsam, & bilem vsta vacuat, proinde psoram, lepram, pruritum, & alia cutis vitia inde orta sanat, & corporis colorem floridum reddit, Recipit myrabol. flauarum vnc. ij. violarum, cassiothæ, absinthij, ana vnc. j. coque cum lib. septem aquæ vsque ad partem tertiam. Expressum cum succi fumariæ cocti, & purgati, & sacchar. ana lib. ij. percoque. Datur ab vnc. j. ad vnc. ij. Quidam scammonij vnciam dimidiam panno lineo raro ligatam, in eo suspendunt.

MAN. SI suspendatur in eo scammonium, purgabit plus quam præcedens, primus tamen communiter patatur, & ego eo vtor in morbo, qui gallicus dicitur.

SYLV. HIC potest eadem quæ prior, sed imbecillior est, nec vsu frequens, assumpta autem scammonij facultate, purgantior efficitur, vt ventriculum, hepar, lienem pituita salsa, & bile vtraque vacuet, ob id ictericum vtrumque sanat.

COST. DE fumoterræ minor. *Si scammonium huic addatur, euadet superiori, facultate longe superior. eritq; non minor, sed maior. Consulto scammonium lineo panno inclusum, dum syrupus coquitur suspendit, non autem commiscet, ita enim vis in totum medicamentum quoquo versum æque distribuitur, nullo periculo, ne coquendo in vnum cogatur, & vni plus quam alij parti impactum, hypercatharsin aliaue vlla symptomata pariat, quæ grauia largius sumptum parit.*

MESVE.

SYRVPVS Glycyrrhizæ tussim antiquam iuuat, thoracem, & pulmones expurgat. Recipit glycyrrhizæ vncias duas, adianti albi vnciam vnam, hyssopi sicci vnc. dimidiam, horas vigintiquatuor macera aquæ libris quatuor, coque ad dimidias, expressum percoque cum mellis, sacchari, penidiorum ana vnc. octo, aquæ rosarum vnc. sex.

SYRVPVS de liquiritia secundum hanc descri. CHR. confert principaliter passionibus pectoris, & pulmonis, & maxime tussi antiquæ factæ à materia phlegmatica, quæ non est multæ quantitatis, tenacitatis, & viscositatis, est absterssiuus, subtilliatiuus, & aliqualiter desiccatiuus. Et hic nota, quod ab illo syrupo tanquam leuiori incipiendum est in passionibus pectoris frigidis, & phlegmaticis. Secundo est procedendum ad syrupum de hyssopo tanquam ad fortiorem. Tertio ad syrupum de prassio, quia potentior: nam secundus, scilicet, ille de hyssopo est calidior, & siccior primo, & ideo plus conueniens membris frigidioribus, vnde in processu, in augmento, & in statu magis conueniens est illo in calefaciendo, desiccando, subtiliando, aperiendo, & abstergendo cum aliquali virtute lenitiua pectoris, & pulmonis, faciendo sputum facilem ad exitum per secretum: tertius vero in omnibus tantum excedit secundum, quantum secundus excedit primum, & cum hoc antiquæ tussi plus confert. sic ergo a leuiori semper inchoandum est, & regulariter operando, nisi magna instaret necessitas, iuxta illud Hippo. ad vltimas ægritudines vltimæ curationes ad perfectionem sunt potentes. lymphatur autem plurimum iste syrupus cum aqua capilli veneris, vel vngulæ caballinæ, idest farfarellæ, vel cum decoctione communi, de qua dicetur inferius. Aqua enim vngulæ caballinæ, est calida, & humida in primo.

ADDITIO.

Nota quod absurdum videtur, quod in isto syrupo auctor ponat aquam rosatam cum ipsa restringat, & hic syrupus debet dilatare partes pectoris, & hoc non solum videtur contra rationem, sed est etiam contra facientes hunc syrupum, eo quod nulli fere ponant aquam rosatam. Ad hoc dicendum, quod recte ponitur, & qui non ponunt, errant multum. Et ratio est. nam ad hoc, quod syrupus iste valeat tussi antiquæ, & pulmonem, & pectus mundificet, non solum oportet, quod in eo sint dilatantia partes pectoris, lenientia, & maturantia catarrhum, vt per liquiritiam capil. ve. fit. sed etiam necesse est, quod in eo sint ea, quæ partes relaxatas adunent, & virtutem expulsiuam cõfortent, & hoc fit per aquam rosatam, igitur rationabiliter ponitur.

Vtrũ aquã rosata huic syrup. sit ponenda.

VIDEANT qui cauẽt in pleuriticis Manum christi vocatum, & rheon, quomodo dent hunc Syrupum, in quo aqua rosacea. Ego enim non formido in morbis pectoris, medicinas modice adstringentes. MAN.

EST frequens vsus initio pleuritidis, & aliorum thoracis affectuum etiam si aquam rosatam recipiat. Nam in horum affectuum a fluxione proficiscentium initio modice adstringentia non modo sumi posse, sed omnino sumenda imperat Galen. lib. meth. lib. 12. Et rhabarbarum, & electarium, cui manus Christi nomen est, in vsu quotidiano sunt contra tales affectus, quamuis ambo adstringant. vt partes ob laxitatem ad fluxionem recipiendam opportunæ, vbi adstrictæ fuerint, amplius non recipiant, & roboratæ valentius repellant nouam, & expellant veterem materiam. Incipientibus itaque thoracis, & pulmonis affectibus frig. & pituitosis, saluber est hic syrupus, augescentibus, & vigentibus, syrupus hyssopi: declinantibus syrupus prassij nisi magna expergandi SYLVII.

gandi has partes necessitas, metusque suffocationis a postremo nos impere coegerit, quia omnium valentissime calfacit, incidit, tenuat, expurgat, lenit, siccat, quæ omnia syrup. glycyrrhizæ præstat, sed moderatissime. tussim antiquam sanet tantum, quæ a pauca, nec crassa, lenta pituita excitatur. Syrupus autem hyssopi viribus est in medio. Hic syrupus aperit, dilatat, terget partes præsertim spirituales, asperant materiam, pulmonem, thoracem, ad expellendumque roborat.

COST. LIQVIRITIAE. *Si adiantum eousque cum reliquis coquatur, vt ex aquæ cui infusum erat libris duabus supersint tantum duæ, vis profecto eius omnis, quam obtinet attenuandi, euanescet. Itaque, vbi reliqua in præscripto aquæ pondere præscripto tempore macerata fuerint, & coquendo ferè ad consumptionis præscriptę modum redierint, non temere facturum existimarim, qui hyssopi prius, tum postea etiam adianti tantundem leniter incoquendum iniecerit, ita profecto integra vi, atque ad eos vsus longe præstantius medicamentum parabitur, ad quos instituitur. Quod autem de aqua rosarum aliqui dubitant, quæ astringendi vi prædita, frangere vsum reliquorum videtur, quæ thoracem expurgant, non diffiteor ita paratum medicamentum initio fluxionis conuenire. Sed quando ad antiquam tussim eius author instituit, aquæ nomine non stillatitiam intelligerem, quã Mes. lib. simp. partes cogere testatur, cuiusque hic largior copia sumitur quam quæ ad leuiter astringendum, & impartiendum partibus robur sit ex vsu, sed vel succum, vel dilutum ex recentibus rosis sumendum existimarem.*

MESVE.

SYRVPVS hyssopi asthma, tussim dolorem thoracis, & hypochõdriorum iuuat. Recipit hyssopi (mediocriter) sicci, radic. apij, fœniculi, † glycyrrhizæ. ana drach.x. hordei nudi vnc.dimidiam, semi. maluæ, & cydoniorum, tragacanthi ana drach.iij. adianti albi drach.vj. zizipha, myxa, ana xxx. vuarum passarum purgatarum drachm.xij. ficus siccas, dactylos pingues ana.x. penidiorũ alborum lib.ij. fiat syrupus.

Aptasse ini addunt aliqui.

CHR. ISTE syrupus est maioris efficaciæ, & virtutis in passionibus pectoris, & pulmonis, & faciendo sputum facilem, quam syrupus de liquiritia. Confert enim principaliter asthmati, tussi antiquæ, & doloribus pectoris factis a materia frigida, vt dictum est in præceden. syrupo. Lymphatur autem vt plurimum cum aqua scabiosæ, aut prassij, vel aliqua de coctione pectorali, sunt enim aquæ multum potentes, quæ debent simi in proportione superius dicta. Est enim scabiosa calidæ, & siccæ complexionis in secundo. Reliqua vero in hac descriptione sunt calida in secundo, & sicca in primo cum forti abstersione, subtiliatione, & penetratione.

MAN. HIC quoque syrupus, seminum coroneorum, & dactylorum ratione cuiusdam astrictionis particeps est.

SYLVII HVIVS syrupi, & sequentis facultas nuper est declarata. Potenter præterea obstructiones liberat, vt etiam in adolescentibus renum calculos frangat sumptum cum aquis, aut decoctis vreticis, quomodo ad affectus thoracis cum aqua scabiosæ, vel bechij, vel decocto thoracico sumendus est: sub

A astringit quoque dactylis, & semi. cydoniorum. Nec abs re penidia exigit alba, hoc est, ex saccharo albissimo, & purissimo facta, non autem ex saccharo, vel crasso, & pingui, vel rubro cum amylo, & sublato marmori butyro. Nam ex his facta penidia ægre colantur, & impurum ac ingratum magis syrupum reddunt. Alias quinque huius syrupi descriptiones habet Mesues c. de tussi pleuriticam quoque, & obstructiones viscerũ liberat. Coque omnia in lib.viij. aquæ ad libr.v. consumptionem. Expressum in syrupum percoque cum lib.ij. penidiorum alborum.

DE hyssopo. *Hyssopum siccum, superfluo, & aqueo eius consumpto humore, qui ipsiusmet calorem, & siccitatem retundebat, attenuandi, detergendique facultate magis præstat: sumendum ergo id hoc loco, non humidum, non semiaridum, sed plane aridum, non tamen vetustate obsoletum. Quia autem in hoc conficiendo syrupo non præscribit liquoris, vel genus, vel pondus, Syluius omnia in octo aquæ libris ad librarium quinque consumptionem coquenda consulit. Sed erit hoc pharmacopæi diligentiæ committendum, qui prospiciens quantum liquoris ferant penidiarum libræ duæ, ante coctionem tantum summat aquæ, vt id ipsum, quod est opus exacta simplicium horum omnium coctione supersit.* COST.

B

MESVE.

YRVPVS Prasij, thoracem, & pulmones expurgat pituita crassa, lenta, putri, & ab ea asthmati, antiquæ tussi prodest, quales affectus senibus, & natura frigidis sunt frequentes. Recipit prasij, uncias ij. hyssopi, adianti albi ana vnc.vj. glycyrrhizæ vnc.j. calaminthes, anisi, rad.apij. & fœniculi ana drach. v. ireos, seminis maluæ, fœnugræci ana drachm.iij. sem. lini, & cydoniorum ana drach.duas, vuarum passarum purgatarum vnc. quinque, ficus passas pingues † quindecim, penidiorum, mellis boni despumati ana libras duas.

C

alij. xxi. Al. mellis decij. lib. c.

CHR. ISTE syrupus confert in duabus passionibus, scilicet, pectoris, & pulmonis factis a materiebus multum tenacibus, viscosis, & crassis, quæ sunt difficilis eradicationis, & maxime in senibus, & frigidis natura. Confert enim asthmati, tussi antiquæ, & difficultati anhelitus. Facit insuper excreare saniem, & omnem materiam putridam contentam in medio pectoris, sua forti virtute aperitiua, subtiliatiua, desiccatiua, abstersiua, & confortatiua, & vsus eius in declinatione prædictarum dispositionum est magis conueniens, nisi materia multa sua crassitie, & malitia moram non possit sustinere. lymphatur autem, vt plurimum cum aqua hyssopi, aut aliqua decoctione conuenienti, & huius syrupi descriptionem ingreditur semen lini, quod est notum, scilicet, calidæ complexionis in primo, & humidæ versus ipsum. CHR.

D

ADDITIO.

Notabis, quod omnes isti syrupi pectorales, & omnes decoctiones pectorales cum aqua pluuiali fieri debent,

debent, & nõn cum aqua communi, quia aqua plu- E
uialis est magis subtilis, & ratione subtilitatis magis penetratiua, faciensque penetrare virtutes medicinarum ad partem pectoris.

SYLVII. SYRVPVS hic pituitam crassam, lentam, puttem, ac pus ex pulmonibus, & thorace incidit, tenuat, terget, educi adiuuat leniendo, & aperiendo meatus, & vim expultricem roborando. Strenue enim sputum promouet in declinatione horum affectuum, si a fluxione pendeant: quam suo calore multo, si initio vsurparetur, geminauerit, nisi, vt dixi, suffocationis a multa, crassa, lenta materia periculum impenderet. Vacuata autem materia, quæ thoraci, aut pulmonis, & asperæ arteriæ anguistiam pariebat, proindeque spirandi difficultatem, eger iam multo, quam ante liberius respirat. Alias descriptiones duas habet Mesues cap. de asthmate, sed mutilatas. Vsurpatur cum aquis prædictis, vel hyssopi, vel alia thoracia. Coque in libris x. aquæ ad dimidiam, expressum percoquatur cum penidiorum, & mellis despumati ana libris duabus.

F

COST. PRASII. *Maceranda hæc sunt authore etiam silente in debita aquæ mensura, vt & in superiori, tum coquenda ex arte, vt & tantum superfit decocti, quantum excipere possint mellis libræ duæ. id quod in sequentibus quoque erit obseruandum.*

MESVE.

SYRVPVS de calaminthe, asthma, tussim antiquam, intemperiem viscerum frigidam, & splenicos, & senes iuuat. Recipit calaminthes domesticæ, & syluestris, ana vnc.ij. ligustici, dauci, schœnu anthus ana drach.v. vuarum passarum purgatarum lib.dimid. mellis lib.ij.

G

CHRI. HIC syr. in duritie, & crassitie splenis conuenit, calefacit stomachum, hepar, & splenem, & alia viscera, aperit oppilationem in eis, materias crassas subtiliat, & ad expulsionem eas præparat. confert tussi antiquæ, & asthmati in senibus. Lymphatur autem vt plurimum cum aqua quinque radicum, seu scolopendriæ, i. deest linguæ ceruinæ, quæ spleni multum appropriatur, & est herba nota, calidæ, & ficcæ complexionis in secundo.

MAN. NON cognosco calamenthum domesticum: credo intelligi mentam, sicut etiam supra. Nullus tamen horum syrup. communiter paratur. Secundus satis similis est syrupo de menta.

SYLVII. QVIBVSDAM in vsu est ad calefaciendum, incidendum, tenuandum, aperiendum, tergendum obstructiones viscerum, ob id splenem tumefactum minuit, cum aqua asplenij, vel phillitidis, thoracem, & pulmones expurgat cum aquis thoracteis. Coquitur in lib.vj. aquæ ad dimidias, expressum per coquatur cum mellis lib. duabus. H

COST. DE calamentho. *Calaminthes succus dum altius pituitam, crassosque humores ventriculo impactos secat, & abstergit, vt singultum corrigere apte possit, ita & vomitum compescere postquam dissectum absterserunque eius vi humorem vomitione vna aut altera reiecisse contingerit. Vomitum autem particulatim acidorum punicorum succus cohibet. Sed obscurum est, quum succum ait sumendum cum pulpa interiori, quid pulpæ illius nomine intelligat. Si diminandum sit, fortasse interstitia quærit, quibus acini distinguuntur: qui sane astringentis facultatis quum sint, si succis eiusdem punici, & calaminthes, vinoque (vt scribit) coquantur, possint sedandi vomitus vim adaugere. Fortasse etiam acinos alios punicorum succo coquendos ponit, vt qui detracta carne, qua ambiũtur, ad vomitũ, imo & ad alui fluxiones, non infirmæ sunt facultatis.*

MESVE.

SYRVPVS de calaminthe alter, singultum, & vomitum a pituita, vel bile flaua crassa, sedat. Recipit succi calaminthes, & vini odori, ana libras quatuor, succi malorum granatorum acidorum cum sua pulpa interiori, libras quinque. coque ad dimidias, biduo permitte, vt crassum subsideat, & clarum percoquatur in syrupum cum sacchari† libris quatuor. aromatizetur drachmis duabus galliæ aromaticæ, in vase vitreo bene obstructo, in sola dies quadraginta. † al. lib. iij.

SYRVPVS hic de calamentho magis quam præcedens, est confortatiuus virtutis contentiuæ stomachi, & viscerum. vnde valet supersluo vomitui facto a cholera crassa permixta cum phlegmate post mundificationem ipsius, & non est tantæ caliditatis, vt primus. lymphatur autem vt plurimum cum aqua mentæ, vel absinthij. CHRI.

QVIBVSDAM in vsu est cum aqua mentæ, & absinthij, parum calet, ventriculum, & he par expurgat, & simul roborat. Fuerit igitur saluberrimus, tum etiam quod alimentum cum medicamento coniunctum habet, quod genus medicamentorum Galenus maxime commendat. Nam calaminthe amara; acris, expurgationem prope sola facit, vinum putredini resistit, vires eius granatorum vehit, granata acida incidunt quoque, & tenuant, sed roborant, saccharum dulcorat, & custodiam siccando iuuat, cum igni, & sole Gallia iucundiorem facit, & facultatum nostrum corpus dispensantium robur auget. Cum igitur sit paratu facilis, & magnarum virium, in vsu frequentiore habendus fuerit, nisi syrupo mentæ viribus proximo sis contentus. SYLVII.

MESVE.

SYRVPVS de thymo calefacit, incidit, tenuat, ob id omnem frigidam intemperiem thoracis, pulmonis, vẽ triculi, hepatis, & aliarum partium iuuat, & hyberno frigori resistit. Recipit comarum thymi vncias duas, calaminthes, mentæ siccæ ana drachmas quinque, seminis, apij, fœniculi, anisi, dauci ana † semunciam, vuarum passarum purgatarum vnc. quatuor, & dimidiã, cum mellis lib. duabus fiat syrup. aromatizetur drach. duabus galliæ. † drach. iij.

ISTE syrupus habetur in vsu. Mes. habet hic extremitatum thymi. & est melior pars plantæ. Sũma medicinalium est x. res excepta aqua. CHRI.

LICET in vsu non sit, efficaciam tamen magnam haberet in frigidis morbis. MAN.

IN vsu rarus est, tamen ad ea quæ promittit, est efficacissimus, modo thymus sit, vel creticus, vel Iceis editus, & siccis, & in solatis, & calaminthe montana: obstructa etiam liberat, & menses mouet, sed omnium valentissime syrupus sequens. Syrupus Arthemisiæ Matthæi Gradi, ad menses ciendos ex catalogo sim. mẽses mouentium, cum tamen singula, vel horum pauca sufficerent. SYLVII.

Arte-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0300-9
DFG

Arthemiſiæ manip. duos, pulegij, calaminthes, origani, melliſſophylli, ſampſuci, ſabinæ, perſicariæ, chamædryos, chamæpityos, hyperici, centaurij parui, parthenij cum flore, rutæ, betonicæ, bugloſſi, dictamni, radic. feniculi, apij, petroſelini, aſparagi, ruſci, ſaxifragiæ viridis, enulæ, rubiæ, pęoniæ, ana manipul. vnum, ſem. iuniperi, ſmyrnij, petroſelini, apij, aniſi, gith, carpobalſami, cardamomi, coſti, aſari, pyrethri, phu, calami aromatici, caſiæ, ana vnc. dimidiam, macera aqua fluuiali, coque dimidias, expreſſum percoque cum ſacchar. & mellis q.ſ. Addi poteſt acetum ſimplex, vel ſcilliticum, alij aliter parant, & ſyrupum parthenij, ideſt, matricariæ vocant.

COST. DE THYMO. *Quum thymi comas quærit, flores cum thymo quærit. Sed & calaminthes, & mentæ comæ quærendæ, quibus vis maior ineſt, quam caulibus nudis aut folijs. Huius vires intendes, ſi loco ſynceræ aquæ vel fontanæ, vel pluuiæ, in qua decoquenda hæc ſunt ſimplicia, decoctum thymi, vel quid tale ſumpſeris. id quod, & in reliquis tum propoſitis, tum proponendis qui obſeruarit, nõ puto valde aberraturũ.*

MESVE.

SYRVPVS de eupatorio vẽtriculum, & hepar roborat, obſtructiones aperit, calore digerit. ob hæc, incipienti hydropi, hypochõdriorum dolori, febribus antiquis, ventriculi, & hepatis formam corrumpentibus confert, flatus diſſipat, intempericm frigidam expugnat. Recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vnc. duas, glycyrrhizæ, ſchænu anthus, caſſiuthæ, abſinthij, roſarum, ana drachmas ſex, adianti albi † ſpinæ albæ, & arabicæ, florum aut radicum bugloſſi, aniſi, fœniculi, eupatorij, ana drachm. v. rhabarbari, maſtiches, ana drachm. tres, ſpicæ nardi, aſari, folij, ana drah. duas, coque in aqua lib. octo ad † tertiam, & cũ ſacchari libris quatuor, & ſucci apij, & intybi quantitate ſufficienti fiat ſyrupus.

† bedegar ſuchaha.

† partis tertiæ conſumptionem.

CHRI. SYRVPVS de eupatorio valet principaliter in paſſionibus frigidis hepatis cum oppilatione in ipſo, & ſic etiã confert in ſimilibus paſſionibus ſplenis, & aliorum membrorum nutritionis. Eſt aperitiuus oppilationum, ſubtiliatiuus materierum craſſarum, prouocatiuus vrinę, confortatiuus digeſtiuæ virtutis. Confert inſuper ad febrem chronicam de materia craſſa, ſed vſus eius principaliter eſt conueniẽs in principio hydropiſis cuiuſcunque ſpeciei frigidæ à cauſa frigida, & maxime cachexiæ, ad quam ſequitur defœdatio cutis corporis, cum malitia habitudinis in toto corpore, ſicut ſunt corpora cacochyma, in quibus cum tumefactione à materia aquoſa phlegmatica color vertitur ad plumbeum ſeu cineritium adiunctum cum citrino colore, & maxime in facie demonſtratur. Confert etiam ad corruptionem appetitus. vnde confert eis proprie, quibus corrumpitur propria forma ſtomachi, id eſt in quibus corrumpitur habitudo ſtomachi, & appetitus. Confortat etiam virtutem digeſtiuam ſtomachi, & eſt ſyrupus multum notandus propter eius virtutem; & præſertim in hydropiſi à cauſa frigida.

ADDITIO.

Notabis quod pauci ſunt facientes hunc ſyrupum ſecundum veritatem propter diuerſitatem, & etiam ignorantiam de bedegar, & ſuchaha, viſis tamen multorum opinionibus de ipſis inueni Pauli opinionem meliorem deſuchaha, & Serapio. de bedegar. dicit enim Serapio autoritate Dioſcoridis, quod bedegar, Bedegar. ideſt ſpina alba naſcitur in montibus zacual, & habet folia ſimilia chamæleonis albæ, niſi quia ſunt ſtrictioria, & albiora, & ſuper ea eſt ſimile borræ, & ſpinoſa, & habet ſtipitem longum duobus brachijs in craſſitudine digiti pollicis, vel plus, color eius ſunt capitella ſimilia ericio marino, niſi quia ſunt minora, & oblonga, & flos eius eſt coloris purpurei, & ſemen eius eſt ſimile grano carthami, niſi quia eſt rotundius eo, conſidera igitur quid ſit bedegar. Quid ſit ſuchaha ſecundum opinionem Pauli dicamus. ſu- Suchaha. chaha eſt herba dulcis, quæ extenditur ſuper terram, & facit capita craſſa prope radicem, & exeunt ex illis capitibus flores ſanguinei coloris, & ſic ſecundum veritatem, eſt herba ſpinoſa alba expandens ſe ſuper terram, cuius flos eſt in colore ſanguinis, cuius radix vſui medicinæ competit.

HIC ſi bene componatur, quod certe non eſt facile, valde vtilis erit. BEDEGAR, Suchaha.) In his patres noſtri magnopere errabant, ſylueſtis roſæ fructũ ſupponentes, tu vero intellige ſpinam albam, & arabicam. Dioſcorides vocat primum λεύκακάνθαν, alij arabicam. Eupatorium.) Accipe quod vulgo agrimonium vocant. Pro folio quo caremus, accipe folium garyophylli, ſi inuenire potes, ſi non, cinnamomum vocatum, vel nardum. MAN.

HIC ſyrupus quia calfacit, incidit, tenuat, terget, roborat, partes omnes nutritorias, appetentiam excitat, coctionem firmat, obſtructiones in eis aperit, per vrinas expurgat, intemperiem frigidam corrigit, propterea hydropem omnem ab hepatis, vel lienis primario affectu proficiſcentem ſanat, & inde natum cutis colorem plumbeum, cacochymiam item, atque adeo cachexiam diſtarum partium vitio natam emendat. Cui malo ſuccedit corruptio formæ ventriculi, & hepatis, & corporis reliqui per harum partium actionem toti corpori communem, habentium vitium, male nutriti. Expreſſum percoque cum ſacchari clarificati libr. quatuor, & ſucci purgati apij, & intybi, ana lib. duabus paulatim addendis, vt in ſyrupo fumariæ maiori. SYLVII.

DE eupatorio. *eſt hoc loco vulgata controuerſia, de bedegar, ſuchaha, & eupatorio. pro eupatorio quidem non aliud vſurpandum quam huiuſmet ſcriptoris eupatorium, de quo lib. ſimpl. Bedegar vero ſi Serapionis hiſtoriam ſpectemus, conſtat ſpinam eſſe albã Dioſcoridis, licet huius vocis Dioſcorid. non meminerit. ſuchaha vero ſpinam eße Arabicam. Quibus hæc duo non placuerint, chamæleonis genera illa, qua ſub carlinæ nomine vocantur, non temere ſumi poſſe videbuntur, quod conſentiunt plerique.* COST.

MESVE.

SYRVPVS de epithymo atram bilem, & alios humores vſtos vacuat, ob id morbos ex his naſcentes, elephantiam, cancrum, vlcera maligna, fiſtuloſa, pſoram, lepram, achoras præcauet curatque. Recipit epithymi boni † hortenſis Cretenſis. drachm. xv. caſſiuthæ, fumariæ ana drachm. x. thymi, calaminthes, bugloſſi, ſtechados, & glycyrrhizæ, polyp. agar. myrob. emblicarũ, & belericarum ana drac. vj. roſarum, ſeminis fęniculi, aniſi, ana drachm. ij. & ſ. pruna xx. vuarum paſſarum

passarum purgatarum vnc.iiij. tamar Indorum vnc.ij. & s. sacchar. † lib.iiij. sapæ lib.ij. fiat syrup.

† al. lib.

CHRI. SYRVPVS de epithymo valet principaliter in passionibus factis a materia melancholica, & ab humoribus adustis, facientibus crustas magnas in auribus, & in corpore toto. & generaliter valet ad malas scabies quæ per totum expanduntur, & sic est in vsu ad dirigendum talem materiam, & est maioris efficaciæ in talibus quam syrupus de fumoterræ. confert etiam lepræ, cancro, fistulis, & vlceribus pravis, & corrosiuis, factis a cholera adusta, vel melancholia adusta, seu à phlegmate salso, est insuper maxime prouocatiuus vrinæ, oppilationum aperitiuus, remissiuus malæ qualitatis humorum, cum aliquali virtute solutiua prædictarum materierum, virtute epithymi, myrobala. fumiterræ, polypodij, prunorum, & tamarindorum, lenissime tamen soluit, tum quia eorum parua quãtitas ingreditur, tum etiam quia parua dosis ipsius syrupi assumitur, scilicet, vnc.ij. si tamen in dosi eius fieret additio, sensibiliter solueret. lymphatur autem quandoque cum aqua simplici, quandoq; cum aqua lupulorum, vel fumiterræ, boraginis, endiuiæ, vel buglossæ, vel cum decoctionibus appropriatis, & quandoque cum decoctione spicæ, & alchilil, idest rorismarini. Dicit enim quod expellit cholerã nigram, idest melancholiam.

MAN. SCABIEM & saphati. i. ἀχῶρας cum educit, vt ipsemet ait, humores adustos, propter quod magis reponendus est inter purgatoria, quam inter proprie vocatos syrupos, sicut syru. de fumoterra, qui cum hoc multum conuenit: est tamen minoris purgationis, & minus calidus, & propterea illo ego utor in humoribus magis biliosis, hoc vero, quia calidior est, in minus calidis.

SYLVII. AFFECTIVVS ex melancholia, vel pituita salsa; & alijs humoribus vsus confert magis, quam syrupus fumariæ, quia obstructiones aperit, & humores eos potentius apparat, & expellit per alium, vrinas, sudores, clementer tamen purgat myrobalanis, fumaria, polypodio, prunis, tamar Indis, & quia datur ad vnc.ij. cum aqua lupuli, fumariæ, boraginis, intybi, vel decoctione conuentioni: quod pondus si augeas, aperre alium subducit. Sunt qui dant ab vnc.iiij ad vnc.vj. Hic etiam ob prunia, passas, tamar Indos, sapam, crassus ob id, & ingratus est. Hunc etiam ad scabiem Neapolitanam adhibent, quam inter melancholicos morbos recensent. Melior fuerit syrupus aliquis simplex, qualis est Saporis, vel alius ex asplenio, &, si vis paucis alijs splenicis ad melancholicos affectus, non autem ex farragine simplicium melancholiam, succumque melancholicum apparantium, aut purgantium.

COST. DE epithymo. *Morbis qui ex atra bile, & exustis humoribus, commendat syrupum de epithymo. Epithymum tamen ipsemet lib. simpl. non educere id humoris genus aduersus Paulum notat. Sed additis myrobalanis, fumaria, alijsque eiusce modi, efficere id poterit syrupus, quod non poterit fortasse epithymum syncerum, licet hac etiam dere in ipsonet Mesue aliquid sit controuersiæ.*

M E S V E.

SYRVPVS stœchados iuuat omnes affectus frigidos cerebri, & neruorum, vt paralysin, epilepsiam, spasmum cynicum, tremorem. Recipit florum. † stœchados drach.xxx. † thymi, calaminthes, origani ana drach.x. anisi, pyrethri ana drach.vij. piperis longi drachm. iij. zinberis drach.ij. vuarum passarum purgatarum vnc. iiij. mellis lib.v. Condiatur cinnamomi, calami aromatici spicæ nardi, croci, zingiberis, piperis nigri, & longi ana drachm. j. & s. ligata in panno raro, & appensa in syrupum. Datur vnc.j. cum, aqua cui incocta, sint spica, & rosmarinus.

† al. lib. iij. hasicen.

CHRI. SYRVPVS de stœchade secundum hanc descriptionem vbique præparatur, & habetur in vsu, principaliter in passionibus frigidis cerebri, & neruorum, vnde multum confert ad digerendum materiam frigidam, & viscosam facientem paralysim, spasmum, tetanum, epilepsiam, tremorem, & torturam, quæ dispositiones omnes dependent à cerebro per essentiam, vel communitatem. Confert enim dispositionibus frigidis nucæ, neruorum, & capitis, sua cõplexione calefaciens, subtilians, & desiccãs materias catarrhales, & frigidas, & eius vsus principaliter est in catarrho frigido, & vt plurimum lymphatur aqua fœniculi, vel leuistici, & similibus aquis, vel decoctionibus appropriatis portantibus virtutem eius ad cerebrum, & ad neruos, & modus componendi est clarus, & simplicia sunt superius declarata. Et hic est finis omnium syruporum, qui describuntur ab auctore in hac vi. distinctione. Restat hic vltimo duos alios syrupos declarare, qui communiter sunt in vsu, & vbique in nostra ciuitate ab omnibus præparãtur. & primus nominatur pro melancholicis, cuius descriptio ponitur a Mes. in suo de appropriatis. cap. de humore melancholico seu de soda facta ab humore melancholico, & est magnæ virtutis in digerendo materias crassas, melancholicas, illas subtiliando, & habiles faciendo ad exitum. vnde principaliter confert dispositioni melancholicę, in qua lædunntur virtutes intrinsecæ cerebri, & humores. confert insuper febribus quartanis, & oppilationibus, & ægritudinibus splenis. Et generaliter confert omni ægritudini factæ ab humore melancholico, & iste syrupus est etiam aliqualiter solutiuus, cuius hæc est descriptio. Rec. capil.ven. radicum buglossæ domesticæ, & siluestris, & florum earum, polypo. ana drach.i. epithymi. vnc.j. folliculorum sennæ, chamæpithyos stœchados, ana vn.vij. chamædryos, schœnanthi, hellebori nigri, ana.drach.iij. fumiterræ, vnc.vij. eupatorij drach.iiij. succi pomorum dulcium vnc.viij. omnia præter epithymum, & succum pomorum bulliant in lib.iiij. aquæ vsque ad consumptionem tertiæ partis, deinde bulliat in ea bullitione leuissima epithymum, & coletur cum succo pomorum. zucchari lib.ij. decoquatur ad perfectionem, & fiat syrupus vt expedit.

Syrupus in passionibus melanch.

Secundus syrupus magistralis, qui dicitur syrupus de endiuia, est multum in vsu, & valet ad omnes supercalefactiones hepatis principaliter, ac aliorum membrorum nutritiuorum, ac etiam cordis, & generaliter cuilibet malæ complexioni calidæ, habet insuper oppilationes aliqualiter aperire, & membra debilitata a mala complexione calida illam remouendo notabiliter confortare. Est etiam conueniens ad digerendum materiã subtilem cholericam multæ acuitatis, sed principaliter vtimur eo in hepate calido, & in renibus calidis, vel supercalefactis. Et quia eius descriptio ab auctoribus nõ reperitur, sed secundum

Syru. de endiuia.

præ-

præsentem descriptionem eius inuentor fuit Gentilis de fulgineo, quam manu eius propria descriptam ego iam vidi, ideo sic eam in præsenti loco describam. Recip. succi endiuiæ, succi hepaticæ, quæ herba est nota, frigidæ scilicet, & humidæ complexionis in primo, ana lib.iij. clarificentur prædicti succi ad ignem vt expedit, rosarum, violarum, lenticulæ aquæ, quę herba est nota, natans in aqua, & ibidem semper stãs, & frigidæ complexionis in primo, humidæ in primo, polytrici, herba est nascens prope fontes aquarum, & in puteis similis capillo veneris, & est frigidæ complexionis in primo, & siccæ versus ipsum, ana vnc.s. capilli veneris, hordei mundi, seminum communium frigidorum ana vnc.j. fiat syrupus cum zuccharo quantum sufficit, & aromatizetur cum sandalis albis, & rubeis, & cum berberis, & sunt quidam fructus frigidæ, & siccæ complexionis secundo, semi nibus citoniorum, ligno aloes, cinnamomo, & corticibus citri, sic enim aromatizatus est magis conueniens, & confortatiuus cordis, cerebri, & aliorum membrorum principalium, licet multi vtantur eo absque aromatizatione, quia est magis alteratiuus ad frigidum, & magis aperitiuus.

Lenticula.

Polytricum.

MAN. CONFICITVR hoc duplici modo, addendo videlicet cinnamomum, & reliqua aromata, vel non addendo: hunc incompletum, illum completum vocant. Hasce.i. thymi. Alchilil i. rorismarini.

SYL VII. COQVITVR in lib.x. aquæ ad dimidias, expressum percoque cum lib.v. mellis, aut si vis delicatius, saccari. Datur ab vnc.i. ad vnc.ij. cum aqua decoctionis, aut potus destillationis sumptum, & florum rorismarini. Syrupus hic pituitam horum affectuum frigidorum causam potenter tenuat, incidit, dissipat, sicat, catarrhos frigidos consumit sumptus cũ aqua fœniculi, melliss sophylli, vel decocto has facultates ferente in cerebrum, spinalem medullam, & neruosas partes: ventriculum præterea roborat. Alter huic diuersus Mesue scribitur in affectibus neruorum, in vsum non receptus. Est præter hos syrupos alius à Mesue in cephalalgia melancho. descriptus ad omnes affectus melancholicos, & splenicos, vt quartanam, & melancholiam, & prius dictos in syrup. epithymi saluberrimus. Reci. adianti albi, radicum, & florum buglossi domestici, & syluestris, polypodij, epithymi, ana vnc.i folliculorum sennæ, chamæpityos, stœchados, fumarię, ana drach.vij. chamædryos, schœnanthus, elleb. nigri, ana drac. iij. cuparorij semine. succi pomo. dulcium vnc.viij. Omnia præter epithymum, & succum, coque in aquæ lib.iiij. ad tertiæ partis consumptionem. post adde epithymum, & semel feruefiat, coletur, cũ succo pom. & zucch. lib.ij. percoquatur syrup.

COST. DE stœchade. *Parato ex arte decocto ex certis rebus, & addito melle, inter coquendum aromata quædam linteolo laxiori inclusa suspendi iubet, vt puto, quo eorum tantum vis nõ etiam corpus syrupo excipiatur. An ergo (quod quidam faciunt) aromata hæc prius in puluerem ducere, tum vero linteolum manibus exprimere ex instituto sit authoris, non facile iudicem. ex pressione profecto, aromatum quoque corpus egredi, & syrupo permisceri necesse est, maiori fortasse consistentia, quam syrupi ratio postulet. imo aromatum omnium vim ob tenuem eorum substantiam coquendo dissipari certum est, vt propterea sat ego esse existimẽ, si aromata contundantur tantum, non etiam in puluerem ducantur. inter coquendum tamen sæpe exprimantur.*

MESVE.

OENOMELI, vinum mulsum, intemperiem frigidam ventriculi, hepatis sanat, flatus in eis, & hypochõdrijs dissipat, oris odorem, cutis colorem commendat, fit ex vini antiqui boni lib.x. mellis boni, & despumati lib.ij. addendo cinnamomi tenuis drach.v. spicæ nardi drac. j. caryophyllorum, zingiberis, ligni aloes, macis, ana † semunciam, cardamomi † drach.ii. croci drach.i. & semis. tere negligenter, cola panno raro. aromatiza moschi. † drach.iii.

Mellicratũ vino, & melle. & mellicratum conditum ex vino melle & speciebus. j drach.iij. † drach.ij. † drach. v. nisi tertio.

HAEC est quarta pars principalis huius sextæ distinct. qua auctor tractat de quibusdam potibus factis cum vino, & melle, & aromatibus, determinat etiam de miua simplici, & composita, de aceto scillitico, de oxymelle scillitico, & primo declarat quomodo talis potus ex vino, & melle vocari debet, est conferens principaliter passionibus frigidis cerebri, stomachi, & neruorum, confortando eorum virtutes, confert etiam complexioni frigidæ, & humidæ stomachi, & hepatis, & ventositati hypochondriorum, & oris odorem bonum efficit. Et antiquis temporibus iste potus erat multum in vsu: adeo vt sani vterentur tempore sanitatis ad præseruationem a multis prauis ægritudinibus, quũ potus vulgariter nominatur lachiarcha, & cum conficitur solum ex vino, & melle, vocatur mellicratum, quando vero aromatizatur cum speciebus vocatur conditum, & dosis eius de manu vacuo stomacho est vsque ad vnc. vj. CHRI.

ADDITIO.

Antiquitus iste potus erat multum in vsu sanis ad præseruationem a multis ægritudinibus, verum hoc tempore homines talibus potibus, vt plurimum non ad futurarum ægritudinum præseruationem nec ad præsentes curandas, sed gulositatis, & crapulæ causa. Et fit duobus modis hoc tempore. Primo modo cum melle, vino, & speciebus in parua quantitate, & vocant talem potum claretum. Secundo modo cum zuccharo vino, & speciebus, maxime cum cinnamomo, & vocant talem potum vinum hypocraticum. Notabis vlterius, quod apud doctores reperiuntur isti termini, hydromel, mulsa, ac mellicratum, intelligentes per hydromel potum compositum ex melle cum aqua frigida, sine aliqua decoctione, non habẽs certam proportionem mellis ad aquam. Mulsa vero fit ex octo partibus aquæ, & nouem mellis despumati, & coquitur ad consumptionem tertiæ partis illius totius. Si plus autem habet aquæ, & mellis minus dicitur mulsa aquosa, & ista vocatur aqua mellita, quæ secundum maiorem, & minorem quantitatem mellis dicitur aqua plus, vel minus mellita. Mellicratum vero idem est, quod mulsa aquosa: quia in eo est plus de aqua, quam de melle, vt in Alexandro de oculis: sed secundo aphorismorum pro mellicrato accipitur hydromel. quidam tamen componũt mellicratum cum vino, & melle, vt hic Mesue. Tamen Ianuensis in suis synonymis post recitationem diuersarum opinionum de interpretatione nominũ, dicit resolutorie, quod hydromel est, quod latine aqua mellis dicitur, mellicratum vero est mulsa plus mellis habens, quasi fit vinum mellis dictum, differens ab apomelle eo quod apomel non coquitur. Item hydromel græce, mulsum vero latine dicitur, & fit ex vino, & *Mellicratũ simplex.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0303-6

& melle. differt vero mellicrato, eo, quod mellis habet plus, quam mulsum: hæc tamen interdum nomina vnum p alio accipitur. Auic. in v. can. habet duas descrip. mellicrati conditi, quod vocat conditum, similiter Serapio in proprio antidotario duas etiam habet descriptiones.

MAN. OENOMELI græce appellatur, quod ex vino austero antiquo, & melle componitur. Oenomeli vero melitites, id quod ex musto, & latine mulsum. At melicratum, vt superius diximus, ex aqua, & melle constat. Proijce super ea,) Appellant hoc tempore vinum in hunc modum conditum Hippocrateum.

SYLV. OENOMELI Gal. podagricis, arthriticis, nephriticis, & senibus, ex melle, & vino Sabino aut simili, & petroselino cõponit, adiecta betonica, & saxiphrago in nephriticis. Qui vero curiosius componunt, etiam spicæ nardi aliquid injeiunt: hodie vero eidem magnam aromatum miscellam immittunt. Olim fuit vsu celebre ad cerebri, neruorum, & aliarum partium affectus frigidos, sed id medicamentosius, quale hic scribitur: nunc magno harum frigidarum regionum incommodo in vsu esse, desijt, præterquam, quod circa natalem Christianum in Bacchanalibus vulgi regalibus, plebecula ad palati gratiam, non ad intemperaturæ frigidæ propulsionem, etiam largius bibit, & claretum vocat: magnates vero preciosius, οἰναφυχῆ, parciore tamen mensura, quod fere ea sacchar. vnc. iij. & cinnamomi vncias. in lib. vini singulas conficitur, & Hippocraticum vinum appellant. tanquam Hippo. inuentore dignum, ob virium, & saporis excellentiam: cui etiam mellis parum addunt quidam, præsertim si vinum austerius, ad saporis gratiam, & coloris, clarius enim euadit colatum. Vinum mulsum Dioscor. fit ex vini veteris austerique metretis duabus, & mellis boni metreta vna, alijsque duobus modis parat, semper tamen sine aromatibus. Vinum vero melitites ex musti austeri congijs quinque, mellis congio vno, salis cyatho vno: vinum autem aromatites Dioscor. longe diuersum est ab hoc Mesue mulso aromatite, præsertim primum: nam secundum quadantenus conuenit. Aliæ sunt eidem, & Actua. variæ vinorum condituræ, vt absinthites, saluiatum, picatum, &c. Ex quibus vinum absinthites adatrophiam ex ventriculi imbecillitate efficacissimum etiam Imperatorum experientia docet Gal. lib. de Theriace ad Pisonem. Conditũ ex cydonijs quadruplex minam, hinc transtulimus ad condita.

COST. DE mellicrato. *Parantur etiam ex vino medicamenta syruporum consistentia. quare horum quoque meminit. primo autem loco œnomelitis veterum, quod tamen sequentibus differt tum coctione, neq; enim hoc, vt posteriora, coquitur: tum cõsistentia, debet enim hoc Syrupo esse liquidius: tũ mensura, largius enim assumitur in potũ: tum vsu quod tam medicamenti quam alimenti venit loco. Parant hoc seplasiarij Pedemontani hyeme. In quo parando qui laxiori panno percolãt cum syluio a Mesue recedũt. Vulgatus profectò codex, vt crasso atque adeo denso panno trajiciatur, monet. id quod si seruetur, vt vini tenuitatem æmuletur, facit; neque tamen eius facultatis expers, quam author quærit. Sed si destillatione per laneam linguam vtaris, purius & longe elegantius, non disparibus autem viribus succedit. Illud hoc loco admonendum. quia mel etiam ablata feruendo spuma, flatus excitat, si quis eius loco sacharum posuerit, potum reddere ad dissipandos flatus efficacius, palato autem gratius, & detergendi vi illi non inferius, quod paratur ex melle.*

MESVE.

CONDITVM citri, cor, ventriculum, hepar roborat, coctionem iuuat, oris gratiam commendat: fit ex corticum, vel foliorum citri vnc. iii. cydoniorum † vnc. ii. pomis quatuor odoris

† nam. iij.

fruſtatim ſectis, maceratis biduo in vini antiqui lib. viii. cum pondere aromatum. Poſt, aliquoties feruefiunt, & cum mellis despumati, & ſacchari albiſſimi, & † aquæ roſarum, ana lib. ii. percoquitur in craſſitudinem iulep: aromatizatur cum moſchi granis quindecim: ſi autem recens, per ſe bibendum eſt; multo parcius coquatur.

† al aquæ ros. lib.

CORTICEM citri.) Intellige exteriorem, abſque pulpa, vel foliorum) Vbi ſcilicet cortice careres: verum facilius, multis in locis habebis fructum, & corticem, quam folia. MAN.

CONDITVM de citro. *Quum in condito citri ſumendum præcipit eandem ſpecierum menſurã, quæ in œnomelite. non ea tamen aromata, quas ſpecies vocat, duci in puluerem poſtulat (eorum nempe vis omnis infuſione, coctioneq; repetita euaneſceret.) ſed craſſe tantum vult teri, vt in ſuperiori. Porro quando hic, & etiam in ſuperioribus, aut in fine aromatizandũ moſcho, alij, quo moſchi vim toti medicamento impartiãtur, id ipſum moſchũ in porphyritide lapide tenuiſſime læuigatum, & laxo linteolo incluſum, medicamẽto, vt ſimul ferueat imponunt. alij eodem modo læuigatum aqua roſacea diſſolutum adhuc calente, illi commiſcẽt. poſterior hic modus moſchi vires magis integras ſeruabit, vtro tamen quis faciat modo, non impedio.* COST.

MESVE.

CONDITVM aliud de citro, valens ad debilitatem ſtomachi, & hepatis quibus accidit læſio. propter frigiditatem, & ventoſitatem, & facit digerere cibũ, & confortat appetitum, & eſt efficax ad pulſum cordis.

Vel fit ex corticum citri † vnc. vii. † bugloſſi vnc. i. & ſ. † meliſſophylli ſemuncia caryophyllorum † aur. ii. ligni aloes aurei ſemiſſe, macerẽtur triduo, vini boni lib. iiii. poſt cum ſacchari lib. ii. coque, aromatiza galliæ aurei ſemiſſe, croci granis xv. maſtiches drach. i. moſchi granis x.

† vnc. vi. † alij nucleoca. † manna cur. † aur. i.

VBI legit croci drach. i. iiij. lege. drach. vnius quarta pars. Marmacur) Meliſſophyllon intellige. MAN.

IDEM poſſet, quod prius, & appetentiam excitat, flatus diſſipat, pulſum cordis emendat, intemperiem frigidam corrigit: SYLVII.

CONDITVM aliud de citro. *Quæ hic pars bugloſſi ſumenda ſit, quum non explicet, licet vtiles ſint eius partes omnes ad pulſum cordis, quando tamen teri omnia iubet, non ſunt ſumendi flores, quorum vis tritura exoluitur. ſumenda ergo folia ſunt aut radix, hanc vero libentius deligam, vt maioris quam folia efficaciæ. Sed, & ſi cui flores ſumere animus ſit (quod ego maxime probarem) licebit, vbi cætera contraria fuerint, flores recentes vino cum reliquis permiſcere, & percolato quarta die vino ſaccharum ex huius authoris mente permiſcere, ac quod erit reliquum abſoluere.* COST.

MESVE.

CONDITVM bugloſſi efficax, & expertum ad cordis tremorem, ſtomachi imbecilli-

tatem,

tatem, deiectam appetentiam, coctionem imbecillam, & formæ corruptionem, recipit bugloſſi, mentæ ſiccæ, florum roſarum, corticum, aut foliorum citri, ana vnc.iij. ozymi caryophyllati vnc.i. trium generum cydoniorum, trium generum pomorum, ana vnc.i. & s. ſerici crudi inciſi, nucis moſchatæ, zedoariæ, galangæ, been
† drach. ij. vtriuſque, ſantali citrini, croci, ana † vnc.i. & s. ligni aloes drach.ij. vini, & aquæ, ana lib.vj. mellis lib. viij. aromatizetur moſchi ſcrupulo vno, galliæ drach.ij.

MAN. TRIVM generum cydoniorum. Duo paſſim naſcuntur, tertij ſunt parua. Vel intellige dulcacida, & ſic intellige poma. Alfelen Gemiſch.) Ideſt, ocymum, quod ab odore caryophyllaton vocant.

COST. CONDITVM bugloſſi. *Quod de bugloſſo dixi in ſuperiori idem hoc loco dico. Quid autem ſumendum ſit pro been vtroque, quorum meminit, adhuc hæreo. Non ſpernerem hoc loco carotas vulgares albas ac rubras, ſiue ſint ſiue non ſint ligitimæ radices, quas Arabes been vocarunt.*

MESVE.

Miua. CONDITVM ex cydonijs ventriculum, hepar, & cætera viſcera roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, vomitum & lienteriam ſedat. medicamentum eſt celebre, ac expertum. Accipit autem ſucci cydoniorum acidorum lib.xx. vini antiqui boni lib.x. coque igni lento ſemper deſpumando ad tertiæ partis conſumptionem, cola, reſidendo clareſcat. Claro adde mellis boni, & deſpumati lib.vj. iterum coque deſpumando, & in eo ſuſpende nodulo ligata hæc aromata, cinnamomi, cardamomi ana, drach.iij. caryophyllorum drach.ij. zingiberis, macis, ligni aloes, maſtiches, ana drach.j. & s. croci drach.ij. omnia præter crocum parum terantur, & ſuſpendantur nodulo, vt dictum eſt, identidem fricando eum in ipſo medicamento, donec craſſeſcat. Deinde aromatiza moſchi drach. vnius parte tertia, galliæ drach.ij. Sunt qui ſaccharum mellis loco miſcẽt, & vtrumq; ſine, & cũ aromatib. componũt.

CHR. MODVS conditi de cytonijs, quod vocatur miua aromatica, habet ſimilitudinem in modo compoſitionis, & ſubſtantiæ cum ſyrupis ſupraſcriptis, & eius doſis & modus aſſumptionis eſt ſicut modus aliorum ſyruporum, & eius principaliter operatio eſt ad incitandum appetitum, & ad calefaciendum ſtomachum ſuaui caliditate. Et confert ad vigorandum virtutem digeſtiuam in hepate, ſtomacho, & alijs membris nutritiuis. prohibet enim nauſeam, & vomitum, ſedat ſolutionem antiquam vẽtris factam ab humoribus frigidis, relaxantibus ſtomachum, & inteſtina, debilitantibus virtutem digeſtiuam contentiuam ipſorum. Confert ſimiliter factæ ab eadem cauſa, ſi cũ aqua extinctionis chalybis tempore congruo aſſumatur. habet inſuper quam plures alias vtilitates cõſimiles ſupradictis, vnde vocatur medicina notabilis, & famoſa. Recipe ſucci cytoniorum acetoſorum, &c. & proijciantur ſupra illud ſpecies alefangi
A næ ideſt aromaticæ, & non aliæ, cum dicit, Recipe cinnamomi. heyl eſt ſpecies cardamomi, quam non habemus hic, ſed loco eius aſſumitur cardamomum maius, ana drac. iij. caryophyllorum. drach.ij. zingi. maſticis, ana drach.i.s. croci drach.ii. ligni aloes macis, ana drach.i.s. omnia præter crocum, &c. Et ſic habes propriam, & veram deſcr. alefanginarum. licet omnes ſpecies aromaticæ ſimul adiunctę vocari poſſint ſpecies alefanginæ, vt apparet in pilulis alefanginis, quæ ponuntur inferius. Inſuper notandum, quod licet iſta miua nunc dicta ponatur ab auctore, quod cum melle conſtruatur, nunc vero ſolum cum zuccharo, & non tantum cum zuccharo, ſed etiam cũ melle præparata reperitur, vt in fine huius capituli dicit, & ſunt ex hominibus, qui præparant ipſam ſine
B aromatibus, & vt ſic vocatur miua ſimplex, & cum melle conſtructa fortius calefacit, & abſtergit.

ADDITIO.

Conditum de cytonijs ſecundum intentionẽ Meſ. eſt miua. ſed ſecundum Auicen. & Gulielmum Placentinum eſt ſyrupus de citonijs. Meſue tamen ſuperius deſcripſit ſyrupum de citonijs, qui aliud eſt. Raſis autem nono ad Almanſorem c. de his, quæ confortant ſtomachum habet deſcrip. miuæ & ſyrupi de citonijs acetoſis.

SVB miuæ nomine vbique paratur: hydromalõ Græci vocant. Hydromalon ſic conficit Paulus: Succi cotoneorum. p.ij. mellis p.iij. aquæ p.vi. coque ad tertiam expumando. Species alefanginæ.) de his, vbi de
C pilulis agemus. Magis tamen vtimur ea, quam ſimplicem miuam vocant. Aliæ vero duæ, quæ ſequuntur, parari non conſueuerunt. MAN.

CONDITVM de cytonijs. *Non eſt hydromalon Græcorum, vt Manardus ait, quando nihil aquæ recipit. Sed quicquid ſit, quum in hoc parando vult craſſe teri omnia præter crocum, an ipſum tenuiter terendum ſit, an integrum relinquẽdum, dubium reliquit. Sed puto, crocum integrum alijs iam contritis miſcendum, ſimulque ſuſpendendum. alioqui enim in pulueren redactum plurimum virium amittit, licet non ignorem quandoque etiam pulueratum cum ſuperiorbus & in ſpeciebus alefanginis vſurpari.* COST.

MESVE.

D CONDITVM ex cydonijs alterum idem pollens, accipit ſucci cydoniorum li.c. coque in vaſe lapideo mundo igni lento ad dimidias, ſemper deſpumando, cola, horis circiter tribus reſideat. clara partem exemptam, & vini antiqui lib.xl. coque prunis ad craſſitiem. Nonnulli loco mellis addũt ſaccharum, alij etiam aromata ingerunt, & aromatizant, vt priorem. † lx.

CONFECTIO miuæ ſimplicis, quæ ſolum, ſit ex ſucco citoniorum & zuccharo habet ſimilitudinem cum iuleb ſuperius dictis in modo ſubſtantiæ, & in alijs. eſt doſis eius vſque ad vnc.ii. lympha- CHRI.

tur cum aqua, vel aquis conuenientibus diſpoſitioni curandę, & cum aqua plantaginis ſeu mentę, ſeu cũ aqua ferrea, vel ciſternæ, quæ aqua ciſternæ ſua ſubtilitate deducendo materias, quæ ſunt cauſa fluxus ad vias vrinæ, confert. Confert etiam principaliter fluxui ventris facto a materia cholerica, acuta, & mordicatiua, præcedentes tamen aliquali mundificatione cum rhabarbaro, vel myrobalanis aſſatis in doſi ſuperius tacta, & cum caſia, ſecundum quod medico apparebit. & hoc maxime fieri debet, ne ſtypticitate miuæ fieret conſtipatio prædicti humoris, vnde adderetur in fluxu. miua enim infrigidat, & exiccat cum ſtipticitate. Confert inſuper ſtomacho debilitato, & relaxato a ſuperflua caliditate, & ſuperfluo fluxui vrinæ facto a cauſa calida in renibus, aſſumpta cum aqua plantaginis, ſeu myrti in debita quantitate. & modus compoſiti eſt ſolum cum ſucco citoniorum & zuccharo.

COST. MIVAE ſimplicis. *Succũ cydoniorum poſtquam a feruore & percolatione horas tres reſederit addi iubet vinum. id quod tamen intelligendum eſt vt prius inclinatione vaſis, quod purius eſt, colligas. quod autem terrenum reſidet abijcias. hæc enim pars licet ad alui ſolutionem, & vomitum eſſet opportuna, meſeraicis tamen venis, & iecinori inferre obſtructionem poſſet. Excitare autem appetentiam non poteſt æque vt ſuperius, quod ſine aromatibus fiat, quorum eſt vt languentem frigiditate concoquendi vim foueant. pituitoſa tamen excrementa vi mellis deterget. Cuius menſuram quum non præſcribat, ſuperioris exemplum ſequendum tacite innuit. Porro quale vinum hic & in ſuperiori ſumendum ſit, album ne an nigrum, licet non explicet, quando tamen confirmandi, conſtringendique vis hoc medicamento expetitur, nigrum ſumendum eſt potius quam album.*

MESVE.

CONDITVM ex cydonijs tertium acetatum idem pollet, quod priora, præſertim ſi etiam calida intemperies adeſt, accipit ſucci cydoniorum, † ſexaginta, & coquantur ad dimidias. percoque cũ aceti albi † libris viginti.

†Al.lib. xi. †Al.lib. xxi.

SYLVII. MELLIS, aut ſacchari libras octo, aut circiter, hic quoque tacet: hæc diacydonio Galeni ſimplici eſt affinis.

COST. MIVAE acetoſæ. *Sumendum ne hic ſit mel, an ſaccharũ non monet. Sed quando ad temperandam calidiorem intemperiem paratur, ſaccharum quod mel le temperatius eſt, erit deligendum.*

MESVE.

Al.l.lxx. Al.l.xx.

CONDITVM ex cydonijs quartum, accipe ſucci cydoniorum acidorum, lib. † lx. mentæ ſiccæ, & foliorum citri, vnc. iij. coque ad dimidias, cola cum vini albi antiqui lib. xxv. percoque addito melle, vel ſaccharo, cum vel ſine aromatibus. quidam itẽ vini loco acetum incoquunt.

HAEC omnia, & præter ea iulepum, & ſyrupus ex cydonijs idem pollent, & ἐφήμερος Pauli lib. vij. ex cydoniorum, ſextarijs duobus mellis ſextarijs tribus, aquæ ſextarijs ſex omnibus ſimul coctis ad tertiam partem, & expumatis. Hæc cum melle condita magis calent, & tergent, minus ſtomacho iucunda cum ſaccharo contra. Dantur ad vnc. ij. nunc per ſe, nunc aqua plantaginis, mentæ, roſarum, ſi aluus adſtringenda eſt poſtquam ſatis fluxit, aut purgata eſt, alioqui putres materiæ ab his ſuppreſſę putridas febres excitarent. SYLVII.

MIVAE alterius. *Succum cydonij in hoc vt etiam in proximis ſuperioribus duobus & in ſequenti ad dimidias coquit. id quod efficit vt hæc confectio aſtringendo magis valeat quam quæ primo loco deſcribitur.* COST.

MESVE.

CONDITVM ex ſucco fructuum accipit ſucci cydoniorum iam cocti ad dimidias lib. duas, ſucci malorum † ſyluestrium cocti etiam ad dimidias, ana. lib. vnam, vini antiqui lib. ij. coque, vt prius, cũ, vel ſine aromatibus, cum melle, vel ſaccharo. † montanarum.

MIVAE ex ſucco fructuum. *Montani mali nemine, agreſte cum Syluio intelligo. Et quum in vulgato codice legatur (ſucci malorum montanorum & pyrorum agreſtium decoctorum) qua lectione innuere videtur decoquenda eſſe aquæ poma ac pyra ad dimidias: non ſumendus tamen eſt ſuccus, qui ex decoctis, illis pomis, pyriſq; exprimi poteſt, ſed ſuperiorum exẽplo ſuccus crudi mali, ac pyri, qui dehinc coquendus ad dimidias. Erit hoc ſuperiori, facultate proximum, ſed ob ſyluestrium fructuum ſuccum, qui vere aſtringentis ſunt ſaporis, illo in aſtringendo ſuperius.* COST.

MESVE.

ACETVM ſcillinum veterum conſenſu & experientia eſt efficaciſſimum ad cerebri affectus, frigidos, & curatu contumaces, epilepſiam, vertiginem, gingiuas laxas, & putres ſanat, dentes confirmat, oris odorem commendat, fœtore eius valenter diſſipato, partes reſpiratorias iuuat, & expurgat, & muſculos laryngis roborat, ob hæc vocem claram efficit. Ventriculum putridis humoribus deterſis expurgat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, hepar, & lienem quoque expurgat, horumque dolorem leuat. Inteſtinorum, & veſicæ retentricem vim firmat, præfocationi ab vtero, affectibus iuncturarum prodeſt, humores enim craſſos tenuat, lentos incidit, & fluxiles ad expellendumque promptos reddit, & expellit. interdum etiam bilem atram: corpus laxum, & molle firmat, in iuuentute conſeruat, a putredine vindicat, coloratum bene efficit, ſed vſu multo emaciat. Sic autem fit, ſcillæ laminas, inter corticem, & cor medias, acu lignea filo conſutas tanto interuallo ne ſe contingant, ſiccabis in vmbra dies quadraginta. poſtea conciſam cultello ligneo lib. vnam dies alios xxxx. inſolabis in aceti boni. lib. viij. in vaſe vitreato, ſtricti orificij, bene obſtructo. poſtea

colabis,

colabis, & vteris. si vero accelerare cogeris, sepeli vas in calido cinere, vel sabulo, non repente, sed paulatim, vt horarum spatio intercedente. Paulus vero scillæ laminas recentes in aceto insolata Veris initio, ad Aestatis finem, in vase vitreo probe obturato, & postea vtitur. Datur ieiunis quotidie paulatim, donec ad sescunciam perueniatur.

CHRI. ACETVM scilliticum licet ipsum per se solum absque alterius rei admixtione rarissime sit in vsu propter eius acuitatem, mordicationem, amaritudinem, & displicentiam, & maxime in gustu, ab antiquis tamen multum habebatur in vsu, nos autem vtimur in forma syrupi cum melle perfecte decocto. Et isto modo oxymel scilliticum nominatur. quod ab omnibus generaliter est in vsu. & sicut cum melle cõponitur, ita etiam posset cum zuccharo construi & componi, & ad formam syrupi reduci. Vtimur etiam ipso cum quærimus vomitum prouocare admixto cum aqua hordei & cum melle, vel zuccharo rubeo sub ista proportione. Recip. aquæ hordei cyathos iij. mellis. vnc. iiij. vel pulueris zucchari. vnc. iij. aceti scillitici vnc. i. s. calefiat ad ignem, & sub tepida caliditate totum simul mixtum assumatur, & erit optimum vomitiuũ ad educendum materias crassas phlegmaticas & viscosas. & huiusmodi acetum scilliticum principaliter cõuenit ad ægritudines frigidas capitis factas a materia phlegmatica, vel melancholica. vnde mirabiliter cõuenit epilepsię, & vertigini, & cõfert ad ægritudines stomachi ab eadẽ materia factas. materias putridas malas pectoris rectificat, dẽtes cõmotos confirmat: Oris odorem bonum efficit. Et super omnia confert membris auditus, & nocumentis factis in eis a materia crassa phlegmatica viscosa. curat etiam asthma, raucedinem vocis, tussim antiquã, quæ communiter euenit senibus. Est autem potentissimum subtiliatiuum, incisiuum, absterssiuum, & desiccatiuum dictarum materiarum in quacunque parte existentium sua diuisione & forti penetratione, eas digerendo, incidendo, & ad expulsionem præparando, & multas alias virtutes habet, quas tu ipse lege, & maxime præseruãdi vtentem eo ab omni ægritudine, & conseruandi ipsum in optima sanitate, & sic per se solum assumptum. Hæc omnia multo melius, & maiora faciet præparatum cum melle in forma syrupi, sicut inferius apparebit. Et dosis prædicti aceti est drachum. i. vsque ad drachm. viij. secundum actualem caliditatem de mane assumptum. & in passionibus pectoris, debet paulatim sumi lambendo. phthisici autem, & multum calidi complexione, & acute febrientes ab eius vsu omnino timeant, & in æstate etiam feruenti fugiant operationem scillæ, quæ est calidæ complexionis vltra tertium, siccæ vltra secundum. Sed cum est recens habet humiditatem quandam, etiam cum prædicta complexione calida, & sicca. & in partibus istis pauciss imi vtuntur ipso, & vt sic fiat consulo, & confirmo, sed recurratur ad oxymel scilliticum, & suadeo quantum possum.

Vomitiuum primum.

MAN. QVIA confert epilepsiæ. (Plinius Melancholicis & vertiginis Matricis præfocationi.) Plinius neruis infirmis. additque tantam esse vim huius aceti, vt auidius hausum, extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Quod inueteratum, magis probatur. clariorem oculorum aciem facit, prodest acescentibus cibis, & eis si ieiuni vomunt. Tarditatem aurium gargarizatione purgat: percussis, aut precipitaris, & ob id sanguine coagulato: renum vitijs: cauendum exulceratis: salutare est stomacho, laterumque doloribus parum, sumptum binis diebus. Quo pacto præparetur scilla, proprio capite inter simplicia declaratum est.

SYLVII. ACETVM scillites veteribus frequens vsu, hodie rarum per se, ob amaritudinem, & acrimoniam mordacem, idque multi cum melle, & fit oxymeli scillinum: alij cum saccharo in syrupi formam percoquunt. Id acetum incidit, tenuat, terget humores crassos, lentos, putres, quales pituitosi, & melancholici in omnibus corporis partibus, ob id affectibus ab eorum copia excitatis, & diuturnis conducit, epilepsiæ, vertigini, auditui obtuso, asthmati, raucitati, familiaribus senectutis vitijs, & cæteris: ob hæc à morbis præcauet, & sanitatem tuetur. si per se sumatur: melius autem cum melle in syrup. Datur a drach. vna ad drach. octo mane cum aquis aut decoctis aptis: in affectibus autem thoracis paulatim lambatur. Si tamen æstus est, aut febris hectica, vel alia adest, abstine huius vsu ob scillæ caliditatem: aqua ex aceto scillitico destillata est gratior, & efficacior. Vomitu etiam valenter purgat humores in ventriculo crassos, lentos, putres, datum ad sescunciam cum mellis, aut saccharo rubri vncijs tribus, aquæ hordei cyathis tribus. Acetum autem scilliticum Dioscoridi, & Paulo sic fit. scillæ candidæ purgatæ concisa segmenta lino traiecta modicis interuallis, ne se contingant, in vmbra dies quadraginta siccantur. iterum purgantur: horum mina mergitur aceti boni sextarijs duodecim, sic, vt vas folia non tangat: deinde vase operculato, probe insolatur diebus sexaginta, post quos exempta, expressaque scilla abijcitur, & defæcatum acetum transfunditur, ac reponitur: veteratum valentius euadit. alias eius compositiones tibi recensẽt Dioscorides, hæc consuetior. Cultro ligneo partes inter centrum, & superficiem medias separant: acu etiam lignea consuunt quidam, ne ferrum tangat, quo venenari opinantur. Partes autem medias etiam Dioscor. lib. 4. præferre videtur. Eodem prope modo hodie nobis fiunt ex floribus siccatis rosarum, saluiæ, sambuci, rorismarini, acetum rosatum, saluiatum, sambucatum, rorismarinatum, vulgo anthosatum dictum, & præter hæc, vuatum, ex vuis passis.

COST. ACETVM scillinum. *Admirandum est, quam miros vsus aceto scillino veteres tribuant. & sane morbis quicunque a frigidis crassisque nec non & putridis humoribus sunt, incidendo, extenuando, detergendo efficacissimum est: sed ventriculo, qui eximio sit sensu præditus, nihil est hoc violentius. quare addito melle veteres temperabant. Recentiores stillatitiam ex hoc ipso aquam parant, minus palato molestam (quod terrenæ partes, quibus amaror insidet ferri in sublime nequeunt) viribus autem ob tenuitatem fortasse non minus, imo etiam magis efficacem. Sed ne dum, vi ignis elicitur, calore calori addito modum excedat calfacieudi, cauendum est, propterea que balneo (vt aiunt) est destillanda.*

MESVE.

OXYMELI scilliticum humores crassos, lentos, auulsu contumaces separat, ob id confert † ventriculi, & aliorum viscerum affectibus hos humores sequentibus. ructum acidum sanat, & vesicæ mollificationem, seu vrinæ incontinentiam. fit ex aceti scillitici libr. ij. mellis despumati libris tribus coctis despumando, vt in oxymelite diximus.

† capitis

CRHI ISTud oxymel ratione mellis vigorosius, & potentius confert omnibus, quibus confert acetum scilliticum. Est enim eradicans omnem materiam viscosam, tenacem, & crassam quantuncunque profundam, & inuiscatam, & maxime in cerebro, stomacho, pulmone, & partibus pectoris, & est valde conueniens senibus, & frigidis natura, in quibus humor phlegmaticus; seu melancholicus est abundans. est enim opportunum istarum materierum, & curatiuum omnium ægritudinum ab eisdem dependentium. Ei dosis est vsque ad vnc.ij. cum aquis conuenientibus destillatis, aut decoctionibus appropriatis. E

MAN. NON video quomodo possit bene parari sine aqua, si vera sunt, quæ vir iste superius dixit de oxymelite, oportere videlicet addere aquam. Huius autem communis est vsus in longioribus morbis. Duo enim, quæ sequuntur, parari non solent, licet sint meliora, præsertim id quod scribitur, sub nomine Democriti, in quo multæ herbæ apponuntur, quæ sunt à nobis alijs locis declaratæ. F

SYLVII EFficacius est aceto scillitico, & iucundius ad cerebri, pulmonis, ventriculi affectus pituitosos, aut melancholicos, etiam contumaces: nam humores hos dictis partibus etiam impactos educit. Compositum id quidam faciunt addito simplicibus compositi oxymelitis: aliter Paulus libro septimo compositius facit, & efficacius: sunt qui huic aquæ lib. iiij. addendas putent, quæ aceti fit dupla, vt in oxymelite simplici, sed cum mel iam sit despumatum, & acetum scillites paratum, potes eum Mesue sine aqua coquere, vt Nicolaus etiam oxymeli compositum coxit.

COST. OXymeli scilliticum. *Quum Mesuen Manardus arguit, qui aquam non addat sua ipsius lege obseruata, quam de oxymelite paranda tulerat, recte respondet Syluius, sumi hoc loco mel despumatum. non autem auferri a melle spuma absque aqua. Sed cur despumatum hic sumit, non vt in superioribus cum aqua, & aceto impurum coquit? Ob id puto, ne calfactoria scillini aceti vis diutius feruendo intendatur. Porro quomodo ad vesicæ paralysim particulatim conferat scillinum acetum dubium est. licet enim frigida intemperies illi affectui sæpe coniungatur, cui scillæ calor aduersatur, an tamen tunc neruosæ parti acetum tam violentum esse ex vsu possit, non facile est statutum.* G

MESVE.

OXymeli scilliticum de radicibus, fit vt oxymeli compositum de radicibus, sed pro aceto communi accipit acetum scilliticum. H

CHR. ISTud oxymel scilliticum compositum conuenit in omnibus in quibus confert oxymel scilliticum simplex, tamen eo efficacius, & potentius operaretur in subtiliando quascunq; materias crassas phlegmaticas, & melancholicas, & principaliter in aperiendo oppilationes quorunmcunque membrorum, vnde summe confert quartanarijs, chronicis, ac etiam quotidianis, longo tempore prolongatis, in quibus materia esset difficilis eradicationis. lymphatur cum aquis appropriatis.

SYLVII. ID potentius multo incidit, tenuat, terget, obstructa operit, in diuturnis quartanis, & quotidianis, quam oxymel compositū de radicibus.

COST. OXymeli scilliticum defcr. Democriti. *Valentissimum hoc est ad propositos affectus, tum reliquorum, tum scillini aceti, tū maxime etiam succi bryoniæ gratia, cuius insignem copiam recipit.*

MESVE.

OXYMELI scilliticum Democriti epilepsiam, vertiginem, cephalalgiam, hemicr. cerebri, & pulmonis obstructionem ab humoribus valenter impactis sanat. Recipit origani, hyssopi sicci, thymi, liguistici, cardamomi, stœchados ana drachm. quinque. coque in lib. iij. aquæ ad librarum ij. consumptionem, percoque cum mellis libris duabus, mellis vuarum passarum libra dimidia, succi bryoniæ vncijs quinque, aceti scillitici libra vna, & dimidia, semper despumando.

ESset efficacissimum ad eos affectus quibus est destinatum, si quis ipsum coqueret. Oxymel Iuliani laudatum Galen. lib. 2. ad Glauconem in podagra: Paulo libro tertio capit. 13. Tralliano in cephalalgia, describit Paulus libr. septimo, principio medicamentorum compositorum purgantium: ideſt parari dignissimum. Oxyrhodinon proprie est mistum aceto rosaceum oleum, Galen. Cap. octauo, lib. 3. simplicium: hodie etiam aquam rosatū miscet varia singulorum mensura, Arculanus. Quoniam mellis, & saccari vires sunt finitimæ, vt docet Galenus lib. septimo simplicium, tamen veteribus consuetissimum erat mel, inusitatū saccharum, contra quā Arabibus, & neotericis, ob id Arabes Græcorum velut similæ ex saccharo permulta repræsentarunt, quæ Græci ex melle pararunt. SYLVII. *Ex lib. 13. Met.*

OXymeli scilliticum defcr. Democriti. *Valentissimum hoc est ad propositos affectus, tum reliquorum, tum scillini aceti, tū maxime etiam succi bryoniæ gratia, cuius insignem copiam recipit.* COST.

MESVE.

SAPA est succus nobis tantum purgatus, & crassatus solis, aut ignis calore.

ABsoluta vtcunque præter alia fructuum conditura, vel integrorum, vel incisorum, vel etiam curiose contritorum, ordine optimo consequitur, succorum ex ipsis, & floribus quibusdam, herbisque trium expressorum conditura, quamquam & horum etiam quosdam prius leuiter attigimus in saccharo, & melle rosato, & alijs passim. Nec omnes succos huiusmodi semper condimus, sed quidam, quales sunt expressi, reponuntur, vt vinum, omphacium, agrestium pomorum succus, quo vice omphacij septemtrionales populi vinum penuria vtuntur, vt vini loco pyrorū, & pomorum succo similiter seruato, nisi quod omphacium salem paucum ad sui custodiam requirit. Seruatur similiter succus rosarum violarum quibusdam, cydoniorum, limonum, granatorum, oxyacanthæ, vuarum, sed his vase vitreo conclusis. Similiter quoque seruari possiunt fructuum omnium succi, præsertim acerborum, vel austerorum, aliorum autem, ac herbarum succi serandi, parua coctione, & residentia purgentur ante repositionem, in vasis plenis, vel oleo, vel iuleb, superfuso reponantur, sic fumariæ, absinthij, eupatorij, & aliarum quarundam herbarum succos quidam hodie reponunt loco frigidiore. Succos alios ante repositionem mediocriter sole feruente, vel igni siccamus, vt absumpta humiditate excrementosa feruoris, & corruptionis autore, integri seruentur, quales Mesuæ rob, & robub appellātur, nobis vero sapæ: hi vero sunt. SYLVII.

ISTA est quinta pars huius sacræ distinctionis, in qua auctor determinat de robub, ideſt, de succis her-

herbarum plantarum, vel fructuum inſpiſſatis ca-
lore ſolis, vel ignis, tantum quod aliqui ex eis ſi-
militudinem habent cum electarijs parum coctis, &
loch ſuperius dictis, licet ex eis etiam aliqui ſint mul
tum fluidi.

ADDITIO.

Rob vero apud Arabes eſt ſuccus cuiuſdam fru-
ctus coctus ad ſpiſſitudinem, vt ſeruari poſſit. Auic.
in quinto cano. in vi. tractatu ponit differẽtiam, quæ
eſt inter ſyrup. & robub, & ait, quòd ſyrupi ſunt de-
coctiones, & ſucci inſpiſſati cum dulcedine, & ro-
bub ſunt ſucci inſpiſſati per ſe ipſos. Tamen ſcias,
quod rob quando ſimpliciter ponitur, muſtum co-
ctum intelligitur.

MAN. QVID hoc nomine ſignificetur, ipſemet declarat, ſuccus videlicet primo defœcatus, dehinc calore ſolis, vel ignis craſſior tantum factus, vt aduerſari ſi-
ne corruptione longo tempore poſſit.

SYLVI. HOS ſuccos, electarij mollis, vel eclegmatis conſiſtentiam a nobis adeptos per conſumptionem aquoſæ ſubſtantiæ, ſa-
pas vocauimus, vti Arabes rob, & robub, quod illis abſolute pro-
nunciatum ſapa Latinorum eſt, ſeu defrutum, Græcorum vero ἑψημα, hoc eſt, vinum ad dimidias, vel tertias coctum. Quæ nomina vino ſoli cocto licet vtrique tribuerint, forte quod ex ſuccis vinum, aut ſolum, aut frequentiſſime ad hanc conſiſten-
tiam coquerent, Arabes tamen alios quoque ſucços ſimileter co-
xerunt, & rob, vel, robub non quidem abſolute, ſed reddito plantæ nomine vocant: nobis viſum eſt eorum imitatione eos ipſos ſa-
pas nominare non abſolute quidem (vt vini ſuccum ſic coctum, hactenus appellatum ſcimus) ſed expreſſo nomine rei cuius eſt ſapa, vt ſapa ribes, ſapa oxyacanthæ, &c. ſapa autem ipſa (cuius Meſues non meminit) vires habet maximè varias pro viarum, ex quibus coquitur natura. Ferè autem nobis ex vuis albis coquitur, vt ſit dulcius, eademque coctione rubet, anodyna eſt, condimen-
tis magnam ſaporis gratiam conciliat, calfacit, quia vinoſa: hu-
mectat, quia nutrit: aluum ſubducit, quia dulcis: libro ſecundo de rat. vict. acut.

COST. DE ſpeciebus robub. *Non denſati modo ſucci in medicinæ vſum parari ſolent, vt aſſumantur, ſed etiam non denſati pingues, vt ex expreſſis amygda lis, non pingues: vt ex roſis, ex ribes, ex immaturis vuis, punicis malis, prunis ſylueſtribus, cotoneis, ci-
tri acido, qui omnes phyalis vitreis ſuperaddito oleo in annum ſeruantur. vt propterea admirandum videa-
tur, cur de his Meſue non egerit, denſatis. Sed aut horum ſeruandorum ratio illius tempeſtate non erat pharmacopæis vſui, quare modum percoquendi, at-
que inſolandi hos ipſos ſuccos, ait illum eſſe, quo ſer-
uari poſſint. aut vnius mentione alterius quoque vult haberi rationem, quando vires vtriuſque, ſunt eædem, & ex liquido ſucco fit denſatus. Sane autem denſati ſucci materia non ſemper liquidus eſt ſuccus, ſed quan-
doque decoctum, quandoque infuſum. Infuſum quidem veluti quum aridis berberis in omphacio, vel aqua ma
ceratis ſuccum quærimus, decoctum vero, vt quum ex peregrinæ illius arboris ramis decoquendo balſamum illud conficitur, quod occidentale vocant, hoc enim id eſt, quod poſt diutinam coctionem innatat. Rurſus au-
tem materia, ex qua hi conficiuntur ſucci variæ ſunt plantarum partes: ſæpiſſime fructus, vt ferè quorum hoc loco meminit, atque ij etiam acidi: interdum fo-
lia, vt ſuccus oxalidis cuius hic quoque mentio eſt, vbi de ſucco ribes. nonnunquam ex radice, vt glycyrrhi-*

A *zæ ſuccus, quem alioqui vſitatiſſimum ætate noſtra Me
ſue præterit, eius fortaſſe tempore parum notum. Fieri
etiam ex floribus poſſet, vt ex roſarum expreſſo ſucco,
noua fortaſſe, ſed non ſpernenda inſtitutione.*

MESVE.

SAPA ribes refrigerat, adſtringit, ob id ventriculum calidum cor roborat, amborumque feruorẽ, & inde natam ſitim extinguit, bilioſam vomitionem, & deie-
ctionem ſedat, & alterat. paratur autem hoc modo. Succi ribes lib. decem, co-
quuntur igni lento ad tertiæ partis conſumptio-
nem, colantur, ſubſidere permittuntur, donec
B clareſcant. Clarum deinde igni clementi † per-
coquitur, aut inſolatur ad iuſtã craſſitudinem,
qua ſeruari poſſit. Datur cum aqua frigida,
aut niuis. Succus herbæ oxalidis illi eſt facilita-
te proximus.

PRO intellectu totius ſextæ partis eſt aduerten- CHR.
dum, quod litera, quæ dicit rob, eſt corrupta
ex defectu translatoris. debet enim dicere robub, nã
rob idem eſt, quod ſapa, vel vinum vltimate decoctũ
ſimilitudinem habens cum ſapa, robub autem pro-
prie eſt quicunque ſuccus inſpiſſatus caliditate ſolis,
vel ignis. Modus autem aſſumptionis cuiuſcunque
robub cum in forma electarij reperitur, eſt ſicut de ci
tonijs ſuperius dictum eſt. ſin autem eſt in forma li-
quida, poſſunt etiam quandoque aſſumi diſtempe-
C rata cum vino, aut aqua diſtillata, ſeu decoctionibus
conuenientibus diſpoſitioni curandæ. Et nota, quod
generaliter omnes operationes cuiuslibet robub ſunt
potius ad conſtringendum, ſtypticandum, & alteran
dum ad frigidum, quam ad alium effectum inducen-
dum, vt de quolibet particulariter apparebit. Iſtud
robub de ribes portatur de partibus Syriæ. eſt enim
ribes arbor quædam naſcens in partibus Syriæ in lo-
cis montuoſis, quæ facit fructus acetoſos, & pontiſ
cos, ſimilitudinem habentes cum prunis. & ſunt
frigidæ, & ſiccæ complexionis in ſecundo cum mul-
ta ſtypticitate. extrahitur ergo iſte ſuccus à dictis fru
ctibus, & cum aliquantulo zucchari inſpiſſatur ad
ſolem, vel ad ignem, vt diutius conſeruetur, & ſic in
forma ſolida iuleb portatur ad nos. Etiam ſine zuc-
charo inſpiſſatur, & ſic perfectius operatur. vocatur
D vbique locorum ſyrupus, ſeu iuleb de ribes; & prin-
cipalis eius operatio eſt ad confortandum ſtoma-
chum relaxatum, ſitim extinguit, vomitum choleri-
cum prohibet, & omnem fluxum choleræ ad ipſum
prohibet, & extinguit. vſus tamen eius principaliter
eſt ad reſiſtendum cuilibet fluxui ventris facto a ma-
teria calida cholerica, & ſubtili, vel a mala comple-
xione calida, confert enim dyſenteriæ, & fluxui pro-
uenienti a membris intrinſecis, & primo profluxu
ventris conſtringendo aſſumitur ante cibum. Pro
vomitu vero poſt cibum cum aqua ferrata, vel cha-
lybis, vel plantaginis, vel alijs appropriatis, & mo-
dus præparationis apparet in litera. Et loco eius in
partibus noſtris vtimur miua ſimplici, vel ſyrupo
myrtino. Dicit tamen hic Meſ. quod loco eius poſſet
ſumi ſuccus herbæ acetoſæ.

MAN. DE hoc non est mentio apud Græcos, vel Latinos, sed apud Arabes tantum: pro quo vide Serapionē capite proprio. Affertur Aegypto præparatus. Possemus nos ex succo herbæ acetosæ vocatæ, quæ genus lapathi est, id quod iubet Mesue, commode parare.

SYLV. SVccI ribes libræ decem coquuntur igni lento ad tertiæ partis consumptionem, colantur, subsidere permittuntur donec clarescant. Clarum deinde igni clementi percoquitur, aut insolatur ad iustam crassitudinem, qua seruari possit. Datur cum aqua frigida, aut nuis. Succus herbæ oxalidis illi est facultate proximus. Sapam vero ex vuis dum coquimus, quantum vi expressum est, id totum percoquimus ferè ad trium partium cōsumptionem, quod vna nobis magna ex parte, vt cæteri terræ fœtus est humidior, & aquosior. Hæ autem sapæ à Mesue descriptæ refrigerant, & adstringunt, & propemodum ad idem pollent, aduersus scilicet calidas intemperies, & inde natam partium imbecillitatem. quib⁹ abactis, temperieque nativa, seu sanitate restituta, robur facultatū partis in ipsa temperie situm, tanquam reditiuum recreatur. Quod autem sitis non à stomachi tantum, sed etiam cordis intemperie calida, & sicca fiat, docuit Galenus in arte medica: factam vero a caliditate, sæpe refrigerando extinguunt: siccando autem nouam excitarēt, nisi aqua mista remedio esset. Sic granata, & alia adstringentia in febribus, & alijs affectibus calidis, & siticulosis refrigerando sitim sedant. Quatenus vero siccant, sitim nouam mox excitant, nisi ex aqua succus eorum bibatur, eaque frigida, vel innocua. Adde, quod hæ sapæ ob crassitiem bibi non possunt, nec prompte in corpus totum permeare. Quæ res necessaria est ad febrilis caloris alterationem, & sitis naturalis extinctionem, quæ partibus ineſt omnibus, vel calfactis, vel siccatis, vel vtraque qualitate alteratis, & inanitis. Bilis præterea vomitum, & deiectionem adstringit, & alterat, siue seorsum hæc duo symptomata accidunt, vt in febribus sæpe, & in plurimis dysenterijs: siue simul, vt in cholera, morbo acuto, & ob multam, & repentinam vacuationem bilis primū, sed aliorum deinde humorum, periculoso. Si enim sodus humor biliosus redundans, & naturam grauans vacuaretur, tolerabile malū esset: at deprauato naturæ impetu, etiam benignus humor expellitur, & tandem sanguis. Ob id sistenda hæc vacuatio sumpto hoc condito, vel simili, paulo quidem ante cibum ad sistendam deiectionem: ad vomitum vero post cibum per se, vel cum aquarosarū, plantaginis, & similiter adstringente. Cum autem bilis flaua sit omnium, quæ in corpore sunt, calidissima, partes, p quas permeat, & excernitur, ignis modo vrit, præsertim cum vstione malignior euasit. Hanc calfactionem sapa ribes alterat, & euincit refrigerando. Aiunt ex Syriæ montanis, & ex Ægypto siccum hunc frigidum siccum adstringentem ab arborum fructibus prunorū æmulis expressum, nunc siccatum, nunc liquidum, nunc saccharo, aut melle conditum afferri. Eius loco ex nostris ribes expressum coquimus cum saccharo in gelatinam, vel in syrupum.

COST. SAPA ribes. *Quid sit ribes Arabum adhuc incertum est. pro eo vti cęptum est eius, quam aliqui marinam vuam vocant expresso succo, punici mali succo, colore cōsistentia, ac ferè sapore non dissimili. est vero is ad bilis feruorem ad sitim, æstusque, ac vomitus sīre nue efficax. ad quos vsus eius quoque racemuli condiri saccharo solent. Poterit igitur hic succus densari, & vsurpari pro ribes.*

MESVE.

Rob de Agresta. SVccVS omphacon, idest vuarum immaturārum, scilicet omphacium, earumdem est virium, & pulsum cordis cohibet, sitique modo eodem.

CHRI. ROB idest robub de acresta parari posset etiam in forma iuleb inspissatus cum zuccharo, & sine, sed cum zuccharo melius conseruatur. debilius tamen operatur. Est frigidæ complexionis, & siccæ in secundo succus acrestæ, & ideo principaliter cōuenit in omni fluxu ventris materia calida cholerici.

MAN. PAratur a matribus familias, & appellatur omphacium siccum.

SYLV. OMphacium succum vocant, & parant quidam, alij cum melle coquunt, appellant que ἐμφάκινον. Huius etiam omphacij meminit Gal. lib. 8. c. ph. p.

COST. *OMphacio liquido tota ferè Italia vtitur. Pedemōtani, & Galli crasso, & densato. Hic si ex sylue-stribus vuis immaturis paretur, ad propositos hoc loco vsus erit longe efficacior.*

MESVE.

Rob de cornibus. † Confortat appetitum. SVccVS cornorum maturitati propinquorum idem pollet † ac similiter siccatur.

CHRI. ROB de cornibus, idest de cornis, qui sunt fructus cuiusdam plantæ, & sunt calidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo, cum stypticitate multa.

MAN. COrna crania vocantur græce. Fructus conferunt ad veneris fluxum, & dysenteriam.

COST. COrnorum. *Acerbiora corna horridiora sunt maturis, & maturitate propinquis, atque (vt puto) calidioribus ventriculi affectibus, & vomentibus vtiliora: medio modo se habent, qualia hic deligit; ventriculo autem gratiora, vt quæ quantum ab acerbitate recedunt, tantū innatæ frigiditatis amittunt. Sunt enim temperamento, si quis eorum saporem obseruet, plane frigido, non autem calido, vt quidam scribunt.*

MESVE.

De berberis. SVccVS baccarum oxyacanthæ idem potest, & eodem modo paratur: vel baccarum eius siccarum libras duas, omphacij libras tres, triduo macerantur, manibus fricantur, exprimuntur, omphacium id expressum percoquitur.

CHRI. BERBERIS sunt fructus noti, frigidæ, & siccæ complexionis in secundo, cum multa stypticitate, raro habetur in vsu sub forma robub, tamen sub forma syrupi sæpe in vsu habetur.

MAN. GRÆCI vocant ὀξυακάνθαν. Fructus valet in diarrhœa, & fluxu muliebri.

COST. BAccarum oxyacanthæ. *nobis horum est fructuum copia, ex quibus exprimi succus potest. Qui ijs carent recentibus, eos docet rationem parandi ex aridis. Nunc apud diligentiores medicos parandi hoc pacto succi ex varijs rebus etiam purgantibus vsus inualuit, quem extractum vocant. sic è rhabarbaro, ex agarico, & alijs multis. De qua re illud admonendos studiosos puto, ardentem aquam, qua perpetuo ad earum rerum macerationem nonnulli vtuntur, quarum eiusce modi quæritur succus, non semper tuto vsurpari, ob igneam vim, quam succo imprimit. Illud enim longe tutius est, ne cuius medicamenti succus quæritur, illud ipsum diluto, vel decocto alicuius rei infundatur, quæ temperamento sit illi, quam maxime si fieri possit similis, aut facultatem obtineat eius vitia corrigendi, si quæ insint, & adiuuandi vires, si imbecilles, & moderandi, si fuerint effrenes.*

ME-

MESVE.

de sumach. SVccvs Rhu obsoniorum valet, & fit sicut antedictus.

CHRI. SVMACH, sunt grana quædam frigidæ, & siccæ complexionis.

MAN. GRÆCE dicitur rhus.

COST. RHV obs. *Ex rhoe obsoniorum seminibus, quod sumach vocant, ossеis, atque aridissimis exprimi succus non potest. quare infundendi sunt, & berberorum aridorum exemplo exprimendi, coquendus dehinc expressus succus, & densandus igne, aut sole.*

MESVE.

SVccvs mororum domesticorum, (vel potius batinorum) nondum maturorum valet, & fit vt prædicti.

CHRI. ROB de moris de seni, idest de celsi, vel aliter de illa contrata immaturis, & acerbis, non est in vsu: sed loco eius vtimur diamoron acerbo facto cum zuccharo, de quo aliquid dictum est supra, sed clarius ponitur à Nicolao.

MAN. SYLVESTRIBVS videlicet. Alij noti sunt vsque ad eos, qui de fructibus inscribuntur, in quorum primo per Zarur ego intelligo mespila, & præcipue genus id, quod Azarolum, siue lazarolum vocant. In secundo ego potius dulcia granata eligerem, ceu ad aluum subducendam aptiora.

COST. MORORVM. *Ex mori vtriusque succo fit diamoron, de quo in superioribus. ita & vtriusque fructus, non sylvestres tantum, vt quidam notant, aptos ad succum, de quo hoc loco agitur, existimo: sed etiam domesticos, idest ex nigra moro. qui quidem dum adhuc immaturi sunt, non sunt ruborum fructibus acerbitate, atque astrictione inferiores.*

MESVE.

SVccvs cydoniorum ventriculum, hepar, & viscera roborat, egestionem, & vomitum supprimit. fit sicut prædicti.

CHRI. NON est in vsu, sed loco eius vtimur miua cytoniorum, vel miua simplici, de quibus dictum est supra.

COST. CYDONIORVM. *Quæ hic de succis varijs subdit tum simplicibus, tum commistis, aperta sunt. Sed quando de glycyrrhizæ succo, quem hic silentio inuoluit, nos meminimus, nouum, elegãtemque eius parandi modum prætermittere hic non possumus, ex illius radicis medulla, quam si collectam contusamque, atque si minus succulenta videbitur, aquæ infusam expresseris, succum album, vulgato sapore, & aspectu gratiorem elicies. quem debinc leui igne, aut sole densabis. Atque hæc in sectionem de succis.*

MESVE.

SVccvs pomorum, cor & stomachum roborat, syncopem sanat, vt prædicti.

SYLVII. POMA acida, vel acidodulcia eligantur, qualia sunt mala agria nobis dicta, vel sylvestria, & immatura, quorum succo Picardi, & Normanni vice omphacij vtuntur.

MESVE.

SVccvs pyrorum similiter fit, & valet.

MESVE.

SVccvs prunorum inflammationem extinguit, sitim sedat, ventrem subducit. fit vt prædicti.

CHRI. ROB de prunis sylvestribus, & est succus prunorum immaturorum inspissatus, qui vocatur acacia, quæ est frigidæ, & siccæ complexionis in secundo. Istud robub est multum in vsu: & confert omnibus dispositionibus: & maxime fluxibus ventris, quibus confert robub de ribes, & de acresta. & eodem modo conficitur.

SYLVII. PRO varia prunorum natura variam habet facultatem, vt prius in iulepis docuimus. hodie succus prunorum siccatus, & in casei formam coactus, mensis quadragesimalibus circunfertur. Est etiam agrestium prunorum succus siccatus loco acaciæ nobis in vsu. refrigerans, siccans, adstringens. Præter sapas, succos magis siccatos, seruamus succum glycyrrhizæ, prunorum agrestium, aloem, scammonium, quod tamen si liquor sit, præstantius est, quã succus, vt in simplicibus docuimus. Succus prunorum agrestium quo acaciæ loco vtimur, sic paratur. Baccas pruni sylvestris aqua in vase pauca aliquot diebus maceratas coque, cola, recoque, donec crassescant, serua, qua voles figura, si vis in vasculis. Vuas quoque passas aqua calida horis 24. macerant, percoquunt, colo exprimũt, expressum ad mellis consistentiam recoquunt, & mel passulatum vulgo vocant à consistentia, colore, dulcæ. Io. Manar. in consilio de lepra, nos sapam vuarum passarum in Mesue compositis.

MESVE.

SVccvs granatorum acidorum similiter fit, & potest.

CHRI. ROB de granatis acetosis non est in vsu. tamen confert, & fit sicut robub de berberis, & loco eius vtimur vino granatorum, quod tamen non est tantæ frigiditatis, & siccitatis.

SYLVII. Vinum granatorum est eius loco in vsu.

MESVE.

SVccvs persicorum intemperiem ventriculi calidam iuuat, sitim sedat.

MESVE.

SVccvs acidus citrorum, idem quod succus ribes.

MESVE.

SVccvs fructuum intemperiem calidam tollit, ventriculum roborat, vomitũ, & fluorem alui sistit. fit ex succi granatorum acidorum, & acidodulcium, succi cydoniorũ acidorũ, succi pyrorum immaturorum, succi pomorum montanorũ, succi mespili tricoci, succi acidi citrorũ, omphacij, partes æquales. merge his baccharum, oxyacãthæ, & rhois, ana partem dimidiam, & fac, vt in succo oxyacanthæ dixi. † Zarur.

MESVE.

SVccvs fructuum alius intemperiem calidam, & sitim extinguit, aluum subducit: fit ex succi granatorum acidorum, & acidodulcium, aquæ prunorum aquæ tamar Indorum partibus æqualibus, succi acidi citrorum parte. s. fac, vt in ribes.

PRO

SYLVII. PRo acidis, dulcia ventrem magis molliunt, lib.j. sanit. tuen. lubricando: sed hæc comprimendo.

MESVE.

SVccvs Myrtinus, vt succus ribes. In summa, omnis syrupus ex succis factus, si absque melle, & saccharo igne, vel sole incrassetur, rob vocatur.

CHRI. GEneraliter concludendo omnia suprascripta robub principaliter conueniunt fluxibus ventris, factis à mala cõplexione calida, seu ab humore cholerico subtili, & acuto excoriante intestina, assumpta per modicum tempus ante cibum cum aquis appropriatis, vel sine, vt superius dictũ est: & assumpta post cibum sine aquis similiter conuenirẽt cuilibet vomitui facto ab eadem causa. Conuenirẽt etiam fluxui vrinę superflua proueniẽti a relaxatione, & superflua caliditate renũ, & similibus dispositionibus.

SYLVII. HI succi prope omnes non modo fluorẽ alui sistunt, & dysenteriæ conferunt, & vomitui, sed etiam immodicis vrinis, immodico fluori mensium, vomitui, & sereatui sanguinis, intemperaturis calidis hepatis, renum, & aliarum partium.

Sueci autem huiusmodi in vsu esse desierunt, forte quod ægrius seruentur integri etiam siccati: quorum loco in vsu frequentiore sunt syrupi omphacij, oxyacanthæ, ex cydonijs, granatis, acida parte citrorum, de quibus & cæteris syrupis mox dicemus. Æque vero desierunt syrupi Mesue idem pollentes, de prunis, pomis, pyris, cornis, succo rhois.

DISTINCTIO SEPTIMA

De decoctionibus, & infusionibus.

MESVE.

HAc sectione septima decoctorum, & infusorum differentias, quomodo in superioribus, ordine describemus.

CHRI. *Decoctio quid dicat.* DEcoctiones propriẽ sunt quando aliqua aromata, semina, flores, radices, vel folia, vel quidquid aliud cuiuscũque generis sit, decoquitur in aqua simplici, vel in aquis destillatis vna, vel pluribus, in vino, vel in quocunque alio liquore, vnde virtus illarum rerum acquiritur, & assumitur in prædictis aquis, in quibus decoquuntur. demum talis decoctio colatur cum forti expressione quandoque, & quandoque sine, secundum exigentiam, & quandoque multum decoquitur ad ignem, & quandoque parum. Et liquor qui accipitur taliter, decoctio vocatur. Infusio autem est, quando aliquæ res medicinales infunduntur, seu ponuntur puluerizatæ contusæ, vel solidæ, in aqua, vel vino, vel aliquo liquore absque vlla decoctione, & in illo tenentur, vel remanent per aliquod tempus. Colligitur tamen cum expressione, vel sine secũdum quod quærimus maiorem, vel minorem virtutem remanere in aliquo liquore, & sic talis liquor sic præparatus, & colatus nominatur infusio. Et hoc notandum, quod in decoctionibus plus remanet de virtute in liquore, quam in infusionibus. Sed nos sæpe post infusionem alicuius simplicis medicinæ, vt agarici (gratia exempli) damus etiam aliquam leuem decoctionem, vt virtus eius melius, & fortius assumatur. & remanet in liquore, in quo decoquitur agaricus, vel alia res consimilis, vt rhabarbarum, vel turbith.

Infusio quæ sit.

DEcoctiones huiusmodi multum sunt vtiles, & ego vsus eis multoties, multum profeci: quas tamen compono ad libitum, secundum intentiones occurrentes. MAN.

APozema, id est, feruefactum, & decoctum, fit ex plantarũ partibus, præcipue radicibus, foliis, surculis, floribus, fructibus, seminibus, corticibus, lignis, interdum etiam succis, raro ex liquoribus, gummis, resinis, raro item ex animalium partibus, rarissime ex terreis, & metallicis corporib. Coquuntur autem hæc, nunc ex aqua, tum simplici, qualis fontana, pluuia: tũ medicamentosa, qualis ex plantis destillata, marina, salsa, sulphurosa, aluminosa, bituminosa: nunc ex alio humore, vt lixiuio, vino, aceto, lacte, sero, vel quouis: in quem tamen hæc medicamenta vires suas deponant, & humoris illius facultatum aliquid assumant, quamuis magna parte absoluta coctione exprimantur, ac mox ceu inutilia abijciantur. Exprimuntur autem horum quædam valenter, alia clementer, alia ne tantillum quidem, pro rerum coctarum, & humoris, in quo incocta sunt natura, & vario medici scopo, vt interim taceam colorũ differentias, & coctionum, & cõtusionum. Quæ enim liquida malumus, & parum valentia, parum diu cocta, non contusa, colc ẽnso, nulla aut minima expressione excipimus. Cõtra vero, quæ crassa glutinosa appetimus, diu cocta, probe contusa propemodum tota per colum rarum, vel transmittimus, vel exprimimus. Coquuntur quoque nonnulla multum, alia parum, alia mediocriter, non modo ob coquendorum naturam, vt in libro secundo de præparationis medicamentorum ad pharmacopæos scribimus, sed ob medicamenti constituendi formam, & indicationes varias. Infunduntur, seu macerantur eadem humore simili, sed fere calfactio cineribus calidis, vel sole, vt medicamenti vires promptius, & valentius trahat: quamquam infusio imbecillius eas ad se alliciat, quam coctio. ob id diutius fit, sæpe leui coctione absoluitur. Infusa item colantur: sine expressione quidem imbecilliora sunt, sed tenuiora, & iucundiora: cum expressione autem valenti, contra. SYLVII.

PLantarum & earum partium, interdum succi, interdum stillatitiæ aquæ sunt ex vsu: aliquando decoctis aliquando dilutis, quæ vocant infusa, vti præstat. Nam quæ astringente facultate valent, illius, earum rerum facultatis: vniuersim parum retinẽt stillatitij liquores: quod destillatione parum admodum terrenarum partium in halitus dissoluitur, atque in sublime fertur, quibus vis insidet astringendi. quare quacunque diligentia destillentur astringentia, acerba, acida, austera, immo & salsa, atque amara, eorum stillatitij liquores illius saporis vix aliquid retinent, densa grauique, ac terrena substantia illorum saporum causa non sublata vi ignis. non ita acrium liquor, vt qui plurimũ habet ignei, ac substantiæ tenuitate præstat. nisi ea forte acrimonia crudo succo multo diluatur, vt in raphano, & rapa. Itaque in terrenarum eiuscemodi rerum vsu succi maxime deligendi sunt, vt qui vniuersam earum rerum naturam cum expreßa intima substantia referant. quod si succi non sit copia, tunc decoctum maxime ex vsu est futurum. in quo assidua planeque valida caloris in profundissimas vsque partes penetratione, atque actione, decoctarum rerum substantia eliquatur, & sapor earum omnis, ac facultas, non secus, ac sapor, & vis carnium foras in ius extrahitur. At si laxiori, tenuiorive res censetur substantia, aut si in superficie sitas habeant vires, tunc infundere præstat, quam decoquere. aut si coquendum sit, leui prorsus, atque moderato igne agendum est, ne earum cum substantia vires dissipentur. Sed quæ seruanda sint in hoc genere coctionis, quæ particulatim elixatio est; immo etiam quem vsum elixatio præbeat, quod à nobis in librum Canonum conscriptum, nescio quomodo à Typographo omissum est, damus hoc loco breui schemate ita comprehensum. COST.

V sum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0312-6

Vsum elixationis considerauimus respectu

- *medicamenti*
  - *corrigendi in*
    - *Substantia. sic*
      - *Cruda coquuntur, vt carnes, fructus, alimenta infinita.*
      - *Dura & sicca mollia reddiuntur, vt legumina, & siccati fructus,*
      - *Mollia dura fiunt, vt oua, cochleæ.*
      - *Liquidis cõsistentia comparatur, vt syrupis, emplastris.*
      - *Superfluus humor absumitur. vt quum lac coquitur ad dysenteriam.*
      - *Sordes separantur, vt auferri possint; vt ex melle, & saccharo spuma.*
    - *particulatim*
      - *primis. sic*
        - *Calida tẽperantur. Frigida calefiunt.* — *fit hoc liquore contrarij temperamenti.*
        - *Humescunt sicca, recepto in rem, quæ elixatur liquore in quo elixatur.*
        - *Sicca fiunt humida, absumpto interiori humore. ita elixæ carnes 4. Meteor. assis sicciores dicuntur.*
      - *secundis.* — *Sapores immutantur. ita smirnij & aci radices elixando deponunt acrimoniam.*
      - *tertijs sic* — *Erodendi vis retunditur. hac ratione scammonium oleo amygd. dulciũ vel succo cotonei incoctum corrigitur.*
      - *quartis, id est in ea vi, quæ est à specifica forma quę* — *corrigitur. si*
        - *violẽtior* — *reprimitur, vt quũ scãmonium in succo cotoneorum coquitur.*
        - *transfertur & benignior redditur, vt si raphanus, cui infixus sit helleborus elixetur. inveũ enim vis hellebori castigata transfertur.*
        - *benignior, adiuuari liquore aliquo potest, vt si in decocto senæ helleborus coquatur.*
      - *foras trahitur quum altius insidet.*
    - *qualitatibus*
      - *Conseruandi diutius. sic succi elixatione densantur & syrupi. & aliqui vinum vt cõseruetur coquunt.*
  - *ægri, vt consulamus*
    - *eius palato.*
    - *affectis partibus.*
- *generatim omnibus quæ*
  - *in medicamento vno elixatione interdum separantur, vt in brassica, in qua subducendi vis in ius trahitur; astringente in ipso brassicæ corpore superstite.*
  - *in diuersis medicamentis miscentur, vi vniuersa in vnam quasi formam contracta.*

- *Illius quod coquendum est, quod priusquam coquatur statuēdum an sit ex vsu*
  - *contundere, terere, incidere* } *obseruatis eius*
    - *substantia* { *quibus hæc* { *crassa, densa, dura* } *contundenda, terenda, incidenda sunt, vt caloris in ea vis facilius permeet.*
    - *qualitatibus & viribus, quibus hæ* { *intensè, in profundo positæ,*
    - *quātitate, quibus magna est moles*
  - *abluere, detergere* } *hæc agenda, vbi sordium, aut pulueris est aliquid.* } *Contra agendum in contrarijs.*
- *Illius in quo fit elixatio*
  - *liquoris, qui variat*
    - *genere. interdum enim est*
      - *aqua* { *potabilis fontana, fluuiatilis, putealis, cisternæ, pluuia.*
      - *medicamentosa, salsa, thermalis variorum generum.*
      - *plantæ succus, stillatitia aqua, vinum variorum generum, acetum, oleum, resinaceus liquor.*
      - *animalis aliquid, lac, eius serum, butyrum, adeps, vrina, mel.*
    - *qualitate quam actualem vocant. quandoque enim in eo tepido res coquēdæ ponūtur, vt quę densa, crassa, & dura substantia sint, quarum suspitio est, ne frigore densentur meatus, vt calor eos minus facilè peruadat.*
    - *quantitate. postulant enim alia*
      - *multum, quæ arida sunt natura diutius coquenda sunt.*
      - *paucum, quæ humecta sunt natura parum coqui debent.*
  - *vasis, cuius variat*
    - *materia. quandoque opus est*
      - *operculum. quędam*
        - *sine operculo coqui debent, vt quæ tetri odoris sunt quem præstat exspirare.*
        - *cū operculo, odorata omnia.*
      - *aureo, argenteo, æreo, stanneo, plumbeo, vitreo, testaceo, lapideo.* *hoc vitandum est vbi acetum sumitur, quod eius immutat saporē.*
    - *numer°. q̄dā enim in duplici vase coquuntur, vt oleū rosaceū, & alia multa.*
    - *ampli tudo.*
      - *quędā amplo egent vase, vt q̄ tetro sunt odore, quē rectè est difflari.*
      - *quædam angusto. quorum seruari odorem, & vires oportet.*
- *Ignis, licet enim quædam sole, calce, ac fimo coquantur; ea tamen fermentatio potius est quā elixatio. Ignis ergo ex varia materia paratur, ex*
  - *carbone*
    - *duriori. hoc egent duriori, & densiori substantia prædita, & quorum vis altè sita sit.*
    - *molliori. qui molli, & laxa substantia, & quorum virēs in superficie sunt, & quorum facultatem ignis acrior exoluit.*
  - *lignis sarmentis* } *his egent mollia, tenuia, & imbecillia.*
- *Modi elixandi. quædam enim coquenda*
  - *semel tantum. quorum vna vis foras est extrahenda.*
  - *bis aut sæpius nouo affuso liquore. quorum celeriter, excitata flāma, vbi res sordib° expurgādæ. vt.n. attollatur spuma, flāma est opus. sensim, vbi nihil est sordium ac spumæ.*
    - *vires aliquas imminuere, vel abolere animus est. sic ari radicem ter coquimus ad deponendam acrimoniam.*
    - *vires contrarias separare intēdimus: sic subductoria vis lētis coctione prima in primū ius excipitur, astringēte ui relicta in secūda. Cauere hic oportet, ne nou° liquor affundatur frigidus. ne astrictis frigore meatibus, medicamēti caloris vis minus interiores partes permeet, & non æquè concoquat.*
- *Temporis. Certum & præfinitū tēpus elixationis est, vbi medicamentū finem suum fuerit assequutū, quem exquirim° in substantia cōsistentia qualitatibus omnibus. Vnde quędā coquūtur ad dimidias, ad tertias, ad quartas. Quædam rursum coctione diuturna deteriora fiūt in*
  - *substantia, vt oua, ostreæ & id genus alia, quæ duriora fiunt.*
  - *qualitatibus, vt mel quod è sapore suo degenerat. & omnium ferè odor minuitur.*
- *Ordinis. Vbi simul coquenda. prius enim injcienda, quæ difficilius coquuntur, & coctionem multam sustinent. quare dura, crassa, densa, lenta, quæve in profundo sitas vires habent, ijs prius injcienda sunt, quæ contrario modo se habent.*

ME-

A

MESVE.

APOZEMA adianti albi sanguinẽ à mistis ipsi putribus materijs purgat, clarumque reddit, ardoremque ipsius, ac bilis flauæ cõpescit. Adianti albi vnciã vnam, & dimidiam, fumariæ vnc. vnã, lupi salictarij, violarum siccarum, ana drachm. octo, pruna quadraginta, zizypha viginti, coque lib. tribus aquæ igni lento ad duarum librarum consumptionem. tunc adde casiæ fistulæ purgatæ vnc. tres, tamar Indorum vncias duas, mannę vnciam vnam, rhabarbari boni drachm. tres: frica manibus, & cola. Datur mane. Interdum loco aquæ coquuntur hæc in seri lactis caprini libris † quatuor.

† tribus.

CHRI. HIC ponuntur multæ decoctiones, & diuersæ, quæ omnes habent aliqualiter virtutem solutiuam, lenitiuam, ac etiam compressiuam, ac etiam ex eis aliquæ habent virtutem solutiuam solum modo, vel lenitiuam: non sunt tamen illæ decoctiones omnes, quibus medicinæ solutiuæ, & aliæ generaliter distemperentur, secundum quod inferius declarabo: possumus tamen vti magistraliter præsentibus decoctionibus in quibusdam casibus, non tamen multum reseruando eas decoctiones: quia vt plurimum post triduum corrumpuntur, & alterantur, & multoties in tempore calido. Vnde est necessitas innouationis earum. Et licet ista prima decoctio non sit in vsu, habet tamen clarificare sanguinem mundificando, leniendo, & comprimendo choleram rubeam. Et dosis eius est de mane vacuo stomacho vsque ad vnc. vj. & modus constructionis est in litera.

SYLVII. HORVM apozematum multa alvum subducunt, quædam leniendo, alia comprimendo, sunt etiam quæ attrahendo. Ob id autem quod parum sunt iucunda propter crassitiem, & nigrorem, quodque parum diu, vt ad triduum, seruari possunt, præsertim aere calido, parari hæc desierunt. Coquuntur autem nunc frequenter sine casia, & tamar Indis, & id genus alijs. Huius dari possunt vnciæ sex.

COST. APOZEMA adianti albi. *Quæ in parandis decoctis sint obseruanda, alibi abunde explicauimus. Quamobrem simplicia quorum hic meminit, non simul liquori, vt coquantur tradenda sunt. sed ne à recta methodo recedas, ante omnia pruna, Zizyphaq; in aqua, aut sero præscripti ponderis incoquenda: tum vbi molliora coquẽdo enaserint, atque ex tribus liquoris libris paulo plus vna supereſt, tunc fumaria, moxque lupuli, & adiantum addenda, & paulisper cum reliquis coquenda, vt tertia pars liquoris sit superſies. Percolandum tunc (mea sententia) licet scriptor sileat, dissoluendaque casia purgatoria, tamarindi, manna, ac rhabarbarum in tenuem puluerem redactum (vt puto) quæ omnia vbi manibus tractaris, & expresseris seruandum est, quod exprimitur propinandum vice purgantis medicamenti in tres ferè partes dispartitum.*

B

MESVE.

AQVA fructuum sanguinis, & bilis flauæ feruorem reprimit, sanguinẽ clarum facit, bilem clementer educit, pruna. †xl. myxa, zizypha, ana xxx. tamar Indorum vnc. † ij. casiæ fistulę vnc. iij. mannæ vncia vna. Fiat vt diximus. † xl. † ij.

HÆC esset magni precij ob mannam: nostri aromatarij præparant absque ea & casia. MAN.

PROXIMVM hoc superiori est, vt materia, sic viribus. Est tamen illud ob rhabarbarum, fumariam, adiantum paulo purgantius. SYLVII.

AQVA fructuum. *Siue hic quadraginta, siue sexaginta sumas pruna, vt in aliquibus codicibus legitur, non multi interest. sunt enim hæc superioris exemplo, ad cuius imitationem nos hic authorresert, in tribus aquæ aut caprini seri libris, simul cum myxis incoquenda, vt vna tantum decocti supersit libra. Neque vero, (in quo laborare quosdam video) coqui iubet tamarindos: sed tantum decocto iniubarum, & primorum commisceri cum casia purgatrice, & manna. quæ omnia commiscendo caloris vi (neque enim miscebitur ijs manna sine calore) tertiam illam prompte acquirunt facultatem, quam expetimus.* COST.

MESVE.

C

INFVSVM aquæ casei, bilem flauam clementer educendo, sanguinem purgat. Recipit foliorum rosarum recẽtium completarum vncias duas, rhabarbari boni † aureum vnum, & dimidium, spicæ † drachm. j. & dimidiam: rhabarbarum, & rosæ parum terantur, & macerentur per noctem in seri lactis, præsertim caprini, lib. ij. cola, proprina. penuria rosarum recentium fit interdum ex siccis. † aur. ẽ. j. † drach. j.

MODVS infusionis aquæ casei, idest seri caprini. Ista infusio multum vsitatur à medicis practicis, quando de sero tempore veris sereno aere infunduntur in ea rosæ, lupuli, fumus terræ, vel aliæ res sanguinem purificantes, seu rectificantes, & remittentes in suo calore superflue: demum de mane colantur, & sic talis colatura sub actuali caliditate assumitur, & quando cum eis non ponitur alia medicina solutiua à prædictis, potest assumi pluribus diebus continuis loco syrupi digestiui, vsque ad vnc. viij. Infunditur autem, & sæpe rhabarbarum in ipsa aqua lactis de sero vsque ad drach. iij. cum grano vno spicæ: demum de mane colatur, & de illa colatura assumitur vsque ad vnc. vj. & sufficit solum semel de ista infusione assumere: quia est solutiua materiei cholericæ, & ideo est adhibenda diligentia, sicut de alijs medicinis solutiuis. Et hic nota, quod semper spica est ponenda cum rhabarbaro, quia velocitat eius operationem. Et nota, quod aqua lactis assumpta de mane absque alterius rei assumptione mundificat sanguinem ipsum versus frigidum alterando, posita tamen de nocte versus serenum aerem, & est multum conueniens iuuenibus, & pueris, & sic habetur in vsu. CHRI.

D

HABEC

MAN. HÆc eſt nobilis,& ea ſum vſus plerunque, præcipue tempore roſarum, amota tamen ſpica, ceu non neceſſaria, & guſtui inſuaui.

SYLVII. SERVM lactis per ſe ſumptum, ſanguinem reddit puriorem, & frigidiorem,quod acrimonia ſua ſubducat aluum. id multo efficacius præſtat maceratis in ipſo per noctem roſis, lupulo, fumaria: ſumique tunc poteſt vere ſingulis tribus, aut quatuor matutinis ab vnc.vj. ad vnc.viij. Si autem rhabarbarum ſimul infuderis, pondere ſufficienti, vt ad drach.ij. aut iij. cum pauca ſpica,vel ſchœnantho actionem celerante,ſemel ſumpſiſſe ſufficit. Spicam ceu non neceſſariam, & ingratam tulit Manardus.

COST. INFVSVM aquæ caſei. *Hic rhabarbarum teri craſſe iubet, quum tamen tenuius redditum valentius purget. Sed diutina per noctem maceratione ſperat id ipſum aſſequi. Tu loco contritionis, qua euaneſcunt tenuiores partes,quarum præſertim eſt vis purgandi, minutim incidas. idē(vt puto)efficacius reddes. Quod autem roſas etiam ſiccas cedere in recentium locum* F *ſcribat, quando in hiſce aridis aſtringendi vim maxime excellere conſtat, vix concederem, niſi roſas quoque aridas ſero infuſas expurgare quandoque obſeruaſſem. id quod fortaſſe compreſſoriæ facultati,quæ remanet ſero adiutæ erit tribuendum. Verum licet in ſua verſione ita habeat Syluius,in veteri tamen legitur in recentium roſarum penuria infuſum,ſine ipſis,id eſt,ex ſolo rhabarbaro parari.*

MESVE.

INFVSVM ſucci herbarum idem potens quod præcedens. Recipit ſuccorum intybi, lupi, buglоſſi, purgatorum,ana vnc.viij.in quibus macera corticum myrobalani flauæ vnciā j. rhabarbari boni drachmas tres, tamar Indorum vnciam vnā,& dimidiam,caſiæ fiſtulæ vnc.iij. Fiat vt ſupra. G

COST. INFVSVM ſucci herbarum. *Eiuſdem hoc cum præcedenti eſt vſus,ſed potentius: propterea aque nō ſemel totum,vt ſuperius aſſumendum,ſed in quaternas quinasque portiones partiendum.*

MESVE.

DECOCTVM fumariæ ſanguinē, bile flaua, & aduſtis humoribus purgat,mundumq; reddit:hepatis obſtructionem aperit, ac inde natum icterū ſanat. Recipit ſucci cichorij,intybi,lupi, buglоſſi,an. vnc.iij.ſucci fumariæ † vnc.j. & dimidiā, quibus coctis,& purgatis, adde myrobalanorum flauarum,& Indarum,ana drachmas duas,paſſarum purgatarum tritarum vnciam vnam, tamar Indorum vnc.tres. Fiat ſyrupus, vt diximus. H

† Al. vnc.i. al.unc.viij.

CHRI. DECOCTIO fumiterræ non eſt in vſu, licet aliqui aſſumant ſuccum eius in pondere,vnc. iij. pluribus diebus continuis, eſt tamen diſplicibilis valde,ſed eſt vtilis ad ſanguinem mundificandum ab eius acuitate: vnde confert ſcabioſis.

MAN. SVCCI altaraſacon.) Troxuma Græci, vulgo ſcariolam dicunt.

SYRVPVS fumariæ prædictus in vſu eſt huius loco, vt ſyrupus thymi, ſtœchados, eupatorij, epithymi loco decocti eorum mox deſcribendi. SYLVII

DECOCTVM fumariæ. *Quum decoctum hoc, fumariæ decoctum vocet,excellere hic eius ſuccum reliquorum ſuccorum menſuram putandum eſt. quare, quum ſucci eorum ſingulorum quaternæ vnciæ ſumantur,vt fumariæ plus ſumatur veriſimile eſt. legendum ergo cum veteribus quibuſdam codicibus videtur,ſucci fumariæ vncias octo,vt pertingat ad libras duas pondus ſuccorum vniuerſum. hos vero ſuccos vbi ad tertias exemplo decocti ex adianto,& ſequentis ex thymo decoxeris,atque expurgaris,ſupererunt uix vnciæ octo. quibus myrobalani ad drachmas quatuor,& tamarindi ad vncias tres fuſi,& poſt leuem feruorem expreſſi, medicamentum reddent conſiſtentia liquoris ad bibendum apti.* COST.

MESVE.

DECOCTVM thymi phlegmagogum,ob id ſenibus,aliter & pituitoſis ſalubre, vētriculum firmat, coctionem iuuat, flatus à viſceribus,& hypochōdrijs diſſoluit.Recipit thymi,caſſuthę,hyſſopi,ana vnciam vnam,paſſarum purgatarum †drachm. xx. cepularum, emblicarum. ana vnc.j. turbith, drachm.iiij. ſtœchados,polypodij,ana drachm. v. eupatorij,abſinthij,aniſi,dauci, ana drachm. iij. radicum apij,fœniculi,ana drach.vij.Coque omnia in † libris tribus aquæ ad librarum duarum conſumptionem. cola, adde colato turbith, agarici ana drachm. j. zingiberis † drachm. s. macerari noctem ſine. poſtridie cola, & vtere.

† drach.iiij Manar.

† lib. iij.

† drach.i.

PASSVLARVM enucleatarum drachm.xx.)Lege drachm.iiij. Caue ne in Dauco decipiaris ab aromatarijs. MAN.

THYMI. *Cur hic paſſarum vuarum drachmæ viginti non ſint potius aſſumendæ,quam quatuor,nō video. adduntur illæ profecto,vt leniente ſua vi actionem adiuuent,quam ex purgatorijs medicamentis expetimus. præſtare etiam ventriculo,iecori,thoraci,atque ad mitigandum horridum medicamenti ſaporem, non paruum vſum poteſt. Sed & purgantium hic ſimplicium menſura non exigua eſt, quando vncias ferè tres excedunt.* LIquor etiam, *qui trium eſt librarum, ferre eam menſuram poteſt,quare cum vetuſtis codicibus, viginti paſſarum drachmas, lego cum Manardo quatuor.* COST.

MESVE.

DECOCTVM myrobalanorum bilem vtramque, & pituitam purgans. Recipit myrobalanorum flauarum,cepularum,Indarum, ana vnc.j. tamar Indorum vnciam vnam, & dimidiam, fumariæ drach.viij. abſinthij drach.ij. pruna triginta,

ginta, passarum purgatarum vnc. j. coque in lib. iij. aquæ ad duarum librarum consumptionem, reliquæ libræ dimidiæ, vel circiter adde casiæ vncias duas, cum imbecillum voles medicamentum: cum autem valentius, casiæ fistulæ vnc. j. turbith, agarici, ana drachm. dimid. Præstantius fiet, si cũ aqua casei coquantur.

MANA. HAc nunquam sum vsus, eam tamen puto fore vtilem, si quis ea vsus fuerit, sicuti, & ea, quæ de stœchade scribitur.

COST. MYROBALANORVM. *Addẽdum hic, si agaricum, & turbithum adiunxeris, vt macerari per noctem sinas, & postridie percoles, tunc vero eodem quoque exemplo non est prætermittendum Zingiber, quo eorum vitia corriguntur.*

M E S V E.

DECOCTVM stœchados confert pituitosis affectibus, vt febribus quotidianis, iuncturarum, & neruorum dolori, & frigidæ intemperici. Recipit stœchados, origani, ana drach. iiij. seminis apij, fœniculi, eupatorij, ana drach. iij. schænanthi, hyssopi, ana drachmas duas, passarum purgatarum drach. viij. turbith albi arundinacei drach. iiij. coque, & vtere.

COST. STOECHADOS. *Stœchade, origano, ac reliquis, quæ hic sumuntur, non modo turbith noxia castigari vis potest, sed etiam vtilis adiuuari, vt ex articulis, altiusque sitis neruosis partibus, & pituitosis febribus, inutiles succos cum earum partium robore educat.*

M E S V E.

DECOCTVM eupatorij hepatis, & lienis obstructionem, & inde nascentes dolores, & febres compositas iuuat. Rec. eupatorij, absinthij, asari, spicæ adianti albi, † cyperi, rhabarbari, fumariæ, † spinæ albæ, † Aegyptiæ, ana drach. iiij. cepularum, Indarum, ana drach. viij. passarum purgatarum vnc. j. coque, & vtere.

† alij Cypri id est florum ligustri. † bedeguar. † succha.

MAN. CYPRVS scilicet, quam Arabes Alchannã vocant, plantæ videlicet, quæ ligustrum florem gignit: multi cauroſinũ vocant. Ego tamen puto potius legendum Cyperi.

COST. EVPATORII. *Coquenda hæc, vt superiora quoque, sequentia in sero lactis, nullo modo autem cyprus, seu ligustrum astringentis facultatis hic sumendum.*

M E S V E.

DECOCTVM epithymi atram bilem vacuat, ob id affectibus melancholicis, vt cancro, elephantiasi, & cæteris confert. Recipit autem myrobalanorum Indarum, stœchados, epithymi, passarum purgatarum, ana vnciam vnam, cepularum, fumariæ, ana drachmas quatuor, folliculorũm sennæ drachmas octo, polypodij † drac. vij. turbith drach. iiij. eupatorij drach. v. omnia præter epithymum coquantur in aquæ casei libris tribus; ad duarum librarum consumptionem, tunc adde epithymum, & semel feruefac; cola, frica in eo hellebori nigri drach. j. agarici drachm. dimidiam, salis Indi aureum vnum, vtere. † drach. vij.

HAEc efficax in morbo gallico vocato: valet enim, & vlceribus, & doloribus. MAN.

Vtile in morbo Hispano, & ab eo vlceribus, & doloribus. SYLV.

EPITHYMI. *Est sane, vt ex huius medicamenti vsu sperent plurimum, qui elephantiasi, morbisque ex atra bile, ac melancholico humore laborãt. Sed qua mensura sumendum sit, quum non explicet, si tu quod superest post coctionem (est autem fere decocti libra) propines, puto in moderato corpore satisfacturum. Quod si paulo largior medicamenti mensura videatur, at meminisse oportet, crassiores humores, quales melancholici sunt, non nisi valenti medicamento euocari.* COST.

M E S V E.

INEVSVM hieræ ventriculum, & caput purgat, proinde amborum doloribus etiam assiduis, & hemicraniæ confert, ac febribus antiquis. Recipit † hieræ, & aloes, ana drachm. v. macera decocto cupatorij prædicto ad lib. j. in vase vitreo insola dies duodecim, aut plures: da singulis matutinis vnciam vnam, plus minus vti opus erit. † Al. hieræ cũ aloe bona vnc. v.

NOTABIS, quod per hieram intelligit hieram simplicem, quã descripsit superius: & per decoctionem de eupatorio intellige hic descriptam immediate. CHR.

PVLVIS hieræ picræ Galeni intelligatur, cui aloen præterea addit qua ratione Galenus aloes interdum drachmas centum, & centum, ac viginti, singulorum aliorum drachmas sex addebat, vt valentior esset. Id infusum antiquatis affectibus aliter, atque aliter pro vario scopo factum est vtilius, quam aquæ balneorum naturalis potæ. Decoctum autem commune Italis, & Lugdunensibus est ex partibus æqualibus anisi, fœniculi, passarum, glycyrrhizæ, myxorum, zyzyphorum enucleatorum, adianti albi, prunorum, hordei mundi, quo medicamenta purgantia leniendo, comprimendo, attrahendo dissoluunt, præsertim cẽlo, & morbo frigido. Calido autem vtroque, dissoluuntur potius decocto partium æqualium passarum, glycyrrhizæ, violarum, hordei, prunorum enucleatorum seminum communium frigidorum purgatorum, in aqua simplici. In affectibus vero capitis frigidioribus priori decocto etiam stœchadem, vel maioranam, vel nucem moschatam addimus: thoracis autem hyssopum, dactylos, tragacanthum, vel adiantum augemus: ventriculi, cinnamomum, mentam, absinthium, mastichen: hepatis eupatorium, absinthium: lienis, tamariscem, cappares, asplenum: renum, & vesicæ, radices quinque vreticas, vel semina communia frigida, si calidus est affectus: & in alijs partibus similiter ea miscemus decocto, quæ proprietate, & particulari respectu eas iuuare sunt comprobata, delectis tamen semper his, quæ gustatu sunt gratiora. Loco horum decoctorum medicamẽta sæpe cum festinandũ est, dissoluũtur aquis destillatis fœniculis, maioranæ, chamæpityos, saluiæ, vini in frigidis cerebri, & neruosarũ partiũ affectibus: aqua fœniculi, mentæ, absinthij: ventriculi, aqua absinthij, fumariæ, eupatorij, hepatis: aqua cichorij, intybi, & similium in calidis hepa- SYLV.

nis affect. aſpleᵃij, tamaricis, capparum, lienis: aqua hyſſopi, praſij, ſcabioſæ, verbenæ, thoracis, & pulmonis: aqua melitlæ, boraginis, bugloſſi, roſarum, cordis. Decoctum item radicum quinque vreticarum elignatarum, & cicerum rubrorum, ſaccharatum, aut mellitum, hepatis, lienis, renum, veſicæ obſtructiones potenter aperit, flatus diſſipat, pituitam, & humorem melancholicum incidit, & tenuat. Aqua hordei bilis acrimoniam obtundit, obſtructa aperit, ſudorem mouet, & vrinas, ſi calida bibatur: aluum lenit, ſitim ſedat, ſomnum conciliat, ſi frigida.

COST. HIERAE primum. *Qui iucunde curant non dant bibendam aloen, quare, ſi poſtquam eupatorij decocto hieram atque aloen infuderis, tantiſper, id infuſum ſolis radijs exponas, vt euaneſcat humor, deuorari pari vſu minori cum moleſtia hoc ipſum poterit medicamentum, quam ſi potui ſumeretur.*

MESVE.

Alhiera ex aloe.

INEVSVM aliud hieræ purgans humorem craſſum, & melancholicum, ob id affectibus cerebri melancholicis ſalubre. Recipit † hierę, & aloes, ana drachm. v. macera libram vnam, decocti epithymi ante deſcripti, vtere, vt priore.

MAN. HIs infuſionibus de hiera multoties ſum vſus in antiquis affectionibus, & ex eis maius iuuamentum conſecuti ſunt patientes, quam ex potu aquarum ſponti narum, quas balnea vocant: ſed, quod etiam alia pagina monui, modo moneo, prout ſcilicet in re ægrotantium eſſe putabam, eas parari iuſſi.

COST. HIERAE ſecundum. *Hoc ſtrenue melancholicis quoque affectibus proderit, non ob aloen, quæ tenues tantum, bilioſoſque, ac ſeroſos ducere humores ipſo te ſua ſolet, ſed ob epithymi decoctum ſuperius deſcriptum, longe ad hanc rem valentiſſimum.*

MESVE.

† *Lib. i.*

INEVSVM tertium hieræ phlegmagogum, in aquę decoctionis thymi † libris duabus.

CHRI. NOTANDVM vtiliter pro his, qui volunt magiſtraliter vti prædictis decoctionibus, ſeu infuſionibus ſolutiuis, & lenitiuis, licet rariſſime, ſint in vſu. oportet, vt habeatur debita notitia doſis cuiuſlibet eorum, quæ euacuãt reſolutiue, & compreſſiue, quæ ingrediuntur earum compoſitionem, & ſunt illæ, quarum complexiones, & doſes principaliter deſcribentur hin inferius. Primo capillus ven. eſt ſatis temperatæ complexionis, attinent tamen alicui caliditati, & ſiccitati verſus primum gradum, ſed dum eſt recens, in ipſo eſt aliqualis humiditas, leuiſſime ſoluit choleram, & phlegma, & humores craſſos. Et doſis eius in decoctione eius cum aqua eſt circiter lib. j. vt dictum eſt de mane. Fumusterræ eſt frigidæ complexionis in primo cum aliquali caliditate in ſuperficie foliorum eius, & eſt ſiccæ complexionis verſus ſecundum, ſolutione facili educit choleram, & humores aduſtos. Et doſis eius in ſucco eſt uſque ad vnc. iiij. in decoctione vero ab vnc. ij. vſque ad v.

Capil. veneris.

Fumusterræ.

Lupuli ſunt de ſpecie volubilis, & ſunt frigidi verſus primum, & ſicci, virtutem habent leniſſimam ſolutiuam choleræ citrinæ. Et doſis in infuſione eſt circa libram j. Violæ ſunt frigidæ, & humi. in primo, dum ſunt recentes: exiccatæ vero ſunt minoris frigiditatis, & humiditatis, leuiter leniendo euacuãt choleram, & earum doſis in decoctione eſt ab vnc. v. vſque ad x. Pruna matura ſunt frigidæ complexionis verſus primum: tamen propter eorum dulcedinem attinent alicui caliditati, & ſunt humidæ complexionis in ſecundo, leuiter comprimendo educunt choleram. Et doſis in decoctione eſt circiter lib. j. Caſſia fiſtula eſt calidæ complexionis verſus primum, & humidæ in ipſo: leniendo educit choleram, & phlegma: quæ multum habetur in vſu etiam per ſe ſolam, & doſis eius eſt vſque ad vnc. duas, colatæ vero cum aliqua decoctione, & diligenter expreſſa. Tamarindi ſunt frigidæ complexionis, & ſiccæ verſus ſecundum: leuiter comprimendo choleram educunt: & eorum doſis eſt ab vnc. ij. vſque ad v. quando in infuſione aſſumerentur. Manna, & ſiracoſt ſunt ſpecies mannæ, calidæ, & humi. complexionis verſus primum: leuiter leniendo educunt choleram: & doſis cuiuslibet earum eſt vſque ad vnc. iij. colata cum decoctione conuenienti, vel aqua, & expreſſa, vt dictum eſt de caſia, & hodiernis temporibus eſt plus in vſu, quam caſia propter eius delectationem. Siracoſt autem non portatur ad partes noſtras, ſed ſolum modo manna eſt in copia magna. Aqua lactis ſcilicet caprini eſt illa, quæ communiter habetur in vſu: & eſt frigidæ, & humidæ complexionis verſus primum: eſt tamen cum nitroſitate quadam, qua mediante leuiter ſoluit choleram citrinam, & humores aduſtos. Et doſis eius tempore veris, vel æſtatis eſt cyathus vnus. Rhabarbarum eſt calidæ, & ſiccæ complexionis in ſecundo, ſoluit principaliter choleram, & ſubſequenter phlegma. Et doſis eius in puluere ad drach. j. vſque ad vnam, & ſemiſſem. In infuſione vero a drach. ij. vſque ad drachm. iij. & non prætermittatur, quin ſecum ponatur id modicum ſpicæ, aut ſchœnanthi, quia eſt eius correctiuum, & eius velocitat operationem. Et nota, quod drachm. j. rhabarbari aſſumpta de mane cum vnc. ij. aquæ graminis, vel abſinthij, & cum grano ſpicę mirifice interficit vermes, poteſt etiam in minori doſi pueris exhiberi, & confert fluxibus ventris, vt ſuperius dictum eſt. Eupatorium eſt calidæ complexionis in primo, & ſiccæ in ſecundo, leniter ſoluit choleram, & phlegma. Et doſis eius eſt in puluere ab vnc. ij. vſque ad iij. in decoctione vero vſque ad vnc. vj. Epithymum eſt calidæ, & ſiccæ complexionis in ſecundo: leuiter ſoluit melancholiam. Et doſis eius eſt a drach. iij. vſque ad drach. vj. In decoctione a drach. v. vſque ad x. & non patitur longam decoctionem. Myrobalanorum autem ſpecies, & aloes, complexiones, & virtutes, doſes, & operationes, dictæ ſunt ſuperius. Doſis autem hieræ Galen. in infuſione in aqua fœniculi, vel abſinthij rariſſime eſt in vſu ad drach. j. vſque ad iij. in puluere autem aſſumpta doſis eius eſt a drach. j. vſque ad drach. j. s. vacuo ſtomacho de mane, vel de ſero ad bene placitum. Vltimo nota, quod prædictæ infuſiones, & decoctiones debent fieri in aqua ſimplici, vel vino, vel aquis deſtillatis conuenientibus diſpoſitioni curandæ; demum colari, & expri-

Lupuli. *Viola.* *Pruna.* *Caſia fiſt.* *Tamarindi.* *Manna.* *Aqua lact.* *Rhabarb.* *Mirabile eſt eta vermes.* *Eupatoriũ.* *Myrobala.*

1*

exprimi, uel non exprimi ſecundum exigentiam, vt virtus illarum rerum fortius,& remiſſius in tali decoctione,vel aqua remaneat. Quantum autem de aqua pro decoctione fienda ſit aſſumendum, & quanto tempore res in infuſione, vel decoctione permaneant, & quantum de tali decoctione ſit aſſumendũ in peritia medici relinquo licet etiã particulatim ſuperius ſint declarata. Vltra prædictas decoctiones,& infuſiones poſitas ab auctore, ſunt aliæ deſcriptiones decoctionum,quę communiter habentur in vſu multo plus, quam aliqua prædictarum, & principaliter eſt decoctio communis ſic abſolute prolata,cum qua generaliter omnes medicinæ ſolutiuæ, lenitiuæ, & compreſſiuæ vbique per totam Italiam diſtemperantur,& fiunt,cuius hæc eſt deſcriptio. Rec. aniſi, fœniculi, paſſularum, liquiritiæ, iuiubarum ſine nucleis, capil. ven. prunorum, hordei mundi, ſebeſten, quando reperiuntur,ana partes æquales. In quibuſdam partibus aromatarij docti cum Medicus dicit, præpara hanc medicinam cum decoctione, ſubito eligunt prædictam decoctionem. Et quia alicui caliditati plus attinet, quam frigiditati, vt ſic eſſet plus conueniens in ægritudinibus frigidis,& tempore frigido, quam in ægritudinibus calidis, & in tempore calido, ſimplicia ingredientia ſunt ſuperius declarata. Eſt & alia decoctio communis frigida, quæ ſecurius exhibetur in paſſionibus calidis, & in tempore calido,quam ſupradicta,cum qua etiam diſtemperãtur medicinæ,ſicut,& cum ſupradicta:Cuius hæc eſt deſcriptio.Rec.paſſularum,liqui. iuiubarum, violarum mundatarum, hordei,prunorum ſine nucleis,ſeminum communium frigidorum mundatorum, ana partes æquales, aquæ ſimplicis quantum ſufficit. Hæc decoctio acute febrientibus, & alijs paſſionibus calidis in tempore multum calido eſt in vſu ad diſtẽperandas medicinas,quæ in illis temporibus dantur. Et aromatarij intelligunt hanc deſcriptionem, id eſt decoctionem, cum medicus dicit,diſtemperetur cum decoctione communi recenti,& iſtæ duæ deſcriptiones ſunt valde famoſæ, & ab omnibus generaliter vſitatæ. Notandum maxime pro prædictis, quod etiam medicinæ aliquæ ſolutiuæ quandoque diſtemperantur cum vna iſtarum decoctionum,ad illam addendo quædam ſimplicia ſecundum exigentiam ægritudinis curandæ,& diuerſitatis membri, in quo eſt ægritudo:verbi gratia, ſi fuerit ægritudo calida, vel frigida ſolum in capite,addimus tunc prædictæ decoctioni aliquid ſtœchados,quod eſt temperatæ complexionis; vel aliquid de ſampſuco, qui eſt calidæ, & ſiccæ complexionis verſus tertium: vel de nuce muſcata, quæ plus attinet caliditati,quam ſtœchas.Simili modo addimus in paſſionibus pectoris prædictæ decoctioni communi,quandoque de hyſſopo,vel de dactylis, vel tragacantho, ponimus aliquantulum plus de capil. ven. & de hordeo mundo,& ſimilibus. In paſſionibus ſtomachi, addimus quandoque, vel de cinnamomo, vel de abſinthio, vel de menta, vel pauca grana maſticis. In paſſionibus autem hepatis, &c. quandoque addimus de eupatorio,de endiuia,vel de ſeminibus eius, & in paſſionibus ſplenis addimus de tamariſco,vel ſcolopendria,& in paſſionibus renum, & veſicæ quandoque addimus aliquid de quinque radicibus,vel de ſeminibus communibus frigidis, & ſimilibus,& ſic diſcurrendo in alijs membris eſt procedendum in ægritudinibus ipſorum medicinam diſtemperando cum rebus,quæ proprietatem, & particularem aſpectum habent ad talia membra, ſemper tamen de prædictis illas eligendo, quæ cum minori diſplicentia aſſumuntur, diſtemperantur inſuper medicinæ ſolutiuæ quandoque, & maxime lenitiuæ ſolummodo cum aqua hordei cum quærimus ſolum liquefactionem ipſius, & ſubtiliationem cum abſtetione, & ipſius penetrationem. Diſtemperantur inſuper medicinæ ſolutiuæ,ac etiam lenitiuæ, & etiam electaria quædam, quæ lambendo aſſumuntur, dato quod non ſint ſolutiua,cum quibuſdam aquis deſtillatis, cum quærimus quandoque accelerationem exhibitionis, & tempus moram non patitur in tardando,donec decoctio fiat,pluribus de cauſis. Sunt aquæ deſtillatæ, quæ communiter ſunt in vſu ad diſtemperandum medicinas ſolutiuas, & alias ad lymphandum ſyrupum, & etiam quandoque per ſe ipſæ aſſumũtur,& sũt iſtę,aqua fęniculi,aqua maioranę, aqua iuæ,aqua ſaluiæ,aqua vitis,quæ omnes principaliter conueniunt in paſſionibus frigidis capitis,& neruorum, non ſolum ratione complexionis earum, ſed etiam ratione proprietatis ad particulares aſpectus,ad neruos,& ad caput. Aqua autem vini ad alẽbicum deſtillata ſumme confert paſſionibus frigidis, & humidis capitis bene fricata iuxta commiſſuram coronalem,eſt enim multæ calefactionis,& exiccationis, ſubtiliationis, & reſolutionis materierum catarrhalium frigidarum principaliter in capite contentarum. Eſt igitur remiſſiua cuiuſcunque malæ complexionis frigidæ in quocunque membro ſi vacuo ſtomacho in mane vſque ad tres drachm. aſſumatur. Vltra iſtas ſunt aqua abſinthij, & aqua mentæ, quæ principaliter conueniunt complexionibus frigidis ſtomachi, & ſimiliter aqua fœniculi. Aqua autem v. radicum, & aqua eupatorij, ac etiam aqua abſinthij,aqua lupulorum, aqua ſeminum communium, aqua endiuiæ, aqua graminis, aqua fumiterræ,prius conueniunt paſſionibus hepatis, & ſimiliter etiam aqua florum chamomillæ, quæ calida eſt,nodoſitatibus, & duritiei hepatis, ſtomachi, & aliorum membrorum eſt valde conueniens. Aqua autem capilli ven. aqua hyſſopi, aqua praſſij, aqua ſcabioſæ, & aqua vngulæ caballinæ, ideſt farfarellæ, & aqua berbenæ plus conueniunt paſſionibus pectoris, & pulmonis. Aqua autem myrti licet principaliter habeat virtutem conſtrictiuam ſanguinis fluentis a pectore, habet etiam virtutem aliqualiter aperitiuam, eſt etiam conueniens ſuperfluo fluxui ventris, & vrinæ. Aqua autem boraginis, bugloſſæ, meliſſæ, & roſarum, plus conueniunt paſſionibus cordis: aqua ſcolopendriæ,& tamariſci conueniunt paſſionibus ſplenis: aqua autem ſaxifragiæ, apij, parietariæ, & aqua ſeminum communium, & myrti, & caudæ equinæ, & plantaginis, id eſt petrunculæ,& aqua portulacæ,& violarum, & matrum violarum, & maluarum plus conueniunt in paſſionibus renum, & veſicæ. Omnes autem prædictæ, quę ſunt narratę, quędam ſunt calidę, quędam ſunt frigidę, quędam humidę, & quędam ſiccę, vt in tabula ſimplicium apparebit: ſunt illę, quę generaliter habentur in vſu vbique locorum, & maxime in lymphando ſyrupos, vel in aſſumendo electaria, uel per ſe ipſas quandoque cũ zuccharo,quandoque ſine aſſumuntur. Fiunt etiam,

Prima decoctio communis.

Alia decoc.

Documentũ pulcherrum.

De aqua vini.

De aqua myrti.

etiam, & conſtruuntur plures aliæ decoctiones, quæ in diuerſis diſpoſitionibus a diuerſis medicis practicantibus habentur in vſu, inter quas ſunt duæ principales, & magis communes. Et prima eſt decoctio facta cum aqua ſimplici ex quinq; radicibus communibus remota ipſarum medulla addendo cum eis. cicera rubea decoquantur iſta adinuicē, donec quarta pars ſit conſumpta, iſta decoctio ſic aſſumpta cum zucch.roſ.vel melle,vel etiam abſque quocūque iſtorum eſt maximi iuuamenti in aperiendo omnes oppilationes hepatis, ſplenis, renum, veſicæ, & in ſubtiliando omnem materiam craſſam phlegmaticam, & melancholicam, & in reſoluendo ventoſitates contentas in quibuſcunque partibus noſtri corporis,& maxime in inteſtinis. Habet etiam,quam pluralia iuuamenta; quæ tu ipſe conſidera ex virtute cicerum, & illarum radicum, quæ decoctio ſicut, & alia non poteſt conſeruari vltra tres dies. Secunda decoctio. Recip. paſſularum,liquiritiæ,aniſi,fœnic.capil.ven.ana partes æquales, cinnamomi,maſticis,ana drac.j.omnia decoquantur in aqua ſimplici, vſque ad quartæ partis conſumptionem, coletur, & aſſumatur, vt ſupradicta, quæ eſt lenitiua aſperitatum pectoris,& aliqualiter aperitiua oppilationum hepatis. Eſt etiam confortatiua virtutis digeſtiuæ ſtomachi,ſolutiua vē toſitatum contentarum in eo, & in inteſtinis, & abſterſiua materierum viſcoſarum contentarum in eis. Et ipſa communiter vtebatur tempore veris Thomas de Garbo ad digerendum materias phlegmaticas, & maxime contentas in prædictis locis de ipſa dando drachmas quatuor cum drachma vna ſyrupi toſati, vel mellis roſati colati,&c. Aqua hordei ſumme commendatur ab auctoribus,maxime a Gal. ſecundo regiminis acutorum,& ab Auicen.prima fen.quarti. Et eſt ſublimis, excellens contra materiam cholericam, ſubtilem calidam: aperitiua oppilationum, prouocatiua ſudoris,& vrinæ,lenitiua ventris,& fæcum ſiccarum,prouocatiua ſomni,& extinctiua ſitis. Et,quæ eſt non colata nutrit,& eſt conueniens acute febrientibus cholericis,& omnibus paſſionibus calidis:mire etiam conuenit paſſionibus,& pectoris,& pulmonis. Et cum quærimus ſudorem prouocare,predicta aqua ſumatur calida, quando vero quærimus ſitim extinguere, ſumatur frigida. Mel autem deſtillatum eſt mirabile ad faciendum naſci capillos flauos, & longos vbicunque fricetur in quacunque parte noſtri corporis, & maxime ſuper caput. Mulieres ex parte faciunt fricari cutem capitis iuxta radicem pilorum cum prædicto melle deſtillato, & poſtea contrahunt moram ad ſolem capite diſcoperto, & in breui tempore capilli multiplicantur, & flaui fiunt. Et hic nota, quod ablutio faciei facta cum aqua deſtillata fraſinellæ ipſam reddit pulcherrimam, & reluccentem, & claram, remouendo lentigines, & maxime ſi talis lotio fiat cum ea,& farina fabarum. Terebinthina autem deſtillata virtutem habet conſimilem oleo balſami,eſt tamen maioris calefactionis, & ſubtiliationis, & ideo eſt ſumme conueniens ægritudinibus frigidis neruorum, & quibuſcunque alijs ægritudinibus frigidis, & ventoſis. Et ſuper omnia valet lenitio facta cum ea ad ſubtiliandum,& decorandum veſtigia, & cicatrices.

Secunda decoctio. *De aqua hordei.* *De melle deſtillato.* *Aqua fraſſinelle.* *Terebinth. deſtillata.*

COST. HIERAE tertium. *Sumendum hic quoque decoctum thymi ſupraſcriptum, quod turbidet, polypodij,& agarici ratione pituitā educet. alioqui hiera ſimplex, quam abſoluto hieræ nomine intelligere oportet, præter ſeroſam, vix pituitam aliam educit; licet craſſiorem quoque ob aromata attenuare ſecareque, atq; ad expulſionem præparare apte poſſit.*

DISTINCTIO OCTAVA

de Trochiſcis.

MESVE.

IN hac ſectione octaua de Trochiſcis, eos præcipue deſcribemus, qui tum a maioribus noſtris, tū à nobis ſunt inuenti, quoſq; experti ſumus.

OCTAVA diſtinctio de trochiſcis, in qua ponuntur multæ deſcriptiones trochiſcorum ipſorum vtilitates, & iuuamenta, & licet in eis aliqui præparati reperiantur, non tamen iſtæ per ſe ſolum communiter ſunt in vſu,niſi inquantum ingrediuntur compoſitionem magnorum antidotorum ſeu electariorum,vt theriacæ,& ſimilium. Eſt enim trochiſcus rotunda compoſitio cum quadam depreſſione ad ſimilitudinem craſſi lupini; fit etiam quandoque trochiſcus cum quadam longitudine, & rotunditate ad ſimilitudinem pedonę ſcaccorum,& vtroq; modo per plura tempora melius conſeruantur: demum cum quæritur vſus ipſorum abſque admixtione alterius electarij puluerizantur, & ſic in puluere aſſumuntur cum vino, iure pulli,cū aquis deſtillatis, vel cum alijs liquoribus conuenientibus, expedit etiam quod in puluerem reducantur,quando alijs electarijs admiſcentur, & quia communiter omnes trochiſci cum de nouo conficiuntur, etiam ſub quacunq; forma reducuntur, fiunt ad pondus drac. vnius, ſic cuilibet de per ſe doſis eſt vſque ad vnam. Et trochiſcus differt a magdaleone, quia magdaleon eſt etiā in forma rotunda, craſſa,longa pōdere communiter cuiuſlibet vltra vnc.ii.& ex eis fiunt pilulę,quarum virtutes melius in dictis magdaleonibus conſeruantur.

Trochiſci. *Magdaleō.*

TROCHISCI, vel cyliſci græce,latine paſtilli,a figura apud Græcos nomen habuere: quorum aliqui bibuntur,alij inunguntur,nonnulli inunguntur.

MAN.

Τροχίσκοι κυκλίσκοι ἀρτίσκοι, Græcis omnibus; & alio quoque diminutiuo *τροχίσκιον, κυκλίσκιον*, Democrati dicitur medicamentum quoduis in formam rotulæ, orbiculi,paſtilli,qualis eſt ſemini lupino,coactum. Eius generis ſunt antidoti cephalicæ,oticæ,ophtalmicæ, arteriacæ, & hypoglottides multæ. Trita ſimplicia humore conuenienti ſubiguntur,& in paſtillos digeruntur vtendi tempore ex vino,aqua,alio quouis liquore congruenti ſoluti, ebibuntur,vel admouentur, vel alijs miſcentur. Trochiſci enim,quidam magis compoſitionibus miſcentur,vt theriaci, hedychroi, ſcillini theriacæ in ea dicti, alipta moſchata, gallia moſchata,diathodon,& alij permulti,alijs,de quibus hic agendum,vti, & de his, qui interdum per ſe vſurpantur,interdum alijs miſcentur,quidam ſumuntur,alij illinuntur, alij injiciuntur. Trochiſcorum ſequentium vſus eſt rarus,præterquam in magnis compoſitionibus, vt theriacæ: qui autem ſeorſum vſurpantur,puluerati,vt quādo compoſitionibus miſcentur,ex vino,vel iure vel aquis deſtillatis, quidam ſumūtur: alij in cote medica liquore idoneo ſoluuntur: alij aliter in vſum ueniunt,pro varijs ipſorum viribus, varia partis,& vlceris forma, & ſitus.Fiunt autem trochiſci, ideſt rotulæ, vel cyliſci, ideſt circuli, vel artiſci,ideſt paſtilli,ſeu parui panes conſiſtentia dura,forma lupini,aut paulo altiore:ponderis fere drach.i. quo facilius addatur nam conſeruationem ſiccentur.

SYLVII.

ARO-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0320-0 DFG

AROMATA, imo medicamenta ferè omnis generis melius integra seruantur, quàm confracta, vel in puluerem ducta. Ac morborum quandoque adeo præceps est motus, vt vix tantum det temporis, quanto esset opus ad parandum præsidium, ob id, vt instructa promptis remedijs medica sit officina, & electaria, & condita, & eclegmata, & succos, & syrupos parandi excogitata est ratio, ob id inuenti & pastilli, de quibus nunc sermonem Mes. e instituit, quos trochiscos vocant græca voce. Sunt hi ab electarijs eo tantũ diuersi (quod pertinet ad materiæ consistentiam, quod ij ex eiuscemodi sint materia, quæ seruari mollis potest, hi ex ea quæ in durum, & siccum corpus euadit, quare horum materia, vt electariorum, neque melle, neque resinaceo aliquo liquore excipitur, neq; casiam purgatricem aliudue generis sumit: quòd hæc nunquam satis arescunt.

B

MESVE.

TROCHISCI galliæ moschatæ cerebrum, corque roborant, oris atque adeo corporis totius odorem commendant, compositionibus alijs miscentur. Recipiunt xyloaloes crudæ, bonæ, electæ, partes v. ambræ, † par. ij. moschi boni, par. j. glutinis, tragacanthi, † & aquæ rosatæ, q. s. ad ea comprehendenda. Fiant trochisci figura folij myrtei, sigillentur vase vitreo, dissoluunt alij ambram oleo balanino pauco, ac eo cætera comprehendunt.

† par. ij. † in aqua. resoluti.

ADDITIO.

C

Hæc confectio apud aromatarios est multum in vsu, & dixerunt sapientes, quod ista descript. debet poni in confectionibus, ac electarijs, quæ sunt ipsius Mes.

COST. CONFECTIO idest compositio trochisci galliæ moschatæ, hæc ingreditur compositionem plurium electariorum, & confectionum: & si per se assumatur principaliter confert confortando stomachum, hepar, & alia nutritiua relaxata, & debilia ex ægritudine longa. Et dosis eius est, drach. vna assumpta de mane vacuo stomacho cum vino lymphato, vel cum aqua aliqua destillata destillatione, & modo conuenienti, & horum vsus potest plurimus diebus continuari. Componuntur etiam quandoque hi trochisci, & subsequentes, qui habentur in vsu cum zuccharo, vel cum melle in forma electariorum assumendo de eis proportionabiliter, sicut assumitur de alijs pulueribus, ex quibus electaria seu confectiones componuntur, vel conficiuntur, & fiunt ita, vt ad libram mellis, vel zucchari ponantur, vnc. ij. vsque ad iiij. trochiscorum reductorum in puluerem, & tunc dosis talis electarij esset vsque ad drach. iiij. illis horis, & temporibus, modis, & conditionibus dictis, & declaratis superius in alijs electariis non solutiuis.

D

MAN. DEfertur ex Oriente, sed non bene præparata. Ambræ cani.) Est epitheton ambræ, quæ a recentioribus Græcis ambar dicitur. Ex nostris fuere, qui succinum orientale vocarint, Folij Myrtæ.) Lege Myrti. Oleo de Been.) Ex vnguentaria videlicet glande facto.

POtest huius drachm. j. multis consequenter matutinis ex vino, vel iure, vel aqua destillata idonea sumi, ad roborandum ventriculum, hepar, & partes alias nutritorias longo morbo fractas. Possunt ijdem in electaria solida cum saccharo, vel liquida cum melle recipi, vt horum vnc. ij. si delicatius, vel tres, si efficacius vis medicamentum, sacchari, vel mellis lib. j. habeant. Electarij autem huiusmodi sumitur vnc. s. vt prius. Afferri ex Oriente, sed male paratam dicit Manard. SYLVII.

GALLIAE moschatæ. *Xyloaloes crudi nomine, quid velit, alibi diximus. Quod ad huius compositionis calcem scribitur de oleo balanino, Syluius rem obscuram reddit, ita vertens (dissoluunt oleo balanino pauco, ac eo catera comprehendunt) quid enim sit, quod dissoluitur non explicat. Vetus autem interpretatio clarius. (Et apud alios dissoluitur ambra in vase vitreo cum oleo de beẽ pauco, & conficiuntur cętera cum eo.) Quibus aliam a priori rationem docet hic aromata cõmiscendi. Sicut enim xyloaloen, ambram, moschum, tragacanthã, ex aqua rosacea dissolui iusserat; ita loco aquæ rosaceæ oleum balaninum vsurpasse alios, ait. Sed ea arte, vt ex eius olei momento ambram dissoluerent, tum eo reliqua cogerent. Sanè, quod hoc loco oleum balaninum deligant, non fit temere, hoc enim vnum non fit rancidum, propterea que ad vnguentorum precioſiorũ confectionem vsurpantur ætate nostra. Quòd autem myrtei folij meminit Mesue, conficique trochiscos eius folij figura iubet, non figuram, quæ qualiscunque sit, parum interest, sed substantiæ modum innuit obseruandũ, vt enim prompte arescant, tenues tenuitate fere myrtei folij, vt sint oportet, quanquam si sint etiam paulo crassiores, nihil refert.* COST.

MESVE.

TROCH. galliæ Sebellinæ, ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant: in alias compositiones immittuntur. Recipiunt foliorum rosarum recentium, humidarum, se aperire incipientium, vnc. vnam, & dimidiam, tere curiosissime in mortario lapideo, tunc ipsis aloes bonæ, caryophyllorum, gummi, spicę Indæ, ana drachmam vnam, & dimidiam, santali citrini drachmas duas, ramich, drach. iij. omnia minutissime trita commisce, & contere diem vnum cum rosis, aliquoties affundendo aquam rosatam infusionis gummi Arabici. Postremo aromatiza moschi drach. j. partibus duabus, ambræ, & caphuræ, ana aureo dimidio. Forma trochiscos, & sigilla.

ET hæc non minoris est vsus, quam præcedens. Ramich.) Descriptiones habes infra. MAN.

RECIPITVR in aromaticum nardinum. Sunt tamen, qui eius loco troch. Gallię moschatæ miscent. SYLV.

GALLIA Sebellina. *Quæ terenda hic ait minutissime, terenda singula sunt seorsum, licet non scribat, quod variam terendi rationem postulat aloes, variam caryophylli, & reliqua. Moschus autem ambra, & caphura, quibus postremo reliqua dixit aromatizãda, eadẽ aqua rosacea dissoluẽda sunt, qua aspergi reliqua iusserat. An vero caphura hic ponenda, vt*

velle videtur, an ea dictio, quæ in aliquibus codicibus concisa legitur (cam) iungenda sit ambræ, arabica voce optimam significans, quasi ambram optimam quærat, non autem camphoram, aliorum esto iudicium, illud tantum dicam, sæpe alibi ambram hunc scriptorem quærere, & semper etiam si non exprimat, optimam quærere, vt & reliqua non addita tamen arabicæ huius vocis appendice, ita, vt caphuram præter ambram hoc loco velle non incerta prorsus sit coniectura, alioqui etiam, & in sequenti gallia, & in sequentibus alijs multis caphuram non abhorret.

MESVE.

TRoch. Galliæ aromaticæ, veteribus celebratissimus ad cerebrum, cor, vẽ triculum, hepar, cæterasq; partes nutritorias roborandas, neruosque imbecillos illitu firmat, celebribus denique compositionibus miscetur. Recipit autem emblicarum exossatarum, † vnc. 3. quæ parum tritæ triduo in vase vitreo probe operculato macerentur lib. dimidia aquæ rosatæ, cui prius rosæ siccæ, & cortices citrorum sint immersi, infusique, deinde aquæ rosarum prædictæ infusionis † vncias quatuor præterea immitte, & postridie tantũdem, donec emblicarum virtus aquis sit impressa. Tunc accipe ligni aloes drach. octo, ramich vnciam vnam, & dimidiam rosarum, caryophyll. ana drach. decem, spicæ Indæ drach. tres, santali flaui † aromatici drach. quatuor, gummi Arabici drach. sex, tere tenuissime, & cum prædicta in fusione emblicarum paulatim adiecta misce, aromatica caphuræ, & muschi, ana drach. 1. ambræ drach. duabus, finge trochiscos, sigilla, & serua vitreo vase.

MAN. ET hæc eosdem vsus haberet, si bene pararetur. Sandali citrini aromatizati.) Lege aromatici.

COST. GALLIA aromatica.) *Obscura hic sunt quædam, Primum in mensura myrobalanorum vulgata versio habet drachmas quatuor: pro ijs reponit Syluius vncias quatuor. Tum quo pacto paranda sit aqua infusionis rosarum, quam sumi iubet, non constat, ex Syluio enim velle videtur, vt rosas aridas, & citri corticem aquæ rosarum infundas, ex vetusta lectione non colligitur, aquæ ne rosaceæ, an simplici infundendæ sint aridæ rosæ. Tertio, an huic infuso semel tantum myrobalani infundendi, an sæpius: & si sæpius, an prioribus myrobalanis abiectis, an relictis: Quum enim Syluius scribat (deinde aquæ rosarum prædictæ infusionis vncias quatuor præterea immitte, & postridie tantundem, donec emblicarum virtus aquis sit impressa) velle videtur, alios myrobalanos vnciarum quatuor mensura secundo loco prædicto rosarum infuso immittendas, & tantundem postridie, ita vt integram eorum libram vncijs sex infusi ex rosis inijciendam esse ex Syluio colligas, peruersa prorsus infusorum myrobalanorum, & excipiẽtis liquoris proportione. Caterum, quod ad priorem, posterioremq; pertinet dubitationem, primum quidem, male, & prius, & posterius vncias myrobalanorum quatuor sumi certum est. Fiet enim, vt vbi intumuerit E tanta myrobalanorum copia, nihil supersit liquoris. Puto igitur cum veteri versione drachmas tantum quaternas myrobalanorum illis sex infusi vncijs esse immittenda, id vbi effeceris, tribus transactis diebus (hic vero etiam Syluius omittit tempus) exprimendos myrobalanos, & aliorum myrobalanorum drachmas rursum quatuor injiciendas existimo, quos rursum postea die exprimes nouis eodem pondere iniectis myrobalanis, denuo postridie exprimendis. Sic myrobalanorum vis, (quod expetit Mes.) in liquore proposito excipitur, ad reliquum, quem instituit, vsum. Infusum autem aridarum rosarum, & citri corticum, de quo item dubitatio erat, si ex rosacea aqua pararis cum Syluio, longe magis præstiturum existimo, quam si ex simplici paretur aqua. Sumendarum autem rosarum, & citri corticum pondus, quum non scribat, satisfactum puto, si vt rumque ad vncias duas aquę vncijs octo infuderis, ita ut his, postea expressis sex liquoris vnciæ supersint ad peragendum, quod reliquum est, vsurpandæ.*

MESVE.

TRoch. Diarhodon efficacissimi ad febres pituitosas antiquatas, alijs implexas, formam corrumpentes, ventriculi dolorem leniendum, & humores ipsi adhærentes detergendos, recipiunt foliorum rosarum rubrarum aureos sex, spicæ aromaticæ, ligni aloes, ana aureos duos, glycyrrhizæ aureos tres, spodij aureum vnum, croci aureum dimidium, mastiche drach. 2. cum vino albo fac trochiscos drachmæ vnius G pondere.

TRochisci diarhodon secundum Matthæum situaticum sunt trochisci de rosis. Secundum tamen Mesuen aliud trochisci diarhodon, & aliud trochisci de rosis, & est hæc confectio trochiscorum diarhodon, quæ intrat in confectionibus Mesue. Nico. in proprio antidot. habet aliam descript. quæ intrat in suis confectionibus. Auicen. in 5. can. habet trochiscos de rosis nominatos diarhodon. CHR

NOmen hi habent a rosis, & sub eo in multis compositionibus apponuntur, bibunturque in morbis ad diuturnitatem vergentibus. MAN.

HOs trochiscos Mesue suis compositionibus magnis miscet. Nicolaus autem suos diarhodon his diuersos facit. SYLV.

DIARHODON. *Quid hic sit, quod in antiquas, complicataſque febres, ad ventriculi dolorem, & humorum ipsi inhærentium detersionem adeo efficacem hunc pastillum reddat, non facile est ostensu, quum enim pituitosi succi obstructionesque antiquarum plerumque febrium authores, dissecante, attenuante, detergenteque egeant medicamento, ineſt his ferè singulis, ex quibus hic conficitur pastillus, astringendi vis, nullius (vt videtur,) in supradictis affectibus, atque humoribus vsus. Sed quanuis vere, horum fere vnumquodque astringentis sit facultatis, detergere tamen etiam aliqua eorum nonnihil possunt, vt rosæ, præsertim si recentes sumas, vt sumi possint, sed spica Inda, licet astringentis non expers faculiatis, aperire non parum* COST.

poteſt, vt etiam xyloaloe. glycyrrhizan vero aperire, & detergere ex eo vſu conſtat, quem afferre ijs ſolet, qui renum obſtructione laborant, quin & crocum valenter aperire apertum eſt. ac tandem quum ſingula ferè huius medicamenti ſimplicia mediocri calore ſuo, & ventriculum diuturna febre frigidorumque humorum colluuie imbecilliorem firmare, & concoctioni conferre poſſint, aſtringenteque facultate eumdem laxatum cogere valeant, neque etiam temere Meſue huic paſtillo prædictos aſſignat vſus.

A

MESVE.

TROCH. de roſis, ventriculum, & hepar firmant, humoresque ab illo detergent, ob id phlegmaticę febri conducunt. Recipiunt foliorum roſarum drachm. decem, glycyrrhizæ drachm. quinque, ſpicæ aromaticæ, drach. duas, & dimidiam. vino albo excipe. ſi purgatorios vis, adde ſcammonij drach. tres.

B

CHR. TRES deſcriptiones trochiſcorum de roſis hic immediate ponuntur: & ab Auic. in v. can. ſolum duæ, ſcilicet trochiſcorum maiorum, & minorum de roſis: deſcriptio tamen trochiſcorum de roſis poſita ab Auicen. eſt illa, quæ habetur in vſu. & de his tribus, quæ ponuntur in litera, ſolum vltima habetur in vſu, & quæ ingreditur compoſitiones magnorum antidotorum, habet vtilitates, & iuuamenta ad dolorem ſtomachi, & malitiam complexionis, & febres antiquas, & ad principium hydropiſis. nam ſunt principaliter confortatiui ſtomachi, & hepatis, & aliorum membrorum nutritiuorum relaxatorum ex longitudine ægritudinis, & doſis cum circumſtantijs requiſitis eſt ſicut trochiſcorum diarhodon dictorum ſuperius.

MAN. EX duabus iſtis compoſitionibus ſecunda eſt efficacior. Si vis addere ſcammonium, vbi legis lib. ij. lege drachmas. Florum ſquinanthi. In voce ſchœnoãthos includitur flos, quare ſuperflue additum floris.

SYLVII. DANETVR ad ventriculi, & hepatis, & aliarum partium nutritoriarum imbecillitatem ex morbo longo, & frigida humida, ad febres antiquas, hydropis initium. Quamuis autem diarhodon ſignificet de roſis, tamen hoc loco differunt, vt apud Galenum, & alios leucacantha, & acantha leuce: chalcanthum, & chalcu anthos: aphronitron, & aphros nitru, & alia pleraque, ob aliquam differentiam nunc coniuncta, nunc diuiſa.

COST. DE roſis. *Conferre hos paſtillos pituitoſa febre laborantibus exiſtimo, ſiccitatis nomine, cuius vi ſuperuacuum ventriculi humorem abſumunt, & aſtringentis facultatis ope, qua iecori conciliant robur. detergere autem imbecilliter puto, niſi ſcammonio addito: quod non hoc modo præſtat. Sed etiam inutiles ſuccos detrahit, bilioſos primum, tum præterea pituitoſos, maxime quum ex cotoneo paratum eſt, quale hic puto vſurpandum. Sanè autem quando tum hic, tum in præcedentibus, ac ſequentibus glycyrrhizæ meminit, ſumendus ipſius radicis puluis videtur, quod, cum ſuccũ expetit, admonet, vt in trochiſc. de ſpodio paulo poſt. Non tamen erraturum puto, qui ſuccum in his quoq; omnibus ſumpſerit, vt qui parua ſui mole maioris ſit vſus, quam totius radicis puluis.*

MESVE.

TROCH. de roſis, & eupatorio, † diluũ, & † obſtructionem hepatis probe leuant, & inde naſcentes icterũ, febres antiquas, & alijs complexas. Recipiunt foliorum roſarũ, drachmas octo, ſpicæ † rhabarbari, † glycyrrhizæ, ana drach. iij. ſpodij, † drac. vnam, & dimidiam, ſucci eupatorij, drachmas decem, cum manna fac trochiſcos. † rhab. dra. 4. † al. drach. 11.

MAN. HI validiores ſunt in omnibus his, qui a roſis nomen acceperunt.

COST. DE ROSIS, & eupatorio. *His magis quam ſuperioribus fiderem ad diuturnas febres, rhabarbari, & eupatorij gratia. Sed an ſucci eupatorij drachmæ decem menſura ſit largior ad excipiendorũ pondus quæ vix drach. pendent decem, & octo cum dimidia, dubitarem, niſi nutritione vocata, ideſt liquore ſenſim affuſo, & abſumpto conficiantur. Mannam autem quam ad ſuperiora cogenda cum eupatorij ſucco ſumi admonet, ſiue poſtremo loco addas, vbi liquoris parũ eſt, quod ſupereſt, ſiue etiam antea, parum puto intereſſe. eius vero menſura, quæ non præſcribitur à Meſue, ea erit qua cum ſucco, exceptis reliquis aridi paſtilli euadant.*

MESVE.

TROCH. de roſis, multorum ſcriptis celebrati, efficaces ad multos affectus, præſertim ad ventriculi dolorem, malam coctionem, febres antiquas, hydropem incipientem, & illos maximè, quibus forma corrumpitur. Recipiunt roſarum, drachm. 4. ligni aloes, drach. ij. maſtiches, drach. i. & dimidiam, abſinthij Romani, cinnamomi, ſpicæ nardi, caſiæ lignęæ, ſchœnu anthus, ana drach. i. cum vino antiquo, & aqua decoctionis radicum, fac trochiſcos drach. ij.

C

RAdices ſunt vreticæ quinque intelligendæ, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini, fœniculi. SYLVII

COST. DE ROSIS multorum. *In affectibus qui ex intemperie viſcerum frigida ortum habent, inter quos eſt corruptio formæ, ideſt malus corporis habitus, ſeu cachexia, plurimum poſſe paſtillum hunc exiſtimo.* D *Caſiæ autem ligneæ loco, quam præter cinnamomum, quærit, à cinnamomo tamen fortaſſe non diuerſum ſpecie, vt iam antea diſputabamus, cinnamomum probatiſſimum ſi ſumas, à ſcriptoris tamen huius mente non puto diſceſſurum.*

MESVE.

TROCH. galliæ magnæ, ſeu regalis, ventriculum, cor, hepar, cæteraſque partes nutritorias roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat. Recipit † ſucci dactylorum immaturorum, libr. j. quæ ſemel feruefiat. cola, in ea coque ad mellis craſſitiem, gallarum recentium curioſe tritarum, vnc. 4. deinde roſarum rubrarum. vnc. 1. cardamomi, † ſeminis fraxini, † ſucci alb. lech. Lingua aue.

fraxini, caryophyllorum, nucis moſchatæ, maſtiches, ligni aloes, ana drachm. 7. & dimidiam, cinnamomi drachm. 3. ſantali flaui drachm. 5. croci drachm. dimid. gummi arabici † drach. 1. tere, cribra, miſce prædictis, extende ſuper marmor oleo amygd. vnctum, donec ſiccentur. terantur tunc tenuiſſime, moſchi aureo dimidio aromatizentur, cum aqua roſata fiant trochiſci parui, ſiccentur in vmbra.

† vnc. 1.

MAN. HAc voce, Suc, vtuntur Arabes ad ſignificandum gallam. Succi Albelach.) Sunt ex genere dactylorum, & credo quod ſint immaturi. De lingua auis, & Darſeni, ſupra dictum eſt.

COST. GALLIÆ magnæ. *Quod ex palmulis lentore tanto præditis ſuccus extrahatur niſi antea, aqua, liquore ve alio macerentur, non video. præſertim ſi à nobis hic parandus ſit ſuccus, quibus non niſi arefactæ palmulæ afferuntur. ſucci ergo nomine, cremorẽ ſeu melliginem eam, quam vno ferè feruore coquendo reddere poſſunt, ſumendam, & inijciendas in hanc gallas, atque ad mellis conſiſtentiam decoquendas putarim. tum vero reliqua, vt præcipitur, perſequenda.*

MESVE.

TROCH. Ramich, ventriculum, cor, hepar imbecilla firmat, & lubrica viſcera ac inteſtina, choleram morbum ſiſtit, acrimoniam obtundit, animum reddit tranquillum, omnem hæmorrhagiam cohibet, ob quam naribus ſanguine fluentibus flando impeditur, alijs medicamentis miſcetur. Recipit ſucci oxalidis vnc. 16. ſemel feruefiant cum roſarum vnc. 1. baccarum myrti vnc. 2. cola, his miſce gallarum curioſe tritarum vnc. 3. coque iterum. Deinde pulueriza ſuperipſa foliorum roſ. vnc. 1. ſantali flaui vnc. 1. & quartã, gũmi arabici vnc. 1. & s. carnii rhois, ſpodij, ana drach. viij. (omphacij, drach. 7.) ſucci baccarum myrti multum tritarum, vnc. 4. ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis moſch. ana drac. 4. miſce omnia ſimul, & extende in ſcutella lapidea vſque dum ſiccentur. poſt tere minutim, & cum caphuræ aur. 1. & aqua roſ. fac trochiſcos parnos, ſicca in vmbra. Sunt qui loco ſucci oxalidis ſumunt ſuccum cydoniorum immaturorum: quidam quoque aromatizant moſchi drach. vnius quarta parte.

MAN. RAmich ſolent vocare Arabes mixturam quandam ex gallis, & paſſulis. Valde adſtringit quocunque modo quis ea vtatur. De ſpodio infra dicit. Sicut alcoho.) i. ſubtiliſſime, vt oculares medicinæ teri ſolent.

SYLVII. IN multas compoſitiones recipitur, propter quas ſolas quibuſdam paratur, illas compoſitiones vſurpantibus. Ramich autem Serapionis gallia eſt, aut galliæ materia. Galliæ autem videntur trochiſci quidam prædicti vocari à gallis fructibus, quas ferè recipiunt, aut per ſe, aut per trochiſcos ramich, qui gallarum vncias tres recipiunt.

Gallia autem moſchata cur ſit appellata, non video, cum nec gallas, nec ramich accipiat: ramich autem neſcio an ex rumice Latina voce corruptum eſt, quem largiſſimum hæc compoſitio recipit.

RAmich. *Ex baccis myrti recentibus ſuccus exprimitur, ex ſiccis non niſi aqua, liquore ve alio aſperſis. id vbi agendum eſt, vt maioris ſit expreſſius illic ſuccus efficaciæ, efficies, repetita ſemel, biſue noua in eo baccarum iniectione, & expreſſione. Rhu autem, cuius quoque hic carnem expetit, leuiter contundendo denſo cortice ſpoliandum, tum abiecto cortice interior ſubſtantia exactiſſime terenda, & reliqua ex ſcriptoris inſtituto per agenda.* COST.

MESVE.

TROCHISCI caphuræ, ad febres ardẽtes, bilis, & ſanguinis feruorem, ventriculi, & hepatis intemperiem calidam, & ab his ſitim inexpletam, icterum quoq; ac phthiſim, & hecticã conferunt, recipiuntque, foliorum roſarum drachm. 4. ſpodij, glycyrrhizæ ana drach. 2. ſantalorum flauorum drachm. 2. & dimidiam, croci, ſeminum melonum, citruli, cucumeris, cucurbitæ, tragacanthi, gummi, ſpicæ, ana drach. 1. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drachmam vnam, partes duas, ſacchari albi, & mannæ ana drachmas tres, cõprehende mucilagine ſeminis pſyllij, & * aqua roſarum.

RES noua, quam gummi arborum dicunt, & putãt valde frigidam. Ego eam quæ ad nos defertur. rem factitiam puto, & calidam. Simeon ambar vocat, dicitque multis locis emanare à quibuſdam veluti fontibus, ſicut aſphaltum, & ſulphur, effeq; aliud fuluum, aliud ſubalbum, & tertium nigrum, habereque vires calefaciendi, & incidendi. MAN.

VT præcedentes parantur non quod per ſe vſurpentur, ſed quod in alias compoſitiones veniant. ſpica tamen, & crocũ, xyloaloen, cardamomum, & etiam ſaccharum, mannam, febribus acutis noxia tolle, ſi contra ipſas his es vſurus. Trochiſci albi, ſeu collyrium album Raſis his affines ſublatis calidis, recipiunt ceruſæ lotæ, drachm. 10. amyli drachm. 4. gummi Arabici, tragacanthi, ana drachm. 2. caphuræ drachm. 5. Fiant trochiſci ſic, gummis aqua roſarum ſolutis addatur reliquorum pulus tenuiſſimus. Fiant trochiſci à medico vtendi in collyria ſicca, vel humida. SYLVII.

CAPHVRÆ. *Conferre hos paſtillos calidioribus morbis, vt hic ſcribitur, facile crederem, ſi crocum, ſpica, xyloaloe, cardamomum, demantur: an vero hecticis eſſe vſui poſſit, facit vt dubitem arefaciendi vis, quam pleriſque eorum ineſſe certi ſumus, quæ ad hos ipſos parandos veniunt.* COST.

MESVE.

TROCHISCI rhabarbari, valent ad hepatis obſtructionem, dolorem, tumores præter naturam, affectus inueteratos eiuſdem, & hydropem, & icterum, & formæ corruptionẽ. Recipiunt rhabarbari boni, drach. 10. ſucci cupatorij, amygdalarum amararum ana drach. 3. roſarum drach. 3. ſpicæ, aniſi, rubię, abſinthij, aſari, ſeminis apij, ana drachmam 1. fac trochiſcos ponderis vnius aurei.

TRochiſcorum de rhabarbaro vſus eſt conueniens ad dolorem hepatis frigidum a materia CHRI.

pun-

pungitiua, & ad oppillationem ipsius. sunt enim aliqualiter solutiui materiei subtilis aquosæ, ac citrinæ, & ideo multum conueniunt hydropicis, & his quibus habitudo corporis, seu forma corrumpitur, & dosis est vsque ad drach.i.cum aqua, vel vino secundum exigentiam dispositionis curandæ, cum decoctionibus, & cætera. Notabis vnum, quod Mesue non ponit liquorem, cum quo debent confici isti trochisci, sed secundum quosdam debent confici, cum succo de eupatorio.

MAN. HOrum potus in his, qui mali habitus sunt, magnæ vtilitatis est. His vti assueuerunt medici in febribus ex decidentia acutis, & incipiēte malo habitu.

SYLVII. QVIBVSDAM sunt in vsu ad frigidos, & pituitosos ac etiam bilioſos affectus hepatis, quibus corporis habitudo, seu forma cachexia corrumpitur, vt in hydropicis, & B icteris, & eqteris cachecticis, ob hepatis deprauatam actionem. Dantur drach i.ex aqua aut vino, pro affectuum, & aliorum indicantium natura. Ad comprehendenda autem omnia, vt trochisci fiant succo eupatorij largiore opus est. Trochisco ex rheo Indico Actuarij sunt his affines ponderibus tamen variant.

COST. RHABARBARI. *An simplicia quæ arida hic, & in puluerem ducta sumantur, pondus æquantia drachmarum vndeuiginti, drachmis succi eupatorij quatuor, & succo amygdalarum eiusdem ponderis cogi recte possint, non sat scio. succo largiore opus esse ait Syluius, quod experimento probabis.*

MESVE.

TROCHISC. spodij efficacissimi in febres acutas, ventriculi, & hepatis inflammationem, & sitim vehementem. Recipiunt spodij, drach. iiij. rosarum rubrarum, drach.vij. seminis portulacæ, succi glycyrrhizæ, ana drac. ij.cum muccagine seminis psyllij fac trochiscos drachm, vnius: vtere cum succo mali granati. Sunt qui addunt seminum quatuor, gummi Arabici, tragacanthi, croci ana drachmam vnam, & dimidiam.

MAN. SPODIVM fit liquescentibus cadmia, & ærario lapide: tenuior enim pars exhalans, & tecto fornacis adhærens ampullescit, & παμφόλυξ appellatur. Pars vero grauior descendit, & pauimento, vel lateribus hæret, quæ spodium vocatur. Recentiores Auicen. sequentes, antispodion spodio præferunt, maxime, id quod ex cannarum radicibus exustis, licet sint alia plura D præstantiora, vt quod ex myrto, vel olea, vel lētisco. Modum autem confectionis tradit Dioſc.lib.5. Veri autem spodij vsus non fuit, nisi extrinsecus admouendo.

COST. SPODII. *Si pro spodio hic ebur vstum sumas, non dissenties a doctis viris. Licebit etiam cerumū cornu vstum, læuigatumque, atq; in cote præparatū sumas.*

MESVE.

TROCHISCI. spodij alij, cum semine oxalidis ad febres bilioſas, cum alui fluore valent, inflammationem ventriculi, & hepatis, & sitim continuam sedant. Recipiunt rosarum rub. drachm. duodecim, spodij, drachm. decem, seminis oxalidis, drachm. sex, seminis portulacæ, seminum coriā dri aceto maceratorum, & torrefactorum, pulpæ rhois, ana drach.ij. & s. amyli assi, balaustiorum, baccharum oxyacanthæ, ana drachm.ij. gummi Arabici assi, drach.j. & dimidiam, cōprehende omphacio, vtere cum aliquo succo adstringente.

ISTI trochisci multum conferunt fluxui ventris CHR ab humore cholerico facto, ac etiam dysenteriæ cum excoriatione intestinorum, præmissa tamen aliquali euacuatione cum aliquo quod euacuat comprimēdo, vel cum rhabarbaro torrefacto, vt superius dictum est, & dosis ipsorum est vsque ad drachm. i.cum aqua plantaginis, vel cum alijs aquis conue- B nientibus, vel cum vino pontico lymphato cū aqua ferrea. Et maxime conueniunt non solum per superius assumpti vna vice, vel pluribus secundum exi- *Exhibitio eorum duplicitur.* gentiam in tempore congruo, sed per inferius cum clysterijs, vel cum alijs stypticis cōstrictiuis, premissis tamen lenitiuis, & abstersiuis clysteribus, vt sumendo de ipsis trochiscis cum vino pontico paruo, & cum aqua hordei cum alijs liquoribus, & quandoque addimus succum plantaginis, vel aliquid de pinguedine ad faciendum virtutem medicinarum penetrare, in substantiam intestini, & ad alterandū humorem calidū, qui vt plurimum est causa fluxus. Et non solum isti trochisci conueniunt fluxui vētris, sed & acute febrientibus, sitim extinguendo. conueniunt etiam inflammationi stomachi, & hepatis assumpti per superius cum aqua endiuiæ, & similibus C aquis frigidis alteratiuis. Nota quod eius sunt duæ *Acetosa species duæ.* species, scilicet syluestris, quæ vocatur lapatium, & domestica. quæ apud nos vocatur acriumcello, & iste proprie vocatur acetosa, quæ est frigidæ complexionis in tertio, & siccæ in secundo. Coriandri. est semen notum frigidæ compl. in primo, & siccæ in secundo. habet tamen partem aliquam corticalem extrinsecam paruam, quæ est valde calidæ complexionis, & siccæ in secundo. Infunditur autem in aceto, vt huiusmodi extrinsecæ, & insensibilis partis caliditas, & malitia remoueatur ab ea. ac etiam, vt subtilietur reliqua parte eius, vel substantia facilius penetret ad partes eius profundiores.

Potentes essent in adstringendo, sed non parantur. MAN.

FLVORIM alui, & dysenteriam iuuant, vel poti drachm. SYLVII. i.cum aqua plantaginis, aut vino austero, aqua chalybeata iugulato, si febris adest, vel drach.ij. clysteri iniecti: purgato tamen prius corpore per rhabarbarum torrefactum, vel simile, & intestinis clysteri alio ante detersis: sitim vero, & febrilem ardorem extinguit cum aqua intybi, cichorij, vel alia.

SPODII alij. *Quid sit quod amylum hoc loco, & gummi arabicum assum velit, non satis apparet. non est profecto vt vim glutinandi, quæ his ineſt, angeri assatione existimemus. quin etiam, vt assando igneam violentiam experiuntur, ita dubitare licet eadem minus opportuna ad eos affectus esse, quorum gratia hic cum alijs quæruntur. Sed fortasse non assationem vere, at desiccationem tantum quærit, vt in puluerem cōmodius duci possint, in quem duci non possunt, nisi aridiora. Alienus vero ille calor, quem igni admota experiuntur, refrigerante vi omphacij reprimitur.* COST.

ME-

MESVE.

TROCHISC. oxyacanthæ, febres ardẽtes extinguunt, ac sitim vehementem. Recipiunt baccarũ oxyacanthæ, aut succi earũ, glycyrrhizæ, seminis portulacæ, spodij, ana drach.iij. rosarum drach.vj. spicæ, croci, amyli, tragacanthi, ana drach.j. seminis citruli, drach.iij. & dimid. caphurę drach. dimid. cum manna fac trochiscos.

MAN. NEc hos vidi parari, non putarim tamen tam validos, vt dicit Mesue, ad sitim sedandam.

COST. OXYACANTHA. *Berberorum acini detracta carne, si quem vsum præbent medendo, eos dixerim vt punici acinos siccare, & adstringere refrigerando. Sed & spodium creditur refrigerare cum siccitate, vt portulacæ quoque semina, & rosæ. At aridtatem sitis non modo sedare, sed contra excitare nullus neget. Quin, & spicam, & crocum, quæ calfaciũt siti aduersa esse certum est, vt de camphora quoque dubitatur. An ergo id præstare hi trochisci possint, quod hic scriptor pollicetur? Glycyrrhizæ succus humectat cum caloris temperie moderata, & amylum quoque, & tragacantha, & citruli semina humido agnoscũtur temperamento citra calorem, quare temperari superiorum siccitas posteriorum accessione poterit. ad quæ præstanda crocum quoque, & caphura dum reliquorũ penetrationem adiuuant, nonnihil ferre opis possunt. Quare ardentium febrium æstus restringuere posse diffitendum non est, quando astringente illa cum refrigerio vi reprimere biliosi humoris violentiam potest, & hoc nomine dum eundem à ventriculo humorem exprimit. sitim quoque cohibere posse arbitrandum est.*

MESVE.

TROCHIS. oxyacanthæ alij, ad intẽperiem calidam, fluorem alui, hepatis dolorem, recipiunt baccarũ oxyacanthæ drach. ij. spodij, masticbes, xyloaloes, galliæ (spicæ) seminis oxalidis, ana drachm.j. rosarum drach. quinque: gummi drach. iij. cum aqua rosarum fac trochiscos.

SYLVII. RARIOR vsu hic, quam superior, amborum loco fuerit vua oxyacanthæ condita.

COST. OXYACANTHAE alij. *Quam hic galliam sumas, non explicat. Sed magnam, seu regalem paulo ante descriptam non temere sumes, quæ & immaturas palmulas recipit, & gallas, & alia quædam, ad ventris fluorem atque ad calidiorem intemperiem, non dicam auferendam, sed moderandam tamen opportuna.*

MESVE.

TROCHIS. absinthij, obstructiones ventriculi, & hepatis, & ab his dolorem, & febres antiquas tollunt. dictas partes, reliquasque nutritorias roborant. appetentiam excitant. Recipiunt rosarum, absinthij, aniſi, ana drach.ij. rhabarbari, succi eupatorij, asari, apij, amygdalarum amararum, spicæ, masticbes, folij, ana drachm.j. fac trochiscos cum succo intybi. Da cum succo herbarum.

MAN. HI communiter conficiuntur, & vtiliter bibuntur in longis febribus.

SYLVII. SCILICET absinthij, eupatorij, apij, aut cum aqua ex ipsis destillata.

COST. PRO *folio erit spica eiusdem facultatis. herbæ autem succus, cum quo hi pastilli formantur, erit ex aliqua propositarum hic stirpium, optione tua. Nunc ad hos ipsos contumaces affectus succum apij vulgaris frequenter vsurpari video, ingrato certe odore ac sapore molestum, & qui non prorsus expectationi respondet. poteris tu etiam decoctio, vel stillatitio ex huiusce modi rebus liquore vti.*

MESVE.

TROCHIS. eupatorij, obstructionem, & tumorem præter naturam hepatis, & lienis sanat, ac inde natas febres antiquas, & harum rigorem, icterum, incipientem hydropem. Recipiunt mannæ, succi eupatorij, ana vnciam j. rosarum † vnc. dimid. spicæ, drach.iij. rhabarbari, asari, aniſi, ana drachm.ij. spodij † drach.iij. & dimid. cum † herbarum succis, forma trochiscos, & cum ijsdem vtere.

† vnc.s.s. † drach.ij.s. † Eupatorij.

MAN. ET hi quoque passim conficiuntur, sed à paucis bene, ignorantibus veram eupatorium. Cum succo herbarum.) Cum succo videlicet Eupatorij.

COST. EVPATORII. *Pro eupatorij succo si agrimoniæ succum sumas, non temere facies. Sed Mesue eupatorium semper in huius scriptoris compositis intelligam.*

MESVE.

TROCHISCI aniſi, obstructiones hepatis, & alios eius morbos, & inde natas febres antiquas sanat. Recip. aniſi, eupatorij, ana drach.ij. seminis anethi, spicæ, masticbes, folij, absinthij, asari, apij, amygda. amararum ana drachm. s. aloes, drach.ij. compone cum succo absinthij, & apij. Da cum syrupo acetoso, & succo herbarum.

MAN. HI parari recte non valent, quia caremus folio. Secundi possent quidem parari, sed non parantur.

COST. ANISI. *Quam aloen hic proponit, xyloaloen Syluius interpretatur, vt etiam in sequenti, quod non improbo. Sed aloen succum ex scriptoris huius mente sumẽdum existimarim: & quia in eos usus opportuna est, ad quos hoc paratur medicamentum, & quia in superioribus, quum xyloaloen quærit, lignum aloen, non absolute aloen scribit. Sanè licet inopia folij legitimi pastillum hunc parari posse Manardus neget: folij tamen loco spica addi posset, non imparem opem allatura.*

ME-

MESVE.

TRochisci anisi alij ex decẽ simplicibus, hepatis vitia, & inde natas febres antiquas, & quartanas, & formam corrumpentes sanare sunt a veteribus probati. Recip. † anisi, succi eupatorij, ana drachm. iiij. mastiches, spicæ, apij, absinthij Romani, asari, folij, ana drach.j. amygdalarum amararum drachm.j. & s. (ligni) aloes boni, drachmas duas, confice cum decocto absinthij.

† Al. anisi drachmas iij. succi eupatorij drac. ij.

SYLVII. MAteriam crassam tenuant: obstructiones hepatis, & lienis liberant, flatus dissipant.

COST. ANisi alius. *Idem ferè pastillus hic est cum superiori, variatis tantum ponderibus, & repositio pro succo apij eupatorio, simenda vero, & hic aloe succus, non lignum, & succedaneũ folij pro folio.*

MESVE.

Trochi. de Lacca. TRoch. Cancami, ad obstructiones hepatis, & lienis, & inde natas febres varias antiquas, & ascitem, vrinas mouent. Recipit Cancami mundati, succi glycyrrhizæ, absinthij, oxyacanthæ, succi eupatorij, rhabarbari, aristolochiæ (longæ) costi, asari, amyg. amararum, rubiæ, anisi, apij, schœnu anthus, ana drach.j. fac trochiscos ponderis drachmæ vnius.

MAN. SI ex veta parentur, erunt valde vtiles in aqua intercute.

COST. CAncami. *Lacca vera non caremus, costo potius legitimo caremus. cuius loco si Zedoariã vel angelicam sumas, non errabis, vt puto.*

MESVE.

TRoch. Terræ sigillatæ nostri admodum efficaces ad sputum sanguinis cum aqua plantaginis poti: ad fluorem vero sanguinis è naribus, fronti illiti; ad menses immodicos, vtero iniecti, vel pubi illiti: ad mictum sanguinis in vesicam iniecti; & ad alias hæmorrhagias, parti sãguine fluẽti impositi. Recipiũt sãguinis draconis, gũmi Arabici assi, ramich, foliorum ros. & seminis carũdem, amyli assi, spodij, acaciæ, hypocistidos, lapidis hæmatitis, balaustij, boli Armenicæ, terræ sigillatæ † fumariæ, coralli, succini, ana drachm. ij. margaritarum, tragacanthi, papaueris nigri, ana drach.j. & s. portulacæ assæ, cornu cerui usti, thuris masculi, croci, ana drachm.ij. cum aqua plantaginis. fac trochiscos. Da cum aqua infusionis spodij, gummi, boli armenicæ, spicæ, ad sputum sanguinis de thorace, aut pulmone reiecti. cum aqua portulacæ sumitur: ad excoriationem, cum succo cydoniorum, vel alio adstringente: ad hęmorrhagiam partium infernarum injcitur cum aqua bursæ pastoris. Cogimur interdum his trochiscis addere opij drach.ij. aut plures, aut pauciores.

† Sedenagi.

ISti trochisci generaliter sunt in vsu. Ingrediuntur enim compositionem magnorum antidotorũ, & administrantur à medicis non solum in puluere pos cum liquoribus conuenientibus, & membra extrinseca liniendo cum illis dissolutis, tamen cum aliquo liquore conuenienti, & principaliter conferunt, si per os assumantur cum succo, vel aqua buglossæ, vel plantaginis, quæ est herba nota frigidæ, & siccę complexionis in secundo gradu, & per se sola est mirabilis, cuilibet fluxui sanguinis ex fractura venæ in pectore, etiam summe conueniunt liniti super frontem, & tempora cum prædicto succo plantaginis, & albumine ouj mixtis, & conquassatis, ad resistendum superfluo fluxui sanguinis subtilis, & calidi euenientis ex naribus, etiam eodem modo conueniunt cum eodem succo, & albumine ouj liniti super partes femoris, & pectoris, & renum in mulieribus superfluę menstruantibus. CHR. Mirabile in fluxu sang.

ADDITIO.

Notabis, quod sæpe fit error communiter in dispensatione istorum trochiscorum propter ignorantiam significationis istius vocabuli sedenagi, vel sedenegi. Nam quidã dicunt, quod est semen fumiterræ, vt hic Christoforus de honestis, alij vero dicunt, quod est semen cannabis. Nonnulli vero dicunt, vt habetur in synonymis Auic. & credo, melius, quod semen granati syluestris, & est melius ad propositum.

TErra sigillata ante paucos annos, non affereba tur, nunc cæpit adportari. A Græcis dicitur Lẽnia sphragis, vel terra Lemnia. His igitur troch non magna vis est, si communis illa, & vulgaris apponatur, quam terram sigillatam officinæ adhuc vocant, & pro vera vendunt. Sanguinis Draconis.) Secundum Serapionem, & Auic. est succus herbæ, quæ a Dioscoride vocatur Achillion. Nunc defertur a Lusitanis: diciturque ab eis esse succus quarundam arborum. Sedenagi.) Dicunt esse semen cannabis, quod quidem adeo siccum est, vt genituram virorum extinguat. MAN.

TRoch. sphragidis Lemniæ, seu sigillati terræ Lemniæ, in fluore sanguinis è naribus, ex succo plantaginis, & ouj albumine soluti, fronti, & temporibus applicantur: in mensibus immodicis, coxis internis, & lumbis. Sedenagi autem quod hic habebat interpres quidam non fumariam, sed cannabis semen intelligunt, quod euphistitidem alij dictum volunt. SYLVII.

TErrae sigillatæ. *Pro gummi asso, hic quoque vt in superioribus, desiccatum non etiam exassatum gummi sumerem, quum semina rosarum expetit, aduersari experimento eorum dicas, qui id semen ad retentam vrinam, strenuo euentu præbent. Sed aut id semen roboratis renibus astrictoria vi quam eius præfert sapor, vrinam quoque excitat: aut si modo aperiendi vi præditum est, vt est aliorum sententia, non tamen hic ad aliorum astringentium medicamentorum impellendam vim importune additur. Pro lapide hæmatite, qui rubricam sumunt, temere agunt, quando legitimus non deest. In arabico textu proponitur etiam sedenagi, quam vocem alij fumariam, alij cannabin vertunt,* COST.

vertunt, vtrum ſumperis non puto erraturum, fumariã E *quidem, vt quæ terrenarum partium vi cogere laxiores partes, & conſtringere aliquo modo poteſt: Cannabis autem ſemen, quod licet calidiori ſit temperatura præditum, cum tam multa tamen frigidarum rerum copia temperatur: exſiccat autem inſigniter, atque adeo ad cohibendum ſanguinem non eſt prorſus ineptũ.*

In manuſcriptis exemplaribus duę ſequentes trochiſcorum deſcriptiones inueniuntur.

CONFECTIO *trochiſcorum de Croco, conferens ad internos capitis dolores, & hemicraniam difficilem, & ſahara vehementem. Recipit Croci, aur. vij.s. Colchotar. aur. v. Aluminis. aur. viij. Myrrhæ, ſpicæ, ana aur. i.s. omphacij, calchadis, ana drach. i.s. gũmi, aur. ij. Fiant trochiſci cum vino ſtyptico, & cum neceſſe fuerit, diſſoluatur vnus cum aceto permiſto cum aqua roſacea, & liniantur frons, & tempora. Si autem inſomnietatem patitur, opij aur. iij. addes.* F

CONFECTIO *trochiſcorum de Arſenico, & ſunt boni ad excoriationem, & ad dyſenteriam, & herpetem. Recip. Arſenici citrini vnc. i. Calcis non* ¶ *Alias Tartari cumbuſti.* *extinctæ drach. xij. Acaciæ, † chartarum aduſtarum, fęcis aceti aduſtæ, aluminis, balauſtij, ana drach. ij. colcotar, floris æris, ana drachm. v. terantur cum aceto, & ſient in ſole per decem dies, & fiant trochiſci, & reponantur in vaſe vitri, & ſtringatur os eius, & ponatur vas in vaſe vbi fuerit acetum, & ſint vltimi, & quando inuitat neceſſitas, ponunt in eis opij drach. iij.*

MESVE.

Trochi. alĩ. dai. G

IROCH. Colocynthidos in hierã Hermetis, & cõpoſitiones alias inijciendi loco colocynthidos. Recip. pulpæ colocynthidos albæ, & leuis, & ſeminibus purgatæ, † drachm. x. forcipibus incidantur, & fricentur cum vnc. j. olei roſati: fac trochiſcos cum mucęagine ex tragacãthi, gummi, bdelij, ana drach. vj. aqua roſarum dies quatuor maceratis, ſicca in vmbra, tere curioſe, & cum eadem mucęagine forma rurſus trochiſcos, & vtere.

† al. vnc. x.

CHR. ISTI trochiſci per ſeipſos non habentur in vſu, ingrediũtur hieram Hermetis ſuperius dictam, & habent tamen virtutem ſolutiuam materierum craſſarum phlegmaticarum, propter colocynthidem, quæ in eis ingreditur. Et doſis eſſet ad drachm. i. ſed non conſulo eorum vſum. H

MAN. SVNT hi veluti caſtigatio quædam, ſeu præparatio colocynthidos: & propterea longe ſecurior eſt eorum, quam illius vſus. Diligenter autem cognoſcendum ab eo, qui hoſce parauit, quantum colocynthidis in eis poſuerit, alij enim plus, alij minus accipiunt, cum ægrotantium detrimento ſi id medicus ignorauerit. In meo codice decem drachmis colocynthidos adduntur decẽ, & octo aliarum rerum, qui modus facit, vt tuto poſſit eorum dari integer ſcrupulus, præcipue ſi ſecundo contritus eadem addita ſint.

NEC hiera Hermetis, nec hi trochiſci etiam in ſimplicibus Meſuæ deſcripti vſurpantur. ſalubriores tamen, quam ipſa colocynthis ſunt. SYLV.

COLOCYNTHIDOS. *Idem ferè libro ſimplicium. Quod terendam ait colocynthida contritione exacta, repetẽda ſint, quæ lib. canonum, tenuiſſime nempe terenda eſt, ne ſi forte portiones craſſiores ventriculo, aut inteſtinis inhæſerint, dum humore imbutæ tument, ſui acrimonia exulcerent.* COST.

MESVE.

IROCH. Santalorum ad febrem ardentem, ventriculi, & hepatis intemperiem calidam, & ſitim. Recipit trium ſantalorum, ana drachm. viij. ſpodij, ſeminum cucumeris, cucurbitæ, citruli, portulacæ, boli Armenicæ, ana drachm. iiij. roſarum † drach. vj. fac trochiſcos cum aqua portulacæ. Da cum lacte acido, aut omphacio, aut ſucco acido citri, aut ſucco ribes.

† *Vulg. habent drach. viij. cãphora drach. i. berberis aut ſucci eius, drac. vi. cõfice eũ aqua portulacæ. Da cum lacte &c.*

SATIS anceps ſum, an quos ſandalos nunc vocant, frigidi ſint. Calefacere enim videntur dum guſtantur, & extrorſum admouentur. Non conſueuerunt tamen trochiſci ex eis parari, ſed electarium, quod triſandalum Nicolaus nuncupat, quo tamen infrigidandi cauſa dato, multos audiui ſe amplius calefactos affirmantes.

SANTALORVM. *Santali an refrigerent, experimento acquieſcendum eſt. In magnis iecoris inflammationibus quotidie vſurpantur, non fruſtra, hic vero cum tam multis refrigerantibus medicamentis miſtos certum eſt eos præſtare vſus poſſe, ad quos præponũtur.* COST.

MESVE.

TROCH. ſantalorum alij idem promittentes. Recipit ſantalorum flauorum, drachmas duas, gummi Arabici, ſeminis citruli excorticati, ana drachmam vnam, ſeminũ lactucę, portulacæ, tragacãthi, ſucci glycyrrhizæ, ana drac. s. Fac trochiſcos. vtere vt prius.

MESVE.

TROCH. Hamech, ſedant inflammationem, ventrem leniunt, thoracẽ purgant. Recipit foliorum violarum humidi, & ficci mediorum, aur. xij. turbith. albi, & gummoſi, aur. vj. ſucci glycyrrhizæ, aur. iij. mãnę, † drac. tres, fac trochiſcos. Dantur aurei duo cum ſaccharo, aut pulpa caſiæ fiſtulæ, his interdum coacti addimus ſcammonij drach. ij. † *drach. iij.*

NON ſunt in vſu, tamen poſſumus vti eis ad diſſoluendum omnem ventoſitatem craſſam a quacunque materia factam, ſunt etiam ſolutiui materierum phlegmaticarum, & aquoſarum, & ſi eis addatur ſcammonea, vigoroſius ſoluunt materiam phlegmaticam, & etiam cholericam. Et doſis eorum pulueris abſque ſcammonea eſt drachm. ij. cum ſcãmonea vero eſt drachm. i.s. ſecundum virtutis fortitudinem. CHR.

AD-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0328-7 DFG

ADDITIO.

Isti trochisci Hamech dicũtur trochisci de violis, Mes.c.de turbith habet trochiscos de violis auctoritate Hamech, qui tamen parũ ab istis differunt,idẽ c. de asthmate habet trochiscos de violis,qui parum ab istis differũt, similiter Serapio in proprio antidot. habet duas descript.trochiscorũ de violis, sed parum ab istis differentes,qui similiter in vsu non sunt.

MAN. DE cyperis,& de ligno aloes, quia non conficiuntur forte ob immodicum precium, dimisi.

SYLVII. DRACHMIS duabus purgant aquas,& pituitam crassam, flatusque dissipant. Si autem scammonium acceperint, etiã bilem purgãt sesqui drachma dati. Trochisci de violis in turbith, & capite de asthmate istis sunt finitimi.

COST. HAMECH. *quod folia non flores violarum sumat, præter aliorum, & ipsius quoq; Mesue institutum videtur, qui floribus non foliys purgandi vim tribuunt, propterea dubitare licet pro floribus librarij errore reposita esse folia, quamuis enim non negem folia quoq; cum refrigerio lenire,hic tamen malim flores vbi purgandi vis expetitur. Quod si quis folia sumenda ad Mesue mentem contendat,quia quum flores alibi expetit absolute violas sumi iubet,ex quo nostra de errore cadit coniectura : at meminisse oportet scribi hæc ex Hamech sententia, cuius fortasse nõ idem erat mos scribendi, qui Mesue.*

MESVE.

TROCHIS. cyperi, corruptionẽ, malamq; coctionem ventriculi, & inde natum oris fœtorem salubriter,& certo emendant.Recipe zingiberis, cardamomi, nucis mosch.cubebarum, macis,caryophyllorum,galliæ,gũmi Arabici, ana aur.j.corticum citri,mastiches, florum schœnu anthus,cyperi,spicæ,cinnamomi, emblicarũ, extremitatũ myrti, ana aur.ij. sunt qui addunt moschi ceratia duo: fac trochiscos cum melle vuato, vtere cũ vino odoro post purgationem,& vomitum.

SYLVII. HORVM troch.drach.j. post vacuationem materiæ in ventriculo putris,& corruptæ,suo vapore tetro expirationẽ corrumpentis,odorem fœtidum emendat, tum quia coctionem iuuant aucto calore nativo,& ventriculo ab his roborato:tum quod odore aromatico etiam cor, & cerebrum roborante,oris halitum fœdum tegunt, multum tamen calent, ob id ætate suspecti, & quibus hepar est calidius.

COST. CYPERI. *Quam galliam hic velit,non aperit. Sed quamcumq; ex tribus primo loco descriptis sumpseris, recte sumes.*

MESVE.

TROCHISCI ligni aloes,ventriculũ, cor,hepar,imbecilla roborant, ob id valent ad oris fœtorem, pulsum cordis,syncopem,hydropem.Reci.ligni aloes,rosarum,rub.ana drach.ij. mastiches, cinnamomi,caryophyl. galliæ, spicæ,macis, nucis moschi,cubebarum, cardamomi maioris,& minoris,corticum citri, pastinacæ,ana drach.j. & s. moschi,ambræ, ana drachmæ vnius partem sextam, fac trochiscos cum melle vuato. Da cum vino odoro,& aromatico.

LIGNI aloes. *Mel pastularum quo hic,& in præcedenti reliqua excipit,melligo est,quam vuæ passæ reddunt, alioqui si apum melle vtaris, vix densari poterunt pastilli.* COST.

MESVE.

TROCH. Capparum, ad splenis duritiem, & flatus eius dissipandos. Recip.corticũ radicis capparis, seminis agni,ana drachm.vj.melanthij,calaminthes,acori,amygd.amararum,nasturtij, ammoniaci,foliorũ rutæ,aristolochię rotundę,succi eupatorij,ana drach.ij.cyperi,scolopẽdrij,ana drach.j.puluis horum omniũ comprehendatur ammoniaco aceto dissoluto. Datur aur.j.cum vino,cui incocta sint radix capparis, cortex fraxini,& cortex tamaricis, aut extremitates ramorũ eius, & cortex salicum. Sunt qui valentius efficiunt duplicato ammoniaco.

ISTI trochisci sunt principaliter subtiliatiui materierum crassarũ melancholicarum, & illarũ resolutiui,virtutẽ, & efficaciã habent in aperiendo oppilationes, & remouendo duritiẽ splenis,& hepatis, sunt etiã resolutiui ventositatũ crassarum in mẽbris prædictis, & in quibuscunq; alijs.Et dosis ipsorũ in puluerẽ redactorũ, & tempus exhibitionis ipsorũ est sicut trochiscorũ diarhodon,cũ vino subtili,vel aqua scolopendriæ,vel cum alio liquore cõuenienti. Et est vsus eorũ magis cõueniens in passionibus splenis frigidis a materia melancholia,& sunt valde notãdi,sumunt autẽ cortices radicum capparis, & sunt capparis fructus cuiusdã herbæ calidæ cõplexionis, & siccæ in secundo, nascentes in partibus Alexandriæ, & Apuliæ : & cortices radicis sunt calidiores, & ficciores : ac masticatæ, & in ore retentæ mirabilẽ virtutẽ habent in subtiliando materias crassas phlegmaticas contentas in capite, illas inferius attrahendo,vt facilius expuantur. Semẽ agni casti, hæc est arbor calidæ cõplexionis in primo,& siccæ in secundo. Nigellæ,semen est cuiusdã herbæ calidæ compl.in tertio,& siccæ in secundo,debẽt assumi cum vino,in quo coquatur radix capparis. Radix tamarisci. est tamariscus arbor calidæ,& siccæ compl.in secundo gradu,habẽs mirabilem virtutẽ ad splenis duritiem. Cortex salicis. Est salix frigidæ complexionis,& siccæ in primo. *Tamarix.* *Nigella.* *Capparis.*

HORVM creber est vsus in lienis affectibus. Scolopendriam.) Eam videlicet, quæ vocatur citracum. Agnus castus.)Lygos,vel vitex dicitur. MAN.

MATERIAS crassas melancholicas tenuant,lienis,& hepatis obstructiones liberant, sicque duritiem eorum sanãt, flatus crassos indidem, & ex partibus alijs dissipant. Dantur ieiunis cum vino tenui, vel aqua asplenij. Cortex salicis astringens, parum scopis propositis conuenit. SYLVII.

CAPPARVM. *Quod hic ad lienis humorẽ vsurpatur cortex salicis frigido ac sicco tẽperamẽto, & astringens, mirũ videtur : propterea q; legendũ dicas* COST.

eas cortex filicum, est enim huic vis strenue detergendi. Sed si salicis quoque corticem sumas, parum interesse arbitror, in tanta enim aliarum rerum aperientium sylua, astringente etiam re aliqua, & robur laxiori visceri conciliante est opus.

MESVE.

TROCH. electri, omnem hęmorrhagiā sistunt. Recisuccini, aur. sex. cornu cerui vsti, gūmi vsti, coralli vsti, tragacanthi, acaciæ, hypocisthidos, balaustij, mastiches, cancami, papaueris nigri assi, ana aur.ij. thuris, croci, opij ana aur.j. & s. fac trochiscos cum mucilagine semi. † psyllij.

† aqua fernente macerati.

Confectio trochiscorum de charabe abscindentium sanguinem de omni loco manationis eius. Accipe charabæ, aur.vj. cornu cerui adusti, gummi adusti, coralli adusti, tragacāthi, acaciæ, hypocisthidos, balaustiæ, masticis. laccæ, papaue. nigri assi, ana aur.ii. thuris, croci, opii, ana aur.i. & s. Fac trochiscos drac.i. cū mucilagine psyllij.

CHR. ISTI trochisci conueniunt in passionibus, in quibus sanguis superflue emanat, & maxime superfluo fluxui sanguinis a pectore, & ruptura venæ in ipso, & superfluo fluxui sang. ab hepate, renibus, & intestinis. Sed super omnia confert superfluo fluxui sang. hemorrhoidarum, & menstruorum, & debent exhiberi cum aqua plantaginis, vel succo eius, seu cum aqua myrti seu corrigiolæ, vel aqua pluuiali chalybeata, possent etiam exhiberi cum pauco vino ponti-
G tico, vel succo agrestæ absq; sale, seu cum vino granatorū, vel cū similib⁹ succis. Et dosis eius est drac.i. Et modus cōstructonis apparet ī litera, & simplicia sūt superi⁹ declarata. Et nota, qđ isti trochisci nō solū cōueniūt si p intus assumant' in supradictis casibus, sed etiā in dysenteria cū clysteri maxime cōueniunt præmissā mundificatione, & euacuatione cū pharmaco leui euacuante, comprimendo, vt dictum est supra.

MAN. ISTI trochisci a Paulo trochisci de electro dicuntur, & aliter, in hunc videlicet modum describūtur: Psyllij vnc.v. mastiches, ramentorum electri, ireos, croci, ana vnc.iiij. opij, vnc.ij. C. CHARABE.) Succinum, & a quibusdam electrum dicitur.

SYLV. Δι ἠλέκτρου seu ex succino, fluxum sanguinis præsertim, thorace pulmone, hepate, renibus, vtero, hæmorrhoidib. drach.j. sumpti cū aqua, aut succo plantaginis, vel polygoni, vel ficulnum, aut vino granatorum, aut omphacio non salso, aut vino austero imbecillo, & aqua pluuia chalybeata. In dysenteria quoq. clysteres injiciuntur corpore purgato per rhabarbarum, vel alio comprimendo vacuato. Paulo autem fiunt troch. dialectru ex psyllij vnc.v. mastiches, electri, scobis tridis, croci, ana vnc.iij. vel cum Gal. Oribasio, Actuario drach.xxx. opij, vnc.ij. vel cum Oribasio, & Actuario xv. cætera apud hos sunt eadem, nisi quod Actuarius scobis lotī recte addit. Nam lotus arbor siccat, adstringit decocto suorum ramentorum in aqua aut in vino, etiam Gal. in lib. 7. simp. vt pilos fluētes cohibeat, & fluxum muliebrem, dysenteriam, cx hacum affectum.

COST. ELECTRI. *Qui trochiscis de charabe nuncupatis recētibus vsi sunt, passi interdū sunt eius insaniæ vestigia, & stuporem, & mentis molestiā, quæ efficere opiū solet, vt propterea in huius medicamēti vsu prudēter cū ijs agendū sit, quibus cerebriū est imbecillū.*

MESVE.

TROCHIS. † Halicacabi, ad renū & vesicæ vlcera, † natam inde dysuriam. Recipit † baccarum halicacabi, drachm. tres, seminis citruli, † melonis Indi, cucurbitæ, ana drachm. iij. & dimidiam, boli Armenicæ, gummi Arabici, thuris, sang. draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, succi glycyrrhizæ, tragacanthi, amyli, nucleorum pineorū ana drach. vj. semin. apij, succini † boni, hyoscyami, opij, ana drachm. ij. Da drach. j. cum iulep, aut cum hydromelite.

† Alchechengi. † Vet. & dolorem quando sedigitur vrina. † granatorum. † albatecha † Sinopidem vt multi seu macram. Malnar.

TROCHISCORVM de alchechengi principalis vtilitas est in passionibus renum, & vesicę. nam conueniunt ardori vrinæ, excoriationi renū, vesicæ, & viarū vrinæ, mundificant, & consolidāt vlcera facta in eis, & dolorem mitigant, si pluribus continuis diebus assūmātur. Et dosis ipsorum, & tēpus, & modus, est sicut de trochiscis diarhodon cum iulep rosato, seu aqua mellis, aut vino pontico, secundū exigentiā dispositionis. Sumuntur hic grana alchechengi, & est species solatri facientis cōchulas rubeas, reclusas in folliculo rubeo frigidæ, & siccæ cōplexionis in secundo, & istæ cōchulæ sunt illæ quæ habētur in vsu. Et alia species, quæ facit cōchulas nigras sine folliculo, quæ est frigidior, & siccior supradicta, cuius succus est summe cōueniēs positus ab extra ad remouendū omnem superfluā caliditatē extrinsecā, & eius
G succus cōuenit positus super fronte, & tēporibus, ad remittendū, & prohibendum alienationem, & phrenesim. Batecha est melo longus, & viridis, qui in partibus nostris multum comeditur in fine veris, non tamen est sanus. quia duræ digestionis, & mali nutrimenti. Et est frigidæ, & humidæ complexionis in primo.

CHR.

Alchechengi.

ADDITIO.

Isti trochisci sunt in vsu maxime secundū præsentem descript. & possunt fieri cum opio, & sine opio secundū voluntatē medicorum. Auic. in v. can. habet duas descript. sed nō sunt in vsu. Rasis etiā in diuisionibus in c. medicinarum vrinæ, habet vnam aliam descript. quæ eadem non est cum ista, nec est in vsu.
H Hic intrat batheca. Et est batheca Arabica secūdum Simonem Ianuensem melon magnus viridis, qui anguria a quibusdam dicitur, semen vsui medicinæ competit. Similiter dicamus de bolo, bolum vel bolus est synopica vel macra, lutum carpentariorum, vel lutum pictorum, & sic est, & hæc terra est quam Auicen. vocat macram.

Batheca.

Bolus.

ALCHECHENGI est species solani, quam vesicariam vocant, & græci physalida. Inde trochisci diaphysalidon, qui ab Auicenna corrupte dicuntur dyssalidi. ALBATHECHÆ.) Cucumeris, videlicet magni anguria dicitur. BOLI. intellige milton, quæ & macra, sunt magni momenti in renum, & vesicæ doloribus. Solent etiam cum opio, & absque eo parari. Paul. hoc pacto: Seminis cucumeris vnc. iij. seminis hyoscyami, cicutæ vncias duas, sęniculi, lapathi,

lapathi,croci,nucleorum pini,amygdalarum amararũ, opij ana vnciam vnam,physalidon vnc.iij. vini quantum sat sit.

SYLVII. HI trochisci διὰ μυοσώτιδος ideſt de halicacabo: conueniunt ardori vrinæ,quam vocant ab vlceratis renibus, vreteribus,vesica, meatu vrinario pluribus cõtinenter diebus assumpti cum mileb rosato, vel hydromelite, vel vino austero imbecillo. Nam vlcera tergent,glutinant, in cicatrice tegunt, & vrinæ acrimoniam vlceribus mordacem mitigant,stigmenta cum vrinis mucosa,& dolorifica obtundunt. Possunt etiam,sine opio parari. Alia est cõpositio Paul.& Actuarij,magna parte cum hac conueniens.Hactenus troch. Mesue. Trochisci ex Agarico fiunt ex ipsius puluere cũ vino albo, cui zingiber fuerit infusum,vires habet agarici,sed mitius agit, minoreque ventriculi noxa. Trochisci dia glaucii Gal. ad phlegmones mediocres non pulsatiles, incipientes, præsertim aurium,oculorum,& erysipelata incipientia, & œdemata,& auriũ vlcera. Glaucium ex aqua pluuia diligenter tere, forma pastillos, addita gummeos parte xij.aut xv. si fragilius fuerit quam formari possit. Troch. Andronis, Passionis,Polyidæ multiplex lib. cõp. ph.g.& Paul.lib.7.Troch. dia.opiu. Gal.ad aurium inflammatarũ dolorem magnum,& implacabilem.Recip.castorij per se læuigati accurate drach.i. opij in sapa dissoluti drach.i.si dolor sit vehementissimus: si minor est drach.s. tempore vtendi dissolue sapa ex musto (hoc enim magis mulcet dolorem, quam vinum dulce) in consistentiam, quæ clystere auriculario possit auribus infundi. Troch. bechici tussim ab arteriæ asperæ siccitate, & caliditate leniunt,in catapotijs dicta recipiũt, succi glycyrrhizæ,sacchari optimi,ana drach.vj.amyli,tragacanthi, amyg.dulcium,ana drachm. iiij.cum succo semi.psyllij,vel semi.cydoniorum forma.Troch.albi idem pollentes,gummi tragacanthi, in aqua rosarum dissoluti, & sacch.albiss.q.s. Si insomnia adest, misce sem.lactucę, & papaueris, ana drach.j.& in catarrho aeri. Mirum est vulgus catapotia vocare has hypoglottidas, & arteriacas antidotos,cum lupini forma fiant vti cæteræ. Etiam si Mesues harum autor pilulas vocet, aliæ sunt bechicæ.Alexãd.pag.120.Quãuis catapotia etiã bechica inueniantur, qualia sunt hæc Gal.lib.7.comp.ph.par.dolorem lenientia, somnum conciliantia, & sanguinem spuentibus salubria, styracis vnc.i.opij,myrrhæ.ana semunciam,passo dissoluta finge in catapotia, erui magnitudine danda dormituro.

COST. HALICACABI. *Quorsum, hic vbi detersione cum apertione est opus, bolum,aliaq; multa sumat,astringente,& incrassante prædita facultate, mirandum videtur. Sed non modo detersione harum partium vlcera egent,at etiam,ob dolorem,qui sæpe acerrimus eas inuadit partes neruosas,& sensu insigni præditas, inducẽdum est ipsis aliquid,quod eas veluti muniat,ne acrius lotium præterfluens dolorem,vlcusq; adaugeat, præstare autem hunc muniendi vsum bolus potest, præterquam, quod glutinat, si aliquid vniẽdum sit in vlcere,& desiccat,quæ ratio est vlcerum curandorum,boli autem,& reliquorum vitium quo sordida lentore suo reddere possint vlcera, corrigunt hoc loco,& semina vesicarij solani detergentia efficacissime,& semina alia citruli, melonis Indæ, cucurbitæ,apij,& glycirrhizæ succus.*

DISTINCTIO NONA
de suffuf & Pulueribus.

CHR. HÆC est nona pars principalis,in qua determinat de diuersis dispositionibus puluerum conferentium diuersis dispositionibus. Et licet communiter non habeantur in vsu,nec præparati reperiantur, tamen vsus ipsorum magistraliter est conueniens diuersis dispositionibus propter eorum vtilitates, & iuuamẽta. Differt autem puluis a Suffuf: nam puluis est nomen generale ad omnem puluerem crassum, vel subtilem,simplicem,vel compositum. Suffuf autem est nomen particulare solum ad puluerem subtilissimum, sicut alcohol, & compositum pluribus pulueribus. Differt autem Suffuf à fief, quod est puluis subtilissimus reductus ad formam troch. fricatur autem prædictum fief, cum aliquo liquore,& aqua fœniculi,vel rosata, & administratur passionibus oculorum propter eius subtilitatem.

Differentia inter puluerem, & suffuf.

Differentia inter suffuf & fief.

VIDETVR intelligere Mesue medicamina exodoratis rebus in puluerem redactis cõposita, quæ cum aliquo liquore bibuntur.In his pauca sunt,quæ declarationem desiderent. In primo quidem nihil. MAN.

PVlueres odorati tenuissimi,& compositi cum liquore aliquando bibendi, Arabibus suffuf dicti, vsu hodie rarissimi. SYLVII.

B QVOD *antea dicebamus, præstaret simplicia omnia præsertim aromata in præsentem vsum terere,quum res postulat.Cæterum ob præcipitem morborum motum sæpe in promptu esse præsidia oportet, licet aliquam iacturam passa. Præterquam, quod vbi plura commiscentur,eorum quæ miscentur fermentatio fit quædam,& communicatis ipsorum inuicem facultatibus vna quasi noua forma surgit maioris paulo posteæ vsus, quam antea. Ob id etiam puluis multarum rerũ cum simplex, tum compositus paratur, seruaturque in repentinum vsum. At vero non potest hic diutius integras vires seruare,vt melle saccharo succove alio exceptus seruatur, euanescit enim ex attenuata eius substãtia,vis celerrime,præsertim,q̃ in igneis,aereisq; partibus insidet: vt propterea, qui recte medicinã faciũt, non temere eiuscemodi pulueres non annuas modo, sed etiam quadrimestres negligunt, vbi ex ijs constant re-* C *bus,quæ odore præstare debent. At rerum, quæ natura inodoræ sint, quarumque densa, crassa, duraque materia est,longe diuturnior est vigor,vt gemmarum,coralorum,margaritarum,lapidum,cornuum, propterea q; quæ huiuscemodi sint, vt longiori tempore egent, vt in puluerem ducantur,& præparentur, ita etiam diutius durant. Horum autem, & reliquorum, quorum ad siccandum præcipuus est vsus, seruari,& potest,& debet puluis, vel pro puluere formari pastilli debent opportune parandi,reliqua in præsentem potius necessitatem teri consulerem: præsertim in ijs affectibus, qui dãt medico afferẽdi præsidij inducias: quales ferè sũt quotquot ijs puluerib.curãtur, quos Mesue hoc tractatu describit.* COST.

MESVE.

D VLVIS ligni aloes,ventriculi humiditatem immodicam siccat, flatus dissoluit, coctionem iuuat. Recip. ligni aloes vnc.dimid.galliæ aur.j. & s. saccha. albi,vnc.j.& s. potatur drac.iij. cũ mina.

EST hic puluis cõueniens ad desiccãdum humiditates contentas in stomacho, & ad resoluendũ ventositates in eo,& est adiuuãs ad digestionẽ.Et dosis est drac.iij.cũ mina,s.simplici,vel aromatizata dictis superius,distemperatus cũ aqua mẽtæ vel absinthij,vel fœniculi, secundum dispositionem: & debet assumi sub actuali caliditate de mane vel de sero, vacuo stomacho,& ante cibum per duas horas. CHR.

CVM mina simplici,vel aromatici,& aqua fœniculi,vel mentę, vel absinthij horis duabus ante cibum, & si vis, vesperæ hora somni. SYLVII.

COST. PVLVIS ligni aloes. *Pro gallia hic, & in sequenti aromaticam tertio loco antea ab hoc authore descriptam licebit sumere, ventriculo, reliquorumque viscerum frigidis affectibus vtilem.*

MESVE.

PVLVIS ligni aloes alius, cor, & ventriculum roborat, oris odorem commendat, coctionem iuuat. Recipit ligni aloes drac. iij. cardamomi, mentę siccæ, spicæ, † marrubij, cyperi, corticis citri, an. † drachm. ij. gallię, schœnu anthus, ana drac. j. mastiches, anisi, apij, ana drac. ij. sacchari pondus omniũ. Da cũ miua.

† marmacur. † aur. ij.

CHR. SVFFVF aliud ligni aloes habet iuuamenta supradicti pulueris, & vltra illa maxime confortat virtutes hepatis, & cordis, & oris bonum odorem facit. Marmacur idest marrubij, quidam exponunt idest maiorana, quidam, & forte melius, idest melissa. Et dosis est sicut supradicti.

MAN. MARMACVR.) In hoc secundo, quod vel melyssophyllon, vel citratũ ocymũ significat. In aromatizato, nabet.) Pro quo saccharũ candum accipiunt.

COST. DE ligno aloes aliud. *Schœnanthum cum floribus semper sumendum. Apij autem licet non explicet, & hic, & vbi absolute ponitur, semen accipies, reliquis eius stirpis partibus valentius.*

MESVE.

PVLVIS Diarhodon, intemperiẽ ventriculi frigidã corrigit, ob id dolorẽ inde natũ sanat, ipsumq; roborat. Recipit trochiscorum diarhodõ, mastiches, ana drach. iij. succini, mentæ siccæ, ligni aloes, ana drachm. ij. & s. Da drachm. j. cum vino odorifero.

CHRI. ISTE puluis principaliter est calefactiuus malæ complexionis frigidæ stomachi: vnde confert dolori eius facto à materia frigida, & ventosa, & est multæ cõfortationis virtutis digestiuæ in ipso, & desiccatiuus humiditatũ putridarũ, & corruptarum contentarum in stomacho. Et dosis est vsq; ad drach. i. s. cũ vino odorifero, obseruatis conditionibus.

SYLVII. HVMORES in ventriculo superfluos, etiam putres, frigidos, flatuosos absumit, coctionemque adiuuat.

COST. DIARHODON. *Electrum ad dolores intestinorum ex frigidis humoribus, & flatibus, drachmæ vnius pondere ex odorato vino vel stillatitia cinnamomi, aut alia eius generis aqua datur non frustrato euentu. In nephriticis interdum confert, vel discussis flatibus, vel deturbatis inutilibus viscerum succis, quorum præsentia angustiores renes, vrinaryve meatus dolore magis vexabantur.*

MESVE.

PVLVIS aromatum, vẽtriculum roborat, coctionem iuuat, flatus dissoluit, halitus gratiã commendat. Recipit anisi aur. xij. semin. fœniculi † aur. iiij. glycyrrhizæ, zingiberis ana aur. iij. caryophyllorum, macis, cinnamomi electi, † galangæ, galliæ moschatæ, ana aur. ij. ligni aloes, corticis citri, ana aur. j. & s. moschi boni drachmæ vnius quartam, sacchari albi ad pondus omnium, sacchari candefacti, dimidium pondus omniũ. Datur aur. ij. cum vino albo.

† aur. vi.

† Ve. verfa legit galanga an. aur. ij. gallia moſch. aur. i.

COST. PVLVIS aromatum. *Saccharum, quod hic album demsumit tum album tum quod candidum vocatur, facile humescit; ita vt puluere cogat. Sed ob id etiam integras vires diutius seruat.*

MESVE.

PVLVIS impinguare expertus. Recipit farinæ cicerum infusorum lacti dulci, & siccatorum, & iterum infusorum lacti, & siccatorum, ac tertio deinde coctorũ vnc. vj. oryzę frequẽter lotę, vnc. ij. tritici, & hordei excorticatorũ, & sæpe lotorũ, & siccatorũ, & sæpe lacti infusorũ, & siccatorũ, ana vnc. iij. amygdalarum dulcium, vnc. v. papaueris, † panis albi cocti de sceni ana vnc. iiij. sacchar. albi, lib. j. tere. Da sorbendas † in die mane vnc. iij. coctas cum lacte, aut aqua cicerum.

† Ve. tortellarum de sceni. † Ver. omni die.

SVFFVF bonum impinguatiuum. Conuenit corporibus extenuatis macrefactis, ac etiam exiccatis. Tortellarum de sceni id est panis biscocti facti de flore farinæ de illa contrata. Et dosis eius est vsque ad drach. iiij. sumendo de ipso pluribus vicibus in die cum lacte, aut cum aqua ciceris. CHR.

TORTELLARVM. de seni.) Per quas panem bis coctum. Efficax satis est ad concubitum ciendum. MAN.

CONVENIT emaciatis etiam lacte, & decocto ciecrum dissolutus hic puluis: ad venerem quoque ciendam facit. SYLVII.

PVLVIS impinguare. *An oryza sit cum cortice sumenda, an etiam lacte, vt reliqua hoc loco cerealia maceranda sit, licet non scribat, non tamẽ errabis, si deglubitam eodem modo lacti infundas quo reliqua. Papaueris autem nomine intelligendum album, quod hic cum alijs ad auertendam maciem nõ importune assumitur: tum eo nomine quo somnum conciliare potest; tum vi sistendæ, retundendęque tenuioris acrioris fluxionis, quæ dum ne solidis partibus alimenta inhęreant, efficit, Hippocratis sententia, sæpe causa est tabis. Nõ temere hunc puluerem Syluius Venerem excitare admonet, est enim ad id efficax, & aucto semine, & flatibus excitis.* COST.

MESVE.

PVLVIS baccarum myrti ad vẽtriculi & aliorum viscerũ imbecillitatẽ. Recipit. † baccarũ myrti, & granorũ granatorũ acidorũ tostorũ ana drach. xx. cymini Carmeni accto 24. horas infusi, & siccati,

† Ve. granorum myrti.

cati, coriandri sicci similiter infusi,& siccati, & torrefacti † (polentæ, succi mespilorum immaturorum,ceratiorum)rhois, glādium,ana drac. x.acaciæ,hypocistidos,ana drac.v.confice,& da.

† Vel. succi, anabach, charub de spinis.

ISTE puluis est magnæ vtilitatis ad lubricationem stomachi, & viscerum; sistit enim principaliter lienteriam, habet enim virtutem fortiter constrictiuam stomachi,& intestinorum. Sauich. idest hordei immaturi, anabach, idest succi mespilorum imturorum. Dosis eius est cum vino citoniorum vsque ad drach.ij.temporibus supradictis.

MAN. SAVICH. græce ἄλφιτα latine polenta.
ANABVCH.) Abah apud Auic.est quod Dioscorides lotos arborem vocat. CHARVB.)Græce ceratia, latine siliqua. Sed forte totum hoc legendum simul, hoc pacto: Sauich anabach charub de spinis. Nam Auic capite de nabach,meminit sauich de nabah. Serapion vero dicit vnam eius speciem habere spinas. Erit ergo sensus: Sauich.idest fructus acerbi torrefacti sumpti a nabach, dicto charub spinosa. Alibi tamen per nabach intelligūt zizypha,hoc est iuiubas.)
CVRTICVRI.)idest arboris acaciæ. Tarathit. idest hypocisthidos.

YLVII. DIARRHOEAN, lienteriam,& omnem viscerum lubricitatem,siccando,& adstringendo,valenter corrigit.

COST. BACCARVM myrti. *Hunc efficacissimum ad fluxus ventris experiere. Quod Syluius (baccas myrti) scribit, vetusta versio legit (grana myrti)quasi semina,non totus fructus exquiratur. Sunt vero ea ad affectus propositos valentiora reliquis fructus partibus,& faciliora,vt ducantur in puluerem, non errabit tamen,qui totas sumpserit baccas. Punicorum autem acini exprimendi antea sunt,vt facilius assentur. Quod vertit Syluius(polentā) vetus interpres legit(sauich) quod aliqui hordeum immaturum vertunt,aly sequentibus vocibus, id est mespilis immaturis, accommodāt, quasi velit eorum immaturorum succum : Sic polenta, vacat. Licebit vtro velis modo impune(vt existimo) agere, polenta crassitudine,& lentore suo non importune ad hos affectus vsurpabitur, ad quos interdum etiā amylum, succus autem mespilorum eo modo densatus, quo acacia in vsum venit,vt in puluerem ducatur, aut (si etiam polenta sumenda est)immatura mespila arefacienda erunt, tum terenda. Exhibendi autem puluevis huius ratio licet non scribatur, siue sit cum punici succo, siue cum succo citoniorum,aqua plantaginis,aut similibus, nihil interest.*

MESVE.

* Vel. ad tussim antiquam.

PVLVIS ad †tussim,& thoracis dolorem. Recipit amygdalarū dulciū, sacchari, ana vnc.ij.semis.fœni.vnc. j.tere.Da cum iulep(scilicet violato, & aqua adianti albi.)

CHR. HIC est vltimus puluis qui ponitur hic a Mes. qui est aliqualiter lenitiuus asperitatum pectoris,vnde est conueniens tussi antiquæ,& dolori pectoris, & datur cum iuleb violato, & aqua capillorum veneris. Ex supradictis puluerib⁹ possunt construi confectiones, vel electaria cum zuccharo, vel cum A melle, assumendo de eis iuxta portiones superius dictas in alijs electarijs. Et dosis esse poterit vsq; ad drachm.i.Et omnes puluores nō sunt solutiui,sed solum habent virtutes superius dictas, & sic denominari poterunt sub illo nomine, sub quo hic denominatur. Exēpli gratia, incipiendo a primo suffuf, vbi dicitur suffuf de ligno aloes,& sic de alijs. Est ali⁹ puluis qui trahitur ex dictis Gal.v. de ingenio sanitatis c.de fluxu sanguinis ex ruptura venæ in pectore, qui summe conuenit ad restringendū omnem fluxum sanguinis vndecunq; emanantis, maxime ex vulneribus, cuius hæc est descriptio. Recipit boliarmeni,sanguinis draconis, terræ sigillatæ,thuris,masticis,aloes,pilorū leporis minutim inciforum ana drac.i.dissoluantur in albumine oui,& cum stupa, & cum petijs infusis in eo æqualiter expressis ponantur super locum,& quidam cum albumine oui ponūt de succo plantaginis. B Alius puluis traditur ab Auic.v.fen.iiij.can.ca.de fractura cranei,hic puluis capitalis generaliter ab omnibus medicis habetur in vsu, & est conueniens post abrasionem ossis,& digestionem vlceris,& ipsius mūdificationem, ad generationem carnis,super osse discooperto, & etiam super panniculo,dicto dura mater,si super eo aspergatur. Cuius hæc est descript. Recipe sarcocollæ, thuris,ireos,sanguinis draconis,myrrhæ,aristolochię lōgę ana partes æquales,fiat puluis.

Puluis mirabilis in quibus est sanguis.

Puluis factus solū ex limatura chalybis assumpt⁹ cum zuccharo rosaceo. Et dosis est drach.i.s.cum ij. zucchari supradicti in forma pilularū seu electarij, debet tamen prædicta limatura chalybis pluribus,& pluribus diebus in aceto infundi,& sic pluries exiccari,aliter eius vsus non est cōueniens,licet quidam ipsam limaturā prępar ent,& infundant quandoque in C lacte caprino, & quandoque in aqua lactis,& quandoque in oleo amygdalarum dulciū,& hoc assumūt eam,quod non est malum,vt eius asperitas remoueatur, hic puluis modo supradicto assumptus ieiuno stomacho est valde cōueniens habentibus prostratio nem appetitus, & relaxationem villorū stomachi ex humiditate superflua illam desiccando, vnde virtus digestiua stomachi multum vigoratur ex eius assumptione. Confert etiam principaliter cachexię,& corporibus quibus habitudo corrūpitur,& quibus corpus citrinatur cum admixtione coloris cinericij, vnde conuenit principio hydropisis hepar confortando, ac vigorando in virtutibus suis. Et generaliter est cōueniens ad desiccandum omnes putredines,& corruptas materias vbicunq; contentas in membris nutritiuis. Puluis alius ab expertis chirurgicis multū habetur in vsu, qui solum est factus de alumine de rocha adusto,& est valde conueniens in vlceribus fraudulentis,carnē fortiter corruptā remouendo, & bonā generando,eius mordicatio ex adustione remittitur, & cōuenit in vlcerib⁹ putridis oris,ginginarū,& linguæ,lauantur.n.vlcera profunda carnosa,& fistulosa cū tali puluere infuso in aqua hordei,quandoque in vino,& quandoq; in lixiuio,secundum quod quærimus maiorē vel minorem exiccationem,& absterfionē, vt talis liquor melius attingat profundū vlceris, debet tamē colari prędictus puluis a liquore, in quo infunditur,& sufficit virtus,quę remanet in liquore, quandoq; cōuenit prædicta vlcera cū cānula argētea clysterizare. Alius est puluis, cuius vsus est cōueniēs post digestionē humoris euacuādi, & est prīcipaliter

Pul. appetitum prostratum.

Puluis ad vlcera.

solutiuus materierum phlegmaticarum contentarũ E in iuncturis, attrahens a remotis. Et ideo conuenit, si debito tempore assumatur, podagricis, ischiaticis, & alijs passionibus iuncturarũ, cuius hæc est descriptio. Recip. turbith, drachm.i. hermodactylorum drachm.s. zingib. scrup.i. zuccari, vnc.s. Et dosis est vsque ad drachm.i.s. de mane cum iure pulli, vel alio liquore conuenienti. Puluis in colica drachm.ij. cymini cum vino calido de mane ieiuno stomacho, & est curatiuus, & præseruatiuus, si aliquibus diebus continuetur eius assumptio.

SYLVII HI puluores recipi possunt in electuaria mollia, & dura, mellita, vel saccharata. Puluis Gal. lib. 7. methodi, omnem hæmorrhagiam, etiam ex arteria sistit. Rec. thuris partẽ j. aloes partem j. semis. vtendi tempore cum oui albumine subige ad mellis crassitiem: pilo leporis mollissimo excipe: uasi ipsi, & vlceri liberaliter impone lanam eodem medicamento madentem super hæc applicat Aetius. Guido Gaulticus pilos incidit, & alijs miscet. Alij præter pilos miscent bolum Armeniam, sang. draconis, mastichem, terram sigillatam: succum plãtaginis addunt, & stupis excipiunt. Puluis Auicen sperfus, carnem gignit abrasi cranij osse, & vlcere suppurato, etiam si cranium meatus appareat. Recip. sarcocollæ, thuris, ireos, sanguinis draconis, myrrhæ, aristolochiæ longæ, ana, fiat puluis. Multis in vsu est, sumptus ex Gal. lib. 3. meth. & ex catagmaticis in lib. de comp. phar. g. Puluis ex limatura chalybis aceto aliquoties macerata, & siccata. sumptus drachm. j. & s. cum sacchari vnc. ij. ieiuno sumptus, humiditatem excrementosam, & putrem ventriculi, hepatis, lienis, & aliarum partium nutritorias absumit, obstructiones liberat: ob id saluberrimus est uctero vtrique, & incipienti hydropi, cachexiæ, cacochymiæ, coctionem ob id iuuat, & appetentiam inuitat, ablatis scilicet causis prosternentibus. Alumen rupis vtum: vlceribus omnium partiũ putridis, fistulosis, vel aliter maleficis confert, & multo magis si ante vlcera lauentur, & foueantur aqua, vel lixiuio, vel vino, quo puluis iste maceratus sit, & colando remotus. Chirurgis in vsu multo est. Turbith drach. j. hermodactylorum, drach. s. zingiberis, scrup. j. sacchari. vnc. s. Da drach. j. & s. ieiuno cum iure pulli, vel alio idoneo, pituitam a partibus remotis purgat: ob id saluber est affectibus iuncturarum. Cymini drach. ij. cum vino calido a ieiuno diebus aliquot sumptus, curat colicum dolorem, & prohibet.

Pul. contra pestem vsitatiss.

Rec. radic. tormentillæ, dictamni, tunici, scabiosæ, radi. buglossæ, ana vnc. s. semi. citri, & acetosæ, ana drach. iij. coriandri præparati semi. pomulaceæ, rasuræ, eboris, ana drac. ij. corallij vtriusque, ana drach. j. s. rosarum rubrarum drach. j. terræ sigillatæ veræ vnc. s. boli Armeniæ veræ, vnc. ij. fiat puluis.

Pul. elect. de bolo.

Dosis ad pestem, boli arme. drac. ij. cum aqua ros. vnc. ij. vini vnc. j.

Rec. omnium santalorum, galangæ, ligni aloes, cinnamomi, corallii rub. rosarum rubr. semi. melonum, ana drachm. i. rad. tunici, & tormentillæ, ana drach. iij. rasuræ eboris, cornu cerui, ana drac. semis. nucem mosch. vnam: macis, cebebarum, ana drach. j. anisi, marathri, zingib. ana grana xv. semi. acetosæ, citri, iuniperi, bombacis, caryoph. ana drachm. s. boli Armeni drachm. ij. fiat puluis.

Pul. contra lumbricos.

Rec. semi. contra lumbricos vnc. j. lupinorũ, vnc. s. absinthij, drach. ij. cornu cerui vsti, drach. j. s. fiat puluis.

Pul. pro epithemate cordis.

H Rec. florum buglossi, boraginis, melliæ, ana manip. s. santalorum omnium, rosarum rub. ana drach. ij. doronici, been albi, & rubri, carabæ, ossis de corde cerui, ana scrupulos quatuor, corticum citri, semin. oxalidis, ligni aloes, caryoph. ana drac. j. s. croci, scrup. s. marg. drach. s. mosch. gra. iij. camphoræ gra. vj. fragmentorum lapil. omnium preciosorum, drach. j. corallii vtriusque, spodij, ana drachm. semiss. trita per se misce.

Pul. cordialis ex ijsdem, vel sic.

Recip. corallij vtriusque, sigilli Lemnij veri, ana vnc. s. rasuræ eboris. cornu cerui, ana drach. ij. margar. drach. j. coriandri præparati, spodij rosarum, ana scrup. ij. s. oxalidis, fragmentorum preciosorum, ossis de corde cerui, ana drach. semiss. sacchari, vnc. ij. folia auri, & argenti, ana xxv. per se trita probe, serua.

Pul. violarum odorus.

Recip. rad. iridis. Florentinæ, lib. iij. maioranæ siccæ, quart. vnum, calami aromatici, vnc. iij. rosarum, violarum, ana vnc. v. caryophyl. vnc. j. & semis. mosch. drach. j.

Pul. alexipharmacus ex cordialibus.

Pulvis bezoardicus.

Ex bolo Armenica cum aceto præparata, semine rutæ, dorunico, carabe, cardui benedicti semine, xyloaloe, serico crudo, rad. tormentillę, dictamno, tunico, scabiosa, croco, ambra, mosco, pul. diamarg. fiat pul. vel cum syrup. de ribes optata.

PVLVIS ad tussim. *Amygdalæ deglubitæ sumendæ sunt, quod cortici astringentis nonnihil ineſt: & ingratus est palato cortex, sed quomodo in puluerẽ cum sacchari, & fœniculi vncijs in summa tribus, amygdalæ vnciæ binæ duci in puluerem possint, non video. Parum tamen intererit ad propositum curandum affectum, qua sit consistentia. Qui medicinam diligenter faciunt, fercula ex amygdalis fœniculi aqua, & saccharo ad hunc ipsum affectum strenuum præsidium experiuntur.* COST.

F DISTINCTIO DECIMA de Pilulis.

DECIMA distinctio est de pilulis. CHR. *Cur pilulæ inuentæ.* Pro introductione dicendorũ aduerte, quod propter duas vtilitates, & iuuamenta principaliter pilulæ fuerunt adinuentę. Et prima vtilitas est propter earum displicentiam in sensu gustus. Secunda vtilitas est, vt magis a remotis attrahant materias in eis contentas, maiorem moram in stomacho contrahẽdo. Medicinæ autem liquidæ solutiuæ, quia cito descendunt de stomacho, paucam in ipso moram contrahunt, & ideo non sunt tantæ potentiæ in attrahendo, & soluendo humores, quantum sunt pilulæ. Vlterius notandum, quod vsus pilularum nõ est multum regularis, nec conueniens in principio febrium, nec in principio febrium quietarum phlegmaticarum: nam cõmuniter pilulæ componũtur ex medicinis simplicibus multę acuitatis, & caliditatis: vnde ex earum complexione inducunt inflammationem in corporibus occulte febrientibus: nec conueniunt in quietis phlegmaticis in principio, cum materia sit parua, & occulta, & indigesta: tales autẽ pilulæ factæ ex medicinis fortiter solutiuis, quæ conuenient in processu talium febrium, & digesta materia, in principio non conueniunt propter agitationem, & motionem in ea. Potiones autem puta cum decoctione, & admixtione simplicium ad inuicem possũt remitti in ipsarum caliditate, si qua esset superflua in solutiuis componentibus ipsam, vnde prohibentur H etiam in principio febrium acutarũ, si medicina potabilis sit lenitiua, vt facta ex casia, vel manna cũ leuissima dosi medicinæ solutiuæ admixtæ cum eis, vt cum modico succo rosarum, verbi gratia, quæ medicina dicitur communiter minoratiua, cum qua completa digestio in materia non est expectanda in ægritudinibus materialibus. Vltimo nota, quod pilulæ fortes, & solutiuæ, debilibus, & quibus virtus stomachi est deiecta, non sunt exhibendæ, quia in talibus, neque liquefiunt, neque ad actum reducuntur, anxietatem magnam in huiusmodi corporibus inducentes, & etiam multũ extenuatis pilulę paruũ inferunt iuuamẽtũ: immo potius in eis sunt prohibendę.

GRÆCI coccia, & cataporia vocant. MAN.

Quum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0334-0 DFG

COST. *QVum medicamenta omnis generis, vt in corpus nostrum agant caloris nostri egeant opera, qui illorum excitet calorem: quum etiam ex ijs, quæ duriori, densiori, crassiori lentiorique constant substantia minus facile illius in se ipsa vim admittant, ob id etiam, quæ huiusce modi sunt, cum serius in ventriculo attenuantur, ac liquescunt, tum suas tardius exercent vires, at eadem tamen tarditatem actionis compensant efficacia, quòd diuturniorem in ventriculo moram trahentia suas qualitates, manifestas primum, tum dehinc obscuras altius imprimunt: minori vero id molestia, quam quæ celerius aguat. Hinc quæ in purgantium genere liquida sumuntur, cæteris paribus, solidis, ex his vero, quæ mollia sunt, aut tenuia, duris, & compactis celerius agunt, contra vero in remotiores partes, & efficacius alijs, compacta dura, & solida vires suas diffundunt. Huius generis postremi pilulæ sunt, quas Græci catapotia vocant, de quibus sermonem nunc instituit, sunt vero maxima ex parte purgante prædita facultate, sæpe tamen ijs alia aliqua immutandi, alterandique vis coniungitur, & quædam etiam præstare alios vsus possunt, vt quæ ad tussim, vel ad ventris fluxus quandoque parantur.*

MESVE.

Pilula alefangina.

CATAPOTIA aromatica nobis inuenta ventriculum, cerebrum, & sensoria humoribus crassis, putribus, pituitosis purgat, & inde natũ dolorem dissipat, ventriculũ roborat, coctionẽ eius iuuat. Rec. cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis moscatæ, cardamomi, caryophyll. asari, mastiches, schænu anthus, spicæ, carpobalsami, ana vnc. j. absinthij sicci, rosarum, ana drachm. v. terantur parum, coquantur in aquæ libris † xij. ad duarum partium consumptionem: fricentur tunc manibus, & colentur, & exprimantur. Accipe aloes bonæ lib. j. laua sæpe in scutella lapidea vitreata, cũ aqua pluuia, siccetur: ipsi affunde decocti prędicti circiter lib. ij. tere in sole: deinde ipsi aloe misce myrrhæ, mastiches, ana dra. v. croci, drach. iij. tere curiose, prædicti decocti reliquum ipsis affunde, tere donec siccentur, fac catapotia ciceris magnitudine. Dantur a drachmis ij. ad aur. ij. Interdum aloes tantum vncias quatuor indimus. Interdum aloe lauanda aqua myrobalanorum, tunc † dantur a drach. iiij. ad drachm. viij. coquatur autem in ea aqua, deinde siccetur, postremo lauanda aqua aromatum, vt diximus, sunt enim salubria hæc catapotia.

† *alij six, alij iiij. li.*

† *Vul. hab. accipe ex eis ab vnc. ij. vsq; ad vnc. viij.*

CHR. PILVLAE alefanginæ, ideſt de aromatibus, sunt multæ securitatis, & habent iuuamenta multa: nam principaliter confortant virtutem digestiuam stomachi deliccando materias putridas, & corruptas in eo, & illas euacuando, incitant etiam appetitum, sed principaliter mundificant cerebrum, & instrumẽ ta sensuum ab humoribus frigidis, viscosis, & crassis, vnde summe conueniunt ad præseruanda corpora laxa, ne in ægritudinem incidant, & possiunt tales pilulæ continuari absque læsione ab his quibus conueniunt, sicut pilulæ communes, & melius quæ A ponuntur ex solo aloe, myrrha, & croco: nam in eis non ingreditur aliud solutiuum, quam aloe, quod per ablutionem in sua potentia remittitur. Et istis pilulis magister Marsilius vtebatur quasi in omnibus passionibus materialibus cerebri, & stomachi frigidis cum admixtione aliquali choleræ. Et sunt tardæ solutionis. Et dosis ipsarum esse potest vsque ad drac. ij. tamen communis vsus est vsque ad drach. j. & maxime purificant neruos, & nucam.

ET quandoque exigit dispositio. Mihi potius augenda, quam minuenda videtur aloe. Pilularum dosis drac. j.) Multi nunc aloen lauant cum aqua in qua rheon barbarum lõgo tempore maduit. Alij cũ succo brassicæ. MAN.

Καταπότιον Græci à κατάπινω est medicamentum, quod integrũ deglutitur, vulgo pilula vocatum, à paruæ pilæ figura, nullo angulo ventriculum lædentem, & habili simul tangi multis ventriculi partibus. Fieri autem catapotia possunt, cum ex prædictis omnibus antidotis, tum ex alijs mox declarandis. Purgantes vero materiæ hac forma fere concludontur, vt facilius deuorentur, etiam sacharo, folijs auri, carne fructuum, non autem pelle, vel alio quopiam simili intecta: vel mora in ventriculo longiore diutius agãt, a remotioribusque in ipsum, & intestina humores vacuandos attrahãt. Massa enim durior qualis est catapotiorum ægrius a ventriculo comminuitur, ob idque tardius agit: liquida vero contra confestim vacuant, & simul vacuantur. Quæ horum in medio sunt, tempus ad actionem mediocre requirunt. Propterea quæ cito agere volumus catapotia, damus admodum mollia, & parua: præcipue quibus imbecillus est ventriculi calor. Catapotia diu seruanda ex aqua aliqua sola, aut succo solo ne formaueris, quod citius siccetur, vel situm contrahant, nec vires simplicium cohibent, sed syrupis actionem catapotiorum iuuantibus, vel alio, & glutinoso, & iucundo humore. Catapotia sunt inuenta, vt semel deuorentur (vnde, & nomen habent) ne suo sapore ingrato linguam vitient, vtq; diuturna in ventriculo mora, à remotis etiam partibus attrahant. Cum vero fere fiant valentibus simplicibus composita, initio febrium cruda adhuc materia non sunt danda, quia mouent, & agitant, nec vacuant. Vnde symptomata sequuntur a Gal. scripta aph. Concocta medicari: Neque danda sunt emaciatis, & ventriculum habentibus imbecillum, vt a quo non sint dissoluenda, & in actum reducenda, a quibus si sumpta sint cochlearia tria iusculi multum calida sorbeantur. Si autem ob duritiem non dissoluantur, vomitu reijciantur. Nisi quæ in his sunt clementissima, & mollissima, & minime deuorantur, qualia aromatica communia, mastichina, & alia quædam, de quibus post. Catapotia Thomæ de Garbo secreta his affinia ad affectus cerebri, spinæ, neruorum contumaces, a materia frigida crassa, lenta, præsertim sub finem morborum. Cubebarum nucis moschatæ, cinnamomi, spicæ, anisi, carpobalsami, schęnu anthus, mastiches, asari, caryophyllorum, calaminthes, ana drach. ij. turbith, colocynthidis, ana drachm. iij. myrobalanorum omnium ana drach. ij. agarici, sennæ, ana drach. j. omnium cum succo mentæ. SYLV.

CATAPOTIA aromatica seu alefanginæ. *Quædam hic digna sunt animaduersione, & primum, quũ inter cætera aloes vitia vnum sit sera eius actio, eam lib. simpl. accelerari docet, aloe in decocto aromatariorum tenuioris substantiæ, & acrioris enutrita, aromata vero eadem recensет, quæ hoc loco, quædam tantum illic prętermittens, vt xyloaloen, carpobalsamum, absinthium, rosam; & aliquid addens, vt crocum. Dubitatur ergo primum, de coctionis eorum aromatum termino, quem esse ait citato loco, ad tertias: hic vero quũ aquæ lib. xij. ad parandum decoctum sumat, ad duarum partium, & ex alia lectione, ad duarum tertiarum consumptionem feruere iubet, magno, vt apparet, discrimine, quum illic superesse velit decocti libras octo: hic lectione vna quatuor, alia decem. Sed est etiã, vt de aloe dubites, eam enim hic prius pluuia aqua sæpius abluit: tum lotam, & exiccatam præscripto decocto nutrit: quum lib. simpl. eam statim, illotam decocto proposito* COST.

nutrien-

κάτοχοι & vocari Græci aut Man.

nutriendam committat, quo loco facere etiam contra Dioscoridis præceptum videtur, admonentis aloen puriorem (talis vero succutrina est, quam hic Mes. deligit.) ablutione non egere, imo, & ipsi est Mesue dissentaneum, qui quum aloen lotione purgatricis facultatis plurimum remittere asserat, tã crebris lotionibus hoc loco repetitis, omnem quoque purgandi vim amitti, vt concedat necesse est. Sed, & lib. simpl. eandem aloen decocto madefactam in vmbra prius desiccandam ait, tum postea perficiendam desiccationem in sole, at hic terendam ait absolute in sole. Adde etiam, quod hic aloen quandoque minori mensura ad has conficiendas pilulas, recipi scribit, at cõtra tam paruæ hæ sint efficacix, vt addendum potius, quam detrahendum de aloes pondere videatur. At vero, etsi Mesue lib. simpl. aliter de eadem re scribit, vtrobique tamen recte. Tollere tarditatem aloes licebit vno tantum, aut altero ex propositis aromatis acrioribus, vt cinnamomo. Quod si tamen plura addere animus sit eiusdem naturæ, nihil interest. Quanquam enim (vt de hac re semel licet alieno loco admoneam) multarum rerum congeries vbi satisfacere pauca possint, naturæ abhorrere legibus prima facie videtur; at contra tamen ex multorum missione, quam ars facit, dum vnius cuiusdam nouæ formæ productio fit, & vis illa, quæ multis communis erat multiplici substructa fundamento robur sumit, & aliæ quoque facultates, salutares quidem similes similibus additæ efficaciores, dissimilibus vero temperatæ ad humanæ naturæ vsum aptiores fiunt: noxia vero de maleficæ vi remittunt. Itaque adiiciuntur interdum multa multis non temere, quæ vel ratione, vel vsu comperta sint salutaria, vt propterea de Mesue hic nostro non sit admirandum, plura ad decoctum propositum hoc loco assumenti, quam alibi. Sed quando hoc de medicamentis compendium posteriori ætate, ac post lib. simplicium collectum fuisse verisimile est, & existimandum est non peram priori decocti illius compositioni addidisse alia, quæ vsu postea fructuosa obseruari, & nobis posterius eius viri iudicium est sequendum. Cæterum quod ad coctionis terminum pertinet, quum alibi ad tertias, quandoque ad sextas (consumptio enim duarum partium ex duodecim coctio est ad sextas,) vel ad duarum tertiarum absumptionem, coqui hoc decoctum iubet, si rem recte expendamus, ea quidem quæ est ad sextas, parum illius aromatum facultatis excipi in aqua potest, contra si ad duarum tertiarum consumptionem coquendo progrediaris, vt diuturniori illa coctione aromatum vis flaccescat, atque exoluatur necesse est, quo fit, vt eam, quæ ad tertias, quasi mediam inter duo extrema, magis cum Syluio probemus. Quod vero præterea, aloë hic succurinam, id est probatissimam sæpe ablui præcipiat contra quam, & Dioscoridis, & ipsemet alio loco, non est, vt admireris, quum enim ad affectus præsertim ventriculi hoc medicamentum paret, & ex eo non tam purgationem, quam ventriculi robur quærat, præstat hac in re aloe lota illotæ, ipsomet Mesue lib. simpliciũ authore. Neque tamen adeo purgandi vim lotione amittit aloe, quin, & pituitam ventriculi crassam, ac putrem detersoria decocti vi attenuatam, facultate sua prompte expurget, consequenterque cerebro opem ferat, eo maxime, quod hic præscribit duarum triumue drachmarum pondere assumpta. Illud vero, quod lib. simpl. in vmbra prius aloen desiccet, hic autem statim soli exponat, suam habeo rationem, libro quidem simp. E vt doceat, quo pacto excitare aloes vim tardiorem possis, eam docet rationem, qua purgandi vis, quam minime exoluatur: ob id ne soli nisi postremo absoluendæ exsiccationis gratia, exponas iubet, ne tenuiorum aloes partium, quæ itidem ad purgandum faciunt, vires exoluantur. At hoc loco statim expomit soli solutricem vim paruifaciens, atque ventriculi robur præferens, cuius itidem nomine (de quo postremo loco dubitatur) minus aloes pondus quandoque cum æquali præscripti decocti mensura ad has conficiendas pilulas capi testatur. Porro ad postremũ subdit de lotione aloes ex myrobalanis, quædam, obscura. Ex Syluio velle videtur, coquendam in aqua myrobalanorum aloen, desiccatamque, & aromatum decocto rursum ablutam, & rursum exsiccatã assumi posse a drach. iiij. ad octo. At vetusta versio longe aliud, nempe quandoque myrobalanos ab vncijs tri- F bus ad quaternas in aqua coqui; ex hoc autem decocto lauari aloen, & exsiccatam rursum ex decocto aromatum lauari siccarique ad vsum. Vtro ergo modo agendum sit, non facile est constitutum. Quod enim Syluius aloen eiusce modi decocto myrobalanorum præparatã a drac. quatuor, ad octo sumi posse scribat, suspectũ est, aloen etenim, quacunque pares ratione solutricem seruare vim certum est: mensura autem drachmarũ octo non simi, quin superpurgationem inducat, incertum est, quo fit, vt vetus potius lectio sequenda videatur, ita vt aloen præscripto antea libræ vnius pondere in decocto myrobalanorum coquendam, desiccandamque, & rursum ablutam decocto aromatum, exiccatamque seruari in vsum velit. Sed & hoc pacto constituta re suspecta myrobalanorum mensura esi a tribus vncijs ad octo, largissima profecto, & qua non vna modo, sed fortasse G plures aloes libræ ablui possent. Neque etiam hic præscribendi modus (vt ab vno pendere progredi ad aliud certum pondus liceat) ex eius scribendi consuetudine est, quum parandi medicamenti alicuius rationem docet, sed quum assumendi mensuram præscribit. Quamobrem, vel sequendo Syluium, Syluij versionem corrigerem, posse eiusce modi aloen a duabus ad quatuor drach mas fieri, vel sequendo veterem interpretationem eandem castigarem, absoluteque legerem, ex ternis myrobalanorum vncijs parare decoctum illud oportere, quo aloes libra vna coqueretur.

MESVE.

H CATAPOTIA stomachica, pituita, & bile flaua, ventriculum, hepar, caput, sensoria, iuncturas purgant. Rec. hieræ picræ drach. vij. † trium myrobalanorum, ana drach. iij. agarici drach. ij. turbith boni drach. x. epithymi Cretensis, anisi, ana dra. ij. & semissem, salis indi drac. ij. absinthii, scammonii, ana drac. iii. fac catapotia cum penidiorũ drac. iii. & succo cichorii, dantur drachmæ duæ. † cyprium citriná Ind.

PILVLÆ stomachicæ caput, & stomachum con- CHR.
fortant mundificant stomachum, & hepar, & mẽbra sensuum ab humoribus frigidis, & phlegmaticis. Soluunt etiam humores cholericos, & melancholicos, licet principaliter soluant phlegmaticos. Et dosis ipsarum esse potest vsque ad drac. i. s. licet hic ponatur, quòd dosis ipsarum est drach. ij. & tempus assumptionis ipsarum est celebrata stomachi digestione.

tione. Et nota quod perfecta,& completa operatione earum,quæ communiter fit quinque horis,quantitas cibi poſt aſſumenda debet eſſe minor, quam ſi nulla aſſumpta eſſet medicina,cuius oppoſitum mulieres,& generaliter ignorantes faciunt, præmiſſo tamen lauatiuo, vt in reliquis ſolutiuis communiter fit. Rec. & hieræ,&c. intelligendum eſt de hiera Gal. ſuperius deſcripta, quæ eſt læuis, tardæ ſolutionis, quia ſolum ratione aloes eſt ſolutiua materierũ cholericarum ſubtilium principaliter, & ſubſequenter materierum phlegmaticarum aquoſarum. Trium myrobalanorum citrinorum, ſcilicet, indorum, & chebulorum,ana drach.iij.agarici,drach.ij.qui principaliter ſoluit materias phlegmaticas contentas in pectore, & in cerebro, & in alijs membris neruoſis. Turbith boni drach.x.qui euacuatiuus eſt phlegmatis:epithymi hortenſis,ideſt hortulani,quod euacuatiuum eſt humoris melancholici,aniſi ana drac. ij. ſ. ſalis Indi drach.ij.abſinthij,ſcammoneæ,ſcilicet correctæ,ana drach.iij. quæ principaliter eſt ſolutiua humoris cholerici, & magnæ potentiæ, penidiarum drach.iij. fac pilulas cum ſucco ſcariolæ, ideſt lactucæ ſylueſtris, ad remittendum aliqualem acuitatem, & ſuperfluam caliditatem prædictorum ſolutiuorũ, & doſis communis eſt drach.j.vel drachm.j. & ſ.licet ponat eius doſim eſſe drach.ij. verum huiuſmodi doſis hodiernis temporibus eſſet ſuperflua.

MAN. STOMACHICÆ, a ſtomacho debebant appellari. Quidam eas paratas habent,& certe vtiles ſunt. Triũ myrobalanorum,citrinarum ſcilicet,chebularum,& Indarum. Doſis eius eſt drach.ij. vel drach. i. ſ.) Sed vncia etiam mediocriter purgat.

SYLVII. SVMVNTVR ad drachm.j. & ſ. tantum coctione ventriculi abſoluta ad affectus pituitoſos præſertim,ſed etiam bilioſos, & melancholicos. Horis quatuor poſt ſume iuſculum lauatorium,& hora vna poſt prande,ſed parcius quin,& drach. vnica mediocriter purgant hiera picra Galeni,myrobalani flauæ,nigræ,cepulæ.

COST. STOMACHICA. *Licet ſcammonij vis effrenis myrobalanorum aſtrictione & penidiarum lentore corrigi hic aliquo pacto poſſit, quia tamen contra, & hieræ,& ſalis Indi non leuis acrimonia eſt, quæ augere illius violentiam poſſent,eos non improbo, qui ſcammonium præparatum hoc loco ſumunt, non ijs tamen conſentio, qui pro ſcammonio abſolute poſito præparatum, id ſemper medicamentis miſceri conſulunt. Neq; autẽ, id obijciã quod aliqui,attendenda Meſue ipſius verba, qui quum præparato ſcammonio eſt opus, admonitos facit: ſed poſita ante oculos vſus ratione, ſpectandam reliquorum,quæ commiſcentur naturam exiſtimo,& niſi eorum ope ſcammonij vitia abunde, corrigantur, vt audacter correctum ſcammonium vſurpes admoneo.*

MESVE.

Pilula aggregatiue.

CATAPOTIA Polycreſta nobis inuenta, ob idque ſic appellata, quod ſint efficacia ad multos affectus capitis, ventriculi, hepatis,purgant enim ex his,& ſenſoriis pituitã, & bilem vtramque: qua propter febribus antiquis, complexis, & inuicem complicatis commodant. Recip. myrobalanorum flauarum,rhabarbari, ana drac. iiii.

A ſucci eupatorij,ſucci abſinthij,ana drac.ij.ſcammonij Antiocheni in pomo cocti † dra.v.cepularum,Indarũ,agarici,colocynthidis,polypodij, ana dr.ij.turbith, aloes,ana † drac.vi. maſtiches, roſarum,ſalis gemmæ,epithymi,aniſi, zingiberis,ana dr.i.electarii,roſarum q.ſ. ad comprehenſionem. Fiant catapotia craſſa. Da a dr.i.ad aur.i. † drach. iij. † drach. vi. † drac. vij.

PILVLÆ aggregatiuæ inuentione noſtra. *Hic* de pilulis aggregatiuis ponuntur tres deſcriptiones, ſed iſta prima vſitatur, & communiter habetur in vſu vbique,& dicuntur aggregatiuę,quia iuuamẽta multa aggregant ſoluẽdo vniuerſaliter omnes materias,tam craſſas,quam ſubtiles, tam calidas, quam frigidas: ſed principaliter a prædominio ſunt magis ſolutiuæ humorum cholericorum,& calidorum,quã B phlegmaticorum, & frigidorum, & ab omnibus mẽbris vniuerſaliter, & generaliter: ſed principaliter ab hepate, & ab alijs membris nutritiuis, ſoluendo materias contentas in eis principaliter putridas, & vſus ipſarum eſt in proceſſu febriũ de materia mixta per eius digeſtionem: & ſumme conueniunt corporibus, quæ purgantur tempore veris, propter ipſorum præſeruationem, quia mundificant, & ſoluunt materias phlegmaticas, & cholericas in eis multiplicatas in toto corpore, ſed maxime in ſtomacho, hepate, & alijs membris nutritiuis, ſoluunt etiam aliqualiter humorem melancholicum: & tẽpus aſſumptionis eſt celebrata cibi digeſtione ſcilicet per horam ante diem. Et doſis eſt drach. j. CHR.

Et hic vtiliter aduerte,quod pilulæ ſolutiuæ quan doque in quibuſdam corporibus diu contrahunt mo C ram in ſtomacho non diſſolutæ, vnde ad actum operationis non reducuntur, & hoc maxime contingit propter debilitatem caloris naturalis,& virtutis digeſtiuæ in ſtomacho. vnde neceſſarium eſt in talibus,vt vſque ad tria cochlearia iuris pulli,vel alterius liquoris multum calidi,quãtum in ore tolerari poteſt aſſumantur,& deglutiantur,vt talia acuta mediante caliditate liquefiant pilulæ:ſi autem hoc prouenerit non ex debilitate ſtomachi caliditatis, ſed magis ex induratione, & petrificatione pilularum, ſic iuxta doctrinam principis potius debent vomitu expelli. *Tempus aſſumptionis.*

INTER pilulas quibus vtimur hæ maxime excellunt. Elect.roſa.) intellige non id,quod Nicolaus, ſed quod ipſemet Meſues inter electaria ſua ſcripſit. MAN.

D HVMORES tenues, & calidos potius, quam pituitoſos, craſſos,frigidos,vacuant a toto corpore,ſed præcipue a dictis paribus. Datur cocta iam materia,& iam miſta in febribus heterogeneis inuicem complicatis. Sunt etiam ſalubria purgationi vernæ. Dantur hora vna ante diluculum. Omnium pilularum,quibus vtimur, has maxime excellentes ſcribit Manardus, & quia tutiores, & efficaciores,per aggregatiuas abſolute ſcriptas intelliguntur. SYLV.

POLYCRESTA. *Etſi myrobalani flaui rhabarbarum,aloe,ſcammonium calidos,ac tenues humores præſertim ducunt, at & idem rhabarbarum, & aloe, & ſcammonium præſertim coctum, vt alibi teſtimonio Tralliani dicebamus, & chebuli, & indi myrobalani, & agaricus,& colocynthis,polypodium turbithum,& epithymum craſſiores humores pituitoſos omnia, aliqua etiam atros potenter educunt, vt propterea recte Meſue catapotia hæc pituitam, & vtramque bilem du cere,febribuſque antiquis,quæ nimirum ex craſſis,frigi* COST.

disque

disque humoribus pendent, conferre ſcriptum reliquerit: Syluius autem non recte calidos potius, ac tenues, quam craſſos, & frigidos euacuare dixerit. Sane autē, quod pilulas craſſas fieri hic iubeat, non caret conſilio, quo enim craſſiores ſunt, eo diuturniorem in ventriculo moram ducentes præſtare eos vſus poſſunt, ad quos parantur: conferre, inquam affectibus capitis ventriculi, & iecoris, putribuſque eductis humoribus antiquas, & complicatas febres oppugnare.

MESVE.

CATAPOTIA polychreſta maiora, pituitam craſſam, lentam purgant, & inde natos affectus, colicum, arthriticum, iſchiadem, podagram, ventris totius inflationem: præter hæc hæmorrhoidas. Recip. bdellij, myrobalanorum nigrarum, emblicarum, ana drach. iiij. turbith boni, & electi drach. xiij. ſeminis apij, fœniculi, aniſi, carui, ameos, origani, roſarum, lepidij Indi, rutæ agreſtis, hermodacty. ſalis Indi, maſtiches, ammoniaci, ana drach. j. cinnamomi, cardamomi, acori, ſpicæ, croci, caſiæ, ana drach. ſemiſſem, ſagapeni drach. iiij. colocynthi. drac. iij. penidiorum albo rum † drac. iij. aloes drac. xv. commiſce cum ſuc cobraſſicæ, manibus tuis oleo iaſmeno inūctis.

* vulg. unc. ij. † drach. x.

MAN. HAE non parantur. *Si quis tamen parare voluerit,* pro ſataragi *Indi accipiat, quod Dioſc. vocat lepidion: & pro Harmel, intelligat ſpeciem rutæ ſylueſtris, non cicutam, vt multi. Caſiæ.)* Intellige ligneam vocatam. j. cinnamomum vulgare.

COST. POLYCHRESTA maiora. *In hoc cōficiēdo medicamento inūgi ſambucino oleo manus præcepit, vt arbitror, quo tractari manib. paſtillus poſſit, ob ammoniacum, ſagapenum, atque aloen glutinoſiora. Pro ſambucino autem quum iaſmenum Syluius repoſuerit, ſambucinum legiſſe videtur, eſt autem ſambacinum ex ieſemini floribus, ſambucinum ex floribus ſambuci, quæ licet diuerſæ admodum ſint naturæ, quia tamen vtrūque ad frigidos expugnandos affectus vtile eſt, vtrum ſumpſeris, nihil puto intereſſe. Meſue tamen ſambucinum dixerim intellexiſſe, cuius in tractatu de oleis meminit.*

MESVE.

CATAP. Polychreſta minora, pituitā, & bilem vtrāque a ventriculo, & capite purgant, obſtructiones hepatis liberant, ipſumque, ac ventriculum roborant, febres antiquas, pruritum, vlcera (maligna) iuuant. Recipiunt myrobalanorum flauarum, nigrarum, emblicarum, ana † drac. iij. maſtiches, aniſi, ſucci cupatorii, abſinthij, roſarum, ana drac. ij. rhabarbari dr. v. hieræ picrę drac. xij. confice cū ſucco apij. Da dr. ij. cum aqua calida.

† drach. iij.

COST. POLYCHRESTA minora. *An arida hęc, & nihil lētoris habentia aromata cogi, & coacta ſeruari poſſint, ſolo apij ſucco, & maſtiches drachmis duabus, valde, dubito. Tu ſi vt cohæreant aliquid addendum eſt, addito mellis roſacei ſoluentis momento non errabis.*

MESVE.

CATAPOTIA ex cupatorio maiora, obſtructionem hepatis liberant, & icterum inde ortum ſanant, ac dolorem, & febres circuitu repetētes. Recipiunt myrobalanorum flauarum, ſucci cupatorij, ſucci abſinthij, ana drac. iij. rhabarbari dr. iij, & ſemiſſ. maſtiches drach. j. croci drac. ſemiſſ. aloes drac. v. forma cum ſucco intybi. Dantur drach. ii. cum ſero lactis.

PILVLAE cupatorij maiores, quidam magiſtrali ter vtuntur eis, tamen communiter non ſunt in vſu, & valent in ſoluendo materiam cholericam principaliter, aquoſam, & ſubtilem, vnde conferunt icteritiæ, & dolori hepatis, & oppilationi ipſius. Conferunt etiam ad febres periodicas, quæ paroxyſmaliter mouentur materia cholerica prædominante, & doſis eſt dr. j. s. cum aqua caſei, vel ſine ipſa. Pilulæ arthreticæ, ideſt, quæ conueniunt ad dolores articulorum, quia euacuant materias contentas in illis, ſicut in podagris, & principaliter ſunt ſolutiuæ materierum phlegmaticarum craſſarum contentarum in iunctu-ris: ſunt enim fortiter attractiuæ, & a pluribus medicis habentur in vſu. Et tempus aſſumptionis earum eſt præmiſſa digeſtione materiei, & doſis eſt vſque ad ſcrup. iiij. Cuius hæc eſt deſcriptio. Recip. grana ſolis, diagridij, ebuli, & dentur de ſero, ſi aſſumens eas non cœnet, & noctes ſint breues, vel poſt cœnam pluribus tranſactis horis. *Tempus aſſumptionis a*

CHRI.

ADDITIO.

Quod interpres hic pilularum arthriticarum expoſitionem proſequatur, indicium eſt in veruſtis Meſue codicibus harum deſcriptionem non defuiſſe, vt deeſt in noſtris.

Maioribus quidam vtuntur ad morbum arquatum. MANA.

BILEM liquidam, & tenuem, & hos affectus inde natos ſanant, drac. j. & s. etiam ſine ſero lactis. SYLVII.

DE cupat. maiora. *Hæc in hepatis obſtructione opportuniſſima exiſtimo eupatorij, abſinthij, intybi nomine, quæ illi viſceri propria quadam natura amica creduntur. Verum quum, & hæc ipſa, & reliqua quæcunque in hoc medicamentum veniunt aſtrictionis aliquid habeāt, ne eius qualitatis maius relinquat in corpore veſtigium, quam ſit par, myrobalanos oleo, vt lib. ſimpl. admonet, immigere non erit importunum.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA ex cupatorio minora idē potentia. Recipiunt myrobalanorum flauarum, rhabarbari, ſucci cupatorii, aloes, ana partes æquales, comprehende aqua apij, vel intybi. Da drach. ii.

DE cupatorio minora. *Minora hæc ſunt ſuperioribus aromatum numero, at viribus maiora, vt quę ex ſimplicibus conſtent, quæ ſingula purgandi vim habent.* COST.

ME-

A

MESVE

CATAPOTIA ex rhabarbaro euacuant humores crassos, lentos, multum putres, & inde ortas febres antiquas, & ex alijs quoque humoribus, sanant, & hepatis dolorem, ac hydropem incipientem. Recip. rhabarbari dra. iij. succi glycyrrhizæ, succi absinthij, masticles, ana drach. j. myrobalanorum flauarum † drach. iij. & semissem: seminis apij, fœniculi, drach. semiss. trochiscorum diarhodon, drach. iij. & semissem, hieræ picræ drach. x. excipe aqua fœniculi. Da vespere drachm. ij. cum sero lactis.

† drac. ij. s.

CHR. ISTAE pilulę principaliter conferunt in omnibus febribus chronicis factis ab humoribus phlegmaticis, & cholericis, & principaliter soluunt humores putridos cholericos admixtos cum phlegmate: vnde conueniunt hydropicis, aperiendo oppilationes hepatis, & aquam citrinam soluendo. Et dosis ipsarum est vsque ad drachm. i. s. de mane alijs conditionibus obseruatis.

Tempus assumptionis.

ADDITIO.

Istæ pilulæ multum in vsu habentur, & quamuis Mesue habeat loco rhabarbari rauedseni, quod idem est, loco tamen pilularum de rhabarbaro non debemus vti pilulis de rauedseni, nec contra, nam multũ sunt adinuicem differentes, & ad diuersas intentiones ordinatæ, igitur qui hoc faciunt, errant.

MAN. HIs vti ego consueui in fine notharum tertianarum in autumno, corroborando eas cum alijs, vt opportunum videtur, & da drachmas duas mane, vel drachmas, j. s.

SYLV. OBSTRVCTIONES hepatis, aperiunt, & bilem, pituitamque putres præsertim purgant.

COST. EX rhabarbaro. *Quum aromatum hic omnium pondus pendeat drachmas vigintiquatuor, ex ijs autẽ, quæ purgatrice vi prædita sunt non plures integras, & summas doses faciat, quã septem, rhabarbari enim drachmæ tres imbecillo etiam corpori vix pro duabus dosibus sunt, myrobalani drach. tres cum dimidia vix pro duabus, hieræ drachmæ decem vix pro tribus, dubitare licet, an assumpta catapotia hæc drachmarum duarum pondere lentos, putresque succos possũt euacuare. Vere autem eorum, quæ ventriculo, mesaraicis venis, & intestinis hæret, præscripto pondere educere posse aliquid certum est, insigniter tamen expurgare corpus non poterunt. Neque vero eiuscemodi insigni purgatione in propositis hic affectib. opus est, at moderata, ac potius repetita, qua sensim citra iecoris detrimentum inutiles ij, & crassi succi expurgentur, quos si forte propinato ad mensuram maiorem medicamento educere tentaris, dum violento impetu vndique ad sese humores medicamentum trahit, humorum, præsertim tenuiorũ fit attractio, qui si non expurgentur iecoris adaugent molestiam, si verò euacuentur, ad augẽdam eorum, qui supersunt crassitudinem, occasionem præbent.*

MESVE.

CATAPOTIA ex halicacabo a nobis inuẽta, ad febres diuturnas ex humoribus varijs ortas, obstructionem hepatis soluunt, & inde ortum dolorem, & incipientem hydropem. Recipe absinthij, & succi eius, & succi eupatorij, aloes, myrobalanorum flauarum, masticles, croci, rhabarbari, cancami loti, asari, anisi, † casiæ, seminis fumariæ, ana drach. ij. hieræ picræ drach. iij. confice cum aqua solani. Da a drach. j. ad aur. j. & semissem. Si autem tussis est cum febre, pone venarum glycyrrhizæ pondus dimid. ad omnia.

Pillu. de Alchechengi.

† Lignea. vt prius.

B PILVLAE Alchechengis, a practicis magistraliter habentur in vsu, sunt tamen vtilitatis, & efficaciæ quasi consimilis cum pilulis de rhabarbaro antedictis, conferunt enim soluendo materias crassas, & subtiles facientes febres chronicas, conferunt etiã dolori hepatis facto a materia pungitiua, siue ventositate extendente, eleuata materia crassa phlegmatica. Conferunt etiam principio hydropisis soluendo aquam citrinam, & hepar confortando, & dosis est dr. j. s. Recipe raued. casiæ. scilicet ligneæ, hieræ picræ, solatri, quod idem est, quod alchechengi, & est frigidæ, & siccæ complexionis vltra secundum. CHR.

ADDITIO.

Hæ pilulę interdum habentur in vsu, & sunt ex in C uẽtione ipsius Mesue. Sed hic cadit dubitatio similis ei, quæ occurrit in diacurcuma, quia licet in his pilulis nõ ingrediatur alchechengi, dicuntur tamen pilulæ de alchechengi secundum quosdam a compositore, vel quod vitio scriptoris descriptio non est integra, vel potius, & melius, quia cõficiuntur cum aqua solatri, quod est species alchechengi. CHR.

NEc hæc sunt in communi vsu. Cassiam fistulam.) Intellige, vt supra, ligneam. Et si est tussis cum febre. Nota hanc mixtionem in tussi, quam potes in aliis quoque pilulis facere. MAN.

SOLANVM id, cuius aqua, aut succo vult comprehendi, sunt qui putant esse halicacabum solani speciem, & inde nomen his impositum: alioqui halicacabum non reciperent, nisi male halicacabũ omissum causaris, aut titulum corruptũ pro alchindi, vel alio. SYLV.

D EX halicacabo. *Vesicarij solani, quod alchechengi vocant, fructum aperiendo, detergendoque efficacẽ esse norunt, qui ad renum dolores experti sunt, recte ergo ad propositos hic affectus, qui ex obstructione ortum habent, huius solani aqua ideſt succo reliqua cogit, est autem baccarum sumendus succus, vt quarum præcipue ea est vis aperiendi, quæ etiam lentore suo ad cogẽda reliqua sunt opportunæ. Subdit autem ad postremũ hic author, si coniucta sit febri tussis, glycyrrhizæ venas addendas dimidio pondere omnium, quo loco quid per venas glycyrrhizæ velit, non constat, eius profecto stirpis medicinæ nihil est præter radicem, vsui, radix vero præter medullam tota fibris, ac veluti venis contexta est crassioribus, an ergo neglecta medulla has fibras quærit? Non facile dixerim, nam non minoris ea pars vsus est, quam alia. Fortasse ergo per venas glycyrrhizæ* COST.

cyrrhizæ totam radicem intelligit, ſubdit enim in memoriam, Arabibus venas interdum pro radicibus ſumi, vt in erythrodano, quod citrinas venas vocat Aui. Sed ſiue totam radicem, ſiue eius partem hoc loco ſumas, parum intereſt.

MESVE.

CATAPOTIA Philagrij ad febres antiquas. Recipe trochiſcorum diarhodō, troch. de rhabarbaro, ana dr.iiij. ſucci cupatorij, † ſpinæ albæ, ana dr. ij. abſinthij, dr.j. & ſemiſſ. myrobalanorum flauarum, ſeminis caſſuthæ, turbith, ana drac.iiij. agarici, aloes, ana † dr. viij. ſalis Indi † drac.j. & ſem. confice cum aqua fœniculi. Da drach.ij.

† Bedegar.

† drac. viij. † drachs.

MAN. BEDEGAR) Id eſt, ſpina alba, vt ſuperius diximus. Satis leniter purgant.

COST. PHILAGRII. *Caßutha, cuius tum hic, tum ſæpe alibi meminit, duplicem palato ſaporem offert, amarum, & aſtringentem, vnde, & duplicem vim imo contrariam illi Arabes tribuunt, vt legere eſt in Serapione: vt amara eſt, ſtrenue detergendi atque obſtructiones aperiendi, imo, & vrinas pellendi, & bilem purgādi, vt aſtringentis vero eſt ſaporis, viſcera corroborandi, quo fit, vt recte ad antiquas febres huc cum alijs veniat, quāquam autem eius ſemini præter reliquas illius ſtirpis partes priuatim nihil tribuunt, efficacius tamen id alijs eſſe partib. veriſimile eſt, quib. præſtat ſapore.*

MESVE.

CATAPOTIA Inda Haly ad affectus melancholicos, cancrum, elephantiam, alphos nigros curatu difficiles, melancholiā morbum, & inde ortū timorem (& mœrorem,) quartanam, icterū ſplenicum, ſplenis dolorem. Recipiunt myrobalanorum nigrarū, ellebori nigri, polypodij, ana dra.v. epithymi, ſtœchados, ana drac.vj. agarici, lapidis cyanei loti, colocynthidos, ſalis Indi, ana † drac.iiij. ſucci eupatorij, ſpicæ, ana dra.ij. caryophyllorum dr.j. hieræ picræ drach.xij. fiat maſſa cum ſucco apij. Dantur a drachmis duabus vſq; ad aur.ij. cum aqua caſei. Salubria ſunt, experta.

† drach. iij.

CHR. HAE pilulæ interdum in vſu habentur. Et dixerunt quidam, quod dicuntur Indę, quia in India magis in vſu habentur, quam in alijs partibus. Alij dixerunt, quod dicuntur Indę propter ſal Indū, quod recipiunt: & per ſal Indum intellige ſal nitrū: ſed cum caremus eo, ſapientes volūt, quod loco eius ponamus ſal rubeum, quidam ponunt zuccharum candi, ſed non eſt ei proximum, vt eſt ſal rubeum.

MAN. HIs communiter vtimur in atra bile purganda. Lapidis Lazuli, ideſt, Cyanei. Loti.) Toties, vt nullū amplius, vel ſaporem, vel odorem in aqua relinquat. Dofis Satis, vt vnica drach. detur.

SYLV. HVMOREM melancholicum, & melancholiam vſtam purgant. Icterus ſplenicus eſt, qui niger Galeno dicitur initio lib. 6. locorum affectorum, quod ſplenis vitio fiat: fœdos, & pallidos eo

E lores in puellis nubilibus, præſertim, vulgo appellamus, licet etiā viros occupet. Indæ autem vocātur, vel quia in India celebrentur, vel a ſale Indo, qui niger eſt, eiusque lōco ruber vtendus eſt, nō ſaccharum candefactum. Idem pollicentur pilulæ fumariæ Auicennæ ad primū enim, ſcabiem, & affectus alios ab vſta materia natos valent: recipiunt autem myrobalanorum citreatum, cepul. Indarum, ſcammonij, ana drac.v. aloes, drac.vij. tere omnia non multum ſubtiliter: aqua fumariæ irrorata inſola ad mediocrem ſiccationem: ſecundo, & tertio idem fac: poſt ſicca perfecte, & repone.

INDA. *In lapide cyaneo nullum, vel ſaporem, vel odorem obſeruamus, quare ipſius abluendi terminum non ſtatuerim cum Manardo, vbi ſaporem, odoremque nullum in aqua reliquerit. Quod ſi tamen ſaporis, odoriſque aliquid habet, & obiecta aqua, ex qua abluitur ſolum id ſeruandum eſt, quod illorum eſt expers, ſolæ etiā lapideæ partes ſeruabuntur facultatum cyanei lapidis expertes. Rationem ergo eam parandi huius lapidis ſequi ſatius puto, quam in ſuperioribus proponebam.*

COST.

F

MESVE.

CATAPOTIA Hermetis ex trochiſcis colocynthidos, ad cephalæam, & hemicraneam difficilem, & affectus neruōrum, & iuncturarum. Recipiunt trochiſcorum colocynthidos, drac.xij. hieræ drac. vij. maſtiches drac.ij. ſalis gemmæ aureum vnū, ladani boni vnc.j. omnia præter ladanum, & maſtichem tere, & cribra, maſtiche vero pulueretur cum pauco oleo nucum, quo ſpecies tritæ illinātur: deinde cum ladano miſceatur in mortario piſtillo calido, fiant catapotia craſſa. Da a drach. ſemiſſe ad drach. j.

Pil. alhandal. Herme.

G

NONNVLLI eas parant, ſed pauci vtuntur, quum tamen efficaces ſint in pituita educenda.

MAN.

HERMETIS. *Quid velit, quum maſtichen cum pauco nucum oleo duci in puluerem iubet, obſcurum eſt, quum enim, quæ terenda ſunt, quam ſicciſſima eſſe oporteat, vt partes a partibus ſeparentur, oleum humore, & lentore ſuo eas cogit, non autem ſeparat. An ergo diſſolutionem intelligit? ſolent enim oleo diſſoluī lachrimæ. At non erat, vt duci in puluerem diceret, vult fortaſſe leuiſſime tantum inungi piſtillum oleo, ne mortario inhæreat: Aut diſtincte legendum, terendam maſtichen: tum addito illi pauco nucum oleo, illinendas (vt ait) ex eo ſpecies tritas, per illitionem intelligendo non earum ſpecierum coagmentationem, ſed aſperſionē tantum quandam: cogendi enim ſunt poſtea ex ladano, ſic vero legendum eſſet (maſtiche vero pulueretur, & eo cum pauco oleo nucum ſpecies tritæ illinantur.) Sed quocunque pacto legas, tribus hiſce modis vſurpari hoc in loco maſtichen tuto poſſe exiſtimo, vel diſſolutum ex oleo nucum, vel eo artificio in puluerem ductā inuncto antea leuiter piſtillo, vel tertio ſi poſtquam in puluerem duxeris maſtichen, olei parum addas. Vt vero hoc loco, oleum quærat, cauſam puto, vt trochiſcorum colocynthidis, hieræ, & ſalis acrimoniā molli hoc liquore obtundat, deligit autem oleum nucum, quod attenuandi, diſcutiendique, vi efficax, trochiſcis hieræ, & ſali vires (quod ad hoc pertinet) diſſimiles non habet: creditur vero præterea neruoſis partibus amicum, ad quarū commodum ſua hæc catapotia hic cōmēdat. Addantur*

COST.

H

diuntur hic rursum mastiche, & ladanum ad dictorum medicamentorum frenandam violentiam, atque ad viscera roborandа. Notandum hic rursus, quod (vt in aggregatiuis quoque nuncupatis antea) crassas fieri pilulas iubet, quo ducta in ventriculo diuturniori mora, à longinquis partibus cerebro neruis, atque articulis valentius trahant.

MESVE.

CATAPOTIA ex sarcocolla alba sunt, pituitam vacuant, ob id pituitosis affectibus commodant. Recipiunt sarcocollæ drach. iij. turbith drach. iij. colocynthidos drach. j. & semissem, zingiberis tantundem, salis gemmæ drach. j. dissolue sarcocollam in aqua rosata, hisque comprehende.

MAN. Ego nunquã his vsus sum, nec vidi medicum vtentem.

SYLVII. VIOLENTER pituitam, crassam, & lentam trahunt, parum tuta vsu, nisi parca dosi in valentibus, & cum alijs mista: descripta sunt etiam in simpl. cap. de sarcocolla.

COST. SARCOCOLLAE. *Si sarcocolla, vt Mesue lib. simpl. testatur, ad crudam ex cerebro, neruis, articulis, thorace, pituitam educendam vtilis est, non immerito ad senũ affectus vsque adeo probatur. Duo tamen illi insunt vitia, tarditatis, & imbecillitatis in agendo, quæ corrigi docet Zingibere, ac cardamomo. Quare quod catapotia ex sarcocolla hoc loco posita. lib. simpl. Halyseni ascripta, violenter trahant (quod quidam aiunt) aliam habet causam, nempe non vllum sarcocollæ vitium, sed potius (vt puto) omissam colocynthidis castigationem, quæ vim suam cohibentibus eget, quam excitare, & zingiber, & sal gemmeum potest. Itaque si quis trochiscis colocynthidis antea descriptis hic vsus fuerit, mitius euadet medicamentum. Aliquid tamen adhuc in his desidero, quod ventriculi subuersionem, flatulentiamque à turbitho excitatam dissoluat, quod licet zingiber aliquo modo præstet, si tamen in aqua rosacea, qua dissoluenda est sarcocolla, mastiche aut caryophylli antea macerentur, fore arbitror, vt citra eam violentiam munus suum hæc obeant catapotia, drach. j. pondere assumpta, quam tantopere nonnulli verentur, vt eorum vsum prorsus damnent.*

MESVE.

CATAPOTIA Fœtida maiora, vacuant pituitam, crassam, crudam. ob id conferunt affectibus inde natis, arthriridi, podagræ, gonagræ, dolori spinæ, & aliarum iuncturarum, ventriculi, colico, alphis, elephantiæ, albaras. Recipiunt sagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, rutæ agrestis, aloes, epithymi, ana drach. v. hermodactylorum, †esulæ, ana drach. ij. scammonij drach. iij. cinnamomi, spicæ, croci, castorij, ana drach. j. turbith drach. iiij. zingiberis drach. j. & semissem, euphorbij drach. vnius partes duas, dissolue lachrymas aqua porri, & finge massam. Dabis drach. † duas.

† alsebrã.

† vnc. ij. sufficit.

CHRI. PILVLAE fœtidæ maiores potenter soluunt materias phlegmaticas crassas, & viscosas. vnde attrahunt, & soluunt materias contentas in iuncturis, in cerebro, & membris neruosis. Communis tamen vsus ipsarum, est in fine dictarum ægritudinum neruosarum, & maxime in paralysi, & in podagris longi temporis, & ægritudinibus similibus est communis vsus ipsarum, & dosis est drach. cum conditionibus obseruatis prædictis superius assumptis.

ADDITIO.

Hæ pilulæ dicuntur fœtidæ, quia fœtidos, & corruptos humores educunt: vel dicuntur fœtidæ, quia quædam fœtida ingrediuntur.

HARMEL.) Audi, vt supra, speciem rutæ sylue- MAN.
stris, Da drach. j. satis enim potentes sunt.

CATAPOTIA hæc arthritica δυσάτα, pituitam crassam, à cerebro, iuncturis, & partibus alijs remotis trahunt, vtenda potius in fine morborum pituitosorum, vt paralysis. Dantur drach. j. Fœtida vocantur, quod castorium, rutam agrestẽ, & liquores graueolentes recipiant potius, quam quod putres humores vacuent. SYLVII.

FOETIDAE maiores. *Maximi profecto hæc catapotia sunt vsus ad propositos affectus. præter quos in excitandis quoque muliebribus mensibus, educẽdisque putribus earum partium succis præstare, quotidiano vsu docentur. Neque autem quia valentissimæ sunt, damnandus est Mesue ea pondere drachmarũ duarum exhibens: id enim in robustiori corpore non excedit modum. Tu vero si castigatiora hæc velis, sagapenum, ammoniacum, opopanaca, reliquaque hic purgãte vi prædita, antea correcta assumito, fietque, vt tutissime præscripto etiam à Mesue pondere, mediocri habitu, & vi præditis corporibus possint exhiberi.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA Fętida minora idem pollentia. Recipe sagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij, myrrhę, ana drach. v. turbith, drach. x. colocynthidos drach. vj. fiant vt priora. Da drachmas duas.

PILVLAE fœtidæ minores non sunt consolatæ CHRI.
sicut præcedentes, ideo vsus earum non est sic conueniens sicut præcedentes, quia maioris periculi. & vsus earum est vsque ad scrup. ij. tamen in quibusdam robustis, & fortibus possunt exhiberi, drach. j. alijs conditionibus obseruatis, &c.

Minus validæ sunt prioribus. MAN.

QVod paucioribus constant simplicibus, minora dicuntur, tamen minus tuta sunt, quàm priora, quia minus correcta sunt simplicia: forubus dari possunt à script. duobus, ad drach. j. SYLVII.

FOETIDAE mino. *Vtere hic quoque his simplicibus castigatis, & eũt tutissimi vsus, eo etiam pondere, quod præscribit Mesue in robusto corpore.* COST.

CATAPOTIA Sagapeni pituitam lentam purgant, ob id iuuant paralysin, spasmum dolorẽ iunctarum, dorsi, podagram frigidam. Recipe sagapeni, ammoniaci, bdellij, opopanacis, aloes, castorij, rutæ agre-

stis, ana drach. ij. colocynthidos, drach. iij. Fac E massam cum aqua porri.

CHRI. ISTAE pilulæ, sunt principaliter solutiuæ materierum phlegmaticarum crassarum, & viscosarũ à cerebro, & nucha, & alijs membris neruosis: & conueniunt doloribus iuncturarum, & ad paralysim, & ad spasmum, præmissa tamen digestione materierũ, & dosis est ad drachm. j. Tutius tamen est ab eis abstinere, & vti pilulis fœtidis maioribus dictis superius. Pilulæ cochiæ communiter non reperiuntur positę in antidot. Mesue, sed earum descriptio ponitur inferius in suo de appopriatis. cap. de cura sodæ frigidæ. Ponitur etiam ipsarum descriptio consilio Almansoris ca. de dolore capitis à materia frigida, & hæc est descriptio, quæ communiter habetur in vsu, & sic vbique præparatę reperiuntur. Recipe puluer is hieræ picræ Gal. drach. x. colocynthidis drach. iij. & tertiam partem drach. j. scammoneę drach. ij. s. turbith, stœchados ana drach. v. confice cum succo absinthij, & dosis earum cõiter est drach. j. Istę pilulę efficaciam magnam habent in soluendo materias frigidas, phlegmaticas, in capite contentas. vnde summe conueniunt sodæ, & dolori capitis facto à materia frigida phlegmatica, & etiam conferunt passionibus frigidis materialibus membrorum neruosorum. & vsus earum esse debet post digestionem.

Quod de pilulis cochijs agat hoc loco interpres de ijsdẽ aliquid fuisse à Mesue scriptũ admonemur, quod interciderit. Pilulæ cochiæ vsuales.

MAN. Neque his vsus sum vnquam.

SYLVII. CATAPOTIA cochia pituitam à cerebro, & alijs neruosis vacuant: ob id conferunt dolori capitis frigido, seu pituitoso: sic à Mesue describuntur in praxi: recipiunt pul. hieræ picræ Galeni drach. x. colocynthidos drachm. iij. & etiam partem drach. j. scammonij, drach. ij. & semissem: turbith, stœchados, ana drach. v. cum succo absinthij forma: dantur drachm. j. Adscripsimus his, quod vsu sint frequentia, Catapotia Galeni ex aloe idem præstantia. recipiunt colocynthidos, & succi absinthij, ana partem vnam. aloes, scammonij, singulorum partes ij. mastichen Chiam, & bdellium. ante etiam miscebat Gal. sed postea sustulit. Dat vndecim ciceris magnitudine adolescenti bene habito. Paulus autem lib. 7. medullæ colocynthidos, aloes, succi absinthij, singulas partes: scammonij partes ij. miscet, ac fingit ἀλλᾶς, hoc est, granula erui magnitudine, datque vndecim: vulgo pilulæ cochiæ dicuntur. Aliter Rasis, Gradi, Nicol. componunt. Galen. item lib. 5. methodi ad varias excrementorum species pilulas suas cõmendat ex aloe, scammonio, colocynthide, agarico, bdellio, gummi Arabico, non adscripta singulorum mensura.

PITVITAM crassam, lentam, expulsioni paratam, à cerebro, spina, & alijs partibus neruosis potenter educunt drach. j. tutiora tamen sunt fœtida maiora.

H

COST. SAGAPENI. *Sperare ex his quoque licet ad frigidos affectus propositos, non minorem, quam ex fœtidis vsum, cum vero etiam non minus tutum si ex castigatis simplicibus conficiantur.*

MESVE.

ATAPOTIA Euphorbij, pituitam frigidam, crudã, ad neruos fluentem vacuant, ob id conferunt paralysi. Recip. euphorbij, colocynthidos, agarici, bdellij, sagapeni, ana drachmas ij. aloes drach. v. finge cum aqua porri. Dantur à drach. semis. ad drach. j.

ISTAE pilulæ raro habentur in vsu, licet præparatæ reperiantur. Inducunt enim violentiam magnam ex earum potentia, & acuitate in soluendo phlegma frigidum, & viscosum, quod est causa mollificationis, & paralysis. vitandæ sunt ergo, nisi in casu magnę necessitatis, & in corporibus robustis, & fortibus. & dosis ipsarũ est à drach. 5. vsque ad drach. j. Euphorbium est gũmi calidum, & siccũ in quarto. CHRI.

VALIDÆ sunt in articulorum affectibus à pituita factis. MAN.

NON vtenda nisi in necessitate magna, idque in robustis. SYLVII.

EVPHORBII. *Licet Mesue euphorbium vltra trium siliquarum pondus non propinet: Dioscorides tamen ad drachmam integram progreditur. Quare quum ex horum serie, quæ ad hęc conficienda catapotia sumuntur, quædam drachmarum duarum pondere tuto sumantur, vt agaricus, quædam trium, vt aloe, reliquæ vnius, vt colocynthis, & sagapenum: quãdo huc etiam accedunt bdellij drachmæ duæ, quæ prædictorum vim retundunt, vt in his exhibendi minus simus meticulosi, & excedere drachmam audeamus, suaderi videmur. At non temere agendum. Quod hic magis verẽdum est, euphorbium est. id tamen si vel oleo amygdalino, vel citro castigatum sumatur: ad hæc autem colocynthis, agaricum, sagapenum, aloe antea correcta ueniant: tutissima hæc & valentissima sunt futura ad frigidos affectus propositos, in frigidis præsertim tẽporibus, & corporibus. alioqui puellam noui, quę quum illi in collo tumescerent ganglia, assumpto ad grana tria euphorbio, aluus leuissime, & citra euidentem noxam omnem, magno autem in discutiendis ganglijs fructu subduceretur.* COST.

G

MESVE.

ATAP. ex Rhabarbaro alia ad hepatis, & lienis obstructionem, & hydropem. Rec. rhabarbari drachmas vij. ammoniaci, sagapeni, bdellij, ana drachm. x. cancami, drach. viij. opopanacis drachm. iiij. † thymeleæ, gummi, ana drach. iiij. turbith, drach. x. spicæ, polij, aloes, ana drachm. v. mastiches drachm. ij. myrobalanorum flauarum drach. x. dissolue lachrymas vino, & forma. Dantur drach. ij. cum aqua casei. *Mezerem.*

LICET Raued. idem sit quod rheon barbarum, pilulæ tamen hę longe efficaciores sunt, quã quæ de Rha barbaro vocantur. Dosis tamen trãscendat drachmam. MAN.

CATAP. Imperialia his affinia, bilem, & pituitam ex nutritorijs partibus vacuant. Rhabarbari vnc. j. aloes, vnc. ij. turbith, agarici, folliculorum sennæ, quinque myrobal. cinnamomi, amomi, cardamomi, caryophyllorum, zingib. macis, nucis moschatæ, zedoariæ, cubebæ, xyloaloes, croci, aniti, mastiches, spicæ nardi, mellis aerij, ana scrup. j. cum syrupo rosato, aut violato. SYLVII.

EX rhabarbaro. *Quum purgantium, quæ huc veniunt, summæ doses sint ferè vna supra quadraginta, rhabarbari tres, ammoniaci, & sagapeni simul viginti, opopanacis quatuor, mezerei quatuor, turbithi quinque, myrobalanorum quinque: reliquorum vero, quæ non purgant drachmæ triginta sex, profectò cur supra drachmæ vnius pondus offerre non licet, non apparet. Namque dissolutis lachrymis vino, & collectis in pastillum vnum omnibus, vt collecta illa duas* COST.

supra

ſupra octoginta drachmas pendeant fore arbitror. atque ita vt tuto hæc drachmarum duarum pondere ſumi poſſint, ex Meſue inſtituto, præſertim cum ſero, quo eorum vis quodammodo diluitur.

MESVE.

Pil. de Mezereon.

CATAPOTIA ex Thymeela, ſeroſum excrementum valenter purgant, ſeu aquas. ob id hydropem iuuant. Recipit foliorum † thymelææ aceto infuſorum, & ſiccatorum, drachm. v. myrobalanorum flauarum drachm. iiij. cepularum, drachmas iij. forma cum manna, & tamar Indis, aqua intybi ſolutis.

Mezereon.

CHRI. PILVLAE de Mezereon, ideſt de laureola. ſunt conuenientes principaliter ad ſoluẽdum aquam citrinam. vnde communiter ab omnibus medicis dãtur in cura hydropiſis aſcitis. Et doſis cõmuniter eſt à drach. j. vſque ad ſcrup. iiij. obſeruatis cõditionibus.

ADDITIO.

Hęc deſcript. pilularum communiter in vſu habetur. idem Meſue ca. de Mezereon hanc eandem habet deſcript. Et dicuntur de Mezereon, quia ingreditur plus de Mezereõ, quam de alio ſimplici. Chriſtophorus de Honeſtis in præſenti commento habet Mezereon, ideſt laureolã, quod falſum eſt, vt dictũ eſt ſupra in confectione almezereon. Serapio in proprio Antidot. habet duas deſcript. pilu. de mezereon, quæ non ſunt eædem cum iſta.

SYLVII. DANTVR à drach. j. ad ſcrup. quatuor in aſcite. Valide enim purgant aquas: tutius autem rhabarbaro, aut catapotijs rhabarbari miſcentur.

COST. EX Mezereo. *Mezereon Meſue, vt lib. ſimplicium in ſerie eſt lacteſcentium plantarum, in qua non eſt thymelæa: quid autem ſit, adhuc nihil habemus certi. Si cui animus fuerit thymelæa pro illa vti, non improbo probat enim euentus eſt illam ipſam ſeroſos humores euacuare, quos in propoſitis affectibus euacuare opus eſt. eorum autem gratia non adduntur hoc loco myrobalani, vel manna, vel tamarindi, qui id humoris genus non educunt, ſed ad iecoris robur, quod alioqui plantis huiuſcemodi lac feretibus, & acribus lędi ſolet.*

MESVE.

Pil. lucis maiores.

CATAPOTIA optica maiora, viſum roborant, & augent, excrementa vacuant, corpus ſanum ſeruant ſumptis his, à cibo abſtinere eſt neceſſe, Recip. roſarum, violarum, abſinthij, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis moſch. ſpicæ, epithymi, carpobalſami, xylobalſami, ſeſeleos. ſem. rutæ, ſchęnu anthus, aſari, maſtiches, caryoph. cinnamomi, aniſi, fęniculi, apij, caſię, croci, macis, ana drach. ij. myrobalanorum flauarum, cepularum, Indarum, belleric. emblii. rhabarbari, ana drachm. iiij. agarici, ſenæ, ana drachm. v. euphragiæ, drach. ſex, aloes pondus omnium. comprehende ſucco fœniculi. Dantur à drach. ij. ad drach. iij.

† drac. viij.

DE iſtis pilulis ponuntur duæ deſcriptiones, & iſta prima eſt illa, quæ communiter magis habetur in vſu, & vbique magis præparata reperitur. Summe conueniunt ſoluendo ſuperfluitates, maxime phlegmaticas contentas in cerebro, & ſunt conſeruatiuæ virtutis viſiuæ, & curatiuæ ęgritudinũ oculorum, quæ fiunt à materia frigida. Et vltra virtutem ſolutiuam, quam habent, ſunt confortatiuæ prædictæ virtutis viſiuæ, ſpiritus viſibiles multiplicãdo, & eos claros, & peruios faciendo. Et doſis eſt drachm. j. ſ. Recip. ſileris, ſcilicet montani, caſiæ ſcilicet ligneæ, & reliqua ſunt nota. CHRI.

HAS ego roborare conſueui, in pituita quidem educenda cum cochijs, in bile cum aureis. Minores magis reſpiciunt atram bilem, quàm maiores. MAN.

PITVITAM à cerebro, & oculis vacuant, ob id oculorum morbos inde natos curant: ad hæc viſorium ſpiritum roborant, augent, puriorem reddunt, ſic viſionem iuuant. Optica id eſt viſoria, ſeu cum vulgo, lucis inde dicta. Hæc roborat Mana. in pituita educenda cochijs: in bile, aureis pilulis. SYLVII.

LVCIS maiora. *Quod nunc Venetias fertur pro xylobalſamo, ſapore, odoreque non diſſimile vero balſamo, quod apud me eſt, ego quidem libenter vtar, pro eo tamen ſi quis violæ albæ radices Galeno ſubſtitutas malit, non erunt hæ inutiles, neque alijs multis hoc loco ſumptis in aperiendo, & attenuãdo diſſimiles. Euphragia autem, cuius meminit, nunc vulgo eſt nota, licet Græcis intacta, ad caliginem oculorum commendatur. quod tamen intelligendum vbi is affectus frigidam cauſam ſequatur. calefacere enim & ſiccare obſeruatur. ſic Vinum à Villanouano paratum, iniecta in muſtum euphragia multis contulit: alijs non contulit, vbi præſertim ex ſpirituum inopia vitium eſt: cum qua ſiccando abſumendoque eorum materia, auxiſſe affectum obſeruatum eſt.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA optica minora idẽ pollentia. Recip. xylobalſami, carpobalſami, ana drach. j. chelidonij, drachm. v. roſarum violarum, abſinthij, euphragiæ, ana drach. iij. ſenæ, epithymi, myrobalanorum flauarum, cepul. Ind. bellericarum, emblic. agarici, colocynthidos, ſchœnu anthus, lycij, lapidis cyanei, ana drachm. ij. & ſemiſſ. aloes, pondus omnium. finge cum ſucco fœniculi, aut chelidonij.

PILVLAE lucis minores etiam præparantur, & habentur in vſu, non tamen ſicut prædictæ, & in operatione quaſi conueniunt cum illis. Et doſis eſt ſicut illarum, attamen iſtæ minores, ſunt plus ſoluriuæ materiæ melancholicæ, quam phlegmaticæ, ſed maiores magis ſoluunt phlegma, & minus melancholiã. & cum hoc plus, vel magis ſunt cõfortatiuæ cerebri, & inſtrumentorum ſenſuum. CHRI.

MINORA hæc ſunt vocata, quod paucioribus conſtant ſimplicibus, viribus enim valentiora ſunt prioribus. præſertim ad purgandum melancholiam magis, quàm pituitam: cum illa contra pituitam potentius purgent, quàm melancholiam. SYLVII.

LVCIS minores. *Chelidonium vſque adeo cõferre oculis creditur, vt hirundines pullis ſuis quibus* COST.

expuncti sint oculi eo restituere visum vulgata sit opinio. quod tamen neque experimentum probat, neque dictat ratio. quum enim hæc vehementer desiccet, quomodo effusum pungendo ex oculis humorem restituat? Non negarim tamen frigidis oculorum affectibus prodesse, vt tamen etiam priuatam aliquam illi ipsi vim inesse non negem, qua oculis sit ex vsu. Sanè autem quum Dioscoride admonente, & radix, & folia, & caulis, & planta tota vsui sit, quànam hoc loco vtaris parte, nihil interest. chelidonij tamen absolutæ nomine folia sunt sumenda. At vero quia hìc etiam lycij meminit, pro eo nunc Venetias nigræ quædam afferuntur offæ, non ijs tamen notis omnibus insignitę, quas in probatissimo Dioscorides desiderat. In lycij autem etiam legitimi, si quando ad manus venerit, vsu, suspicari licet, ne temere ad oculorum affectus illud ipsum absolute vsurpetur. non enim id, sed quod spumosum in summo fluitat dum lycium coquitur, oculorum ait medicinæ seruandum: reliquo in alijs vtendum. At licet spuma lycij, non lycio sit ad oculos opus, vbi tamen legitimum occurrerit lycium, nouo fortasse artificio nouam spumam parare poterimus, si non æqualem viribus legitimæ spumæ, non tamen dissimili facultate. contuso enim lycio, & aqua diebus aliquot madefacto nobis quoque licebit ipsum coquere, & quod supernatarit spumosum colligere ad oculorum medicinam. Nunc autem, quando lycij spumam nō habemus, in oculorum affectibus, in quibus astrictione sit opus, non negarim syluestrium prunorum, ligustri, aut rhus succum fore ex vsu, sed amurcam, quam vetustissimam, quæ olei (oculis natura aduersi) pinguitudine sit expers, cupreo vase, vt docet Dioscorides, ad mellis consistentiam cocta, maxime vterer. at si non astrictione, sed detersione sit opus, hisce, vt quæ non detergant, synceris non vtar, sed cum saccharo albo commistis. At vbi assumendum est lycium, non etiam foris admouendum, dimissa amurca, in illius locum prunorum syluestrium, & rhus succum semper proponam. quamquam non satis video quid in oculorum affectibus assumptum lycium, aut reliqua hęc præstare possint, nisi forte largissime sumpta, dum tenuiores humores crassiores reddēdo, ne in superiores partes ferantur, efficiunt, conferre eo nomine existimemus.

MESVE.

CATAPOTIA stomachica cerebrum, & ventriculum corruptis humoribus purgant, ventriculum roborant, coctionem iuuāt, appetentiam excitant. Recip. hieræ picræ drachm. x. trium myrobalan. absinthij, ana drachm. ij. mastiches, anisi, bellericarum, emblicarum, agarici, ana drach. iij. & semissem, zingiberis drach. ij. caryophyllorum, salis gemmæ, schœnu anthus, ana drach. j. turbith drach. xij. confice cum succo absinthij. Da drach. ij. vel iij.

CHRI. PILVLAE stomachicæ stomachum, & digestionem confortant. & superius posita est descriptio pilularum stomachicarum, quæ communiter sunt in vsu. verum hæ huæ descriptiones modicum differunt in virtute, & operationibus. Istæ enim purgando humores putridos, & corruptos contentos in stomacho ipsum stomachum confortant, virtutem digestiuam vigorando. Et conferunt ægritudinibus frigidis cerebri materialibus. Et dosis communis earum est drachm. vna, licet possit dari drach. j. s. obseruatis conditionibus, &c.

POSSVNT dari tantum à drach. j. ad drach. j. & dimidiū, vt prædicta: nam corpora regiones frigidas habitantia, quia pituitosa, alba, mollia, minus valētia ferunt medicamēta: quàm corpora nigra sicca, dura, regiones calidas, vt Ægyptum, Æthiopiam colentia, Gal. in li. e. ph. g. Catapotia autem ex puluere solus hierę picræ Gal. cum mello rosato, vel syrupo ros. vel alio formata idem possunt quod hiera ipsa, & ad drach. ij. sumi possunt. Catapotia Rufi ex aloes vnc. ij. croci, myrrhæ, ana vnc. j. cum vino albo aromatico, vel potius syrup. limonum, vel succo citrei formanda, illis proxima sunt viribus. Pro croco autem ammoniacum thymiama miscet Paul. lib. 3. c. de pestilentia ex Rufo. Sunt enim contra pestem salubria, præsertim additis vnc. ij. boli Armenicæ & aloe, si æstas sit, lota, in aqua intybi, & rosarum. Nam ventriculum, intestina, mesaræum, hepar, cerebrum purgant humore putri, bilioso, aut pituitoso. Dantur mane ieiunis. drach. j. SYLVII.

STOMACHICA. *Quum medicamentorum, quæ hic ad purgandum sumuntur, doses sint circiter decem, & octo, vniuersa autem horum summa excepto succo absinthij, quo cogenda sunt, drachmas quinquaginta duas pendet, cur Syluius contra authoris institutum, hoc ipsum medicamentum exhibendi modum præscribat drachmæ tantum vnius cum dimidia, non video. Quod si quis in suis tantum regionibus hoc consulere illum dicat, in quibus frigidiora, & pituita oppleta sunt corpora: atqui eiuscemodi corpora valentiorem ferre purgationem, quam calidarum regionum incolas, & ratio docet, quia viribus superiores sunt, qui frigidas colunt regiones, quàm qui calidas densato corpore, contractoque ad interiores partes calore, non autem foras copiosius effuso. & quia humores illis crassiores sunt, atque ad educendum ineptiores. docet vero etiam experimentum, quando frigidarum eiuscemodi regionum homines stimmi, & præcipitato hydrargyro largius sumpto non lædumtur, vt lædūtur nostri. Quare in robustis corporibus cum cacochymiam, seruatis reliquis, quæ seruanda sunt, si ea, quam Mes. præscribit, aut certe paulo inferiori mensura hac catapotia exhibueris; nihil accessurum periculi existimarem.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA stomachica alia idem pollentia. Recip. trium myrobalanorum, ana drach. iij. rosarum, mastiches, ana drach. ij. cardamomi, ligni aloes, santali citrini, cubebæ, caryophyllorum, schœnu anthus, nucis moschatæ, ana drachm. ij. rhabarbari vnc. semissem, turbith drach. vij. aloes pondus omnium, comprehende omnia vino odoro.

NON *sunt hæc superioribus multo inferiora, nisi forte in crassa pituita detrahenda sint illis minus valentia ob agarici defectum.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA stomachica alia nobis inuenta, ventriculum, & caput expurgant, quouis tempore sumi possunt. Recip. turbith, drachm. x. mastiches, drach. iij.

rosarum

rosarum drachm.iii. aloes bonæ ad pondus omnium. comprehende succo absinthii.

CHRI. ISTAE pilulæ sunt mundificatiuæ materierũ crassarum contentarum in stomacho, & in capite, soluendo principaliter materias phlegmaticas, corruptas, & maxime subtiles, & aquosas. Et sunt pilulæ satis domesticæ. Et earum dosis est vsque ad drach.j.s.cum conditionibus obseruatis.

MAN. PRIMÆ pituitam purgant, & ventriculum roborant, secundæ bilem etiam purgant, tertiæ pituitam, quartæ inter omnes has sunt minus calidæ.

SYLVII. MATERIAM pituitosam, putrem, præcipue aquosam ex ventriculo, & cerebro vacuant à drach.j. ad drachm.j. & semissem.

COST. STOMACHICAE aliæ. *Quod hic sumi posse ait omni tempore difficile est. non enim constat, an omni anni tempore, an quauis diei hora: an quaque morbi ætate. Nullum profecto medicamentum omni tempore anni dari potest citra noxam: neque hoc ipsum, de quo agitur, æstiuis caloribus impune exhibueris ob aloen, cuius calorem nihil hoc loco temperat præter rosas: non etiam à cibo ob turbithum, cuius vis est, vt ventriculum molestè subuertat: non videntur etiam in omni morbi tempore sine iniuria capi posse, quando humores adhuc crudiores eductioni aduersantur. Cæterum, habenda est sanè ratio, & constitutionis anni, & horæ, & ætatis morborum: at vbi ventriculus tantum, & caput sine obseruatione febris, alicuius ve morbi grauis expurgandum est, si calidioribus etiam anni temporibus, habito tamen minus æstuosæ horæ delectu, hæc* C *ipsa catapotia exhibueris, non puto erraturum. Licet enim ea caliditatis alicuius imprimere ventriculo vestigium possint, nõ id tamen supra modum insigne, tum, ob rosarum (si reliqua spectes) accessionem, tum quod dum biliosos succos aloes nomine educunt, afferre aliquod corpori vniuerso refrigerium possint. Neque vero etiam caret hoc loco turbithum antidoto eius vitiũ castigante. mastiche enim & discutere flatus ab eo excitatos, & cum rosa maxima confirmare os ventriculi potest. illud autem obseruatum est, solidiora huius generis medicamenta, & ante, & post cibum non frustra sumi. Licet enim de non commiscendis cibo medicamentis disputatio sit grauis, tamẽ qui vnam ventriculi expurgationem, & alui deiectionẽ quærunt, non falluntur expectatione. ac si etiam est in nostro corpore vis discretrix, quam interdum Auerroes statuit, commo-* D *dam illa, & medicamento, & alimentis distributionem faciet, vt ne alterum alterius occursu lædatur. alioqui, quamuis attractricem partium naturam refugere alimentum medicamentosa vi imbutum verisimilem habet coniecturam: non illam tamen cum alimenti indigentia, feriari credibile est, quin quod illi est opus, & quantumcunque vtile est, ex pessimo quouis exugat apparatu. At vero quum postremo, non omni morbi ætate hæc esse accommoda differebatur: annuo, si ex venoso genere vniuerso, atque ex corporis habitu trahendi sint humores, coctione esse opus. at qui in ventriculo quiue in intestinis sunt, circa quæ vis medicamẽti magis viget: etiam non expectata coctione facile, atque impune educi quotidie obseruamus. vt propterea catapotia hæc omni tempore, & anni, & diei, & morbi (ita* A *vt diximus) sumi posse non temere hic author admonuerit, quæ deuorata sesqui drachmæ pondere vix ventrem trahendo excedunt. Quod si obijcias in longinquiores etiam partes eorum vim ferri, quãdo ad caput quoque expurgandum faciunt, admonente Mesue: consequentia id quadam fieri intelliges. dum enim prauis ventriculus succis expurgatur. ne ex ipso mali halitus efferantur in caput, etiam consequitur. Immo quum ex quacunque corporis parte fiat euacuatio, vniuersum corpus eiusdem euacuationis sit particeps, ita etiam expurgato ventre leui quouis medicamento, expurgari ipsum quoque caput, non est à ratione alienum.*

MESVE.

B CATAPOTIA stomachica alia, caput, & ventriculum purgantia. Rec.aloes, drachm. vj. mastiches, rosarum, ana drach.ij. compone cum succo solani.

HÆC ostendunt hieram picram Galeni tribus his simplicibus absolui posse, sed minus efficacem, vt ante docui. SYLVII.

STOMACHICAE aliæ. *Solani succum ventriculi ardoribus vtilem scribit Dioscor. Quare catapotia hæc inutiles ventriculi succos præsertim biliosos cũ refrigerio, aut certe cum temperie euacuare captę sint. longe ab hiera Galeni diuerso vsu, quę non modo pituitam quoque ob asarum ex ventriculo purgare potest: sed cum ventriculi ipsius calore. ita vt hisce tribus absolui Galeni picra non possit, vt ait Syluius.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA alia ex trochiscis colocynthidis, efficacia ad affectus cerebri, neruorum, & iuncturarum pituitosos. Recip. trochiscorum colocynthidos, drachm. x. salis gemmæ, drach.j. ladani, drachm.xii. olei rosarum q.s. MAN.

HÆ minus calidæ sunt, quàm quæ iuxta Hermetẽ superius sunt descriptæ. MAN.

ALHANDAL. *Non incommode trochiscos colocynthidis cogit ladano, vt eius medicamẽti vis effera ladani glutino quasi cõpedibus quibusdam coerceatur. Sed est præterea ladanum pituitoso ventriculo commodum, quod calefacere, & desiccare potest. Sanè rosaceum quoque oleum hic exposcit, ad inungendum horum catapotiorum pastillum, ne arescat.* COST.

MESVE.

CATAPOT. stomachica alia. Recipiunt myrobalanorum flauarum, aloes, turbith, ana drach.x. rosarum, spicæ, mastiches, drachmas ij. & s. anisi drachm.i. semis, salis Indi, croci, ana drach.i. misce cum succo absinthii.

NON multum differunt ab his, quæ tertio loco supra sunt scriptæ. MAN.

Hæc ob myrobalanos flauas, bilem flauam leuiter vacuant. SYLVII.

STOMACHICAE aliæ. *Non bilem modo flauã, vt ait Syluius, educere hęc poterũt propter citrinos Mesuæ.* COST.

myrobalanos: ſed etiam pallidam ob aloen, & eodem E
nomine ſeroſam pituitam: ob turbithum autem, & ſal Indum pituitam etiam craſſiorem.

MESVE.

CATAPOTIA ex Agarico, thoracem purgant pituita craſſa, & putri. ob id antiquæ tuſſi, & aſthmati conferunt. Recip. agarici, drachm. iij. radicis ireos, praſij, ana drachm. j. turbith, drach. v. hieræ picræ, drachm. iiij. colocynthidos, ſarcocollæ, ana drachm.ij. myrrhæ, drachm.j. miſce cum ſapa. Da drachm.ij.

CHRI. ISTAE pilulæ conueniunt in paſſionibus capitis, F
& pectoris, euacuando humores craſſos, & adhærentes. attrahunt etiam omnem materiam à iunctu-
ris. vnde conferunt peripneumonicis, aſthmaticis,
tuſſientibus, &c. Et doſis earum eſt ſcrup. iiij. Earum
compoſitionem ingreditur radix ireos, faciēs lilios cę
leſtinos, & eſt calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio
gradu, cuius ſuccus ſumme confert hydropicis aſci-
ticis, ſoluit enim aquam citrinam in copia magna, &
doſis eius eſt vſque ad drach. iiij. depuratus cum mo-
dico mellis, vel zucchari, ſpica, & cinnamomo. Et do-
ſis eſt drach. iij. prædicti ſucci ſic præparati cum dra-
ch. j. mellis, vel zucchari ad ſoluendum vſque ad iiij.
aſſellas. Et de tali potione poteſt exhiberi ſemel in ſe-
ptimana, præſuppoſita ſemper virtutis conſtantia, &
debet aſſumi ab actuali caliditate de mane, ſicut aliæ
potiones. & iam vidi ſolum cum hoc medicamine, & G
alio bono regimine in ſex rebus non naturalibus plu
res hydropicos curatos eſſe.

MAN. HÆ vbique confectæ inueniuntur, & pectori ſunt admodum vtiles. Auic. eas deſcribit cap. de aſthmate, ſed non apponit myrrham.

SYLVII. TRAHVNT etiam à capite, & iuncturis, & peripneumoniæ etiam conferunt ſcrup. ſine myrrha ſiunt Auic. c. de aſthmate.

COST. DE agarico. *Si agaricum, turbithum, & colocynthida correcta in his conficiendis catapotijs ſumpſeris, vt minus moleſta, ita etiam reddes vtiliora.*

MESVE.

H

CATAP. ad febres bilioſas, & morbos ex bile flaua, & ſanguine natos. Recip. myrob. flauarum, & Indarum emblicarum, ſeminis fumariæ, caſſuthæ, ana drachm.ij. foliorum roſ. ſeminis citruli, rhabarbari, ana drachm.ij. (alij rhab. drachm.vj.) ſcammonij in cydonio cocti, drach.j. & ſemiſſem, (alij drachm. ij. & ſemiſſem,) ſucci cupator. ſucci abſinthij, ana drachm.ij. agarici drach.ij. & ſemiſſem, hieræ picræ, drachm.viij. † mellis cum caſia fiſtula, tamar Indis, & ſucco intybi miſti q.ſ. Dantur à drach.ij. ad aur.ij.

† Mellis aggregationis caſiæ fiſtulæ, & tamarindorum. & ſucci endiuiæ q.ſ.

MAN. NON eſt tutus earum vſus in febribus magnis.

AD febres cholericas. *Quæcunque prauos humo-* COST.
res ducunt, dum ſanguinem excretis illis prauis puriorem reddunt, morbis itidem conferunt, qui à vitioſo ſunt ſanguine procreati: at, qui a ſanguinis abſolute ſint redundantia, ſi ex euacuatione per medicamentum fructus aliquid ſentiant, id per accidens eſt, nempe vt euacuationem illam perſpiratus quoque vniuerſi ſanguinis ſequitur, qui ad arcendam putredinem, labemque à ſanguine momenti eſt multi. Atque hoc commune eſt omnium eorum, quę purgant priuilegium, priuatum vero ad morbos à ſanguine vſum ſola venæ ſectio proprie affert. ita vt quod hic author ait conferre catapotia hæc ad morbos à ſanguine, non ſatis aſſequar. non enim ſanguinem hæc educunt. Ac vero quum hic ad poſtremum mellis, caſiæ, tamarindorū, & ſucci endiuiæ meminit, quibus cogenda ſunt reliqua. quum vetuſta verſio habeat mellis, aggregationis caſiæ fiſtulæ, tamarindorum, & ſucci endiuiæ, hunc aliud mel quærere non puto præter melleum liquorem, qui ex caſia, tamarindis, & ſucco endiuiæ commiſtis prodit. Satisfacit profecto hæc melligo ſine melle ad cogenda reliqua. atque id ſonare, ea videntur verba, licet Syluius præter cætera mel quoque exquirat.

MESVE.

CATAPOTIA Diarhodon. ventriculum firmant, coctionem iuuant, oris odorem commēdant. Recipe trochiſcorum diarhodō, abſinthii, ana drach.v. ſummitatum ſchœnu anthus, maſtiches, ana drachm. ii. ſalis Indi drachm.i. aloes bonæ pondus omnium, comprehende aqua foliorum citri.

PILVLAE Diarhodon, ſunt domeſticæ, & ma- CHRI.
gnæ ſecuritatis in ſoluendo phlegmaticam materiam ſubtilem, ac etiam materiam cholericam, virtute aloes, quæ ingreditur compoſitionem ipſarum. cum hoc etiam ſunt confortatiuæ virtutis digeſtiuæ ſtomachi deſiccando putredines in eo contentas, & oris odorem bonum faciunt. & doſis eſt vſque ad drachm.j.

FAGILES abmodum eſſent, ſed non parantur. MAN.

PITVITAM, præſertim tenuem, & putrem à ventriculo va- SYLVII.
cuant, & vi aloes etiam bilem.

DIARHODON. *Imbecillium hæc ſunt virium* COST.
purgando, quando præter ſal Indum, & aloen reliqua aſtringenti ferè ſunt prædita facultate. Quare ſi quis purgandi nomine eis vſurus ſit, licebit impune dra ch. etiam duarum tranſgredi pondus. namque aloe, quæ æqualis cum reliquis ſimul omnibus pōderis eſſe debet, drachmas pendet quindecim, quæ vix, ac ne vix quidē, doſes ſint octo. addita autem Indi ſalis drachma vna doſes ſint nouem. pendet vero excepta aqua citri foliorum, vniuerſim compoſitum drachmas triginta. quo fit, vt robuſto corpori drachmæ etiam ternæ innoxię ſint futuræ, mediocri autem binæ. hoc vero dictum ſit propter Honeſtum. Aqua foliorum citri ſi in promptu nō ſit ſtillatitia ex contuſis citri foliis, & roſacea inſperſis eſt exprimēda. Ex ijs enim natura auidis vix ſuccū trahes.

ME-

MESVE.

CATAPOTIA ex Turbith aurea dicta, bilem, & pituitam citra moleſtiam purgant, hepar, & ventriculum roborant, coctionem iuuant. Recipiunt turbith boni drach. vij. aloes vnc.i. & ſemiſſ. maſtiches, roſarum, ana drach.vij. myrobal.flauarum,drach.x.croci drach.iiij.confice cum ſucco abſinthij.

MAN. His patres noſtri vtebantur,& Turbithatas vocabāt.

SYLVII. NOMINE aurearum pilulatum medicis veniunt, quę à Nicolao deſcribuntur.Hæ autē turbithicæ his appellantur.Meſues ſine zingibere parat, vt ſint mitiores,& minus longe trahant: zingiber enim turbith actionis vim talem impartit.

COST. TVRBITH. *Vt citra moleſtiam hæc purgent, correctum turbithum eſt ſumendum. corrigitur autem recte zingibere, quod tum efficit,vt a remotioribus trahat partibus, tum vt diſcuſſis flatibus, quorum cauſa ſubuerti ventriculus ſolet, minori cum moleſtia purgēt, quod Syluij pace ſit dictum, ſcribentis ſine Zingibere fore has pilulas mitiores,& minus è longinquo tracturas.*

MESVE.

CATAP.ex Turbith alia idem potentia.Recip.turbith, myrobal.flauarū, aloes ana drachm.x.maſtiches, roſarum.ſpicæ ana drach.ij. & ſemiſſem, aniſi, ana drach.i.& ſemiſſem, croci drachm.i. fiat maſſa, vt prius. Alij addant ſalis Indi, drachm.ij.

COST. ALIAE. *Hæc addito ſale Indo paulo valentius pituitam trahent,quam ſuperiora.robuſtiori autem homini drachmæ duæ cum dimidia impune dabuntur.*

MESVE.

CATAP. ex lapide Cyaneo ad affectus melancholicos,& bile vſta natos.Recipe.lapidis cyanei loti, drach.vi.epithymi, polypodij, ana drachm. viii. ſcammonii, ellebori nigri, ſalis Indi, ana drachm.ii.& ſemiſſem, agarici drachm. viii.caryophyl.aniſi ana drachm. iiii.hieræ picræ, drac.xv. miſce cum ſucco intybi. Da drach. ii.cum aqua caſei.

CHR. PILVLAE de lapide lazuli, maxime ſunt in vſu, & ſic vbique præparatæ reperiuntur. ſunt ſolutiuæ humoris melancholici, & maxime aduſti, ideo conferunt lepræ, cancro, & quartanæ factæ a matēria aduſta. ſunt enim magnæ ſecuritatis, & faciliter ſoluunt,& doſis eſt vſque ad drach.i.s.

MAN. SVNT fortiores quam Indæ in atræ bilis purgatione.

SYLVII CANCRO, elephantiaſi, quartanæ, tuto & ſine moleſtia purgando conferunt a drach.i.ad drach.i. & ſemiſſ.atram bilem purgant valentius quam Indæ.

A EX lapide lazuli. *Minus in his auderem, quam in ſuperioribus exhibendis. eorum tamen drachmas binas,quas præſcribit Meſue plenum corpus feret, præſertim cum ſero. quod ea diluens, & ne diuturnam in ventriculo ducant moram efficiens, eorum quoque retundit vires, tutius autem,& celerius,et iucundius agetur, ſi recte præparatis lapide cyaneo, ſcammonio, nigro elleboro, & agarico vſus fueris, vt certo non aduertente etiam ſcriptore,illi ſemper utendum exiſtimo, qui ſequendum Hippocratis præceptum ſibi conſtituerit, curandi iucunde,cito,& tuto.* COST.

MESVE.

B CATAPOTIA ex lapide Armeno, melancholicam,& bilem vſtam multiplicem vtramq; clementer vacuāt, ob id morbis inde natis conferunt. Recipiunt lapidis Armeni loti,& præparati,hieræ picræ,ana drach.v.epithymi, polypodij,† ana drach. viii.ſcammonii in cydonio cocti, drach. iii. caryophyllorum, drach.ii. ſalis Indi,drach.i. & ſemiſſem, confice cum ſucco ſolani. † agarici.

ISTAE pilulæ rariſſime habentur in vſu, quia vir tute conueniunt cum pilulis de lapide lazuli antedictis,ſed ſunt maioris violentiæ,& potentiæ in ſoluendo, & maxime materiam cholericam, licet etiam melancholicam aduſtam. ingreditur enim earum cōpoſitionem ſcammonea, quæ eſt potentiſſima ad ſoluendum materiam cholericam. CHR.

C NON parantur hæ, quoniam lapide Armenō caremus. Ab Alexandro deſcribuntur, & ſummopere commendantur. In varijs tamen codicibus vario modo legitur earum compoſitio. In antiqua interpretatione hoc modo: Picræ, epithymi, agarici, ſcammoneæ ana ſcrup.iiij. lapidis Armeni loti drachm. iiij.garyophyll.grana.xx.In alio exemplari legitur: Scāmoniæ. ſcrup.ij. lapidis Armeni ſcrup. iiij. In alio legitur ana ſcrup.iiij.Confice cum ſucco citri vel rhodomelite, dabiſque ſcrup. ij. Meſue infra de ſoda melancholica accipit de alijs drach.iiij. de ſcammonea drach.v.garyophyl.drach.i. MAN.

RARIVS vſurpantur, quam prædictæ: quia impotentius purgant, licet clementius. Actuarius habet pro polypodio, agarici drach.iiij.& ponderibus variat.Alexander picræ,epithymi, agarici, ſcammonij, ana ſcrup.iiij.lapidis Armeni, loti,drach.iiij. caryoph. grana xx.in alio exemplari ſcammonij ſcrup. ij. lapidis Armeni ſcrup.iiij. in alio ana ſcrup.iiij. Meſue in cephalalgia melancholica accipit aloes drach. iiij.ſcammonij drach.v. caryophyl. drachm.i. SYLVII.

D EX lapide Armeno. *Armenum lapidem ſi quis ea ratione præparet, quam alias de cyaneo parando docebamus, hæc clementius educent, eodem pondere (vt puto) quo ſuperiora, quibus hæc inferiora ſunt ellebori nigri, & agarici nomine, quo hæc ipſa carent,itē que ob hieram,quam illa triplo abundantiorem ſumunt.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA ad catarrhum, coryzam, tuſſim, alioſq; his ſuccedentes affectus, recipiunt myrrhæ,drachm.vi.thuris drachm.v. opij, hyoſciami, ana drachm. iiij.croci drach. *Pilul. ad omnes morbos catarrhi.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0347-3 DFG

drach.i.& ſemiſſem, radicum linguæ canis, drachm.iiii.& ſemiſſ.forma maſſam. Da drach.ſemiſſ.ad drach.i.

MAN. HAS vocant aliqui alchaiber, alij de cynogloſſa, & magnam vim habent in tenuibus ſiſtendis deſtillationibus, ſed non eſt eis temere vtendum, ſicuti neque alijs ſtuporem inferentibus. Aliæ in eundem vſum ſcribuntur ab ipſomet Meſue capite de catarrho, quas dicit eſſe Alexandri, quæ non alia re differunt ab eis, quæ deſcribit Alexander, niſi quod iubet Meſue conficere eas cum ſucco cynogloſſę,& Alexan.cum aqua,in qua opium diſſolutum ſit.

SYLVII. PILVLAE de cynogloſſa alijs dicuntur: tenuem deſtillationem ſiſtunt:ſed parum tutæ ſunt,vt aliæ ſtupefacientes. Alias ex Alexan.in eundem vſum deſcribit Meſues cap.de catarrho,quas cum ſucco cynogloſſi conficit: Alexander vero cum aqua,in qua opium ſit diſſolutum. F

COST. AD omnes. *Tutiora ſunt Pauli Aeg. catapotia lib.3.cap. 28. ex myrrha,ſtyrace,opio,galbano æquo pondere commiſtis, quinque eruorum magitudine aſſumpta.*

MESVE.

CATAP. ex Sagapeno,ad iſchiadem, podagram, & reliquarum iunctu-
rarum dolorem, ac etiam vteri. menſeſq; promouent. Recipiunt. ſagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdelii, ana drach.ii. & ſemiſſem. ſeminis apii, ameos, rutæ agreſtis, aniſi, ana drachm.i.
†Sataragi. acori, † lepidii Indi, calaminthes, ſolii,centauri, G polii, coſti, ſalis gemmæ, ana drach. ſemiſſem. aloes, drachm.vi.colocynthidos, drachm.v.fac maſſam.vtere.

MAN. SAGAPENON, vt inter ſimplicia ſcripſit Galen. non habet pro purgatorio, ſicuri nec opopanacem. Sataragi.) Vt ſupra lepidion.) Harmel.) Ruta ſylueſtris.

COST. DE Sagapeno. *Quæ aperiendi,attenuandi,diſſoluendique facultate prædita ſunt, in articularibus morbis non ſolum non ſemper iuuant, ſed dum nouã excitare attenuatorum humorum fluxionem poſſunt, frequenter lædunt. at ad ſucci tamen ex ijs partibus profundis eductionẽ ijs eſt opus,quæ & tenuium ſint partiũ, & purgatorij,quo vſuri ſumus medicamenti vim in affectas partes deducant. vt propterea non temere hæc ad articulorum morbos proponantur, licet attenuandi, ſecandi,ac diſſoluendi prædita facultate.*

MESVE.

†Concharũ, alij auellanarum, alij ueneriarum. ideſt radicũ accipiũtur. † vel decocta, vel deſtillata aqua porri ſtibilis & non tranſplantatiui.

CATAPOTIA ex bdellio maiora ad fluxum hæmorrhoidum, & vlcerum in eis, & ad menſes immodicos. Recipiunt bdellii, drachm.xii. ameos, drach.iii.cepularum, Ind. belleric.emblic.† pectinum vſtorum,ſuccini, an. drachm.ii. & ſemiſſ. infunde bdellium † ſucco porri,& forma maſſam. Dantur a drachm. ii. ad aur.ii.

ISTAE pilulæ magiſtraliter ſunt in vſu, quia conferunt ad ſuperfluum fluxum hæmorrhoidarum leuiter ſoluendo materiam melancholicam, quæ fluit ad vénas illas, & ſubſequenter ſunt conſtrictiuæ, & curatiuæ prædicti fluxus,& vlcerũ,quæ fiunt in inteſtino recto ex acuitate,& aduſtione prædictorum humorum. Et doſis eſt drach.i.s. CHRI.

ADDITIO.

Notandum,circa iſtam receptam pilularum multi viri docti errauerunt, & præcipue circa vocabulum venera. nam in præſenti recepta multi, & falſo ſcripſerunt venarum,vbi debet ſcribi venerarum. Nã venera eſt conchula,quæ aſportatur de Sancto Iacobo à peregrinis, quæ conchula maxime valet ad fluxum ſu perfluum ſanguinis per partes inferiores,vt vult Auicen.xxi.tertij c.de ſuperfluo fluxu menſtruorum. Similiter Serapio in prima deſcript.pilularum de bdellio, habet venerarũ aduſtarum. & ſic præſens recepta ferè apud omnes reperitur mendoſa, quo ad iſtud ſim plex venera,quia ſcribunt vena, ſiue venarum aduſtarum pro venerarum aduſtarum. Et ideo aduertant docti medici,& aromatarij, ne de cætero talem errorem manifeſtum committant.

PILVLAE iſtæ omnes,quæ de bdellio dicuntur,valent profuſioni ſanguinis ex ano, non autẽ his,quas hæmorrhoidas cæcas vocant. Venarum aduſtarum.) Accipe, vel cortices auellanarum aduſtos, vel radicem aliquam ſtypticam aduſtam. Vltimæ efficaciſſimæ ſunt non ſolum in fluxu ſanguinis per ani venas, ſed & in menſtruo ſuperfluente,& per os exeunte. MAN.

HVMORE melancholico, & vſto per inteſtina elementer his catapotijs vacuato, derivatio fit ab hæmorrhoidibus,& vlceribus inteſtini recti, quæ vſti humores illi erodendo excitarunt: & ab immodica per vterum vacuatione, & vim retentricem hepatis ac lienis imbecillam roborant. SYLVII.

EX bdellio maiora. *Bdellium & Dioſcoridi humores ex vtero detrahit,atque vrinas molitur,& omnis prorſus facultatis aſtringentis expers agnoſcitur. ita vt dubitare liceat, quomodo hæc catapotia cum tanta bdellij copia, accedente etiamnum ammi, & ſucco porri, quibus aperiendi vis ineſt inſignis,ad immoderatos tamen menſes,atq; ad hæmorrhoidarum fluxus probentur. Fortaſſe autem dum hæc vrinas quoque cient, auertunt ab vtero humores, aut etiam non modo hæc aperiendi facultas myrabolanis quatuor generum, pe-*
H *ctinibus vſtis, & ſuccino qui tum exſiccare,tum aſtringere valent, cohibetur; ſed etiam horum ipſorum vis dictorum aperientium vi ad affectas partes deducitur. Pro venereis vſtis,quas hic quærit, quodcunque concharum genus exuſtarum ſumpſeris, lauari ſemper debet,ad igneum calorem auferendum. Licebit etiam earum loco,vel ebur,vel cerui cornu vſtum, vel aliud eiuſcemodi quidpiam impune vſurpare.* COST.

MESVE.

CATAP. ex bdellio minora, idem pollentia. Recipiunt myrobalanorum cepularum, Indarum,emblicarum,& belleric. ana drach.v.bdellij,drach.xv. Forma, vt prius.

BDELLII minores, *Tum hic, tum in proxime ſuperiori myrabolani nullũ artificium paſſi ſimendi ſunt.* COST.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0348-9
DFG

diſsunt. aſperior enim eorum ſubſtantia tum vſui eſt vbi aſtrictionis ope egemus, tum bdellij mollitie abunde corrigitur.

MESVE.

CATAP. de Bdellio alia nobis inuenta, idem pollentia. Recipiunt myrob.nigrarum, emblicarum, belleric.ana drach. v.bdellij drach.x.ſcoriæ ferri, ſeminis porri, ana, drach. iij.coralli vſti, ſuccini, pectinum vſtorum, ana drachm.i.& margaritarum,drachm. ſemis. Forma vt prius.

CHRI. ISTAE pilulæ ſunt conſimiles in virtute & modo operationis cum pilulis de bdellio maioribus. Et B doſis earum eſt vſque ad drachm.i. ſemis. ſunt enim leuiſſimæ ſolutionis, & fluxus hęmorrhoidarum conſtrictiuæ, ſicut & ſupradictæ.habent enim virtutē hepatis contentiuam,& ſplenis relaxatam,ac debilē cōfortare, & vigorare, ſicut & prædictæ pilulæ maiores.

SYLVII. OMNES pilulæ ex bdellio valent profuſioni ſanguinis ex ano,non autem his,quæ cæcas hæmorrhoidas vocant.In maioribus, cortices auellanarum vſtos, vel radicem aliquam ſtypticam vſtam cape, pro venarum,ſeu pectinum. Vltimæ ad fluorem immodicum ſanguinis per ſedem, vel vterum, vel os ſunt efficaciſſimæ.

COST. BDELLII noſtrę inuent. *Vt eſt hoc medicamentum proxime deſcriptis omnib. imbecillius ad purgandum, ita valentius ad aſtringendum fluxum & deſiccandum,ob ferri præſertim ſcoriam,De qua admirari licet,quomodo,quæ in aperiendis obſtructionibus efficaciſſima eſt,etiam in aſtringendi fluxibus valeat. Sed vt aperire obſtructiones detergēte vi ſumma poteſt, ita fluxionibus prodeſſe exſiccando nihil mirum.*

MESVE.

CATAPOTIA ex colocynthide,ad affectus pituitoſos, & melancholicos,vt alphos curatu difficiles, & iuncturarum dolores. Recipiunt colocynthidos drachm.vj.myrob.nigrarum,& flauarum,ſagapeni, bdelij,ſarcocollæ,ana drach.v.aloes drachm.vij. melanthij, cymini, carmeni, origani perſici, † naſturtij albi, ſalis gemmæ, abſinthij Romani, ana drachm.i.infunde lacrymas † aquæ porri,& cum cæteris finge maſſam. Dantur a drachm.i. D ad aur.j.

† Thlaſpeos Manar. † i.ſucco.

CHR. ISTAE pilulæ ſunt magnæ potentiæ in ſoluendo materias craſſas phlegmaticas viſcoſas illas maxime attrahendo a membris remotis, & a iuncturis, & cerebro,alijs membris neruoſis. & vſus ipſarum eſt vitandus inquantum eſt poſſibile,propter ipſarum violentiam, quam naturæ inferunt. Doſis tamen earum fortibus eſſet drachm.i.parui ponderis. Si quis tamen vellet, poſſet eas admiſcere cum pilulis debilioribus in ſoleundo. Et nota quod talis fit admixtio diuerſarum pilularum, aut propter diuerſitatem humorum, aut propter diuerſitatem membrorum, in quibus tales materiæ continentur, ſicut exempli gratia, adinuicem admiſcentur aggregatiuæ, & cochiæ, quando materia eſt mixta de materia phlegmatica

Admixtio pilularū cauſa.

contenta in capite,& cholerica contenta in hepatę. & ſic aliæ pilulæ poſſunt ad inuicem confici ſecundum diuerſitatem neceſſitatis.

HAE in vſu non ſunt, eas tamen ſi quis parare voluerit,pro albo naſturtio thlaſpi accipiat. MAN.

PITVITAM craſſam,lentam a cerebro, & partibus omnibus neruoſis potenter trahunt drachm.i.in fortibus,parum tuta ſunt per ſe,cum alijs parua portione miſceri poſſunt alium humorem vacuantibns, & ab alia parte, ſi his ſcopis erit aliquando ſeruiendum. SYLVII.

COLOCYNTIDIS. *Cyminum Carmenum ſeſeli eſt. Quid autem ſit naſturtium album, cuius quoque meminit,non conſtat,ſuſpicari licet iberidem intelligi, quæ naſturtium ſylueſtre. ſeu cynocardamon vocatur Apuleio,quam Dioſcorides habere ait folia,& radices naſturtio ſimilia, florem autem æſtate lacteum proferre. Huius igitur ſemina,acria,& attenuandi præditа facultate qui hoc loco vſurparit, non puto erraturum.quanquam thlaſpi magis probarim, cuius poſt naſturtium meminit Dioſcor. Matthæus profecto Siluaticus de naſturtio agens quoddam eſſe ait domeſticū,quoddam agreſte: de agreſti autem agi eo capite quod proxime ſuccedit, quo de thlaſpi. Sed quomodo thlaſpi naſturtij albi conueniat nomen, non patet. Sanè quum poſtremo loco Meſue infundendas ait in ſucco porri lachrymas, & cum cæteris paſtillum catapotiorum effingendum,an velit ſolo porri ſucco lachrymarum iā qualitatibus imbuto rem agi, an etiam ipſarum lachrymarum corpus ſumi,non explicat. Sed lachrymas ipſaſmet velle puto, vt in ſuperioribus de ſarcocolla & fœtidis, quibus lachrymas ſucco pomi diſſolui iuſſit. ita vt infuſionis nomine diſſolutionem intelligat. Sic vero & in proxime præcedentibus, & ſequentibus infuſionis nomine diſſolutionem quærit.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA ex opopanace, ad paralyſim,ſpaſmum cynicū, gonagram, podagram, & aliorum articulorum dolores,morboſque partium neruoſarum frigidos. Recipiunt opopanacis, hermodactyli, ſagapeni, bdellij, ammoniaci,colocynthidos,ana drachm.v.croci,caſtorij,myrrhæ,zingiberis,piperis,macropiperis,caſię,myrobal.flauarum,belleric.emblic.ana drachm.j.ſcammonij, drach.ij.turbith,drachm.iiij.aloes, † drachm. xj. infundantur lachrymæ aquæ braſſicæ, & cum his fac maſſam.Dantur a drachm.j.ad aur.j.cum aqua chamæpityos.

† Vel. drac. xij.

PILVLAE de opopanace principaliter conueniunt in ægritudinibus frigidis cerebri, & iuncturarum ab eis ſoluēdo materias phlegmaticas craſſas, id eſt admixtas cum melancholicis. Et doſis eſt drachm.i. ſunt etiam ſolutiuæ materierum cholericarum, licet a prædominio phlegmaticarum. CHRI.

NEC hæ in communi vſu ſunt; efficaces tamen in articulorum doloribus à pituita factis. MAN.

VACVANT a cerebro,neruoſiſque partibus pituitam craſſam: ſed etiam melancholiam,& bilem. SYLVII.

OPO-

COST. OPOPANACIS. *Myrabolani flaui ac ſcammonium ad bilioſos tantũ humores educendos proponuntur a Meſue lib. ſimpl. importune igitur hic ad affectus articulorum frigidos permiſceri cum alijs videntur. At ſcammonium correctum cotoneo pituitam quoque trahere in ſuperioribus non ſemel admonuimus. Sed & cholagoga non temere hic addi cenſebit, qui meminerit frigidos humores ſpõte ſua ad fluxũ ineptos, fluendi tamen momentum plerumque ex calidis ſumere. calidoſque non duces modo eſſe frigidorum, vt in remotas quaſque corporis partes citiſſime inferantur, ſed etiam vt acerbiſſimos excitent dolores. iure ergo ad frigidos quoque articulorum, & neruorum morbos illa ipſa hic adduntur, quæ bilem authorem fluxionis & doloris educunt: vbi ea quoque largius aſſumuntur, qubus pituitoſa, atque ea etiam craſſior materia euacuatur.*

MESVE.

CATAPOTIA ex Hermodactylis maiora, ad podagram, & dolores frigidos aliarum iuncturarum. Recipiũt hermodactylorum, aloes, myrabolanorum flauarum, turbith, colocynthidos, bdellij, ſagapeni, ana drachmas ſex, caſtorij, ſarcocollæ, euphorbij, opopanacis, rutæ agreſtis, apij, ana drachmas tres, croci, drachmam vnam, & ſemiſſem. Forma cum ſucco braſſicæ.

CHRI. ISTAE pilulæ dicuntur maiores ad differentiam minorum, eo quod plura ſimplicia habent maiores quam minores, tamen ambæ ſunt in vſu, & ſimiliter ex inuentione noſtra.

MAN. MAIORES vbique, minores in multis locis parantur, tertia nullibi. HARMEL.) Accipe ſylueſtrem rutam.

SYLV. PLVRIBVS conſtant ſimplicibus ſuntque compoſita magis: ob id maiora vocauit. Hæc, vt ſequentia quædam, cathartico roſato Meſue excipiunt.

COST. DE hermodactylis maiores. *Valenter & ex longinquis partibus trahunt non pituitam modo, quã præcipue trahunt, ſed etiam bilem aloes, & myrabolanorum flauorum nomine, non temere autem ad frigidos articulorum dolores miſceri ea quoq; quæ bilem ducũt, antea admonuimus.*

MESVE.

CATAP. ex Hermodactylis minora, ad podagram calidam. Recipiunt hermodactylorum drach. v. ſcammonij, drach. ij. & ſemiſſem, myrabolanorum flauarum, drach. iij. roſarum, drach. ij. aloes, drach. x. Forma * cum cathartico roſato. Da drachmas duas.

Ele. roſato Meſuæ electa. de succo roſ. Nic.

CHRI. PILVLAE de hermodactylis minores, principaliter conueniunt in ſoluendo materiam cholericam craſſam contentam in iuncturis, & ſubſequenter phlegmaticam, vnde conferunt principaliter podagrę calidæ. Et doſis eſt ſicut ſupradictarum.

MATERIAM ex iuncturis bilioſam præſertim vacuant, ſed & pituitoſam, ob id calidæ arthritidi conducunt, ſed etiam frigidæ. SYLVII.

DE herm. minora. *Hermodactylos proxime ad frigidam podagram vſurpabat, vt ſit mirum, quo modo hic quoque ad calidam accerſat. præſertim quando hic ipſe author lib. ſimpl. ad pituitam tantum craſſam trahendam commendat. Sed valentia medicamenta phlegmagoga licet pituitam proprie, & primo educant, bilis tamen maxime tenuis, vt quæ non facile ſeparari a pituita poteſt, aliquid ſimul trahunt. At miſceri hermodactylos hic alia ratione exiſtimo, nempe vt eius ope ſcammonium & reliqua eiuſcemodi bilem quoque craſſiorem educant. retinet enim eiuſcemodi bilis plerumque plurimum pituitæ.* COST.

MESVE.

CATAP. ex hermodactylis a nobis deſcripta. Recipiunt hermodactylorũ, aloes, ana drachmas quinque, myrabolanorum flauarum, turbith an. drachmas quatuor, zingiberis, drach. ij. forma cum electario roſato. Da drach. duas.

DE hermodactylis noſtra. *Erit hoc non vni modo, ſed vtrique podagricę intemperiei commodũ medicamentum. Corrigit hoc loco turbithum zingibere, quare non erit vt præparatum ſumas.* COST.

MESVE.

CATAPOTIA Sebellia, obſtructiones ventriculi, hepatis, lienis ſanant, & hydropem, materiamque vacuant. Recipiunt ſpicæ Indæ, drachmas quinque, ſpicæ Romanæ drachmas duas, rhabarbari, agarici, epithymi, ana drachmas tres, coſti, maſtiches, chamædryos, amomi, ana drachmas tres, croci drachmas duas, mirrhæ, cinamomi, caryophyllorũ, ſchœnu anthus, ana drachmam vnam, aloes drachmas decem, cum vino antiquo forma. Da drachmas duas, cum vino.

ISTAE ſunt vlt. pilulæ, quæ hic ponuntur in antidot. Meſ. & ſunt vtilitatis multæ ſecuritatis, & efficaciæ in aperiendo, & remouendo oppilationes hepatis, & ſplenis, ac ſtomachi, ac in ſoluendo aquoſitatem hydropicorum, & omnem materiam melancholicam & phlegmaticam, & cholericam cõtentam in prædictis membris. Et doſis eſt vſque ad ſcrupulos iiij. Recipit ſpicæ indæ, ideſt nardi, ſpicæ romanæ, ideſt celticæ. CHR.

ADDITIO.

VLTRA prædictas pilulas poſitas in antidot. Meſ. deſcribuntur aliquæ pilulæ: quarum quædam à diuerſis auctoribus ponuntur, & quædam ſolum magiſtrales, quæ multum & generaliter habentur in vſu. & ſic vbique præparatæ reperiuntur. Et primo pilulæ communes, quæ à vulgaribus dicuntur ſine cuſtodia: quarum deſcriptio ponitur conſilio Almanſ. cap. de præſeruatione à Peſtilentia. Recip. aloes drachm. j. myrrhæ, *Pilulæ cõmunes.*

myrrhæ, croci ana drachm.s. & cum vino albo ſubtili,& odorifero fiant pilulæ, & ſunt principaliter ſoluentes materias ſubtiles cholericas, ac etiam phleg. putridas,contentas in poroſitatibus ſtomachi, in meſeraicis, & in venis capillaribus hepatis, & ſunt deſiccatiuę humiditatum contentarum in ſtomacho, & inteſtinis, vnde virtutes ſtomachi vigorantur, vnde ſequitur confortatio cerebri cum aliquali mundificatione humiditatum contentarum in ipſo. Sunt & maxime præſeruatiuæ à peſtilentia. æſtiuo autem tempore tutius eſſet lauare aloen in aqua endiuiæ, & prædictę deſcriptioni addere drachm.i. boli armeni. Et ſecundum prædictam deſcrip. ſunt multum preſeruatiuæ ab ægritudinibus,quæ fieri poſſunt à materia mixta, vnde vſus earum laudatur in corporibus laxis aptis ad ęgritudines, Et ipſarum communis doſis eſt ſtomacho exiſtente vacuo à cibo drachm.i.Pilulę de

De fumo terræ.

fumoterræ. Hęc deſcriptio ponitur ab Auic.lib.iiij. fen. v. capit. de cura ſcabiei, quarum deſcriptio eſt hęc.Recip.myrobalanorum citrinarum, chebul.Ind. ana drachm. v. aloes ſuccotrini drachm. vij. diagridij drachm. v. puluerizentur omnia prędicta in ſcutella vitrea. incorporentur cum ſucco fumiterrę, & permittantur exiccari per aliquot dies in vmbra. facto magdaleone ex ipſis, complete exiccentur, & iterum in mortario fiat puluis, & iterum in prędicta ſcutella cum tali ſucco incorporentur. quibus complete exiccatis, iterum & tertio fiat puluis, & cum tali ſucco incorporentur, & ad formam pilularum poſtea reducantur. Et ſunt ſolutiuę humorum acutorum cholericorum, mordicatiuorum, phlegmatis ſalſi, & omnium humorum aduſtorum facientium pruritum, & ſcabiem, & doſis ipſarum eſt vſque ad ſcru-

Bechicæ.

pulos quatuor, & vbique pręparantur. Pilulæ bechicæ, ſub hoc titulo ab aromatarijs præparantur, & ab omnibus medicis generaliter habentur in vſu. Ipſę enim non ſunt ſolutiuę, ſed conferunt tuſſi ſiccę cum caliditate, & aſperitate cannæ pulmonis & gutturis,illas partes leniendo,& caliditatem remouędo, & ſolum tenentur in ore,vt humiditas, quæ paulatim liqueſcit deſcendendo per meri leniat partes illas, caliditatem remittendo, & formantur in forma lupini craſſi, licet denominentur pilulæ.Rec.ſucci liquiritiæ,zucchari electi,ana drach.x.amyli;tragacanthi, amygd.dulcium mundatarum. ana drachm.vj. Incorporentur prædicta cum mucilagine ſeminis citoniorum, & fiant pilulę, & ponitur hęc deſcriptio à Meſue in ſuo de appropriatis cap. de cura tuſſis ſiccæ. Pilulæ de benedicta. Iſtæ ſunt pilulæ magiſtrales,

De benedicta.

quæ ſub nomine pilularum reperiuntur: ſed ſumitur eius deſcriptio a benedicta poſita a Nicolao in ſuo antidot. quæ cum melle conſtruitur, & remoto melleaccipiuntur ſola aromata,& ex eis fiunt pilulę,quę denominantur de benedicta, quarum hæc eſt deſcriptio. Rec.turbith,eſulę,zucchari ana drach.x.diagridij,hermodactyli, roſarum,ana drach.v.caryophyllorum,ſpicæ,zingiberis,croci,ſaxifragię,macropiperis, amomi,cardamomi,petroſelini, lithoſpermatis, ſaliſgemmæ,galangæ,macis,carui,fœniculi,aſparagi,bruſci,granorum ſalis ana drach.i. incorporentur prædicta aromata ſubtiliter puluerizata cum ſucco fœniculi,& fiant pilulæ, quarum doſis eſt drac.i.Et conferũt omnib.paſſionibus,quib.confert benedicta prędicta, aſſumpta in forma electarij,ſed plus attrahunt a remotis, quia maiorem moram contrahunt in ſtomacho, & principaliter ſoluunt materiam phlegmaticã cum cholera, habent enim oppilationes omnium mẽbrorum nutritiuorum aperire, vnde ſumme conueniunt lapidi renum,& veſicæ, & retentioni vrinę,& doloribus colicis &c. Pilulę de hiera picra Gale. Iſtę pilulę *De hiera.* trahuuntur ex deſcriptione hierę picrę Galeni poſitę à Nicolao in ſuo antidot. vbi ſub nomine pilularum deſcriptę non reperiuntur, ſed ſolum in forma electarij,ſed ſunt reductę ad hanc formã propter maiorem delectationem ipſas aſſumentium, & vt plus trahant à remotis,& ipſarum deſcriptio eſt iſta. Recipiũt cinnamomi, croci, ſpicę,ſquinanthi,aſſari,caſię ligneę, xyloaloes,carpobalſami, violarum,abſinthij, epithymi, ſtœchados, agarici,roſarum, turbith,colocynthidis,maſticis ana drach.i. ſcammoneę correctę drac.ij. aloes hepatici ad pondus omnium. Incorporẽtur omnia aromata ſubtiliter puluerizata,& fiant pilulę.quarum doſis eſt vſq; ad drach.i. Et principaliter conferunt paſſionibus capitis, nuchę,neruorum,& iunctu rarum, de materia mixta a prędominio tamen materiei phlegmaticę. Pilulę hierę Gal.harum deſcriptio *Pi.de hiera picra.* habetur vij. Therapeu. c.xij. non ſub nomine pilularum, ſed ſub nomine pulueris hierę, qui puluis propter delectationem aſſumentis ad formã pilularum reducitur. Et ſic generaliter,& communiter eſt vſus huius pulueris reducti ad formam pilularum, quę ab omnib. vocantur pilulę de hiera, quarum deſcriptio eſt recip.cinnamomi,maſticis, aſſari,ſpicę, croci, xylobalſami ana drach.i.aloes vnc.i.fiant pilulę cum vino albo ſubtili,vel cum melle roſato colato. Et doſis eſſe poteſt vſq; ad drach.i.& s.vbi expedit. Et principaliter conueniunt in paſſionibus ſtomachi de materia phlegmatica, & cholerica imbibita in eius poroſitatibus, illam leuiter ſoluendo, & fortiter deſiccando, virtutem digeſtiuam ſtomachi principaliter, & maxime confortant. Pilulę alię ex deſcriptione puluerum hierę poſita à Gal.vi.de regim. ſanit. circa finem. Et iſta deſcriptio proprie eſt illa,quę poſita eſt ſuperius a Meſ.in præſenti antidotario.quam ipſe deſcribit ſub nomine hieræ Gal. & eſt talis. Rec.maſticis, aſſari, ſpicæ, xylobalſami, croci,caſiæ ligneæ ana drach.i.aloes ad pondus omnium, & fiant pilulæ. Pi- *Pilule pro Regibus.* lulæ magiſtrales pro Regibus inuentæ, nec reperitur a quo auctore ſint deſcriptę.quarum deſcript.hæc eſt. Rec.amomi, aniſi, maſticis, zingiberis, cardamomi, cinnamomi, zedoarię, macis, nucis muſcatæ, caryophyllorũ,croci,cubebarum,ligni aloes,turbith,mannę,agarici, ſenę, myrobolanorum omnium ana drac. i.rhabarbari vnc.iij.aloes ſuccotrini vncias ſex, ſyrupi roſati quantum ſufficit ad conficiendum pilulas. Et doſis eſt vſq; ad ſcrupulos iiij.& ſunt ſatis domeſticę in operando, vel ſoluendo, & principaliter materiam cholericam contentam in nutritiuis,& cum hoc etiam aliqualiter membra deiecta confortando, & materiam phlegmaticam euacuando &c. Reſtat nunc videre de pilulis duabus magiſtralibus, quibus in ſecreto vtebatur Thomas de Garbo. & primę ſunt pilulę, quę multum conferunt paſſionibus cerebri, nuchę,& neruorum, de materia craſſa viſcoſa difficilis eradicationis, quarum hęc eſt deſcriptio. Recip. cubebarum, nucis muſcatę, cinnamomi, ſpicę, aniſi, carpobalſami, ſchęnanthi, maſticis, aſſari, caryophyllorum, calamenthi ana drachm.ij. turbith, col-

locyn-

locynthydis ana drach. iij. myrobalanorum omnium E
ana drachm. ij. agarici, ſenæ ana drachmam vnam, aloes hepatici ad pondus omnium, & cum ſucco mentæ, vel fœniculi, aut ambobus fiant; & doſis eſt drachma vna & dimidia, & ſunt incolumes, & multæ ſecuritatis, & valde conueniunt in fine ægritudinum chronicarum. Secundæ magiſtrales & ſecretæ quibus ſæpe vtebatur Rex Robertus, ad cuius inſtantiam Dinus fuit auctor, ſumme conueniunt in paſſionibus oculorum & aurium, confortando viſum & auditum, propter quas duas cauſas principaliter fuerunt inuentæ, & principaliter euacuant materias diuerſas phlegmaticas & cholericas, & melancholicas in capite contentas, quarum hæc eſt deſcriptio. Recipiunt roſarum, violarum, abſinthij, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis muſchatæ, ſpicæ nardi, epithymi, xylobalſami, carpobalſami, ſileris montani, ſeminis rutæ, ſchœnanthi, aſſari, maſticis, caryophyllorum, aniſi, fœniculi, ſeminis apij, caſiæ lignææ, macis, ana drachm. ij. myrobalanorum omnium ana drachm. iiij. rhabarbari, ſenæ, ana drachm. v. eufragiæ drachm. viij. chelidoniæ drachm. v. lapidis lazuli drachm. ij. ſ. aloes ſuccotrini ad pondus omnium, & fiant pilulæ cum ſucco fœniculi. Et doſis eſt vſque ad ſcrup. iiij.

MAN. PARARI aſſueuerant, ſed nullus ferè vtebatur.

SYLVII. MATERIAM biliоſam, pituitoſam, melancholicam ex dictis partibus obſtructis vacuant, & aquas hydropicorum, ad ſcrup. iij. ſumpta ab inuentore Sabellia quidam dici opinantur. Hactenus Meſue catapotia, præter quæ alia quædam vſurpamus, qualia ſunt communia omnibus dicta, ab Almanſore ſcripta cap. de præcautione à peſte: recipiunt autem aloes drach. i. myrrhæ, croci, ana drachm. ſemiſſem cum vino tenui, odoro, fac maſſam. Datur ventriculo vacuo ad drachm. i etiam ad conſueta G
opera iturо. ob id ſine cuſtodia ſcilicet cubiculi vulgo dicuntur. Aeſtate autem aloe lauanda: præſtantiora fuerint, ſi boli Armeniæ drach. i. acceperint. Vacuant, a ventriculo, meſaræo, hepate, excrementa pituitoſa, biliоſa, putria, & abſumunt, partesque dictas roborant: ob id à peſte ſeruant, quia corpus ſiccant, vacuant, à putredine vindicant. Catapotia ex fumaria Aute. ad ſcabiem. Recipiunt myrobalanorum flauarum, cepularum, Indarum. ana drach. v. aloes drach. vij. ſcammonij cocti drach. v. pulueriz entur omnia, & cum ſucco fumariæ comprehendantur: ſiccentur dies aliquot in vmbra, forma offam, & omnino ſicca, & iterum in mortario puluera, & iterum ſimili ſucco comprehende, & ſicca: iterum puluera, ſucco comprehende, & forma maſſam. Soluunt humores acres, biliоſos pituitam ſalſam, & alios aduſtos, à quibus pruritus & ſcabies. Dantur ad ſcriptula quatuor. Catapotia Hechica ad tuſſim ſiccam cum caliditate & aſperitate faucium, & gutturis. Rec. ſuccі glyzyrrhizæ, ſacchari boni, ana drach. x. amyli, tragacanthi, amygdal. dulcium depilatarum, ana drachmas ſex, excipe mucca-gine ſeminis cydoniorū: fac catapotia in ore tenendi. Fiunt autem hodie forma trochiſcorum, inter quos repetentur. Meſues ſic deſcribit in practica. cap. de curatione tuſſis ſiccæ. Fiunt etiam ex benedicta, & item ex hiera picra Galeni catapotia, quæ à remotioribus tra-hantur quam dum hæc melle excepta ſumuntur forma molliore. Catapotia maſtichina Petri de Ebano Conciliatoris ventriculum, cerebrum, viſcera reliqua, oculos, vterum putribus humoribus purgat, & roborant: accipiunt autem maſtiches, drach. iij. agarici albi drach. ij. aloes drach. x. cum ſucco arthemiſiæ, vel ſyrup. ſtœchados, vel ſapa formantur pro vario medici ſcopo. Catapotia alleuiret dicta Auic. in cephalalgia. Accipiat pul. hieræ picræ Gal. vnc. j. maſtiches, myrobalan. citrearum, ana ſemunciam, aloes vnc. ij. cum ſyrup. ſtœchados formentur.

COST. SEBELLIAE. *Imbecillime hoc purgat: ita quum totus hic paſtillus drachmas ferè quadraginta quatuor pendat, excepto uino; vix quatuordecim ſint doſes. Licebit igitur non modo ſcriptulos (vt aiunt) quatuor, ſed etiam ternas drachmas exhibere. tutiſſime autem cum Meſue, binas.*

DISTINCTIO VNDECIMA

de Vnguentis, & Emplaſtris.

IN hac vndecima parte determinat CHRI.
de Vnguentis & Emplaſtris, quæ abinuicem differunt. Nam ad compoſitionem vnguenti requiritur cera & oleum, in emplaſtris autem nō eſt expediens ſemper ponere oleum: fuerunt autem adinuenta emplaſtra, ac etiam vnguenta, vt cum virtute ipſorum diutius perſeuerarent in loco, ſuper quem adminiſtrantur. fiunt etiam quandoq; cerata, quæ ad duriorem & ſolidiorem formam reducunt, quam vnguenta, vel emplaſtra.

VNGVENTI & Emplaſtri nomine, ſed & cerati MAN.
aliter antiqui, aliter neoterici vſi ſunt. Illi enim vnguenta ea duntaxat vocabant, quæ ex odoratis rebus conficiebant, emplaſtra, quæ ex metallicis. cerata, quæ ex oleo & cera. Neotericis vnguenti nomen ad antiquorum emplaſtra & cerata extenditur, cerata ea ſolum vocantes, quæ ita cuti hærent vt vis aſtelli poſſint. ſunt quæ ab hærendi vi à Gal. ἐγκόλλα dicta ſunt. Emplaſtra vero neoterici, quæ antiqui cataplaſmata nominant.

CERATVM à cera dicitur, qua forma Græcis κηρῶτη vel SYLVII.
κηρώσασθαι à cera & oleo: quibus cera miſcetur, vt det materiam, quæ minus prompte diffluat. Quod etiam Gal. innuebat lib. 4. ſan. tuen. cum ſuccos non craſſos, nec lentos ad eitum reſidentes digerit oleo ſampſychino, præſertim hyeme & regione frigida, per ſe, vel cum cera & reſina: preſertim cum ſuper vnctum corpus manere diutius ſtudes: quod ſi liquidius vis, auge oleum, minue ceram, & alia corpus & materiam præbentia. Cum in ceratis ſcribitur ceræ. q. ſ. oleum ſit quadruplum ad ceram: vt ſi recipiat olei vnc. ij. miſce ceræ vnc. ſ. Si vero ſcribatur ceræ parum, ſit eius vt. aut viij. pars ad oleum, vt linimentum ſit liquidum verius, quam ceratum: idque magis & minus pro medici ſcopis. Quo enim plus habent ceræ, eo ſolidiora ſunt: quo minus, tanto liquidiora: niſi aut longa coctio, aut fuccorum largior miſtio, ceræ modo duram reddat compoſitionem. Sit ob id liquidius ceratum, aut ficca multum, &, multa ſint miſcenda.

MESVE.

CERATVM œſypatum Galen. emollit & digerit tumores duros hepatis, ſplenis, vteri, neruorum, iuncturarum, & aliarum partium, eſtque anodynum. Recip. ceræ flauæ vnc. iiij. olei chamæmelini & irini ana vnc. vj. maſtiches vnc. i. ſpicæ nardi drachm. ij. & ſ. croci drachm. i. & ſ. terebinthinæ vnc. j. reſinæ vnc. ſemiſs. œſypi drachm. lxxx. H

HYSSOPI ceratum deſcriptione Gal. ad iſtam CHRI.
literam debet addi vnguentum hyſſopi, ideſt in quo ingreditur hyſſopus humida. & ſub alijs nominibus præparata reperiuntur, & communiter iſta vnguenta, in quibus ingreditur hyſſopus humida, cōueniunt ad durities & nodoſitates in ſplene; & hepate factas materia dura melancholica; habent etiam virtutem reſolutinam, virtute hyſſopi humidæ, quæ eſt calidæ, & humidæ complexionis in primo, licet humiditas ſit maior caliditate. Alia etiam, quæ ingrediuntur

diuntur compositionem istorum vnguent. denominatorum ab hyssopo humida, & a cera conueniunt ad easdem intentiones, & ad alias, quæ ponuntur in litera. Debent autem ista vnguenta si cum eis fiat fricatio super aliquod membrum, administrari ante assumptionem cibi, vna hora, bis innouando in die, & sub actuali caliditate, & maxime temporibus frigidis. & licet non fricentur, sed super petiam extendantur & ponantur ad membrum, melius est cum obseruatione prædictarum conditionum.

Quo vnguenta applicanda.

MAN. OESYPVM vocant Græci, neutro vel masculino genere, pingue illud quod ouium lanis adhæret. TEREBINTHI. Vera hactenus caruimus: sed eius loco imperiti accipiebant lariceam resinam, quam Venetijs adhuc largatum, quasi laricarum vocant. Cœpit vera nuper adportari ex Rhodo, sed cocta.

SYLV. CERATVM quod ex œsypo fit, notum omnib. medicamentum lib. 4. meth. Vsus cerati eius & similium rectus fuerit, siue parti affricetur, siue tela exceptum imponatur per horã vnam ante pastus: & calidum sit hyeme, æstate tepidum, tamen id in vsu non est Paulo aliter œsypum colligit Discor. libro 2.

COST. CEROTVM œsypus. *Oesypati cerati huius, vbi meminerit Galenus, non obseruaui. vsum, quẽ pollicetur Mesue emolliẽdi, præstat, olei, œsypi, atq; etiam ceræ nomine, & masticbes, & terebinthinæ: spica autem, & crocum, penetrationem dant emollientibus. concoquendi etiam adiuuant vim, ac præterea adstringenti facultate robur dant partibus. alioqui emollienti potestati contraria est astringens, quæ densando duritiem infert.*

MESVE.

OESYPVS vero sic extrahitur: lanæ ouium succidæ libræ circiter lx. aqua calida horis octo merguntur, semel feruefiunt, exprimuntur: colatum reliquum igni lento in vase stamnato percoquitur semper ad mellis fluxilis crassitiem, fundum mouendo lata rudicula lignea, ne vratur.

CHRI. OPERATIO hyssopi humidæ idest modus secundum quem extrahitur prædicta vnctuositas, seu pinguedo a lanis, &c. hæc hyssopus humida per se ipsam administrata, est medicina sedatiua dolorum in membris neruosis, factorum a causa frigida, & ab humore melancholico: lenit enim & mollificat omnem duritiem, vsus tamen eius est, vt plurimũ admixta alij medicinis.

MAN. ALIVM modum colligendi, non magnopere tamen ab hoc diuersum habes a Dioscoride lib. 2.

COST. OESYPI. *Oesypi conficiendi rationem prosequitur pluribus Dioscorides. cui probatissimum album est. quare vulgatum ætatis nostræ atrum ignis prodit in eo conficiendo violentiam; quam veritus Mesue continenter agitandum ait, ne vratur.*

A

MESVE.

CERATVM œsypi ex Philagrio eadem potens. croci drachm. v. bdellij, mastiches, ammoniaci, aloes, stiracis liquidi, ana † drachm. vij. ceræ flauæ. libr. j. terebinth. † vnc. i. & semiss. medullæ cruris vaccini, adipis anseris, ana drachm. xv. œsypi libr. j. & s. olei nardini. q. s. Bdellium, ammoniacum, aloe dissoluatur in aqua, in qua fœnugræcum & chamæmelum sint macerata, & cum alijs misceantur in vnguentum. Post Philagrium addiderunt succi scillæ vncias tres, sepi vitulini drachm. xv. thuris vnciam vnam, & in alio rectius ceræ quartaria tria.

Hyssopi cer. Thui.

† *Al. dr. viij*

† *Al. un. ß. s.*

B

EST fortius quam primum, & magis potens ad emolliendum, quare idoneum est ad tollendas eas durities quæ à morbo Gallico fiunt, adiectis etiam interdum quibusdam potentioribus, & magna cogente necessitate, cinnabari. MAN.

POTENTIVS est priore ad emolliendas duritias ex morbo Hispanico, etiam valentioribus quibusdam interdum adiectis, & si necesse est etiam vulgari cinnabrio, quod argento viuo & sulphure simul vstis constat. SYLVII.

OESYPVS cer. Philagrij. *Est hoc longe potentius superiori tum ammoniaci gratia quod solum duriores emolliuit & discussit tumores, tum bdellij & fœnugræci accessione. Sed & styrax liquidus ad emol-* COST.

C *liendum facit, id quod anseris quoque adeps potest, dum altius subit. nardinum vero oleum non alte modo penetrat, sed etiam concoquit & discutit. chamæmelum autem discutit, & concoquit, & leui astrictione robur partibus conciliat. suspecta hic fortasse alicui sit aloe siccandi astringendique vi prædita, sed eadem concoquit, partibusque astringendo aliquod præbet robur, vt etiam thus si quis addiderit. Scilla autem dum altissime subit, attenuandi & discutiendi vi strenua proficit. valentissimum ergo est hoc ad emolliendum. Sed quando styracis liquidi hic meminit, quid hic ipse sit nõdum constat, admiranda certe cum eius tanta copia atque vsu inscitia, factitium aliquid esse certum est. non esse tamen myrrhæ stacten odor prodit & sapor esse autem aliquid styracis, præter nomen quod adhuc seruat, etiam odor videtur indicare. an autem sit styracis sta-*

D *cte aliqua, exemplo stactes myrrhæ suspicari licet. inclinat tamen animus, vt styracis scolecites materiem sed liquidiorem esse existimem. cerã aut adipem alias, vt ait Dioscorides odoribus imbutam cum styrace in sole subigebant, & per laxa cribri foramina in frigidam aquam exprimebant. sic quidem styracis veri odorem odore mentiebantur, consistentiam soliditate: glebę speciem transfusione per cribrum. illum vero scolecitem, id est, vermicularem vocabant a figura vermiculi, quã a cribro contrahebat. ad eum igitur modum ex cera adipeue (addita tamen maiori olei aut adipis liquidioris copia) odoribus varijs imbuto styracem quoque subigi. fieriq; hunc liquorẽ quem vulgo styracem liquidum vocant, valde suspicor, ceram. n. prodit lentor, adipem, aut oleum pinguis & inficiens manus materia, styracem atque aromata alia confusus ex styrace atque alijs odor.*

MESVE.

† Sigia. CERATVM œsypatum ex Paulo idem pollens. Recip. ammoniaci drach. x. bdellij drach. v. † styracis (liquidi, vel myrrhæ stactis) drac. iiij. croci sexsquidrach. aloes, masticbes, thuris ana drach. ij. & di-
† drach. ij. mid. ceræ † drachm. iij. sepi. & medullæ vituli an. drachmas duas, œsypi drachmas quadraginta,
† drac. xij. olei irini quantum sufficit.

MAN. APVD Paulum hanc compositionem non legi, sed aliam longe diuersam. Sigiæ Styracem ego potius caperem, licet aliqui myrrham intelligant, quæ stacte dicitur.

SYLV. APVD Paul. lib. 7. alia huic multum diuersa legitur cerati huius descriptio.

COST. OESYP. Pauli. *Pro liquido styraces, vt vertit Sylu. vetus interpres arabicam vocē reliquerat (sigia) qua Psidiam Græcorum, id est, probatissimum ex Psidia styracē intellexisse Arabes puto. Ita quidem glebam styracis hoc loco sumerem. præsertim si hoc Pauli est medicamentum (quod in eo tamen nondum inueni) nam liquido styrace vsos fuisse Græcos nusquam obseruaui. Myrrhæ autem stactem, quam Sylu styraci substituit, non improbo. Sed vix, ac ne vix quidem, stacte ad nos fertur, styrax autē passim in officinis prostat.*

MESVE.

VNGVENTVM diaphœnicon vl cera cruenta, fistulosa, pituitæ salsæ, maligna, & dysepulotica glutinat, herpetas, tumores pestilentes, & qui ex humoribus variis constant, sanat. Recip. adipis ceruini, & vitulini antiqui, mundi & colati ana libr. j. & dimid. chalciteos vnc. iiij. olei antiqui & lithargyri puri ana lib. iij. chalcitis & lithargyros leuissime trita & creta cribro tenuissimo, post oleo paulatim affuso simul terantur. addito deinde adipe igni lento coquantur semper mouendo palmæ ramis recens factis & excoriatis, quorum extremum vbi contactu medicamenti & ignis siccius euaserit, nouos substitue, iniectis etiam tum ipsi vnguento segmentis recentibus ramorum virentium. †

† Vulg. ad. Et fiat intra terminū ho ra.

MAN. ADIPIS zirbi. Aliqui legunt cerui. Calchotar. Chalcanthi nūc accipitur, quod vitriolum vocāt, quia & ex his multa deperdita sunt nostrorum ignauia. Auic. habet hoc loco chalcadis, quod significat chalcitim: sicuti & Galenus primo lib. de compositione medicamentorum secundum genera: ex cuius lectione multa potes castigare, quæ hic perperam leguntur. Vbi scribitur, Ignis autem sicut primæ: legendum est, Ignis autem sit prunæ.

SYLVII. VNGVENTVM id Galeni est emplastrum ἀπὸ χυνόσβατος descriptum lib. 1. comp. ph. g. Recipit axungiæ porci vetustæ à membranis per liquationem & colationem purgatæ lib. ij. olei veteris & lithargyri triti & creti ana li. ij. chalcitidos leuigatæ vnc. iij. misce in mortario omnia paulatim. Post coque in cacabo, & moue statim ab initio rudicula tanquam spatha ex ramo mali. E seculo & recentissimo palmæ, qui parte, qua emplastrum tangit, vbi aruit, mox præcidendus est, aut parte opposita moueatur, aut ramus sufficiatur, vbi cerati crassitiem affecuum fuerit, inijce fragmenta excorticata germinum palmæ teneroru, vt horum succus in medicamento maneat: coque donec digitos non inquinet: nunc vinum, nunc acetum additur pro varijs scopis. Omnium præstantissimum, si quis parare recte, & parato probe vti scierit. In quos affectus autem valeat, & quo vtendi modo huic illi affectui prosit, abunde ex Galeno initio emplastrorum docemus. Eo quotidie vtimur emplastri forma, quando oleo nunc myrteo, nunc, alio, nunc succo plantaginis, brassicæ, aut alio mollimus pro scopis varijs. Palmæ autem ramorum, & germinum (a quibus ἐμπλαστὰ ἐμπυρευματικὰ Cal. & diaphœnicon bis, & palmeum toties Mesue dicitur,) penuria, quercum, aut prunum, aut cydonium, aut sorbum, aut lotum, aut mespilum substituo. Vides quantum à Gal. defecerit Mesues, scilicet ceruino & vitulino adipe pro suillo, cuius pondus his duobus æquat cætera consentit.

COST. DIAPHOENICON. *Discrepat a Galeno ceruinum & vitulinum adipem pro suillo sumens, & libræ vnius pondus adiciens. Ceterum, suillum quidem pingue omnium fere aliorum humidissimum est, vlceribus autem siccciora vtiliora esse etiam constat. quo fit, vt non temere suilli pinguis loco ceruinum hic & vitulinum adipem suillo potestate siccius deligat. non perperam tamen Galenus suillum proponit, vt quod paratu facilius in materiam fere eiusmodi medicamentorum venit, præsertim autem vetustum, quod minus humidum euasit. Itaque aliud pinguis genus non temere hic Mes. proponit. Est vero etiam adeps omnis porcina axungia solidior. quare ad debitam vnguento comparandam consistentiā recte densioris huius materiæ plus quam fluxilis axungiæ vsurpatur.*

MESVE.

VNGVENTVM diaphœnicon, Arabum descriptione, vlcera dysepulora & cacoethea carne implet, & cicatrice tegit, fistulas & cancros curat. & ossa humida glutinat. Recipiunt foliorum leucoij lutei, saluiæ, oxytriphylli, † acori, ana libram vnam: tere accurate, affunde olei rosati, aut myrtei, adipis antiqui ex epipioo vituli liquando & colando purgati, ana libras duas, & dimidiam. in vase lapideo macerentur dies nouem. tunc myrrhæ, aloes ana aureis nouem, sarcocollæ aureis septem tritis & cretis adde succi plantaginis longę aut vini albi in (quo herbarum prædictarum, ana † vnciæ quatuor coctæ fuerint.) quantum sufficit ad ea dissoluendum. permitte dies sex. Deinde herbas cum oleo & adipe bis feruefac. cola, & exprime oleum & adipem: huius expressi libras quatuor, & dimid. lithargyri puri leuissimè triti libras † tres, † chalciteos vncias quatuor coque, vt prius, & moue ramo palmeo, & semel feruefac vsquedum color medicamenti mutetur, tunc ab igne sublatum continenter moueatur, donec parum frigescat. tunc coque muccaginem myrrhæ, aloes, sarcocollæ in vino albo, vel succo plantaginis longæ: & paulatim affundas prædictæ mistioni, pistilloq; ferreo omnia moue, donec probe misceantur. & perfice coctionem, vt in priore. Addunt quidam arnoglossæ, præsertim longæ, libram vnam.

† Mendum hic suspicatur Mar. ipsi acori, folia elapsitremibus misceri non legerit, vt hic habetur.

† al. vnc. iij.

† al. li. ij. & dimid.
† Chalcanthum alij.

CHEIRI.)

MAN. CHEIRI.) Id est, leucoij, matronalis violæ. Pro triafilon. forte legendum trifolium acidum, quod alleluya vocant. Nam ingreditur etiam aliud vnguentum, quod viride vocatur. Vel intellige loton domesticam, de qua Auicenn. scribit. capite de Andacoca. & quam etiam Paulus vocari scribit trifolium. Alisam vero intellige vel quam Dioscorides vocat de alysson, & Auicenn. alguasceu. vel lege alisima, quòd est virga pastoris secundum Stephanum. Quidam pro hac etiam legunt trifolij acidi. Calcadis.) id est, chalciteos. Acori.) Non memini me legisse compositionem, in qua hæc folia reciperentur, quare suspicor hic subesse errorem.

SYLVII. DESCRIPTIO hæc operosa multum est, neque maiorum quam prædictæ virium, aut tam paulo maiorum, vt ob exiguitatem contemnatur, in nullo que sit vsu. Ad hæc acori folia parum conuenire videntur: Oxytriphyllon etiam in vnguentum quoddam viride postea recipietur.

COST. DIAPH. Arab. primum. *An leucoij, saluiæ, trifolij, atque acori folia recentia sumenda hoc sint loco, an arida, non explicat. Sed terenda præcipiens contritione (vt ait) bona, arida velle videtur. Cæterum, quum postremo herbas cum oleo atque adipe feruere iubeat, & post feruorem, expressum oleum solum vsurpet abiectis herbis, triture nomine contusionem intelligere. atque adeo nõ aridas, sed recentes eas herbas, quasique earum succum expetere existimo. Sic vero etiam secundo loco, quum myrrham, aloen, sarcocollam aut succo plantaginis aut vino in quo prædictæ incoctæ sint herbæ dissolui iubet, recentes herbas sumendas puto. Addit postremo loco hic author calcada, quæ vox Arab. chalcanthum sonat. Syluius vero calcitidem vsurpat. At non parum ego interesse existimo vtrum horum quis sumat. & si enim chalcãthum chalcitidẽ vetustate abire Galenus est testis, & vtrunq; astringentis simul & detergentis est facultatis, in chalcitide tamẽ adstringenti acrimoniam præualere asserit, ita vt exurat carnes: contra in chalcantho vehementissimam esse vim qua astringit, quando etiã carnes contrahit, minorem uero eã esse, qua exurit. ita vt si pro altero alterũ quis posuerit, id sit præter authoris institutum. licet non negem posse aliquando alterum in alterius locum cædere non inepte. Porro autem quia hic obscurius agit, vt rem explicem paucis, summa est, vt prius foliis leucoij, saluiæ, trifolij, acori, recentibus & contusis in lapideo mortario positis oleum atque adeps calfacta, & calore commista affundantur. Rursum autem post triduum plantaginis succus parandus est. aut pro eo vinum, in quo earundem plantarum, quarum antea meminit noua folia fuerint decocta. atque in horum altero pro medici delectu, ea mensura sumpto, quæ ad dissoluendum sit satis, myrrha, aloe, sarcocolla sunt dissoluenda. transactis diebus nouem, repositum cum adipe atque contusis herbis oleum igni admotum leuiter feruefaciendum, non repetita coctione (vt videtur velle Syluius, scribens, bis feruefacienda,) sed eadem decoctione, continenter, ad feruores (vt ita dicam) duos, id est non diuturna expectata coctione: tũ percolandum, & exprimendũ est: in expressæ autẽ huius materiæ libras quatuor cum dimidia lithargyrũ, & chalcanthum tenuissime, nõ (vt ait Syl.) leuissime trita, coquenda sunt. assidue agitando palmeo ramo, ad caloris vsque mutationem. auferendus tum est ignis, & ea materia continenter agitanda, vt tepescat. interea autem succus quoque plantaginis, aut vinum in quo myrrha, aloe, sarcocolla fuerant dissoluta, igni admotum coquendum est, deinceps vero priusquam prior materia refrigescat, hæc illi addenda est, & vna ferrea spatha agitando ad vnguenti consistentiam est deducenda.*

MESVE.

VNGVENTVM Arabicum idem quod prius pollens. Recipit ex folijs herbarum earumdem ana libram vnam & dimidiam, olei myrtini, adipis vitulini antiqui, ana vncias nouem, myrrhæ, aloes, ana drachm. xij. sarcocollæ drachmas nouem, dissoluantur in vino, aut succo herbarum, vt proxime diximus. herbæ quoque curiose terantur. Affunde his oleum, adipem, & † mucB caginem, & chalciteos † aureos tres. coque omnia igni lento ad mellis crassitiem, vtere in turunda vel platysmate. Species aliquando, æstate præsertim, dissoluuntur succo plantaginis longæ † non amplæ, experientiaque mirabile fit medicamentum. Emplastrũ Arab. † mucilaginei veteres. † Vulg. tritels. † al. absq; ij. † aut ampla.

EX folijs herbarum earumdem.) Leucoij scilicet, & trifolij. MAN.

VNGVENTVM Arabicum alterum. *Obscurissime hæc scribuntur. Sed hic seruandus ordo vt puto. Myrrhæ primum, & aloes singularum drachmas duodecim, & sarcocollæ drachmas nouem. tere, & per incerniculum transfusas dissolue succo plantaginis, aut vino, in quo leucoij lutei, saluiæ, trifolij acuti, & acori folia vt in præcedentis vnguenti descriptione, fuerint decocta, aut earumdẽ herbarũ succo dißolues. tũ præterea earumdem herbarũ recentium singularum, libram vnam cum dimidia cõtundes optime, contusisq; affundes olei myrtini, & adipis vitulini, vtriusque vncias nouem. his ita constitutis, prædictam myrrhæ, aloes, & sarcocollæ materiam eo succo aut vino dißolutam vt dictum est, miscebis olei atque adipis materiæ, posterius dictæ, discoctæ tamen prius, & percolatæ, & expressæ, (sic n. & herbarum succus & vis in illa æqua excipitur olei atque adipis substantiæ, & fæculentæ partes herbarum detrahuntur. commistæ ergo vtrique materiæ, chalcãthi in tenuissimum puluerem redacti aureos tres commiscebis, simulque leui igne ad mellis crassitudinem coquendo deduces. Fiet hoc pacto medicamentum ab huius authoris sententia vt existimo, non dissentaneum. Quod ad calcem subdit dissolui æstiuo tempore species, ideſt, myrrham, aloen, sarcocollam plantaginis succo. admonet vt habita æstiui caloris ratione, præscriptum vinum calida facultate prædictum relinquas, nihil autem interest plantaginem longam aut amplam sumas. quando vtraque eiusdem & temperamenti est & potestatis. hoc Syluius non animaduertens longam ait æstate, vt sumas, non amplam.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM mirabile relatum ad Nicodemum, vlcera putrida (& fistulas) purgat, carne implet, glutinat, cicatrice tegit, putredinem arcet. recipit myrrhæ, aloes, sarcocollæ, ana vnciam vnam, mellis despumati vn-

cias ſex, vini albi boni quantum ſufficit, coque igni lento ad ſpiſſitudinem. Quod ſi vlceri caro ſupercreuerit, adde vnguenti † chalciteos vnciam dimidiam. E

† Vulg. viriolo.

MAN. QVIDAM chirurgi hoc vtuntur in antiquis vlceribus addito vitriolo. Valet etiam fiſtulis.

SYLVII. HAEc linamenta in vlcus mittenda oblini poſſunt: ſunt & empl. duo diaphœnicon Meſue: Hec ad antiqua vlcera, & fiſtulas quidam chirurgi vtuntur, addita chalciti.

COST. NICODEMI. *Licet deſpumatum hoc loco mel velit, vt quod detractis ſordibus minus mordicat; ſi tamen crudum ipſum, & impurum vino hic propoſito incoquendum ſtatim commiſeris, & vbi feruere cæperit ſordes, ſpumamque detraxeris, tum propoſita quoque aromata addideris coquenda ad conſiſtentiam, vt maiori compendio, ita non diuerſo fructu, vt exiſtimo, res fiet. Vinum autem album non ſumit temere, vt quod altius quam nigrũ in vlceratas partes ſubit. & ſi enim album eo nomine vlceribus minus commodum eſt, authore Galeno libr. de fract. Hipp. com. 3. quod tenue eſt, & in vlceratas partes penetrans dolorem parit; quum tamen in putridis, calloſiſq; vlceribus mordacium etiã medicamentorum vis infirmior ſit, atq; hic generoſum ad eiuſcemodi vlcera remedium proponatur, recte album nigro præfertur. alioqui non tam ægri ſenſus quam fructus à pio etiam medico eſt ſpectandus.* F

MESVE.

VNGVENTVM alterum eiuſdem. Recipe myrrhæ, aloes, ana drachmas nouem, vini albi quantum ſufficit: tritis tenuiſſime vinũ paulatim affunde ſemper miſcendo vſque ad mellis craſſitudinem. vtere. Addunt nonnulli † chalciteos ſeſquidrachmam, olei myrtini. & vini portione pauca, viciſſim miſcent. G

† Vulg. vnciæ partem quartam.

MAN. HOc ceu liquidiore poſſunt in eodem vſu tingi linamenta quæ intra vlcus dantur.

COST. NICODEMI alterum. *Mitius hoc præcedenti eſt, & mollioribus corporib. aptius, tum ob ſarcocollam, quæ hic deeſt, cuius eſt vt acrimonia excedat, tum ob chalcanthi ipſius quoq; acerrimi largiorem illic quam hic menſuram. Nulla autem hic coctione eſt opus, quando myrrha, atque aloe in tenuiſſimum puluerem redacta affuſo vino etiam frigido per minima facile commiſcentur: quod non æque facile fit, ſi melle excipiantur, quod nimirum attenuante calore habet opus. Vinum vero hic quoque ſuperioris exemplo album ſumendum. neque chalcanthum addendum niſi ſupercreuerit caro.* H

MESVE.

VNGVENTVM magnum craſeos vlcera maligna putrida, fiſtuloſa, ſorde, & carne mortua purgat, carne implet, glutinat, & cicatrice tegit. Recipit autem ammoniaci vnciam vnam, bdellij, thuris maſculi, ariſtolochiæ, ſarcocollæ ana drach. quinque, myrrhæ, galbani, ana † vnciã dimidiam, lithargyri drachmas quindecim. aloes, opopanacis, ana drachmas duas, & ſemiſſem, † æruginis drachmas tres, reſinæ drachmas quatuordecim, cæræ albæ vnc. duas, olei quantum ſufficit. ammoniacum & bdellium accto ſoluẽda, lythargyros terenda, & cum oleo coquẽda, donec liquefiat. Tunc depone ab igni, & dum modice refrixerit, miſce ammoniacum, & bdellium aceto ſoluta, redde igni, coque ad iuſtam craſſitiem, tuncque reliqua permiſce.

† Vul. æris. † floris æris.

VNGVENTVM craſeos magnum ſub iſto nomine non eſt in vſu, ſed quia conformitatem & virtutem in deſcriptione ſua & modo operationis habet cum vnguento apoſtolorũ poſito quinto cano. ab Auic. tractatu vndecimo, quod vnguentum apoſtolorum eſt multum in vſu. Cuius hæc eſt deſcriptio. Recipe cerę albæ, reſinæ pini, ana drachmas quatuordecim, ammoniaci drachmas quatuor, opopanacis drachmas duas, floris æris drachm. tres, ariſtolochiæ longæ, thuris ana drachm. ſex. myrrhæ, galbani ana drachm. iiij. bdellij drachmas ſex, lithargyri drachm. ix. infundatur bdellium in aceto vini. & fiat hoc vnguentum cum duabus libris olei hoc modo puluerizando. & gummi diſſoluantur. & fiat vnguentum, licet vtilitates & iuuamenta, vt iam dictum eſt, ſint conformia huic dicto craſeos. CHRI.

ADDITIO.

Iſtud vnguentum in hoc tempore non eſt in vſu ſub iſto nomine, verum ſecundum chirurgicos noſtros quia conformitatem & virtutem in deſcriptione ſua & modo operationis habet cum vnguento apoſtolorum deſcripto in quinto cano. ab. Auic. tractatu nono, ideo nunc habetur in vſu ſub nomine vnguenti apoſtolorum. Petrus de Argilata capitulo de medicinis mundificatiuis, vel abſterſiuis habet vnguẽtum apoſtolorum mundificatiuum. & eſt deſcriptio Auic. & in fine huius deſcriptionis ait, & ſi bulliat vſque ad incraſſationem, vocat ipſum Meſue craſeos. & Magiſter Antonius de Ianua, vocat ipſum gratiam Dei. quia vere rectificat vlcera maligna, & ſic iſtud vnguentum magnam habet conformitatem cum vnguentum apoſtolorum Auicennæ.

VIM habet molliendi, mundandi, & glutinandi. Paruum vero maiorem vim habet in carne gignenda. MAN.

DESCRIPTIONI huic prope eſt eadem vnguenti apoſtolorum deſcriptio apud Auic. quinto canone. Recipit enim terebinthinæ, ceræ albæ, reſinæ, ammoniaci, ana drach. xv. opopanacis, æruginis ana drach. ij. ariſtolochiæ longę, thuris maſculi, bdellij, ana drac. vj. myrrhæ, galbani, ana drac. iiij. lithargyri drac. ix. Ammoniacum, & bdellium, & galbanum aceto ſoluta coque in olei libris æſtate duabus, hyeme tribus: ab hac enim cogitur: ab illa liqueſcit: quo nomine à chirurgicis hodie vſurpatur. Idem gratiam Dei ob facultatem eius mirificam vocat Antonius de Ianua. Petrus vero de Argilata a Meſ. dicit craſeos vocari, dum coquendo ad iuſtam craſſitiem ceu ſperam quandam peruenerit, mollit, terget, glutinat. SYLVII.

CRASEOS magnum. *Non in curandis tantũ difficilioribus vlceribus conferre hoc poteſt: ſed etiã ob ammoniacũ, reliquaq; lachrymarũ genera, quæ recipit, in emolliẽdis duriorib. uetuſtioribusq; callis, fiſtulis, ac* COST.

lis, ac tumoribus, quæ vlcerum curationi obsistunt. Est vero hic, vt de Syluio admiremur, qui loco floris æris hoc loco expetiti æruginem reponit, quamuis non negē, posse alterum pro altero frequenter sumi, vt quæ eiusdem ferè sunt facultatis.

MESVE.

Vnguentum crassos.

VNGVENTVM crassos paruum vlcera tamquam noua terget, carne implet, glutinat, cicatrice claudit. Recipit aristolochiæ, ireos, sanguinis draconis, ammoniaci, sarcocollę, ana vnciam dimid. lithargyri lęuigatæ vncias quinque, coque lithargyrum cum olei libra vna donec liquefiat, tunc cætera, vt diximus, misce.

SYLV. HOC Paruum mollit, terget, glutinat: sarcoticum magis est quam magnum

COST. CRASSOS paruum. *Hoc præcedenti imbecillius est, & mollioribus corporibus aptius sanguinem draconis inter cætera proponit. pro quo quum Arabes apud Serap. syderitidis Achilleæ succum sumat: alij vulgatum ex bolo armena, atque alijs nescio quibus factitium vsurpent: asseratur prętereà eo nomine pulcherrima & pictoribus expetita lacryma, hoc loco nō aliud quam ex Arabum more, syderitidis Achilleæ succum existimarim.*

MESVE.

Vnguentum Arthanita.

VNGVENTVM cyclamini magnū, relatum ad Alexandrum, illitū stomacho, vomitu purgat: hypogastrio autem iniunctum, aluum deijcit, ob id hydropicos, mire iuuat, serosum excrementum large vacuando; vermes quoque necat, & educit. Adhibetur nō potentib. sumere medicamentum purgans. Recipit succi cyclamini lib. iij. succi cucumeris agrestis lib. vnam, olei irini libras duas butyri vaccini libram vnam, pulpæ colocynthidos † vncias quatuor, polypod. vncias sex, euphorbij vnciā dimidiā, sicca hæc tria, tere, & macera dies octo succis & oleis in vase vitreo angusti oris bene obstructo. Post sic mel feruefac, cola: deinde adde sagapeni aureos quinque, mirrhæ aureos duos prius autem duo hæc aceto dissoluantur, quanto est opus. coque mouendo ad succorum prope consumptionem. Tunc adde ceræ vnc. quinque, fellis vaccini aureos quinque. feruefac simul donec cera liquatur. Tunc inspergе paulatim puluerem hūc scammonij, aloes, mezerei, colocynthidos, turbith, ana aur. v. euphorbij, aur. ij. salis gemmæ aur. ij. piperis longi, zingiberis, chamæmeli, ana aur. duos. misce diligenter.

† dl. vn. ij.

CHRI. VNGVENTVM Arthanitæ magnum, id est de pane porcino à quibusdam barbitonsoribus multum habetur in vsu. sed ab expertis & peritis eius vsus non laudatur. virtus autem eius, est quia, si ipso vngantur venter, ilia, & partes suminis, lenit naturam, & facit fluxum ventris propter acutas & fortes A medicinas solutiuas, quæ ingrediuntur eius compositionem. Vnde transit per poros ad interiora vsque ad intestina, vnde virtus ipsarum solutiua, stimulat expulsiuam virtutem intestinorum & aliorum nutritiuorum membrorum. Et si stomachus tali vnguento vngatur, prouocat vomitum, si materia est apta per superius euacuari. Recipe cucumeris asinini. calidæ est, & siccæ complexionis in quarto.

MAN. VIDI magnam vtilitatem sequutam ex hoc in aqua intercute.

SYLVII. VEHEMENS est, parumque tutum, nisi in robusto corpore, aut hydropico. Illud enim ob virium robur medicamenti vehementia contemnet: hoc seroso multo in ventre excremēto obtundet, eique vacuato vtilitatem afferet non mediocrem. Eadem vires Gal. cyclamino soli tribuit, vt parum opus esse videatur tanta turba medicamentorum etiam valentissime purgantium. Parua B eius portio misceri potest clysterib. apoplecticorum. Lienem efficaciter minuit. Sunt qui succum ebuli addunt. Quo loco Alexander Trallianus (quem hic vt alibi passim Mesues citare videtur) nondū cōperi. Alexander autem Benedictus Hermolai seculo vixit, ne quis eū putet citare quenquam. 16. c. multa eius generis exōphalica recenset cathartica. In simp. c. arthanitæ bis aliter describit.

COST. CYCLAMEN magnum. *Medicamentorum quæ non ventri modo, sed etiam volis manuum ac pedum illita purgandi vim habent, mentio est etiam Paulo, Aetio, Oribasio, Actuario, nostra ętate pilas quoque parant nonnulli, quæ naribus admotæ tum vomitu, tum aluo deducunt. Si eiusce modi omnia, quæ tum ventriculum strenue subuertunt, tum obuios quosque humores promiscue educunt, tum vbi ex alto atque ex venoso genere trahendi sunt humores, parum proficiunt, prudentiores medici semper euitabūt. Porro autem, quam* C *greſtis cucumeris succum quærit. an succum fructuum, ex quo elaterium, an radicis succum sumas, non explicat, & vterque sane vsurpari ad eadem solet, licet efficacius fructuum succus. Sed quando hic libram vnam præscribit eius succi, profecto vt tantum eius succi ex fructibus etiam multis colligere difficile est, quantum sit satis, ita eo longe violentius medicamentum redderetur, quo fit, vt contusæ radicis quærendum hoc loco succum existimem.*

MESVE.

Vnguentum Arthanite.

VNGVENTVM cyclamini paruum, splenis tumores etiam schirrhosos dissoluit, & strumas. Recip. succi cyclamini, succi glutinosi ex radice filicis extracti, succi † ebuli ana vnc. D ix. succi summitatū tamaricis vncias duas, olei irini lib. ij. œsypi drach. v. ammoniaci, bdellij ana drach. i. & semissem, aceti quantum sufficit, ceræ flauæ vnc. vj. corticum radicis capparis vnciam vnam & semissem, spicæ nardi † vnciam semissem. Fiat vt prius.

† chamelis camemzebu

† drach iiij.

CHRI. VNGVENTVM Arthanitæ paruum, nec ab expertis, nec à presſumptuosis habetur in vsu, nec est tantæ potentiæ, vt præcedens.

ADDITIO.

Istud vnguentum de Arthanita paruum non est in vsu. verum sunt ex hominibus qui faciunt vnum pro alio, quia, in isto pauciora sunt simplicia, sed

non recte faciunt. habet textus hic camelis, sed textus est corruptus, quia melius diceretur chamæactis, qd est ebulus.

MAN. MAGNAM vim habet in liene minuendo. Et succi cauenizich.) In capite de Hartanita, vbi etiã describitur hoc vnguentum, non ponitur hæc res, vel ali quid eius loco. Nec bene, præterquam diuinando, inueniri potest, quid sit. nisi forte legendum sit carmezich. quo fructus tamarisci intelligitur. In quibusdam codicibus legitur chameactes, & placet ea lectio.

COST. CYCLAMEN paruum. *Emollit hoc superiori magis. & ob id tutius usurpatur. quanquam perturbare hoc quoq; ventrem insigniter potest ob cyclamini, atque ebuli succum: Quum autem ebuli foliorum succus qui assumptus strenue purgat, non importune hic admittatur cum cyclaminis succo expurgante, non ex folijs tamẽ, sed ex radice succum hoc loco expeti existimo, vt qui nõ purgandi modo, sed strenue quoq; emolliẽdi vim habet. in quem vsum hoc cõficitur medicametũ.*

MESVE.

de sine. VNGVENTVM † ex panno lineo Hebenzezar mirabile ad vlcera maligna, fistulosa, carne implenda. Recip. opopanacis vnciam vnam, raturæ pãni linei tenuis, puri, antiqui vnciam semissem, & vini, mellis, & olei rosati, vel myrtini ana vnc. v. lithargyri, aloes, sarcocollæ, myrrhæ, an. dra. duas, & dimidiam. tere paulatim, affundendo nunc vinum, nunc mel, nunc oleum. Adduntur quandoque † chalciteos drach. duæ.

¶ similis.

MAN. PANNI linei soli vim habent excicandi vlcera, ita vt cum his quidam curent vulnera recentia, additis tamen quibusdam cautionibus.

SYLV. PANNVS lineus per se vlcera siccat, vt etiam quædam vulnera recẽtia glutinet. Pro parte vnciam scripsi, & pro parte tertiæ vnciæ drach. duas & dimid. & pro quarta drach. duas.

COST. VNGVENTVM ex panno lineo. *Lineus pannus aut seorsum in puluerem redigendus est, aut affuso paulatim vino diutius in mortario contundendus, vt in eiusdem generis materiam euadat, qualis ad scriptoriam hanc cartam conficiendam vsurpatur. Tum deinceps, vbi alia quoque arida in puluerem fuerint ducta, & opopanax vino fuerit dissolutus, linei panni materia contusa ijs addenda, & affundendum sensim oleũ, ac vinum, omniaque pistillo ducenda ad vnguenti consistentiam. quod admonere voluimus, ne quis existimet lineum pannum cum oleo, ac melle posse teri. qui enim id tentarunt elusi sunt, lineo panno pistilli ictum ob olei, ac mellis lenitatem refugiente.*

MESVE.

¶ Vnguentũ Alharid. VNGVENTVM † ex cantharidibus, causticum, phænigmon, & vesicas excitat, vlcera, alphos, pannos, lentigines, cutis maculas delet. Recipit † cãtharidum recentium drachm. x. axungiæ porci † vnc. v. & dimid. tere simul dies septem

¶ alhariel. ¶ drac. xiv.

marcescant: post coque, cola, serua vitreo vase.

HOC vnguento chirurgici nostri vtuntur sub nomine ruptorij de cantharidibus, & dicunt quod Alhariel sunt cantharides. infra apparebit vna alia descriptio sub nomine vnguenti de cantharidibus, sed non erit eadem cum ista. CHRI.

TARANEL. Intellige vel cantharides, vel campas, vel pityocampas, vel bupreſtes. MAN.

POSSIS pro taranahel, seu alhariel, vt quidam legunt (quos cantharidas interpretamur) campas, pytiocampas, vel bupreſtes miscere. SYLVII.

EX Cantharidibus. *An cantharidas totas sumi velit, an partes, (de qua re in horum vsu animaliũ non conuenit inter medicos) non explicat. Sed parum refert, vbi admouendæ tantum sunt foris; quamquã vbi etiam sint assumendæ, ex Gal. totas eas sumere licebit. harum vsu, quocunque modo, & cuicunque parti corporis admoueris, vrinæ vias tentari obseruatum est: ita vt quibus capiti fuerant ex fermento admotę, molestissimum vrinæ ardorem excitarint: derasa nimirum vesicæ cute occulta vi & proprietate. quare qui aliquando gonorrhæę vesicęue, aut pudendorum vllam vnquam molestiam passi sunt, in his, vt a cantharide omnibus abstineant modis, suadebo.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM Rosatum phlegmones, erysipelata, herpetas sedat, cephalalgiam calidam, & vẽtriculi ac hepatis intemperiem calidam mitigat. sic fit. Axungia porci probe lauetur nouies aqua calente, & toties frigida, deinde teratur cum ea portio æqualis rosarum rubrarum recentium, quæ marcescant cum ea dies septem, funde igni lento, cola, rursus tantundem rosarum recentium cum ea tere, quæ dies etiam septem cum ea marcescant. funde vt prius, & cola. tunc affunde succi rosarum dimidium. olei amygdal. dulcium partes sex. coque igni lento ad succi consumptionem. repone. Si inter coquendum inijcias parum opij in aqua rosarum soluti, valentius fit. præsertim ad insomniæ leuamen.

DOCET Dioscor. odorare adipes, ex quo modo hæc manarunt, sicuti, & vocata pomata. si addatur opium, erunt efficacia in doloribus mitigandis, & somno prouocando. MAN.

EODEM modo ex violis & nymphæę flore, & alijs vel frigidis, vel calidis, vel etiã odoris fieri potest. Hæc componendi ratio ex Dioscoride profecta videtur, dicente adipes odorandos. Non enim adipes per se, sed ijs odoribus imbutos intellexit. Cum enim temperatus sit adeps, & inodorus ad continenda calida, frigida, odora, est aptissimum, vti oleum balaninum Gal. Opium stupefaciendo dolores placat, somnumque, stupidum, & grauem refrigerando, & velut spiritus animales glaciando facit. Id vnguentum est præstantissimũ sine opio. Id. n. addi põt, vbi eius vrendi necessitas incideriit, nisi forte mauis coctione, & tẽpore vires eius frangere. Tũc enim dimidio cõpositi in coquere opiũ aqua rosata soluti possis. SYLVII.

Adeps

Adepti membranis ante est exacte purgandus. Mallem ad colandum liquare in vase duplici, quam igni lento. Oleum omphacinum, aut rosarum miscueris opio, amygdalino magis refrigerabit: minus prompte altius intro vi sua permeabit.

COST. VNGVENTVM rosatum. *Parãt hoc pharmacopœi Veneti diligentissime, odorem, candorem omni studio illi comparantes. Sed quando ad inflãmationes hoc ipsum est institutũ, si cui esset animus maiorem ipsi refrigerãdi vim acquirere, imò elegantissime, & in regum vsus parare, axungiæ postquam sæpius aqua calida abluta, aut etiam in ea multa cocta, & connato odore fuerit spoliata, rosaceam aquam frigidam fontanæ loco affundet, & noua quotidie affusa aqua cõtinenter per dies plures spatha lignea agitabit: interdum etiam coquet. Rosæ postea effusa aqua adhuc immaturæ, ex calyce, quum hiare tantum cæperint, carptæ: quin & aliarum rosarum vngues marmoreo, & candido mortario velocissime contusi, (vbi enim lente agitur nigrescunt.) axungiæ commiscendi cum rosis. Tum post dies, vt hic iubet, septem aut plures, hęc axũgiæ, & rosarum materia in vitreo vase posita liquanda est: illique per colum setaceum transfusæ, nouæ rosæ, atque vngues eodem modo cõtusæ, vt diximus injiciendæ. At vero octaua rursum die liquata, & percolata eadem materia pro rosis affundendus rosarum, & vnguium pari diligẽtia delectorum, & celeriter contusorum expressus succus: addendumque deinceps oleum amygdalarum, quod ex infusa rosa amygdalis, vt alibi docuimus, sit extractum: commiscendaque omnia, & in duplici vase ad succi absumptionem coquenda. Vnguentum profecto rosaceum si quis hac parauerit ratione, & maioris ad refrigerium vsus, & odoris suauitate præstantius parabit.*

MESVE.

VNGVENTVM violatum idem pollet, præterea pleuritidi, & thoracis inflammationi prodest. fit vt rosatum.

SYLVII. ID ad vires prædicti adiecit, quod violæ tota sua substantia sint pulmonariæ, & thoracicæ, vt inde composita cõserua violarum, syrupus violatus, & mel, & saccharum violatum, & id genus alia.

COST. VNGVENTVM violatum. *Ad vnguentum violaceũ conficiendum si quis violarum foliola sumat, vt in parando saccharo sumẽda proposuimus, erit hoc & odore suauius, & viribus vulgari non inferius. At quæ foris tantum admouenda sunt, in his minus sæpe satisfacit studium grauioribus rebus adhibendum.*

MAN. HOC quoque est valde efficax ad somnum, & ad arcendos dolores.

SYLVII. CAPITA papaueris matura, & recentia sumantur potius, quam siccata, vt humiditate frigida agant, non sola propemodum frigiditate, vt in Diacodio prius ex Galeno, & alijs docuimus.

COST. VNGVENTVM papaueris. *Papaueris capita hoc loco, recentia quidem, at non tamen, vt Syluius consulit, matura, imò immatura potius, & adhuc lacte turgentia, sumenda puto, vt quæ efficaciæ maioris hoc reddent medicamentum.*

MESVE.

VNGVENTVM Basilicon magnum, vlcera † phlegmone carentia, præsertim partium neruosarum, terget, carne implet, Recip. ceræ albæ, resinæ pini, sepi vaccini, † picis naualis, thuris, myrrhæ ana, olei q.s. In alio ceræ vnc.vj. picis, vnc.iij. aliorum ana vnc.j. & s. † Vulg. in Gebiu est calefactio. † picis glutinum alimbat.

VNGVENTVM Basilicon magnum secundũ hanc descript. vbique ab omnibus habetur in vsu, & præparatum reperitur, & est conueniens vulneribus consolidandis neruorum maxime, & capitis, cum quibus non coniungitur mala complexio calida. Est enim conueniens mundificatiuum vlceribus ad ipsa consolidanda. CHRI.

QVOMODO valet vulneribus: in quibus est calefactio, cum sit calidum? Puto deesse negationem, & legendum, non est calefactio, & sic etiam scripsit Auic. Basilicon Pauli recipit ceram Colophoniam, picem, adipem taurinum, æqualia. MAN.

ALII etiam terebinthinam addunt vulneribus glutinandis efficacissimam, alij etiam ichthyocollam, sed cum caleat id medicamentum (vt ex simplicium temperatura, & modo perspicuum est) legendum in Mesue censuimus cum Christophoro, & Manardo, quibus non est calor: præsertim cum Auic. can. v. sic etiã scripserit: & Serapio in suo antidot. quamuis vtriusque descriptiones binæ ab hac nonnihil varient. SYLVII.

VNGVENTVM basilicon. *Quum hoc vnguentum ex veteri versione probet Mesue ad vulnera, in quibus est calefactio: licet vulnus recens, vlcus autem vetustum communi vsu intelligatur, generatim tamen ad vetusta æque ac recentia conducere hoc ipsum potest. quare non male Syluius pro vulneribus, cõmunis significationis nomen reposuit, qua dicitur & de vulneribus vlcus, non tamen è contrario. At quum ex Manardo idem Syluius negatiue legendum putat, & vtile hoc esse tantum putat, vbi non est coniuncta vlceri caliditas, contra quam vetus interpres legat, hoc non caret dubitatione. quando basilicon minus, de quo hic proxime aget, quod ex ceræ, resinæ, picis, & olei pari portione conficitur, Galenus 4. 5. & 13. met. ad inflammationem exiguam, & ad mouendum pus vtile existimat. Atqui eadẽ in hoc magnum veniũt: præterea vero vaccinum sepum frigido in suo genere temperamento, si Galeno credimus, fœminarum pingue frigidius esse quam marium, accedunt etiam thus, & myrrha, quæ pice ac resina calore non sunt superiora: vt neque etiã pix naualis, quam pro glutine alimbat reponunt. Itaque Mesuen huius medicamenti vsum ad vlcera cum leui inflammatione Galeni exemplo proponere, non est à ratione prorsus alienum. neque inconsulto negatio addenda est, vbi constanter vetus versio affirmat.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM Basilicon. Rec. resinæ, picis, ceræ ana, olei q.s.

VNGVENTVM Basilicon minus, & est vnguentum citrinum. præcedens autem est nigri coloris. sub hac descriptione præparatur vbiq;. Est magis con-

conueniens in principio vlcerum neruoſorum,& eſt virtute ſua minoris calefactionis,abſterſionis,& conſolidationis,quam magnum immediate dictum.

SYLVII. IDEM pollet,quod præcedens, ſed imbecillius, nam minus calet, terget, glutinat, quam magnum : ob id recentibus capitis, & neruoſarum partium vulneribus, & vlceribus fuerit aptius : flauum eſt colore, magnum nigricat. Baſilicon tetrapharmacon Pauli recipit ceram, reſinam, colophoniam, picem, adipem taurinum,æqualia. Galenus ſolum reſinam, non addita colophonia : adipem taurinum, aut vitulinum Celſus : Cuius loco Meſues, & Guido Cauliacus oleum miſcent, quantum eſt neceſſarium. Vnguentum id Baſilicon Galeno tetrapharmacon,& Paulo dicitur : calfacit,humectat, dolorem ſedat. Pus mouet,vt abunde Gal. docet lib.45.& 13. meth.& initio.lib.3. comp.ph.p. Cum quo idem eſt Macedonicum ſolo thure,quod præterea recipit æquale,diuerſum lib.13.meth.

COST. VNGVENTVM baſilicum minus. *Hoc tetrapharmacum eſt Galeni, ſuperiori.vt puto,nihilo frigidius,fortaſſe autem aliquanto calidius,quod vaccino ſæpo caret, quo aliorum calor in præcedenti temperabatur.*

MESVE.

CERATVM ſantalinũ phlegmonas, & intemperaturas omnes calidas ventriculi,hepatis,& partium aliarum potentiſſime extinguit. Recip. roſarũ drachmas xij. ſantalorum rubrorum drachmas decem, ſantali albi, & citrini ana drach. vj.boli Armenicæ drach.viij.ſpodij drach.iiij.caphuræ drachm.ij.ceræ albę drach.xxx.olei roſati lib.j.miſce.cera & oleo ſi lauentur, fit pręſtãtius.

MAN. SATIS ſuſpicor ne multum vergat ad calidum, ſi quidem Sandali calidi eſſe videntur, vt ſupra dictum eſt,& camphora. Spodij.) Sumunt moderni pro ſpodio antiſpodium ex ambuſtis cannis. quod certe vel calidum abſolute eſt, vel partes multas calidas habet, Auicenna etiam teſte.

SYLVII. VSV frequentiſſ.eſt hoc ceratum apud quoſdam nomine vnguenti,minus tamen refrigerat,quam titulo pollicetur. opinor,quod quæ pro ſantalis miſcentur,ligna ſint calida,& caphura, & ſpodium parum frigeant : mirum ni etiam caleant,quod vtrũque multas partes calidas habeat, & illa ſit arte ſuppoſititia. ſunt qui id vt ſequens ceratum Gal. refrigerans parant, liquando ſcilicet ceram cum oleo in vaſe duplici : deinde vbi refrigeratum eſt, aqua frigida manibus,aut rudicula diu agitant : poſtea dictos pulueres miſcent.

COST. CERATVM ſantal. *Santalum refrigerare, vt alias quoque dicebamus, potius,quam calefacere quotidiana docet obſeruatio. ſpodium vero maxime ſi poſt vſtionem eboris lauetur, refrigerare etiam conſtat. Caphuræ vero ſi modo calida eſt, parum omnino poſſint drachmæ duæ,cum reliquorum,quæ hic ſimuntur,mole: quæ libras circiter duas pendent : imò eadẽ, dum penetrationem frigidæ facultatis adiuuat,ex vſu eſt ad refrigerium. quare hoc medicamentum vim refrigerandi obtinere, conſentaneum eſt rationi. id quod quidem vt perpetuo non præſtet; eorum ſæpe incuria facit qui ægris inſeruiunt: quorum eſſet ceratum interdum detrahere,& priuſquam nouum inducant parti, prioris ſordes cutim obſtruentes ſpongia ex aqua calida detergere. ſæpe etiam cerati ipſius ſoliditas in cauſa eſt,cui cum inſignis quoque inſit vis deſiccandi,dum cutem eius humorem abſumendo, denſat. interiorum humorum,vaporumque prohibet perſpiratum. Quamobrem non damnandus eſt huius ad refrigerium vſus, ſed potius corrigendum,quod illi aliena ferè culpa vitium accidit. corrigi autem hoc poſterius poterit,affuſo liberalius oleo,& linimẽti potius,quam cerati conſiſtentia, illi ipſi comparata.*

MESVE.

CERATVM Galeni valentius refrigerans, febribus ardentibus, & cephalalgiæ calenti, & cum pulſu dolorifico ſaluberrimum fit ex ceræ albæ vncia vna olei roſati ex omphacino facti vnc. iiij. †aquæ fontis frigidæ q. ſ. ad multum diuque lauandum,& ſubigendum ceratum, quod tandem ex aceto albo, pauco, claro, ſimiliter ſubigendum eſt. †vel tribus.

VLTIMVM in infrigidatione.) Vltimum intelligendum non in gradu,ſeu ordine. ſed in modica, & abſque noxa *infrigidatione*. Galenus dicit ſimpliciſſimum inter *infrigidantia*,& *humectantia*,& eo vtebatur in *eryſipelate*,& phlegmonis pudendorum ab initio. Ceræ albæ. Pontica optima abluta. Olei roſati vnc. quatuor) vel tres. Oleum omphacinum. Optimum eſt autem exacte tenuium partium,vt Sabinum. Aquæ fontium) Galenus, miſceantur, & ſimul liquentur in vaſe duplici, & fiat humidum ceratum. Infrigidato cerato inſpergatur tantum aquæ frigidæ paulatim in mortario, quantum poteſt ſuſcipere, vt mollificetur. Satis autem infrigidabis ceratum vbi primum fuerint mediocriter coagulata. infundens totum vas in aquam frigidiſſimam. Cum aceto albo. Si miſcueris parum aceti ſatis tenuis, & ſplendidi,magis humidum, & frigidum facies pharmacum. Nec debes pharmacum tandiu dimittere ſupra corpus donec calfiat, ſed continuo mutare, quod pauci hoc tempore aduertunt. Vide Gal. 10. Meth. MAN.

CERATVM album ſæpe dicitur quibuſdam vnguentum : fiat autem omnino in vaſe duplici, & ſit recens. Eo Gal. eryſipelata,& phlegmonas pudendorum *initio* mitigabat, & ſic parabat lib.10. meth. Medicamentum omnium,quæ humectant,& refrigerant ſimplic. quo etiam ad eryſipelata,& phlegmonas pudendorum vtor initio *priuſquam* depaſcens aliqua putredo appareat. Ceræ optimæ albæ Ponticæ,vel ex Atticis extractæ fauis,elotæ vnc.j. olei omphacini,ideſt crudi citra ſalem ; tenuis (quale Sabinum eſt) vnc.iij. vel vnc. iiij. vt humidum ſit ceratum : cum vti voles,liqua in vaſe duplici: deinde cum modice coiuit, refrigerando,mittendo vas in quo eſt ceratum in aquam frigidiſſimam,cum admodum erit refrigeratum,miſce in mortario paulatim tantum aquæ frigidiſſimæ,quantum in ſe molliendo poterit accipere : cui ſi addas aceti admodum tenuis,& clari,& albi paululum, magis refrigerans,& humectans medicam. efficies, hacte. lib.10. meth. De hoc Galen. lib.10. meth.10. & lib.1. ſimpl.c.6. & lib.6. ſanit. tuen.vbi aceti vice,ſubigẽdo manibus diu in mortario,miſcet ſuccum ſemperuiui,ſolani, cotyledonis,pſyllij,polygoni,tribuli,portulacæ,lactucæ,& ſimilium. Id autem ceratum vbi incaluit,tollendum eſt, nam calfactum recalfacit. Ego inter duas telas extenſum in temperaturis partium calidis tepidum applico : hora poſt dimidia aufero. aliquandiu poſt parti reddo,ſi opus eſt.quotidie autem nouum nouæ telæ impono, priore nimis ficcato. Sic enim dum libet, tollitur & redditur, nec pars inuncta ægro tædium adfert. SYLVII.

CERATVM Galeni. *Huiuſcemodi medicamẽta omnia vbi incaluere, accẽſo ex quo conficiuntur pingui,obſtructis eorum lentore meatibus,ac prohibito* COST.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0360-3 DFG

hibito perſpiratu, magis calefaciunt. remedium eſt, vt illitæ eo vnguento parti lineum pannum frigida aqua ſiue fontana, ſiue roſaceo, & aceto imbutum, atque expreſſum admoueas: tum paulo poſt, deterſa parte ſpongia ex tepente aqua, nouum inducas medicamentum.

A

MESVE.

VNGVENTVM ex bdellio, epilepſiam, paralyſin, ſpaſmum, cæteros neruorum affectus frigidos, ac ſchirrhoſos iuuat. Recipiunt bdellij drach. vj. † euphorbij, ſagapeni, ana drachm. iiij. caſtorij, drach. iij. ceræ, drach. xv. olei † iaſmini, aut leucoij lutei, drach. x. bdellium, & ſagapenum diſſoluantur aqua rutæ agreſtis, cætera cum aqua calida † vniantur, & fiat vnguentum.

† al. euphor. ʒij. drac. ij.

† Sabucini.

B

CHRI. VNGVENTVM de bdellio confert diſpoſitionibus frigidis neruorum, & duritiei ipſorum. vnde iuuat in ſpaſmo longi temporis, & paralyſi, & ſimilibus diſpoſitionibus. Et nota quod vſus cuiuſlibet vnguenti, & emplaſtri in diſpoſitionibus materialibus, debet eſſe præmiſſa euacuatione. Recip. cāphoræ. alia litera exterior dicit caſtorei, & eſt melior. ſambuci. ideſt de geſſimino, quod eſt calidæ, & humidæ complexionis, aut olei de cheyri. ideſt de viola Saracenica, vel rubea, calida, & ſicca.

MAN. VALIDVM certe eſt hoc, & potens ad diſcutiendum, & emolliendum.

SYLVII. ID vnguentum potenter mollit, ac digerit, vt etiam ſpaſmum iam diuturnum, & neruorum, iuncturarumque tophos, ac nodos diſſipet: multus ob id in vſu eſt creberrimo.

C

COST. VNGVENTVM ex bdellio. *Vbi bdellium, & ſagapenum aqua rutæ diſſoluenda docuit, cætera, euphorbium inquam, caſtoreum, ceram, & oleum, cum aqua linienda eſſe dicit. quo loco quia quid per (linire) intelligat, non apparet, Syluius vnienda eſſe interpretatur. Sed quomodo aqua calida vnire hæc licebit? refugit enim aqua ceram, & oleum. Profectò hæc commiſcendi videtur ratio, vt cera oleo primum omnium addatur: tum his bdellium, ac ſagapenum, iam antea ex aqua rutæ diſſoluta adiiciantur: demumque his accedant euphorbium, & caſtoreum in puluerem redacta. Hæc igitur vbi præſtiteris, vult fortaſſe omnia hæc in vnam veluti maſſam collecta, in aqua calida manibus tractari, id quod non modo ad exactam harum rerum omnium miſtionem, ſed etiam ad immoderati caloris temperiem plurimum conducit. Fortaſſe etiam oleo iam cum cera eliquato, additiſque tum lacrymis iam antea diſſolutis, tum euphorbio, & caſtoreo, vt olla, in qua hæc fuerint, in altero feruentis aquæ vaſe, ideſt in duplici vaſe exactè coquātur, iubet. hoc vero qui præſtiterit, ſi mentem ille fortaſſe ſcriptoris huius non aſſequitur, non tamen erraturum confido. Fortaſſe etiā ſi lectionem veterem ſequamur, quum iubet, vt cetera in aqua liniantur, de euphorbio, & caſtoreo intelligit. hæc vero vt mitigandæ eorum acrimoniæ gratia, in aqua calida macerari conſulat, & ex arte poſtea tritis, quæ terenda ſunt, & commiſtis vnguentum conficiatur.*

D

MESVE.

ALTERVM idem pollens. Recipit caſtorij drachmas duas, pirethri, euphorbij, ſtaphidos agriæ, zingiberis, ſinapis ana † vnc. s. ſucci (radicum) aſphodeli, & rutæ agreſtis ana vncias quatuor, cum ſuccis omnia † vniantur. deinde coquantur cum ceræ vncijs quinque, olei roſa. vncijs triginta ad ſuccorum conſumptionem. colentur, reponatur.

† drac. iij.

† Liniātur.

POTENTIVS eſt hoc, quam præcedens. Cauendum tamen, ne diſcuſſa tenui materia reſiduum indureſcat. Rhodinum tamen eius vim minuit. MAN.

VNGVENTVM valens ſimiliter. *Cætera, vt præcedens, in conuulſione, paralyſi, neruorumque frigidis affectibus præſtare hoc ipſum poſſe concedo. at non emolliet neruoſarum partium ſcirrhos, quam vim ſuperiori conciliant lachrymæ bdellij, & ſagapeni: imò fortaſſe, dum attenuandi vim ſtrenue exercet, tenuiorumque humorum diſſipationem facit, craſſis contumaciorem comparat craſſitudinem. Quo fit, vt articulorum tophis inimiciſſimum hoc ipſum exiſtimem, quū contra ſuperius ipſis vtile fore non diffidam.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM Philagrios, ſpaſmum, & paralyſin iuuat. Recipit ceræ, vncias tres, œſypi, ſucci rutæ agreſtis, ana vncias duas, euphorbij, piperis, ammoniaci, croci, thuris, caſtorij. † terebinthinæ, opopanacis, ana drach. ij. † ſtyracis liquidi drachm. ij. & s.

† al. oleibal ſami.

† ſtatim alimbit.

† Sigiæ.

GLVTINIS alimbac) ideſt terminthi. Sigiæ. Vel ſtyracis liquidæ, vel purioris myrrhæ, ſed primum magis hoc loco probo. MAN.

HIC pro olibani voce vulgi ex Græco, tum articulo, tum nomine conſarcinata, ideſt, thuris, quidam legunt olei balſami. Pro ſtyrace liquido, ideſt, myrrha ſtacte, poni poteſt myrrha purior, ſi inuenitur. SYLVII.

VNGVENTVM Philagrij. *Quam ſigiam hic reliquis addit, neque ſtyracem liquidum, cum Syluio, neque myrrham cum Manardo ſubſtituerem: ſed ſtyracis lachrymam Arab. abſoluto ſigiæ nomine intellectam, quæ diſcutiendo, atque emolliendo non eſt hoc loco importuna.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM aureum vulnera certo, & ſalubriter glutinat. recipit ceræ flauæ vnc. ſex, & olei boni lib. ij. & ſemiſſem, terebinthinæ vnc. ij. reſinę pineæ, & colophoniæ ana vnc. j. & dimidiam, thuris, maſtiches, ana vnc. j. croci. drachm. j.

VNGVENTVM aureum, habet virtutem conſimilem cum vnguento baſilicon maiori, ſed eſt maioris calefactionis, & eſt coloris rubei propter cinaprum. CHRI.

ADDI-

ADDITIO.

Istud vnguentū dicitur aureum, quia optimum & excellentius est inter vnguēta, sicut aurum inter alia metalla. Gilbert⁹ Anglicus in capitulo de cura arthreticæ habet vnam aliam descriptionem vnguēti aurei.

MAN. RESINÆ colophoniæ.) Vel totum simul coniunctim pro vna re intellige, vel per resinam, pineam, per colophoniam, eam quæ ex Colophone adfertur.

SYLVII. ID vnguentum ab auri pretio, & colore: est enim præstantissimum. Miror quosdam colorem hunc illi cinnabrio vulgari tribuere, cum illud non recipiat. Resinæ, colophoniæ, pro vna re legi potest coniunctim, vel pro duabus resina scilicet pinea, & colophonia, quæ ex colophone Asiæ minoris vrbe afferebatur.

COST. AVREVM. *Resinæ absoluto nomine veteres uelle videntur terebinthinam, quasi inter resinas omnes principem. Sed quando meminit etiam terebinthinæ, recte pineam Manardus sumit. qui colophoniam pro ea sumunt, non etiam errant, quamuis colophoniam non resinam, sed picem, quia solidior est, communis sit usus nuncupandi.*

MESVE.

VNGVENTVM ex ceruſa ſanat ambuſta, eryſipelata, ſcabiem ſiccā, & vlcera calida (vt quæ bilis vſta, & pituita ſalſa excitauit.) Recipit ceruſæ, lithargyri, ana vnc. vj. plumbi vſti, ℥ drach. iiij. ſcoriæ argenti, † ana vnc. dimidiam, maſtiches, thuris, ana drach. ij. & dimidiam, olei roſati, aceti albi, ana quantū ſufficit. tritis omnibus in mortario, affunde paulatim nunc oleum nunc acetū, ſemper mouendo, donec pingueſcant (velut nutrita) Si argento viuo eget affectus, eius adde drach. v. & etiam ſi opus eſt, æruginis drach. ij.

Si eo indiget pruritū habens argenti viui drachm. v. adde.

CHRI. VNGVENTVM de ceruſa ſub iſta deſcriptione non eſt in vſu. ſed vnguentum quod vulgariter dicitur album ab omnibus. cuius hæc eſt deſcriptio. Rec. ceruſæ vnc. ij. olei roſati quantum ſufficit, & fiat vnguentum in mortario. quidā addunt modicum aceti, & eſt conueniens, & quidam addūt etiam vnc. j. lithargyrij, & eſt etiam cōueniens. qualitercūque præparetur, primum quod eſt ſine aceto, & lythargyrio, eſt ſine mordicatione, & maxime ſi ceruſa primo fuerit abluta cum aqua roſata, & eſt conueniens quibuſcunque malis complexionibus calidis factis à caliditate ſolis, vel ſtrictura calciamenti, vel à fricatione ſuperflua cum calefactione mala, & cū aliquali excoriatione, ſicut etiam ſæpe cōtingit membro virili poſt coitum cum fœda muliere. Secunda deſcriptio cui additur modicum aceti. & conueniret talibus diſpoſitionibus, non tamen multum profundis, nec in membris neruoſis. Et deſcriptio tertia eſt maioris deſiccationis cum eiſdem virtutibus infrigidando, & vlcera conſolidando, & ſigillando cum quibus cōiungitur exceſſus malæ complexionis.

ADDITIO.

Istud vnguētum eſt in vſu, ſolum ſub nomine vnguēti de ceruſa ad phlegma ſalſum. ſed quando medicus ordinat vnguentum de ceruſa ſimpliciter, intelligitur vnum aliud, quod nunc communiter ab aromatarijs diſpēſatur ſub nomine emplaſtri de ceruſa, & fit ex oleo roſato, & ceruſa partibus æqualibus aſſumptis, bulliendo ſimul adinuicem vſque ad reductionem paſtæ, ex qua fiunt magdaleones.

MERDASENGI. (Id eſt, lithargyri. Scoriæ argēti.) Spurcitia in omni metallo ſic vocatur, ſed argentea vocatur helcyſma à Dioſcoride. Argenti viui.) Vbi argentum viuum tractas, caue ne principalia membra eius vim præſentiant: Ziniar.) Id eſt, æris æruginē. MAN.

HOC vnguentum eſt rarum vſu: in eius locum receptum eſt vnguentum hoc album, ſeu potius emplaſtrum de ceruſa. SYLVII. Ceruſæ lotæ vnc. ij. olei roſati q. ſ. Fiat vnguentum in mortario crudum. Alij & olei roſati portionem æqualem coquunt ad emplaſtri conſiſtentiam. Valentius fit, ſed mordax, pauco addito aceto. Sunt qui ſiccantius reddunt, etiam lithargyri adiectis vncijs iij. & caphuræ drach. ij. & albuminibus duorum ouorum, & aceto piu eo. Intemperiem calidam ſedat, vlcera & excoriationes à calore ſolis.

EX ceruſa. *Terenda ſeorſum, & metallica, & lachrymæ metallica vero non omnia. ceruſa enim ſeraceo trajicitur. ſed quæ metallica teruntur, non ſimul, ſed ſeorſum ſingula terenda ſunt. plumbum vero vſtum in tote etiam lęuigandum eſt, affuſo ad igneam vim temperandam, atque ad tenuiſſimam illi comparandam ſubſtantiam, aceto. Si hydrargyron addendum ſit, vt miſceri poſſit reliquis, me etiam tacente, extinguendum eſſe antea, ſatis conſtat. extinguitur vero id tum varijs modis, tum cum ſaluię ſucco, aut aceto acerrimo diutius in mortario agitatum.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM † ſericinum vtile ad vlcera putrida, excoriationem, vſtionem, ſic fit. adde vnguento ceruſſæ prædicto † ſerici † drach. j. & ſ. aloes, myrrhæ, ana vnc. ſ. † Siric. † al. vnc. i. † Syricinū.

ISTVD vnguentum raro in vſu habetur, & dicitur ſyricinum, quia cum vnguēto de ceruſa ſupra ſcripto adduntur ſyrici drachm. j. & dimidiam aloes, myrrhæ, ana drachm. iiij. CHRI.

HOC neminem vidi vtentem, validum tamen puto, atque longe validius, ſi ſericum vreretur. MAN.

VSV rarum eſt, tametſi efficax ſit, efficacius futurum, ſi ſericum vſtum pro crudo acceperit. SYLVII.

SYRICINVM. *Pro ſyrico ſericum intelligunt Manardus, & Syluius, quod etiā vſtum magis probant. fortaſſe tamen minium vulgatum, id eſt ceruſam vſtam author intelligit, quam ſyricon, & ſandyca Græci, Arabes ſarchon, & ſyrengi appellarunt.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM Aegyptiacum magnum, vlcera antiqua, & fiſtulas terget, carne mortua, & putredine expurgat. Recipit † æruginis aur. v. mellis aureos quatuordecim, aceti acerrimi, aur. vij. coque igni ad iuſtam craſſitiem. Addunt aliqui thuris maſculi triti, aur. ij. & dimidiam. † Vulg. flatu aris.

VNGVEN-

CHRI. VNGVENTVM Ægyptiacum magnum, sæpe & multum habetur in vsu, ac præparatur: & est coloris rubei, ne ab infirmis cognoscatur propter colorem floris æris, qui est viridis. terrétur enim multum ex vnguento viridi, quod est compositum ex flore æris, qui color remanet in ipso, quia non decoquitur: sed flos æris cum decoquitur, colorem rubeũ acquirit. & ideo hoc est rubeum, quia flos æris decoquitur. & est fortissimæ desiccationis, & corrodit carnẽ additam malam, & mundificat vlcera mala sordida à superflua sanie. Istud vnguentum ægyptiacũ, quod fit absque oleo, est maioris desiccationis, & absterſionis, quam viride, sed viride est maioris corrosionis, non obstante, quod componitur cum oleo, quia ipsum plus ingreditur de viridi æris. Est etiam magis penetratiuum ratione olei, quod ingreditur ad partes vlceris.

MAN. HOC in frequenti vsu est vulnerarijs medicis, solentque vnguentum de melle appellare. Floris æris.) sunt veluti milij squamæ sponte ab ære cadentes, quum panes æris aqua refrigerantur.

SYLVII. ID vnguentum vsu admodum frequens, valentissime saniem siccat, sordem deterget, carnem absumit, præsertim si oleo caret, ac viride sit ob crudam æruginem. Si vero cocta simul est, rubrum fit, & moderatius vnguent. nec ægros terret: præsertim si oleum acceperit, quamquam crudum cum hoc non sit mitius. Nã æruginem recipit largiorem, cui oleum in partes penitiores aditum parat: vide melius ex ærugine vsta lib. 2. c. ph. g. Diuersum ab Ægyptijs, & fuscis emplastris in fine lib. 3. c. ph. g. descriptis. & ab Ægyptia fabas Ægyptias recipiente lib. 3. comp. ph. Ex Galen. tamen lib. 3. meth. & lib. 2. c. ph. g. de viridib. emplastris sumptum est.

COST. AEGYPTIACVM magnum. *Æruginem hic pro æris flore sumit Syluius, quæ quamuis eadem prædita facultate, eam tamen non quærit author, & acrius etiam mordet. Benignius medicamentum hoc reddunt, qui æs vstum, vulgo ferrettum hispanum substituunt, vt minus mordax, detergendo autem, & siccando præstantissimum.*

MESVE.

VNGVENTVM Tripharmacum sarcoticum, & epuloticum. Lithargyros leuissime tritus, oleo viciſſim, & aceto paulatim affusis in mortario, mouetur ad iustam crassitiem.

MAN. HOC quoque frequentissimum est, & vocant expertum. TRITI sicut alcohol.) Id est, subtilissime. Galenus primo libro de medic. comp. secundum genera, hoc dupliciter parari docet: per hydreleon videlicet, & oxeleon. Addit, & tertium per œneleon. Docet quoque ibidem vsum crudi lithargyri.

SYLVII. VNGVENTVM de lithargyro, & emplastrum tripharmacum Gallis vulgo dicitur. Galen. libro 2. capit. ph. g. facit cum hydrelæo, & oxelæo, & œnelæo docetque ibidem vsum crudi lithargyri.

Alij lithargyri nunc crudi, nunc aqua rosarum loti, vnc. iij. aceti vnc. j. & dimidiam: olei rosati q. s. terunt in mortario sine cera, vt vnguentum de ceruſa. Vtrumque coquendo etiam fit cum pauca cera, vt solidius, & tenacius euadat, sed minus tunc refrigerat. Prodest scabiei, & cutis vlceribus, vt vnguentum ceruſæ primum. Vtrumque tripharmacum. Mesue est in vsu: illud expertum: hoc coctum quidam vocant.

A TRIPHARMACVM. *Hoc, dum confluentes ad vulneratam partem humores refrigerando reprimit, & qui fluxere tenuiores siccat, & sordes detergeat, gignendæ carnis, & cutis præsidium est. at vbi cauum sit vlcus ob eandem refrigerandi, & reprimendi facultatem, id infirmius efficit.* COST.

MESVE.

VEL Lithargyri, †aceti ana vnciam vnam, olei vncias duas, coque igni lento, ad crassitiem. †*Triti sicut alcohol.*

VNGVENTVM tripharmacum, sub hoc nomine non est in vsu, sed sub nomine vnguenti de lithargyrio vsitatur, & confert vlceribus, cum quibus coniungitur mala complexio calida. confert scabiei vlcerosæ, & generaliter omnibus dispositionibus, B quibus confert primum vnguentum de ceruſa dictũ superius, & maxime si lithargyrium lauetur cum aqua rosata, cuius hæc est descriptio. Recipe lithargyrij triti sicut alcohol, vncias iij. aceti vnc. s. olei rosati quantum sufficit. Fiat vnguentũ in mortario, absque cera, sicut vnguentum de ceruſa dictum superius. Fit etiam quandoque vnguentum de ceruſa, & oleo rosato per decoctionem, vt acquirat soliditatem maiorẽ, adhærentiam aliqualem ad membrum, cui applicatur, sed tunc non est tantæ infrigidationis, & maxime, quia in eo debet addi modicum ceræ. Et similiter potest fieri vnguentum de lithargyrio, oleo rosato, & modico ceræ ad easdem intentiones, de adhærentia ad membrum, & ipsius soliditate cum prædictis virtutiC bus, non tamen cum simili infrigidatione, sicut si fiat in mortario.

HOC coctum vocant, & in eundem vsum habent priori splenio superpositum. MAN.

TRIPHARMACVM aliud. *Est hoc superiori magis sarcoticum, minus vero epuloticum, quòd tum olei, & illius etiam veteris, largius affusi, tum decoctionis gratia minus refrigerat, ac densat cutim.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM Psoricum Alexãdri, psoram, id est, scabiem sanat, impetiginem à pituita salsa, cutis asperitatẽ, & alia cutis vitia terget. Recipit ceruD sæ, lithargyri psorici, aloes, croci, cadmiæ argentariæ, argenti viui extincti, ana portionem æqualem cum oleo oleandri, & aceto q. s. Fiat sicut vnguentum de ceruſa. *Alphesiricon.*

ISTVD vnguentum non est in vsu. Auicen. in ij. can. de ipso facit cap. sub nomine fasuricum, & dicit, quod est medicina ad scabiem facta ex lithargyrio, calcadis ideſt vitriolo viridi, & aceto. vnam tamẽ aliam descriptionem ponit hic Mesue. CHRI.

RELATVM ad Alexandrum.) Pro Climia. Cadmia intelligenda, de qua Dioscorides. Per alfesiricon intellige psoricon, de quo statim. Oleum de oleandro.) Nerion vocatur à Dioscoride, sosandrium à Latinis, vt ipsemet dicit: alij rhododendron. MAN.

OLEAN-

SYLVII. OLEANDER Dioſcor, dicitur nerion, alijs rhododendron. Latinis ſoſandrum Pli. rieum Dioſc. fit ex chalciteos partibus duabus, cadmiæ parte vna, tritis cum aceto: Gal. autē ex chalciteos partibus duabus, lithargyri parte vna. Meſue vero aliter.

COST. PSORICVM Alexandri. *Oleādri foliorum ſuccus ab Auicenna ad ſcabiem, & aſperitatem cutis probatur. Ex eodem ergo ſucco, vel folijs in oleo decoctis oleum parabis hoc loco expetitum. Quod valere hoc vnguentum, ait in vetere verſione ad phlegma craſſum, non temeraria coniectura Syluius vertit pituitam ſalſam: quando ex eo genere humoris impetigo ferè oritur. fortaſſe tamen pituitam craſſam author poſuit, eius nomine mobiles illos intelligens nodos, qui gummi nomine nuncupati paſſim ex eius pituitæ genere, licet accedēte interdum atro humore, oriuntur. quos hydrargyro, quod in hoc vnguentum traducit, diſſolui ſæpe obſeruauimus.*

MESVE.

PSORICVM medicamen compoſitum ad fiſtulas, cancros, ſcabiem ſiccam, lepram, carnis putridæ incrementum. Recipit lithargyri albi, chalcanthi, ana partem.j. æruginis partem dimidiam, terantur die vno in ſole æſtiuo cum aceto acerrimo paulatim affundendo. Deinde in vaſe vitreo probe obſtructo condantur ſub fimo diebus xl.

Vetus Interpretatio. Confectio alpheſiricon, quod eſt medicamē compoſitum ad fiſtulas, & cancrum, & malum mortuum, & delet additionem carnis putridæ, & ſanat ſcabiem ſiccam. Recip. lithargyrij albi, chalcanthi ana partem.j. floris æris partem dimidiam. terantur cum aceto vehemēter forti in ſole tempore æſtiuo ferè per diem vnum, ſemper autem modicum addendo acetum. Deinde ponatur in vaſe vitreo, & ſtringatur os eius, & ſepeliatur in fimo diebus xl. Deinde adminiſtretur.

CHRI. HANC confectionem vt iam dictum eſt deſcribit Auic. in v. cano. cui tamen addit Meſue florem æris.

MAN. PSORICON.) Græce dicitur, & ſecundum Dioſcoridem recipit chalciteos p. 2. cadmiæ p. 1. & teruntur cum aceto. Iuxta Galen. chalcitis partes duas, lithargyri vnam.

COST. PSORICVM. *Valentiſſimum eſt hoc profecto ad affectus propoſitos, ſed inſigni mordicitate, & doloris diuturnitate, quo partes affici moleſtiſſimum. quare vtilius commiſto cum proxime deſcripto vnguento, quam ſeorſum veteris.*

MESVE.

VNGVENTVM vlcera ſanans antiqua, dyſepulotica. Recipit aloes, myrrhæ, ana partes æquales. tere cum ſucco abſinthij, chelidonij, plantaginis, ad mellis conſiſtentiam. ex linamento adhibe.

CHRI. ISTA confectio non habetur in vſu. & dicitur cōfectio vnguenti. ſimiliter & præcedens, quia fit ſine oleo, & cera, ſed reducitur ad ſpiſſitudinem vnguenti cum ſuccis, vel alio liquore.

Hoc nullibi vidi parari, putarim tamen non inutile. MAN.

HOc ſine oleo, & cera fit: in vſu non eſt tamen eſt efficax, & paratu facile. Efficacius multo reddit Meſues cap. de aloe, ſi paucis ſanguis draconis miſceatur. SYLVII.

VNGVENTVM ad vlcera. *Chelidonij radix acrior detergendo, ac ſiccando reliquis eius herbæ partibus validior. quare ſi huius ſuccum ſumpſeris, efficacius reddes medicamentum.* COST.

MESVE.

HYSSOPI ceratum diateſſarō, deſcriptione Democriti, valet ad mollificationem omnis duritici, & nodoſitatis, quæ fiunt in membris, & apoſtemata dura, & duritiem iuncturarum, & dolorem hepatis, & ſplenis, renum, matricum, & veſicæ. Recip. cerę citrinę, terebinthinę. ana drach. xij. olei irini vncias iiij. hyſſopi humidæ † vnc.ij. Et ex eis fiat vnguentum. & adminiſtretur. † vnc.ij.s.

ISTO ceroto diateſſaron vtuntur nōnulli ſub nomine ceroti de hyſſopo humida, & dicitur diateſſaron, vt iam dictum eſt de theriaca diateſſaron à quatuor rebus, ex quibus componitur. Ioan. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum in cura guttæ melancholicæ habet vnam aliam deſcriptionem. CHRI.

HOc facilius parari poteſt, quā huius generis alia, nec erit minus vtile. MAN.

HYSSOPI ceratum diateſſaron. *Emollire, & concoquere maxime poteſt, ob idque dolori viſceris non inutile eſt, cuius ex craſſiori, crudiorique materia ſit ortus. Sed & irini olei nomine diſcutere flatus poteſt, ſi ex ijs proueniat dolor.* COST.

MESVE.

CERATVM Gal. ſtomachicum, ventriculum, & hepar roborat, horum dolorem a frigido lenit, appetentiam excitat, coctionem iuuat. Recip. roſarum, maſtiches, ana drachm. xx. foliorum ſiccorum abſinthij drachm. xv. ſpicæ nardi, drachm. x. trita tenuiſſ. ceræ vnc. iiij. olei roſati lib. vnam, & ſemiſſem. liquentur hæc igni, & aqua roſarum diu lauentur. iterum liquētur & lauentur vino veteri, & auſtero, et ſucco cydoniorum, & aceto pauco, poſt miſceantur reliqua, & fiat ceratum.

ISTVD cerotum apud nonnullos habetur in vſu, cui ſi addatur parum galliæ alefanginæ inuenitur in ipſo virtus mirabilis ad confortandum ſtomachū. CHRI.

QVOMODO in aqua roſarum, ſi Galeni tempore non fuerint inuentæ noſtræ hæ aquæ, poteſ decoctum intelligere. Cerotum tamen Gal. quo aſſidue vtebatur, deſcribitur ab eo lib. 8. de compoſit. medic. ſecundum loca, & à Paulo hoc modo. Ceræ albæ vnc.j. MAN.

vel

vel æſtate drach. vij. aloes, maſtiches drac. j. olei omphacini, vel nardini, quantum ſufficit. Si vero pluri egent ſtypſi, adde omphacij drach. j. aut abſinthij, & tertium cum his hypocyſtidos, & œnanthes, & rhu, id eſt, ſumachi ſuccum.

SYLVII. CERATVM hoc ſtomachicum apud Galen. nondum legi: ſed id eſt, quo aſſidue vtor, inquit Galen. initio lib. 8. c. ph. p. & lib. 8. metho. & poſt eum Paulus: recipit autem vnguẽti nardini optimi, ceræ ponticæ amaræ, vel alterius ponticæ, vel tyrrhenicæ (quæ alba eſt ablutione,) vel alterius odore, & pinguis, ſed lotæ ana vnc. Romanam vnam, ſeu drac. viij. æſtate vero ceræ tantum drach. vij. liqua in vaſe duplici: refrigerato deinde, & raſo adde aloes, maſtiches, pulueris molliſſimi, ana drach. j. vel paulo amplius, non tamẽ vltra ſeſquidrac. Quod ſi maiore eſt aſtrictione opus, cum ſcilicet tanta eſt imbecillitas, vt ne cibum quidem continere poſſit, auge maſtichen ad ſeſquidrac. vel adde omphacij tantundem, vel abſinthij ſuccum, vel vtrumque: & præter hæc interdum hypocyſthidẽ, & œnanthem, id eſt, vitium ſylueſtrium germen cum floribus, & ſuccum rhois. Sed dum ceratum conficis, hæc miſcenda ante aloẽ, maſtichen, tunc que ceræ, & nardini vnguenti pondus pro reliquorũ portione augẽdũ, vt ſi quatuor ex alijs drac. colligantur, cerati nardini vnc. ſint nij. ceræ quidem duæ, vng. nardini etiam duæ, præſtantius fiet, ſi ſpicati vnguenti, vel foliati ſumptuoſorum Romæ medicamentorum aliquid addas. Potes etiam loco nardini maſtichinum, vel melinum optimum, & recens miſcere. Quod ſi ventri cuius intus vritur, ita, vt affectus phlegmonæ ſimilis in eo conſiſtere videatur, fiat ceratum ex oleo melino cum œnãthe, vel hypocyſthide, vel balauſtijs, vel ὀσμίνῳ, id eſt palmularum carne, & alijs, quæ ventriculum refrigerare, & firmare ſunt idonea. Ad rem vero præſentem commodiſſimum ſemper deliges, intentus dictis ſcopis. Meſue autem in ſuo, pro aloe roſas, folia vero abſinthij, pro ſucco, ſpicam nardi cum oleo roſato pro vnguento nardino ponit, horum tamen doſi, vt maſtiches immodica. Poteſt tamen parari ad robur ſtomachi in febribus, aut ipſius phlegmone. Quod ex Gal. citat Nicolaus, emplaſtri formam habet, & ſimplicia permulta non eſſe Galeni acute declarant.

COST. CERATVM Galeni ſtomachicum. *Oleũ roſaceũ, & roſaceam aquam ad calidarum intemperierum refrigerium vſurpamus, quin, & cotoneorum quoque ſuccus refrigerat, admirandum ergo, quod huiuſce generis medicamenta in hunc traducat locum, vbi frigidæ intemperiei ventriculi præſidium pollicetur. Sed oleum roſaceum temperatæ eſt facultatis tum olei gratia, tũ etiam roſarum, in quibus calidæ aliquæ ſunt partes, præterea vero abſinthium, maſtiche, ſpica, & vinum vetus calefaciendo prodeſſe poſſint. Non hæc tamen ſi frigidior ſit intemperies, ſunt ſatis. Sed & nardinum, & ſpicatum oleum, & alia eiuſcemodi in præſentem rem addi poſſint.*

MESVE.

CERATVM diapente, ſpaſmum, & neruorum, iuncturarumq; tumores duros, & nodoſos lenit, accipit ceræ flauæ vnc. iij. † ſtyracis liquidi drach. ij. terebinthinæ vnc. j. † mucaginis ichthyocollæ, vel gummi hederæ, olei irini quantum ſufficit.

† Sigiæ. † Mucilaginem, vel gluten Zanach vnc.

CHR. ISTVD cerotum eſt in vſu, ſed non multum. Quid per gluten zanach intelligatur, ignoratur, nonnulli tamen moderni dicunt, quod eſt colla piſcium, alij vero aliud: de eo tamen certius dicetur infra in emplaſtro magno diachylon.

MAN. HOc formam habebit ceroti recentiorum, ſi exiguum quid addatur irini olei, ſi plus, cerotum fiet antiquorum. Sigiæ.) Id eſt ſtyracis, vt ſuperius dictum eſt Glutinis zanaham.) Forte gummi hederæ.

A RARIVS. vſu. Ceratum erit hoc veterum, ſi plus olei accipias: & recentiorum, ſi minus. SYLVII.

DIAPENTE. *Mucaginem, ſeu gluten Zanach, Syl-* COST.
nius ichthyocollam, vel gummi hederæ vertit, alij muccum cochlearum intelligunt, quo loco ex hederæ fortaſſe gũmi, quod inter pſilothræ a Dioſc. reponitur, & exurentis facultatis agnoſcitur, ſperare aliquid in conuulſione liceret cum reliquis diſcuſſorijs, & emollientibus: at ichthyocollam, vel cochlearum mucum, quem ad conuulſionem, ad nodoſq; ac neruorum, & articulorum tumores duros præſtare vſum poſſit, non aſſequor. Quam vero etiam cõſulto ichthyocollæ ſubſtituat aliquis gummi hederæ contrariæ prorſus naturæ? Nobis quid ea ſignificet uox, non ſatis conſtat, eius tamen loco ammoniacum hoc loco ſubſtituerem, aut etiam viſcum quercinum, quod ea Arabica dictio quibuſdam ſonat, hoc enim tum molliendo, tum coquendo, & ex alto foras extrahẽdo conferre in his affectibus, aliquid põt.

MESVE.

CERATVM Alexandri ventriculum, & ventrem reliquum inferiorem roborat, ab hiſq; duritiẽ diſſipat. Rec. comarũ abſinthij, thuris, ana drach. x. ammoniaci, ſtyracis calamitæ, ana drach. xij. ſpicæ nardi drachmas tres, cerę vncias quatuor, olei chamæmelini quantum ſufficit. Ammoniacum, & † thus vino horis vigintiquatuor macerentur, oleum, & cera liquentur igni, reliqua trita, & creta inſpergantur. † At ſtyracem.

Cerotum Alexandrinum optimum, ſtomachum confortat, & membra nutritionis, & aufert duritiem ipſorum, bonum, & expertum. Recipe cimarum abſinthij, olibani, ana drachmas decẽ, ammoniaci, ſtyracis calamithæ, ana drachmas duodecim, ſpicæ drachm. iij. & ceræ drachmas quatuor, olei chamæmillæ quantum ſufficit † olybanum, & ammoniacum in vino ſufficienti per diem, & noctem infunde, abſinthium autem, & ſpicam tere, & cribra, oleum vero, & cerã ſolue ſuper ignẽ, & cum eis reliqua miſce. Vetus verſio ſic habet. † ſtyracem.

ISTVD cerotum apud Mediolanenſes multum habetur in vſu, multum vtile eſt ad ea, quæ in textu ſcribuntur. CHR.

STORACIS calamitæ.) Styracem calamiten vocat Galenus eum, qui intra calamos ferebatur, nunc deſijt ferri, ſed loco eius habemus ſiccum vocatum. MAN.

MEDIOLANI in vſu eſt frequenti, dignum quod etiam alibi vſurpetur. Cera ex oleo liquata, ammoniacum vino viginti-quatuor horis maceratum, & ad mellis craſſitiem coctum, per ſe miſcetur: deinde pul. tenuiſſ. adduntur. Quod ſi ſtyrax, & thus pinguia, & mollia ſunt, etiam diſſoluenda. SYLV.

ALEXANDRI. *Quum abſinthij comam hic propo-* COST.
nit, non aliud quam fruticoſum cum ſemine caulem ſumerem. Quum vero ammoniacum, ſtyracem, thus in debita vini menſura infundi iubet, vix tantum eſt ſumendum vini, quantum ad eadem poſt macerationem diſſoluenda ſit ſatis.

MESVE.

ALTERVM eiusdem valenter scyr rhos dissipat, articulorum, & ner uorum omnium dolores, & affe ctus diuturnos a frigido natos, & cõtractiones, & paralysin, & tor turam. Recipit castorij, euphor bij, piperis longi, & nigri, ana vnc. j. ammoniaci, opõpanacis, ana vnc. j. & semiss. medullæ cruris cerui, & vaccæ, ana vnc. ij. terebinthinæ vncias vj. styracis liquidi vnc. j. adipis gallinæ, & anatis, & anseris, & porci, ana vnc. j. & dimidiam, ceræ lib. j. olei veteris, nardini, irini, laurini, chameme lini, leucoij lutei, ol. naphthici, ana vnc. octo, olei balsami, vnc. quatuor, vini veteris quantum F sufficit ad macerandum medicamenta sicca. Efficacius fit, si addas œsypi vnciam iiij.

MAN. HOc si bene paretur valde idoneum erit ad duros tumores, & præcipue Gallicos, articulorumq; do lores. De naphtha habes apud Dioscoridem capite de asphalto.

SYLV. EST efficacis. & magno successu in vsum venit ad dissipandum tumores duros, & articulorum dolores, præcipue a lue Hispanica.

COST. ALTERVM eiusdem. *Sperare profecto ad proposi tos neruorum affectus frigidos plurimum ex hoc licet, non conficietur autem sine magna opera, & sumptu. Oleum naphthicum vere petroleum non est, pro eo tamen petroleum non temere vsurpetur. Pro balsami oleo illud sumas licet, quod ad huius operis calcem oleũ philosophorum vocatur, alioqui vncias veri balsami quaternas vix reperire est apud Reges.*

MESVE.

CERATVM Andromachi, ventriculum frigidum roborat, ne excrementa aliarum partium tam prõpte recipiat, affectus neruorum, & iũcturarum frigidos, vt duritiem, dolores, tumores, dissoluit, si digeri sunt habiles, aut coquit, & suppurat, si maturari possunt. Rec. styracis vnc. semissem, mastiches vnc. j. & semissem, folij, spicæ nardi, ana drach. iij. & semissem, euphorbij, drach. iij. cinnamomi drach. vj. ceræ albæ, drach. xv. olei balanini, vnc. viij. olei balsami, drach. xv. Fiat ceratum.

MAN. OLEI debeen) Id est, balaninum, vt supra, nec paratur, nec parari recte potest.

COST. ANDROMACHI. *Quum folium hic præscribit, nõ ego sanè damnem, qui folium Venetijs vulgatum sumat; sed spicæ potius tantundem vsurparem, quousque odore, saporeque præstantius adductum fuerit folium. Si ventriculi gratia hoc parari medicamentum iuberem, pro oleo balsami, spicatum, odorum, aut expressum ex moschata nuce oleum assumerem.*

MESVE.

EMPLASTRVM diachylon, scirrhos hepatis, lienis, ventriculi, & aliarum partium, ipsas etiam chœradas, & duricies reliquas emollit, & iuuat. Recipit mucilaginis seminis fœnu græci, seminis lini, raued, althææ, analib. j. lithargyũ plumbo, & scoria purgati, tenuissime triti, lib. j. & dimid. olei antiqui clari lib. iiij. Lithargyrum, & oleum, diu, & multum in mortario lapideo pistillo ferreo subigãtur, & misceantur, post igni lento coque, spatha semper agitando, donec liquetur lithargyrum, & crassescat. Exime igni, F paulatim frigescat, postea his succos per se parum coctos affunde, permisce, & recoque igni ad iustam crassitiem. Valentius resoluit, & maturat, si addatur puluis ireos, magis item anodynon, si mucilago meliloti præsertim seminis accesserit. Præstantius quoque fiet, si loco olei communis irinum, & chamæmelinum acceperit.

ISTVD emplastrum similitudinem habet cum vnguentis, nisi quod est solidioris substantiæ, & est multum in vsu, & eius vsus est conueniens ad dissoluendum apostemata dura, & melancholica propter mucilagines ingredientes, & sæpe post apertionem furunculorum, & similium apostematum approximatur ad leniendum duritiem, quæ remanet in eis, & habet virtutem consolidatiuam vlcerum, quæ sunt cũ nodositate, & duritie, propter lithargyrum, quod G ingreditur ipsius compositionem, vtilitatem etiam facit ad dissoluendum scrophulas, &c. CHR.

ADDITIO.

Et fit istud emplastrum interdum cum additionibus, vt cum puluere ireos, addendo scilicet vnciam vnam, pul. ireos pro vna lib. massæ emplastri, & hoc ad maiores affectus ipsius emplastri, communiter tamen in vsu est sine additionibus. Auicen. in v. can. & Haly. x. practicæ, & Serapio in proprio antidotario, describunt hoc emplastrum in forma vnguenti, quo etiam multi moderni sub dicta forma vtuntur, communiter tamen est in vsu magis sub forma emplastri, quam sub vnguenti.

H DIACHYLON dici debet, sicuti, & quæ sequũtur, MAN.
à succis, quæ recipiunt, quas mucilagines recentiores vocant. Istud est Auicennæ ferme ad literam. Describitur, & a Galen. iuxta Democritum, sed oleum sedecuplum est ad lithargyrum tempore hyemis, æstate sesquisextum, lithargyri ad althæam duplum. Paulus scribit aliud emplastrũ διὰ χυλῶν, hoc modo. Lithargyri, lib. 6. olei æstate lib. 7. hyeme 8. seminis fœnu græci ξέστου semis, seminis althææ lib. 3. bulliant semina fœnu græci, & althææ in xestis viginti aquæ, donec remaneant libræ iiij. post misceas oleum: bulliantque, donec cessent ampullæ, deinde inspergens lithargyrum, coque lento igne. In Galen. legimus sextarios octo aquæ. Diachylon inuentum a Menecrate recipit, Lithargyri aurei lib. ij. axũgiæ antiquæ libras iiij. olei antiqui lib. xv. addit aliquando lib. j. radicis althææ.

SYLVII. Ἔμπλασις φάρμακον ἀπὸ τῦ ἐμπλάττειν, id est, fingendo, & formando: p literā ex etymo non habet: p tamen assumpto etiam ἔμπλασμα ἐστι, vt κάτοπτρον ἀ κατόπτω μᾶλλον ἀ μᾶλλα & οὖς οὔτος Galen. & suæ tēperiatis hominibus prope omnibus vsum prævalentē, & consuetudinē sequentibus, cum iam tū, & lingua Attica permutum a proprietate sua desciuisset. Medicamēta emplastris debita, sunt terrestria: vt metallica, lapides, teriæ species, flores, cinis, conchæ. Plantarum partes, vt oleamenta, lachrymæ, succi, liquores. Semina vero, & herbarum folia, & radices paucas recipiunt, tamen emplast. ex lini semine, & ab herbis βοτανικὸν, & farinas fatis frequentes. Coquantur emplast. quousque manus non amplius inquinent. Emplast. & metallica, vt lithargyrum cerusam recipiunt. Prius hæc oleo, & aceto, succo, aqua vel alio liquore adscripto, sine igni nutriantur, & crassescant in mortario, vel sartaginis fundo, sphærico, spatha, vel pistillo continenter mota. Si ad hæc pinguia alia emplastris debentur, hæc ipsa pistillo calido, vel in lebete super ignem lētum spathula semper mota, ne vasis fundo metallica hæreant, probe ad iustam vsque crassitiem metallicis ita nutritis misceantur. Quod si gummis quoque opus est, liquabilia liquentur, solubilia soluantur, pulverabilia pulverentur, vt suis locis patebit: & postrema de coquendis alijs misceantur spatha semper mota: postremo etiam ponantur, & flores, herbæ, radices. Flos croci manu emplastro misceatur migdalias, & offas formantibus. Sunt tamen quædam metallica, & terrea lapidea, quæ in fine miscenda, vt ęs vstum, cinnabrium vulgare, cerugo, flos ęris, squamma ęris, sulfur, auripigmentum, magnes, bolus armenia, terra sigillata. Coquatur autem omne emplastrum ad aceti, vini, aquæ, succorum, vel aliorum liquorum consumptionem. Succi crassi, & siccati aliquo liquore soluti imponantur postremi, cum scilicet emplastrum frigere incipit. Succi autem virides in emplastro de Ianua temperentur oleo: deinde gummis liquatis ambo misceantur, & coq; igni. Herbæ virides in emplast. gratia Dei, & alio macerentur vino, Gummi liquata eodem vino, coquantur ad vini consumptionem: Emplastra molliisse, & subegisse licet cum pul. vel liquoribus, vt oleo, apostolicon, ceroneū, oxycrocinum, diapium, contra rupturam, & diachylon, vt succis, emplast. de Ianua. vt lacte: empl. gratia Dei. Sanguis humanus, & viscum quernum in empl. contra rupturam misceantur pistillo calido, & coquatur viscum in decocto pellis veruecinæ recenti non depilatæ, nec calce conditæ.

Id emplast. vsa est frequentissimum: pul. ireos vnc. j. in lib. vnam massæ emplastri addi potest, vulgoque id diachylon ireaton vocatur. χυλὸς hoc loco cum Galen. est succus is, quem a mucci narium, aut visci similitudine muccaginem, aut viscaginem vocare possis potius, quam cum vulgo mucilaginem, & nos ita vocabimus fuga ambiguitatis, cum succus nobis, vt χυλὸς Galeno etiam sit, qui ex tusis herbis exprimitur, quo significato nobis post accipietur. Scirrhos albos, & nigros mollit, ac digerit, reliquias furunculi, duras dissipat, vlcera etiam duritiei coniuncta glutinat.

Muccagines in emplastro diachylō hodie non coquuntur. Est id emplastrum Auicennæ probe ad verbum. Describitur, & Galen. secundum Democritum. Alterum est διὰ χυλῶν Pauli ex lithargyri lib. 6. olei æstate lib. 7. hyeme, 8. seminis fœnu græci sextario dimidio, seminis althææ li. tribus, hæc duo in aquæ sextarijs xx. bulliāt, donec lib. iij. remaneant: addē, oleum, & coque donec ampullæ cessent, insperge, lithargyrum, & coque igni lento.

COST. DIACHYLON. *Lithargyrum non dissimili diligentia in superioribus quoque atque in subsequentib. terendum, & purgandum plumbo, & scoria, vt hic docet Mesue. Id vero quamuis, & hic, & in alijs recipiantur multis, quæ ad emolliendum, & discutiendum, parāt, tantum abest, vt discutiat, vel emolliat, vt dum nō secus atque metallica omnia, lapidosaque, ac terrena medicamenta desiccat, cum astringenti vi aliqua, emolliendi, & discutiendi potestati aduersetur, id tamen sicuti, & cera, vt quod in suo genere moderatissimum est passim pro materia tantum vsurpatur, in qua variæ facultates excipiantur. Et esset quidem ad huius medicamenti compositionem, atque ad medicam intentionem, quæ præcipua est duros tumores emolliendi aptissima cera, quæ eamdem emolliendi vim obtinet, & coctioni quoque conferre aliquid potest: sed vt hęc Mesue ex varijs qualiacunq; occurrerant collegit, ita pharmacopęi est eadem qualia hic describuntur cōficere, medicorum vero pro affectuū ratione immutare.*

MESVE.

EMPLASTRVM diachylon magnum, scirrhos emollit, & digerit, & inflationes. Recip. lithargyri putris, triti, creti, lib. vnam olei irini, chamæmelini, anethini, ana † vn. iij. muccaginis ficuū pinguium, vuarum passārum, † ichthyocollæ, semi num lini, & fœnu græci, succorum ireos, & scillæ, œsypi, ana drach. xij. & semiss. terebinthinæ, vnc. iij. resinæ pini, & ceræ flauæ, ana vnc. ij. misce, vt prius, donec crassescat. † Vid. vnc. vj. † glutinis alc. gnach.

Recip. lithargyrij mundi triti, & cribellati, vn. xij. olei irini, & chamæmelini, & anethini, ana vn. vij. mucilaginis seminis lini, † mucilaginis fœnu græci, mucilaginis ficuum pinguium, & mucilaginis passularum, & succi ireos, & succi scillæ, & hyssopi humidæ, & glutinis alzanach, ana drach. xij. & dimid. terebentinæ, vnc. iij. resinæ pini, & ceræ citrinæ, ana vnc. ij. Conficiātur sicut diximus, & est expertum. Inquit filius Zachariæ. Acquiritur ei in decoctione, vt discedat a mollitie ceræ, & accedat ad spissitudinem vnguentorum, & liniantur in panno, & supponatur vbi oportet. Versio antiqua sic habet. † mucilaginū radicum althææ.

ISTud emplastrū interdum habetur in vsu sub forma emplastri, quod a pluribus vocatur emplastrū de mucilaginibus, nam chylus idem est, quod succus, seu mucilago, inde diachylon, idest de mucilaginibus. Quid sit gluten alzanach, siue alchanach, ignoratur, nam quidam dicunt, quod est gluten piscium, qua opinione vtimur communiter, nonnulli vero dicunt, quod est viscus, qui reperitur in Arabia super arborem asæ fetidæ. Petrus tamen de Argilata, qui sę pe hoc emplastro vtitur, pro zanach, ponit viscum, quo capiuntur aues, scilicet illud quod fit visco quercino, quod satis hic conuenit. Vlterius est notandū, quod istud emplastrum interdum conficitur cum gūmis, scilicet bdellij, sagapeni, & ammoniaci, ana vnc. j. & tunc erit diachylon gummatum. Gluten alzanach gl. CHR.

OPEROSIVS est quam præcedens. MAN.

HIs si accesserit bdellij, sagapeni, ammoniaci, ana vnc. j diachylon gummatum vulgus appellat. Aliquando est in vsu, frequētius tamen eius loco emplastro de muccaginibus, ex muccaginis seminum althææ, lini, fœnu græci, corticis medij vlmi, ana vncias quatuor, & dimid. olei chamæmelini, lilij, anethini, ana vnc. j. & semiss. ammoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni, ana vnc. dimid. croci drach. ij. terebinthinæ vnc. ij. ceræ nouæ, vnc. viginti, fiat emplastrum. Paulus ab hoc, simplicibus, & eorum quantitate, ac modo componendi plurimum variat: nam miscet lithargyri lib. vj. (Oribasius, ij.) olei, si æstas est, lib. vij. si hiems, lib. vij. fœnu græci, lini seminis, ana semisextarium. (Oribasius sextarium) althææ, (Oribasius althæę radicis) lib. iij. althęa, & semina in † viginti aquæ sextarijs coquantur, quousque inde muccaginis lib. iij. exprimantur, & miscentur oleo, simulque coquuntur, dum bullire, & amplas tollere desierit, id est, ad muccaginis consumptionem. Post hæc argenti spuma tenuissime trita inspergitur, omniaque simul igne non acri excoquūtur, vsque dum digitos intinctos non inquinent. διὰ χυλῶν Galenus ex Democrito scribit, & ex Menecrate, ex lythargyri, lib. ij. axungiæ antiquæ libr. iij. olei antiqui, libras xv. Addit aliquando lib. j. radicis althææ. Ab vtroque simplicibus, & eorum quantitate variat Alexander componendi modo cum Paulo consentit. Lithargyri triti lib. iiij. olei communis lib. vij. ceræ lib. j. resinæ piceæ, vnc. vj. muccaginis seminis psyllij triti, vnc. iij. quam sic extrahes in aquæ fontis sextarijs sex, immitte psyllij triti, vnc. iij. macera xxiiij. horis, postri- † Gal. in sextarijs aqua ollæ. SYLV.

die igni lento eoque ad crassitudinem, calidissimam cola (nam E
mox a frigore concrescit, ac durescit,) eius lib.iij. ammitte cacabo, calfac, rursus cola: litharg yrũ tenuissime tritũ misce, cõtinẽter move igni lento percoque, donec digitos adhæsu non inquinet: sublato ab igne cacabo ceram, & resinam injcies, & vbi digitos non cõtaminabit, tunc pilæ infundito, rudicula mollito. Sed in componendi modo olei mentio non fit.

COST. DIACHYLON magnum. *Est hoc profecto viribus emolliendi, & discutiendi strenuum, vere magnum. Ichthyocolla autem, quam pro glutine zanach, vt in superioribus, ita hic quoque Sylvius reponit, vt quæ nullũ aliũ opportunum præstare hic vsum pot, quã glutinis: omitti potest, & eius loco sumi viscum, aut quercinum, aut etiã quod Orientale vocant, ex myxis, quæ sebesten nuncupant, confectum, caloris enim modo rati nomine vtrumque ad coquendum vtrumque opportunum est; substantiæ vero mollitie ad emolliendum.*

MESVE.

EMPLASTRVM diachylon parvum, tumores calidos digerit, & maturat. Recipit lithargyri vnc. sex, olei veteris clari libram vnã, muccaginis seminis hyoscyami sescunciam, muccaginis seminis lini, & radicis maluæ, ana vncias duas. Fiat vt primum.

CHR. ISTVD vnguentum sine emplastrum habetur in vsu descriptione primi diachylon, & habet easdem virtutes, & operationes.

MAN. Hoc minus calidum.

SYLV. EST frequentissimum vsu, & efficacissimum ad mulcendam intemperiem calidam, quod per se psyllium, & hyoscyamus præstant, & siccandum, digerendumque, quod cætera simplicia præstant.

COST. DIACHYLON parvum. *Dissolui tumores, ac discuti non nisi calidis possint medicamentis, quo fit, vt dubitare hic liceat, quomodo hoc ex psyllio, hyosciami, & maluæ mucco confectum, tumores discutere aptum sit, censentur enim frigidæ hæ stirpes. Cæterum, vt horum succus molli sua substantia emolliendi vim habet; ita addito seminis lini succo, imo psyllij causa, cuius medulla, aliquorum opinione, tertio ordine calida est, valide potest discutere, accedente præsertim vetusto oleo tenuiori substantia prædito, & ad discutiendum non infirmo. Discutere ergo, ac dissoluere tumores* H
hoc potest medicamentum. Sed alio præterea nomine calidis inflammationibus esse vsui potest, initio quidem repellendo hyosciami, & maluæ nomine, in augmento vero, & statu nonnihil coquendo, temperato enim quodammodo calore est, ex frigidis, ac calidis confectũ rebus, iisdem vero temporibus dolorem sedando, sive id fiat, quodam veluti stupore inducto parti; sive, quia eo oblita cutis distendendi violentiam minus sentiat. Porro hyosciami succum colliges ex sicco semine affusa, quum tunditur aqua, & expresso ad Dioscoridæ institutum, quamuis, & radicem, & totam plane herbam iisdem præditam viribus traducere in vsum inflammationum liceat, seminis defectu, foliorum profecto teneriorum succo axungiæ commisto magnos interdum pleuritidis dolores sedatos ipsi observauimus.

MESVE.

EMPLASTRVM de baccis lauri vẽtriculi, intestinorum, hepatis, renum, vesicæ, vteri, & partium aliarum dolorem a flatibus, aut intemperie frigida ortum placat. Recipit autem thuris, mastiches, myrrhæ, ana vnc. j. baccarum lauri, vncias ij. cyperi, costi, ana vnc. dim. mellis † colati quantum ad ea comprehendenda sufficit. † Si autem cyperi sescunciã misceas, & stercus capræ, aut vaccæ siccum ad põdus omnium, ad hydropem fit mirabile.

† extẽdatur in panno, & calidum superponatur vbi oportet.

EMPLASTRVM de granis, id est baccis lauri, est CHR.
F in vsu, & vbique præparatur. Ipsum enim confert ad omnes dolores factos ex frigiditate, & ventositate, & proprie confert dolori stomachi, & vesicæ, vẽtris, matricis, & renum, sive approximetur ab extra, sive per clysteria, vnde multum confert doloribus colicis, eleuatis ventositatibus a materia crassa phlegmatica, & in talibus eo multum vtimur, ponendo de eo vnciam j. in clysteri carminatiuo ventositatis vsq; ad vnc. j. semis, ipsius cum alijs, quæ expediunt. Rec. mellis calidi, idest liquefacti quantum sufficit ad aggregandum, idest conficiendum in panno, idest super panno. Et nota, quod est mirabile ad hydropisim si in triplici proportione ponatur plus de cyperis, quam sit proportio ipsorum nunc dicta, & ponatur de stercore sicco caprarum, aut vaccarum, ad pondus omnium addendo de melle quantum expedit ad formam emplastri, & est mirabile approximatum super
G ventrem ad ascitem, & tympanitem.

INVENIETVR mirabile ad Hydropisim.) Erit quo- MAN.
que ad multa alia vtile, præcipuè ad inflationes discutiendas.

IN colico dolore a flatu, & pituita salubriter calidum ventri im- SYLV.
ponitur vacuat plenitudine, & clystere quoque injcitur vnc. j. ad sescunciam, cum cæteris eodem pertinentibus, inflationem quamuis, idest a flatu tensionem, & tumorem eadem ratione iuuat. Mel calidum, idest, liquatum, alij legunt percolatum, ipsumq; largum addendum est si stercora misces, quantum scilicet omnibus capiẽdis erit satis: In vsu est, vbique, sed vsu frequentius est electarium de baccis lauri, ex foliorum rutæ siccorum drac. x. seminis ameos, cari, dauci, melanthij, cumini, lybistici, baccarum lauri, piperis nigri, & longi, amygdal. amararum, origani, acori, castorij, ana drach. ij. opopanacis, drach. iij. sagapeni, drach. iiij. quæ trita melle cocto ad pondus omnium excipiuntur. Diuersum ab his malagma *diadaphnes*, id est, ex baccis, lauri, nitro rubro, ammoniaco, cera, resina, picea, pice, brutia.

DE baccis lauri. *Mel crudum si intus assumitur flatus excitat, eo autem plures, & crassiores, quo impurius fuerit, at admotum foris, idem crudum, quia acrius est, concoquẽdo potest flatus discutere (ob id enim liuores illitum tollit,) & quia impurum est, ob commistas cereæ reliquias magis, quam coctum emollire. Crudum ergo hoc loco in hac lectionis varietate, & nõ percolatum, vt sumas, suadeo: calidum tamen, ut cum alijs exactius permisceatur. Quod autem hic stercoris caprini, bubuliue ad hydropem meminit, confirmatur veterum Græcorum testimonio illud ipsum ad eundem affectum cum aceto commendantium, bubulum autem notauimus nos, qui ad dolores varios, & podagricos, & coli*

cos ex

COST.

cos ex oleo terræ inteſtinorum, roſaceo, chamæmelino- A ue pro varietate cauſarum feliciter vſurparint.

MESVE.

EMPLASTRVM ventriculum,& hepar calfaciens, & roborans. Rec. ligni aloes, abſinthij, gummi arabici, maſtiches, cyperi, coſti, zingiberis, ana vnc. ſemiſſem: calami aromatici, thuris, aloes, ana drach. iij. caryophyllorum, macis, nucis moſchatæ, galliæ moſchatæ, cinnamomi, ſpicæ nardi, ſchœnu anthus, ana drach. j. & ſemiſſem, excipe miua aromatica, & tempore vtendi, cum panno intenderis, ſuffies ligno aloes.

MAN. CAVENDVM æſtate, & in temperatura bilioſa. B

SYLV. IN vſu crebro non eſt: tamen fuerit efficaciſſimum in ventriculi, & hepatis intemperie frigida, aere præſertim frigido. Nam eadis natura, & æſtate eſt nocentiſſimum: Alij eius loco vtuntur cerato ſtomachico prius deſcripto, alij aliã neſcio, quam ſequuntur deſcriptionem.

COST. EMPLASTRVM ſtomachum, & hepar. *Si hæc aromata ſola mixta excipiantur, vt author ſcribit, hærere parti cui apponitur emplaſtrum non poteſt, propterea non temere alij terebinthinæ, alij picis nonnihil, ac ceræ adijciunt.*

MESVE.

EMPLASTRVM de gallia, ventrẽ totum inferiorem roborat adſtringendo, & calfaciendo, quare lienterias, diarrhæas, dyſenterias iuuat a cauſa frigida productas. Recipit autem galliæ moſchatæ, ſchœnu anthus, drachmã vnã, & ſemis, ramich, rhois, acaciæ, hypocyſtidos, ladani, gallarum non perforatarum, calami aromatici, roſarum, & ſeminis earum, ſantalorum alborum, & rubrorum, maſtiches, xyloaloes, caryophyllorum, ſpicæ nardi, thuris coſti, myrrhæ, cyperi, abſinthij, ana drachm. ij. terantur accurate omnia, deinde panis biſcocti, drach. iij. dactyli ſicci xij. horis 24. macerentur in ſucci foliorum myrti, † & lauri, & aquæ roſarum, & vini auſteri, ana vnc. j. & dimid. Hæc læuiga, & excipe miuæ aromatizatæ vnc. iij. vel iiij. & additis gummi arabici aſſati, drac. vij. coquantur igni lento ad mellis craſſitudinem. Quibus in mortario diu per miſce puluerem prædictum, donec totum fiat viſcoſum tempore vtendi ſuffitur ligno aloes panno illitum.

a humidi foliorũ lauri. f

MANA. DVo hæc de Gallia nuncupata efficaciter adſtringerent, ſimul, & roborarent, ſi recte pararentur. Tortellarum de ſeni.) Id eſt panis bis cocti.

SYLVII. RARVM vſu præterquam in Gallia, vbi repertum quibuſdam videtur, & inde vocatum, alijs autem a trochiſcis galliæ moſchatæ quos recipit. Ramich compoſitio quædam eſt in trochiſcos reducta. Si ſuccum foliorum mentæ pro myrti, vt quidam codices habent, miſceas, calidius non multo minus adſtringens medicamentum euadet. Lenigare autem, vt Græci μαλάττειν eſt ſicca in puluerem tenuiſſimum: humida autem curioſe terere, & frangere, qualia hic male interpres terere iubet tanquam in puluerem. Nam in puluerem abire non poſſunt, niſi ſiccata, aut largæ ſiccorum copiæ permiſta.

DE Gallia. *Quid velit, cum in veteri verſione meminit ſucci foliorum myrti humidi, & foliorum lauri, non conſtat. Si enim recentia folia intelligit, atqui, ipſo etiam tacente, nouit quiſque non trahi ex aridis rebus ſuccum, ſed reuocandum eſt in memoriam, quod in tract. de ſuccis antea docuit, ſuccum ex rebus, quoque elici proprio humore ſpoliatis, ſed in alieno tamen liquore maceratis. Id in myrto quoque, & lauro fieri poteſt, quorum propterea proprium hic ſuccum videtur quærere, vt qui aſtringendi, ſiccandiq; vim habet non inſtrenuam, quam ex iiſdem aqua vinoue maceratis expreſſus ſuccus non habet. At ſi hoc velit Meſue adeo tamen arida hæc ipſa ſint folia etiam recentia, vt uix ex ipſis ſolis niſi tenerioribus, & germinibus aliquid exprimi poſſit, ob id veteres, authore Dioſcoride, aſperſo vino, aut cęleſti aqua exprimebant. Tu ex recẽtibus contuſis deſtillatione ſuccum elicies, ſed non pari tamen in aſtringendo, & deſiccando facultate. Quare ſi extractum ex ſolis foliis ſuccum non habueris, ad ſeruandas huius medicamenti vires myrteis foliis contuſis myrti eiuſdem ſtillatitiam affundes aquam, & lauriuis lauri, tũ vero expreſſo ex iis ſucco veteris. Quod ad calcem laminæ meminit, corium intellige, cui inducendum eſt emplaſtrum.* COST.

MESVE.

EMPLASTRVM alterum de gallia ad affectus eoſdem, ſed a cauſa calida profectos. Recipit galliæ, ramich, foliorum, & ſeminis roſarum, rhois, ſantali albi, & rubri, ſpodij, ſanguinis draconis, electri, balauſtij, capitum granatorum, hypocyſthidos, acaciæ, corticum mandragoræ, ana dra. ij. caphuræ, drach. ſemiſſem; tere omnia tenuiter: ad hæc † polentæ, † baccarum myrti, gummi arabici, aſati, tenuiſſimè tritorum, ana † vnc. dimidiam, macera in ſucci vuarum agreſtium, vnc. vna, ſucci capreolorum vitis agreſtis vnc. ij. ſucci extremitatum myrti, & aceti, ana † vnciis, iiij. quibus adde miuæ acidæ, vnc. ij. vel iij. & coque igni lento ad glutinoſam craſſitiem. Tunc pulueres prædictos his diligenter miſce. Ex hoc portio alutæ illita tempore vtendi ſuffiatur xyloaloe.

† Savich hordei. † granatorum † drac. iij. † al. vnc. ß.

SAVICH.) Latine polenta, græce. MAN.

RARISSIMVM hic vſu eſt, quod opinor in his regionibus frigidis, & victu non modo largiore, ſed etiam ob cœli inclementiam crudiore vtentibus, venter, intemperie frigida fere laboret, haud fere calida, qua ratione hyeme pituitam in nobis augeri ex Hippocratis placito demonſtrat Gal. lib. de nat. hu. etiam ſi ventres, vt hyeme, ſic in regione frigida ſint calido innato calidiſſimi. Tamen ob componendi magnam difficultatem ad artis ſuæ ſpeciem candidatis: perſępe ipſum archipharmaci imperant. SYLVII.

ALIVD de Gallia. *Gallia magna hic ſumenda ad eoſdem ferè vſus commendata, ad quos hoc ipſũ emplaſtrũ proponitur. Per capita granatorũ citinos in-* COST.

telligerem, nisi balaustiorum quoque meminisset: quare acini detracta carne proponi videntur omnibus eius stirpis partibus in astringendo valentiores. Succus extremitatum myrrhæ humidæ, male in veteri versione legitur pro myrti recentis sūmis germinib. Myrti grana sunt, nō baccæ, vt Syluius vertit, sed duriora semina, quæ insunt baccis, alioqui baccæ in tenuissimum puluerem, vt iubet, vix ducentur.

MESVE.

EMPLASTRVM relatū ad Andromachū podagrā, gonagrā, ischiadem, & reliquos articulorum dolores antiquos, ac eorum tumores, & laterum: scirrhumque splenis, & hydropem iuuat. Recipit autem sepi arietum, picis, ana drac. xviij. gummi pini, vnc. viij. sandarachæ, auripigmenti, aluminis scissilis, calcis viuæ, ana drach. iij. ammoniaci vnc. ij. ammoniacum super ignem dissoluatur vino rubro, eique adde olei libras ij. & reliqua probe puluerata.

MAN. IN doloribus gallicis est valde efficax. Auripigmenti rubei.) Dioscor. sandarachæ. Et citrini.) Id est, arsenici naturalis, non factitij: nunc auripigmentum vocant primum: secundum non facile inuenias. Iameni.) Id est, quod Græci schiston, Latini scissum, vulgo plumacium, vel de pluma.

SYLVII. AVIC. v. can. idem describitur, Auripigmentum rubrum est sandaraca Dioscor. & Gal. rarum. Citrinum vero speciatim auripigmentum, seu arsenicum naturale, non factitium. Arsenicum album addit Auic. In doloribus a lue Hispanica est efficax.

COST. AD Andromachum. *Legitimum aurumpigmentū, & sandaracham in eadem sæpe gleba videre est, eiusdem vtrumque facultatis censet Dioscor. ita vt si eorum alterum non inueniatur, vt Manardus scribit, substituere alterum liceat. Temperatur hoc loco sandarachæ auripigmenti, & calcis viuæ violentia, qua exurere solent, sæpo maxime hircino, & oleo, tum vero etiam pice, atque ammoniaco, licet enim calefacere hęc quoque ipsa, & ruborem parti inducere soleant, quæ tamen minus calida sunt addita excellenter calidis tanquam frigida de eorum calore remittunt.*

MESVE.

EMPLASTRVM alterum Andromachi causticum. Recipit aquæ ardentis (quæ est aqua saponis) lib. iiii. seminis oryzæ, & frumenti excorticati, ana vncias vii. macera in vase vitreo bene obstructo, donec granis dissolutis totum fiat muscosū: serua, sed diebus singulis ligneo baculo moue, & obtura: exceptum cortice auellanæ, vel arundinis, vel cera pertusa, & parti admotum, tribus horis, aut eo plus, cauterii vice vlcerat, & vrit.

MAN. VIGEM habet cauterij, sicuti, & alia permulta per chymicā artē inuenta. Tribus horis.) Caute agat medicus, vbi admouet huiuscemodi vrentia, crebroque locum inspiciat. Vidi ego quandoque ex minore quam trium horarum mora, difficillima facta vlcera, cum patientis damno, & agentis verecundia.

IN causticorum vsu partis natura diligenter expendenda est, ne altius, aut latius, quam opus est, vis cauterij recepta, vel effusa, illæsas partes, aut sensu exquisito præditas, aut vasa magna attingat. Expende item præter cauterij vires, etiam carnis habitudinem. Nā dura, densa, sensu obtuso, prædita, qualis ferè fossoribus, nautis, agricolis, baiulis inest, valentiora ferre potest: contraria etiam mitioribus valde offenditur in corporibus delicatis, candidis, mollibus, qualia puerorum, spadonum, mulierum, & quorundam virorum. Medicamenta verò caustica, quæ solida sunt, vt ex calce viua, & fœce vini vsta, vt agunt tardius, tamen agunt diutius, si longa actione est opus: & minus prompte diffluunt. Aqua ardens hodie fit alumine, sale petræ, chalciti destillatis, vt ars chymistarum docet: alij alia miscent. SYLV.

Triticum, & oryza putredine acrimoniam acquirunt, seu essentiæ tenuitatem, sed cum sint mitiora, aquæ ardentis vehementiam nonnihil obtundunt. Hæc enim si legitima est, etiam laminas tenues auri, argenti, & aliorum metallorum paucis diebus in calcem deurendo dissoluit.

ALTERVM Andromachi causticum. *Cum tā larga ardentis aquæ mensura, quæ proponitur, valde suspicor, ne liquidiori, ac minime consistenti substātia euadat medicamentum, ac propterea, ne in causticum nuncupati vsum commode venire non possit. Eius robur ex proposita ardenti aqua præsertim pendet, cuius vim triticum quoque, & oryza in lentum sui ipsorum corpus excipiunt, & prope partem cui apponuntur conseruant integram, fereque aduentitio suo calore veluti fermentata adiuuant. Aquæ autem ardentis nomine, ea absolute intelligitur, quæ ex vino destillato elicitur: vitæ aquam vocant, hic saponariam quærit, alia etiam ex alumine, chalcantho, nitro factitio, conficitur, ad argentum aurumque a rebus alijs separandum, ipsa quoque in mali moris vlceribus non sine fructu vsurpata.* COST.

MESVE.

EMPLASTRVM sinapinum Democriti ad podagram, gonagrā, ischiadem, ipsamq; arthritidem ostocopon, hemicraniam, obliuionem, lethargum, si a causa frigida proficiscuntur. Sinapi cum aceto tritum diu miscendum, cum æquali portione ficuum pinguium aqua calente horis 24. maceratarum, & ita expressarum, vt nihil in his humoris sit reliquum. Si valentius vis, duplum sinapi misceto: si imbecillius, etiam triplum ficuum. Admotum parti, tollatur priusquam vlceret, nisi etiam vlcerandi est necessitas, vt materia profundior foras trahatur, & vacuetur. Penuria sinapis, stercus caprinum pridie aceto maceratum (quod etiam ad hydropem, & splenis duritiem: & dolorem est efficax.) Adduntur interdum stercus columborum agrestium, enulæ radix, semen nasturtii, baccæ lauri. Tuncque non soli hydropi, & tumori splenis confert, sed etiam reliquorum viscerū affectibus frigidis, & flatulentis.

EMPLASTRVM sinapismum descriptionem Democriti non est in vsu: tamen esset conueniēs, maxime in passionibus de materia frigida phlegmatica in profunditate contenta, sicut in ischiatica passione, & hoc in declinatione. CHR.

SINAPISMI creber apud antiquos vsus, ad materiam longioribus in affectibus extrorsum euocandam. MAN.

dam. Ad venam ſciaticam, &c.) Archigenes in vetuſtis fere omnibus. Sit ſinapis pars vna, & ficuũ alia.) Si mediocri eges ſinapiſmo: ſi imbecilli, pone ficuum p. 2. ſinapis partem. Syriacum, & Ægyptũ ſinapi præfert Paulus. Schibalæ.) Caprinum videlicet ſtercus. ſunt expeditiores ſinapi, proprie autem ſunt iſchiadicorum. In corporibus boni ſenſus, & quorum in cute languor non eſt, panis, loco ficuum congrue apponitur. Fimo columbarum agreſtium.) Hoc ſe crebro vſum ait Aetius: apponitur autem ſtomacho, & ventri in longis eorum affectionibus. Valet præcipue iſchiadicis, & podagricis, & omni membro reſoluto, vel refrigerato, in lethargicis, & alijs deſipientijs. Valet etiã ſecundũ Paulum epilepſiæ, vertigini, maniæ, ſi capiti apponat: ſin thoraci, aſthmati, orthopnœæ, tuſſi antiquæ, catarrho antiquo: ſi vtriq; capiti videlicet, & pectori. Sinapi ante aceto infuſum, vt quidam faciunt, debilius facit ſinapiſmum: vbi abſtuleris, ablue: & ſi dolor ſit magnus, & bullæ, appone cũ lineo ſuccum maluæ, vel fœnugræci, & poſt roſaceum cerotum cum ceruſa. In reſolutis qui non ſentiunt, crebro detergere, & reſpicere oportet, ne immodice agas.

SYLVII. EFFICAX fuerit hic ſinapiſmus, & ἐπισπαστικὸς, ideſt rubrificatio in affectibus pituitoſis, & profundis, vt iſchiade, iam tamen declinante. Cum enim potenter attrahant, non modo ex parte, ſed ad partem periculoſa ſunt hæc remedia in corpore plethorico, aut cacochymo, ante exquiſitam vacuationem. Eiuſmodi remediorum per ſinapi, thapſiam, vel eius loco ſemen naſturtij in vetuſtis, & frigidis, & profundis, & contumacibus affectibus, frequens eſt vſus apud Gal. in methodo, & lib. comp. ph. p. Stercore columbarum agreſtium etiam in ventris affectibus longis crebro ſe vſum ait Aetius. Efficax idem eſt paralyſi, lethargicis, & poroſis affectibus, epilepſiq, vertigini, maniæ, capiti admotum: aſthmati, orthopnœq, tuſſi antiquæ, catarrho antiquo, thoraci. Valentius multo vlcerat ſinapi tritum, & per ſe admotum, vt Gal. docet lib. 3. temper. quam aceto fractum obtuſum. Ablato autem ſinapiſmo, partem ablue, ſi dolet multum ob ampullas, cremorem, vel ſuccum maluæ, vel fœnugræci ex linteo impone, ſuperdato ſplenio ex cerato roſaceo cum ceruſa. In paralyticis autem, quia non ſentiũt, crebro pars tergenda, & obſeruandum ſinapiſmi effectum, ne plus quam oporteat, in partem agat.

COST. SINAPINVM. *Ficus aridæ temperato calore cõcoquunt, & diſcutiunt, ſiccitate autem detergunt, tenuium partium ſunt, vt altius eorum vis, præcipue acriorum, ſubeat, quo nomine ad excitandas in cute bullas ſponte ſua ineptæ ſint, præſertim aqua maceratæ, fuere tamen in ſpaſmis vſurpatæ veteribus, vt materia, qua ob earum lentorem ſinapi commode exciperetur, quas propterea in aqua decoquebant, vt molliori, & liquidiori conſiſtentia eſſent ad ipſum ſinapi excipiendum aptiores. Sinapi autem aceto macerabant, nõ adaugendæ acrimoniæ gratia, quando maceratum languidius euadit, ſed ad ſinapi penetrationẽ, quæ res, & ſi dubitatione non caret, quod acetum acerrimum ſi calens parti alicui molliori admoueatur, calorem ruboremque illi inducit, rationi tamen non diſſentit. minus enim acre additum acriori eius hebetat vires, vere ergo ſinapiſmum fortius reddit ſinapi non maceratum, niſi forte aceto aut vino deſtillato maceretur, quod veteres non norunt.*

MESVE.

EMPLASTRVM ex fermento deſcriptum à Democrito. Fermentũ eſt multorum emplaſtrorum, & aliorum inſignium remediorum materia: idq; quo eſt vetuſtius, eo præſtantius. Fermenti, & mellis portio æqualis: A viſci querni pars ſexta: ammoniaci in aqua fœnugræci, aut lacte arboris mori, & pauca fæce olei veteris diſſoluti pars octaua miſceatur: fitque emplaſtrum, ſpinas, & ſurculos extrahens, ac etiam oſſa fracti cranij, meningibus infixa etiam profundius.

FAVELL.) Auellana inda, vel alia res indica, de qua Simon Genuenſis. Sief memithe.) Glauciũ a Græcis vocatur. Et rumpit apoſtemata.) Tumores præter naturam qui diſcuti nequeunt, ad ſuppurationem ducit. Dubeleth. Eos ſcilicet qui iã ſuppurati, rũpit. Baurach.) Nitrum, naturale tamen, non factitium. Pau. ad rumpẽda apoſtemata. Fermenti, axungiæ, vnc. v. ſalis vnc. iiij. reſinæ vini vnc. iij. ceræ vnc. iiij. aphronitri vnc. j. ammoniaci vnc. ij. mellis vnc. vj. ſaponis vnc. ij. quod efficax certe eſt in his, qui ferrum pauent. MAN.

B

HORVM effectorum partem plurimam fermentum per ſe efficit, vt etiam ſpicula ex oſſibus euellat: valentius autem hæc præſtat: miſtis his, quæ vel calorem eius remittunt, vel intendunt, aliasq; facultates. Ad rumpendos autẽ abſceſſus, id eſt phlegmonas ſuppuratas, vel etiam abſceſſuum genus alterum, in his, qui ferrum metuunt, aut quibus ferrum non eſt tutum, ob neruos, aut vaſa inſignia propinqua, vel iſto vti potes, vel eo quod Paulus ſcribit ex fermento, axungia, ſale, reſina, pice, cera, aphronitro, ammoniaco, melle, ſapone. SYLVII.

EX fermento. *Fermentum contrarijs qualitatibus præditũ acoris cuiuſdam frigidi, & caloris ex putredine orti particeps moderate calidum euaſit, eſt autem tenuium partium, licet cum lentore ſummo, quare citra morſum, quæ in imis ſunt partibus, extrahit, & digerit, propterea q; recte pro multorum medicamentorum materia vſurpatur, quæ aculeos, & fractorum* C *oſſium ſquamas ex alto euocant, qualia hunc in locum veniunt nonnulla. Inter hæc præcipuũ eſt viſcum quercinum ad humores etiam craſſiores foras ducendos, diffundendos, ad digerendos commendatum, quo nomine liberatis multitudine humorum corporis meatibus, facilem quoque parare oſſium ſquamis exitum poteſt. Sed & ammoniacum dum emollit in halitus humores diſcutit, & putrem carnem exedit, ad extrahenda infixa facilem viam parat, quod & fœnigræci decoctum facit, lac etiam mori, quod hic ſubſtituitur fœnugræco, quum acre ſit, attenuat, & calore cuti inducto foras vocat, cuius locum qui lac ficus vſurpãt, inconſulto agũt, quum id, licet vi foras trahendi præditum, exulcerando tamen ſit moleſtum. Additur etiam amurca, quam decoctam ex oleo omphacino ad mellis conſiſtentiam, dentes extrahere teſtatur Dioſcorides.* COST.

D

MESVE.

VEL fermenti pars vna: ſucci mentę, & abſinthij, ana pars dimidia: aceti, aut ſucci vuarum agreſtiũ, aut extremitatum vitis, aut cydoniorum pars quarta: macis, caryophyllorum, ligni aloes, maſtiches, ſpicæ, foliorum roſarũ, abſinthij ſicci pars octaua, drach. j. miſce, igni coque in emplaſtrũ, quod vẽtriculũ, & hepar admodũ aperte iuuat.

VEL fermenti pars. *Quæ intemperies partium corrigunt, hæc iisdem robur afferre dicuntur, quũ imbecilli-* COST.

imbecillitas intemperiem sequatur. Vt igitur hoc ex iis conficitur, quorum alia calida alia frigida sunt, ita inter calfacientia, & refrigerantia est quiddam medium, & vt vtranque intemperiem calidam frigidamq; ventriculi ac iecoris corrigat est aptum, humidam autem maxime oppugnat, quod ex ijs constat, quæ omnia desiccant: eadem vero etiam astringunt, quo nomine laxato ob superfluum humorẽ visceri dẽsando conducet.

MESVE.

VEL fermenti adhuc acidi pars vna, succi intybi, aut solani, aut vuarũ agrestium, aut cacuminum vitis, & aceti ana pars dimidia, farinæ hordei pars tertia: trium santalorum, foliorum rosarum, spodij, saufel (id est auellanæ Indicæ) † trochisci diaglauciu, boli Armeni, ana pars sexta. succi portulacæ, & muccaginis psyllij, quantum ad comprehendenda hæc sufficit. Emplastrum id hepatis, & aliorum viscerum phlegmonas mire compescit.

† Sief memithe.

COST. VEL fermenti adhuc acidi. *Hoc astringendo insigni cum refrigerio visceribus confert laxis, & calida intemperie affectis. Pro saufel, quod adhuc ignoratur, aut recens coriandrum, vt Syl. aut tantũdem santali alicuius substituerẽ, licet rursum santalorum omnium genera hic proponat. Pro sief memithe, quod est glaucium Græcorum, qui succum plantaginis ponet, eiusdem ad refrigerãdum, & astringendum facultatis, non puto erraturum.*

MESVE.

VEL fermenti, mellis, olei, lactis muliebris, vitelli ouorum pares portiones: coquit, & maturat phlegmonas, absceſſusque rumpit. His si bdellium, & hordei farina miscetur, spinas extrahit: idque valentius, si his dissoluta galbani pars dimidia iungatur. Valentius item facit † nitri naturalis sexta pars, stercoris columbini, & gallinacei, ana pars quarta.

† Barach.

COST. VEL fermenti mellis. *Possunt hæc, & calore quo prædita sunt temperato coctioni tumorum conferre, & lenta, emplastica aque substantia, qua cutis meatus occludunt, in tumida parte putredinem excitare, atque tumoris disruptionem moliri. Quod si bdellium quoq;, & chalbanum emollientis, & coquentis vtriumque facultatis, ac propterea hordeum licet frigidum, glutinosa tamen, & obstruente substantia præditum addideris, facilius quidem ad pus tumor deducetur, parte autem ob puris euacuationem laxata, etiam aculeos parti infixos extrahere paruo negotio poteris, minori autẽ addito nitro, ac columbino, & gallinaceo stercore, vt subdit, quod hæc cutim attenuando, & exulcerando, licet violentius, infixis parti corporibus laxiorem exitum parant.*

MESVE.

VEL fermentum ex aceto, & sale coctum, hepatis, & lienis affectibus multis est salu berrimum. Nam ficuum, ammoniaci, bdellij, portio æqualis, fermenti, præsertim aceto dissoluti, pars dimidia: foliorũ rutæ, & fructus tamaricis, & nitri, ana pars quarta, simul bene mista, lienis tumorem admota mire dissipant.

VEL fermentum ex aceto. *Vere hoc in lienis tumoribus si aliud quidpiam præstantissimum est, neque immerito. Primum quidem acetum licet frigidis partibus multis præditum, non expers tamen est putridi caloris, tenuissimæ autem substantiæ gratia, qua præstat, ammoniaci ac bdellij emollientem, & concoquentem, & discutientem vim in duriores partes quam penitissime inferre potentissimum est, accedente etiam fermento, cuius vis est foras, quæ alte insident euocandi, & accedente sale, quod fermento tenuiorem minusque lentam substantiã dum comparat, eius facultatis adiuuat penetrationem. Sed, & rutæ folia discutiunt, & tamarisci, fructus lienes duriores absumunt, tum vi qua incidunt, & detergunt, tum astrictione, qua confirmato liene laxiori, ne aliunde quoque inutiles succos excipiat, efficiunt.* COST.

MESVE.

QVOD si excrementa viscerum siccanda sunt, fermentum, sulphur, sal, cinis sarmentorum vitis mista, & admota id præstabunt: idque valentius, asphalto addito: valentissime autem euphorbio. Hæc Democritus, & præterea non pauca de facultate fermenti veteribus expertissima, quæ omnia narrare prolixum fuerit.

QVOD si. *Hoc, & hydropicis, & ædematosis partibus magni esse vsus potest discutiẽdo, & siccando, præcipue addito asphalto, & maxime euphorbio, cuius quia certum non præscribit pondus, quod euphorbium ignea violentia exurit, meminisse oportet.* COST.

MESVE.

EMPLASTRVM filij Zachariæ, iuncturarũ tophos ac nodos duros mollit, dissoluit, & crassa, lentaque, pulmonis, & thoracis excrementa expectorari magis habilia reddit. Recipit ceræ flauę, medullæ cruris vaccę, adipis anatis, & gallinę, muccaginis seminis lini † pares portiones: olei lini quantum sufficit: valẽtius facit addita muccago althææ, & fœnugræci † pari portione, & oleum leucoij lutei loco olei lini, vel cum eo. Efficacius quoq; reddes, si œsypum, & † ichthyocollæ muccaginem addideris.

† an vnc. ij. vel vnc. ij. s.
† partes cõuenientes.
† glutini zanahan.

EMOLLIT, sed non est valde potens, nisi omnia addantur, quæ hic scribuntur. Glutini zanahan. Intellige, vt supra. MAN.

ID emplastrum ad scirthos omnes partium omnium emolliendos mirabile, si omnia hæc acceperit. Nam prius est imbecillius, præsertim si multa est duricies, & corpus durum ac densum. SYLVII.

COST. FILII Zachariæ. *Vt propositum hoc loco medicamentum efficacius reddatur, muccum addi iubet ex althea, & fœnugræco. Atqui, quũ exprimatur muccus ex altheæ tum radice tum semine, vtrum horum sumendum sit, non explicat. Verum, licet vtrumque nõ temere assumi hoc loco possit, ex radicibus tamen, vt sumas consulo, quum muccus altheæ, absolute proponitur, eiuscemodi enim succo magis affluunt radices, & tepido calore seminibus sint superiores. Cæterum est hic vt mireris, quomodo propositum emplastrum ad propositos affectus, ad articulorum inquam nodos, atq; ad crassa thoracis excrementa efficacius reddi hic author asserat, addito altheæ succo, quem, quando refrigerantis non obscure facultatis esse in Serapione legitur, obscurare potius aliorum lenientium, atque emollientium vim posse probabile est. At non solum altheę, sed vna etiam fœnugræci succum, ac præterea oleum leucoij pro oleo lini substitutum efficacius reddere medicamentum scribit, vt propterea si forte altheæ succus seorsum minus est ad hæc præstanda aptus, cum aliis tamen sit aptus, sed est tamen tota althea planta Galeno digerendique, laxandique atque idem phlegmonas difficiles concoquendi vi prædita, quos vsus, si planè frigido esset temperamento, non præstaret. Quod si obijcias altheam, quo nomine calidis inflammationibus adiumento est, eo censeri frigidam. At crudum cũ succum parti appositum refrigerare facile concesserim, coctum tamen præsertim cum oleo lini, vel leucoij, non esse frigidum, contendam, frigidiorem enim eius vim præter hic olei commista genera, ignis moderatur, non reprimit ergo althea hoc loco, aliorum vim, quæ emolliunt ac discutiunt, sed tum emplastica vi in seipsã quodammodo aliorum vim excipiens, & diutius conseruans, tum molli sua ac leni substantia est illis adiumento. Porro illud hic repetam pro glutine Zanach nõ conuenire, ichthyocollam, sed quercinum aut myxinum potius vis cum.*

MESVE.

EMPLASTRVM diaphœnicon ventriculum, & hepar firmat, ob id lienteriam, & dysenteriam hepaticam adiuuat. Dactyli sicci, xl. panis biscocti drachm. v. biduo macerentur vino odoro, post cum dactylis tere permultum, carnis cydoniorum in vino coctorum vnc. j. deinde misce ceratum ex ceræ vnc. ij. & olei rosati, & nardini, ana vnc. iiij. factum, tundendoque in mortario permisce. Postremo masticches, thuris, absinthij Romani sicci, ana drac. ij. & semis, aloes, macis, calami aromatici, spicæ nardi, myrrhæ, acaciæ, galliæ, ramich, ana drachm. j. ladani drachm. ij. tundendo iterum perfecte misceantur. Vtendi tempore suffiatur xyloaloe, priusquam parti admoueatur. Satius autem fuerit masticchen, & ladanum ceræ, & oleis prius miscere: postea, vt dictum est, emplastrum facere.

CHR. EMPLASTRVM diaphœnicon confortatiuum stomachi, & hepatis est multæ excellentię. De ipso tamen ponuntur duæ descriptiones, quarum hæc est prima, quæ est temperata, attinens alicui caliditati, secunda vero est attinens frigiditati. Et virtus huius primi diaphœniconis est principaliter confortare stomachum, & hepar, & alia nutritiua relaxata, & debilitata virtute digestiua, ac etiam contẽtiua, vnde confert fluxui cibali, & hepatico, & in prędictis dispositionibus cõmuniter est vsus eius. Et nota, quod Thomas aliter præparabat hoc emplastrum, nihil tamen de nouo addendo, vel diminuendo, sed solum põdera diuersificãdo, ideo sic glossabitur. Rec. ceræ citrinæ vnc. ij. alias, vnc. viij. olei rosati, olei nardini, ana vnc. iiij. alias lib. i. dactylorum siccorum numero. xl. vel cxl. tortellarum de sceni id est panis biscocti, vel assati. drach. v. alias drach. xx. deinde duobus diebus in vino odorifero fundantur. Et, Recip. carnium cytoniorum non complete decoctorum in vino pontico drach. viij. alias drach. lxxx. & tere cum dactylis contritione vltima, & misceantur cum croco, & contundantur in mortario donec aggregentur, deinde supra sparge masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana drach. ij. semis. alias drachmas nouem, ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acaciæ, gallæ quercus, ramich, & est compositio ex gallis, & passulis calami aromatici, ana drach. i. alias drach. ij. & iterum conterantur donec misceatur, deinde extende super pecia, & suffumiga cum xyloaloe, & postea pone super stomacho, & visceribus secundum exigentiam dispositionis curandæ, & de melioribus operationibus est, vt mastix, & laudanum cum cera, & oleis misceãtur, & sic cum cæteris fiat emplastrum. Et quia aliquando reseruatur, expedit, vt mollificetur cum oleo de spica, vel de mastice, vel citoniorum secundum exigentiam dispositionis curandæ.

C CALIDIVS est, quam id quod sequitur, & ideo antiqui nostri vocabant calidum. MAN.

THOMAS de Garbo cydonia in vino austero infra modum cocta miscet, & gallam quercus, non galliam. Si autem seruatum durauerit, molliendum oleo de spica, vel mastichino, vel cydoniorum, pro morbi natura. Ἐμπλαστου φάρμακον διὰχαλκίτεως Galeni, ab his maxime diuersum est, vt diximus in vnguentis. SYLII.

DIAPHOENICON. *Dactylos, vt etiam in superioribus quibusdam, siccos deligit, vt qui pinguibus, & mollibus astringendo præualeant. Hos vero, quum vino cum biscocto pane maceratos, vnaque cotoneorum carnem, vt conteras iubet, non tamen, vt simul omnia conteras suadeo, difficile enim teres. Sed contusis antea seorsum cum pane dactylis, cotonea confundes, hæc vero semicocta fere vt quidam consulunt, etiã sumerem, vt quæ astringant magis, vinum autem quo ea ipsa coquenda sunt, odorum author quærit, nimirum tale quod tenuiori sua substantia, astringentem huius medicamenti vim visceribus inferat, id quod vinum odore infirmum præsertim austerum non præstat. Itaq; non eos quidem improbo, qui austerum vinum sumunt gratia astrictionis; sed vt odoratum sumant suadeo, tale autem esset maluaticum austerum.* COST.

MESVE.

EMPLASTRVM diaphœnicon. Alexandri, ventrem totum inferiorem, ne aliarum partium recrementa suscipiat, roborat, coctionem iuuat: ob hæc vomitum, choleram morbum, lienteriam, dysenteriam hepaticam, iuuat. Recipit dactylorum maturitati propinquorum † vnc. v. panis biscocti vnc. j. carnis cydoniorum in

† fuc oßibus.

in vino austero coctorum vnciam vnam, & dimid. styracis (mastiches) ladani, ana † semunciã: acaciæ, omphacij, florum labruscæ, rosarum, santalorum citreorum, myrrhæ, xyloaloes, ramich, ana † semunciam: ceræ vncias quatuor, olei rosati vnciam xv. vini austeri quantum sufficit ad infundendum infundenda. Suffi xyloaloe vtendi tempore.

℥ drach. iiij.

℥ dra. iiij. al ℈ drach. v.

CHR. EMPLASTRVM diaphœnicon descriptione Alexandri, hæc est secunda descriptio attinens frigiditati, quæ vbique præparatur, & est in vsu, & est magis conueniens diarrhœæ, quam præcedens, qui est fluxus maxime cholericus: & est conueniens dysenteriæ, & fluxui hepatico, quæ fit debilitate virtutis digestiuæ, & contentiuæ hepatis, & intestinorum, confert etiam ad superfluum fluxum, vel vomitum, & colyricam passionem, & ad malitiam digestionis.

MAN. HOc vocabant nostri patres frigidum. Alistimbre.) Id est, concoctionis.

SYLVII. EMPL. hoc, & sequens in Alexandro Tralliano non lego, sed lib. iij. in podagra, emplastrum phœnicinum ex palmularum vnc. x. coquendo dissolutis in olei vncijs octo æstate: hyeme vndecim.

COST. DIAPHOENICON Alexandri. *Omphacium densatum hoc loco expetit, cum aridis rebus enumerans, alioqui quaternæ eius liquidi drachmæ parui esse vsus possint. Oenanthen quoque, id est labruscæ flores ob eandem rationem aridos assumes.*

MESVE.

EMPLASTRVM Alexandri ex allijs, vẽtriculi, & reliquorum viscerum affectus a flatu, aut pituita cruda, crassa, & lenta natos, ab sceslumq; ventriculi, & hydropẽ incipientem iuuat. Accipit spicarum allij mundatarũ vncias tres, & dimidiam, styracis, bdellij, aloes, ana vncias tres, terebinthinæ vnc. iiij. axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, ana vncias quinque, mastiches, thuris. ana drachmam vnam, & dimid. euphorbij † vnc. j. & dimid. croci vnciam dimidiam, ceræ flauæ vnc. xij. olei nardini, & vini odoriferi quantum sufficit.

℈ vnc. j.

MAN. Hoc vim habet discutiendi, simul, & molliendi.

SYLVII. EMOLLIT, ac discutit, estque anodynum: coctionem adiuuat, roborat partes præsertim frigida intempere laborantes.

COST. ALEXANDRI ex allijs. *Allij ea est vis præsertim crudi, vt causlici medicamenti sit loco. Proximis ab hinc mensibus obseruauimus, qui mulierculæ suasu ad quartanam, secundo digiti annularis vtriusque internodio allij crudi integram spicam vinculo arcte alligarat, acriter doluisse excitata vesica, quanon summa tantum cuticula, sed ipsamet crassior cutis a subiectis partibus absisteret. Crudum autem an coctum hic sit sumendum, quum non scribat, crudum puto velle, vt quod efficacius.*

MESVE.

EMPLASTRVM Aristarchi, ventriculi, & aliorum viscerum intemperiem frigidam, flatus, humorem frigidum, & inde natos affectus, hydropem, inflationem, laterum tensionem dolorificam corrigit. Recipit ceræ flauę vnciam vnam, terebinthinæ vncias sex, axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, medullæ cruris vaccæ, ana vncias quatuor, bdellij, myrrhæ, thuris, styracis, opopanacis, aloes, mastiches, ana vnciam vnam, & dimid. ammoniaci vncias tres, colophoniæ † vnc. vij. aluminis vnciam vnam, spicæ nardi drachmas sex, folij, calami aromatici, euphorbij, baccarum lauri; ana drachm. vij. olei balsami libram vnam: olei nardini, & vini odoriferi. q. s.

EMPLASTRVM relatum ad Aristarchum est multum in vsu, & vbique preparatum reperitur, & est conueniens ad calefaciendum stomachum hepar, & omnia alia membra nutritiua, & ad subtiliandum, & resoluendum materias phlegmaticas crassas in eis contentas, & ventositates, quæ in his continentur. Et confert ad hydropisim tympanitem. Est etiam sedatiuum dolorum, qui fiunt a prædictis causis, vsus tamen eius est post digestionem talium humorum, & earum aliqualem euacuationem. Conuenit etiam stomacho debilitato ex defectu, & resolutione calidi naturalis in virtute digestiua superaddita mala complexione frigida. Et nota, quod loco olei balsami, fumimus oleum de spica, colophonię, idest picis græcæ. CHR.

HOc efficaciam maiorem habet, quam id quod præcessit, in molliendo, & discutiendo. MAN.

INTERPRES Mesue multis in vsu id affirmat, cocta iam materia, & magna ex parte vacuata, Mediolanensibus scilicet. Nã Ticini, quæ vrbs est vicina, vsu est rarius. Hic prorsus inusitatũ est, quanquã sit ad molliendũ, & digerendũ, quã præcedẽs, valẽtius. SYLVII.

ARISTARCHI. *Plura hic discussoria sunt medicamenta, quam in superiori, at si euphorbij sescunciam sumpseris in superiori: si item allij, crociq; in discutiendo vim expenderis, quæ in illo large recipiuntur, hoc illo ipso non multo efficacius censebis.* COST.

MESVE.

EMPLASTRVM Oribasij ad tumores etiam duros hepatis, lienis, chæradas. Recip. lithargyri vnciam dimid. ceræ vnciam vnã, resinæ vncias quinque, ammoniaci vncias tres, ladani vncias duas, aristolochiæ, thuris, galbani, cassuthæ, ana vnciam vnam, & dimid. aloes vnciam vnam, olei antiqui, & aceti scyllitici quantum sufficit.

Recip. lythargyrij vncias quatuor, ceræ vnc. octo, resinæ vncias quinque, ammoniaci, drachmas tres, confice vncias duas, aristolochiæ vnciã vnam, & dimidiam, aloes vnc. j. thuris masculi, cuscutæ, galbani, ana drachmas duodecim, olei antiqui, & aceti scillitici quantum sufficit. Confice sicut diximus. ANT. *Verso habet.*

CON-

MAN. CONFICE.) Id eſt, ladani, Cuſcutæ.) Vel error hic eſt, vel non eſt Oribaſij: ſiquidem eius tempore Cuſcutæ vox ignorabatur. Emplaſtrũ Oribaſij aliud. Si cum acero ſcillitico componatur, maiorem vim habet molliendi: ficcum ſucco apij, diſcutiendi.

SYLVII. ORIBASII eſſe non videtur, quod eius tempore caſſuthæ vox fuerit ignorata: aut error ſubeſt.

COST. ORIBASII. *Si caſſuta, vt ait Serapio, ex planta cui adhæret, vires varias ſumit, ea hic ſumenda erit, non quæ in pratis paſſim aut alibi (nam, & in vuis pendere obſeruauimus) ſed quæ linũ vincit.*

MESVE.

EMPLASTRVM alterũ Oribaſij idem pollens. Rec ammoniaci in aceto ſcillino duos dies macerati vnc. duas, lẽqui ga per ſe: poſtea tere cum cerato, & ceræ fiauæ vnc. ij. olei chamæmelini, & irini, ana vnc. iiij. croci drachmis quinque. Si pro aceto ſcillite ſuccum apij habeat, ſpinæ ex linteolo impoſitum, rigori febrili confert.

QVIA hic ſuccus digerit potentius, acetum ſcil. magis incidit, tenuat, mollit, vtrumque in vſu eſſe delijt.

ORIBASII alterum. *Ammoniacum ſcillino aceto biduo macerari iubet: tum vero conteri ut fiat ſicut puluis, intelligendum hoc, vt diligentiſſime ex aceto ſcillino diſſoluas, ſic & in emplaſtro ex gallia ſuperius quædam humida conterenda ſcribit, vt ſint ſicut puluis, admonens ea eſſe ad ſummam tenuitatem redigenda. Acetum autem ſcillinum, quod in emolliente hoc proponitur medicamento, tantum abeſt vt molliat, vt potius acrimonia, quã vehementer incidit, & diſcutit, molles partes abſumpto humore quo madeſcunt, adinuat, dum inſigniter diſſecando, atque attenuando ammoniaco, & emollientibus reliquis vt altius eorum vis ſubeat, vim præbet. Neque vero, quod ait Manardus, & ex eo Syluius, quia apij ſuccus potentius quam acetum ſcillinum digerat, propterea ad rigorem in febre, emplaſtrum hoc vt non ex aceto, ſed ex apij ſucco paretur, admonet. longo enim interuallo in digerendo ſcillinum acetum apij ſucco prævalere quotidiano docemur experimento, quo craſſiſſimam pituitam incidi, attenuari, & diſcuti huius aceti vſu obſeruamus, quod apij ſuccus non præſtat, neruorum igitur gratia a ſpina li medulla ſcillinum acetum interdicitur, quod neruis acetum omne ſolet eſſe aduerſiſſimum.*

MESVE.

EMPLASTRVM de meliloto, mollit duritiem omnem ventriculi, hepatis, lienis, viſcerum, & reliquorum. Recipiunt meliloti vncias ſex, florum chamæmeli, comę abſinthij, ſampſuchi, fœnugræci, baccarum lauri, radicis althęæ, ana drachmas tres, ſeminis apij, amcos, cardamomi, ireos, cyperi, ſpicæ nardi, caſiæ, ana † ſeſquidrachmam, ammoniaci drac. decem, ſtyracis, bdellij, ana drachmas quinque, terebinthinæ, vnciam vnam, & dimidiam, ficus pingues duodecim, ſepi caprini, reſinæ, ana vncias duas, & dimidiam, ceræ vncias ſex, olei ſam pſuchini, & olei de ſpica quantum ſufficit, aquæ, cui incocta ſunt fœnugræcum, chamęmelum, melilotus, quanta erit ſatis exquiſita aliorum infuſione.

† al. drȳ.

EMPLASTRVM de meliloto ſub hac deſcriptione, vbique reperitur, & eius principalis virtus, & operatio eſt ad mollificandum, & ad lenien dum omnem duritiem, quæ eſt in ſtomacho, & hepate, & in ſplene, & alijs nutritiuis. vnde confert tenſionibus hypocondriorum, quæ fiunt a ventoſitate recluſa: Eſt enim primum attinens alicui caliditati, & non ſuperfluæ, & eſt reſolutiuum, anodynum, & ſedatiuum dolorum, nec accedit ad gradum caliditatis, ad quem accedit emplaſtrum relatum ad Ariſtarchum, & ideo ab iſtis tanquam a leuioribus in prædictis paſſionibus eſt inchoandum. CHR.

VERA meliloto caremus, ex qua ſi componeretur longe excellentius eſſet. Sed nec cum vulgari paratum viribus caret: diſcutit enim, emollit, & inflationem aufert. Paul. τὸ διὰ μηλιλώτε croci, nardi celticæ, cyperi, cardamomi, mirrhæ, ana drachm. ij. meliloti lib. j. ceræ lib. iij. terebinthinæ lib. j. cyprini olei lib. iij. gleucini lib. ij. bdellij vncias ſex. Aliqui, & cypheos vncias duas, vini quantum ſufficit. Gal. lib. viij. de comp. med. ſecundum genera, addit ammoniacum, & acetũ, & in ponderibus differt. MAN.

CLEMENTIVS emollit, & reſoluit flatus, & alias materias ex ventriculo, hypocõdrijs, & partibus alijs, quam emp. Ariſtarchi ob id eſt ab eo incipiendum, ſiue lenire dolorem, ſiue tenſum laxare, ſiue plenius diſcutere tibi eſt propoſitum. Id vbiq; vſu eſt frequentiſſ. Diuerſum ab hoc malagma Aſclepiadis eſt διὰ μηλώτε apud Galen. Nardi Gallicæ, cyperi, myrrhæ, ana drac. x. amcos, cardamomi, croci, terebinthinæ, ana drachm. viij. meliloti, ammoniaci, ana drach. xl. cypheos ſacrati drachm. xv. ceræ mina vna: vini odoriferi hemina vna, ad ſtomachicos, hepaticos viſcerum dolores. Aliud Andromachi διὰ μηλώτε ibidẽ Paulo poſt, huic. ſimile habet Paulus, ſed ammoniaco, & aceto caret, ponderibusque variat. Vera melilotus deſideratur Manardo. Radicis althææ ſubſtantia miſcetur, non muccago. Ficus teruntur cum decoctione iſta, & colantur. Bdellium, & ammoniacum, vt ſtyrax, poſſunt puluerari, vel decoctionis iſtius vnc. ij. diſſolus, colari, coqui ad aquæ conſumptionem. Huic decocto formatas tam offas parum per immittere ſolent. Olei vnc. dimid. ſufficit ad comprehendenda, ſed durius mox, & friabile euadit. Vidi factum cum duabus olei vncijs molliculum, & tenerum, ſed adhuc fragile. Vidi etiam ex vnc. vj admodum flexile, & ductile. Si primum ſequaris modum, vtendi tempore oleo eſt molliendum. Omnes tamen modi pro varijs ſcopis ſunt optimi, vt Galen. SYLVII. Lib. 8. c. 9. p. 6. vide ſupra.

EX meliloto. *Eſt hoc vſus ad propoſitos affectus miri. Sed adeo obſcure, ne dicam confuſe, proponitur, vt mirum non ſit, quum vbique locorum paretur, diuerſis tamen vbique modis parari, quæ res, ne eundem vbique euentum ſpectemus, etiam efficit. Ceterũ, ſi neglecto ordine, quo hæc à ſuo authore ſcribuntur, diſtinguantur ſingula, recte, vt puto reparabitur. Quæ huius emplaſtri materia ſunt alia infundenda, alia diſſoluenda, alia terenda, alia ſint eliquanda. Infundi debent melilotus, & fœnum græcum. horum enim ſemina (quæ abſoluto fęnigræci, & meliloti nomine ſumenda ſunt) dura, & lenta ſunt ſubſtantia, quæ vt ex arte eorum ſeruatis viribus contundi poſſint, macerari prius debent. Infundenda item eſt althææ radix, quæ ſi teratur, vt aliquibus placet, ſucci, & lentoris illius expers, qui ad emolliendum quæritur, nullo fructu vſurpatur. Infundi item aridæ ficus debent, vt molliores* COST.

reddita

reddita maceratione facilius terantur, vix enim sine humore conteres: neque, quod aliqui profitentur, per setaceum cum externo earum corio transfundes, quod ipsum quoque sumi debet, vt eius lentore maiore quam in interna ipsarum carne, ad reliqua cogenda sit adiumento. Quum igitur hæc infundi debeant, materia paranda est infusionis, ea vero postremo loco proponitur ab huius medicamenti authore, esi autem decoctum fœnigræci, meliloti, & chamæmeli, hoc ergo prius parandum, puta fœnigræci, & meliloti singulorum vncia vna aut sescuncia, & florum chamæmeli vncijs duabus, in aquæ fontis sesquilibra decoctis ad tertias. In expressi igitur decocti huius parte vna meliloti ac fœnigræci semina primo loco proposita seorsum: in alia radix altheæ, in alia ficus macerarem quousque intumeant, mollia tunc sint omnia, quare vbi superfluum humorem leuiter expreßeris, contusa iam apta contundens, contusa vero tenacia atque ad parandum emplastrum iam apta habes. Sane autem, quem ex his maceratis antea expresseras succũ ad ammoniaci, ac bdellij dissolutionem traduces, simulque, vel etiam seorsum eadem succi parte dissolues, styracem, nisi malis cum resina dißoluere, dissolutas autem hoc pacto lachrymas cum prædicta meliloti ac fœnigræci itemque altheæ, & ficuum materia, diligenti contusione, & tractatione comiscebis, vt in vnum quasi corpus ducantur, cum quo deinceps oleum tum spicatum tum sampsucinum, scpum resinas, & ceram seorsum arte eliquata, & commista, diligenter confundes. Vbi autem hæc ipsa materia exacte fuerit commista, tunc reliquarum rerum paratus iam puluis, & setaceo colo transfusus illi aspergendus est sensim, & diligenter dum adhuc ea calet permiscendus. Ita quidem si quis meliloti emplastrum G *parauerit, vt hortatu nostro parauit Paulus Romanus diligentiss. pharmacopœus ad Struthij insignia Venetijs, consistentiam illud ipsum debitam, & mediocriter tenacem adipiscetur, quæ neque situm contrahet, neque tã prompte è corporis parte, cui apponitur absistet, quo vitio hoc emplastrum ægrotis esse molestum solet.*

MESVE.

MISTVRA vulnera sanans. Recip. caryophyllatæ, radicum artemisiæ, pimpinellæ, chamæmeli, pẽtaphylli, foliorum violæ (nigræ) herbæ venti, caulis rubri, cannabis, summitatum rubi, ana ma. vnum, rubiæ, pondus horum omnium: coque H omnia vino ad dimidij consumptionẽ, cola, cũ mellis tertia parte recoque: rursus cola, & serua.

CHR. ANTIQVI codices non habent hanc mixturam, neque vnguenta, quæ sequuntur, sed hic finem faciunt emplastrorum, & vnguentorum, tamen hæc mixtura, siue sit ex intentione Mesuæ, siue alterius sæpe in vsu habetur ad intentionem in textu scriptam.

MAN. CARIOPHYLLATA herba est nunc vulgo nota, nescientibus tamen quo nomine apud antiques vocaretur. Dubitaui aliquando an esset rhodia: nunc ab ea sententia in totum recessi. Herbæ veteris.) Si legitur vitri, parietariam intellige: si venti, cotyledon, quæ & cymbalaria. Caulis tenerarum rubri. Si omnia hæc simul legantur, brassicæ rubræ caules intellige: si seorsum, duas res accipe brassicam, videlicet, & rubum. Cõmendatur in hoc casu vtrunque, brassica videlicet, & præcipue rubra, & rubus. Nescio tamen quo casu hæc mixtura in hunc locum irrepserit, si quidem potus est, non emplastrum. Ad eius exemplum formantur infinitæ pene eius generis potiones, ad vulnera noua, & antiqua summe vtiles, quas ego non semel expertus sum, cui rauique cum solis eis pessima, & desperata vlcera. Vnguenta duo palmea non valde differunt à duobus, quæ supra diaphœnicon vocata sunt. Et loco palmæ, ego quandoque accepi ramum quercus, parati feci, atque vtile admodum inueni. In primo cuffoditur proportio ipsius Galeni, libro primo de medicamentorum compositione secundum genera.

HANC misturam vetusti Mesuæ codices non habent, vti nec SYLVII.
F quæ sequuntur tria vnguenta, duo palmea, & tertium ad scabiem. Neque emplastrum est, sed potio, cuius exemplo, aliæ coquuntur, quæ vulnera recentia, & etiam pessima, ac desperata vlcera solæ sanant. Caryophyllata nostra, esse videtur leucoium veterum. Cotyledon, herba venti vulgo dicitur: alijs legitur herba vitri, ideſt, parietaria.

Brassica rubra commendatur in id: vel lege caulis, rubi, vt brassica, & rubus intelligantur.

MISTVRA ad vulnera. *Potest hoc etiam foris vsurpari ad abluenda vlcera, si contundantur hæc, in puluerem que redigantur, & melle mixto linamentis inducantur. Caryophyllatæ sumenda est radix præcipua totius plantæ pars. Arthemisiæ radix raro in medicina vsurpatur, licet secundæ speciei radix plurimum commendetur a Dioscoride. Pro herba venti helxinen potius quam cotyledonem sumam, quæ exiccando, & detergendo conferre vlceribus multum potest, quod cotyledon non æque potest.* COST.

MESVE.

VNGVENTVM palmeum ad vulnera cruenta, tumores pestilentes, & exituras, vsta, rupta, contusa, & inde nata ecchymomata. Recipit olei veteris, lythargirij, ana libras tres, axungiæ veteris purgatæ a membranis, & sale libras duas. † chalciteos vnc. iiij. liquatis igni axungia, & oleo, in vase stannato, aspergelythargyrum, & chalcitin, mouendo continenter tribus palmæ ramis recentibus: & coque ad iustam crassitudinem, iniecto ipsi inter coquendum ramo palmæ vno recenti minutim conciso. † vitrioli

ISTVD vnguentum non est in vsu sub isto nomine, verum est in vsu apud chirurgicos sub nomimine vnguenti de coleotar, & vocant Aui. & Serapio in proprio antidot. vnguentum de calcadis. CHR.

VNGVENTVM ab vngendi modo vocatum est, quia partibus affectis inunctum, & illarum diutius ob crassitiem, & lentorem hæret, quam oleum, tamen sunt proxima: ob id laurinum, vel oleum, vel vnguentum manus nominare, bis lib. 1. ph. p. in alopecia, & vnguentum oleumve melinum, &c. tamen oleum rosatum ab vnguento rosato separat lib. 3. simp. c. vlt. Nam oleum rosaceum est, cui odoramenta non sunt iniecta. Cui autem odoramentorum aliquid iniectum est, non oleum, sed vnguentum cognominant: hæc Gal. Vnguentum tamen etiam cum cerato magnam habere affinitatem docet Cal. lib. 4. sani. tuen. Quodcunque (inquit) oleum, cui medicamenta alia, vt beatæ albæ radix, & similia incocta vires, & qualitatem suam tradiderint, vnguentum fiet, si in id, vt loco melius hæreat, inieceris, vel ceræ SYLVII.

solius

solius partem quartam, vel etiam resinę partem duodecimam, A vel strobylinam, pineam, abietinam, terebinthinam, aut humidam pini resinam, aut eam, quæ in fictilibus habetur, aut τρυγίαν, id est fricam.

COST. PALMEVM. *Non puto vas stanno illitum omnino hic esse opus, licet stanno illitum Syluius verterit, æs enim ad curanda vlcera nihil affert detrimenti. Sed prior interpres vulgaris sequutus loquendi modum stagnatum vertit pro olla absolute, quæ siue sit, siue non sit stanno illita, parum quidem interest, magis tamen nobis probatur non illita.*

MESVE.

Palmeum alterum. † Al. lib. v. † Vitrioli.

MEL lithargyri aurei, libras tres, adipis porci purgatæ sale, (& membranis) † vncias quinque, † chalciteos viridis vncias quatuor, cum ramis palmæ, vel B cannæ radice moueantur.

SYLV. EST idem cum Galeni emplastro diachalciteos.

COST. PALMEVM alterum. *Syluius chalcitim viridem quærens legitimum chalcitidem nouisse de facie non videtur. In id erroris est lapsus pertinacia vertendi pro chalcantho chalcitidem. Chalcitidem qui videre, rufum videre, chalchantum autem probatissimum est viride.*

MESVE.

¶ Aliqui ea non habent mastichen.

VNGVENTVM ad scabiem expertum axungiæ vnc. quinque, olei laurini, argenti viui, ceræ puræ, † mastiches, thuris albi, ana vnc. duas, salis communis vnc. viij. succi C plantaginis, & fumariæ quantum sufficit. Ceram, & axungiam nouam membranis purgatã, & oleum laurinum cum succis coque simul in vase stannato, donec liquescant: tunc adde pul. salis, mastiches, & thuris, cum percoctum erit, & ab igne ablatum, adde argentum viuum saliua extinctum, & pauco olei laurini spatha diu misce. † Illinitur vespere ad dies octo.

¶ Ve. habet Vnge palmã manuũ & fica fortiter in sua vsque ad vnij. dies.

CHR. VNGVENTVM expertum ad scabiem secundum hanc descriptionem non est in vsu.

Post prædicta empleastra, & vnguenta, videndum est de quibusdam vnguentis magistralibus conferentibus ad diuersas dispositiones, & primo ad scabiem humidam, cum qua coniunguntur escaræ, & cruſtæ siccæ per totum corpus.

Ad scabiẽ humidam.

Cuius hæc est descriptio. Recipit terebinthinę lotæ cum aqua rosata vncias ij. terræ chamęli drachm. iij. ceruſæ vnc. lithargyrij vnciam vnam, semiſſ. pinguedinis porci recentis vnc. iiij. Fiat vnguentum in mortario absque cera cum oleo rosato quantum sufficit, & aceto in parua quantitate. Et si cum prædicta scabie coniungitur pruritus intensus, addantur sibi succi plãtaginis vnciæ tres. Est. n. conueniens prę dictum vnguentum in scabie facta ab humore cholerico acuto mordicatiuo, vel ab alijs humoribus aduſtis, & salsis. Et si scabies esset plus humida, atque emanaret virulentia multa, addendum esset prędicto vnguento succi lapatij, vnc. ij. sulphuris, vnc. i. & fiat vnguentum, vt supra dictum est. Ista etiam vnguenta diuersificari debent, & possunt secundum diuersas ætates, disposiones, & tempora. Est & aliud vnguẽtum magistrale conueniens, & expertum ad ruptură, seu herniam inteſtinalem. Est enim consolidatiuum *Expertũ ad herniam.* didymi dilatati per quem inteſtina descendunt ad oscheum, seu bursam testiculorum. Cuius est hæc descriptio. Recipicis naualis, aloes succotrini, mumiæ (& est liquor qui emanat a corporibus mortuorum sepultorum cum aromatibus odoriferis) sarcocollæ, ana drach. iij. myrrhæ, terebinthinæ, lapidis hæmatitis, mastices, thuris, ana drach. ij. boli armeni, sanguinis draconis, ana drach. vj. lithargyrij, colophonię id est picis græcę, ammoniaci, galbani, ana drach. ij. ceræ rubeę, & citrinæ, gallarum, charabe, glutinis piscis, viscj quercini, gypsi, ana drach. vj. aristolochiæ longæ, & rotundæ ana drach. iij. balaustiarum, pśidię ideſt corticum maligranati, aluminis, scilicet scaglio læ, ana drach. j. acaciæ drach. iij. sepi hircini drach. i. semiſſ. consolidæ maioris, & minoris; & mediæ, ana drach. ij. cupularum glandium drachm. iiij. sanguinis humani, recentis vnc. vj. omnia ista incorporentur in aqua, in qua pellis arietina cum tota lana succida sit per decoctionem liquefacta, pili etiam leporis contriti in multa quantitate apponantur, gummi vero primo dissoluantur, & cera postea agitentur cum spatula, & pulueres prædicti incorporentur cũ eis, & vsui reseruentur. Vnguentum ad tempora frontem, & na- *Somni prouocatiuum.* res, ad somnũ prouocandum, cuius habetur descript. ab Auic. prima quarti, & prima tertij cap. de soda, & est, Rec. olei de papauere, olei nenufarini, ana vnc. semiſſem. opij, casię ligneę, croci, ana scrup. i. fiat mixtura ad inuicem absq; cera, & fiat inunctio de sero, quã do vadit dormitum. Vnguentum valens in passionibus frigidis stomachi, & doloribus eius factis à ventositate debilitata virtute digestiua stomachi. Recip. *Vng. ad stomach.* oleorũ absinthij, nardini, mastichini, ablutorum cũ vino albo subtili odorifero, ana vnc. j. rosarum, corallorum, caryophyllorum, cinnamomi, ligni aloes, macis, mentæ, schœnanthi, ana drach. i. misce, & fiat vnguentum cum modico ceræ. Vnguentum ad extinguendum supercalefactionem renum. Rec. oleorum rosati, & violati, ana vnciam vnam, sandalorum albo rum, & rubeorum, ana drach. j. rosarum, corallorum, sem. endiuiæ, portulacę, ana drac. semiſſ. succi semper viuæ, lactucæ, lactis caprini, ana vnc. semis. aceti, & ceræ modicum, & fiat vnguentum. Vnguentum va- *Ad isthiat.* lens in declinatione ischiaticæ post euacuationes. Recip. olei rutacei, vulpini, costini, laurini, ana vnciam vnam, mucillaginis fœnugræci, & seminis lini, succi rutę, & succi agni casti, calamẽti, ana vnc. semiſ. bdellij, ammoniaci mollificati in aceto, ana drach. iij. castorei, drach. ij. semiſ. laudani drachm. ij. pinguedinis pulli drachmas tres, baccarum lauri, cymini, pulegij, asari, ana drachmas duas, euphorbij, drachmam vnã, picis naualis, drac. semiſ. sulphuris viui drac. iij. fiat vnguentum. Vnguentum ad interficiendum vermes, *Contra vermes.* & educendũ eos, quod est multum in vsu, præmisso tamen clysteri ex lacte caprino, aqua hordei, & pulue re zucchari: si ex ipso totus venter inungatur. Reci. olei de absinthio, de amygdalis amaris, ana vnciam vnam, succi foliorum persici, & matricariæ, ana vnciam semiſſ. rosarum, corallorum, farinæ lupinorum, cornu cerui aduſti, ana vnciam vnam, aloes succotrini, drachmas duas, quidam addunt de felle taurino drachmas duas, & modicum aceti, & ceræ quantum

sufficeit, & fiat vnguentum, hoc tamen non conueniret in acute febrientibus, sed hoc vnguentum conueniret in tali casu. Recip. olei citoniorum, de absinthio ana vnc.i. seminis plantaginis, portulacę, & endiuiæ, rosarum, corallorum, cornu cerui vsti, farinæ lupinorum, ana drachm.i. aloes succotrini, drachm. ij. ceræ.q.s. & fiat vnguentum, inungatur etiam præmisso clysteri.

MAN. POTENS est. Sed caue ne ob argentum viuum attingat prope membra principalia, addeque mastichen.

SYLVII. SVSPECTVM est ob argentum viuum, præsertim prope partes principes: hoc si sustuleris, tutum erit, neque inefficax.

Vnguentum citreum.

Recip. chrysocollæ vnc.ij. caphuræ drach.i. corallij albi vnciam semis: amenti dulcis vnc.i. vmbilici marini, tragacanthi, amyli, ana drach.iij. marmoris, crystalli, anthallis, dentalis, olibani albi, nitri, ana drachm.ij. ierfæ, serpentariæ, vnc.i. cerusæ vnc.sex, tragacantho, & vmbilico marino simul tritis, cætera deinde cum his terantur, cernantur panno tenuissimo, axungiæ porci recentis sine sale lib.i. semis, & sepi caprini vnc.i. semis, & axungiæ gallinę vnc. i. simul in vase duplici liquatis, & colatis, addantur semper mouendo rudicula pul. prædicti, præterquam chrysocolla, & caphura tũc addenda, cum omnia simul feruebunt: quando ab igne tollenda, & semper agitanda, donec refrixerint. In vna li. pul. sint librę octo axungiæ colatæ, & succus acidus duorum aut plurium citreorum malorum. Vnguenta hæc si lassitudinem tollunt, μυάκεντα, & interdum absolute ἄκεντα, vocantur Gal. lib. 4. sani. tuen. quale hoc illi est celebre. Acopum ex abietis semine ad coquendum, aut per halitum digerendum succos in carne, & tota corporis mole congestos, crudos, vel acres ad omnem lassitudinem, vel spontaneam, vel alia ratione contractam. Abietis seminis exacte maturi (quale Septembri mense in Italia colligitur) contusi, vt citius oleum iuua vi, & qualitate inficiat, modium Italicum quolibet anni tempore, (nihil enim in ea re est discriminis) injce in olei relaxantis (quale in Italia est Sabinum, alibi vetus) heminas Italicas, seu lib.v. & xx. macceretur dies minimum. xl. vel potius tres, quatuor, & etiam multo plures menses. Tunc semen expressum abijce, oleum linteo percola. Ei vt pote iam parciori misce ceræ lib.iij. resinæ abietinæ, resinæ pineæ, ana vnc.iij. vel harum desiderio, terebinthinæ. Coques vero commodius in vase duplici, aut igni lento prunarũ non multarum. Acopum seu myracopum ἀπὸ τῆς οἰκείας τῶν ἄκρων, ex populi nigræ floribus, ad eadem efficax. Ex floribus populi adhuc conniuentibus, sed modice tritis, modius Italicus immittitur in libris. xv. aut xx. olei Sabini, aut alterius tenuis citra adstrictionem, moue quotidie, potissimum cum sol feruebit, & in domo calida repone, celerius ita vis, & qualitas populi in oleum migrabit. Post duos, aut ternos menses floribus expressis, & abiectis, oleum habes digerens per halitum sine morsu vllo, nõ minus quam abietinum. Addere potes ceram, & resinam quantam abietino. Si vero oleum expressum est crassius, & qui eo vsurus est, liquidiore medicamento delectatur, quinta vel etiam sexta ceræ pars sufficerit. Si vero seminis abietis, & florum populi macerationem expectare non potes, oleum cum seminibus vel floribus contusis mistum injce in aquæ vel vini (si affectus adest podagricus vel articularis) partem quartam, vel quintam, ne iniecta torreantur, aut oleum vstionem odore referat. Percoque igni lento, donec aqua, aut vinum totum coquendo vanescat: Quidam curiosius id parantes in vase duplici coquunt. Succos non crassos, nec lentos in cute, & carne residentes dissipat, vt oleum, chamæmeli, anethi, rorismarini per se, vel cum cera, & resina.

Lib. 4 sani.

COST. AD Scabiem. *Irrepsit hoc cum superioribus tribus hunc in locum, vt bene notarunt alij. Probatur hoc ipsum ad scabiem, cuius quam variæ sint causę, vt hoc illi quæ ex Venerea lue est, & contumaciter inhæret, efficaciter prodesse videtur, ita si aliam habeat causam, imo, & si eandem, libenter eo abstineo ob hydrargyrum, quo qui paulo frequentius aut liberalius vsi sunt, & in animæ incidisse fœtorem obseruaui, & ex carijs eorum ossibus hydrargyrum extrahi non semel vidi.*

E

DISTINCTIO DVODECIMA est de oleis.

MESVE.

OLEVM multis fit modis, nunc expressione, nunc impressione, cum materiæ in ipso maceratæ, aut incoctæ qualitatem suã, & vires in ipso relinquunt, nũc resolutione, cum materiæ heterogeneæ in corpore conclusæ, & velut concretæ, vi caloris separantur, opera præcipue chymistarum, de quo genere, quantum licet, agemus: plura autem si audire cupis, chymistas præcepto
F res tibi adhibe, & cum illis versare. Primum autem dicam oleorum, quæ per expressionem fiunt, naturam, & facultatem, extrahendi modum, postea de cæteris, si per Dei gratiam mihi vita dabitur.

OLEVM dum absolute legis, oliuarum intellige: & nouum, quod etiam vim rerum in eo madentium facile suscipit, & ita secundum genus à Mesue scriptum constituit. Tertium inter omnia efficacissimum, pauci norunt elicere, sed hi tantum qui artem chymicã vocatam callent. Hi enim sunt de quibus Mesue dicit, quod vires, quę sunt in concreto, id est, in composito occultę, manifestas faciunt. Hos chymistas scilicet, monet vt consulamus. Primum, & secundum genus omnes parare sciunt. MAN.

GINTER admonenda medicamenta composita, simplicissimũ, & vsu frequentissimum est oleum simplex, & compositum, ex eoque, & alijs quibusdam ferè reliqua constant vnguenta, cerata, emplastra. Oleum maxime proprie succus est pinguis ex oliuis tritis expressus, vel immaturis, quod omphacinon obad, & omotribes, id est, acerbum, & crudum est appellatum, idemque refrigerans, & astringens est: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrunque, vel insulsum est, vel salsum, & illotum, vel lotum, idque ad salem tollendum, vel vt fiat albius, vel morsus expers. Vtrunque item, vel recens est, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, vt Sabino prope Romam laxat, tenue est, præsertim vetustum. Quæ olei communis differentiæ diligenter sunt obseruãdæ, vt medicamentorum ex his compositio iustior fiat: nam facultatibus secundum has differentias multum variant, ac composita quibus miscentur, plurimum immutant. Has igitur oleorum differentias, præsertim omphacinum, & commune, recens, & vetus, domi serua (nam insulsum lotione, cum libet, prompte reddideris) vt cum postulat vsus medici opinionem nunquam frustreris. Oleum secundo loco abusiue succus est oleaginus, & fluxilis ex quibusdam tritis, cum fructibus, tum seminibus, vt nucibus regijs,
H auellanis, moschatis, amygdalis vtrisq;, nuce Indica, anacardis, balano myrepsica, nucleo persicorum, præcocium, cerasorum, prunorum, pistaciorum, strobylorum, napi, sinapis, cannabis, lini, ricini, staphidos agrię, cnici, citri, arancij, pomorum, pyrorum, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citreoli, & alijs prope infinitis pinguem in nucleo ipso, vel semine, ceu medullam fortitis. De quorũ quibusdam post agetur. Non enim sunt omnia hæc in vsu. Huic generi proximum est balsameleon, & petreleon, vt post audies. Illa duo genera sunt simplicia, nec illis educendis ac exprimendis aliud misceri consueuit, præterquam quod auxilium aquæ quibusdam extrahendis miscetur, vt alijs oleum commune pauceum. Est his affine genus tertium, quod est humor quidam oleaginus ignis vehementia extractus; humido etiam substantificato sæpe mistus, idque opera chymistarum inuentum, siue id oleum in capitellum sursum tollant, siue in vas subiectum mox defluat, quale ex liquoribus, succis multis, gummis, resinis, cera, melle, lignis resinosis per multis educitur. Quartum genus oleorum est omnino compositum ex simplicibus in oleo communi, vel alio macera tis, insolatis, incoctis, quod genus quia latissime patet, de eo nobis pluribus est agendũ, non modo propter huius multitudinẽ, sed va-

SYLVII.

riam

etiam quoque in multis componendi rationem, quæ est propemodum vnica cuique prædictorum generum. Adde, quod oleum philosophorum, & alia quædam mista sunt, & in tertium simul, & quartum genus incidunt. De primo genere tanquam omnibus perspicuo nihil dicemus: de tertio pauca quædam hodie consueta, de secundo, & quartò dicendum nobis est, quantum rei propositæ scopus exigit.

COST. OLEI vox proprie de expresso ex olea succo dicitur, transfertur tamen id nomen ad succum omnem pinguem, qui substantia oleum referat. Est ergo oleum hoc modo sumptum multiplex, tum naturale, tum artificiosum. Naturale arbores quædam fundunt, vt balsamum, cuius arboris si vel casu vel consilio sindatur cortex sponte certis temporibus erumpit pinguis succus olei speciem repræsentans, sic ex abiete succus oleo similis effluit, vulgo lachryma abietis nuncupatur, idem cum resina: sed tenuior. Natura etiam ex saxis alicubi locorum oleum prodit, vt oleum petræ. At artificio multis fit modis, vt quidem Mesue hic ait, tribus; per expressionem, per impressionem, per resolutionem, quibus addere etiam licet per impressionem, & expressionem simul. Porro expressione elicitur ex plantarum maxime fructibus, tum arborum, tum etiam minorum, vulgatum est, quomodo ex olea, ex amygdalarum, nucum, & vnguentarij glandis nucleis premitur. Premebatur vero alias quoque ex vnguentaria ipsius glandis summo cortice, nunc ex aurantij, & citrij, malicute. Sed ex herbarum multarum seminibus quotidie exprimitur, vt ex lini, napi, sinapi, & ricini semine: interdum ex plantarum quoque lachrymis premendo elicitur, vt ex myrrha non vetusta, tandemque ex animalium etiã fructibus oleũ exprimitur, vt ex vitellis oui.

At vero infinita sunt quæ impressione olei genera quotidie parantur: iniectis in oleum vulgare stirpibus, earum ve partibus, aut fructibus aridis, aut recentibus, integris, aut contusis, tum maceratis, tum incoctis igne, sole, fimo, aut calce. Fieri tertio possunt impressione, & expressione multa olei genera: elegantissimo sane modo, & non secus fructuoso quàm superioribus, si enim nucleis amygdalarum, vel vnguentariæ glandis cortice expurgatis odoratum aliquid commiscueris, atque aliquot post dies contusos nucleos expreßeris, oleum prodibit proprium commistæ rei odorem præse ferens, sic instratæ rosis, violis, iesemino, cinnamomo, caryophyllis, amygdalæ, oleum earũdem rerum odorem, vimque retinens reddunt. Fit quarto oleum per resolutionẽ, idest per separationẽ (citra expressionem eius, quod pingue est a non pingui, hoc vero duobus in vniuersum fit modis, aut per vltimam resolutionem, aut per non vltimam. vltimam voco, quum prorsum corrumpitur res, vt nihil supersit exterioris faciei, qua distingui ab alijs solet rebus. Sic quæ exurumtur, quorum solus superest cinis, vltimam passa resolutionem videntur. Oleum igitur per resolutionem non vltimam varijs elicitur modis, interdum coquendo: sic autem quæ res multo pingui succo scatent, vt strobili, & amygdalæ, si contusæ aquæ vt ferueant diutius committantur; vi ignis oleosus, pinguisque omnis succus à reliqua substantia separatur, qui superfluitat aquæ, ita balsamum occidentale ex Goaconax ramis paratur; collecto eo, quod aquæ supernatat, pingui; colligendi autem modus est, vel pluma, vbi refrixerit detrahendo, vel effusa pingui illa decoctionis aqua in vas, in cuius imo exiguum sit foramen, vbi enim refrixerit, aperto foramine sensim aqua effluit oleo superstite, quod vbi effluxis-

A se aquam senseris, repones, eleganter etiã iecta olei, & aquę materia in peluim, vbi refrixerit, lanea lingua vteris, sic enim hac vniuersam aquam sensim eliciente solus oleosus succus relinquitur in pelui. Porro alia resolutio seu separatio fit per destillationem vocatam, hęc vero tribus modis, aut per ascensum, aut per descẽsum, aut per ascensum, & descensum simul. Per ascensum quidem vulgata per cucurbitam destillatione, qua etiã aqua elici solet, sic ex terebinthina, cera, imo ex aridis quoq; reb⁹, vt aniso, caryophyllis, nuce moschata, oleũ trahes, quin etiã ex humectis, & quantum sensus agnoscat, minime pinguibus rebus hoc pacto elicitur, nã ex rosis ex lauendulæ floribus, atq; ex recenti quoque feniculi herba oleum cum aqua ascendisse obseruauimus, & superfluitãs ipsum collegimus. Sed, & alia est ratio oleum per ascensum colligendi, quam sequuntur, qui ex
B sulphure oleum eliciunt, accenso enim in ollula sulphure, in vitream campanam (vt vocant) seu (quod est elegantius) in capitellum vitreum, quo etiam ad eliciẽdas aquas vtuntur, digitorum circiter quaternũ interuallo suprapositum crassiores sulphuris halitus excipiũtur, exceptiq; in oleosum liquorem coacti effluunt. Sed rursum ea quoq; destillatio quædam est per ascensum, qua caphuræ succum Iulius Contarinus medicus egregie elicit. Primùm autem vasculũ lateritium paratur, rectis, vt in veterum lebete, parietibus; & planis prorsum labris digitorum circiter quaternũ altitudine. Tũ præterea vitrea in promptu est cucurbita paulo maioris, quam id vasculum ambitus, vt ipsum apposite circuat, recta autem, ac dodrantis ferè longitudine, & suprema parte fornicata; exiguo in summa fornice relicto spiraculo, ut ne nimio calidiorum vaporum cõcursu
C disrumpatur. Itaq; posita in priori vasculo contrita caphura, illiq; vasculo, tum superposita cucurbita, tũ suppositis paucis aliquot accẽsis carbonibus in paropside, crassi paulo post vapores ex caphura vi ignis excitantur, qui angustiorem exitum per exiguum spiraculũ habentes, in parietes cucurbitæ impacti, cãdidi cuiusdam butyri instar illis hærent, eo igitur liquore, vbi parietes cucurbitæ obductos videris, aliam eiusce modi cucurbitã priore detracta impones, & rursum aliam, quousq; vaporũ aliquid ex caphura excitetur, pluma deinceps is succus densato oleo similis deraditur, & in opportunos vsus seruatur. Ita quidẽ quomodo variis modis oleũ per ascensum eliciatur, apparet. At per descensum duplici in vniuersum ratione elicitur, nempe, aut frigoris vi, aut caloris, frigoris quidem vi, aut certe sine opera caloris, quo pacto myrrha intra oui albumen concluſa,
D appẽso frigido in loco, albumine, per eius rimas oleum sensim defluit. Extrahitur etiã oleum per descensum vi caloris, huius vero, uel ignei, vel solaris, solaris inquã, quia ex floribus rosmarini, ac sclareæ in vitrea phyala soli expositis pinguẽ, atq; oleosum succũ effluxisse vidimus. Igni vero caloris opera descendit oleũ eo artificio, de quo ad huius tractationis calcem Mesue ubi de oleo iuniperi agit, de qua tamẽ re, quãdo post Mesuen naturæ studiosi longa exercitatione faciliorẽ inierunt rationẽ, non cõmittã, quin hoc loco in medicę artis gratiã, alia afferã, quę neq; cuiuis hãc artẽ profitẽti patẽt, neq; elegãtia, & fructu carẽt. Primũ itaq; binæ fictiles ollę, ita cõstruũtur, vt altera alterã recipiat, minoris autem ima pars crebris pertunditur foraminibus, vtraq; autẽ intus vitrea crusta diligẽter obducitur, in maiori minor, ita collocatur, vt hæc ab illius fundo ternum digitorum

interuallo distet, quod facile efficitur si vel eius labrũ maioris ollæ labro insideat, vel filo ferreo per vtrãque traiecto sustineatur, tum vero destillationis materia in interiori olla reposita, & vtriusque ore suo operculo diligentissime occluso, in fouea collocantur, aggesta circum terra, & conculcata, ignisque operculo ex durioris materiæ carbone, ligniſque superdatur, cuius vi post horas aliquot ex minori in maiorem ollam liquor extillat oleosus, est vero is fumoso quidem odore molestissimus, ex quacunque etiam fragrantissima re elicias, at si extractum, in ampla olla ex multa aqua calida diutius tractaris, aut etiam mutata subinde aqua non semel, vt ferueat, effeceris, minus molestum reddes, neque tamen de eius viribus nimium detrahes. Sane hæc elegantior est ratio extrahendi olei per descensum, quæ sequitur. Fictilis olla ex crassioribus fit parietibus, relicto in parietis parte una foramine, quod amplitudine cucurbitæ illius vitreæ collo apte respondeat, in qua destillationis materia ponenda est, erit autem cucurbita recurua, quam retortam vocant, traducto ergo per id ollæ foramen cucurbitæ collo, & reliquo eiusdem corpore in olla appositè collocato, ac puriori cinere aut, sabulo circumquaque ad quaternos digitos, obruto, suum ollæ operculum iunges, inducto luto, & vbi operculum, & vbi cucurbitæ collum committitur, diligenter, vt non expiret, superaccenditur tunc operculo ignis, continenterque folle agitatur, quousque ex cucurbitæ collo extra ollam porrecto extillare oleum cœperit, moderatius tunc agendum, sed continuata opera: excepta non eodem vase materia destillante, prius enim tenuior pars, & ignei nidoris minus, plus autem virium retinens effluit, quæ seorsum est seruanda, agitanda vero post modum aut incoquenda, vt supra dicebam, ex multa aqua, si fumosi nidoris plus quam par sit, visa fuerit retinere. Hæc ea destillandi est ratio, quam partim per ascensum, partim per descensum esse dicebam, ascensus quidem est, vt sursum ad cucurbitæ conuexum vi ignis oleum trahitur, descensus autem, vt per decliuiorem colli partem sponte labitur. Sane autem quod ad eam destillationem pertinet, quam per vltimam resolutionem fieri dicebamus, fieri hoc pacto ex rebus quibusque oleum potest, quæ exuri, & verti in cineres possunt. Ac prius quidem ex quouis cinere affusa feruenti aqua lixiuium paratur, tum vero puriores eius partes lanea lingua extrahuntur, & extractæ igni aut soli committuntur, vt caloris vi humor omnis absumatur. Sic quidem quod superest sal esse inuenies. Habet autem sal omne, Aristotelis etiam testimonio, pinguis atque oleosi nonnihil, hoc igitur si volueris pingue, ipsum in frigido ac humido loco sal reponito, liquescet enim, liquori vero superfluitabit oleum, quod pluma derasum conseruabis. Sed de variis conficiendi olei modis, quæ ad medicum pertinere negocium possunt, hæc satis.

MESVE.

OLEVM de amygdalis dulcibus, asperitatem gutturis, pulmonis, & partium cæterarum etiam externarum lenit, duritiemq; omnem ac siccitatem iũcturarum, & partium aliarum emendat: ob id impinguat, hecticis confert, semen quoque auget, ardorique vuluæ, & vrinæ iniectum commodat. Fit autem hoc modo: Amygdalæ dulces cortice lignoso, & cute membranosa purgatæ, plurimum teruntur, in offas coguntur, horis circiter quinque loco calido continentur, vel in vase duplici hora vna coquuntur, aut sub calente arena, aut cinere, sacculo inuolutæ, & pannis aliquandiu fouentur, postea rursus teruntur, & sacculo conclusæ torculari exprimuntur. Vel tritę amygdalę in vase cõmodo maza subigũtur in aere calido, pauca calida identidem affusa. Hisque modis oleum exprimes largius torculari, quod assere inferno sit cauato, & decliui versus emissarium: superno autem pro cauitatis magnitudine, & forma gibboso, vt vndique ecu figillo quodam amygdalæ æqualiter exprimantur.

Antiqua versus sic habet.

Recip. ex amygdalis mundatis ab vtroque cortice quantitatem quam volueris, & tere contritione vltima, & fac pastiones ex eis: & dimitte in loco calido per spacium sicut horarum. v. Deinde iterum tere, & pone in zaynari, & stringantur, & exprimantur, & emanabit oleum. Si autem in vase duplici sicut per horæ spacium coxeris, deinde impresseris in zaynari, emanabit abundantius. At si amygdalis tritis saccellos impleueris, & sub cinere calido, aut arena calida inter pannos sepelieris, & postea expresseris, abundabit oleum. Modus operationis alius est, malaxentur in tina, sicut pasta malaxatur, & sit domus, in qua malaxantur calida, & fundatur desuper aqua calida parum, & fiet pila decliuis vbi emanat oleum: & dum sic expresseris, abundabit, zaynari autem planta inferior sit habens concauitatem, & munctorium in parte decliuiori, & inferiori parte sit globus iuxta formam capacitatis concauitatis, vt sigillet omni hora ambitu vacui, hic ergo erit modus formę eius.

ISTVD est primum oleum, quod fit ex expressione temperatæ complexionis in caliditate, in humiditate autem transit primum gradum, est multum in vsu propter eius vtilitates, lenit, & humectat asperitates malæ complexionis ficcæ, principaliter gutturis, & pulmonis linitum ab extra, & per os assumptum paulatim lambendo. Sed operatio eius principaliter est ad leniendum partes pectoris, vnde confert tussi ficcæ, si ex ipso partes extrinsecę vbi costę situantur, liniantur, confert etiam iuncturis exiccatis, vt podagricis euenit, quando nodositates fiunt in eis. & summe confert hecticis, & consumptis, si spondyles dorsi, partes pectinis vngantur ex eo, & maxime si cum ipso fiat permixtio olei violacei stante febre hectica, & alia de adustis humoribus corpus consumentibus. CHR.

PAVLVS quidem contundens vncias duas amygdalarum, ponit in sextario vno olei dulcis, & coquit in duplici vase. Fit autem ex amaris non ex dulcibus, etiam secundum Paulum Ægineram. Quidam metopion dicunt, ait Dioscorides, de eo tamen loquens, quod fit ex amaris: nam de hoc non scribit. Modus operationis alius.) Modus hic similis est ei quem docet MAN.

Dioſco-

Dioscorides. Et fundatur desuper aqua calida.) Dioscorides pro octo sextarijs amygdalarum, addit cotylas duas aquæ, & dimittit per semihoram: factaque maiore attritione iterum, apponit cotylam aquæ Zaynari.) Torcular intellige.

SYLVII. ID oleum ex amygdalis dulcibus iure optimo primum omnium a Mesue describitur, quod sit tam alimentum (nutrimur enim solis dulcibus libro 4. simpl. cap. 9.) quam medicamentum ad multa efficax, blandissimum, viu frequentissimo consuetissimum, gratissimum, & velut quidam typus aliorum oleorum generis eiusdem. Ab eo igitur tanquam notissimo, & vtilissimo rectissime incepit. Asperitas gutturis, & pulmonis vna est initia, & ex partis essentia profecta, bronchijs enim, quæ stigmoides sunt cartilagines, constat tota hæc arteria, vnde τραχεῖα, id est, aspera cognominatur, Græcis eam, ab arteria læuia ita separantibus. Cum vero eadem natus sit lauis admodum, sanis hominibus ob membranæ cartilagines illas, & ipsarum ligamenta vtraque integentis naturam, interdum aspera fit, ac inæqualis, siue rugosa hat ob siccitatem, siue eius superficiei humor aliquis largior quam pro ipius natura infideat, & ibi inæqualiter affigatur, & siccetur, vnde tussis, raucitas, & sæpe etiam spirandi magna difficultas, interdum agre curabilis: præsertim dum, vt cuicunæ terreum excrementum accreuit, & cœnophoro fordes crassa, sic et pituita tandem agnata tenacius inhæret.

Lib. 6. sim. Hanc autem secundam asperitatem, quæ sola est præter naturam, oleum, amygdal. dulcium sanat. Nam humectat siccitatem, (vt oleum commune in ferro rubiginem omnium maxime emollit,) & suo lentore siccationi nouæ multum resistit: *Lib. 2. & 3. simplicium. & lib. 11. met.* præterea inæqualitatem explet, quomodo succus portulacæ glutinosarum hæmodia. Sed paulatim id velut lambendo est deglutiendum, non affatim deuorandum: vt paulatim eius substantiæ portio in asperam arteriam deerret, non tam modo, quæ collo anteriore sita est: sed, quæ eius portio ramosis propaginibus pulmonum substantiam totam, cum duobus alijs vasorum generibus intertexit, quas pulmonum nomine videtur Mesues intellexisse: quamuis pulmonum quoque essentiam æquabilem magis, & mollem, mediocri lentore reddat, etiam citra nutritionem, quomodo pinguis frictio cutem, eb id recte addit, corrigere asperitatem partium aliarum etiam externarum. Nam hac in re oleo communi non fuerit inferius, imum ni etiam superius, ob essentiæ tenuitatem, qua videtur commune oleum vincere. Ob quam, non ob solam saporis gratiam, hodie, & colicis, & nephriticis potui datur ad vncias cum vini aromaticos, aut simplis fœniculi, aut vncij. Pleuriticis, & alijs thoracis affectibus prope omnibus illinitur, & collo vteri, vel dolenti, vel siccion, quam vt extendi facile possit, quantum foetui pariendo satis esse possit.

Quibus igitur cutis est asperior ob excrementorum ad eam expultorum naturam, vel ob siccitatem, quæ atrophiæ, ætati, viscerum intemperiei calidæ, & siccantium vsu superuenit, his oleum id saluberrimum est. Quam eius facultatem doctæ mulieres, cutim hoc oleo erugant. Duritiemque omnem emendat, cum enim modice digerit, quia temperate calidum est, durum tensione, seu repletione mollit, vacuata per resolutionem eius materiæ parte aliqua. Cum vero sit moderate calidum, vt dixi, etiam durum concretione a frigido excitata mollit, fusa, & colliquata ea materia, quam frigus coagulauerat. Cum denique humectet etiam secundo gradu, vt etiam postea fusius docebo, durum siccitate, (quod maxime proprie durum appellatur) mollit, ac humiditate delibutum tractabile reddit. Ob hæc inuncturis podagricorum, & nodis arthriticorum emollientibus salubriter illinitur. Siccitatem partium ex atrophia, & inuncturarum etiam ex itinere multo, aut labore, illitum corrigit etiam potentius, quam oleum commune: præterquam si quod essentiæ est admodum tenuis, quale Galen. vbique Sabinum prædicat. Adhibendum vero confectione molli, aut mollis, & duræ, vt multæ, & paticæ media, quæ poros rarefaciat, & corpus calidum reddat, ob id paratius ad oleum id tenuandum, & attrahendum, quod plane cornorum concinnatores declarant. Cornum enim crenatis affulis, & falcatis malleis, & flamma rarefaciunt, mox oleo, & adipe calido largiter imbuunt. Quod autem eam siccitatem sumptum id oleum corrigat, planissimum est, quia alimentum est. Omne enim actu nutriens, corpus calfacit, & humectat. Nec solum corpori humidum dat alimentum, sed etiam mediocriter diuturnum, ob mediocrem illum lentorem, qualis in cremore pusanæ, & oleo communi. Quæ enim cum lentore coniunctam habent essentiæ crassitiem, vt sulla, diuturnius alimentum corpori exhibent, quam quæ lenta sunt modice simul essentiæ tenuioris.

A Impinguat vero non solum quia plenius nutrit, sed quia substantiam corpori tribuit parum igneam, & aeream, quæ multum habilis est per tunicas vasorum exhalare, & in adipem concrescere partium spermaticarum contactu. Rationes aliæ, & causæ obesitatis huc afferri possunt ex lib. 7. san. tuendæ, & lib. 14. metho. & lib. 2. temperamentorum. Nec solum adipem gignere, sed etiam carnem, natum est id oleum, quia ob dulcedinem prompte ab hepate trahitur, & in sanguinem bonum mutatur, quo partes omnes abunde nutriantur. Hæc addidi, ne putes tantum corpus externum impinguare, si illinatur. Nam id corpus ab alio est pin- *Lib. 1. fol. cap. 2.* gue, non proprie, & in sua essentia. Hecticis, & aliter consumptis, hac de causa est saluberrimum. Cum enim his facultates omnes non solæ naturales sint imbecillæ, male coquunt, nisi alimetum coctu, & distributu est facile: quale est id oleum ob essentiæ tenuitatem coqui paratissimum, & distribui, quanquam distributionis celeritatem hepar intendat ob eius dulcedinem. Adde, quod etiam alimentum dat corpori, quod aliquandiu furori febrilis in hectico caloris resistat, vt cremor pusanæ. Adhæc cum calore sit temperatum, omnem intemperiem corrigit, & cum humidum sit ad secundum ordinem, hecticis febribus est saluberri- B mum, non modo sumptum, sed etiam cum oleo violaceo mediocrem illum calorem obtundente, illitum spinæ. Semen auget, vt *Lib. 5. simp. c. 30. & 32.* omne alimentum modice calidum, & humidum, præsertim si plenius alat: quæ omnia huic oleo inesse ante ostendimus: & fortasse etiam semen promouebit, præsertim ex recentibus amygdalis aliorum fructuum recentium modo, semicocta humiditate abundantibus, quam ob cruditatem, & lentorem esse nonnihil flatulentam, nihil miri est: sed flatuum vim exiguam facile frangit vinum aromaticum, ne sumptum colicos dolores, aut nephriticos flatibus a se excitatis geminet. Ardorem vteri, & vesicæ etiam hodie vulgus appellat, cum menses, aut muliebre profluuium, aut vrina, calore, frigore, acrimonia, morsuque alio quouis partes, quibus continentur, aut per quas vacuantur, laceraut, & tandem vlcerant, quam affectionem Gallorum vulgus eadem ratione coctionem vocat, sibique aliquam partem coquere aut cum materijs mordacibus, aut alia vlcerante causa lacessitus. Tales affectus adsunt cacochymis mulieribus, & viris ex putri pituita, & sæpe ex calculo, etiam ex pure, ex arenulis, ex adusto in hepate, & venis, vel renibus, lotio. Affectionem hanc oleum hoc tollit sumptum, sed imbecillius, quia in partibus, quas permeat, alteratur, & multis alijs miscetur: potentius autem iniectum in vte- C rum quidem μετρηχότερον: in vesicam vero fistula ænea, vel potius, vt nunc, argentea, quam vulgus ob id σύριγγα appellat. Lenit porro ardorem hunc quatenus, & ἐκπυρωτικὸν, est (quod multis alijs qualitate insigni carentibus, & aliam vehementem obtundentibus est commune,) & ἐμπλαστικὸν, meatus ipsos tanquam quodam tectorio illinens, ne corpus attingat humor ille mordax. Qua etiam causa in dysenterijs multum mordacibus, & dolorificis, & cremores, & mucagines, & butyrum, id genus alia glutinosa injicimus: sed etiam crassæ essentiæ potius, ne corrumpantur facile. Quæ in capacitatem intestinorum prompte injiciuntur, in meatum vri vrinarium ob angustiam, & obliquitatem geminam, & viæ longitudinem (quæ iniectionis impetum frangit, & frustratur) injici non possunt, cum etiam tenuia ægre injeiantur, nisi siphunculo in meatum altius immisso excipiantur, & velut deducantur. Quod meatus latera in se concidunt, & a sphyncter arctius vndique constringitur, quo tempore vrina non redditur. Ob id liquidissimum injciendum, & tepidum, & meatu vrinario per balneum, vel alium quendam fotum dilatato, adiuuante, vt dixi, argentea, vel ærea fistula prius meatui immissa. Mediam inter hæc duo naturam collum vteri D obtinet, si rectitudinem, & capacitatem intestini recti, obliquitatem vero, & angustiam meatus vrinarij in vijs spectas, nam meatus colli vteri, omnium trium est breuissimus. Quod si in meatum mulieris vrinarium eadem affectio inciderit, ratio eius eadem prope habenda est, quæ & vteri, nisi quod graciliore est opus tubo. Hæc vero de corrupus intelligenda sunt: quando nec virgines his vitijs sunt obnoxiæ, præsertim fluxui muliebri, nisi quæ religioni monasticæ addictæ ex vita sedentaria, & magna parte otiosa pituitam putem, largam, huius mali causam frequentiorem collegerunt. Hæc de facultatibus olei amygdalarum dulcium dicenda putam, vt tanquam iter indicarem ei, qui in cæteris eius medicamentis idem præstare voluerit, statuimus enim cætera leuiter, & velut canis e Nilo attingere, locosque tantum indicare, ex quibus possit qui volet, rem ipsam pro dignitate interpretari. Depellat amygdalas, vt purius, & syncerius fit oleum, & largius. Terit curiose eadem, vt intus mersa humiditas promptius in apertum proferri pos-

sit: vt autem copiosius exprimatur, calfacit. Nam vt vetustate E nuces, & nuclei omnes oleosi magis à calore nativo percocti euadunt, sic etiam ignis, vel Solis calore semicrudæ humiditatis coctio acceleratur: aut saltem eo calore tenuata, liquata, fluxilisque magis reddita, foras tracta oleosa humiditas promptius, & largius exprimitur: quantoque hic calor est valentior (modo oleum vrendo non absumat) tanto expeditius. Ob id in vase duplici, & sub calente arena, aut cinere hora vna calefeciſſe satis est: in aere autem calido, quinque horis est opus. Porro calefiunt amygdalæ vase duplici, impositæ scilicet postquam tritæ sunt, vasi vitreo, in vas aliud aquam calentem cõtinens infidenti, ne ignis, aut aquę contactu, & mistione oleum vitietur. Sæculo autem, vel flamine vulgari, & pannis inuoluuntur, & eadem ratione, & ne his materijs amygdalæ cõspurcentur, etiam per sæculi manes poros facile ob tenuitatem incidentibus. Sed in vase duplici calefeciſſe fuerit satius, quod hoc modo empyreuma, hoc est, vel ignis substantia, vel qualitas amygdalis minus misceri possit, & vitrum resudantem ex amygdalis calfactis succum non ebibat, vt sæculus panni, arenæ, cineres, bibula omnia. Adde quod possis tutius calorem intendere in vase duplici, quam cineribus, aut arenis, calore sicco magis vrentibus, & consumentibus. Postre- F mo visuper vitrum, & aquam corpora diaphanea coniectare potes, quando satis incaluerunt, & oleosa sunt reddita: quod indicium conuolutis, & sepultis in cinere, & arena amygdalis habere non potes, nisi recluseris. Neque tunc in offas velut panes quosdam cogere oportet, sed mox a mortario, vt tritæ sunt in vitrum transferuntur: In aere autem calido mora longior non modo rufat purgatas, & tritas amygdalas, sed etiam odoris gratiam, & saporis nonnihil dissipat: nisi etiam vitreo vase per calidum aerem calente includatur, tunc enim præstantius fiet: sed cum plerunque sit opus celeritate nec hodie pateat potabile id oleum, nisi in affectum potentem, & vrgentem, tot horarum inducijs frui non licet. Multo minus aqua paulatim affusa largior hic succus, & fluxilis magis est reddendus, cum hoc modo compositum sit, & verius hydreleum, quam synecrum oleum. Ob id vase duplici calfaciendum potius est, quam igni ipso, quam aere, quam affusa calente aqua. Qui modus hodie magis in vsu, licet minus diu coquant, opinor, ob præcipitem necessitatis occasionem: qua etiam fit, vt amygdalas etiam non depellatas, sed electas, & recentes mox terant: deinde quarta horæ parte, aut etiam minus diu in vase duplici calfaciunt: post G exprimunt, ex lib. f. amygdalarum vna vnciam olei purissimi, aut sextantes tres, siue drachm. sex. quòd si magma recalfacias, vnciam alteram extrahes. Sunt qui vt properent magis, tritas in sartagine frigunt, sed parcius, & ingratius, tostamque substantiam redoleus oleum exprimunt. Alij mola trusatili per candelarios exprimunt, sed ignobile, quale ex nucibus, linosperмo, & similibus. Exprimit autem Mesue torcolari inferne cauo, supernè gibberoso, vt exquisitè, & æqualiter amygdalæ sæculo cannabino, vel stamine vulgari conclusio comprimantur: quomodo in articulis omnibus cautus est, & ei æqualis ossis oppositi condylus, vt motio fit exquisita, non ob angustiam impedita, aut ob laxitatem incerta, & errabunda. Cum tamen id torcular vndique amygdalis contiguum viam non det emananti oleo liberam, cauitatem totam occupante partim amygdalarum mole, partim gibba asseris superioris parte, inibi non admodum probatur. Rectius fuerit asserem superiorem omnino æqualem, & planum esse, & inferiorem: sed hunc ambitu circinato sensim cauari, vt in hunc velut canalem oleum vndique diffluat, & inde ob infitam grauitatem in emissarium parte declini maxime excauatum. Qualia sunt nobis vsuaria torcularia. Quã- H tus hodie adhuc Mesue torcular multis in vsu esse video, etiam ex ferro albo infernam cauitatem imitantibus, cum vel olea exprimunt, vel capos, & perdices assas, vel triticum ad condimenta, vel alia. Torcularis tamen plan, & cum meminit Mesues in oleo laurino. Vtroque tamen torculari expeditius magis hodie est prælum libros colligantium: ob id vsu tam frequentissimo: ligna enim sunt duo quadrata, ferè fagina, aut ciliacea, longitudine tricubitali, crassitie palmi, in extremis cochleatim pertusa, transuersis per hos cochlearum velut caprecolos, & cineinnos clauiculis insertis, quæ ferro tortæ ligna illa cum adducunt, quod in medio est, valenter premunt, dum adducunt, compressa liberant. Amygdalas igitur probe tritas sæculo cannabino nouo, aut stamine vulgari calfacto inuolutas assicula etiam calfacta vtrinque munitur, post dicto prælo tradunt, contrahunt prælum, & firmant, exprimuntque in vas subiectum oleum aere quantum licet calidissimo, vt prope ignem luculentum, vel si æstas est, in sole. Sæculo autem opus est, ne amygdalæ diffluant, ac dissiliant: quomodo dum prælo vinario solos vuarum acinos abiectis pediculis eiusmodi sæculos subiecti premendi, aut resta noua recludant, aut festulas lectatim interserunt. Tela enim cannabina noua firmitate fili facile amygdalas cohibet, præsique violentiæ resistit, minusque est bibula, & adhuc hac minus stamen vulgare, ob pili caprini, quo contexitur, soliditatem. Vtrumque autem cum sit rarum, per nexuum interualla oleo viam præbet, substantiæ amygdalarum viam negat. Sunt qui horum loco etiam cilicio vtuntur ex seta equina contexto, quod prædictis non cesserit, nisi quod propter parum huius crassitiem amygdalæ minus sentiunt vim præli, & oleum multum in magnis huius panni manitatibus pigrum cessat. Prædicti vero panni tenues prælorum violentiam interciperunt quidem, sed non eludunt, ac per medium breuius amygdalis recipi permittunt. Quod si depellare amygdalas libet, cultello potius, quam aqua, vel calida, vel frigida effeceris, ne ob aquæ missionem oleum largius, sed aquosius, & ingratius reddant. Adde, quod calida virium aliquid dissipat. Non probo eos, qui frigendo pellem adurunt, postea rudi sæculo confricant, & depellant, quod partim vrant, partim dissipent earum succum nobis expetitum. Ex his tam expressis, magma in panem coactum sub cineribus coctum panis loco esse possit. Quod autem oleum amygdalarum dulcium quotidie venduntur officinæ ad lucs partium dolentium, fit ex integris amygdalis, & magna ex parte ob venustatem magis oleosis, ijsque mola trusatili, aut tractili contusis, & cilicio inclusis, & per candelarios expressis, cuneo valentius adacto: quo etiam ex nucibus exprimunt. Ob id etiam oleum nucum redolet ab his expressum, oleum amygdal. dulcium, & amararum. Hæc de modo extrahendi oleum ex dulcibus amygdalis fusius sum persequutus, quod is sit vtilissimus, & huic oleo, cuius alij ex nucleis, vel seminibus extrahendo, de quo postea paucis cum Mesue est agendum, si prius adiecero huius olei compositionem parum diuersam Græcis autoribus fieri. Quæ exempla nobis in rem præsentem commodare non parum poterunt, & Mesue lucem non mediocrem conferre. Semodius ex amygdalis dulcibus, vel amaris repurgatis, & siccatis, pistillo ligneo in pila leniter tunditur in offas, & aquæ feruefactæ sextarius adijcitur: vbi vero hora dimidia humorem hauserit, vehementius, quam antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis tergentibus hæserit, concha digitis affricta excipitur. Prelis mocibus his, rursus aquæ hemina inspergitur, quam vbi ebiberint, similiter exprimuntur, singulas heminas reddunt singuli modij. Pistillo ligneo, non ferreo terendas obserua: in mortario autem æreo terimus interdum, & lapideo. Vides præterea aquam affundi, quæ succum illum liquidiorem reddat, & paratiorem ad exprimendum. Sed id imbecillius multo fuerit, etiam si postea oleum aquæ innatans colligas. Nam sic missum est aquæ, vt ab ea omnino absolui non queat, qualiter dum aquæ lauando oleum si immodice agitatur, omnino misceri scribit Galen. Satius fortasse fuerit, si largius oleum expens, oleum commune tritis amygdalis miscere, quam aquam. Id quod in plerisque parum oleaginis ob naturam, vel siccitatem facere cogimur. Verbosius de oleo amyg. dulcium egimus, non modo propter dictas prius causas, sed etiam quod eius componendi modus multis sequuturis est communis, & qui modi oleo amygdalarum amararum ab his tradantur, hos Mesues ferè oleo amygdalarum dulcium tribuit. Paulus enim amygdalarum vncias in olei dulcis sextario vno ponit, & coquit in vase duplici, & Dioscorid. sextarijs amygdalarum octo addit cotylas duas aquæ, & semiheram dimittit: deinde attritione facta maiore cotylam aquæ iterum miscet, idque oleum ex amygd. amaris scilicet, vnde Dioscorid: ad veteri dolores, præfocationes, euersiones, asthmata, calculosos, ægre inclinantes, nephriticos, adhibet: vt nos hodie ex dulcibus expressum, & recens potui damus in colico dolore, & nephritico ad vnc. j. cum vnc. j. semis, aut vnc. ij. vini albi.

OLEVM de amygdalis dul. *Oleum, quod ex a-* COST.
mygdalis vulgo premitur, & fumidi odoris non-
nihil, & fęculentæ substantiæ plurimum retinet, in-
gratumque propterea est ijs, qui sint abstemuri, tu
purius, & gratius tum odore, tum sapore habebis,
si non calefactas amygdalas presseris, & parcius qui-
dem hoc pacto, quam ex calefactis oleum exprimi-
tur: at licebit calefactas secundo prelo subijcere, &
quod reliquum erit extrahere, sordidius illud quidem,
& deterius, sed ad externos tamen corporum vsus
non inutile.

ME-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0382-7 DFG

MESVE

OLEVM ex amygdalis amaris, obstructa aperit, flatus resoluit, & dissipat, etiam in aurium tinnitu, & tono auditum efficiente obtusum: asperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, panum faciei delet. Extrahitur, vt oleum ex amygdalis dulcibus præcedens.

CHR. OLEVM de amygdalis amaris in caliditate ascendit ad primum gradum cum virtute humectati ua, & aliqualiter deficcatiua propter amaritudinem, quæ est in ipsis: & ideo est aperitiuum oppilationum omnium, ventositatum carminatiuum, subtilitatiuũ, & resolutiuum: vnde confert dolori aurium a materia frigida, vel a ventositate, & confert surditati, & sibilo resoluendo ventositatem, & oppilationes remouendo: & confert asperitati faciei remouendo lentigines in facie, & confert doloribus neruorum factis a causa frigida, sed vsus eius principalis est ad dolores aurium præmissa aliquali euacuatione, vt conuenit in ægritudine qualibet materiali.

MAN. DIOSCORIDES. Facit ad veteri dolores præfocationes, euersiones, & inflammationes, cephalalgiæ, nephriticis, difficulter mingentibus, & calculosis, asthmaticis, lienosis: rugas, & ephelidas faciei cum melle, & lilij radice, cyprino, vel rhodino ceroto emendat, &c.

SYLVII. ADhibet vero Dioscorid. ad veteri affectus, dolorem, præfocationem, euersionem, & nephriticos, difficulter meientes, calculosos, asthmaticos, lienosos, rugas, & ephelidas faciei, quas pani nomine interpres Mesue videtur intelligere, aut lentigines faciei, quas etiam idem oleum tergendo delet, Calidum igitur cum sit ad primum ordinem, ac humido, & sicco temperatum, & amarum, nullam peculiarem habere facultatem videtur, sed amaris omnibus communem, calfaciendi, incidendi, tenuandi, digerendi, potenter tergendi, nullum animal nutriendi, sed contra potius enecandi, præsertim lumbricos. Quibus facultatibus ea præstat, quæ ipsi Mesues rectissime tribuit. Nam tenuando, & tergendo obstructiones expedit, flatus, vel in auribus frigidis natos, vel aliunde in ipsas ruentes, calore suo, & tenuandi vi, ac digerendi dissipat, auditumque ab his flatibus per aures tumentibus difficilem, meliorem reddit, asperitates vero lenit, tergendo humorem inæqualitatis causam. Neruosi generis frigidos affectus, & ab his dolores calore tenuante, & digerente sanat, ac durum tensione mollit, & concretione, minimum iuuat durum siccitate. Isdem ranombus sumptum, & iniectum frigidis veteri, & aliarum partium affectibus prodest, tenuando quoque, ac tergendo calculosis, & asthmaticis, crassam pituitam incidendo, tenuando, tergendo, & si a sola intemperie frigida est asthma, calfaciendo mire iuuat, linctum si recens est, & bonum, & thoraci, illitum, præsertim toto corpore prius vacuato, si vacuatione egere videbitur.

COST. EX amygdalis amaris. *In Amygdalarum amararum penuria persicorum nucleos alicubi vsurpant sapore consimiles, & odore, quod non improbo, quando etiam facultate non sint dissimiles.*

MESVE

OLEVM καρύινον ideſt, ex nucibus Regijs, flatus etiam crassos dissipat, tumores discutit, neruis attritis, vel punctis præsertim cum calce lota confert, scabiem emarginat. Fit vt oleum amygdalinum.

A OLEI huius virtus est sicut olei de amygdal. dulcibus, nisi quod in eo sunt quædam partes acutę, nitrosæ, & salsæ mordicatiuæ, nam quandoque nuces comestæ vlcerant partes gingiuarum linguæ, & palati, qua propter aliqualiter tendit versus complexionem calidã, & siccã, licet siccitas prædominetur. CHR.

Καρύινον eandem vim habet balanino, de quo inse- MAN.
rius Dioscor.

OLeosum, quod parte vesca nucum præsertim veustarum faci SYLVII.
le exprimitur, tenuium est partium: per halitum digerit, ficcat sine morsu. Ob id neutrosata, ideſt neruorum puncturas, & vulnera quædam eo sanãt, gangrænas quoque, carbunculos, ægylopas sunt qui eodem percurant, quod vstis earum nucleis tribuit Dioſc. Si vero ex recentibus est nucibus expressum, etiam subadstringit, & semicoctæ humiditatis adhuc aliquid retinet, quæ in viridibus fructibus erat plurima. Καρύινον oleum vim habet eandem, quam
B balaninon. Docte igitur, & ex Galeni sententia scribit Mesues flatus discutere calore, tenuitate essentiæ, vi resolutrice, id quod experientia quotidiana probamus in dolore colico in flatibus. Nam iniectum cum vino generoso, aut sumptum potenter flatus discutit, & dolore tensiuo liberat. Eadem ratione illitum, tumores discutit. Vi autem digerente, & siccante sine morsu puncturas neruorum, & attritum, & scabiem sanat, id quod vt potentius præstet, calcem lotam miscet, quæ siccat sine morsu, & digerit, & cum ambo tenuis sint essentię, in vlcus totum permeat, non hæret in aditu modo astringentium, & emplasticorum, quæ facultates siccantes sine morsu, & digerentes, quantum prosint puncto neruo, docet Galen. lib. 6. metho. & lib. 3. eupha. & quo tempore vtiles.

NVCVM. *Qui frigidioribus temporibus per frigi-* COST.
diores regiones iter faciunt, aut niuosa incolunt loca, aduersus frigoris iniurias, laneis tum calceis, tum manicis oleo ex regijs nucibus, aut ex semine lini imbutis se se muniunt, auribus etiã, ac summo naso eodem illitis non frustrata diligentia, aut labore.

MESVE.

OLEVM ex auellanis nucibus, dolores neruorum, & arthriticos sedat. Fit vt præcedentia.

OLEI de auellanis complexio est calida versus CHR.
secundum gradum cum aliquali siccitate, hoc scribit. Rasis in proprio antidot. quod valet contra venenum, & morsus reptilium.

NON valde differt ab oleo nucum. Bibitur autem MAN.
vtiliter in articularibus morbis.

CVm καρυοτάριον ideſt, nux tenuis pontica auellana, & Præneſti- SYLVII.
na quoque a locis vbi luxuriat dicta, sit terreæ magis, & frigidæ substantiæ, quam Regia: tamen nonnihil caloris habet, quo resoluit, estque anodyna, & sua sicca substantia humoris arthritici portionem absumit. Nec credas Mesue interpreti hoc calidum secundo gradu affirmanti, caryinum autem primo, in quo siccum esse possit, hoc a substantia salsa, & nitrosa, illud a terrea cruda. Addit Rasis in suo Antidotario, contra venenum, & morsus serpentũ valere. Quam facultatem nucibus Regis tribuunt Dioscor. in nucibus, & Gal. lib. de euchymia, & cacochymia. Bibi quoque vtiliter in articularijs morbis addit. Manard.

DE Auellanis. *Quo pacto oleum ex auellanis epo-* COST.
tum neruorum, & articulorum dolori conferre possit, quod Manardus scribit, nõ facile video, nisi enim frequentius copiosiusque sumendum, quis existimet, nõ potest eius vis in neruos atque articulos vsque ferri. Quod si, quo nomine mollire potest, eo etiam articulis, & neruis ex vsu id oleum esse aliquis dicat: atqui non erit hoc tam huius, quam amygdalini, & caryini privilegium,

legium, quòd tamen de ijs silentio Mes. præterijt, imo emollientium vsum dum laxas reddunt partes, ijs ipsis neruis atque articulis inutilem esse plane constat. Adde quod si vere, vt Auicennas scribit, auellanę bilẽ gignunt, adauctam iri ex earum oleo bilis copiam necesse est, cum insigni neruorum, & articulorum imbecillium detrimento, inutiles quoque succos præsertim tenues, quales bilioſi sunt, prompte excipientium. Non igitur epotum, sed illitum ijs partibus vtile fore hoc oleum: & in Manardi scriptura (facili admodum lapsu) pro (linitur) (bibitur) a librario fuisse repositum existimo.

MESVE.

OLEVM ex chrysomelis, aurium, hæmorrhoidum dolorem sedat, tumores prædictarum partium, & vulnerum digerit, linguæ impedimentum corrigit.

CHR. OLEVM ex chrysomelis conueniens omnibus dispositionibus, quibus conuenit oleum de amygdalis amaris: verum est maioris mordicationis, & apertionis, ac etiam resolutionis, & etiam principaliter confert ad aperiendum hemorrhoidas siccas, vnde est sedatiuũ dolorum euenientium in partibus illis.

MAN. Sic vocant, quæ Græci armeniaca, & Latini præcocia: ex quorum nucleis hoc oleum paratur, qui sunt & amari sicut amygdalarum, nec viribus multum ab illis euariant.

SYLVII. OLeum ex nucleis malorum aureorum (quæ etiam Armeniaca, & præcocia dicuntur, suntque generis persicorum) mordet, aperit, resoluit potentius, quam oleum amygdalarum amararum: ob id hæmorrhoidas siccas aperit, & vacuatione facta dolorem lenit præsertim, quod ex eorum amaro nucleo extrahitur. Nam ex dulci est imbecillius. Resoluta item materia in auribus, & alijs partibus immefactis collecta, mitescit dolor, modo fluxionis initium non sit, nec corpus, ac caput plenum. Vulneribus autem præsertim magnis, aut in parte sensu exacto prædita, vt nervo, superuenire tumores, & phlegmonas abunde docet Gal. lib. 6. met. & lib. 3. c. ph. gen. & Aph. 2. lib. 5. Commilio ex vulnere lethalis est. Linguæ autem impedimentum πρόσωπον, id est balbutiem a multo humore natam, intelligere videtur Mesue, quam in oleum, & ortu neruorum septimæ conjugationis linguam mouentium, & ipsius faucibus foris illitum, & ore retentum, incidit, tenuat, tergetque.

COST. EX Chrysomelis. *Quum armeniaci mali nuclei alij dulces alij amari sint, vtriusnam olei facultates exprimat, ex dulcibusne, an ex amaris confecti, non satis constat. Sunt autem generatim, atque (vt suspicor) natura dulces: amarorem vero, quem aliqui habent, arte ex insitione in persico ferè contrahunt, quare absoluta chrysomeli nucleorum mentione dulces, & intelligi, & in vsum duci oportere consentaneum videtur rationi. Horum vero oleum non facile concedam (quod aiunt) præstare illi, quod ex amaris amygdalis, ad detergendum, atque aperiendum, neque hæmorrhoidum venarum dolori eo nomine conferre, quòd eas aperiant: nihil enim tale hactenus, sed dolorem sedari ex huius olei vsu obseruauimus, quod anodyna facultate, tẽperato inquam calore, leniendo, molliendo, laxando, leniter, sensimque discutiendo efficere verisimile est. Linguæ autem impedimentum qualenam hoc oleum soluat, an ex superfluo humore genitum, quæ balbutiei causa est: an ex ariditate, quæ ex febribus linguam fauceſque*

are facientibus accidit, non facile statutum est, ad priorem profecto causam oleum quoque ex amygdalis amaris facit: ad posteriorem, ex dulcibus: propterea quæ hoc non erit olei ex armeniaci mali nucleis priuilegium. Cæterum fortasse est armeniaci nuclei oleum vtriusq; facultatis amygdalini vtriusque particeps, & quasi medium quoddam: ob idq; vtriusque impedimenti præsidium, quare, & absolute, particulatim ad linguæ impedimenta commendatur, ad quæ non commendatur amygdalinum.

MESVE.

OLEVM de persicis obstructiones aperit, aurium, & sedis ab hæmorrhoidibus dolores, ac tumores sanat, vermes necat. Fit vt prædicta.

Oleum de persicis oppilationes aperit, & confert dolori auris, & occidit vermes in eis, & linitur summe calidum, & necat vermes vulnerũ, & confert dolori, ani, & hæmorrhoidarum, & tumoribus earum, & operatio eius est sicut diximus.

OLEVM persicorum secundum Rasim in antidot. valet hemicraneæ, & apostematibus aurium, mirabiliter etiam valet in fissuris ani, & apostematibus. CHR.

VAlet etiam, & potum, & inunctum in renum affectibus, vermesque, & interficit, & educit. MAN.

OLeum ex nucleis persicorum, quod amari sint, idem pollet, quod oleum ex amygdalis amaris: facultate scilicet, amaris omnibus communi prædictum, calfactendi, tenuandi, incidendi, digerendi. Quo fit, vt amatorum omnium more tollat obstructiones venarum mesaraicarum, hepatis, lienis, renum, sumptum, sed etiam admotum, vt nuclei ipsi esu, vel potu ex vino sumpti. Aurium dolores omnes a materia lenit, ipsius per resolutionem vacuatione, quo scilicet tempore digerentibus vtendum est, cum cessarit fluxio, & corpus atque adeo caput est purum. Si vero sint ab intemperie calida sicca dolores, per se exacerbat, contrarias intemperaturas corrigit. Idem iudicij de sede ab hæmorrhoidibus dolẽte, modo inflammatio, & ea incipiens, vel augescens, aut vigens non absit. Rimas etiam sedis mederi docet Rasis in antidotario, & cephalalgijs: quam scilicet causæ dictis similes excitarunt, quomodo oleum ex vrendis nucibus exudans rimas labiorum, & manuum sanat. Tumores omnes digerit vbi fluxio constitit, nec adeo crassa, lenta, impacta est materia. Frigidos præsentius iuuat, quam calidos. Amara omnia sumpta, & admota lumbricos, & vermes reliquos necare, & educere totius substantiæ contrarietate demonstrat Gal. lib. simpl. non solum, quòd nullum animal plane amaris nutriatur.

DE persicis. *Oleum omne, vt actu humidum est, ita eo nomine fouere putredinem potest, & vermes, quorum ortus est ex putredine seruare potius, quam necare, contra autem, vt pingue est, insectis omnibus aduersatur, eorum meatibus densatis, innatoque eorum calore, ob occlusam olei lentore perspirationem extincto. Si accedat amaror, promptius necantur, tum insueto sapore, tum detergente, & desiccante facultate, sordidũ, & humidiorem succum putredinis causam oppugnante. Quod si præterea caliditas actu insignis accesserit, non modo calidiori illa intemperie, quæ innato vermiũ temperamento prorsus contraria est, necantur, sed præterea, dum calor ille præter naturam tepidus: cuius ope ortum habent, quæ ex putredine fiunt a violento calore superatur, et effectrix putredinis causa expugnatur,* COST.

& su-

& siccitate, quæ insignem calorem comitatur, cum calore in putrescentem rem impressa, altera putredinis causa humiditas auferatur, recte ergo Mesue, oleum per sicorum ad vermes Vulnerum commendat, & consulto, vt summe calidum adhibeatur, monet, hoc non est a Syluio obseruatum, qui absolute vermes necare, in sua reliquit versione.

MESVE.

Oleũ de ben.

OLEVM balaninum terget, expurgat, obstructa liberat, auri iectum, tinnitui, surditati, dolori, confert: strumas hepatis, & lienis scyrrhum mollit, & digerit: affectibus frigidis neruorum, & iunctu-
B rarum, spasmo, arthritidi medetur: alphos, lentigines, varos, maculas, cicatrices nigras, & reliqua cutis fœdæ vitia corrigit: † aluũ potu soluit, sed stomacho aduersat.) Fit vt amygdalinũ.

† hæc addit Syl.

MAN. BALANINVM dictum, vtrũ purgat. Surditati.) Dioscor. cum adipe anseris: sed stomachum lædit. Cicinum valet achoribus, scabiei, phlegmonæ, sedi, clauso vtero, cicatricibus, dolori, auris vermibus, & aquosis humoribus, per os sumptum.

SYLVII. BALANVS myrepsica, idest vnguentaria dicitur, quod vnguentarij vtantur eius carnis succo plane inodoro, ob id apto ad odorem omnium recipiendum, vt insipida cucurbita omnibus saporibus, coloris expers cornea, & aqua suscipiendis coloribus. Expresso autem succo reliquiæ terrestres, ac duræ, sunt amaræ, & subastringentes: ob id incidunt, tergent, contrahunt, & stipant: tonthos, lentes, ephelin, pruritum, psoram, lepram, achoras, exanthemata sanant: lienem, & iecur duratum liquant cum farina lolij, etui, vel alia siccante admota. Carnis drachma cum melicrato pota est vomitoria, & sæpe largiter per aluum subducit. Viscera omnia, maxime hepar, & lienem ex oxycrato pota expurgat, cicatricibus decorem affert. Id oleum siue succus nucum ex nucleo huius balani frequenter hodie exprimitur. Oleum balaninum maculas repurgat, lentigines, varos, & cicatrices nigras, aluũ soluit, stomacho aduersatur: contra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est cum anserino adipe instillatum.

COST. BALANINVM. *Nunc ex vnguentariæ nucis nucleo tantum, alias etiã ex summo cortice ad medicos vsus parabatur, Theophrasti, & Plinij obseruatione, de qua re nos in lib. simp. Mes. satis.*

MESVE.

LEVM κίκινον Latinis ricininum, flatus crassos dissipat, pituitam crassam, & lentam tenuat, incidit, & dolenti ab his ventriculo, tenuibus intestinis, colo confert: hydropem iuuat potum, clystere iectum, vel illitum.

MAN. GRÆCI cicinum vocant. Valet achoribus, scabiei, sedis inflamationibus, vteri euersionibus, & occlusionibus, fœdis cicatricibus, atque aurium doloribus.

SYLV. ACHORAS, aurium dolores, scabiem, fœdas cicatrices, sedis phlegmonas, vteri euersiones, & occlusiones iuuat. Auicenna quinto canone, addit lentigines, & panos delere.

COST. CICINVM. *In lucernarum hodie vsum, magno prouentu traductum fuisse hoc oleum Erassauolus*
A *notauit. Quod autem ad hydropem epotum commendatur, respondet eius historiæ, qua lib. simp. Mesue duce seroſos humores notauit. Sed violentum admodum quum sit hoc seminis genus, quibus binis assumptis immoderatissimam purgationem, cum grauium symptomatum concursu subsecutam obseruauimus: ob id si cui propinandi olei sit consilium, quando qua mensura dandum sit non docet, caute agendum est, sensimque eius exploranda est in corporibus non imbecillibus efficacia.*

MESVE.

LEVM de cnico, obstructa liberat, tergetque: ob id ictero, dolenti a materia frigida, ventriculo, colo, thoraci, pulmoni confert, hisque partibus ex-
B purgatis, vocem claram reddit.

DIosc. cnicelæum vocat: valereq; idem, dicit, quod cocci gnidij, sed esse imbecillius. MAN.

HVIC Dioscoridi tribuit vires olei ex cocco gnidio purgato, & tuso, sed imbecilliores, hoc est, aluum potu purgandi. SYLVII.

CNICI. *Ictteri causa est bilis, quam educi cnico nullus asserit, quid ergo ad affectum hunc cnici oleum probat? Sed licet a bile auriginosus affectus fiat, non ex bilis tamen semper copia, sed ex meatuum, per quos in vesicam felleam bilis recipitur, obstructione sæpe citra copiam ortum habet, quæ obstructio si ex lenta fiat pituita, commode hoc detergente, pituitamque ex proprietate deducente medicamento auferetur.* COST.

C
MESVE.

LEVM ex nuce Indica dolori neruorum confert, thoracem, & pulmonem lenit, & inde claram vocem facit, impinguat etiam, & sperma auget.

HVIVS non meminerunt Græci. Valere nunc creditur conceptui. MAN.

ID oleum Græcis indictum, conceptui valere creditur. Hodie ad seminis incrementum ferè vsurpatur. SYLVII

EX nuce Inda. *Indæ nucis soli meminere Arabes, tum Rasis, tum Auicen. tum Serapio. eius historia ætate nostra notior. Oleum, refert Garcias ex ea, tum recenti, tum arida premi, ex arida, magna copia, & limpidissimum, ad lucernas ciboſque condiendos vtile, imo & ad neruorum contractionem, doloresque antiquos articulorum: ex recenti vero, affusa illi contusæ aqua, & post expressionem eo collecto, quod aquæ supernatat, oleum enim colligi vtile ad ventrem prauis succis expurgandum. Subdit etiam frequenti experientia obseruatum nucis Indæ fructus, si in cibum veniant, vermes procreare. Ex quibus etiam illud constare falsos esse Auicennam, & Serapionem, tum quod id oleum recens licet butyro succi bonitate præstet, non æque tamen emollire, vt alterum scribunt: imo aluum cohibere ex Mesaurugie Serap. refert, tum quod illud ipsum oleum quum vetustatem sensit, vermes necare Serap. asserit. Hæc ferè Garcias, quæ non satisfaciunt. Ac primum, quum ex recentibus hisce nucibus exprimi oleum, ait*
D COST.

affusa

affusa aqua suspectum est, quod ex amygdalis, ac regijs nucibus recentibus, non oleum, sed lacteus succus exprimitur, ob idque nostri quasi expectantes, vt superfluo aquoso humore assumpto oleosus earum succus concoquatur, permittunt, vt arescant, prius quam subijciant prælo, quomodo ergo nuce Inda adhuc recenti expressa oleum emanet, non satis assequor, id vero etiam minus, quod illi recenti affundi aquam extrahendi olei gratia asserit, cur enim id non efficiant potius, quum plus isto exaruerint, durioresque euaserint? ne Arabum vero historia, quum ijs non consentit, quasi negantibus recens id oleum aluum subducere, confundit rem Garcias, non enim de aluo, sed de ventriculo verba illi faciunt, quem minus emolliri, & quasi subuerti aiunt eo recenti oleo, quam butyro. Quod autem Serapio, id oleum cohibere aluum scribat, no id quidem ex propria, sed ex Mesaurugie refert sententia, an autem recte id scribatur, consulenda experientia est, vera huius controuersiæ index, cuius compositionem, quam Garcias quærens dicit, non dissidere, quod nux ipsa aluum cohibeat, oleum autem laxet, non tamen affert: quando de ipsomet oleo, nō de nuce verba sint Serapionis. Quale vero, id de lumbricis dissidium sit affirmante Serapione oleum ex ea nuce vetustum vermes necare, asserente autem Garcia eius nucis vsum in cibis illos gignere, facile appare; alter de nuce, & ea recenti, qualis ad cibum opportuna est, verba facit, de vetusto eius oleo alter, nucis autem corpus densum, & concoctu difficile in imbecillo ventriculo minus probe concoqui, propterea que lumbricorum materiam suppeditare verisimile est, præsertim quum recens est, & dulcis: secus enim, quum vetusta, & adepta ex ætate acrimoniam: tum enim esui minus apta est, & in eius vorandæ copia minus erroris committitur: tum etiam acris saporis causa, minus idoneam ad procreandos lumbricos præstare materiam potest rursum vero etiam oleum, siue ex vetusta nuce extractum fuerit, siue ex recenti expressum vetustatem senserit, non carere acrimonia, & eius nomine lumbricis infectum esse, non est a ratione alienum. Itaque nullam id discordiam hoc loco habet, quod Garcias proponit. Porro de Indæ nucis oleo, illud prætermittendum non est, quod ait Serap. quum vetustum euaserit, fluxus dysenteræ, lumbricumque, ac genuum dolores mulcere, addit etiam quod ferè, & Auicen. sanguinis venarum sedis remedium esse, tum illitum, tum cum oleo nucleorum persici epotū, si vtrumque ad drachmæ vnius, aut sesquidrachmæ pōdus confundatur.

E

MESVE.

F

OLEVM de cerasis arthritico dolori mire confert, terget, ac expurgat: ob id calculum a renibus, & vesica expellit: panos, lentigines, & cætera cutis fœdæ vitia delet.

MAN. MIRABILE esse dicitur in renum doloribus, & calculo.

SYLVII. ID oleum vires habet aliorum ex nucleis, aut seminibus amaris expressorum, qualia sunt persicorum, amygdalarum, amaratū, chrysomelorum.

COST. DE cerasis. *Calculi dura, & aspera substantia est, quam quæ emolliunt, attenuant, & detergunt, sola calculo laborantibus conferre possunt, quæ enim citra mollitiem attenuant nihil quicquam possunt, siccāt enim, quæ eius sunt generis, tum calculum, tum meatū, in quo is continetur, ac vt minus facile calculus excernatur, efficiunt. Sic opportunum huic affectui auxilium afferre ex olei generibus, quę hactenus relata sunt, multa possint, quæ vt olea sint, emolliunt: vt vero acrimoniæ, aut amaroris nonnihil retinent, attenuant, & detergunt. Tale etiam cerasorum oleum est, quod non modo, quia terget, ac expurgat (quæ verba Syluius addit ab authore non addita) sed etiam, quia emollit atque tenuat, prodesse his affectibus potest. Porro ad hoc parandum oleum, nuclei cerasorum, quæ amarenæ vocantur, maxime sunt sumendi, vt quibus amaror, acrimoniaq; insit maior.*

G

MESVE.

H

OLEVM de cerasis arthritico dolori mire confert, terget, ac expurgat: ob id calculum a renibus, & vesica expellit: panos, lentigines, & cætera cutis fœdæ vitia delet.

MAN. MIRABILE esse dicitur in renum doloribus, & calculo.

SYLVII. ID oleum vires habet aliorum ex nucleis, aut seminibus amaris expressorum, qualia sunt persicorum, amygdalarum, amaratū, chrysomelorum.

COST. DE cerasis. *Calculi dura, & aspera substantia est, quam quæ emolliunt, attenuant, & detergunt, sola calculo laborantibus conferre possunt, quæ enim citra mollitiem attenuant nihil quicquam possunt, siccāt enim, quæ eius sunt generis, tum calculum, tum meatū, in quo is continetur, ac vt minus facile calculus excernatur, efficiunt. Sic opportunum huic affectui auxilium afferre ex olei generibus, quę hactenus relata sunt, multa possint, quæ vt olea sint, emolliunt: vt vero acrimoniæ, aut amaroris nonnihil retinent, attenuant, & detergunt. Tale etiam cerasorum oleum est, quod non modo, quia terget, ac expurgat (quæ verba Syluius addit ab authore non addita) sed etiam, quia emollit atque tenuat, prodesse his affectibus potest. Porro ad hoc parandum oleum, nuclei cerasorum, quæ amarenæ vocantur, maxime sunt sumendi, vt quibus amaror, acrimoniaq; insit maior.*

MESVE.

Oleum de al mahaleb.

OLEVM ex nucleis cerasi sylvestris eadem præstat, sed efficacius.

MAN. QVIDAM dicunt esse cerasum sylvestrem. Conficienda vtraque ex nucleis.

COST. CERASI sylvestris. *Sunt, & hic amarenarum nuclei sumendi, ex his minimæ, & nigerrimæ quædā præstantissimæ aliarum videntur, siue saporem, siue odorem expendas, condiuntur harum nuclei saccharo alicubi locorum ad renum calculos.*

MESVE.

OLEVM ex seminibus citri, & arancij, dolori arthritico, & succedenti tumori cō fert, lapidem renum, & vesicæ expellit. Fit vt prædicta.

Ant. versio sic habet.

Oleum de granis citri, & citrangulorum, confert dolori arthretico, & tumoribus superuenientibus, & sunt lelēge, & expellit lapidem renum, & vesicæ. Et eius operatio est sicut diximus.

MAN. VALET in pestilentia, & vermes interficit potum, & inunctum.

SYLVII. IDEM est in pestilentia alexiterium, & lumbricos necat potum, & illitum.

COST. EX semine citri, & citranguli. *Oleum non ex citri, & aurantij tantum semine exprimi potest, sed etiā ex summo cortice. Auicen. oleum citri, paralysi quadē neruorum conferre scribit: at non omne, sed id tantum, quod ex fructus cortice paratur, in quo discrepare a Mesue videtur, id quod ex semine fit ad arthriticos affectus vsurpante. Cæterum vere, & semen, & cortex, vt etiam notat Auic. dissoluēdi facultate prædita sunt, quo nomine vtriusque partis oleum ad affectus neruorum frigidos esse ex vsu potest discutiendos, quod autem admonet Auicennas, vt ex solo fiat cortice, non reijcere, semina, sed acidam partem existimo, quam proximis verbis subdit, neruis esse aduersam. Fortasse etiam carnem cortici coniunctam non admittit, vt ne frigidam suam vim oleo impartiatur.*

MESVE.

OLEVM ex pistacijs, & strobilis, hepatis, & renum dolores potenter lenit: hepar impinguat,

guat, sperma auget potum, sed stomacho nocet. Fit vt prædicta.

CHR. OLEVM de fistícis secundum Rasim valet tussi, & dolori pectoris, & hepatis, & frigidæ complexioni.

MAN. PISTACIA Græci vocant. Stomacho tamen nocet. Hoc non credo.

FORTE oleagina substantia, quod oleis omnibus, & pinguibus est commune, tota tamen sua substantia stomacho amicum videtur vsu quotidiano.

Addit Rasis tussim, & thoracis dolorem mitigare, & intemperiem frigidam emendare.

COST. DE pistacijs. *Pistacia ventriculo esse aduersa, vt Mesue ait, fuisse aliquorum Galeni tempore opinionem ex ipsius Galeni verbis colligitur asserentis secundo de alimen. fac. affirmare se non audere, accidere ventriculo insigne vllum, aut damnum, aut commodũ. Auicennas contra eorum sententiam stomacho esse vtile disputat argumento amaroris, & astrictionis, quarũ est particeps. At vero, & si ipsummet pistacium assumptum vtile sit ventriculo, vt ait Auic. eius tamen oleũ eidẽ molestũ esse nõ admirabitur, qui pinguia ipsũ subuertere vẽtriculũ meminerit, quanquam enim hoc non tam peculiare huius, quam commune omnium olei generum, non temere aliquis contendet, at si ad pingue varij sapores accesserint, præsertim ingrati, qualis amarus est, accedente vna astrictione, & acrimonia, quarũ aliquantulum particeps pistacium videtur, fieri facile potest, vt dum pingue ipsum non subsidens, sed in os vẽtriculi conuersum acrimonia quoque, amarore, & astrictione id vario modo afficit, priuato etiam incommodo sit molestum, præter id quod afferre pinguia generatim solent. Sane autem oleum, de quo hic agitur, aduersus scorpionum, venenatorumque aliorum animalium ictus mirificũ esse vsus, notarunt Serapio, & Auicennas.*

MESVE.

OLEVM laurinum ad partium omnium cerebri, neruorum, articulorum, ventriculi, coli, hepatis, lienis, renum, vteri, affectus frigidos, & dolorem his succedentem. Sic fit. Baccæ lauri maturæ, & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquuntur in vas subiectum, quod aquæ supernatans oleum colligitur. Affusa calente aqua iterum terantur, & exprimantur torculari cauato, colligatur oleum, & reponatur.

CHR. OLEVM laurinum, quod per expressionem fit, conuenit ad inungẽdum nucham, spondiles, & partes mollificatas in paralyticis.

MAN. DAPHNINON. Confert neruis læsis.) Omnibus etiam eorum affectibus. Dioscorides ei vim tribuit calefactoriam, apertoriam, mollificatiuam, solutiuam dolorum, horroribus, qui fiunt in febribus, auris dolori, catarrhis. Purum fit ex granis ipsis puris: cõmixtũ accipit tantundem oliuarum maturarum. Confert dolori stomachi, & dolori colico, & renum.) A frigiditate scilicet factis, & inflatione.

SYLV. ID oleum est calidum, essentiæ tenuis, aperit, mollit, discutit, ob hæc intemperaturam omnem frigidam solam, & cum pituita, A vel flatibus sanat, & ab his colo dolenti clystere infusum, mire prodest, vt spinæ dorsi illitum, paralysi, & horrori febrili, tum omnibus neruorum vitijs, algoribus, lassitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, renum frigidis affectibus. Alij parte æquali oliuarum maturarum mista, & ambobus simul tritis, oleum laurinum exprimunt, sed imbecillius: aliter mistis alijs componi docet Dioscorid. Simplex vtilius idem censet, & quo recentius, & viridius colore, amarissimum est, & acre. Ex Gallia Narbonensi vtribus, vtã commune, aduehitur, vnguento similibus, quam oleo.

LAVRINVM. *Duplicis torcularis meminit plani, & caui: caui vero etiam antea vbi de amygdalis. Et quidem, quum primum exprimendæ sunt lauri baccæ, quia vberiori affluunt succo, planum torcular satisfacere videtur, quo non æque exacta fit expressio, at vbi secundo, aut tertio, quando iam succi sunt inopes, cauo esse opus dicas, vt compressis ipsis vndique, & ab excipientis lacus lateribus, & a tuberosa descendentis tra* B *bis parte, quicquid inest succi exprimatur. Cæterum vsum posterioris non probat Syluius, nec iniuria, quod quum tota cauitas occupetur partim ab exprimendæ rei mole, partim a tumida superioris trabis parte, libera emananti oleo via præcludatur. Nobis vero etiam in priori, vt vulgo cõstruitur, esse aliquid videtur, quod damnes, quum enim expressa materia succus vndique effluat, nisi decliue sit in aliquam partẽ prelum, colligi succus exacte non potest, si vero etiam versus emissarium sit decliue; at succus tamen ex sublimi illa parte, quæ emissario e diametro respondet, ex compressa materia affluens, in eandem refluit, & rursum excipitur materiam. Sed vtrique leui fortasse negocio, ita consulemus, plano quidem si eius alueum continua, & recurua ambiant labra, idemque alueus in medio sublimis, sit decliuis ad labra, sic enim premente ad medium prelo, succus expressa materia in labra quoquo uersum in*C *clinans, in vnum, aut alterum emissarium deriuari, & colligi facile potest. At si cauo torculari vti recte velis, quod vndique materiam comprimens efficacius exprimit, tunc alueum, quo superior vectis excipitur, ita parabis, vt quasi cucurbita medica angustiori sit ore, quod vectis magnitudini apte respondeat, sed parte infra os magis excauata, ita vt ore amplius fundum remaneat. Sic enim ex emissario parte vna, aut altera facto, quod exprimitur facile colliges, eo euitato incommodo, quòd Syluius obijcit. Aut etiam torcular, ita parabis, vt lacus excipiens supra cauitatem eam in qua descendens uectis pari prorsus ambitu excipit, labrum, & quasi gradum elatiorem habeat latioris ambitus, in quem succus excipiatur, habeat vero cauitas suũ emis*D *sarium, quo si quid in eam partem fluit, excipiatur: & superior, quoque gradus limbo circundatus suum emissariũ habeat. Huic igitur prelo, quòd in plano, ac in neutram partem decliui loco collocandum est, vbi premenda materia cannabino, vt fieri solet, sacculo inclusa subijcitur, preßa vndequaq; vecte violento materia succus effluit, qui si per infernam partem aditus non patet, in elatiorem gradũ sublata, ac regesta, & eius gradus limbo detenta, in constructũq; aliquod in limbo emissarium recepta, subiecto vase aliquo colligetur.* COST.

MESVE.

OLEVM ex baccis viridibus terebinthi, vulnera glutinat, spasmo, tetano, duritiei neruorum confert, ob hæc multis emplastris miscetur. MAN.

Id est, fructibus Terebinthi.

MI-

SYLV. MIRVM est Dioscoridi hoc refrigerare, & astringere cum ea lidum sit, re uera modice adstringens. Fit vt laurinum.

COST. EX baccis terebinthi. *Terebinthi folia, semen, & corticem astringentis quidem esse facultatis testatur Dioscor. at frigido esse temperamento, quod ait Syluius, non video Dioscoridem scripsisse, imo fructus ille palam profitetur excalfacere, & vrinam, ventremque mouere, & ad phalangij morsum facere ex vino.*

MESVE.

Oleũ de stinco alce ischino. † de lauro, vel oliuis.

OLEVM lentiscinum ex baccis lentisci, stomachum, partes neruosas, iuncturas laxas, & musculos roborat: fit vt † laurinum.

MAN. PRO stincho credo legendum schino. Est autem σχῖνος lentiscus. Ex cuius fructu fieri oleum docet Dioscorides: sanareque scabiem iumentorum, & canũ, sistere sudorem, misceri pessis, acopis, & his quæ ad lepram communiter prosunt. Conueniunt tamen remedia Mesue potius mastichino.

SYLVII SCABIEM iumentorum, & canum sanat: pessis, acopis leprarum medicamentis est vtilissimum, sudores cohibet. Inepte scincus pro schino legitur. Nam è scinco oleum si fiat, compositum est, neque horum aliquid præstaret.

Oleum mastichinum è mastiche, gummi lentisci recente trita exprimitur, mediocriter calfacit, adstringit, emollit: ad omnia vulnæ, vitia efficax, stomachi prominentem duritiem, cœliacorum ¶, dysentericorum eruciatus leuat: faciem emaculat, & colorem nitidum facit optimum. Myrteum è baccis myrti nigræ syluestris, aut satiuæ maturis bene tritis ex aqua coctis similiter exprimitur Dioscorides vero succum ex foliis myrti alterutrius mollissimis tusis ex pressum cum oleo omphacino coquit, vel cum oleo, & aqua: deinde quod supernatat oleum concha colligi iubet: adstringit, siccat: ob id epuloticum est, achoras sanat, & sedis rimas, sudores compescit. Potentius est, & compositius, si malicorium, cupressum, cyperum, iuncum odoratum cum Dioscoride recipiat. Efficacius est amarũ, oleosum, viride, translucens, olẽs myrtum, Myrteum aliud est Mesue in tertio genere.

Duplex est baccis recentibus & maturis olee in collu, & alterũ mediamẽto sius aut Nicolao.

COST. LENTISCI. *Tota lentisci planta, & fructus astringendo est efficax, atque ad id ipsum Dioscor. oleum ex semine prodesse ait, quod oleum nunc quidem non paratur, sed paratur elegantissimum ex eiusdem lachryma destillatione, vsus ad vlcera neruosarũ partiũ miri, vsitatissimum vero est officinis ex mastiche in oleo infusa.*

MESVE.

Oleũ de balsamo.

BASAMALABON, ideſt, oleum balsami plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agresti similis: cortice cuius partem orientem spectante scarificato, & vulnerato lachrymę pinguedo. Alij plantæ huius surculos vere ineunte in pila terunt, in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumque balsami vocant. Sunt, qui surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquunt, exprimunt, surculos nouos tritos immittunt, secundo, & tertio colant, & recondunt.

CHR. OLEVM balsami, quod per emanationem colligitur in partibus orientalibus, cõplexione est calida cum virtute aliqualiter humectatiua. Et subtiliatiuum, & lenitiuum durities rum: & maxime confert ad subtiliandum, & remouendum vestigia turpia, & cicatrices, quæ remanent post consolidata vlcera. Est & penetratiuum valde ad partes profundas: & confert omni malæ complexioni frigidæ, & doloribus neruorum, & iuncturarum, & permixtum cum alijs medicinis portat virtutes illarum ad membra intrinseca, & remota, vnde permiscetur, & summe confert cũ medicinis vrinam prouocãtibus, assumptum per os, vel inunctum ab extra in partibus renum pectinis, & colli, & vesicæ. Et nota, quod verum oleum balsami colligitur tempore veris, cum planta eius scinditur, & exinde emanat, & sic collectũ est in parua quantitate. Alio modo accipiuntur folia, & semen huius plantæ, & per xl. dies in sole infundũtur in oleo oliuæ, deinde fit expressio talis olei, & tale in magna quantitate ibi præparatur, sed nõ est tãtæ virtutis, quãtæ est primũ.

MAN. LONGITVDINE vnius cubiti, similis rutæ agrestis) Dioscorides, magnitudine leucoij, folio rutæ simili, albiore. Scalpellatio.) Dioscorides, cum vnguibus ferreis, diebus caniculatibus. Et quandoque ego in oleo antiquo madere facio lignum, & fructum balsami integram diem, extrahique deinde per chymicam artem oleũ, & adseruaui ceu opon balsami ad multiplices vsus. Modum tamen a Mesue vltimo scriptũ valde ẽt probo.

SYLV. OLEO veteri die vno macerentur xylobalsamum, & carpobalsamum recentissima: post arte chymistica oleum extrahatur, fuerit non ignobile, xylobalsamum recens in oleo veteri diebus quadraginta insoletur, vase duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tam laudati a Mesue taceri mirum est, calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinandi hæc facultas veteribus indicta facit ipsum hodie pretiosum. Cætera ex Galen. in simpl. docui, notæ huius in Dioscoridem opobalsamo. Id rarissimum, & ob id pretiosissimum. Quapropter Petrus de Ebano, Gulielmus Platearius, Bartholomæus Montagnana: oleum balsami composuerunt, viribus vero balsamo nihil cessurum. Alij, folia, & semen, & lignum huius plantæ oleo insolant dies quadraginta, exprimũt, & seruant, sed viribus opobalsamo id multo inferius.

COST. BALSAMI. *Balsamini olei nomine nunc ex occidente affertur liquor ex Goaconax arboris ramis, ea arte paratus, quam posteriori loco hic docet Mesues, de quo supra. At legitimum opobalsamum vix in regum est manibus. Quare habebo ego perpetuas gratias Iosepho Parpalliono Nouariensi medico nobilitate, doctrina, & moribus insigni, a quo ex Memphi post aliquot annorum peregrinationem nobis restituto, eius olei aliquantulum accepi, quod omnibus numeris legitimum esse balsamum, pro certo habeo.*

MESVE.

OLEVM sesaminum impinguat, semẽ auget, asperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit, multorum præterea oleorum aliorum est materia: extrahitur, vt amygdalinum, nisi quòd prius semen sesami excorticandum sic est. Id semen ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigetur, manibus fricetur: iterum irrigetur, donec madefiat: siccetur, modice assetur, sacculo aspero multum, diuque confricando excorticetur, corticibus expurgetur, moletur † in farinã, oleũ exprimatur, vt ex amygdalis. Ex eodem semine, non excorticato, sed assato, & mollito † in farinam, oleum quoque extrahitur, vt prius.

† *fiat alterne.*

† *& fiat alterne.*

Vox

MAN. VOx barbata alrachine eſt,credo debere fieri veluti panes,vel quod non fiat perfecta molitura. Seſaminon,aut Paulus,ſit contuſis, & expreſſis, vel inſperſis aqua calida,ſeſami granis.

SYLVII. ID ſemen,quod agros emaciat,in Italia ſeri deſijt,ob eiuſque penuriam oleum ſeſaminum deſideratur, cuius loco amygdalarum dulcium oleum ſubſtituatur: oleum id clarum candidum,& vſu cum cibis delicatiſſimum.

COST. SESAMINVM. *Seſamum ex Alexandria Aegypti affertur, quod terræ commiſſum, & enatum domi ſæpe eſt excultum. eo Ethruria hyeme ad offas paſſim vtitur.*

MESVE.

OLEVM lini,ſpaſmo, duritiei neruorum,& iuncturarum,hæmorrhoidibus,ſedis phlegmonis,& rimis confert,ac dolori pulſatorio. Fit vt oleũ ſeſami, ſemine tamen non excorticato. B

CHRI. OLeum de ſemine lini habet ſimilitudinem in complexione, & modo operationis cum oleo de chamæmilla,& de anetho, & eſt anodynum,& ſedatiuum dolorum in neruis.

ADDITIO.

Oleum de ſemine lini eſt in vſu, & eſt duplex,vnũ quod ſolum fit ex ſemine ipſius,& hoc dicitur oleum linoſum purum,quod aptum eſt eſui, aliud fit, cum aqua tamen non multum, & illud dicitur linoſum compoſitum: hoc lucernæ aptum eſt.

C

MAN. VBIQVE præparatur,quia videlicet ad alios vſus, quam medicinæ accommodatur. Quidam dederunt pleuriticis, nec ſine vtilitate.

SYLVII. FIT vt oleum ſeſami, ſed lini ſemen non excorticatur: neruorum dolores ſedat, viribus proximum eſt oleo chamæmelino. quibuſdam in vſu eſt vice olei communis. Quidam pleuriticis oleum lini dederunt linctui,aut potui, non ſine vtilitate. Paratur hodie à candelarijs,& olearijs molitoribus, non à pharmacopolis. In moletrinis quoque aquaticis pauca aqua affuſa extrahitur ad vſum lucernarum.

COST. LINI. *Conuulſiones balneo ex hoc oleo non ſemel curauimus. pleuritidas noſtri eo ad vncias ſex exhibito ſæpe oppugnant.*

MESVE.

OLEVM papauerinum impinguat,aſperam arteriam lenit,febrium ardorem mitigat, & inſomnia. fit vt oleum ex ſemine lini.

CHRI. OLei de granis papaueris principalis operatio eſt ad ſomnum prouocandum, quando cauſa vigiliarum eſt mala complexio calida cum aſcenſione vaporum acutorum ad caput, ſi ex ipſo inungantur tempora, nares, aures, & tota frons.

MAN. ET ſahare.) Id eſt vigiliæ. Hoc aliquando vidi paratum, ſed ex lactucæ ſemine nullibi. Vtrumque tamen vtile puto, & introrſum, & extrorſum, in ſomno ciendo, & doloribus, præcipue qui cum morſu fiunt, mitigandis.

A FEBRIVM enim vapore calido ſicco vigilias tollit,ſomnumque frigiditate,& humiditate conciliat,fronti,auribus, naribus, temporibus linitum. Compoſitum autem oleum papaueris poſt ſcribendum eſt vſitatius. Hyoſciaminum oleum ex ſemine albo hyoſciami recente, ſicco, calida aqua ſparſo, inſolato, trito, à Dioſcor. exprimitur ad aurium dolores, peſſis etiam ſi miſceatur, ad emolliendum vtile. SYLVII.

PAPAVERINVM. *Hos vſus præſtat ſi ſit recens. at ſi rancorem contraxerit, aſperam arteriam exaſperat. neque febribus confert, neque inſomniæ. Vt extenuata corpora pinguescant ſupra quoque puluerem ex oriza, cicere, papauere, & alijs quibuſdam parabat.* COST.

MESVE.

OLEVM ex ſemine lactucæ idem pollet, quod papauerinum, & eodem fit modo.

OLEVM de ſemine lactucæ non eſt in vſu, magiſtraliter tamen conueniret ad remouendum malas complexiones calidas. CHRI.

LACTVCAE. *Si lactucæ oleum ea omnia præſtat, quæ papauerinum, atque adeo macilentos quoque pingues reddit, dubitabis quomodo extinguat ſemen, quod eadem, quæ pinguefaciunt augere ſolent. At hæc ipſa, quæ pinguefaciunt etiam refrigerant. quare non dicuntur ſemen extinguere, quia abſumant, ſed quia frigidius ipſum reddant.* COST.

MESVE.

OLEVM ex ſemine cucurbitæ,cucumeris,melonis, citreoli,phlegmonis viſcerum, & ab his febribus ardentibus confert,vrinæ ardorem valde mitigat. Poſſunt ex ſingulis horum per ſe extrahi,vel pluribus,vel omnibus ſimul,excorticatis tamen ſeminibus, ſeſami ſeminum. Ex pluribus alijs, tum ſeminibus, tum fructuum nucleis, & fructibus, olea eodem modo exprimi poſſunt,quæ vires eorum ex quibus ſeparantur, retinent, & à nobis omittuntur.

QVALE eſt raphaninum, melanthinum, ſinapinum,cannabinum, ſtaphidis agriæ. Quæ etiam fieri poſſunt ſeminibus ipſis tritis, & coctis cum oleo, & cum ſucco aliquo vires eorum augente, vel ſi eſt opus, remittente, vel ſaltem fouente, & oleis aduſtionem,ac ſeminis prohibente. SYLVII.

D

SEMINE Cucurbitæ. *Ardentes febres pingui omni re facile irritantur, eo quod pingue eſt caloris intemperantia facile accenſo, & in bilem conuerſo. Ob id ſuccum ex affuſa his ipſis contuſis ſeminibus aqua expreſſum neglecto oleo prudentiores medici exhibent. Oleo vero eius ſeminis ad illitus vtuntur.* COST.

MESVE.

IVNT & olea per impreſſionem, quæ ipſis oleis velut habili cuidam materiæ aliorum medicamentorum virtutem à ſua ipſorum forma proficiſcentem inſerit, quomodo ſigillum formam ſuam materiæ cuipiam ad eam ſuſcipiẽdam habili

bili imprimit. Hæ autē varijs fiunt modis, quos Deo adiutore trauituri sumus.

CHRI. AVIC. in v. cano. describit oleum de cucurbita, quod non fit eo modo quo fit istud. Rasis tamen in proprio antid. describit hoc oleum de semine cucurbitæ, & aliorum trium seminum frigidorum.

MAN. IVSSIT hæc parari pro lotij ardore mitigando. Ex multis alijs.) Vt ex semine hyosciami, raphani, melāthij, sinapis, cannabis. Fiunt autem olea per.) Secunda pars, vbi alius modus docetur faciendi olea, ab initio à Mesue propositus. Paulus appellat hæc olea μυρώδη, id est, vnguentaria, quorum quædam dicit simplicia, quædam composita.

SYLVII. OLEORVM genus tertium facultatem recipit variam ex incoctis sibi varijs simplicibus: propterea id iam est compositum, non amplius, vt priora duo genera, simplex. id Paulo μυρῶδες, id est, vnguentarium dicitur. est illi simplex, id est parum medicamentosum, & paucis mistum: alterum compositum, & medicamentosius.

MESVE.

OLEVM rosatum completum roborat, resoluit commode, lenit, & sedat, fitq; ex oliuis maturis, & folijs rosarum completarum: rude vero inflāmationes extinguit, roborat, cogit, densat, fluxiones sistit, & materiarum per corpus fluxum cohibet, dysenterias potu insigniter iuuat, & fit ex oliuis immaturis, & folijs rosārum nondum apertarum. Hoc autem modo fit. Folia rosarum rubrarum recentium trita quantitate sufficienti oleo ex oliuis, vel sesamino recenti, & aqua fontana aliquoties loto, macera in vase vitreo obturato, diebus vij. insola. eo que tribus horis in vase duplici. Expressis folijs, & abiectis, noua immitte: insola iterum dies vij. coque, vt prius: tertio idem fiat. Deinde aquæ infusionis rosarum dictę in syrupis, quantum est oleum, misce, opercula, insola dies xl. post excola, iterum diu insola.

MAN. FOLIA rosarum.) Exungulata. Quantitatem sufficientem.) Græci determinant quantitatem, sed puto modum Arabum meliorem. Paulus sic constituit. Rosarum rubearum exungulatarum, per diem vnam naturalem exiccatarum vnc. iij. olei omphacini sextariū vnum: obtura diligenter vas, ne expiret, expone soli per xl. dies, reponeque non super pauimento, sed tabulæ. Alij non soli exponunt, sed in puteo ponunt: alij fodiunt sub terra xl. dies.

SYLVII. PRIMA olei rosati compositio multis est in vsu: Parisiensibus autem compositio Nicolai in ipsius antidotario dicenda. Paulus rosarum rubr. exungulatarum vncias tres, olei omphacini sextario immittit vasi operculato, ne expiret: dies xl. insolat, super tabulam reponit: alij non insolant, sed puteo imponunt: alij terræ infodiunt dies xl. Tres vnguenti rosacei compositiones Dioscor. Rosas quidam integris folijs, alij exungulatis, alij etiam sorficibus incisis, alij tusis oleo impositas igni coquunt, colant, seruant. alij dies quadraginta insolant in vase vitreo operculato, sine coctione: insolatus etiam in vase duplici est præstantior. Oleum rosatum veteres nominare consueuerunt, quod absque odoramentis paratum est: quorum si aliquid huic inditum fuerit, non oleum, sed vnguentum rosaceum nominant, in fine lib. 2. simpl. Oleum rosatum optimum conficitur ex rosis solis, sine frondibus, quæ plurimæ oleo omphacino sine sale parato plenius imbuantur, & infundantur. Vere, aut ineunte æstate. Post annum autem vetus est, ac inutile: Id oleum vim quandam repellentem habet, & mitigatoriam, & discussoriam. sed repellit, coquit, digerit omnia hæc mediocriter. Huic oleo quidam spissamenta adijciunt, vt id diutius sit odoratum. Oleum rosatum audio fieri odoratissimum putrefactis mente vno rosis sub fimo in vase bene operculato. Eadem ratione ex masticke vulgari, & rosis incarnatis, & moschatis, & similibus fieri posse confido odoratis sine vllius olei mistione.

OLEVM rosatum. *Rosæ varia inest pro varijs eius partibus facultas, tum concoquendi, & dissipandi, quæ calidis eius partibus insidet: tum refrigerandi, & astringendi, quæ frigidis. calidæ eius partes sunt odoratiores, frigidæ inodoræ. Itaque etsi in parando oleo, tum completo, tum omphacino ex rosis, quibusnam rosarum partibus vtaris Mes. non explicat, quasi nihil interfit: animaduerso tamen vsu, cuius gratia paratur completum, quod coquendi, attenuandi, & laxandi gratia conficitur: ex rosis non modo, vt ait Mes. maturis, sed etiam quibus resecti sint vngues, parandum esset, quod recte admonet Manardus. At omphacinum in quo astringendi vis quæritur, non ex rosis modo immaturis, sed aut integris, aut ex solis vnguibus rosarū esset parandum. quamobrem non assequor, quo consilio Paulus in omphacinum oleum abscissis vnguibus rosas inijciat, quando astringendi vis maior vnguibus inest, quam reliquis partibus rosarum. Nos cōtra, licet odoris gratia totam rosam in omphacino oleo, immaturam tamē, sumi probemus, si tamen aliarum præterea rosarū vngues pari diligentia contusi commisceantur, maioris vsus fore hoc ipsum ad refrigerandum, & cohibendas fluxiones existimamus. Sane autem, quum Mesue omphacinum oleum epotum ad dysenteriam vehementer commendet, nisi quam recentissimum illud sit, præterquam quod ventriculo fastidium parit, & pinguis nomine, quod vlceribus molestum est, affectum adauget, inutile etiam redditur acrimoniam illi per ætatem conquisita.* COST.

MESVE.

ALITER quoque paratur magis resoluens ex succi rosarum, & aquæ infusionis rosarum prædictæ, ana parte vna: olei loti, & parati, vt dixi, partibus tribus: foliorum rosarum cōtusarum quantitate sufficienti: hæc omnia in vase vitreo insola, vt dictum est, post coque. folia rosarum permuta, insola, vt diximus de permutando succo, & aqua infusionis rosarum, idque bis fiat. Postremo oleum solum cum succo rosarum, & aqua infusionis earum, in vase vitreo insola dies xl.

ALITER. *quum vltimo loco oleum solum cum succo, & infuso rosarum, vt soli exponas iubet, percolatum vult: vt exponas. idcirco autem sordes abijcit rosarum, ne terrena substantia, qua præstant, astringendi, & refrigerandi vis augeatur, coctioni, & resolutioni aduersa, quas adiuuat calor. ob idque soli diutius exponit. Porro autem post diutinam insolationem aquosi aliquid succi supereſſe cum oleo solet. quod si olei conseruationi incommodum fore suspicaberis, licebit lingua lanea separare.* COST.

M E-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0390-3
DFG

MESVE.

VEL amygdalas dulces purgatas, curioſe tritas folijs roſarum tuſis miſce in offas, quas in aere calido horis vigintiquatuor ſerua. tere,& ſubige continenter in mortario, affuſa pauca aqua infuſionis roſarum calente: tandem torculari exprime oleum, vaſi vitreo impoſitū opercula,& inſola.

Quarto modo, cum ſeſamo excorticato fit, qualiter cum amygdalis. ſed rudi roſato, aptiores ſunt amygdalæ: completo autem ſeſamo.

CHRI. SEQVITVR de oleis, quæ fiunt per impreſſionem,& virtutem receptam ex admixtione rerum extrinſecarum. & primum eſt oleum roſarum, confortatiuum membrorum, in quibus eſt mala complexio calida,illam remittendo, & aliqualiter materiam reſoluendo,ſi dependet ab ea. eſt enim oleum roſatum ratione roſarum aliqualiter repercuſſiuum, & ratione olei virtutem habet reſolutiuam. Componitur autem tribus modis, vt ſuperius dictum eſt in deſcriptione diamuſci dulcis, quare ibi recurre. & aduerte, quod ſolum primus modus eſt ille, qui habetur in vſu, & qui præparatus reperitur. Quidam antiqui oleum lauant cum aqua fontis,vel cum alijs aquis frigidis deſtillatis,vt plus reducant ipſum ad complexionem frigidam.

ADDITIO.

Iſtud oleum apud nos eſt multum in vſu,ſecundū autem Meſue eſt oleum roſatum completum. ipſe enim Meſue docet ipſum facere multis modis, ſed primus modus eſt ille,qui apud aliquos in vſu habetur: tamen communiter præparatur ſecundum modum Nicolai,quem deſcribit in antidotario.

COST. AMYGDALINVM. *Similem parandi olei rationem ſupra proponebamus, vbi aſſumendum ſit,non autem foris vſurpandum. Ad omphacinum autem oleum conficiendum non præfert amygdalinum alijs olei generibus,vt forte quis exiſtimet. Sed ſi forte deſit oleum oliuarum, ex amygdalino oleo potius,quā ex ſeſamino parandum monet. quum enim ſeſaminum potentius leniat,quam quod ex oliuis,aſtrictioni aduerſum eſt, quam ex omphacino oleo exquirimus; quum contra ſeſaminum amygdalino calidius(eſt enim acriuſculum)ad completum ſit vtilius. ſemper igitur oleum immaturæ oliuæ ad omphacinū ſumes. quod ſi forte deſit,maturū ex eodem olei genere potius, quam amygdalinum deliges. id rurſum ſi deſit,amygdalinum magis,quam ſeſaminum. Quod ſi vbi immaturum oliuæ oleum deſit, oleum ex myrti baccis expreſſum habeas,vt ceteris præter miſſis hoc ipſo vtaris, ſuadebo.*

MESVE.

OLEVM chamæmelinum,genus omne neruorum roborat, fluxionesque inhibet vi ſua modice adſtringenti, moderate reſoluit: ob id dolores ſedat. Fit vt oleum roſatum,ſed ex oleo maturo, aut ſeſamino,vt dixi extracto.

A OLEVM chamæmelinum eſt benedictum propter eius multas vtilitates, nam eſt conueniens reſolutiuum,ſedatiuum dolorum, prohibitiuum materierum propter aliqualem ſtypticitatem: & confortat neruos alteratos à frigiditate. confert doloribus iuncturarum, & dolori colico facto à ventoſitate, & communiter eſt conueniens in principio dictarum diſpoſitionum: quia temperatæ eſt complexionis, non aſcendens primum gradum caliditatis, cum aliquali humiditate, & leui deſiccatione: vnde ponitur inter medicinas anodynas temperatas, declinans ad caliditatem. CHRI.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in vſu, ſed eius modus apud modernos non eſt idem,vt docet Meſue. verum eſt,quod B faciunt ipſum ſicut dictum eſt de oleo roſato. Ioan. Anglicus cap. de dolore iuncturarum ait. Item in gutta valet oleum chamæmillæ, in quo coquantur flores hiacynthi creſcentis in campis. & vocat iſtud oleum hiacynthi.

PROHIBET febres,vt Gal. reſtatur. *Propter ſtypticitatem.*) Galenus *ei vim laxandi, non adſtringendi,adſcribit.* Paulus ſumit florum abſque albo,per naturalem diem ſiccatorum vncias duas, pro ſextario vno Italico, & tergit vas linteo ſimplici, vt tranſpiret, & exponit ſoli per quadraginta dies. poſt, bene obturato vaſe reponit. Vbi non habes flores viridos, potes facere ex ſiccis,& coquere in vaſe duplici,ſed erit debilis. MAN.

PAVLVS florum ſine albis folijs recentium, ſiccatorum vigintiquatuor horis vnc.ij. ſextario Italico imponit, vas tegit linteo ſimplici,vt tranſpiret,& quadraginta diebus inſolat,poſt bene obturat,vaſe reponit: ex ſiccis folijs in vaſe duplici coctis eſt imbecillius. Calidum temperate ad primum tantum gradum vergit,humido ſicco temperatum. Initio colici,arthritici, & aliorum dolorum eſt præſtantiſſimum, quia parum repellit, & modice digerit,cum valenter digerentia plus nouæ materiæ in partem allicetant,quam veteris inaniant. Si tamen vehemens eſt fluxionis impetus,adſtringente magis opus eſt. Vires laxandi tantum,quibus febres prohibet,non etiam adſtringendi Gal. ei tribuit. SYLVII.

CHamæmelinum. *Maioris eſt ad diſcutiendum, quam aſtringendum efficaciæ. Adiuuabis autem vim aſtringendi contuſione florum,ea ipſa vi, quæ terrenis partibus altius inſidet,ſeſe foras exerente.* COST.

MESVE.

D OLEVM violarum, intemperiem calidam extinguit. ob id phlegmonas omnes remittit, ac inde pleuriticos iuuat,aſperitatem arteriæ,& pulmonis,& thoracis lenit. quo modo roſatum: ſed ex oleo viridi,vel amygdalino,vel ſeſamino.

OLEVM violatum eſt frigidæ, & humidæ complexionis,& multum habetur in vſu. Eſt enim conueniens iuncturarum ab extra malis complexionibus calidis, quæ non dependent à materia: ſed vſus eius eſt communiter ad vngendum renes, & hepar calefactos, ſi ſecum admiſcetur modicum aceti, & ſucci lactucæ, & ſandalorum alborum, & cum modico ceræ fiat vnguentum: vnde ſicut oleum roſatum conuenit in malis complexionibus calidis dependentibus à materia cum aliquali ſua ſtypticitate. CHRI. MAN.

ita violatum absque stypticitate cum aliquali virtute lenitiua, & aperitiua habet virtutem maiorem in infrigidando, & per consequens est conueniens ad alterandam malam complexionem calidam à materia non dependentem. vnde maxime est conueniens, & sic communiter est in vsu cum clysteribus lenitiuis, & hoc quando quæritur alteratio malæ complexionis calidæ febrilis. E

MAN. IATON vocat Paulus, conficique dicit vel ex purpureis, vel ex croceis, vel leucoio. Et modus operationis, vt rosati: non tamen tamdiu in sole morari debet, secundum Paulum, sed dies tantum decem: mutãdasque dicit ter violas, exacteque claudendum vas, ne transpiret, addendasque demum siccas violas.

SYLVII. OLEVM iuris, idest, ex floribus violæ nigræ vulgo Martiæ, frigidum humidum, tenuis essentiæ, lenit, & modice aperit: clystere infusum ardorem febrium mire sedat. Quibusdam placet hoc admouendum esse tantum phlogosi, & intemperaturæ calidæ soli: vt rosatum intemperaturæ calidæ cum humorum affluxu. Hepatis, & renum caliditatem mire sedat cum aceto pauco, succo lactucæ, santalo albo, & cera exigua. Si oleum viride est, omphacinon, seu ex oliuis immaturis expressum, vt videri potest (tale enim, vel aliud totum frigidis oleis conuenit) amygdalinum, vel sesaminum ablutione in aqua refrigerante vires olei omphacini accipiant. Paulo fit hoc oleum ex violis purpureis, vel croceis, vel leucoio, insolat autem exacte operculato vase, ne transpiret, tãtum dies decem, violis interea ter mutatis, additque demum violas siccas. F

COST. VIolaceum. *Licet omphacinum oleum refrigeranti violarũ facultati adiumento esse possit, leniendi tamen vim extenuat astringendo. recte igitur amygdalinum oleum recens vsurpabit, sed & sesaminum lenitate commodum est, nisi calore refrigeratricem potestatem extenuet. Itaque si hoc sis vsurus, vt recte admonet Syluius, refrigerante aliqua aqua sæpius elotum sumes.*

MESVE.

ΦΣΛ resolutiuum, præsertim sudoris, quare.

OLEVM anethinum digerit, ob id dolores sedat. † confert rigori febrili, spinæ, & partibus neruosis inflictum accessionis initio, phlegmonas, & scirrhos resoluit, somnum item conciliat, & cephalalgiam mitigat. Fit vt oleum chamæmelinum.

CHRI. OLeum anethinum est anodynum, & est in vsu, & similitudinem habet in virtute, & operatione cum oleo chamæmelino, & in his adinuicem admiscentur. & non solum conueniunt si membra extrinseca ex his inungantur, sed etiam in clysterijs administrata.

ADDITIO.

Modus eius apud modernos est. accipiantur flores anethi, & ponatur cum oleo, & exponantur soli per xl. dies deinde vtere vbi oportet.

MAN. EST sedatiuum dolorum.) Dioscorides articulorum. Dioscor. pro lib. viij. & vnc. ix. olei, ponit florum lib. xj. vnc. viij. exponit soli diem vnum, deinde exprimit, & reponit. Ego non video quo pacto olei illa mensura tot florum sit capax, præsertim quum Paulus accipiat comæ siccatæ per vnum diem vnc. j. pro sextario. Resoluit apostemata.) Mollificat, & referat vterũ, inquit Dioscor. Modus operationis.) Potest parari cum anetho sicco.

FLORES anethi forcipe excti ex oleo dulci dies xl. insolantur. Paulus comæ florum anethi vno die siccatæ vnc. j. sextario olei imponit. Dioscor. anethi comæ lib. ij. & vnc. viij. in lib. viij. olei, & vnc. ix. vno die insolat, post exprimit, & reponit. Nam magna in hoc mensura florum hoc tempusculo satis virium suarum oleo impertit: articulorum dolores Dioscoridi sedat, vtrumque mollefacit, & referat. SYLVII.

Oleum anethinum, ex anetho maturo, & viridi in vase duplici coctum, succos, nec crassos, nec lentos in cute, & carne residentes digerit. In vase duplici autem coquendum id, & Sycionium, & chamæmelinum etiam docet Gal. lib. 12. meth. Anethum in oleo coctum, oleum facit anethinum digerens, dolorem sedans, somnum concilians, crudos, & incoctos tumores coquens. Est enim temperie propinquum pus mouentibus, & coquentibus medicamentis, nisi quatenus illi est paulo calidius, & tenuius, ob idque digerens. Viride autem capiendum, quia humidius, minus calidum, & ob id magis concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. In oleum relaxans non adstringens, præcipue, antiquum, immitte anethi, quod videbitur satis: mox vbi in vase duplici tantisper calfeceris, dum mediocriter vim herbæ imbiberit, exprime, & repone.

ANethinum. *Quomodo anethinum oleum calida & sicca temperie præditum somnum conciliet, quem conciliare frigida, & humida solent, non satis constat. Si enim id efficit, vt anodynum, inutilisque illius succi concoctorium, & discussorium, qui tumores exasperat, atqui hoc commune est anthemidi, & anodynis omnibus, neque anetho tanquam ei peculiare tribuendum est. Quod etiam ad scirrhos commendatur, non tam sua discutiendi vi id præstat, quam olei facultate emolliente, quod etiam alijs multis est commune. Quod si quis fortasse recentes anethi flores sumendos dicat, vt qui sue illius humiditatis vi, quam coniunctam habent conciliare somnum possint. atqui eadem est, & de anthemide, & reliquis ratio, quæ de anetho. Itaque vbi rem expendimus, quod de conciliando somno hic scribitur, suspectum habemus, & si coniectura valemus, fuisse hanc ipsam vim proxime præcedenti oleo violaceo à scriptore attributam suspicamur; sed librarij oscitantia in hoc anethinum fuisse transpositum.* COST. G

MESVE.

OLEVM liliorum calfacit, resoluit, ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, vesicæ sedat, lenit, & coquit. Fit vt oleum chamæmeli: sed ex liliorũ floribus, quod croceum est, abijciatur. Componitur item ex foliorum lilij vncijs octo, masticis, calami aromatici, costi, carpobalsami, ana vnc. j. caryophyll. cinnamomi, ana vnciæ semissem, croci drachmas tres. Omnia præter liliorum folia aqua sufficiente vigintiquatuor horis macerentur, semel aut bis feruent. Tunc inijce olei dulcis, vel sesamini libras duas, & additis lilij floribus, in vase vitreo insola dies quadraginta, post colatum reponatur. H

OLEVM de lilio generaliter est in vsu vbique. Estque fortioris virtutis, & operationis, quam oleum chamæmelinum, & anethinum, quia calidioris complexionis, & ficcioris, quam illa, ascendens ad secundum gradum. Ipsum enim confert doloribus pectoris, stomachi, & intestinorum, qui fiunt à mala complexione frigida, vnde confert dolori colico, si locus ex eo inungatur, vel in clysteri admisceatur, CHRI.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0392-5
DFG

tur,& sic oleum chamæmillæ,& anethi,prædictis di- A
spositionibus frigidis non multum excellinis conue-
nit in principio earum,& sic oleum confectum ex li-
lio albo conuenit in eorum processu.

ADDITIO.

Istud oleum est in vsu sub nomine olei liliorum
cum speciebus,aut sub nomine olei liliorum compo-
siti ad differentiam alterius descriptionis, secundum
quam fit oleum de lilijs. simplex descript. inuenitur
in antidot. Ioan. Serap.

MAN. Κρίνινον alij τούσινον σύνθετον hoc est compositum,
sic conficit Paulus: Olei sext.iij calami aromatici lib.v.
myrrhæ,vnc.v. cardamomi lio.iij. πετάλων lilij exun-
gulatorum,& diem vnum expansorum lib.x.cinnamo-
mi vncias tres, croci vncias quinque. Primo infunde in
vino myrrham,& calamum per dies v. mouendo ter in
die, post coque cum oleo,donec vinum ferè consum-
ptum sit. Secundo cardamomum aqua infunditur,&
ter in die mouetur,& similiter coquitur per horam
vnam cum oleo. Postea auferentes cardamomum oleo
puro imponimus tertiam partem liliorum,& post tres
dies, priore ablata, addatur alia tertia liliorum pars,&
interim post tres dies hac amota, additur vltima tertia
pars cum croco resoluto,& post tres dies oleo puro ad-
dimus cinnamomum contusum,& reponitur. Idem
Paulus in compositione simplicis susini accipit vnc.ij.
foliorum,& sextarium olei,vt in rhodino. & exacte ob-
turat,vt non respiret, perque tres dies exponit soli. abie-
ctis dehinc solijs alias vnc. duas apponit, & iterum ex-
ponit soli per alios tres dies.

COST. Liliorum. *Quum folia liliorum hic legis,florum fo-
lia intellige,quamuis ex radice quoque alicubi lo-
corum confici soleat strenuo ad emolliendos,& conco-
quendos tumores successu. Cur autem luteos apices flo-
rum abijciat,eiusdem ferè qualitatis,non sat scio. Suspi-
cari tamen licet veteres iucundi coloris etiam in vn-
guentis studiosos,eos omisisse,vt oleum,candidum,quo
ad fieri posset,colorem referret.*

MESVE.

OLEVM irinum ex floribus ireos similiter factum,calidius,tenuius,ob id altius
penetrat, & valentius resoluit, liliorum
vero magis sedat,lenit, maturat. Irinum oleum
terget, tenuat, coquit, resoluit potenter, ob id à
frigido dolores aurium, hepatis, splenis, vteri,
articulorum sedat, phlegmonas coquendo sup-
purat, materias thoracis, & pulmonis coquit, D
strumas dissipat, & alios tumores duros, spas-
mum emendat,& narium fœtorem. Sic fit. Ra-
dicum ireos libram vnam, florum eiusdem li-
bras duas, aquæ cui incoctæ sunt aliæ ireos radi-
ces, quantitatem sufficientem; olei dulcis, vel
sesamini.q.s. in vase duplici coque,radices,& flo
rum folia noua immitte prioribus expressis, &
abiectis, vt in oleo rosato.

CHRI. OLeum de ireo, idest de lilio celesti nõ est in vsu,
tamen esset maioris potẽtiæ in omnibus dispo-
sitionibus,quam de lilio albo.

MAN. IN hunc modum communiter parant. Aliud vide
apud Dioscor.quod certe magnatum esset virium si
bene pararetur.

IRinum. *Vt in lilio odoratissimi reliquarum par-* COST.
*tium sunt flores,ita in iride radices. ex quibus solis
sine floribus oleum efficacius, quam ex confusis etiam
floribus parabis. Nos instratas hac radice amygda-
las interdum exprimi iussimus ad asthma non inutili-
ter. Præter cæteras dotes, conciliandi quoque somni
vim huic oleo Mesue lib. simpl. tribuit,de qua re eo lo-
co disserimus.*

MESVE.

OLEVM sambucinum lenit, cutim ex- † chama-
purgat,neruos roborat, eorumque do- melinum.
loribus confert. Fit vt † rosatum.

VIDI ex floribus concinnatum, vtile in doloribus MAN.
sedandis: alij ex medio cortice conficiunt, quo ad
B ambusta vtuntur.

EX floribus sambuci factum, dolores sedat: ex medio autem SYLVII.
cortice ambusta sanat: fit etiam ex floribus iasminum, quod
sambucinum Arabes vocant, chamæmelino, aut sequenti viribus
proximum.

SAmbucinum. *Et ex floribus, & ex medio cortice* COST.
*sambuci oleum ad ambusta vtile conficitur. quo,
qui bellicorum tormentorum, atque ignium artificia-
lium tractatione iniurias ignis experiuntur, celerrime
curantur.*

MESVE.

OLEVM leucoij lutei tenuat, digerit, ob De cheiri
C id dolores thoracis, renum, neruorum, citrino.
iuncturarum, sedat. fit vt chamæme-
linum.

Oleum de cheiri, quod ex cheiri citrina fit est Antiqua
melius, & subtilius: deinde quod ex alba. Est versio sic ha-
autem oleum de cheiri resolutiuum, sedatiuum bet.
dolorum, qui sunt in neruis, & iuncturis, pe-
ctore,renibus,& vesica. & fit sicut oleum de cha-
mæmilla.

PAVLVS accipit vncias tres exungulatarum pro MAN.
sextario vno olei, obturat exacte, exponit soli per
decem dies,& ter mutat: & vbi reponendum est,addit
alias bene siccas,vt in violato dictum est.

PAVLVS horum florum exungulatorum vnc.iij. olei sexta- SYLVII.
rio immittit,in vase exacte obturato decem dies insolat,ter mu
tat. vbi reponendum est,alias bene siccas adiungit.

LEVCOII. *Oleum ex leucoio,an ex viridibus flo-* COST.
*ribus, an ex aridis conficiendum sit, est vt dubi-
bitem. odor profecto in recentibus magis,quam in ari-
dis excellit. At & Galen. sicciores flores recentibus
præstare ait partium tenuitate,& vi ad detergendum.
Cæterum, vt ex recentibus paratum temperatius, na-
turæ nostræ similius, atque ad propositos dolores a-
ptius existimo; ita quod ex aridis, valentius esse in de-
tergendo verisimile est,quòd detergendi vis,quam re-
centiũ humiditas retundebat, succedente ariditate ad-
augetur: Porro emolliri duros uteri tumores his floribus
profitetur Galenus,sed eorum viribus multa aqua miti-
gatis. Quare,oleo quod ex his conficitur,non temere in
adiuuãdo partu obstetrices nostræ vtuntur. in quem pro-
fecto vsum non ex aridis, sed ex recentibus parandum*

doceri videmur imitatione Galeni, qui eorum vim fer- E
uenti aqua reprimit. quamquam si etiam aridos assu-
mas, eorum ariditas olei humore temperatur. Id vero
hoc loco notandum, si violæ deficiant luteæ, in earum lo
cum albas, ac rubras cedere, & harum magis albas,
vt quæ odore præstant. An autem abscissis vnguibus,
vt obseruat Paulus, an integri ducendi sint in vsum hi
flores, dubitare licet, quod reliqui de hac re nihil. Vere
autem vngues illos qui calyci insident, minus amaros,
& odore etiam reliquo corpore sentiet inferiores. quare
ijs resectis efficacius fore oleum verisimile est. quòd
si iacturam temporis in ijs resecandis non probas, li-
cebit additis sæpius, & maiori copia violis pares, aut
etiam maiores oleo vires comparare.

MESVE.

F

OLEVM papaueris intemperiem calidam sanat, et inde ortum dolorem: somnum quoque cõciliat. Fit vt violatum ex floribus, sed etiam capitibus, & folijs papaueris albi mitius, & tutius: nigri, stupefaciendo efficacius.

CHRI. OLeum de papauere secundum hanc descriptionem magis est in vsu, & præparatur, quam secundum descriptionem superius dictam, & habet omnes virtutes recitatas in superiori descriptione, & est magis stupefactiuum.

MAN. Si ex nigro fiat, erit longe in stupefaciendo efficacius.

COST. PApaueris. *Papaueris nihil ferè est, quod ad in-* G
ducendum somnum non sit efficax. solus florum re-
centium odor id præstat. cortices, vt quibus opij mate-
ria insidet, efficacissime id ipsum efficiunt, tum aquæ,
tum oleo incocti, & naribus admoti, & illiti tempori-
bus. Ad parandum autem propositum oleum recentia
omnia efficaciora.

MESVE.

OLEVM (de folijs) lactucæ idem pollet, quod oleum papauerinum. & fit eodem modo.

MAN. EST longe debilius oleo papauerino, vtile tamen.

COST. LActucæ. *Mesues ex veteri versione absolute oleũ*
lactucæ proponit, quod Syluius, ex folijs lactucæ
vertit. Nobis vero etiam flores ad hoc ipsum papaue- H
ris exemplo videntur assumendi.

MESVE.

OLEVM meliloti viribus est chamæmelini, & eodem modo componitur.

CHRI. OLeum de meliloto non est in vsu, virtutes tamẽ consimiles habet cum oleo chamæmelino, & anethino.

MAN. SI veram meliloton haberemus, præstantissimum ex ea oleum conficeretur.

COST. MEliloti. *Meliloti nomine absolute semina ex Se-*
rapione vsu ueniunt. nostri absoluto nomine flo-
res intelligunt. quam autem maior insit vis seminibus,
quam floribus. si hoc parandum sit oleum, ex seminibus
maxime pararem. quamquam si flores quoque post se-
minum expressionem addideris, non errabis.

MESVE.

OLEVM nympheatum vires habet violati, & eodem fit modo.

OLEVM de nenufare maxime præparatur, & CH
est in vsu, & in virtutibus conuenit quasi cum
oleo de papauere nunc dicto, tamen non est tantę stu-
pefactionis, nec somni prouocatiuum, sed alteratiuũ
malæ complexionis calidæ, excessiuæ. vnde conuenit
superfluæ caliditati renum, & quasi consimilem ope-
rationem habet, qualem oleum violatum, sed est ma-
ioris infrigidationis: & sæpe cum quærimus som-
num prouocare, permiscemus adinuicem hoc oleum
cum oleo de papauere, &c.

ADDITIO.

Istud oleum nenufarinum describit Rasis in proprio antidotario. quod quidem valet ad cephaleam capitis ex vaporibus cerebrum ascendentibus vigilijs, phreneſi, mixtum cum cera alba, & oleo rosato: valet apostematibus stomachi, & hepatis, calidis, & vehementi siti potatum cum psyllio abluto: vulneribus vesicæ, & renum clysterizatum, & valet arsuræ vrinæ.

EST potentius oleo violaceo, præcipue in veneris MAN
tentigine prohibenda, inunctis ex eo genitalibus.
Nymphea latine dicitur.

REFRIGERAT tamen magis, quam violatum, minus, SYLVII.
quam papauerinum: hypnoticis, & intemperaturam partiũ,
vt renum, calidam sanantibus vtiliter miscetur, & veneris tentigi-
nem prohibet genitali inunctum.
Oleum nympheatum Rasis in antidotario describit, refrige-
rando mitigans cephalalgiam febrilem à vaporibus sursum ela-
tis, & delirium inde, vel ex phrenitide natum: ardori vrinæ, vl-
ceri renum, & vesicæ commodum illitum, vel clysteri iniectum.
Fit autem ex floribus albis, non flauis, in oleo omphacino dies xl.
insolatis.

NYmpheæ. *Qua nympheæ parte ad conficiendum* COST.
oleum vtendum sit, non explicat. Quamquam au-
tem ad hoc ipsum passim flores vsurpantur, veteres ta-
men qui radicis, & seminis vires exploraruut, quasi flo
res in vsum non traduxerint, de illorum facultate nihil.
Cæterum quum tota planta frigida sit, radix autem, &
semen sicca, floribus Auicennas frigidum, & humidũ
secundo ordine temperamentum assignat. quæres tum
rationi consentanea, tum multo iam vsu comprobata,
efficit vt ex floribus parandum oleum consentiam, in
quo pares cum violaceo refrigerandi, & humectandi
vires exquirantur. præsertim etiam, quod quum hoc ip-
sum ait Mesue fieri sicut violaceum, vt flores æque, ac
in illo sumantur, plane admonet.

MESVE.

OLEVM cucurbitæ nympheato viribus par, & eodem paratur modo, sed hoc ex floribus cucurbitæ, & succo rasæ carnis eius, & oleo.

VIDE-

MAN. VIDETVR satis simile precedenti, tamen hoc est humidius.

SYLVII. CVCVRBITINO autem oleo prius ex seminibus expresso si fiat, tunc multo est frigidius, ac humidius.

COST. CVCVRBITAE. *Cucurbita tota quidem frigido temperamento prædita est: fructus autem maxime. ob id eius succus cum florib. vsurpatus efficacius oleum reddet. Deradit autem, non exprimit cucurbitã, si diuinare liceat, quasi tenuiorem, & minus lentum succum quærens, qui coquendo facilius absumatur.*

MESVE.

Oleum de cytonys.

OLEVM melinum, refrigerat, restringit, ob id ventrem totum inferiorem, & neruos laxiores cogendo roborat, sudores immodicos sistit: fit ex carnis cydoniorum prematurorum, cum cortice (& seminibus) tritorũ, & succi eorum portione æquali in olei omphacini modo sufficienti diebus .xv. vase vitreo insolata, deinde horis .iiij. coquatur in vase duplici. caro & succus mutetur, & rursum insoletur, & coquatur, vt diximus, bis aut ter, postremo colatum reconde.

CHRI. OLEVM decitonijs est famosum, & vbiq; præparatum reperitur, habet enim virtutem principaliter ad stomachum confortandum, & membra nutritionis relaxata & debilitata in virtute contentiua. habet enim sui aromaticitate virtutem digestiuã confortare, & sui stypticitate confert diarrhææ & lienteriæ, & maxime si cum eo admisceatur oleum masticinum, aut myrtinum, aut rosatum, cum humor prædominans subtilis sit cholericus, & acutus: cuius humoris aliqualis minoratio præcedere debet ante administrationem prædictorum stypticorum. & confert etiam sudori diaphoretico virtutem debilitanti, si fiat ex eo inunctio circa partes spondylium & pectoris.

ADDITIO.

Oleum citoniorum etiam describitur à Rasi in proprio antidot. quod valet. secundum eum, hæmoptoicæ passioni, & cephaleæ, & catarrho calido, & calido apostemati hepatis & fluxui chronico, qui fit ex calore. clysterizatum valet vulneribus intestinorum manifeste.

MAN. MAGNI vsus est hoc in ventris fluxibus. Vide aliam pulchriorem præparationem apud Dioscoridem. Paulus melinon appellat, & in hunc modũ componit: Cydoniorum bene deterforum, & cum suis corticibus incisorum accipit vnc. iij. olei omphacini sextarium vnum, exponit soli diebus quadraginta.

SYLVII. OLEVM id facultatem ventriculi & intestinorum retentricem adstringendo roborat, & qualitate aromatica coctionem iuuat: ob id lienteriæ, diarrhœæ, dysenteriæ multum salubre est, præsertim biliosæ, sed bilis parte iam vacuata: clysteribus iniectum per se, vel cum mastichino, myrtheo, rosato. Spinæ etiam illitum & thoraci, sudorem immodicum vires deijcientem sistit.

Paulus, cydoniorum sanguine bene tersa cum corticibus incisorum vnc. ij. in olei omphacini sextario insolat: dies xl. Si succum cydoniorum oleo incoquis, sic crepitat & agitatur, mirabile visu, vt oleum omnem tandem vase exeuntat. Ob id vase duplici coquendũ est simul, ne vires cydoniorum empyreuma vitiet. Succus autem ex his largior extrahitur, si ferramento segmentis quibusdam exasperato (raspam vocant) deradantur potius, quam secentur minutim, aut terantur.

COTONEORVM. *Cotonea quærit neque acerbiora, vt quæ neruosis partibus aduersa, neq; maturiora, vt quorum astringendi vis ætate flaccidior euaserit. Porro vulgo ex cotoneorum carne oleum paratur. at si elegantissimum velis conficere ex floribus poteris, ad eosdem quidem vsus aptum: sed astringendo minus potens. Quum vero hoc ad exemplum præcedentis fieri iubet, ex oleo omphacino, vt fiat admonet. additis eiusdem fructibus contritis, & fructuum succo insolatis autem, coctis, & bis terue immutatis.* COST.

MESVE.

OLEVM myrtinum, cerebrum, neruos, cor, ventriculum roborat, coquendum vt melinum.

OLEVM myrtinum conuenit in operationibus cum oleo de citonijs, sed maioris desiccationis est. CHRI.

ADDITIO.

Rasis in proprio antidota. describit istud oleum myrtinum, & multos modos ipsum faciendi, quo si corpus vngatur prohibet sudorem, & confortat membra debilia, & fluxibilitatem iuncturarum, curat fissuras ani. valet vulneribus omnibus ex quibus manant humiditates, & positum super vulnera inducit carnem. *Prohibens sudorem.*

ET hoc vtimur in ventris fluxibus: vehementer enim exiccat. MAN.

ID oleum adstringit quantum cydoniorum, sed siccat potentius. Alterum prius in secundo genere per expressionem baccarum myrti recentium docuimus. Oleum ex oleo & myrtis, aut myrti succo compositum, adstringit solum a myrtis, digerit ab oleo, Gal. lib. 1. c. ph. p. & lib. 2. c. ph. g. SYLVII.

MYRTINVM. *Ex myrti floribus, oleum paratur gratia longe superius vulgari, non tamen viribus. In delicias, instratas vel amygdalas vel vnguentarias glandes his floribus & multis & frequenter, vbi eorum vim imbuerint, exprimes.* COST.

MESVE.

Oleum de pomis mandragoræ.

OLEVM ex pomis mandragoræ inflammationem omnem extinguit, somnum conciliat. Fit ex succi horum pomorum maturorum, & olei sesamini partibus æqualibus in vase duplici coctis ad succi consumptionem. Succi tantundem suffice, coque vt prius, idem tertio fac, & reconde.

ISTVD oleum apud gallos interdum in vsus habetur. Nicolaus in suo antidot. habet. oleum, quod fit alio modo quam fit istud. CHRI.

Hoc

MAN. HOc non paramus, quia pomis illis caremus, valde tamen potens esset in doloribus per stuporem sedandis.

SYLVII. GALLIS interdum sic paratur: aliter Nicolao in antidotario.

COST. MANDRAGORAE. *Nunc mandragoræ frustus vulgatiores quam Manardi ætate. In horto nostro Laudę quotannis ex radice una viginti, pluresve fructus prodeunt. Sesaminum autem oleum quo hic vtitur, aut si pro eo commune oleum sumas, vt etiam in refrigerantibus superioribus omnibus semper abluendum est diligenter frigida aqua, vt efficaciam ad refrigerium maiorem oleum conquirat.*

MESVE.

OLEVM enulatum calfacit, tenuat, digerit: ob id affectib. neruorum, vteri, vesicæ frigidis prodest, ac febrium rigori, & colo a flatibus dolenti. Radices enulæ tusas, succi aliarum enulę radicum, olei sesamini portionem æqualem in vini odori parte dimidia, coque, vt diximus in oleo myrtino. Compositius, & valentius fiet, si foliorum lauri, cardamomi, spicæ nardi, calami aromatici, mastiches, ana sextam partis vnius addideris.

CHRI. OLEVM de enula non est in vsu, magistraliter tamen esset conueniens ad remouendam malā complexionem frigidam a quibuscunq; membris, & ad confortandum musculos, & neruos relaxatos.

MAN. SI secundo modo conficiatur, erit in his quæ Mesue dicit valde efficax.

COST. ENVLA. *Enulæ folia ex vino decocta coxendici conferre scribit Dioscorides. Gal. radicem reliquis plantæ partibus in omnibus potentiorem asserit. quare ex hoc oleo quod ex radicibus, in eiusce modi affectu plurimum sperare liceat.*

MESVE.

OLEVM ex cinnamomo & sabina, & pulegio, idem pollet quod enulatum, & eodem fit modo.

MAN. VIDE eius elegantem præparationem apud Dioscoridem, quam tamen facile non possumus: quū vero cinnamomo carcamus. Sed si etiam cum vulgari paretur, erit satis vtile.

SYLVII. TRIA in Mesue de his capita in vnum iunximus: oleum cinnamomi Dioscoridis elegantior paratur: fieri etiam ex nostro pseudocinnamomo potest. Quod vero è sabina fit, dolores a morbo Hispanico mire sedat, cutimq; fœditatem corrigit. Sed quod è pulegio, ciendi menses vim magnam obtinet.

COST. CINNAMOMO. *Cinnamomum oleosum succum duorum generum fundere author est Garcias. alterum ex radice, camphoræ odoris æmulum: alterum ex eiusdem baccis, sepositis substantia gallico saponi simile, inodorum nisi calefiat, ad ventriculi autem, & neruorū frigus vsitatum. Verum hoc non norunt veteres. quare conficiendi ex cinnamomo olei modū per impressionem inuiere. quem hoc loco Mesuitaq; hoc eadem ratione fieri ait, quia ex enula. & tantundem valere. At obijcies enulatum ex enulæ radicis confici succo. quis autem cinnamomi radicem, vel ex ea expressum habet succum? Sed eadem erit huius olei conficiendi ratio à Mesue intellecta, tum maceratio cinnamomi in oleo ac vino, tum insolatio repetita. Tu vero stillatitiam ex generoso vino ac cinnamomo aquā oleo purissimo ac bene eloto bis terue commiscens, & ad aquę absumptionem leui igne coquens oleum parabis, cui erunt cinnamomi vires communicatæ. Licet etiam ex amygdalis siue frequenter eadē aqua aspersis. siue cum cinnamomo instratis oleū exprimere. ne de distillatione per descensum aliquid dicam.*

MESVE.

OLEVM de sabina confert sicut oleum de enula. & eius operatio est sicut illius.

EFFICACIAM habet in Gallicis doloribus, sed & in cutis dealbationibus, etiam si ex solo paretur. MAN.

EX sabina. *Easdem fortasse habet vires oleum ex sabina, quas ex helenio. at hoc illi multo præstabit efficacia. Non etiam ex radicibus hoc cōficitur, vt enulatum: sed ex ipsis plane ramis, eodem tamen modo, vt illud non sine crebra maceratione, coctione, aut insolatione.* COST.

MESVE.

OLEVM de pulegio confert sicut illa. & fit similiter.

IN ciendis mensibus magnam vim habet. MAN.

PVLEGII. *Succus, ex eius caule, quo tempore maxime viget, extrahendus. eiusdem flos, & ardus caulis hic sumendus. & vterque in bene maturo oleo macerandus, coquendus immutandus, vt in oleo cotoneorum docebat.* COST.

MESVE.

OLEVM rutaceum calfacit (tenuat, digerit) ob id laterum, renum, vesicæ. vteri dolores à frigida causa sedat. fit vt myrtinum.

OLEVM de ruta est multum in vsu, & sic vbiq; præparatur, ipsum est fortis calefactionis & subtiliationis humorum crassorum, vnde communiter est in vsu in dolore colico iniunctum ab extra, & in clysteri administratum, sed non est ita conueniens in principio sicut oleum anethinum & chamæmelinum cum à leuioribus incohandum sit. Et confert ad calfaciendum membra neruosa infrigidata, & ad aperiendum oppilationem in eis. vnde maxime conuenit mollificationi & paralysi, & consimilibus dispositionibus, ex eis fiat inunctio in membris mollificatis, spondylibus colli, & nuchæ, & sępe ex solo tali oleo fiunt clysteria in doloribus colicis post principium, & liberantur. CHRI.

POTENTER inflationem discutit, efficacius tamen erit si ex ruta sicca ter vel quater permutata conficiatur. MAN.

Ex

SYLVII. EX foliorum & ſucci rutæ ana portione æquali, olei omph. q.ſ. infola dies.xv.obturato vaſe: poſt coque in vaſe duplici, horis.iiij.exprime; hoc bis aut ter itera. Rutaceum & illitum & elyſtere iniectum, colicum dolorem, quem chamæmelinum & anethinum mitiora non ſedarunt, placat, vacuata prius parte materiæ: neruoſas partes à frigido lęſas valde roborat, paralyſi confert, ſpinę inunctum obſtructiones aperit, inflationem potenius diſſipat, ſi ex ruta ſicca ter vel quater mutata perficiatur. Nam in virente ſucci excrementoſi multum ineſt.

COST. RVTACEVM. *Quia parari hoc oleum aſſerit Meſue, vt myrtinum, ob id omphacinum oleum ad hoc ipſum conficiendum Syluius ſinit, non recte, vt exiſtimo. concoquente profecto, & diſcutiente, non autem refrigerãte & aſtringente, quale acerbum eſt, oleo hic eſt opus. Si autem imitanda eſt myrtini olei confectio, ex rutæ fructibus, & eorundem ſucco parandum eſt, ad cotonei quoque æmulationem, quam in myrtino parando ſequendam propoſuit. expreſſo ſemel, bisue oleo, & nouo immiſſo & fructu, & ſucco. Quod ita parabitur efficaciſſimum profecto futurum eſt calfaciẽdo, & exiccando.*

MESVE.

OLEVM nardinum benedictum calfacit, tenuat, digerit, modice adſtringit, proinde affectus omnes frigidos, & flatulentos cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, veſicæ, vteri magnopere iuuat, naribus iniectum caput purgat, corporis colorem, & odorem commendat. ſpicæ nardi vnc.iij. vini & aquæ ana vnc.ij. & dimidia, olei ſeſamini lib.dimidia, coquantur in vaſe duplici C lento igne horis circiter.iiij.frequenter mouendo. Vel ſpicæ nardi vnc.iij.ſampſuchi vnc.ij. † xyloaloes, enulæ, folij, Indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, ſchęnuanthus, cardamomi, ana vnc.i.& dimid. † antequam terantur, vino & aqua ſufficienti, & olei ſeſamini † li.vj.mergantur. coq; vaſe duplici igni lento horis.vj. ſingulis horis mouendo. Vel ſpicæ nardi vnc.iiij. ſtyracis, caryophyllorum ana vnc.iij.nucis moſcatæ, vnc.v.olei balſamini, vnc.vj.olei ſeſamini, lib.iiij.coque vt prius, horis.v.

† *Xylobalſami.*

† *al.poſtquã.* † *lib.iij.*

CHRI. OLEVM Nardinum maxime eſt in vſu, & benedictum. & conuenit in omnibus ægritudinibus frigidis & ventoſis, & proprie neruorum, ſtomachi, hepatis, & ſplenis, renum, veſicæ, & matricis, & dolori aurium ventoſo, & hemicraneæ factæ a cauſa frigida ſecundum omnem modum adminiſtrationis. vſus tamen communior eius eſt in forma linimenti per ſe ſolum, vel cum alijs permixtum in forma vnguenti additis pulueribus odoriferis ad confortandũ ſtomachum debilitatum in virtute digeſtiua à mala complexione frigida poſitiua, vel a debilitate calidita tis innatæ.

MAN. DIOSCORIDES dicit maiori ex parte miſceri in præparatione eius oleo balanino, vel omphacino, ad aſtrictionem ſchinon: ad bonum odorem, coſtum, amomum, nardum, myrrham, balſamum. Secundus, & tertius modus Meſue nobile conſtruerent, ſi quæ ingrediuntur haberi poſſent.

APRIMA compoſitio eſt nobis frequens & efficax etiam ad aurium tinnitus, & dolentes ipſius flatus, & omnem neruorum intemperiem frigidam. Oleum nardinum calfacit, potiſſimum vbi largius accepit amomum. Id olim Laodiceæ in Aſia duntaxat præſtantiſſimum fiebat: nunc etiam in alijs fit vrbibus. Secunda & tertia Meſue comppoſitio ſi ſimplicia ſuppeterẽt vera, eſt efficaciſſima, ſed vnguentum verius eſt quam oleum. Oleum autem ſeſaminum, quia deſideratur, vice eius, oleum dulce ſubſtituitur, parũo aut nullo errore. Nam Meſues aliquando ſcribit olei ſeſamini, vel dulcis. SYLVII.

NARDINVM. *Huic ego profecto ad propoſitos affectus omnes ſpicatum noſtri temporis ſemper præferrem, odoratum inquam ex noſtrati ſpica, ideſt lauendula amygdalis inſtrata. ſed addito, vt aſtrictionis aliquid ei comparetur, maſtiche, aut ſimili. At vero, quum in ſecundo huius conficiendi olei modo codices varient, & alij ſpicam, ſampſucum, ac reliqua aromata mergi in vino, aqua, & oleo velint priuſquam terantur. alij teri anteaquam immergantur; res ipſa docet, terenda illa eſſe prius quam mergantur, vt eorum vim liquores promptius excipiant. alioqui etiam quomodo & quorſum teras vbi fuerint madefacta?* COST.

B

MESVE.

OLEVM Maſtichinum, cerebrum, neruos, iuncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duros lenit, dolores ſedat, ſic conficitur. Maſtiches vnc.iij.olei ſeſamini † ſextario. coquuntur in vaſe duplici. Vel maſtiches vnc.iij.vini vnc.iiij.alij octo, olei roſati lib.i. in vaſe duplici coquuntur C ad vini conſumptionem.

OLEVM Maſtichinum eſt multum in vſu, & principaliter conuenit ad inungendum ſtomachum pro confortatione virtutis digeſtiuę & contentiuæ; habet enim virtutem aliqualem ſtypticam cum aliquali contritione, vnde confert fluxui ventris, maxime lienteriæ, nec eſt tantæ calefactionis, veſicationis & apertionis, quam eſt oleum de ſpica immediate dictum: nam illud eſt aperitiuum ǒppilationum omnium. CHRI.

Μαςίχινον ἁπλούςατον & ποικιλώτερον cõficit Paulus, ſimpliciſſimum ſcilicet, & magis varium. Vltimum accipit olei ſex. 50. lib. helenii. s. xylobalſami lib. x. ſchœnanthus lib. v. cardami. lib. vij. maſtiches lib. v. xylomaſtiches lib. viij. terebinth. li. iij. comæ abſinthij lib. i. vini D odorati ſextar. v. aquæ ſextar. x. Res ſiccæ in vino madefiant per dies iij. miſceantur oleo & aqua, & coquantur hor. vj. & tunc maſtiche & terebinthina additur, & exacte commixta & infrigidata depurantur. In ſimpliciſſimo, pro oleo ſeſamino Paul. accipit omphacinum, & non niſi vnc. j. maſtiches, dicitque aliquos addere abſinthij & ſtyracis ana vnc. i. Chiſt.) Græce ξέσης & eſt duarum cotylarum. MAN.

SECVNDVM eſt ſolum in vſu, quia præſtantius priore, cui cum Paul. oleum omphacinum miſcetur potius, quam ſeſaminum, niſi quando ſtudium maius eſſet duritias *molliendi*, & dolorem ſedandi: quorum neutri omphacinum per ſe conuenit. Eſt autem vtrumque ſimpliciſſimum medicamentoſius, ac varium magis, & vnguẽtum verius, quam oleum Paulus deſcribit. Facultatem ventriculi coctricem & retentricem roborat illitum in lienteria, ob id ſalubre. Minus multo calet, ſiccat, obſtructa aperit, quam nardinum, nec minus adſtringendo roborat. Oleum maſtichinum ex oleo roſ. & vino antiquo ad partium laſſitudinem & imbecilitatem fit SYLVII.

tem fit Mes. in fine suorum can.c.12. Oleum mastich. & lentisci- E num recens in vase duplici calfactum, anodynum est phlegmones in gingiua, oris tunica, & cute.

COST. MASTICHINVM. *Mastiche oleo incocta liquescit, vnumque fit cum oleo corpus, quare oleum ex priori præscriptione paratum, ex olei inquam sextario, id est sesquilibra, et mastiches vnc.tribus, olei consistentiam, paulo tamen crassioris retinet. at ex posteriori, in qua olei vna tantum libra ad ternas mastiches vncias additur, non olei, sed spissamenti erit cōsistentia.*

MESVE.

OLEVM ex Styrace calfacit, ob id cōfert dolentibus a frigore renibus, vesicæ, vtero, neruis, musculis, tendonibus, iuncturis. Styracis vnc.iij. vel si valentius vis, quatuor, in olei sesamini lib.j. coquantur, vt in mastichino, & colatum reponatur.

MAN. VALET & scabiei, præcipue addita octaua parte ellebori albi.

SYLV. OLEVM Styracis huic simile scribitur Auic. 5.cano. & Serap. in antidot. ad scabiem est efficax, præsertim addita parte. 8. elleb. albi, diuersum Dios. Diuersum duplex Mesue ex styrace liquida in curandis affectibus neruorum. aliud etiam Nicol. Styracum olei meminit Dios. in styrace, sed an simplex sit vel mistum non docet.

COST. STYRACIS. *Nobis per annos multos styrax copiosos fructus tulit. ex quorum nucleis oleum & expressimus, & ad tumidum lienem non frustrato euentu vsurpauimus. Quod hic per impressionem conficitur, coquendum in duplici vase, vt superius, addito etiam si velis vino ad præscriptionem superioris olei. tum enim id maiorem oleo tenuitatem comparabit, tum efficiet ne coquendo exuratur.*

MESVE.

OLEVM Costinum calfacit, obstructa aperit, neruosum genus roborat, vt neruos, musculos, tendones, ligamenta, ventriculum: præter hæc hepar, & capillos: canitiem ob id moratur, & corporis colorem ac odorem commendat. Costi amari vn. ij. casiæ vnc.j. sampsuchi summitatum vnc. viij. vino odoro q.s. biduo infunduntur, deinde cum H olei sesamini † libr. iij. coquantur horis sex, vt nardinum.

† libræ.

CHRI. OLEVM costinum est multę calefactionis mēbrorum neruosorum, vnde principaliter confert omnibus ægritudinibus frigidis in eis factis & principaliter in paralysi, si fiat inunctio spondylium & colli & nuchæ. & si ex ipso inungantur capilli, facit eos tenaces, & canitiem prohibet, deficcando illam macilentam humiditatem, quæ est causa canitiei.

MAN. VTILE est in vehementi rigore, vera tamen costi radice caremus.

SYLVII. SI vera costi radice fiat, omnibus neruosi generis affectibus frigidis confert calore vehementi, vt etiam paralysin, ac vehementem rigorē spinę illorum iuuet. Capillos etiam tenacius affigit, & mucoso humore canitiē accelerante consumpto eos prohibet.

COST. COSTINVM. *De costo alias. cuius specie: si zedoaria non est, neque eam substituere hic velis pro costo: at caryopylli (arbitror) oleum ad eadem vtile reddent, ad quę Mes. costinum oleum probat. Hoc etiam quum decoquendum ait eo modo quo nardinum, vt ex duplici vase, & lento igne coquas admonere existimo. Tu ex amygdalis, caryophyllis, vt iam sæpe monui, instratis elegantissimum oleum parabis costino ad propositos affectus non inferius.*

MESVE.

OLEVM Cyprinum partes neruosas roborat, capillos a canitie vindicat: fit ex florum cyperi vnc.iiij. coctis in ol. veteris vnc. x. vt rosatum. Florum penuria F folia cum modico vino bis mutata coqui possunt in dicta olei mensura. *Oleum de alchanna.*

ISTVD oleum non est multum in vsu. Dioscorides habet vnam aliam descript. sub nomine olei cyprini, quod idem est. nam oleum de Alchāna apud Arabes est oleum cyprinum apud Græcos. CHRI.

CYPRINON dicitur a Paulo, quod enim Arabes alcanna, Græci cyprum vocant. Posidonius sic parat, ait Paulus. sextarium i. cyperi, helenij, ireos, ana lib.i. sampsuchi, hyssopi, seminis agni, saluiæ, pulegij, ana omnium vnc.iij. florum cypri libram. Alia omnia præinfusa vino per diem vnum, coque vj. horas cum oleo: quæ vbi amoueris, oleo puro cyprus immittitur, si quidem adsit viridis, mollibus ramusculis non præcisis, si non, ficca contrita & cum pauca aqua per sesquihoram coquatur, si vis vt tingat. Vbi ablata ab igne G est, adde æruginis puræ lib.i. semis. Posidonius tamen acredinem æruginis fugiens, tribus, ait, post coctionem diebus mitte oleum in vas, quod purum sit, tingetque illæsa eis vi. Aliud idem Paul. in hunc modum conficit. Foliorum cypri, foliorum lauri, ireos, cyperi, saluiæ, ana vnc.iij. dendrolibani, aristoloc. longæ, agni casti vnc. iiij. helenij, aspalati vnc. vj. rutæ & cupressi ana drachm. ij. olei sextar. x. Vbi hæc prius vino perfuderis cum oleo coquito, & extrahens, adde rursus xylobalsami, xylocassiæ vnc.iiij. sampsuchi, cumini, myrti, styracis, mastiches vnc.iij. opopanacis drac.ij. florum cypri vnc.vj. æruginis vnc.i. MAN.

QVOD oleum Cyprinum duplex Paul. describitur, verius est vnguentum, vt Dioscor. Sufficerit Mesue descriptio. Oleum cyprinum & lentiscinum magis calfaciunt, quam myrteum: & modice adstringunt. SYLVII.

CYPRINVM. *Græcis vsus ligustri foliorum fere tantum fuit, non etiam fructuum aut florum. flores enim vix Dioscorides cum aceto fröti illitos sedare capitis dolores adnotauit. In Auicena autem ex Belluensis castigatione probantur flores ad neruorum affectus. & eorum oleum lassitudines curare, lenire neruos, & fracturis ossium conferre scriptum est. Quare consentit Auicen. (quod ad neruos pertinet) huic scriptori. de qua tamen re fortasse admiraberis. Si enim ligustrum frigido & sicco est temperamento, quomodo conferre nervis potest? Sed neruorum lassitudo ex calore maxime est, vt in iis, qui plus iusto exercentur quem proprie curat frigida. Sed adde quod ligustrum ex diuersis partibus tum calidis tum frigidis constare Galeni testimonium est, frigiditas vero primum non excedit gradum, quare addito veteri oleo eius nō modo temperari frigiditas* COST.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0398-1 DFG

frigiditas poteſt, ſed etiam quæ illi calidæ inſunt partes, excitari. Ob id eius floris oleum Auic. calfaciendi ac leniendi facultatem ſcribit obtinere.

MESVE.

OLEVM ſampſuchinum calfacit, roborat caput & neruoſorum genus omne, fit vt oleum myrtinum.

CHRI. OLEVM de ſampſucho ideſt de maiorana non habetur in vſu. Raſis in proprio antidot. habet iſtud oleum, quod valet ſecundum eum, laſſitudini, & inunctum in balneo valet paralyſi, torturæ oris, iniectum naribus valet omnibus infirmitatibus frigidis. iniectum auribus ſedat rugitum & tinnitum, & diſſoluit ventoſitates, prouocat menſtrua, valet morſui ſcorpionis.

MAN. SI ter quaterque comę ſampſuchi permutentur, & in vaſe duplici oleum coquatur, bene odoratum erit, & ſternutamenta leniter ciebit.

SYLVII. RASIS in antid. aeopum eſt, ſeu laſſitudini vtile, & morbis cerebri & neruorum frigidis prodeſt. Ob id ſpinæ in balneo inunctum paralyſin iuuat, ſpaſmum cynicum vulgo torturam oris, naribus iniectum, vt auribus immiſſum, a flatu tinnirum diſſipat, menſes ciet, morſui ſcorpionis prodeſt. Potentius fiet ac odoratius, ſi comis ſampſuchi ter quater mutatis, in vaſe duplici coquatur. Paramus in nullos vſus alios, quam ad emplaſtri meliloti compoſitionem. Sampſuchinum Dioſcor. ab hoc diuerſum.

COST. SAMPSVCHINVM. *Oleum è ſampſucho ex Dioſc. efficax eſt ad multa. Si fieri hoc debet vt myrtinum. hoc autem confici vt cotoneorum oleum antea dicebat: vt ſampſuchi quoque ſuccum, ſimulque ipſum ſampſuchum ſumas, oportebit: atque bis terue nouo tum ſucco tum amaraco miſcto, coctoq; reliqua eodem ordine abſoluas. Sumendi autem ſampſuchi ſunt ramuli ſemine iam ferè maturo grauidi, quando maxime odore atque ſapore vigent. quod ſi etiam aridos ſumpſeris, efficacius oleum reddetur.*

MESVE.

Oleũ de mezereon.

OLEVM ex Thymelæa hydropi confert, ac vlceribus malignis, cutis fęditatem terget, ſol. mezereon. vnc. iiij. aquę lib. j. 24. horis macerentur, poſt coquãtur in olei ſeſamini vnc. viij. & lactis dulcis & recentis vnc. vj. ad aquæ & lactis conſumptionem, colatis reconditur.

MAN. QVID per Mezereon intelligendum, inter ſimplicia declaratum eſt. Habet hoc oleum magnam vim, præter ea, quæ a Meſue dicuntur, in aluo lenienda, ſi vmbilico admoueatur.

SYLVII. IN ſimpl. c. de Mezereo prius eſt aliter deſcriptum. Id vmbilico admotum, aluum ſubducit.

COST. MEZEREON. *Quod verum Meſue mezereon ignoremus, nõ pauca eſt hydropicis iactura, quibus hanc ſtirpem adeo conferre hic author etiam lib. ſimpl. teſtatur. Si quis aliquando legitimum norit, & ex eo oleum ſit paraturus, meminiſſe oportebit diuturniori coctione eius vires diſſolui. quare quando id hoc loco ex aquę libra vna & lactis vncijs tribus cum oleo, ita coquendum eſt, vt abſumatur aquæ & lactis humor, ne tam longa coctione plus iuſto eius exoluantur vires, maxime ſtudendum erit. Conſilium ergo erit, vt leui admodum igne citra feruorem hæc coquantur, verius autem macerentur, quam coquantur, ita tamen vt ſenſim adſcititius ille aquæ, & lactis humor euaneſcat.*

MESVE.

Oleũ de alhaſca.

OLEVM de Thymo, renum, veſicæ, ilium dolori confert, vrinæ difficultatem leuat iniectum in ſedem, vel meatum vrinarium. Thymi vnc. iiij. zingiberis vnc. j. & s. aqua dulcis ſuffi- B ciens, ſucci extremitatum thymi vnc. iiij. ſeſamini vnc. iiij. coquatur in vaſe vitreato ad aquæ & ſucci conſumptionem. Vel ſucci thymi, olei ſeſamini, lactis vaccini recentis ana lib. ij. penidiarum albarum vnc. v. zingiberis albi vnc. i. & s. coquantur vſque ad ſucci, & lactis conſumptionem. Hoc eadem poteſt quæ prius, & præterea roborat dictas partes ac iuncturas, earumque dolorem lenit, colorem bonum reddit, venerem excitat.

Verſio antiqua ſic habet.

Oleum de Alhaſech, & eſt oleum ſericinum, confert dolori renum, veſicæ, iliorum, & difficultati vrinæ, & proprie iniectum per foramen virgæ, aut facto ex eo clyſteri. & fit ita. Accipe alhaſech, vnc. iiij. zingiberis vnc. j. & s. funde ſuper ea in vaſe vitreato ſucci extremitatum alhaſech. vnc. iiij. olei ſeſamini vnc. xiiij. aquæ C dulcis q.ſ. & decoque vſque ad aquæ conſumptionem. Modus alius quod bibitur, & inungitur ſuper loca dolentia: & fit ex eo clyſtere. Confert dolori iuncturarum, & confortat eas, & confert debilitati renum, & veſicæ, & dorſi, & dolori iliorum, & colorem efficit bonum, & auget deſiderium coeundi. Cuius doſis eſt vnc. i. cum rob, aut cum vino, aut cum aqua mellis. Accipe olei ſeſamini, & ſucci alhaſech, & lactis vaccini recentis ana lib. ij. albarum penidiarum vnc. v. zingiberis albi drach. xij. Et decoquatur vſque ad ſucci & lactis conſumptionem, & adminiſtretur.

CHRI. ISTVD oleum non eſt in vſu. ſecundum autem intentionem Meſ. oleum de alhaſech eſt oleum ſericinum. Serap. in proprio antidotario habet duas deſcr. olei alhaſech, quarum prima eſt ſimilis huic, in fine cuius ait, coquatur donec conſumetur aqua, & remaneat oleum ſericinum, & ſic intentio Meſ. ſimilis eſt intentioni Serap. Auic. v. can. habet tres deſcriptio. Aliqui textus Meſ. habent oleum alhaſech, alij haſce, vt habet Auic. ſi hæc tria idem ſunt, eſt thymus, ſi autem non, eſt hyſſopus vſualis: nam haſce id eſt hyſſopus vſualis, & alhaſch ideſt thymus.

MAN. AVICENNA vocant oleum de haſce, quod eſt thymus, triplici q; modo componit, non magnopere ab his qui à Meſ. ſcribuntur diuerſo.

SYLVII. ID oleum cur Meſ. hic & Serap. in Antidotar. ſericinum vocet, non video. Poteſt earumdem prope virium fieri eodem modo ex

do ex hyſſopo, quod quidam hoc loco per alhaſech a Meſ. intelligi voluit.

COST. THYMI. *In priori deſcriptione cum tam larga thymi atque eius ſucci copia apud Syluium parcius iuſto eſt pondus olei, quod ad vncias quaternas prę ſcribitur. reponendæ ergo ſunt ex vulgata verſione vnciæ quatuordecim. In poſteriori etiam eſt, quod in Syluio deſideres. id enim oleum dicens venerem excitare, vtendi modum prætermittit, nempe an inungenda aliqua ſit corporis pars, an idem oleum ſit aſſumendum. Addendum igitur ex veteri verſione, id facere epotum ad vnciam vnam cum ſapa aut vino aut aqua. ita vt ſit & aſſumendum & obſcœnis etiam partibus illinendum. Quo loco habenda quoq; erit ratio, vt quum aſſumendum eſt tum recens ſit confectum, tum ex recenti ac recenter expreſſo ſeſamo paratum, quod vetuſtate rancidum non euaſerit.*

MESVE.

Oleũ de cucumere aſinino.

OLEVM Sicyonion ideſt de cucumere agreſtis, epilepſiam, hemicraniam, & alios cerebri affectus frigidos narib. immiſſum leuat, & ſtrumas, & ſurditatem, pannum, & cicatrices nigras delet. Oleum ſeſaminum in ſucci cucumeris agreſtis maturi quantitate æquali coquitur ad ſucci conſumptionem. Vel ſucci radicum ipſius, & aliarum eiuſdem radicum tritarum ana lib.s. cũ olei ſeſamini lib.i. coquitur ad ſucci conſumptionẽ.

MAN. SICYONIVM vocat Pau. quod aliud tamen eſt ab Sicyonio à Dioſc. inter alba olea deſcripto. Hoc vero duplici modo conſtruere docet ipſe Paul. Simpliciter quidem hoc pacto: radicis ſylueſtris cucumeris vnc. ij. olei ſextarium vnum. coque in vaſe duplici. Compoſitum hoc pacto, Radicis cucumeris ſylueſtris abraſæ lib i. olei ſextarios x. ſerpylli, melilοti ana vnc. vi. dadonpiceæ pinguium, althææ ana vnc. s. ſcolopendrij vnc. vj. fœnugræci ſextar. ij. fœnugræcum infunditur in aqua per diem i. poſtea extrahitur, & cum his quæ dicta ſunt, & oleo, duobus vini ſextarijs additis, infunditur. Et vbi omnia cocta ſint, additur medullæ ceruinæ cum pauco oleo ſolutæ vnc. iiij. & rurſus oleum extractum reponitur. Quidã exponunt ſoli poſtquam coctum fuerit dies xl. Sicyonium aliud efficacius. Succi elaterij ſextar. ij. ariſtol. longæ, & rotundę, ſtyracis, helenij, hyſſopi, ireos, colocynthidos, pulegij, origani, cyperi, dendrolibani, cer. tauri, foliorum lauri ana vnc. ij. olei ſextarios v. miſcens coque donec parum ſucci relinquatur.

SYLVII. PAVLVS radicum eius vnc. ij. coquit in vaſe duplici cum olei ſextario j. Alterum idem compoſitum efficit vnguento proximum. Hoc ſæpe vtitur Gal. in lib. comp. medicamen. præcipue ſecundum genera, ſed etiam ſecundum locos, & aliquando in methodo. Eius vero compoſitionem ab eo promiſſam nuſquam legi, ἀντὶ τῶ σικύου ἀγρίου, a cucumere agreſti eſt vtique dictum σικυόινον. Dioſc. vero σικυόινον ἀπόζυσις σικυαρίας, quæ regio eſt Peloponeſi, in qua laudatiſſimum fiebat, Aliter omnino componitur, & ſine radicibus cucumeris agreſtis, à qua illud calfacit, tenuat, digerit: hoc vero aut temperatum eſt, aut ſub frigidum: quanquam id quadantenus calfacere, & febri ac neruorum vitijs prodeſſe, feminisque faciei nitorem conciliare ſcribit Dioſcor. Elaterium vero ex fructu per maturitatem flaueſcente ſine expreſſione extrahitur, ſiccatur vt ſcammonium. Poſt ſex menſes vtendum.

COST. CVCVMERIS aſinini. *Siue ſucco fructuum, ſiue ex radice hoc oleum paraueris, diſces ex Meſue lib. ſimpl. conferre ad hydropem, & iſchiadem: addе etiam, inuncto vmbilico ad lumbricos. experiere autem eodem ventrem ſolui vmbilico inuncto. Sed & ſemina ſi quis exprimat, oleum habebit ad eadem præſtanda, vt audio, opportunum.*

MESVE.

Oleũ de pomis citranguli.

OLEVM de pomis Citreis vel Arãcijs ad iuncturarum dolorem. Poma hæc duodecim matura integra in olei ſeſamini lib. ij. aquæ fontanæ, & marinæ ana q.ſ. coque in vaſe vitreato ad aquæ conſumptionem. Iterum in aquæ dulcis lib. j. & s. cum penidiarum alb. vnc. viij. coque ad aquę conſumptionem. Datur ab vnc. j. ad vnc. iij. cum potu, cibo, obſonijs.

Verſio Antiqua ſit hęc.

Oleum de pomis Citranguli, confert doloribus iuncturarum, & allelengi. Accipe poma citrangulorum xij. & ſint proprie antiqua, & pone ea integra in vaſe figuli vitreato, & funde ſuper ea olei de oliuis, aut olei ſeſamini. vn. xxvj. aut plus ſecundum magnitudinem, & paruitatem citrangulorum, & aquæ maris. coquantur ad conſumptionem aquæ. Deinde funde ſuper ipſum aquæ dulcis clarę lib. i. & s. & proijce ſuper ea penidiarum albarum vnc. viij. decoque vſque ad aquæ conſumptionem, & adminiſtretur in potibus, & cibis, & pulmentis de farina. Doſis eius eſt ab vnc. i. vſque ad iij.

CHRI. ISTVD oleum non eſt in vſu. ſuperius poſitum fuit oleum de granis citri, & citranguli, & hoc eſt de pomis citrangulis. & de hoc pomo teſtatur Symon Ianuen. quod nunquam inuenit aliquem de eo mentionem feciſſe, ſed ſecundum modernorum opinionem eſt pomum dictum Arantium.

MAN. CITRIA vocant. Eſt autem fructus mali Medicæ vel Aſſyriæ. Et ſint proprie antiqua.) Credo illum intelligere dudum ab arbore amota, vel bene matura. Nam ſemper in arbore inuenies flores, fructus & paruos & maiores, atque inter hos quoſdam virides, quoſdam ſemiaureos, quoſdam penitus aureos, qui antiquiores dicuntur.

COST. CITRANGVLI. *Citrangulum quærens, non citrum, ſed aurantium malum, vt puto, intelligit. Maturos fructus quærit, ne valido acore articulis officiant. quare præſtabit fortaſſe eoſdem ad hunc vſum dulces quoque vſurpare. Coquit autem in oleo non abſolute ſeſamino, vt Syluius, ſed aut illo, aut oleagino. Porro hoc oleum, vt quod paulo antea ex thymo propoſuit atq; vt amygdalinum, potui exhibet ad articulorum dolores. imo cibis & obſonijs commiſcet. quod vero iiſdem partibus foris quoque inducendum ſit, vt affectus vndique oppugnetur, ipſo etiam tacente admonemur.*

MESVE.

OLEVM Croci neruos & vterum roborat, amborumque dolorem ſedat, durities diſſipat, coloris gratiã efficit. Croci vnc. i. myrrhæ puræ † vnc. 5. † diebus v. aceto

† drach. iiij. † Vulg. add. calami ℥ aromat. ℥ vj.

macerен-

† drach. ix. macerentur. die sexto toto cardamomi † drach. viij. simul macera, septimo cum oleo lib. j. & s. coquatur igni lento ad aceti consumptionem, loco aceti sunt qui vinum supponant.

MAN. DIOSCORIDES accipit oleum prædstrictum cum calamo, myrrha & cardamomo, deinde apponit crocum. Et vide ab eo, qui alia arte vtitur quam hic. Somnum facit secundum Dioscor. etiam in phreniticis, si odoretur, aut infricetur naribus, suppurat, purgat vlcera. Dolori matricis. Dioscorides clausioni, malignis vlceribus cum cera, croco, medulla, & duplo oleo. A Paulo aliud describitur longe hoc sicuti præstantius, ita & preciosius.

SYLVII. DIOSCORIDES aliter præparat ad somnum conciliandum, etiam phrenecticis, si odoretur, aut naribus infricetur, & ad clausionem vteri. suppurat, vlcera purgat, etiam maligna. Paulo est aliud, vt pretiosius, ita præstantius.

COST. CROCI. *Croci integra stamina hic sint sumenda. alioqui eius in puluerem ducti vis dierũ quinque infusione plus iusto exoles ceret. reliqua contusa sumentur, vt dẽsiorem eorum substantiam aceti uis vsque quaque penetret. cardamomum postremo addit loco, vt quod laxiori & minus lento corpore (est enim friabile) celerius quam reliqua maceretur. Acetum, album semper sumendum, si secus non admonuerit author compositionis. hic tamen astrictionis gratia si nigro vtaris, nõ errabis. Aduersissimum neruosis est partibus acetum. hic tamen penetrationis gratia recte vsurpatur. tentat profecto neruos celerrime omnium, atque adeo eorum quæ præsidio esse illis possint vim promptissime in ipsos defert. Tu si aceti iniurias verearis, vinum vt author admonet, sumes, aut quæ maioris futura est vsus, aquã ex vino extractam destillationẽ.*

MESVE.

LEVM ex piperibus iuuat morbos neruorum frigidos, vt paralysim, spasmum cynicũ, tremorẽ, epilepsiam, ad hæc ischiadem, & cæteras arthritidis differentias, & vteri, coli, renum, vesicæ affectus frigidos, quia calfacit, tenuat, terget, ob id obstructiones aperit, calculum frangit. Trium piperum ana † vn. iiij. cepularum, beller. embli. Ind. ana drachm. v. rad. apij, fœniculi, ana drachm. iij. & semiss. sagapeni, opopanacis, hyoscyami albi ana drachm. ij. & semiss. turbith boni albi † drachm. xij. zingib. drachm. iij. surculorum hyssopi recentium. foliorum rutæ virentium, ana manip: j. parum trita coquantur ad tertiam partem in aquæ lib. xxiiij. coletur cum olei cicini heminis duabus, percoquatur ad aquæ cõsumptionem. Addunt alij ireos drachm. vj. thapsiæ drach. ij. anisi, cardamomi. ana drachm. j. & s. calami aromatici drachm. ij. & s. spicæ nardi drach. i. expressionis hyssopi, vel thymi sextarios tres. Poni potest loco cicini oleum irinum. vel leucoi lutei, vel amygd. amararũ, vel omnium simul quatuor ana heminas.

† Al. un. iij. al. drac. xy.

† al. drac. ij.

† al. capsa.

CHRI. OLEVM de piperibus esset conueniens omnibus dispositionibus frigidis, sicut est paralysis tremor, spasmus, & mollificatio. conferet etiam ad epilepsiam, ad ischiaticam & ad dolorem iuncturarum & dorsi, & matricis, & maxime conueniret in vera colica facta ab humore phlegmatico ventoso. & pluribus alijs dispositionibus positis in litera conueniret, sed non est in vsu.

IVSQVIAMI albi.) Suspicor hic esse mendum. Quid enim operatur hoc loco hyoscyamus, præsertim in exigua portione? Hasach. humidi.) i. thymi, vt credo. Sextaria.) Græce ξέστα. Administretur vbi oportet.) Credo authoris intentionem fuisse, vt etiam biberetur, sicut & nonnulla, de quibus sermo habitus est. Auicena describit hoc sub nomine olei Alchechengi. MAN.

HOC describitur Auicen. nomine olei alchechengi. hyoscyamus præsertim tam paucus, hic otiosus videtur, vt mendi suspitio, sit vehemens. Validum fuerit hoc ol. etiam potu. Mediolani vsurpatur. SYLV.

DE piperis. *Proponitur hoc etiã ad calculos. quare ad bibendum quoque (quod ait Manard.) proponitur. At qui eo in hunc modum vti voluerit, pro thapsia, cuius vncias binas quærit casiam, id est cinnamomum, ut reponat, hortor. hyoscyamum etiam caueat. et pro cicino oleo amygdalarũ amararum oleũ recipiat.* COST.

MESVE.

LEVM ex Euphorbio iuuat maxime frigidos cerebri & neruorum affectus, cephalalgiam, hemicraniam, lethargum, narib. immissum, articulorum quoque & hepatis, & splenis dolores illitum iuuat. Euphorbij vnc. s. in olei leucoij lutei, & vini odori ana vnc. v. coquitur ad vnc. v. coquitur ad vini cõsumptionem. Vel staphidos agrię, † struthij, ana † vnc. s. pyrethri drachm. vj. succi calaminthes montanæ † vn. j. & s. costi, dra chm. x. castorei drach. v. trita, triduoque macerata, in vini odori li. iij. & s. coquatur ad dimid. deinde frica multum, diuq; manibus, & cola, cum olei leucoij lutei, aut sesamini lib. j. & s. percoque ad vini reliqui consumptionem, tunc inspergе euphorbij recentis, & albi tenuissime triti drac. iiij. & miscendo coque.

† condisi. † drach. iiij. † drach. xy.

OLEVM de Euphorbio est fortissimæ calefactionis & deiccationis, & est in vsu, & est medicina singularis conueniens omnibus dispositionibus, quibus conuenit oleum de piperibus immediate dictum. ab ipsis tamen præcauendum est in principio harum dispositionum, nisi in excessiue frigidis. Et quum Mesue doceat istud oleum facere duobus, modis aliqui doctores magis laudãt secundum, quam primum. Auicen. in v. canon. habet vnam aliam descript. quæ videtur esse eadem cum secunda descriptione. CHRI.

GALENVS ex solo euphobrio, & oleo parat, euphorbium, vel augens, vel minuens, iuxta maiorem minoremue indigentiam. vide libro 2. de compositione medicamentorum secundum loca. Condisi.) Condes, vel radicula, nũc paucis nota, quæ & struthion. Auicenna accipit costum, castoreum, calamentum, pyrethrum. MAN.

SYLVII. IDEM potest quod ol. de piperibus, sed calidius, & siccantius: fugiendum vtrumque in principio dictorum affectuum, nisi vehementer frigidi sint. Secundum efficacius etiam Auicen. describitur v. cano. ex oleo, & sole euphorbio parciore: largiore parat Gale. lib. 2. c. ph. p. pro vario scopo. Olei lib. i. immitte euphorbij validi, hoc est recentis, & albi, semunciam, vel (si vetus est euphorbium, vt bimum, trimum, & iam pallidum, aut flauum) drach. vj. si sensus in auribus, vel parte alia est acer, minus semuncia, vt drac. ij. si obtusus, validi euphorbij, vnc. s. vel drach. v. præsertim si affectus est contumax, vt alopecia. Idem pollent piper, cæpa, allium, ruta oleo incocta in frigidis aurium, & aliarum partium affectibus, vt in hemierania a causa frigida. Oleum cui libanotis. i. rosmarinus incocta sit, vel radix betæ albæ, vel cucurbitæ agrestis, vel cucumeris agrestis, vel bryoniæ, vel altheæ, efficaciter euaporat, vbi hæc qualitatem, & vires in oleo tenui non adstringente dimiserunt. Ol. ex menta viridi repellit, exiccat, roborat, digerit lib. 2. c. ph. p. Pisseleon seu picinum oleum Dioscor. componitur. Oleorum genus tertium facimus non modo eis plantarum prædictas partes incoquendo, sed etiam animalia medicamentosa: id quod exempla sequentia docebunt. E F

COST. DE euphorbio. *Euforbium ex oleo leucoij albi dissolutum lib. simp. ad affectus frigidos neruorũ hic propositos, vt admirandum præsidium commendat. hic vinum addit non temere, vt quod corroborandi vim habet, præsertim nigrum. Quod autem euphorbium hic recens, & album quærit, suspicionem alicui faciat quando recens, & annuum veneni atque ignis habere ait vires lib. simpli. quorsum ergo hic recens quærit? Sed & probatissimum eodem loco colore esse ait pallido. hic autem quasi minus probatum quærens album deligit. Verum paucis. euphorbium foris longe minori, quam intus periculo admouetur. in frigidissimis igitur affectibus, si efficacissimum quærit, recte quærit. id vero est recens. quo vel eo nomine hoc loco est opus, quod vetustum difficile dissoluitur eodem Mes. loco citato admonente. Constat ergo cur recens hic deligat, quod alibi damnat. Est vero etiam recens probatissimum non plane album, sed pallidum. album tamen recte dici potest respectu vetusti, quod est rufum.* G

MESVE.

OLEVM Vulpinum ad podagras, reliquasq; arthritidis species, ac dorsi, renumque dolorem est efficacissimũ. Vulpes integra tantum exenterata, in aquæ fontanę, & marinæ, ana ℥ sextario i. olei antiqui clari sextar. ij. & s. cum sălis vnc. iij. coquitur ad aquarũ consumptionem, & vulpis artuum dissolutionem. Postea aquam dulcem (cui hyssopi, & anethi, herbarũ, ana man. j. incoctus sit) affunde vasi, & cum dictarum herbarum, ana lib. j. recoque ad huius aquæ consumptionẽ. Vel vulpes in aqua fontana & salsa cum herbis dictis sine oleo percoquatur, ad carnium vulpis. & artuum dissolutionem. Aqua hæc ad fotum, vel balneum partium affectarum est efficax.

℥ i. i. alias Libr. H

CHRI. OLEVM Vulpinum est nobile, & vbique præparatur, & est conueniens ad omnes ægritudines frigidas neruorum, & iuncturarum, sed non est tantæ calefactionis, quantæ est oleum de Euphorbio, vel de piperibus, vel laurinum. & est mirabile in extendendo decurtatos, nec eius vsus prohibetur statim post principium ægritudinum frigidarum.

Mirabile ad extendendũ decurtatos.

ADDITIO.

Istud oleum est multum in vsu Ioan. Angl. in cap. de dolore iuncturarum, inquit, oleum Vulpinum est medicamen vlt. ad arthreticam, & podagram, & dolorem renum & dorsi.

VIVAM sumit Paul. & coquit in oleo. Olei antiqui kist. iij.) Videntur duæ cotylæ, vt supra. Est enim mirabile balneum.) Laudant Græci in oleo simplic. decoctionis vulpis viuæ. MAN.

ID oleum ad neruosi generis, & iuncturarum affectus omnes frigidos ob calorem mediocrem est tutissimum etiam initio, & efficacissimum. Paul. viuam vulpem oleo incoquit; & hodie nonnulli viuam vbi exenterarunt, semispirantem adhuc oleo incoquunt. Vulpes autem bene habita, qualis per vindemias vuis nutrita, & impinguata, ætatis mediæ esto. Quid enim virium à vulpecula recens nata, & strigosa expectare possis? Grandior enim quia calore est acriori, humores habet calidiores, & ob id excrementa omnia acria, & partium omnium naturam valenter digerentem, vt nec vrinam, nec vẽtrem inferiorem contemperim. Additur coquendo interdum salsa, rosmarinus, iuniperus, anethum, origanum, maiorana, & tunc vulpinum est vnguentum. SYLVII.

VVLPINVM. *Vulpem ait Paulus totam, siue viuam. siue mortuam decoctam discussorium oleum efficere. Sextus philosophus Platonicus viuã scribit, siue ex aqua, siue ex oleo coctam mire podagricos sanare. Mes. sal addit, vtilissimum certe, quando præter discussionem robur quoque neruosis & articularib. partibus quoddam conciliat. Anethi, & hyssopi loco addũt alij chamæpythin, neruis, & articulis familiarem.* COST.

MESVE.

OLEVM ex Viperis cutim expurgat, impetigines sanat. fit ex viperarũ nigrarum integrarum, lib. ij. ad carnium dissolutionem coctis igni lẽto in olei sesami sextar. j. & s. in vase terreo vitrato angusti oris exacte obturato, ne illius noxio vapore offendaris. vbi refrixerit, vitreo vase reponatur, penna partibus affectis illinatur.

ISTVD oleum de Serpentibus etiam describitur a Serap. in proprio antidot. & dicit illud conferre ad impetiginem, & debilitatem stomachi, & asaphati. CHRI.

VIPERAS intellige, & elige, vt in Theriaca, & absinde caput & caudam, & valebit elephantiasi. MAN.

SI abscissis capite & cauda viperæ (quales theriaca postulat) oleo incoquantur, etiam elephanthiasi fierit salubre. SYLVII.

NOTA *est ex Galeno lib. de antidot. elephantiaci historia vino, in quo integræ viperæ irrepserant, sanati. quare, etsi in conficiẽda theriaca, vt tutius res agatur, abscindere caput, & caudam veterum consilium fuerit: sicut tamen ad scorpionum conficiendum oleum non abijcitur ipsorum aculeus, ita si integram viperam ad oleum ex Mes. præscripto parandum, sumpseris, quo illinendum foris est corpus, non minoris id securitatis, atque efficaciæ fore existimo, quam si, vt consulsit Manardus, abscissa cauda, & capite confici iusseris. Manardi tamen consilium magis probo.* COST.

ME-

MESVE.

OLEVM ex Scorpionibus, lapidem renum, & vesicæ frangit, & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatū vrinarium iniectum. fit ex scorpionibus viginti, vel paulo pluribus, aut pauciorib. in olei amygd. amararum lib. ij. insolatis mense vno in vase vitreo probe obstructo. Vel aristol. rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum rad. capparis, ana vnc. i. in olei amyg. amararum sextario i. diebus xx. insolentur in vase vitreo operculato, deinde scorpiones a x. ad xv. oleo inijce, obtura. insola iterum † mēse vno. Egressus è balneo, aut inscissu calculosus illo vngatur in tribus dictis partibus & in meatum vrinarium inijciatur portio eius exigua, horis singulis, est mirabile. Quidam priore, alij posteriore ceu efficaciore vti malunt.

† Vetus per dies xx.

CHRI. OLEVM de Scorp. generaliter est ab omnibus vsitatum. dupliciter præparatur. nam quoddam est simplex, & fit solum ex oleo de amygd. amaris, & scorpionibus. Aliud est quod fit ex tali oleo, & ex scorpionibus, & quibusdam aromatibus aperitiuis, & calidis. & vtriusque modi hic ponuntur descript. Primum quod est simplex, plus attinet frigiditati ratione scorpionum. sed secundum plus attinet caliditati ratione aromatum, & vtrumque est aperitiuum, subtiliatiuum vrinæ, & lapidis fractiuum, renibus, & vesicæ inunctum ab extra, iuxta renes, & iuxta collum vesicæ & pectinis: oleum tamen de scorpionibus compositum est efficacius simplici oleo: similiter per syringam aliquid eorum impositum per virgam prouocat vrinam, & subtiliat ac frangit lapidem in vesica: & prædictas operationes efficiunt ex ipsorum complexione, sed non tantum ex hoc, immo etiam a proprietate specifica, & forma.

MAN. MODVS operationis eius alius.) Paratur nunc cum oleo antiquo, additis multis simplicibus medicamentis ad venena laudatis: estque mirabile in pestilentia, & venenis omnibus. Scio ego hominem, qui hoc solo munitus, sæuissimam quantumuis pestilentiam nihil facere, nec solum seipsum, sed & famulos secum ad viscendos pestilentia affectos accedentes, incolumes seruat. Scio & ex sola inunctione aliquos liberatos, qui sæuissima biberant venena.

SYLVII. PARATVR etiam nunc oleo antiquo additis simplicibus medicamentis contra venena laudatis, fitque oleum mirandarum virium contra venena omnia, & pestilentiam. Scio hominem hoc solo munitum quantumuis sæuam pestilentiam nihil facere, sed eum & seruos suos vna secum visentes pestilentia affectos, incolumes seruari. & sola vnctione quosdam à sæuissimis venenis potis liberatos. Prius ob scorpiones frigidum est: posterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horum calorem & essentiæ tenuitatem (quibus aperit, incidit, tenuat, terget, perrumpit) sed etiam totius substantiæ scorpionum proprietate, & vt loquuntur, forma specifica, qua vtrumque calculum renum & vesicæ frangit illitum tantū lumbis, si in renibus est. si vero in vesica, pubi, perinæo, & iniecta etiam nunc pauca in meatum vrinarium.

COST. EX scorpionibus. *magno artificio conficiendi formulam habes a Matthiolo in Dioscoride. Id quum ad venena satis superque ille commendet, audaciam*

A *ignaris medicis peperit, vt in omnibus etiam deploratis, & æstu laborantibus, & in ætate omni, vel infantium vsurpent cum magna artis calumnia, & permitie multorum.*

MESVE.

OLEVM ex Ranis refrigerat, ob id podagram, & alias arthritidis species calidas mitigat, & incendium febrium ardentium fronti, & tempori b. illitum, quandoq; etiā somnum conciliat. Capitum ranarum antiquarum † selibra in vase vitreo bene obturato, cum sextario dimid. olei sesamini coquitur ad capitum dissolutionem, vti oleum ex viperis.

† aquaticarum.

B

CHRI. OLEVM de ranis non reperitur præparatum. vsus tamen eius esset magistralis ad somnum prouocandum, & prohibendum fumos calidos ad caput ascendentes. Ioan. Anglicus in c. de dolore iuncturarum habet descrip. huius olei.

MAN. HOC vidi quosdam vtentes in podagra, sed in ea nullum magis præsentaneum vidi auxilium, & absque periculo, quam vt eam homo æquo animo ferat, expectans Hippo. terminum.

SYLV. HOC oleum etiam hodie parant, ob id tantum quod sit necessarium ad emplastri de ranis compositionem a Ioan. Vigo descriptam. Podagræ calenti admouerunt quidam, sed nullo fructu. Neque enim frigiditas in eo magna esse potest ab his capitibus coquendo coctione tam longa, & in oleo sesamino alteratis. Rectius, meo iudicio, ranæ virides in syluis crebræ, vngui-

C bus reptantes in altissimas quasque arbores, & sub noctem brexantes (vox enim earum vnica est bres) oleo violato, vel omphacino, ad hos vsus incoquerentur. Quas manibus vitas hodie ex more tenent ad refrigerium febre acuta aliqua ardentes, croisſets, vulgo dictas, quarum meminisse videtur Gal. lib. 10. simp.

COST. EX ranis. *Alij non caput tantum, sed totum ranarum corpus, ad hoc oleum vsurpant: alij abiectis visceribus, quod reliquum est sumunt eodem fere omnes vsu: antiquas autem quum hoc loco iubet sumi, aquaticas legendum existimo, vt eas esse euitandas admoneat, quæ aquaticæ vitæ conditionem in terrestrem commutarunt, bufones, inquam venenatæ prorsus, & lethalis naturæ. longe autem antiquioris vitæ, quam ranę, quarum corpora resolui in lutum aduentante hyeme insignes censent historici. alioqui autem harū vulgarium, & esculentarum ranarum iuniores potius, quā vetustas ad propositum conficiendum oleum maioris fo*

D *re vsus ex quo refrigerium quæritur, existimo. sint enim humidiores ac frigidiores mea sententia, quarum corpus in aqua genitarum achis solisque calorem vix sensit.*

MESVE.

OLEA per resolutionem varijs fiunt modis, virium sane mirificarum. De quibus scribunt fusius, qui rerum occulta manifestant, & detegunt. Sapientes tibi omninō legendi, & imitandi, si famę illorum maxime es cupidus. Mihi vero Dei spiritus largitate, & gratia, nunc pauca quædam, sed mirabilia illorum oleorum effecta percensere sufficiat.

MAN. FIVNT autem olea. Tertius eſt tractatus, quia recentioribus maiori ex parte natus eſt. Qui quæ ſunt occulta.) Hoc eſt chymiſtæ. hi enim compoſita in quædam veluti elementa ſegregant, quorum id quod igni reponet, maximę eſt potentiæ.

SYLVII. OLEORVM genus quarum à ſapientibus multis deſcriptum, hodie chymiſtica arte magis perficitur, vim quandã in concreto & poſito occultam manifeſtante. Hæc namque ignis vehementia ex liquoribus, gummi, melle, ſaccharo, cera, oleaginam quandam ſubſtantiam ſeparat, & in capitellum attollit: nec minus ex plantis pinguibus, ligno guaiaci, iuniperi, pini larice, cedro, & id genus alij: præterea ex plantarum, atque adeo animalium partibus omnibus ipſum velut gluten terræ ſubſtantiæ, humorem inſitum, pinguem, imputribilem maxime, vt ignis ſecretum nunc ſurſum attollit in capitella, vel vt titulos, vel deorſum in ſubiectum aliquem catinum præcipitat: rem omnibus alijs remedijs plane diuiniorem, ſi Vſtadio in cælo philoſophorum, & Gebero, & veritati credimus: quamquam hodie ſunt idiotę quidam, magnorum tamen Medicorum nomine ſe venditantes, qui idipſum ceu nugatorium calumnientur, vt alia prope omnia pulcherrima ignorata, ſolas (vt vocant) receptas ſcribere, nulla tamen ratione ſcientibus. Adde quod metalla quædam chymiſtis in calcem verſa in oleum fundantur. Sunt qui terrea quoq; corpora vt lateres ignitos oleo incoquunt, vt vires oleo ipſi præſtantiſſimas acquirant. Ad Meſ. redeamus.

MESVE.

OLEVM de ouis experientia plurima probatum eſt cutim expurgare, impetiginem, ſerpiginem, & alia cutis vitia perſanare, capillos regignere, vlcera maligna, & fiſtuloſa curare. Vitelli ouorum elixãdo duratorum triginta, aut circiter, manibus friati, in ſartagine terrea plumbata frigantur igni, mediocri) mouendo cochleari ligneo, aut ferreo, donec rubeſcant, & oleum ab his reſoluatur, quod preſſi cochleari largius remittent. Vel ijdem vitelli elixando indurati mola frangantur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimãtur, quale in oleo amygdalino explicuimus: & oleum deſtillabit.† Vel ipſi vitelli corpulento vaſi imponantur, oleumque in capitellum ignis violentia tollatur, qualiter oleum philoſophorum poſt dicendum.

† Tertius modus eſt, vt deſtilet in cucurbita, & alibi loco.

CHRI. OLEVM de ouis non eſt in vſu, confert tamen omnibus diſpoſitionibus cutis etiam remouendo lentigines. Serap. in proprio antidot. dicit iſtud oleum facere creſcere pilos. Similiter Raſ. in proprio antid. dicit iſtud oleum valde conferre paſſionibus, & doloribus ani, & dolori aurium, & dentium.

MAN. MIRVM in modum aufert cutis fœditates, & cicatrices præcipue, quæ poſt vſtionem remanſerunt, ſed difficile eſt ita parare, vt nõ vehementer ſœteat, minus tamen male olet illud, quod per deſtillationem, vel ſublimationem fit.

SYLVII. CVTIS fœditatem mire aufert, ac cicatrices, præcipue in ambuſtis relictas: fere autem grauiter olet: minus tamen poſtremum ſublimando deſtillatum. Pilos auget Serapioni in Antid. aurium, dentium, ſedis doloribus, & alijs pleriſque ſedis affectibus, Raſis in Antidot.

* Oleum Ouorum Nicolai.

Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, ſemper mouendo rude ferrea donec probe aſſentur exſiccati. linteo forti, oleo amyg. dul. madefacto exprime poteſt etiã alembico deſtillari, vt ol. philoſoph. Meſ. Satius eſt vitellos crudos frigere, cochleari aſſidue mouere, donec aſſati, & cochleari preſſi, vaſe inclinato reddant oleum, quod phyala conditum etiam diu integrum ſeruatur: ex viginti vitellis extrahes horis duabus vnc. iiij. aut circiter.

OVORVM. *De oleo per expreſſionem, & impreſſionem hactenus. Aggreditur nunc de ijs, quæ per reſolutionem, quo modo ex vitellis ouorum confici etiam ſolet. Qua tamen occaſione vitelli oui meminit, duos quoque proponit eiuſdem parandi modos per expreſſionem. Anodynæ facultatis hoc oleum eſt, ſi vllum, quo nomine tumorum malorumue vlcerum dolori conferre ſolet illitum. curare tamen vlcera, vt addit Syluius, nondum obſeruauit.* COST.

MESVE.

OLEVM ex frumento, impetigines, & cutis aſperitates curat. Frumẽtum inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas ſi prematur, hoc oleũ remittit. Vel triticum excorticatum vaſe ſublimationis deſtilletur qualiter oleum philoſophorum.

Oleum de frumento, impetigines, & cutis aſperitates curat. Modus operationis eſt. Pone frumentum ſuper laminam ferream, & ſuper ipſum aliam laminam ferream ignitam non multum, & comprime, & manabit oleum. Secundus modus. ponatur oleum excorticatũ in vaſe ſublimationis, fiat ſicut dicemus. *Vot. ſic habet.*

OLEVM de frumento non eſt in vſu, eſſet tamen lenitiuum, & humectatiuum omnium aſperitatum cutis, quæ fiunt a ſiccitate. CHRI.

ET hoc valde in cutis infectionibus conducit. Feci ego quandoque parari per deſcenſorium, vt chymiſtarum voce vtar. MAN.

CVTIS aſperitates a ſiccitate natas lenit, & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. Raſi etiam in Antidot. deſcribitur. SYLVII.

FRVMENTI. *Frumenti abſoluto nomine triticũ intelligitur, licet frumentaceũ genus, & hordeum, & zeam, & alias eiuſcemodi comprehendat fruges. ex quibus omnibus in eundem vſum parari oleum poſſe exiſtimo. Huius ex his conficiendi quum duplicem modum afferat, prior eſt per expreſſionem, poſterior per reſolutionem, imuit & per aſcenſum, dicens fieri per vas ſublimationis. poteſt tamen etiam per deſcenſum fieri.* COST.

MESVE.

OLEVM ſinapinum ſalubre affectibus frigidis, lethargo, obliuioni, dolori, quem frigida intemperies parit. Fit vt oleum de frumento.

ISTVD oleum eſt in vſu ſecundum intentionem Meſ. eius operatio eſt ſicut operatio olei de frumẽto: ſit tamen communiter ſicut oleum de amygdalis. Sinapis autem duæ ſunt ſpecies, alba, & nigra. Nigra autem eſt illa, quæ cõmuniter intelligitur, quando ſimpliciter ponitur. CHRI.

HOC nunquam vſus ſum. Eſt autem (vt puto) adeo efficax, vt ad extima trahens, materiam, id eſt, ruborem, cuti inducat. MAN.

IN

SYLV. IN vſu eſt id oleum, ſed factum, vt oleum amyg. phœnigmum, id eſt, rubrificationem, vt ipſum ſinapi tritum in cute excitare poteſt.

COST. SINAPI. *Fit hoc etiam per ſimplicem expreſſionem temperatius. per ignitas autem laminas ſi expreſſeris acerrimum fore exiſtimo, & vere ignis inſtar bullas in cute excitaturum. tertia ratio per deſtillationem, ſiue per deſcenſum mediarum quodammodo virium oleum reddet.*

MESVE.

OLEVM iuniperi emendat cutis infectiones, ſerpiginem, cancrũ, vlcera maligna, qualia, quæ in tibijs, & cruribus quorundam: malum mortuum recentiores vocant. Sarmentis iuniperi tenuibus vas vitratum oris anguſti reple, laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri triticei modum pertuſam, ori toti applica, luta eandem cum ore tum dicti vaſis, tum alterius minoris etiam vitrati oleum excepturi, quod terræ vbi infuderis, luculento maius alterum iuniperi fruſtula capiens, circunda horis duabus, ſicque oleum in vas minus deſtillabit.

Antiqua verſio ſic habet

Oleum de iunipero confert infectionibus cutis, & malo mortuo tibiarum, & ſerpigini, & cãcro, & vulneribus malis. Accipe ex lignis iuniperi quantitatem ſufficientem, & ſcinde in fruſta: & imple ex eis dolium magnum vitreatum interius, cuius orificium ſit arctum, & fac foueam in terra, & præpara parietes eius, cum terra figuli. Deinde pone ollam vitreatam ex directo in fundo foueæ habentem orificium amplum; & cooperiatur lamina ferrea ſubtili perforata foraminibus multis, ſicut cribratorium tritici. ita quod lamina vndique ollæ orificium cooperiat. Deinde ſuper laminam præparetur orificium dolii ex inuerſo, & præparetur cum terra figuli, vt nihil ex vtriſque orificij reſpiret. Poſt illud accende ignem ſuper totum corpus dolij; & dimitte ardere ſic per horas duas, manabit enim ex arte hac oleum, quod reconde: & adminiſtra vbi oportet.

MAN. HIc deſtillãdi modus eſt eliciendi a rebus ſuccum, quem chymici per deſcenſorium vocant, per quem olea ex lignis, vel lignoſis rebus extrahuntur. Vidi ego quandoque extrahi ex pineis ad erugandas mulierum cutes. Vſus etiam ſum eo quod è ligno Indico Guaiaco vocato, vel quod melius ſucceſſit, ex ſancto per eundem modum manauit, in Gallicis, vel vlceribus, vel doloribus. in quem vſum & hoc ſcilicet ex iunipero factum, non parum conducit. Malo mortuo.) Ita vocant recentiores mala quædam vlcera, in cruribus præcipue contingentia.

SYLVII. HAC arte oleum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno ſancto ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera) quibus & oleum iuniperi, & geniſtæ, & fraxini, & ſimilium prodeſt) & lignis alijs, præſertim pinguibus ac ſuculentis, fructibus, baccis, ſeminibus. Vas autem maius eſſe poſſit metallicum, aut ſi vitreum eſt, vel ſiliceum, probe totum luto ſapientum muniatur, figulinum autem, quia rarum eſt, oleo foras exhalanti viam dare: ob id vitratum ſit intus: Infernum autem vas receptorium vitreum eſſe poteſt ambitu non lutatum, modo ſit paulo craſſius. Poteſt & metallicum: poteſt denique terreum eſſe, modo ſit vitratum: alioqui oleum id tenuiſſimum hac illac per vaſis poros diffluereet. Multo minus fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente (quod Meſue imperabat) recipi tuto id oleum poſſit. Adde quod neque minus vas terræ infundere eſt neceſſe, ſi velut area aliqua poſſis carbones & ligna ſuſtinere, quibus vas maius eſt circundandum.

IVNIPERI. *Olei per deſcenſum extrahendi multiplicem in ſuperioribus modum explicauimus. ad quos hic quoque a Meſue propoſitus refertur.* COST.

MESVE.

OLEVM fraxininum ſplenicos iuuat, præter id poteſt, quę oleum iuniperi, & eodem fit modo.

NON ſolum inunctum, ſed etiam ebibitum, confert lienicis. MAN.

ID oleum hypochondrio ſiniſtro illitum, & potũ, ſplenis obſtructiones potenter liberat, duritiemque emollit, ac digerit. SYLVII.

FRAXININVM. *Fraxinus frigido, & ſicco temperamento, & adſtringente vi, qua lienterias curat Paulo authore, ineptus eſt, vt lienem ex craſſo humore duriorem emolliat. ad lienem tamen extenuandum mire probatur eius cortex. In libro enim Galeni ſpurio, qui eſt de dynamidijs, uino, & eius cortice decocto lienem prorſus extenuari ſcribitur. In eũ ergo vſum qui parare oleum velit. corticem acciperet. An vero oleum per deſcenſum ex fraxino paratum tuto ſumi poſſit, vt Manardus ait, non ſat ſcio. ingratiſsimum certe ſapore, odoreque moleſtiſsimum eſſe, & eiuſcemodi olea exurente. quam ſibi compararunt facultate, parce vſurpanda certo ſcio. Ad extenuandum lienem ſalo fraxinis ego libentius vtar, cuius conficiendi rationem attulimus, quam de olei conficiendi ratione paulo antea diſſereremus.* COST.

MESVE.

OLEVM exgagate ſacratum, dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis, ab vtero ſuffocatis ſaluberrimum: conceptumque adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi, vel ſublimatione mox dicenda.

OLEVM de gagatis. gagates eſt lapis coloris nigri, leuis, ſtans ſuper aquas, & reperitur in India. non eſt in vſu. CHRI.

LAPIS hicà Dioſcor. Gangites dicitur, quo ſicuti, & multis alijs rebus caremus. Quod vero de dæmoniacis dicitur, ſuperſtitioſum eſt, & a Chriſtiano alienum. MAN.

GAGATES lapis ater odore bituminis dum vritur, tumores in genu diuturnos diſſipat, & ſinus ſiccando contrahit: cruenta vero vlcera præcipue glutinat. Hic multus nobis eſt in corallis, maxime precarijs: & ita magnus ſæpe, vt ſalina mihi duo ſint iuſtæ magnitudinis ex ſolido gagate. Cum autem eo ſit multo vilius bitumen, & viribus, aut iiſdem, aut validiori- SYLVII.

bus (vtex gagatis Galeni bituminis commercio cum odorem, & E fortaſſe reliqua. Sortitis colligere licet) tentari poſſet ex ipſo oleum, quod largius fluet, præſertim ſi recens eſt bitumen, cum ipſum ſi terræ ipſius velut adeps, & olei vice vratur accolis lacus Aſphaltitæ, locorum aliorum bituminoſorum. An vero epilepſiam iuuare poſſit oleum iſtud, iure ambigi poteſt. Cum enim nõ ita tenuet ac digerat, ſed vtrumq; mediocriter præſtet, quid ſpei ab hoc eſſe poſſit, niſi ſiccando, aut ſua tota ſubſtantia iuuare dicatur? Nam odore illo bituminis tetro epilepſiam magis prodat, vt myrrhæ, galbani, cornuum, vngularum, pellium capræ, & hirci ſuffitus. quod vero de dæmoniacis ſcribit Meſues, ſuperſtitioſum eſt: a Chriſtiano q̃ homine alienum.

COST. GAGATES. *Gagatẽ Belgis audio paſſim eſſe inſtar lignorum ad ignem, licet flammam non emittat. Dioſcorides eius meminit ſub Gagatis non etiã gangitis, vt ait Manardus nuncupatione, & bituminis ſpeciem eſſe ait probatam ad multa. An vero dæmones naturali vllo præſidio fugari poſsint, licet Ioſepho mentio ſit Baaras herbæ extrahentis dæmonas, & recentioribus Holithæ, Chriſtiano tamẽ homini ſuperſtitioſum eſt, vt recte monet Manardus. De hac vero re a nobis in libello de vniuerſali ſtirpium natura, quem ſuperiori anno edidimus. diſputabatur.* F

MESVE.

OLEVM Philoſophorum (quod etiam oleum ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & benedictum, & diuinum, & ſanctum quidam vocarunt) veterum omnium conſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſſimum. Nam calfacit, ſiccat eſſentiæ tenuitate, in altum penetrat, digerit. Proinde materiam omnem excrementoſam conſumit. Ob id epileſiæ, paralyſi, vertigini, oblivioni, & lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum confert. G

Oleum philoſophorũ,	Naturale,	Minerale. Marinum ex inſulis, & ſcopulis fluens, naphtha dictum.	Subalbum, optimum. Subrubrum medium. Subnigrum & craſſum, peſſimum.
	Artficiale		

Arte vero ſic ſit. lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus non fumantibus accende, donec igniti rubeant: tunc concha oleo † roriſimarini, vel antiquo claro plena extingue, & quoad eius fieri poteſt, oleo imbue: ſicca per ſe in caſulis, poſt minutiſſime tere, & vaſi per ſublimationem deſtillandum trade, luto chymiſtarum capitello committe, carbonibus in fornace accenſis coque, donec oleum deſtillet in phyalam vitream naſo imo capitelli agglutinatam, quam exacte obſtructam reconde, & ſerua. quanto enim antiquius, tanto valentius. H

† de alkahol.

CHRI. OLEVM philoſophorum eſt magnæ efficaciæ & virtutis, & denominatur a philoſophis oleum de lateribus, & ſolum a quibuſdam habetur in vſu. & ibi magiſtraliter præparatum reperitur. & modus compoſitionis eſt, nam recipiuntur fruſta parua antiquorum laterum ignita, & pluries extinguuntur in oleo oliuarum. demum prædicta fruſta cum oleo ad alembicum ponuntur ſic deſtillando, & oleo deſtillatur, quod eſt ſubtiliſſimum in complexione, & virtute ponitur cum oleo balſami, & habet conſimiles operationes, & ſæpe loco eius aſſumimus tale oleum.

ADDITIO.

Iſtud idem deſcribit Raſis in proprio antidotario, & dicit ipſum valere, ſicut oleum balſami, ſed eſt ſubtilius, & calidius, & maioris vtilitatis in ægritudinibus frigidis. perforat enim manum cito, & expanditur lato ſpacio. valet lapidi, & ægritudinibus veſicæ. prouocat vrinam, valet paſſionibus aurium, interficit vermes in eis. valet paralyſi, & torturæ oris inunctum, aut bibitum, valet iſchiaticæ, & dolori iuncturarum, & dorſi. *Operationes eius.*

PHILOSOPHORVM chymiſtarum videlicet: de quorum numero cum & ipſe eſſet, vt pluribus ex locis colligi poteſt, ideo ei placuit hanc partem cũ hoc oleo finire, quod & perfecti magiſterii vocauit, illorum loquendi modum ſequutus. Vt vero ego ſcribam, quid de hiſce rebus ſentiam, dicam: vbi opus eſt vehementer calefacere, & ad intima vſque accedere, nullam naturalem rem poſſe his oleis, per hanc videlicet artem elicitis conferri, adeo, vt etiam vim ignis, & æquent & ſuperent. Vidi enim his oculis guttam cuiuſdam olei fortuito cadentem lectiſternia omnia quæ multiplicia erant momento penetraſſe, & lecti fundum, quod ex aſſeribus, inuſſiſſe. Quod fit a natura.) In montanis Mutinæ, ditioni Alphonſi principis noſtri, qui propria virtute ea loca ab hoſtibus occupata recuperauit, loco Gybium vocato liquor certis temporibus manat, oleum montis Gybij vocant, qui ad longinqua loca, non ſine magna recte eo vtentium vtilitate, deportatur. Eſt enim quoddam ſubalbidum.) De naphtha, ad quem proculdubio hæc referuntur, ſcribit Dioſcorides aliam eſſe albam, aliam nigram. Accipe ex lateribus antiquis.) Albuchaſis in libro qui Seruitor dicitur, nouos lateres accipit, quos aqua non tetigerit. Cuius opinioni ego potius adhæreo, quia oleum melius imbibent. In fruſta.) Vnius vnciæ, ait Albuchaſis. Pone in cazola.) Id eſt, vaſe vitreo, vel vitreato tertia parte vaſis vacua remanente. Cuius ignis ſunt prunæ.) primo lenior, dehinc paulatim augeatur, qui tamen attingat fundum vaſis. Vſq; dum deſtillet oleũ) Primo enim exibit aqua deinde oleum, quod per ſe collige. MAN.

OLEVM philoſophorum, ſcilicet chymiſtarum, qui ſe ſuis ſcriptis vbique & quotidiano ſermone philoſophos appellant, & quod mireris, ſolos ſe philoſophos affirmant, quod rerum maxime abditarum, & in terræ viſceribus retruſarum naturam ſcrutentur, metallorum in terræ generandorum & augendorũ ratione intelligant, facultates corporum terreorum accuratiſſime ve ſtigent, ipſaq; corpora in elementa ſua diſſoluant, rem plane arduam, & operoſam, ſed ſi vbique certa eſſet omnino admirãdam. Si enim quo difficilius rerum aliquarum pulcherrimarum & præſtantiſſimarũ eſt inuentum, eo ſit præclarius, quis nõ videt eos laude cumulatiſſima digniſſimos, qui noſtris ſenſibus abſcondita ex Plutonis regno, ſic eruũt in apertum maximo non tãtum ſumptu, ſed etiam valetudinis periculo? quando hæc omnia ceu Plutonis antro effuſa halitum edunt craſſiſſimum, & omni vino animali (ſi pyrauſtas excipis.) peſtilentem atque adeo plantis ipſis noxiũ. Quam rem exemplis prope quotidianis chymiſtæ probant, & aurifices,

typorum

typorum literatiorum fusores. Hic enim vapore hydrargyri, & aliorum tetro & crasso derepente suffocantur, aut paulatim vitiato cerebro neruorum maximam imbecillitatem sustinent, nisi latiore infumibulo halitum foras educant, qui arbores propinquas velut fulmine afflatas tabefacit. Sed in hoc hominum genere impostura hodie est omnium maxima, præsertim cum metallorum generationem, & transformationem corrasis alicunde aureis, vel numis, vel torquibus, dolo malo frustra conantur. Sed de his fusius quam pro re proposita: satis in præsens sit nouisse aquas, & olea chymistarum industria singulari secreta maximarum est e virium, & efficientiæ tam tenuis, vt olei cuiusdam gutta fortuito illapsa in lectum, stragula eius multitia & culcitras momento penetrarit, atteresq; fundum lecti sternentes vllerit.

Oleum vero istud de lateribus tam tenue est, vt momento latissime spargatur: si manui infundatur, eam cito penetret. Oleum balsami est multo tenuius, calidius, & in affectibus frigidis efficacius: vrinam mouet, lapidem frangit, vermes enecat, aurium tinnitui a flatu crasso, paralysi, spasmo cynico, ischiadi, gonagræ, podagræ cæterarum iunctiurarum doloribus prodest, potum aut inunctum: sed parua eius portio aquæ affectui aptæ mista bibatur. Fusile vero Mesuen factionis chymistarum studiosum, loca in antidotario isto non pauca plane declarant: voces chymistis solennes, qualis est, perfectum magisterium, de suo lapide philosophico frequenter dici solitum, & sublimatio, & alembicum, & id genus alia. In montanis Mutinæ loco Gibium vocato, liquor certis temporibus manat (oleum montis Gibij vocant) in varia loca cum magna vtilitate ipso recte vtentium. *Maxard.*

Naphtha Babylonij est bituminis colamen album quoddam: aliud nigrum Dioscor. A Rasi in Antidotario, & Albucasi in libro qui Seruitor inscribitur, vbi lateres nouos, qui aquam nondum senserint præfert, quia oleum melius imbibent, & eos in frusta vnc. j. diuidit, in vase vitreo aut vitrato, sed probe lutato ita componit, vt eius pars tertia maneat vacua: & ignem oportet fieri primo leniorem, sed qui fundum vasis attingat: paulatim augeri. primo exibit, aqua deinde; oleum per se colligendum, vt restinat, terebinthinam, lignum Guaiaci, & alia multa destillamus. Oleum etiam chamæmel. & nardinum, etiam benedictum dicitur Mesue, sed hoc præstantissimum, & quibusdam petrelæum, vocatur. Sic ex ladano, cera, liquoribus, gummis, resinis, ossibus, medullis, & alijs, vt diximus pingui humore abundantibus, potest sublimando trahi oleum. Calx integra oleo communi restinguatur, alembico vitreo destilletur, manabit oleum ossi corrupto idoneum.

Oleum balsami Petri di Ebano capit. de cordis affectibus. loco veri opobalsami miscendum theriacæ, mithridato, curcumæ aureæ Alexan. Recipit. myrrhæ, aloes, spicæ nardi, sang. draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, mastiches, gummi Arabici, styracis liquidæ, ana drachm. ij. ladani, succi castorei ana drachmas. ij. & semiss. moschi drachm. i. & s. terebinthinæ pondus omnium tritis misceatur, alembico destillatur, vt aqua rosarum, seruatur. Succi illius cerosi, quo testes castoris abundant Dioscor. legere malo, quam cum quibusdam sicci. Tale enim exucum & exanimatum est. Aliud earundem virium Gulielmi Placentini, myrrhæ, carpobalsami, nucis Indicæ ana vnc. s. hyperici drachm. ij. tere leuiter, misce olei vnc. v. vel terebinthinæ vnc. i. & s. & in fine moschi grana. v. ambræ grana tria: olei de lateribus vnc. i. fiat vt oleum rosatum.

Oleum tartari Petri Argillatæ ad faciem tergendam, & erugandam.

Tartarum dolij lateribus adhærens, album potius quam rub. pulueri zatum, aceto macereturr, post inuoluatur panno lineo, & deinde stupis aqua humectatis ponatur sub cineribus: deinde tribus diebus scutellæ imponatur declini, destillabit humor quidam subrufus.

NIC. Oleum tartari lateribus doliorum adhærentis.

Tartarum id ex vino generoso tritum, linteolo inuolutum aceto albo forti bene madefac: sub cineribus calidis coque, dum nigrescat. iterum tere, in vase inclinato serua dies octo loco frigido, donec in oleum resoluatur. Id si non fit, exprime, & serua: eodem modo facit Mesues oleum ouorum: Satius est calcinatum tartarum manicæ Hippocratis, vt vocant, impositum, & loco frigido locatum sinere, donec in vas subiectum fluxerit oleum. *Satius est marmoris imponere, ant.* Oleum sulphuris sic fit. sulphur ignem non expertum, vel flauissimum inter vrendum fumum crassum remittit, excipiendum campana vitrea, aut silicea. In qua ex vapore crasso oleum concretum destillat in vas planum capax, in cuius medio sulphur vasculo conditum vritur. Alijs trito sulphuri per aquam vitæ incensam ignea consumitur substantia: post reliquum destillatur, vt oleum philosophorum. Alij sulphuris flaui, terebinthinæ ana vnc. iij. olei rosati lib. vna, coquunt igne lento cum vini odori vnc. duabus ad vini consumptionem. *vitro plano, quia nihil oleis obsit succulo inferne acuto.*

Oleum de hyperico mirabile: summitatum hyperici vnc. iij. infundantur triduo in vino odorifero. q.s. post coque in vase duplici bene obstructo, fortiter exprime: hypericum nouum similiter macera, coque, exprime. adde terebinthinæ vnc. tres, olei antiqui vncias sex, croci script. coque ad vini consumptionem. Hoc oleum incerti autoris. Galenus tamen vinum austerum, in quo folia androsemi, vel asceyri (quæ species sunt hyperici) cocta sint, vulnera etiam grandia glutinare scribit, & hypericum calidum siccum tenuium partium ischiadicis vtiliter bibi quibusdam. Ex quibus & reliquorum hic mistorum viribus collige id oleum roborare, digerere, & tenuare. ex substantijs enim contrarijs componitur. *Lib. simpl.*

Oleum de capparibus. Corticum rad. capparis vnc. i. ireos agriæ, tamaricis ana vnc. s. olei communis lib. ij. coquantur in vini vnc. iiij. ad vini consumptionem: coletur, condatur. Splenem durum comminuit, vsu quotidiano probatiss. Galeno acceptum fertur in lib. ad Glauconem, vbi tamen non inuenitur. Oleum moschatum recipit olei communis libras sex. lilij, folij, spicæ, costi, mastiches ana vnc. i. & dimid. styracis calamitæ, croci, myrrhæ, casiæ lignea, xylobalsami, ana drachm. vj. caryophyllorum, carpobalsami, bdellij, ana vnc. dimidiam: nucis Indæ drachm. ii. moschi drachm. i. vini odori vncias sex: coque in vase duplici trita leuiter omnia ad vini consumptionem. Moschum tacuit Manlianus, a quo tamen vocatum ait, dicitque coquendum ad aquæ consumptionem, cum tamen aquæ in descriptione non faciat mentionem, sed mucilaginis, vnc. i. vel drach. i. res plane incerta, male item tribuit Galen. Antidotario. Id oleum. pomis odoratis cogendis est aptiss. adhæc roborat, calfacit, resoluit. *Ol. de cappo ribus.* *Ol. muscha tum.*

Oleum castorei ad frigidos affectus partium omnium, præsertim neruosarum, ex castorei, styracis, galbani, euphorbij, casiæ, croci, opopanacis, carpobalsami, spicæ nardi, costi, ana drachm. ij. cyperi, schænu anthus, piperis longi & nigri, sabinæ, pyrethri, ana drachmis duabus, & dimidia: olei lib. iij. vini albi, & boni lib. duabus, coque omnia ad vini consumptionem, exprime. serua. *Ol. castorei.*

Oleum iasminum moderate digerit, odore est iucundo, fit vncijs duabus florum iesminorum in olei lib. i. insolatis dies quinque. coque igni lento, exprime. serua phyala vitrea, vel silicea. *Ol. sambucinum.*

Oleum ad puerorum tormina expertum. Olei anethi, & chamœmeli ana vnc. vj. olei rutæ, myrrhæ stactes, ana vncias tres: pul. cymini, vncias duas. semel feruefiat, coletur, seruetur, Atramentum vulgare fit ex aquæ bocalibus sexagintaquatuor, gallæ tritæ libris sex coctis ad dimidij consumptionem, tunc adde gummi Arabici libras quatuor, chalcanthi triti libras tres. misce. Atramentum sutorium, quo hodie sutores & coriorum concinnatores coria mox denigrant, dolia decocto furfuris calente, aut secundo feruefacto magmatis ceruisiæ implent, miscent ferramenta rubiginosa, scoriam ferri, gallam, chalcanthum, & id genus alia, post dies octo, aut circiter inspersum corio, mox siccatur, & denigrat. *Atramentum scrip.* *Atram. sut.*

PHilosophorum. *Ad huius æmulationem oleum ex pumice parabis, ignito pumice in oleum sæpius iniecto ad usus eosdem (vt existimo) efficacius, ad quos lateritium commendatur.* COST.

SEQVITVR DE SACCELLIS, inunctionibus, sternutatorijs, caputpurgijs, epithematibus, & clysteribus.

HÆc præter Mesue quidem institutum adduntur. quia tamen & poni hoc loco solent, & non inutilia sunt, non fuere prætermittenda.

Saccellum capitale in caliditate non multum intensum. Recipit florum rosarum, florum *Saccelli.*

florum chamæmillæ ſtœchados, & maioranæ, macis, nucis muſchatæ calamenti, thuris, caryophyllorum, ana drachmas tres, fiat puluis ſubtiliſſimus, & in panno lineo fiat ſacculus rotundus, & calefiat ad fumum thuris, aut croci, aut cinnamomi, & ieiuno ſtomacho ponatur ſuper caput, & eſt conueniens ad deſiccandum materias catarrhales deſcendentes ad partes gutturis, & pectoris. & eſt calefactiuum malæ complexionis frigidæ cum materia, & ſine materia ipſius capitis præmiſſa aliquali euacuatione. & tale ſaccellum multum eſt in vſu. nam inter alios duos tenet medium. Saccellum aliud capitale intenſioris caliditatis, quã ſupradictum, & eſt magis conueniens in paſſionibus capitis de materia multæ frigiditatis. Vnde confert his, qui in ſomno profundantur, & apoplecticis, præmiſſa euacuatione corporis, ſi eſt poſſibilis. Recipit roſarum, florum chamæmillæ, ſtœchados, maioranæ, nucis muſchatæ, piperis nigri, & longi, nigellæ, iuniperi, ana partes æquales. quidam addunt de fimo columbino, & eſt conueniens, in catarrho, craſſo, & multum frigido, illud ſubtiliando, reſoluendo, & deſiccando. fimum columbinum, aſcendit ad gradum tertium calidum. Saccellum aliud capitale ad aliqualem tendens frigiditatem conferens catarrho ſubtili calido, vnde confert ad malam complexionem calidam capitis, & ad ſuperfluas vigilias a tali mala complexione prouenientes, vel a phlegmate ſalſo, fluido, ſubtili. Recipe roſarum, florum chamæmil. ſtœchados, nucis muſch. violarum, florum nenufa. corticum citri, myrti, ſandalorum vtriuſque, corticum papa. albi ana par. æquales, fiat ſacculus, & fiat ſuffumigatio cũ thure, & aqua roſ. Inunctio ad caput in principio alienationis in febrientibus acute. Recip. ſucci lactucæ vel ſemperuiuæ vnc. vj. olei roſ. recenter facti vncias s. (alias vnc. iiij.) aceti parum. miſce, & petia madefacta in eo ponatur ad frontem. Item inunctio poſita ſupra in ſyrupo de papauere. Item vng. populeon. Sternutatoria quæ cõmuniter ſunt in vſu, ſũt ex elleboro albo puluerizato, vel ex pipere nigro attracto per nares in parua quãtitate tamen. *Caputpurgia.* Caputpurgia quæ communiter ſunt in vſu. & primo leue factũ ex aqua ſampſuci deſtillati, ſub actuali calidita te per nares attracta. fortius vero fit ex ſucco radicum ſiclę, ideſt blitis. & iſtud eſt ſatis acutum, & mordicatiuum. attrahit enim materias phlegmaticas contentas in capite & cerebro, propter caliditatem & acuitatem, quæ eſt in cortice extrinſeco. fortius vero, & tertio fit ex ſucco cicłaminis. i. panis porcini, & eſt acutiſſimum valde, & duæ, aut tres guttæ ſufficiunt ad hoc, capite ad poſteriora declinante propter eius acuitatem, aut mordicationem. Et ſi duo licinia ſubtilia longitudinis trium digitorum ex ipſo in narib. imponantur, ſtatim ſternutationem prouocant cum euacuatione viſcoſitatum acetoſarum, & phlegmaticarum in copia magna, quæ longo tempore durant. Eſt & aliud ſternutatorium, ſiue caputpurgium medium in virtute inter illa iam dicta, aqua vitis. Et nota regulariter operando, quod ſemper debent fieri ſtomacho vacuo exiſtente a cibo, & mundificato corpore cum medicina ſolum. Pomum odoriferum pro tempore peſtilentiæ ſpecialiter adinuentum & principaliter. Recip. ladani vnc. i. & s. ſtoracis liquidæ drac. iij. behẽ albi, & rubei, roſarum rub. ana drac. iiij. myrrhæ, foliorum rutæ, garyophyllorum, ana dra. i. s. ſandalorum alborum, rub. & citrinorum, ana dra. iij. camphoræ drach. ij. ligni aloes, calami aromatici, ſucci valerianæ, ana drach. i. s. muſci, ambræ, ana drach. s. corticum citri drachm. i. Confice cum aqua roſ. & ſucco bugloſſæ, vel meliſſæ cum modico maluatici, factis pulu. de omnibus ſupraſcriptis, & bene incorporatis, vt decet. Deſtillatio olei bulliti in cæpę concauo, olei dico de amyg. amaris, conuenit dolori auris facto a cauſa frigida viſcoſa, vel frigida ventoſa. & anodynum ibi conueniens eſt deſtillatio pinguedinis pulli cum modico croci. *Epithema cordiale temperatum.* Epithema cordiale temperatum conuenit in debilitate virtutis vitalis, cor principaliter confortando, ſpiritus peruios ac claros faciendo. caliditatem ſuperfluam remittendo, & maxime in diſpoſitionibus peſtilentiæ, & venenoſis, & in febrientibus febribus acutis intenſiuæ caliditatis. & vſus eius debet eſſe præmiſſa euacuatione conuenienti. Recipit aquæ bugloſſæ, meliſſæ, ana vnc. iiij. aquæ roſ. vnc. viij. vini albi odoriferi vncias duas, ſandalorum alborum, & rub. ana vnc. s. roſarum, corallorum rubeorum, corticum citri, behen albi, & rubei, ſerici tincti in grana, oſſis de corde cerui ana drac. i. croci, cinnamomi, caryophyllorum, xyloaloes ana drac. s. ambræ ſcrup. i. Et quidam addũt modicum muſci, ſed non eſt conueniens in diſpoſitione febrili. miſce. & cum panno tincto in grana ſub tepida caliditate ponitur ſupra mãmillam ſiniſtram. *Frigidum.* Epithema cordiale frigidum magis conueniens in febribus intenſiuę calidis, & venenoſitatibus. Recip. aquarum bugloſſæ, meliſſæ, endiuiæ, ana vnc. vj. aquæ roſ. vnc. v. roſarum, corallorum, corticum citri, oſſis de corde cerui, ſerici tincti in grana, ana drachm. i. croci, cinnamomi, caryopyllorum, xyloaloes, ana ſcrup. i. camphoræ ſcrup. ij. miſce, & vtere, vt ſupra. Saccellum cordiale conueniens in ſupraſciptis diſpoſitionibus. *Saccellũ cordiale.* Recipit. ſandalorum alborum, & rubeorum ana drachm. ij. florum bugloſſæ, boraginis, meliſſæ, ana drach. i. behen albi & rubei, corticum citri, ſerici tincti in grana, oſſis decorde cerui. vnc. ij. croci, cinnamomi, caryophy. xyloaloes, ana drachm. s. ambræ ſcrup. s. Et quidam addunt modicum muſci, fiat puluis ſubtiliſſimus. Et imponatur in ſerico tincto in grana ad formam ſaccelli. & tale ſaccellum cum infuſione aquæ roſ. & vini odoriferi, diutius poteſt retineri ſuper cor. & tale eſt magis conueniens tuſsiẽtib. & habentibus pectus ſtrictum regulariter operando quam epithema. *Epithema hepaticum.* Epithema hepaticum conueniens ſuperfluę calefactioni poſt corporum euacuationem, & ante cibi aſſumptionem. Recipit aquæ endiuiæ vnc. x. aquæ roſatæ vnc. iiij. aceti vini albi vnc. i. ſanda. alborum, & rubeorum ana vnc. s. roſarum, corallorum, ſpodij. ana drachm. i. miſce, & fiant epithemata cum panno lineo. Vtimur tamen quandoque poſt ſuperflam calefactionem hepatis hoc vnguento, præmiſſo epithemate, & facta condecenti abſterſione. *Vnctio poſt ipſum.* Recip. olei violati multotiens cum aqua endiuiæ abluti vnc. ij. aceti vini albi vnc. s. ſucci lactucæ vnc. i. ſandalorum alborum drachm. i. roſarum, corallorum, ſpodij ana drach. s. fiat vnguentum molle cum modico ceræ. Clyſtere autem conueniens epilepſiæ, apoplexiæ, torturæ oris, & ſpaſmo, ac paralyſi factis a materia frigida. Recipit. aniſi, fæniculi, ameos, cartami, centaureæ, florum chamæmillę, agarici,

rici,ana drach. ij. vsque ad iiij. fiat decoctio sufficiés, & colaturæ addatur hieræ picræ vnc.j.mellis communis vnc.ij. benedictæ vnc. s. olei communis, & salis q.s.& quãdoque loco agarici assumimus de turbith. & cum quærimus magis acuere prædictum clystere vigorando in decoctione, ponimus quãdoque drachmas tres de pane porcino. Et quandoque addimus decoctioni drach. j. colocynthidis. sed hoc iudicio periti medici relinquitur secundũ necessitatem. Clystere conueniens in colica à phlegmate viscoso ventosato. Recipit decoctionis bletæ, maluæ, florum chamæmi.anisi, fœniculi, ameos, carui, cartami,centaureæ, parietariæ, ana partes æquales, hieræ picræ, benedictæ,ana vnciam vnam,& s. mellis communis, vnciam vnam,& s.olei communis,& salis q.s. Et quãdo quærimus maiorem euacuationem,addimus prædicto clysteri agarici drachmas duas,& loco olei cõ B munis ponimus oleum chamæmellinum, anethinũ, vel rutaceum. & quandoque loco benedictæ ponimus electarium Indum vsque ad drachmas sex.

Clystere vltimum magistrale in processu colicæ à phlegmate ventosato. Recipit anisi,fœniculi,florum chamæmillæ, ameos, cymini, carui, seminis anethi, ana partes æquales. contundantur,& fiat decoctio in cyathis tribus olei communis, cyathis tribus aquæ fontis, vsque ad consumptionem prædictæ aquæ. & facta expressione imponatur prædictum oleum,& est optimum. Suppositorium satis acutum fit ex melle,& benedicta ana partes æquales,vel ex hiera,& salis gemmæ modico. acutius vero fit si addatur drachma vna agarici,vel de turbith, cum quærimus aliqualem euacuationem humorum phlegmaticorum. Acutissimum vero fit, si addatur drachma vna colocynthidis. Pro rusticis vero fit ex stercore muris pulueriza to cum melle communi,& modico salis. Vltimum suppositorium valet in tenesmone, quo debes vti cum filo,vt post medietatem horæ extrahatur,& hoc maxime valet in dysenteria, prouocando somnum, sensum obtundendo. Recipit corticum thuris,myrrhæ, gummi arab. mumiæ, ana drach. duas, opij. scrup.quatuor, & cum vitello oui, & melle violato fiant suppositoria.

SEQVITVR TRACTATVS
De aqua hordei, & de modo faciendi ptisanam, secundum communem modum.

AQVAM hordeaceam diligenter, & commode componere volenti pauca hæc prius annotanda propono. Primum, aquæ electionem. Secundum, hordei quoque electionem. Tertium, an hordeum in decoctione positum fractum esse debeat. Quartum, vtrum hordeum depilatum esse debeat. Quintum qualis debeat esse proportio aquæ ad ipsum hordeum. Postremum ad quam partem reduci debeat ipsa aqua hordei. Ad primum igitur, fontium aquas eligendas esse censeo,quoniam alijs præstant aquis, longeque à doctoribus nostris extolluntur, & maxime à domino Mesue, necnon à principe nostro Auicenna A secunda primi. aqua tamen Padi etiam optima est. Ad secundum, scire debes, quod hordeum illud est melius, quod citius intumescit cum in aqua infusum steterit,teste G. nostro Pergameno,primo regiminis acutorum comment.ix. nam faciliorem decoctionem arguit. Insuper hordeum debet esse medium inter nouum, & antiquum, super quo non ceciderit aliquid de odore corrupto, & extraneo, fueritque seruatum in loco aeris liberi, necnon etiam maturitate sua perfectum. Sed dubitares vtrum sit melius crassum, an subtile. Dico,quod crassum melius existimatur per Alzarauium virum laude clarissimum.verum teste Mes.capit.de aqua hordei,subtile hordeum iudicatur esse melius. Ad hanc igitur tollendam ambiguitatem,dico breuiter, quod in aqua hordei multam,vel paucam humectationem quærere possumus, quod si paucam humectationem quærimus, subtile hordeum magis crasso eligendum esse censeo. Si vero maiorem quærimus humectationem, crassum certe melius erit, quam subtile, quoniam, hordeum crassum humidius esse videtur in complexione,quod argui potest ex eius crassitie, & corpulentia. hæc de secundo. Ad tertium dico,quod hordeum frangi debeat,patet per dominum Isaac in dictis suis particularibus,vbi ait,Confrangatur hordeum,& per Alzarauium lib. xvj. dicentem, molitum, vel pistum sit hordeum in lapideo mortario. In eadem est sententia Halyabbas 5.theoricæ. In contrarium autem est Auenzoar dicens,qui hordeum frangunt, longinqui nempe à via veritatis sunt. Similiter Auerr. colliget quinto. Ad hanc dubitationem tollendam scire debes, quod si hordei aquam magis nutritiuã facere C volueris,quam medicinalem, siue alteratiuam, hordeum accipias confractum, quoniam magis de eius substantia in aquam ingreditur. Si autem aquam minus nutritiuam,magis vero medicinalem,atque alteratiuam,absterſiuamque optaueris,hordeum ebullire facias integrum. vnum tamen scito, quod cum nonnulli doctores hordeum frangi præcipiant,quod rumpatur minime intelligunt, sed quod pistetur ita, vt cortex ab eo separetur,et hoc modo intellexit Isaac. Ad quartum cum quæritur, vtrum hordeum debeat depilari,vel nõ: Dico quod si multam quæris absterſionem, hordeum debes cum panno aspero leuiter fricare. Si vero hordeaceam aquam habere volueris ad sitim mitigandam, asperitatemque leniendam, necnon inflammationem extinguendam, hordeum ab vtroque cortice integre mundum habeas, sicque D multominus absterſiua erit. Verum hæc hordei aqua magis humectat pectus,& pulmonem lenit,etiã præcordia humectat. Prima tamen absterſionis causa multo plus abluit, & oppilationes aperit, quam hæc secunda. Quãtum ad quintum,qualiter sit aquę proportio ad ipsum hordeum. De hoc varias opiniones inuenio. Nam textus est principis prima quarti,cap. proprio. aquã debere esse vigecuplam ad ipsum hordeum scilicet aquæ partes xx. & hordei partem vnã. Idem asserit ipse Mesue. In eadem est sententia Auer. colliget 5.Halyabbas vero istis contradicere videtur. Nam quinto theoricæ,docet nos accipere vnam hordei partem, & aquæ tres. Isaac autem in particularibus diætis decem partes aquæ, & hordei vnam accipere iussit. Et Auenzoar aquæ partes v.hordei vero i. Ad hæc dici potest, quod si aquam hordei multum hume-

Vtrũ hordeũ sit frãgendum.

humectatiuam, lauatiuam, necnon infrigidatiuam E adamaueris, illã facere potes per multam aquæ quãtitatem,& hordei paucam, & etiam per breuem decoctionem,hæc aqua nempe optima erit, his qui luxurioſi ſunt. nam illorum caliditatẽ reprimit. Quod ſi magis abſterſiuam, nutritiuamque ſequi volueris, cum maiori fiat hordei quantitate, & aquæ minori, longiorique decoctione. Sane doctores prædictos diſcordes fuiſſe arbitror ob corporum febricitantium diuerſitatem,necnon climatum, ſiue regionum ætatumque. quemlibet tamen illorum verum dixiſſe exiſtimo. Moderniores tamen Medici principem Auic. vna cum Meſue cæteris poſt habitis ſequuntur.

Poſtremo videndum eſt,ad quam partem reducẽda ſit ipſa hordei aqua. De hoc quoque inter viros dictos diſcordia reperitur. Auic.enim quarta primi,inquit,ad quintã reducatur partem. Meſue vero ad medietatem,vel duarum partium conſumptionem. Et F ipſe Iſaac ad vnam partem. Hæc difficultas ſolui poteſt ſolutione quinti dubij. Hæc de hordeacea breuiter dicta ſunt. Nuncvero te deduco ad actum practicum,quo moderni Medici vtũtur. Recip.hordei præſcripti,& preparari,vt in ſuperioribus diximus ſecũdum intentionem, quam habueris, partem vnam. aquæ vero partes xx. verbi gratia xx. vnc. aquæ, & vnam hordei. ſic de quolibet pondere alio. ſtet tamen prius hordeum in aqua per quatuor horas infuſum. Poſtea ponas in olla noua, & mũnda. & facias cum igne claro, & ſuaui ipſam feruere,primam abijciendo ſpumam: & ſecundum quod tua erit intentio in potando, hordeaceam illam tantum bullire facias, vt in prioribus dictum. Poſtea remoue ab igne, & cola, & in vaſe bene loto repone, atque ipſa poſt modum vtaris.

MODVS FACIENDI ptiſanam hordei.

ACCIPE farinæ hordei cochlearia duo, & ponatur in ſcutellis duabus aquæ fontis,& claræ, & omnia ſimul ponantur ad ignem,& dimittatur bullire lento igne, ſemper tamen cum cochleari miſcendo illam, donec ſpiſſeſcat, & amittat odorem farinæ,tunc enim eſt cocta. & de ea datur infirmis ſecundum exi-
Ptiſana colata. gentiam in morbis acutis. Alius modus eſt, vt accipiatur hordeum bonum,ſcilicet non antiquum, & H excorietur vſque ad corticem interiorem cum panno lineo,& aſpero: deinde tale ponatur in aqua, & dimittatur bullire vſque ad crepaturam ſatis intenſam, ita ſcilicet,quod illa aqua, in qua eſt, aliqualiter ſpiſſeſcat: deinde accipiatur illa aqua cum illo hordeo ſic crepato, & ponatur ſupra tamiſium, ſupra quod dimittatur colare paulatim, poſtea de illa colatura accipiatur,& detur infirmo:& talis appella-
Non colata. tur ptiſana colata. Si autem tale hordeum ſit poſitum ſupra tamiſium,manibus conculcetur,& exprimatur, donec deſcendet craſſum per tamiſium, tunc talis colatura ſic deſcendens appellatur ptiſana hordei non colata. ſcilicet manibus expreſſa, & talis etiam datur infirmis acutis ægritudinibus, vt pleuriſi,cauſonizantibus, & huiuſmodi. & iſta ſecunda eſt nutribilior prima, quia eſt craſſior, & craſſioris ſubſtantiæ, quam ſit prima. Sed primus modus faciendi ptiſanam eſt magis in vſu.

Compoſitiones aliquot ex Galeno,quæ nunc ab Aromatarijs in vſu habentur.

Vnguentum de Palma, ſiue diachalciteos ex primo de med. ſecundum genera. Cap. 4.

HÆC compoſitio tali ſymmetria conficitur. Vetuſti adipis,quem inſtitores axungiam appellant, ſint pondo duo, olei veteris pondo tria, argenti ſpumæ tantundem, & chalcitidis pondo vncias tres. Hæc autem ita coquere oportet. Adipis membranulæ omnes eximuntur,reliquum contunditur, vt liquari facile poſſit,mox ad ignem liquefit, deinde per colum deſtillatur,vt purum fiat, nihilque membranæ habeat,pondo duo prædicta pendens. poſtea chalcitidis læuigatæ pondo triens cum olei tribus libris adipi miſcetur,his & argenti ſpumæ pondo tria adijciuntur. Ac omnia vbi ſimul in mortario coierint, conijciuntur in cacabum,a rudicula palmæ mouentur. Sufficiet autem tibi ramus vnus maiuſculus, vt ſolida ligni parte mouendo vtaris in modum ſpathæ dictæ. Vocant enim ſic id quo confecturas mouent,& nos perſpicuitatis gratia ſimiliter nominabimus. Quod autem ſolidæ rami parti continuum eſt, in orbem purG gatum, ac tenellis ramuſculis vtrinque procedentibus abiectis † putatum deciditur, ſed cortice prius † contuſum. exuto,vt ſegmenta iniecta pharmacum ſucco ſuo imbuant,inficiantque. igitur ſtatim ab initio ſpatha vtendũ eſt,ſed tenuia palmæ ſegmenta injcere oportet,vbi medicamentum cerato ſimilem conſiſtentiam habuerit. Nam ſi à principio ea immittas, ſuccus iniectorum,quem manere volumus, ex decoctione cõſumetur. Inſuper ſpathæ,qua medicamentum initio mouetur, pars in cacabo intincta poſtquam inaruerint,vt proprium ſuccum non amplius feruet,amputatam reijce,reliqua vtere.

Hanc rurſus cum medicamento intincta ſiccata fuerit,ſimili modo abſecato. Conſiſtere autem vobis arbitror,quod palmæ ramum non multis diebus ante abſciſſum arbore eſſe oportet: quippe temporis interuallo areſcit,& ſuccum amittit. Pridie igitur per hyemem auferatur, æſtate, vel eodem ipſo die,quo cocturus es pharmacum. Vbi autem ſic coctum ſpiſſitudinem, vt non inquinet, acquiſierit id medicamen,ipſo vteris emplaſtro.

Medicamentum à nonnullis Epigoni dictum,ab alis iſis ex v. comp.m ſecundum genera. Cap. 2.

Ceræ denariorum pondo centum, terebinthinæ denariorum pondo ducentorum, ſecundum alios,cẽtum,ſquamæ æris rubri denariorum pondo octo,æruginis raſæ denariorum pondo octo, ariſtolochiæ rotundæ denariorum pondo octo, thuris denariorum pondo octo,ſalis ammoniaci denariorum põdo octo, guttæ ammoniaci denariorum pondo octo, alumi-

nis

† rotundi

nis † combusti denariorum pondo sex, æris, vsti denariorum pondo octo, myrrhæ denariorum pondo xij. aloes denariorum pondo xij. chalbani denariorū pondo xij. olei veteris heminam; aceti acris heminas duas. Quæ liquari possunt, siccis in mortarium super funduntur. Sic quidem Heras Isim scripsit, non etiā particularem omnem vsum, ei apponens, vt in alijs consueuerat. Insuper quod ad Epigonum illud refert, à plerisque dissentit, quos exactius de Epigono scripsisse arbitror, cum illa, tum illud quoque, nempe quod in carcere conclusus, cum quendam admodum potentem curasset, eius rei gratia fuit dimissus. Adiecisse vero ipsum aiunt præscripto medicamini, dracunculi radicem; atque ego semper ita vsus sum, quoniam, & præceptorem meorum vnus vsurpabat, apponens in prædictum symmetriam Heræ, dracunculi denar. viij. insuper, & olei cyathi † dimidiū, aceti heminam, ad hæc colophoniam resinam, non vt Heras, terebinthinam. Sed & emplastri confectione ab illo dissentiebat chalbanum aceto cum alijs in pila elaborans, atque ita admiscens ea, quemadmodum, & Heras inquit, liquabilibus, deinde medicamentum manibus plurimum emolliebat. attingens acetum quam acerrimum. Postea in vase æreo reponebat, & perfusum longo tempore feruebat, atque ita excipiens vtebatur.

Vnguentum sacrum ex eodem capite.

Olei veteris heminas duas, argenti spumæ denarium pondo centum, æruginis rasæ denarium pondo octo, squamæ denarium pondo sex, colophoniæ liquidæ, alij pineæ, denarium pondo 50. mannæ denarium pondo xij. guttæ ammoniaci denarium pondo 16. † æris combusti denarium pondo octo, diphrygis denarium pondo sex, gentianæ denarium pondo sex, aloes denarium pondo octo, chalbani denarium pondo xij. propolis denarium pondo octo, ceræ denarium pondo 25. † aristolochiæ denarium pondo decem, dictammi cretici denarium pondo x. Argenti spumam, & oleum in olla magna supra prunam incoquito, vt omnino, aut fere non inquinet, deinde cacabum deponens æruginem indito, squamamque, & coquito ne prorsus inficiat. Postea rursus auferens, resinam, ammoniaci guttam inijce cribrata, mouens donec feruere debeat, mox, cum reposueris, paululumque dimiseris, tollito, atque æs, diphrygesque inspergito, rursus coquens quoad non inquinet, interdum enim his iniectis remittitur: postea deponens, ceram addito, iterum coquito, vsque dum non polluat, quod celeriter accidit. Dein cum deposueris, propolim immittes, ac reponens denuo, paulisper fines. cum depones, addes aloen, mannam, dictamnum, aristolochiam, gentianam, his abunde refrigeratis, singula læuissima inspergens, mouens. si non inficiat, tolles: sin minus, leni igne coques. Hæc quidem Heras de emplastro scripsit. Composuimus autem id nos interdum, & sine combusto ære, & diphryge: vnde quæ in alto latebant, magis attrahebat, emolliebatque magis, discutiebatque. Non tamen vlceribus ægre cicatricem ducentibus idoneum. Quin etiam ipsum citra dictamnum confecimus, rursus alijs apponentes chrysocollæ denarium pondo sex, vt maligna vlcera felicius sanaret.

Cerinæ Ctesiphontis, ex 6. Catageni. Cap. 16.

Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris singulorum pondo libram, aquæ heminam. Nitrum, & aquam tertio, vt ex toto soluantur, & in vas fictile coniecta igni imposito, vase cooperto coquito, ex interuallis moueto. Cum autem strepere adeo desierit, liquabilia inijcito mouens assidue, donec non inquinent. in mortarium transfusa rursus tundito, inde excipiens vtitor: Vel hac ratione præparatur, quæ liquari possunt, liquefacimus, & cum dissoluta fuerint, nitrum ex aqua læuigatum adijciemus, idque paulatim mouentes assidue, cauentesque ne efferuescat.

Pastillus Musæ, ex 5. Catageni. Cap. 12.

Aluminis scissi, aloes, myrrhæ, chalcanthi, singulorū pondo denarium sex, croci, crocomagmatis, singulorum pondo denarium trium, cytinorum pondo denarium iiij. mulso ex falerno facto excipiuntur.

Pastillus Andronius, ex eodem capite.

Cytoniorum pondo denarium 10. gallæ pondo denarium 8. myrrhæ pondo denarium 4. secundum alios octodecim, aristolochiæ pondo denarium iiij. chalcanthi pondo denarium ij. aluminis fissi tantundem, alij pondo denarium iiij. misyos cyprij pondo denarium ij. passo diluuntur. Vtere ad multa polychresto pharmaco.

Pastillus Pasionis. ex Cap. 14.

Arsenici, squamæ, singulorum denariorum pondo duorum, chalcanthi denarij pondo vnius, sandarachæ denariorum pōdo 2. myrrhæ, thuris, gallæ singulorum denarij pondo vnius, chartæ denariorum pondo 4. tritis, & cum rosaceo vtitor. Heraclides hanc scripturam habebat.

Gallæ denariorum pondo 6. arsenici, sandarachæ, squamæ, singulorum denariorum pondo 4. thuris, denariorum pondo 3. chalcanthi tantundem, myrrhæ minæ denariorum pondo duorum, chartæ denariorum pondo 8.

FINIS.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0411-6

SYLVII INTERPRETATIO

Vocum aliquot in Meſue Antidotario quibuſdam obſcurarum.

ADIANTVM *albũ, capillus veneris. Adiantum nigrum, polytrichon. Aerugo in vnguento ceraſeos legendum, & alibi paſſim, vt etiam apud Guidonem Cauliacum non flos æris, quia alia res eſt.*

Albathecæ in trochiſcis diaphyſſalidum, cucumer magnus, anguria dictus Man.

Alphi albi, & nigri Græcis morphæa, etiam Gui. Cauliaco duplex.

Altheil, id eſt roriſmarini flores, legitur in elect. Alcãſi forte pro alxi. id eſt granatum ſylueſtre. Ob id balauſtium ſcripſiſſem, quod eſt flos granati ſylueſtris, vt citinus domeſtici, niſi vt Plinio, ſic vulgo balauſtij nomen vtrique nunc eſſet commune. Alkilil mauult legere Manardus, quod Arabibus eſt granatum ſylueſtre.

Alfulſumen in tryphera Galeno tributa, ſeu radix, ſeu lignum piperis eſt cum Serapione, & Auic. eius loco ponatur piper album. nam duo alia piperis genera iam recipit, vel ocymum: quidam textus hanc dictionem non habent.

Ambra Arabum, ſeu Græcorum recentiorum ambar, quibuſdam latinis ſuccinum Orientale dicitur, res eſt noua, minoris certe facienda virorum bonorum iudicio, quam æſtimatur: an vero ſit ſtercus, aut ſemen piſcium, aut maris, ſeu fungus, vel aliud quod mare in littora eructat, parum hodie eſt compertum: cal. ſic. 2. gr. Ambra cineritia, vulgo grifea expetitur.

Anacardi ex Sicil. montibus ignitis afferuntur, calidi ſicci gra. 4. Ob id anacardina compoſitio ante ſex menſes non vtenda, vt anacardorum vis coquendo, & fermentando interea obtundatur, in qua compoſitione caſtorium pro tundebeduſch, & melanthium pro burungi repoſuimus ex Serap. Auicen. Haly in ſua compoſitione anacar. quamuis burungi excorticati ſcribat Raſis ad Almans. in lumbricis, ſemina enim melanthij quamuis raro excorticentur, poſſunt tamen excorticari. Si autem malis meliſſophyllum, vel eryſimon, vel erucam agreſtem cum Manardo ſupponere, parui refert, cum hæc omnia facultatibus conueniant.

Apozema thoracicum, decoctio pectoralis.

Aqua mulſa, ſeu mellita, Græcis hydromeli, & melicraton dicitur.

BALſami loco, recipe terebinthinæ lib. ij. olei communis lib. iij. olei laurini vnc. xvi. cinnamomi vnc. ij. euphorbij, caryophyll. baccarum lauri, gummi hederæ, ſagapeni, galbani, ammoniaci, opopanacis, ana vnc. i. thuris, maſtiches, ana drach. ij terẽda terantur, et alembico deſtillentur igni lento, Gui. Pl.

Batina mora ſunt, quæ ex bato, hoc eſt rubo leguntur, nõ longe lateque ſerpenti, & ſpinis hamatis horrido, ſed altero minori, ac mitiori mora parua, non nigra, ſed cærulea ferenti.

Been album, & rubrum, radices olim ex Armenia delatæ, nunc in Italia etiam inuentæ, ſed vel aliæ, vel meteriores.

Bolus in trochiſcis. Halicacabi miltos ſinopica, lutum carpentariorum, vel pictorum quibuſdam putatur, macra Auic. dicta.

Bugloſſum calidum pr. g. hum. ſecundo, corroborat, aſperitatem arteriæ, & pulmonis lenit. Bugloſſum domeſticum, ſeu hortenſe, & ſatiuum Meſue eſt borago: ſylueſtre vero, ſeu erraticum eſt bugloſſum vulgo dictum, vt cenſuit in Meſuen Manar.

CAlaminthe agreſtis eſt montana, vulgare calamenthum, vel vt alijs placet, nepeta vulgaris: hortenſis autem, ſeu domeſtica, eſt menta. Calaminthe fluuialis in diacalaminthe eſt verum mentaſtrũ, non menta aquatica, aut potius male interpres pro pulegio vertit. calaminthe vero montana, ſeu nepeta eſt Manar. herba cattaria.

Calamus aromaticus quem officinæ proferunt, licet radix potius videatur, & rei fortaſſe alterius, tamen à veri calami viribus haud ita multũ recedit. Ob id eius loco vſurpari queat, modo non ſit teredinoſa, & carioſa. Calamus aromaticus deſideratur: eius loco radix quædam, non calami illius: nec Indica res videtur, quod vili vendatur, & ſæpe recens multum cernatur.

Caphura res noua, gummi Arabum valde frigidum putatur: quod autem omnibus in manu eſt, factitium videtur, & calidum, ac incidens. An vero Simeon caphuram nomine ambaris intellexerit, viderit Mænard. mihi enim ambram, vt Actuarius, & alij quidam neoterici Græci, videtur potius pinxiſſe. Eſt autem caphura frigida, ſicca, ordine tertio.

Cardamomum Græcorum quamquam hodie ignotum videatur. tamen quod cardamomum maius, ſeu granum paradiſi, ſeu aliud eo planius, nec ignauius quod hodie afferri cœptum eſt. quod item minus produnt, viribus aromaticis inſignibus eſt præditum, vt veteri loco eſſe poſſit, & fortaſſe in quatuor illa Plinij genera ex his aliquod incidere poterit, etiant ſi Manardus triplex cardamomum ſe affirmet vidiſſe, quorum nullum putauit verum cardamomum. Nam ob hiſtoriæ Dioſc. breuitatem, iudicium de his eſt difficile. Cardamomum ſcilicet maius, quia præſtantius. Cardamomi genera duo requirit in elect. lætificante, & alibi, quæ etiam ſi non ſint ſemina ab officinis producta, tamen ignaua non ſunt, & pro cardamomis recipi poſſunt. Cardamomi nomine quidam maius ſimul, & minus recipi volunt.

Caſi. ſcilicet lignea, ſeu vulgare cinnamomum. Caſia in purgantibus, fiſtularis, nigra, cathartica intelligitur: in alijs vero caſia Græcorum, quæ eſt vulgare cinnamomum, caſia lignea, & aromatica officinis dicta: obſtructiones aperit, præſertim hepatis: menſes potenter mouet.

Caſſutha herba eſt amplexi caulis, quæ linum amplectitur, & ſuffocat: ob id vulgo podagra lini dicitur. Linodera Theophraſti videtur multum ſimilis vocato nunc epithymo.

Ceratia, ſeu xyloceratia, vulgo carrubiæ, Latinis ſiliquæ, ſunt ſiliquæ edules, ſaporis caſiæ, nigræ, dulces magnitudine fabæ, in quibus ſemen minus, quam caſiæ.

casiæ. Ponderis granorum hordei octo. Ob id sæpe pro hoc pondere sumitur.

Chamæpitys, seu abiga, seu ajuga pro iua.

Cinnamomum adhuc desideratur. Cinnamomum crassius vomitorijs medicamentis miscendum quidam putant, quod vomitorium id sit: alijs autem tenue. Cinnamomum tenuius, quia melius crasso, quod darseni Mesuæ appellat, in elect. de cinnamomo, & de cydonijs, nisi cum Manardo per darseni aspalathum malis intelligere: quod tamen darsisahan Arabes vocant, licet Auenzoar darseni cinnamomum nigrum, & odorum valde, & Auerrois 5. colliget canellam subtilem, dulcem, & aromaticam. Cinnamomum vulgare duplum compositionibus miscendum ob eius imbecillitatem: vero enim caremus.

Citrulus, seu citreolus, est cucumeris species, citrum colore, & forma æmulata.

Colleticum glutinans, vulgo consolidans.

Conchæ testa in elect. nostro paruarum concharum operculæ, aut potius onyx odoratus, blatta Byzantia vulgo dicta.

Corallium rubrum est melius albo, & album cæteris: in Pachyno Siciliæ promontorio plurimum crescit, idque mari extractum, aere mox durescit: frig. primo gradu sic. secundo: stomachum tota sua substantia roborat, non sumptum modo, sed appensa admotum, nauseam quoque, & vomitum, & hæmorrhagiam sistit. Cor item mire roborat, spirituum resolutionem in febribus prohibet.

Costus amarus tantum græcis est, Macro cum Serapione, & quibusdam alijs Arabibus etiam dulcis, hodie ignoratus.

Crocus nobis Arabica voce Zahafaran, parum corrupta safran dicitur.

Cubebæ nobis vsu frequentes baccæ sunt aromaticæ: Serapioni autem oxymyrsines, id est ruscifructus. Auicennæ carpesia, id est festucæ quædam, de quibus in simplicibus.

Cydonio præsertim matura, odore valenti calorem aliquem declarant: sunt tamen frigida humida primo gra.

Cydonium, vel cotoneum acidum, seu immaturum: dulce maturum: dulcacidum medium: sic in plerisque fructuum generibus.

Cyminum Carmanum pro Carmenum verti, id est, ex Carmania regione Persidi proxima, ex qua per sinum Persicum in Arabiam, & Syriam prompte conuehi poterat, vt ex Aethiopia per mare rubrum. Cyminum autem Carmanum, seu ex Carmania regione præfert Mesues. Galenus Aethiopicum. Ne autem putes Carmenum, vt male est versum, sescli esse cum quibusdam, quod adiectiua singularis numeri produnt.

Dactylos fuluos, seu rufos verti, quoties cheiri vocabantur, quod suspicio erat id verbum esse corruptum: χιῤῥὸν enim Græci, & πυῤῥὸν vinum, & alia appellant, id est, igneum, rufum, pallidum, gilum, claretum vulgo, & pailletũ, & rufum dicitur.

Darseni, seu cinnamomum quidam electum cinnamomum intelligunt. Si vero vtrumque simul compositio postulet tenue, & crassum miscent, vt heil, seu cardamomum, scilicet maius: si vtrumque exprimitur, maius & minus est miscendum.

Darseni in electario aromatico moschato, & alibi cinnamomum crassum verti. Manardus esse mauult aspalathum, quem Arabes darsisahan vocant, præstantius est cinnamomum. Quod si cinnamomum, & darseni scriptura postulet, vt in elect. de cinnamomo. auge quantitatem, & pro crasso tenue, seu præstantius miscere fuerit rectius.

Daucum male corrumpit vulgus in bauciam: eius loco carpere possis pastinacam hortensem: sed cum imbecillior sit, largior injcienda medicamentis.

Doronicum, radicula est aromatica, alba, odorata, etiã prisci incognita: officinis hodie notissima.

Eclegma linctus, loch.

Ηλεκτρον, id est succinum, seu gutta succina, & succulenta, officinis carabe, & cacabre, vulgo gallorum ambra, absolute dicitur: gummi pini Septentrionalis esse, hodie est certissimum: calidum primo gradu, siccum secundo: cor & ventriculum roborat Auicennæ; ob id cardiacis, & corde trementibus confert, nauseam, & vomitum sedat, prauos in ventriculo humores gigni prohibet.

Epuloticum, vel synuloticum, cicatricem generans.

Eupatorium est agrimonia: quod autem eupatorium vocabant, licet Græcis indictum videatur, tamen speciosa, & sapore amaro liberandis obstructionibus idonea fuerit.

Faufel fructus adstringens, priscis incognitus; auellana Inda vulgo dicitur.

Faufel est auellana Indica Serapioni, nuci moschatæ similis, forma pyramidis, insipida: eius desideratæ loco miscetur santalum rubrum, & coriandri recentis dimidium.

Flos rosarum est illud crocatum in apiculis mediam rosam implentibus, quibus siccatis nonnihil exiguum nigrum, semini simile etiam apparet.

Folium absolute, & folium malabathri hodie parum cognita sunt: eorum tamen loco mihi non displicet prægrande id folium tribus, ceu neruis per longum eius discursantibus firmatum: est enim aroma odorum admodum gustatu, & acre.

Fragmenta preciosa, scilicet sapphyri, hyacinti, sardinis, granati, smaragdi.

Galanga radix nunc notissima, apud Græcos nondum lecta.

Galia, seu gallia moschata, Gallia Sebellina, trochiscorum nomina sunt, quibus raro per se vtuntur, sed in alias compositiones veniunt. lege in trochiscis. Gallia simpliciter, & sine addito pro trochiscis galliæ moschatæ: cur autem galliæ sint dictæ, in trochiscis leges.

Gluten alinbach in vnguento basilico, & aureo pro terebinthina, Glutẽ vero alzana in diachylo ichthyocollam vertimus, id est piscium collam: quamquam sunt qui viscum, quo capiuntur aues, ex visco querno factum malint.

Iris pro lilio cælesti.

Lapidum quinque precioſorum, sapphyri, hyacinthi, sardinis, granati, smaragdi fragmenta, cor multum iuuare creduntur: ob id cardiacis miscentur. Vires autem roborandi stomachi iaspide viridi si probauit Galenus, potuerunt Arabes horum quinque lapidum vires in cordis affectibus probasse, quos ob id posteritas est sequuta. Sapphyrus Alberto melior ex cæruleo: flauus cæruleus ex purpureo

pureo puluere aureo interspersus, seu nubibus obscuris, & subrubris: ob id subobscurus est melior perspicuo, Hyacinthus Serapioni optimus est ruber: à fulgure, & peste seruare creditur si vel ipse gestetur, vel quidpiam eo signatum. Sardis Alberto ruber, crassus, transparens, paruus: cui si candor ceu vnguis miscetur, sardonyx dicitur: exhilarare, & ingenium acuere creditur. Granatus eidem est ex genere carbunculorum: rubet modo balaustij, transparet, cor exhilarat, tristitiam pellit. Smaragdus quo virentior, eo melior: exhilarat, libidinem arcet, hemitritæum iuuat, epilepsiæ resistit. Hi singulatim terendi sunt super lapidem Porphyrium, aqua rosata aut buglossi pauca identidem affusa.

Lepidium pro seitarago Indo substituimus.

Lepra in Mesue videtur accipienda more Græcorum, pro cutis vitio, & squammosa scabie, vt psoræ iungit lepram, & in elect. secundo Hamech psoram lepram, & elephantiam recenset, quæ est Græcis; quod vulgo lepra.

Leucacantha, id est alba spina Græcorum, accipienda pro bedegar Arabum, non autem spongiola in Cynosrhodo inuenta.

Lignum aloes, seu xyloaloe, seu ἄγαλλοκον sit crudum, coctum enim nullarum est virium, & inodorum: Arabibus enim id coquere odoris excipiendi gratia morem esse scribit Casius Felix, aquamque ab his in vsus multos seruari. Ob id Mesues ligni aloes crudi mentionem facit frequentem: quod si quando crudum non addat, intellige, Lignum aloes crudum in igni diu durat inconsumptum, ob glutinosam humiditatem, quam coquendo supernatantem separant institores. & mox aquæ fundum petit.

Ligusticum Manardo radice sola visum, hodie agnosci cepit: sed multo diuersum ab eo, quod vulgus in eius locum substituit, licet viribus non differant, vt ligusticum Dioscor. & Smyrnium, quod vulgare leuisticum legenti patebit.

Lingua auis in confectione testiculorum vulpis, & alibi Serap. intelligitur lingua passerum auicularum salacissimarum: recentiores semen fraxini foliaceum in linguæ speciem figuratum, amarum, intelligunt, cui vim calculos in renibus frangendi etiam tribuunt.

Lingua bouis Græco sermone buglossa vocatur Manardo.

Macis Arabum, & macis Græcorum, diuersas res esse in simplicibus probauimus, etiam si Manardo, & alijs quibusdam idem censetur. Macis nucis moschatæ cortex medius inter externum crassum, cortici crasso, & viridi nostrarum nucum simillimum: & corticem alterum nigrum, durum, corticiquoque ligneo nostrarum nucum persimilem, sub quo est ipsa nux moschata, ne cum multis putes idem esse, quod macer foliis coloris, & odoris affinitate turpiter hallucinatis, non aduertentibus macis corticem esse tenuissimum, admodum calidum, nihil aut minimum adstringentem: macer vero crassum corticem, calido, & frigido temperatum, admodum adstringentem. Quæ scilicet notæ tanquam fidelissimę à Gal. vbique plurimi fiunt, vt color & odor minimi.

Maior, id est, efficacior, vel pluribus simplicibus constans Mesue compositio dicta, Galeno composita vocaretur, vt minor simplex, vt diatrion piperi con simplex, & compositum. Margaritæ in conchis mytulorum maris interni, sed paruis. Dos autem eorum omnis in candore, magnitudine, orbe & pondere: integræ item, & perlucidæ perforatis, rufis, obscuris sint meliores. Cardiacæ putantur à tota substantia, & sanguinis prope cor putredinem prohibere, cordis intemperiei calidæ, & hinc nato tremori prodesse, quia frigidæ siccæ primo gradu: ob id febricitantium, & imbecillorum remedijs miscentur.

Marmacur in diamorusia marrubium est, vel melissophyllum, quod marmacur esse quidam potius putāt. Cum vero plantæ hæ duæ sint facultate proximæ Galeno, sed marrubium frequentius, & efficacius, id accipiendum est.

Marmacur in pul. altero ligni aloes, quidam non marrubium, sed maioranam intelligunt: alij melissophyllon, vel cytratum ocymum.

Mastiche sit alba, ampla, pura.

Medium granatum, seu dulcacidum verti pro muzum, quòd id etiam pro μέσον, id est medium putaui deprauatum. Nam inter acida, & dulcia tantum, quæ simul dulcia sunt, & acida sunt media.

Mel aerium, seu aeromeli cum multis mannam in Mes. semper appellamus. Mel. tabarset quidam mel roscidum intelligunt, seu mannam, cuius loco mel album, aut saccharum bis coctum poni potest. Mel emblicarum in elect. de gemmis, & ligno aloes, est mel album, quo velut syrupo myrobalani emblicæ conditæ seruantur in simpl. Mesue, & in conditis sectione prima. Alijs mel emblicarum myrob. fit ex ipsarum pertritarum vncijs duabus, in aquæ communi libris duabus infusis diebus octo, post coctis ad dimidij consumptionem, colatis panno lineo, & valenter expressis: in expresso coque mellis boni lib. i. coque ad liquoris consumptionem. Mel Mes. album ferè præfertur, vt etiā hodie Lugdunensib. & Narbonensib. Gal. non autem flauum probatur, nec alibi fit mentio, etiam siceram Ponticam natura albam nouerit, non solam Tyrrhenicam lotione albatam.

Mel passularum, id est, in quo bullierit vuæ passæ vsque ad liquationem, Manardo videtur in loch de pino: alijs sapa vuarum passarum est, vt in conditis diximus. Alijs mel vuatum, id est, passulatum sic fit: vuarum passarum vnc. quatuor, ex aquæ puræ lib. vna coquantur ad aquæ consumptionem, valenter exprimantur. Huic expresso adde mellis despumati duplum: percoque quantum opus, vase vitreo repone: sic mel myrtatum facere possis, vt docet Nicolaus in Diacodio. Mel vuatum id interdum vocamus passularum, quod passa sint præter vuas, pruna, & alia multa, nolui inde mutuari denominationem.

Menta, hortensis intelligitur, & ea siccata: tunc enim valentior, & odoratior.

Μέσον in fructibus præsertim, corruptum opinor in muzum, vt granata muzo pro μέσα, id est, media, nec scilicet acida, nec dulcia, sed inter hæc media, seu acidodulcia: quāquam sint qui dulcia intelligant, Μέσον, quod Arabes muzum corruperunt, medium inter dulce, & acidum, qualia pruna in diaprimo requirunt.

Mina, & mina aromatica, & aromatizata, & cum speciebus, est syrupus, vel conditum ex succo cydoniorum: ob id etiam sæpe dicitur mina cydoniorum, de qua in conditis.

Mele

Melo Indus est viridis, oblongus, magnus, batheca vulgo dictus: alijs anguria, nunc hic frequens.

Myrrha bona inuentu difficilis. Myrrha stacte, stirax liquidus.

NAbath, vel anabath in puluere baccarum myrti Serapio videtur intelligere sorba, vel illis similes fructus facultate, qualia sunt mespila.

Nabeth verti in conditis, & in confectione albaliffaccharum vulgo candum vocatum. alij potum ex ficis, dactylis, & saccharo esse volunt: alij aliud.

OEsypus corrupte cum Pauli exemplarib. hyssop. humida. Oleum balaninum, oleum de ben Mes. Oleum cicinum, seu ricininum, oleum de Kerua. Oleum amygdalinum dulce. Oleum sesaminum, ex semine sesami calidum humid. pr. gr. desijt parari, quia sesamum in Italia olim largissimum, hodie desideratur. Eius loco sumatur oleum recens amygdalarum dulcium, non rancidarum.

Oxyacantha est berberis.

Oxytriphyllon alleluia in diaphœnico vnguento secundo, & viridi.

Ozymum, id est, basilicum quoddam, vulgo caryophyllatum dicitur ab odore, & virtute caryophylli. alterum ab odore citri citratum est melissophyllum, calidum secundo gradu, coctu difficile, sed aliorum coctionē imat, obstructum hepar aperit: naribus impositum, vel succo, vel aqua attractum, pituita purgat cerebrum, vt betonica: cor roborat, & cerebrum. Ozymum autem caryophyllatum basilicum semine flauo, aromatico, cardiaco, calido, folijs paruis magis quam basilicum semine nigro, & folijs latioribus præditum quibusdam videtur.

PEctines pro conchis suppositi, quales è Sancto Michaele, & San. Iacobo peregrini afferunt, idonei ad hæmorrhagiam Auic. can. 3. fen 21. Idem possint testæ limacum, purpurarum, buccinarum, Manardus in id probat magis ὄνυχας, id est vngues odoratos, vulgo blattas Byzantias.

Penidia vocem nobis incertæ originis cum vulgo retinemus, & alias quasdam, quod pro his, licet Barbaris, tamen notis, nouas, & obscuras substituere non est, licet pleraſque appellationes nouas dedimus, quod proprie magis, & rei naturam perfectius exprimentes viderentur: δόσις autem, id est, datio, quamuis Græca sit vox, & vulgo medicorum vsu frequens: quia tamen Græcis in eam significationem, pro medicamenti scilicet sumendi quantitate non vsurpatur, nec Latinis, verbum, dare, malui eius loco substituere.

Petroselinum verum ex Macedonia, quia desideratur, & vulgare hoc est imbecillius, dupletur, vel eius loco ponatur olusatrum. Petroselini veri loco semen olusatri Manar.

Plantago longa in diaphœnico vnguento, vel maior est, vel lanceolata.

Polenta est farina hordei recentis torrefacti sauich Arabibus.

Poma dulcia frig. pr. gr. hum. sec. si odora sint.

Pyrethrum hyeme legitur, seruatur annis quinque: nō sit foraminulētum, nec dum frangitur, puluerē edat.

RAsura eboris frigida sicca, cardiaca est, fœcundas ex sterilibus mire facit Auicenna.

SAccharum Mesue albissimum probatur, vtitur & saccharo coctione candefacto, aut verius in chrystalli modum per coctionem per se, vel in syrupis glaciato. Saccharum autem zuccharum Arabum esse alias probauimus. Saccharo autem Mesue, vt Græci veteres raro vtitur, quod tum erat minus frequens: nunc contra saccharo, quia gratius, omnia dulcoramus, & siccando seruamus. Saccharum recens cal. hu. primo gradu vetus sic. pr.

Sanguis draco. Serap. & Auic. & succus herbæ achillij dictæ Dioscoridi, Lusitanis huc larga copia deferentibus, est succus quarundam arborum.

Santala nostratia, & ex his elect. trium santalorum, sumpta, & admota, re uera calfaciunt, ne ijsdem refrigerantibus postea vtaris. Nam vera santala desiderantur, cum vulgaria sint cedra erius. Santala, si qualia scribuntur sunt, refrigerant: quæ vero proferunt officinæ, calent. Santala frig. 2. gr. sic. 1. rubra frigidiora, omnia cardiaca, & aromatica, sed flatu magis, quia odoratiora.

Sarcoticum, carnem generans, vulgo incarnans.

Sardis, seu Sardius lapis, vulgo corneolus d. Man. putatur.

Satyriorum testiculos duos conditos si vir ante coitum sumpserit, marem generari, si fœcunda est mulier, scribit ex Rasi Nicolaus Florent. lib. 10. cap. de sterilitate, vnico vero deuorato, fœtum nasci cum vnico teste.

Sauic. ἄλφιτα, polentæ.

Scammonium in malo cydonio, vel alio similiter grato, & adstringente coctum (quod Gal. innuit lib. 1. ali.) pomo, virium suarum multum impertit, ob idq; imbecillius manet, quale miscet elect. Indo maiori, vbi pomum absolute scribitur, quod cydonium significat. Græc. μῆλον: vnde oleum μήλινον Gal. passim est cydoniorum, & emplastra μήλινα lib. 2. ca. ph. g. i. rufa, & coloris mali cydonij. et διὰ μήλων pro διὰ κυδωνίων, vt in fi. lib. 6. sa. tu.

Crudum autem purgatorium magis est, vt si elect. Indum maius, & diaphœnicon scammonium ambo, vel coctum, vel crudum accipiant. Indum est purgantius. Si vero in Indo scammonium sit coctum. in diaphœnico crudum (vt Mes. voluisse videtur) diaphœnicum est purgantius.

Cum scammonium absolute scribitur, vt in hiera Hermetis, in elect. Indo minori, in diaphœnico, si valens vis medicamentum, crudum misce; præsertim cum frigidis, crassis, adstringentib. gratis, vis eius obtunditur, vt dactylis in diaphœnico, primis in diapruno, cydonijs in cydoniato Lugdunensi, succo rosarum in elect. succi rosarum. Neque per hæc adstringentia, vis eius à longinquis attrahendi prohibetur, quia cum aromatum vapore, & substantia vis quædam scammonij purgatrix ad illas perreptat.

Scartola pro seriola, sonchi species minus spinosa Manardo videtur: alijs à seride, id est, cichorio nomen deprauatum. Vt vt est, cum omnia hæc cichorij sint differentiæ viribus affines, vnum pro reliquis capi potest.

Schœnus anthos, vel schœnanthum, vt chalcu anthos, & chalcanthum (licet duo hæc differant) cuius flos ad nos non affertur, sed herba palea.

Scolopendrium vulgo ceterach.

Secacul Serapioni, & Auicennæ radices zingiberi similes, conditæ ex India deferebantur diuersæ ab eryngio, quod tamen eo loco capere malim, vtpote viribus

viribus cum secacul conueniens, quam cum quibusdam sigillum beatæ Mariæ, cum alijs sigillum Salomonis, seu polygonati radicem cerebro geniculatã, graueolentem, sapore cotonei, aut punici, subadstringentem, subacrem, cum fastidiosa quadam amaritudine Dioscor. & Gal. Alijs est radix calcitrapæ stellaris herbæ. In tanta opinionum varietate, pro secacul Indica radice, radicem eryngij cõdirem, quam secacul à Saracenis vocari docet Nicolaus Salernitanus in diazingibere: hæc enim etiam si non sit eadem, tamen eadem præstat. Quæ vero siccitas non parua cum essentiæ tenuitate eryngio à Gal. tribuitur, hac præparatione facile vincitur. Quin & nonnulli hanc radicem calidam primo gr. humidam secundo dicunt, & à multis melle solo condita, ab alijs etiam aromatibus ad venerem excitandam sumitur magno successu, etiam si veterum nemo huius facultatis in eryngio meminerit.

Seitargum Indum, verti lepidium: alij heridem esse malunt: sed hæ viribus parum variant, vt etiam cardamum, & cardamine pro his poni possint.

Semen rosarum quibusdam videtur id lanosum, quod in fructu est rubro oliuæ æmulo, qui rosis non collectis succedit: qualis in cynosbato, & cynorhodo cernitur.

Sericum sit crudum: sunt enim qui vim eius cardiacã coquendo, aut macerando extrahunt, & sericum velut exanimatum viribusque destitutum vendunt.

Sericum minutim concisum cum margaritis, vel alijs tritum, est efficacius cum Serap. quam vstum cum Mesue calidum siccum primo gr. corroborat tota suæ substantia: spiritum & sanguinem purgat, clarumque facit, & facultatem eorum in vnum cogit.

Serum lactis Gal. fri. humidum, quod aquosa eius substantia largissima nitrosam superat, qua calidum est, terget, alumen subducit etiam Gal. aqua Mes. calidum dicitur, ea autem si per noctem in aere steterit, exhalat eidem. Id vero Mes. appellat nunc aquam lactis vel ebutyrati, vel non ebutyrati, & à causa aliqua concreti: nunc aquam casei, quæ per formæ, aut fiscellæ raritates diffluit.

Seseli sumptum, & suffitum, steriles ob vteri intemperiem frigidam humidam etiam cum materia, fœcundas facit: id quòd bruta duce natura facientia nos docuerunt, Serap. Auicenna.

Spasmus cynicus, id est oris tortura.

Spica nardi Inda, Romana vero Celtica. Spica absolute, spica nardi Indica, seu aromatica significatur: annos decem sicco loco seruari posse affirmant.

Spina alba est bedegar, & spina Arabica est sucaba: cum vero his caremus, carduus benedictus, aut sabina, aut similis plantæ aperientes capiendæ.

Spodium Græcorum, & antispodium solum admonebatur: ebur vero vstum, quòd spodium Arabibus quoruadam sententia est, etiam sumitur, & deuoratur, ac ex radicibus camarum, myrto, olea, lentisco vstis, antispodia, id est quæ pro spodio ponuntur. Græcorum autem spodium, id est cinerula, quòd in pauimento fornacum æratiarum recidit albicans pompholigi simile, sed granius, & impurius, intra corpus non recipiendum.

Strobili sunt nuclei pinei Gal. in simpl.

Styrax calamites calamis afferri desiit: siccus tamen affertur. Styrax scilicet calamites tanquam perfectior. Styrax ruber vulgo est fex styracis liquidi, hoc est myrrhæ stactes. Styrax verus lachryma est humiditatem non remittens, nisi dum manibus tractatur.

TAmar Indi Κιρρόι, id est quales sunt ante maturitatem, per quam nigrescunt: immaturi ergo intelliguntur.

Thymelæa, seu coccum gnidium, mezereon. Thymelæa verius esse, mezereon, quam chamelæa. & semen eius coccum gnidium ex Dioscor. & Mesue collatis deprehendes. Tortellæ de seni, panis bis coctus.

Tragacanthum album frigidis medicamentis miscendum: rufum ceu vetustate calidius, calidis. Illud autem frigidum humidum primo gradu. gummi autem Arabicum frigidum siccum.

Tuderi in tryphera Galen. tributa, his horminum est, alijs anagallis: Mes. meus habet eius loco behen album, & rubrum.

VEnera in catapotijs de bdellio maioribus Mes. & Auicenna, & Serapioni, pectines interpretati sumus, id est, conchas pectinatim seriatas, & implexas, quales peregrini plerique è S. Michaele, & locis maritimis pileo circumferunt, conchulas vocat in catap. de bdellio inuentis Mesues.

ZArur in succo fructuum, & alibi, est mespili genus, prius in Dioscor. aronia dictum, quod in Italia azarolum dicitur, Gallis ignotus fructus: eius loco mespilum nostrum pentacoccum viribus proximum sumatur.

Zedoaria radix nunc vulgo nota, veteribus vel incognita, vel alio nomine scripta.

Zizypha, seu serica, vulgo iuiubæ Gal. damnantur libro secundo Alim. tamen ea passa neoterici efficacia in pulmonicis remedijs experiuntur.

Zurumbet quibusdam est Zedoariæ species, vt in simpl. diximus. Serapioni est arbor: secund. Auic. herba, in elect. de gemmis vtrumque petitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170889-p0416-5
DFG